ENEDIC

VICTOR

OGNOST

M.D

εἰσηγοῦνται duces se praebent
δεινότητα eloquentiam.
ἤθη specie πεφυκέναι [illegible]e.
ἀκούοντας ὠφελοῦσιν
audientes iuuant.
[illegible]ρακαλοῦσιν adhortatur.
ἐπανορθοῦσι corrigunt.
ὀρέγεσθαι appetere.
βίον οἰκονομεῖν vitā gubernare.
τῆς ἀρετῆς ἐφικέσθαι virtu=
tem aßequi.
γνησίως legitime.
σεμνότερον honestius.
βεβαιότερον firmius.
ἀνήλωσεν consumsit.
[illegible] καρδιακῆς [illegible]bitatis
ῥᾳθυμίας socordiae.
ἐπιμελείας ἐπεσκότησεν. me[illegible]
[illegible] tenebras induxit.
κτῆσις poßeßio.
ἀ[illegible]δήλως syncere
ξυμ[illegible]ξηθῇ concreuerit.
χρησιμωτέρα vtilior.
καθιστῶσα reddens.
ὑπομένουσα φοβερά
sustinens terribilia.
ὁ ὄκνος segnities.
εὐδοξίας gloria
χαρτῆρα monumentū.
ἀναμνησθεὶς προαιρέσεις
recordatus studia.
ῥᾳθυμῶν torpescens.
διετέλεσε τὸν βίον
transegit vitā.
τοὺς κινδύνους pericula.
παρὰ καιρὸν intempestiue.
ἀπήλαυε fruebatur.
διῴκει dispensabat.
φιλόκαλος elegans.
μεγαλοπρεπὴς magnificus.
περὶ αὐτοῦ σπουδάζοντας
sui studiosos.
προαίρεσιν voluntatem.
ἐπιλίποι ἡμᾶς χρόνος
Deficeret nos tempus.
εἰ καταριθμησαίμεθα
si dennumeraremus.
δεῖγμα exemplum.
ἐξενηνόχαμεν, extulimus.
ζηλωτὴν aemulum.
πατρῴας paterna.
γραφεῖς ἀπεικάζειν
pictores effingere.
ἐφάμιλλος τοῖς τοῦ πατρὸς ἐπιτηδεύμασιν.
sectator patris studiorum.

εὐδοκιμῆσαι commendari. εὐπορίας [illegible] pecuniarū co[illegible]
[illegible] ὅρκοις ἐμμένων iuramenta seruans. τεκμήριον argumē=
tum. [illegible] signum.
δαιμόνιον τίμα Diuina honora. εὔξαιο optares. περὶ σε=
αυτὸν erga teipsum. σκυθρωπὸς vultu rigidus. σεμνοὺς
grauis. τούτοις κρατεῖσθαι his contineri .i. in his consistere.
λήσειν occultum fore [illegible] [illegible]are. vereri.
νόμοις πείθου legibus obtempera. εὐλαβοῦ vita. παραυτί=
κα, tunc. εὐδοκιμοίης commendateris. vel potes commendari.
ἐπιτιμήσῃς obiurgares. προλάμβανε aßume .i. disce. κατανά=
λισκε, consume. τὰ μὲν refertur ad ppinquius τὰ δὲ
ad remotius. μὴ κατόκνει ne grauare, ne segnis esto. τοὺς ἐμ=
πόρους mercatores. τηλικαῦτα πελάγη διαπερᾶν
tot maria pertransire. ἕνεκα τοῦ πλείω ποιῆσαι, gratia
amplificandi. τὰς πορείας ὑπομένειν pfectiones vel iter
sustinere. φιλοπροσήγορος facilis salutator. εὐπροσήγο=
ρος bonus salutator. προσφωνεῖν τοὺς ἀπαντῶντας,
appellare obuios. οἰκείως ἐντυγχάνειν apte id peragere [illegible]
ἀπεχθὴς odiosus. τὰς ἐντεύξεις μὴ πυκνὰς ποιοῦ. tit.
colloquia non crebra fac. πλησμονὴ satietas. ἑκουσίοις volun=
tariis. ἀκουσίους. inuoluntarios. κρατεῖσθαι detineri.
εὐπορήσεις ditaberis. παραπλησίως similiter. ἀξιώσειας
dignū putares. ὑπολάβῃ duxeris, existimaueris. σεαυτὸν
ὑπομιμνήσκῃς teipsum memorē feceris. i. tu memi=
neris. παρακαταθήκας deposita. πιστότερον fide=
liorem. παρέχεσθαι praestare i. facere hoc in loco. περὶ τῶν ἀ=
πορρήτων de non dicendis. σιωπᾶσθαι taceri. ἑκὼν τὸν obla=
tum. διὰ δύο προφάσεις duabus de causis. εὐορκεῖν recte
iurare .i. non in vanū iurare. φιλοχρημάτως ἔχειν aua=
re affectum eße. cupidū pecuniarum eße. ἐξετάσεις
exploraberis. βραδέως tarde. πειρῶ enitere. μεταλλάτ=
τειν commutare. μετὰ βλάβης cum detrimento. ἄπειρος
inexpertus. ἂν μὴ δεόμενος τὸ δεῖσθαι προσποιῇ si non in=
digens indigere simules vel fingas. περὶ τῶν ῥητῶν de dicendis.
τυχὼν aßecutus. βλαβήσῃ laederis. ἐπιστήσῃ scies. δοκιμά=
ζειν φίλους experiri amicos. τὸ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ δοκι=
μάζομεν aurum in igne pbamus. ἂν μὴ περιμένῃς si nō
expectes. ἡττᾶσθαι superari. δυσχεραίνοντας [illegible] refe=
rentes. ἀτυχοῦσι τοῖς φίλοις συναχθόνται oppreßis
amicis condolent. ὀλιγωρεῖν curam non habere. τὰ περὶ
τὴν αἰσθῆτα quod ad vestitū attinet. circa vestitum qde
καλλωπιστής lascivus. τὸ μεγαλοπρεπὲς quod decet.
τὸ περίεργον quod excedit. μετρίαν ἀπόλαυσιν, mode=
ratam fruitionem. καταφρόνει despice. τίμα οὐσίαν
appretia substantiam. ζημίαν ἐκτίσαι iacturam redime=
re.
δυστυχοῦντι βοηθῆσαι, misero auxiliari.
βίον vsum vitae [illegible] πορίζουσιν pascentibus. τοὺς τυχόντα[illegible]
κολακεύουσιν. quosuis [illegible]tibus psequuntur. ~~[illegible]~~
ὑπερόπτικον ὄγκον despici[illegible]tem tumorem. ὑποφέρουσιν
sustinent. δύσερις ~~[illegible]~~ con=
tensiosus. δυσάρεστος impla=
cidus. ἀπαντῶν occurrens.
θυμουμένοις iratis. ἐπιπλήτ=
των increpans. σπουδάζων
serius. χαριτα[illegible]
ἀχαρίστως χα=
ριζόμενος benefi=
cia ingrate co=
ferens.

ὑπουργοῦντες inseruie=
ntes.
μή [illegible] δὲ φιλαίτιος ὢν
[illegible] γάρ. μηδὲ φι=
λεπί[illegible]
τιχον [illegible]της, παροξυνε=
rulus exi[illegible] neque q
neque in[illegible]ens graue esim=
bat enim repator exacers

Vergilius 4 Georgicorum.
Foelix qui potuit rerum cognoscere causas.
Euripides.

Nullum est malum neque passio neque calamitas à deo immissa cuius onus non ferat hominis natura.

Naturam expellas furca tamen usque recurret
Et mala perrumpet furtim fastigia victrix.

συνουσίας conventus. τὸ ἅρμα ἀποβάλλει τὸν ἡνίοχον currus excutit (abiicit) aurigam. Isocr. ἅρματα διαμαρτάνοντα τῶν εὐθυνόντων currus aberrantes à dirigentibus. Isoc. πρὸς Δημ. τὴν παιδείαν (apud Isocratem ad Dem.) quidam [illegible] moderationem et ἀπαιδευσίαν immodestiam. προσεζημίωσε damno afficit Aor. primus p præsenti.

poenas dederunt τὴν τιμωρίαν ἔδοσαν. perage celeriter decreta ἐπιτέλει ταχέως τὰ δόξαντα.

[illegible] vereris aperte loqui αἰσχύνῃ παρρησιάσασθαι. ~~De tuis~~

Quando ~~de~~ autem de tuis rebus debes aliquem consulere. ὅταν δὲ ὑπὲρ τῶν σεαυτοῦ μέλλῃς τινὶ συμβουλεύεσθαι.

quomodo de suis administrationem fecit, πῶς ὑπὲρ τῶν αὐτοῦ διῴκησεν.

Ita vero maxime excitaberis οὕτω δ' ἂν μάλιστα παροξυνθείης. & ex omissione consilii ἐκ τῆς ἀβουλίας. & εἰ ἐπιβλέψεις si inspicias. & ὅταν ἀναμνησθῶμεν quando recordati fuerimus. & αὐτοὺς ἀποδέχεσθαι καὶ ζηλοῦν ipsos amplecti et charos habere. & καὶ τὴν παρ' ἐκείνων εὔνοιαν βεβαιοτέραν ἔχειν et ab eis beneuolentiam firmiorem habere.

Comprato dal Sig. ... in Bologna per L. 69.

fr. 60.-

1143. VICTORIUS, Benedictus, Faventinus. In Hippocratis prognostica commentarii. His accessit theoricae latitudinem medicinae liber, ad Galeni scopum in arte medicinali. 243 pp. and 8 leaves. With fine woodcut frontisp., several diagrams and pretty initial letters. Folio. Vellum. Florence, L. Torrentius, 1551. Frs. 60.—

BENEDICTI VICTORII FAVENTINI

Philosophi, ac Medici excellentißimi, Theoricam medicinæ in doctißimo Bononiensi Gymnasio edocentis, in Hippocratis Prognostica commentarii.

His accesſit Theoricæ latitudinum Medicinæ liber, ad Galeni ſcopum in arte medicinali.

Florentiæ apud Laurentium Torrentinum Ducalem Typographum MDLI. Cum Priuilegio.

ILLVSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO DVCI FLORENTINORVM COSMO MEDICI, BENEDICTVS VICTORIVS FAVENTINVS MEDICVS S. D.

EVRIPIDES INTER GRAECOS poëtas luculentus, Illuſtriſsime Princeps, calamitatem eſſe humanæ vitæ conditionem probè fatetur, quippe cum variis curarum procellis, diuerſis periculorum fluctibus, & anxiis morborum ſqualoribus frequenter obuolutum hominem facilè dignoſcamus. Obruimur ſæpenumero præduris fortunæ telis, immergimur haud rarò ſollicitis animi noſtri procellis, agimur non mediocriter turbulentis iniquæ ſortis anfractibus. Quòd ſi miſeræ vitæ decurſum prudenter perpenderis, diuinam poëtæ ſen tentiam ſapienter prolatam fuiſſe diiudicabis. Ego verò continuis grauiſsimarum literarum ſtudiis aſtrictus, vitam catenatis laboribus infractam perduxi, ne telluris, vt inquit Homerus, inutile pondus eſſe viderer. Generoſus quidem animus egregia rerum facinora ſemper adire contendit, & ocium ſegne deuitans, immortalitatis geſta diligenter excogitat. Iam diu artem medicam ex præclariſsimis autoribus deguſtans exercui, & ipſam publicè, ac priuatim in celeberrimis Italiæ Gymnaſiis ſolerter excolui, & haud ſegniter huic oneri ſuppoſitus, talem prouinciam accuratè tractaui. Emeritus miles cum à militari ſudore dimouetur, fulgentem clypeum, teretes haſtas, & bullatam loricam domeſticis laribus infigit, vt gratum ſuorum factorum monumentum poſterior ætas benè proſpiciat, & futuros nepotes ad quodlibet opus ſubeundum exuſcitet. Idem profectò mihi contingit, vt quicquid in ſenili æta te collegerim, bonis ſcilicet literis inſudans, & eximios earum fru ctus excerpens, maximis heroibus id dedicare propoſui: vt hominum ſaluti conſulens, mortalium vita, quæ citò euaneſcit, vlterius progrediatur. Mei ſudoris veſtigia clariſsimorum procerum pe-

ctoribus collocare decreui, ne temporis iniuria pereant, inuidorum latratibus deleantur, & ne denique in præceps tam benefacta ruant. Medicinam summis præconiis veteres extulerunt, eam magnis laudibus decorarunt, & innumeris rerum præclarè factis illustrarunt. Inter cæteras ingenuarum artium dignitates ea sola quidem viget, propterea quòd præstantiorem hominis partem seruat, ac tuetur. Propter quod Græcia virtutum omnium parens, præcipuos medicos ingenti honore exornauit, & eorum nomen immortalitati commendauit: cum sola Reipub. commoda suggerat, & morbos profligans populis fideliter succurrat. Hippocrates Cous medicorum numen, Apollinis, ex quo prodiit, obscuram dicendi phrasim imitatus est: nam studiosus quisque hoc ipsum animaduertere potest, eum esse in loquendo breuem, & concisum, qui omnibus in rebus Delio natatore indigere videtur. Proinde Galenus cum Hippocratis sententias compreßiores esse, quàm neceßitas pateretur, dignosceret, eas omni ingenii sui conatu enodare aggressus est, ne studiosus molestis laboribus addictus, & implicitus tam diuinum autorem inique contemneret. Ex limpidißimo ipsius fonte certa medicinæ disciplina exhauritur, & vberrimè depromitur. Inter libros, qui adhuc extant, præstantiores, tres de Præsagiis feliciter edidit, in quibus medicinam esse diuinam iurè fatetur: cum ibi futura præscire sapienter edoceat, & verè demonstret. Artis medicæ peritus, cùm propè ægrotantis conspectu futura prænuntiat, & firmis principiorum suorum regulis ventura fando præsagit, non secus ac vates eximius habetur, & tunc maiori numinis dignitate pollere coniicitur. Et vt tales libri, qui Prognostici inscribuntur, planiori via à iunioribus percipiantur, commentariis meis eos elucidare contendi, vt medicinæ Tyrones vaticinia efferre comprehendant. Has, vt ingenuè fatear, lucubrationes maximis laborum ærumnis construxi, multisque vigiliis eas diligenter congeßi: vt gracilia Hippocratis verba vberius excipiantur, & verbosa Galeni documenta breuius colligantur. In iis solum veritatis flores decerpere volui, & non concinnatas dictionis expolitæ figuras affectare constitui: ne vacuo tantum verborum strepitu personans, occlusum veritatis nucleum ignarus omittam. Vbi philosophiæ præceptis veritas altius effoditur, ibi fucatis dicendi lenociniis minimè indigemus. Ornari res ipsa negat, contenta doceri. Vt à Theoninis dentibus, à rabidis morsibus, à strepenti latratu, ab impiis homunculorum calumniis, & denique ab improbis adunci nasi conuitiis tutius acquiescam, mihi deum tutelarem, ac sacrum asylum parare cogitaui, quod suo patrocinio me illæsum defendat, & sua autoritate ab hostili aculeo me intactum

tactum

tactum præripiat. Neminem profectò dignoui, qui, vt tu, prouinciam talem subire valeat, cum tu omnibus virtutum numeris absolutissimus à me iam diu videaris. Ex nobilissima totius Italiæ familia natus, te talem præstas, qualem omnes à pueritia tua animo conceperunt: & imperii habenas, ac Iustitiæ rigorem tam moderatè temperas, atque regis, vt tuos maiores & sapientia, & prudentia haud mediocriter antecellis. Inter inclytissima tuæ gloriæ præconia illud silentio prætereundum minimè censui, quòd florentissimam Academiam tam mirificè construxeris, & doctissimis eam viris refertam composueris, vt hac via ad perpetuam gloriam deuenias, & cæteris totius Europæ principibus regendi normam vnicè designes. Timantem imitabor, qui velo tegebat, quod penicillo non scitè exprimebat: sic te silentio inuoluam, cum tanta dicendi facultas ingenii mei vires opprimat, ac superet. Hoc munus tantæ maiestati exiguum lubens amplectaris, cum te patronum mihi destinauerim, & præsidium, dulceque decus meum te potissimum elegerim. Quod si in aliquem erroris scopulum imprudenter impegerit, & aliquam reprehensionis notam suffusum patietur, mihi humanè ignoscas velim: cum homini haud facile sit in varios errores aliquando non delabi. Ab omnibus fortunæ malis te Deus eripiat, teque diutissimè incolumen nobis condonet, ac tuis votis omnia securè ministret. Vale clarissime Princeps, & interim Benedictum sub corde feras memor.

BENEDICTI VICTORII FAVENTINI IN PROGNOSTICA HIPPOCRATIS PRAEFATIO.

NEMINEM me censere uellem, in Hippocratis Prognostica commentarios edidisse, ut popularis auræ, atque inanis gloriæ cupidus efficerer, alios quippe prouocantem, aliisue inuidentem, sed ut amicis familiaribus morem gererem: præsertim his, qui nobilem hanc artem, & diuinam ediscere cupientes, me ad ea, quæ nunc scribuntur, potissimum impulerunt; eaque liberali animo aggrediar, ad optatumque finem perducam, si meis animi uiribus omnipotens, & pijssimus Deus lumen & uitam concesserit. Fuit inquam Hippocrates, ut ait Plato in Protagora, ex Aesculapij stirpe natus: dixit enim & in Phædro, si Hippocrati Aesculapij successori credendum est. At Hippocrates, qui Prognosticorum libros conscripsit Heraclidæ filius fuit, non autem ille, qui Gnosidici filius nostri Hippocratis auus adscribitur, cum omnium sententia sit, eum solum duos conscripsisse libros, de Fracturis uide licet, & Articulis, ut ait Galenus primo libro de Ratione uictus in morbis acutis, commento decimo octauo. Nempe fuit Hippocrates natione Græcus de insula Co, in Aegæo mari non longe à Rhodo distante, quam hodierni uulgares nominant Lango, olim amœnissima, & multorum habitationibus occupata, & iucundissima his, qui eò nauigabant, uictualibusque omnibus plurimum abundans, optimis præsertim uinis, & à Co denominatur Cous ciuitas insulæ, patria Hippocratis, qui dicitur Cous, à Co insula, & patria, Coo. In cuius Co suburbanis nobile, & insigne Aesculapij delubrum conditum erat. Præualuit inquam ciuitas hæc præclaris uiris, præsertim Hippocrate medico, & Apelle pictore. ait enim Ouidius. Si nunquam Venerem Cois pinxisset Apelles, mersa sub æquoreis illa lateret aquis. Et hic Hippocrates in medicinali doctrina adeo abunde præualuit, præsertim in futurorum præsagijs, ut potius Diuinus, quàm humanus ab omnibus censeretur, ut ait Galenus in libro de Secretis. Cuius commendationem habes à Galeno quarto Methodi medendi Capite quarto ubi ait: Ostendi uerò persæpe tum reliquos antiquos, tum uerò maxime omnium Hippocratem talia scripsisse, debetque qui callere priscorum interpretandi genus uolet, in illis exercitari. Laudes quoque Hippocratis à Platone habebis, si Galenum inspexeris primo Methodi. cap. secundo. Videbis quoque Hippocratem ueritatis potius, quàm gloriæ amatorem, si Galenum legeris in libro de Atra bile, ubi ait: Hippocrates ergo uir quidam honestus, bonusque uidetur fuisse, non honoris, aut gloriæ, sed ueritatis amator. Inuenies etiam Hippocratem primum omnium in medicina fuisse, qui recta institit uia, si Galenum percurres secundo Methodi curatiuæ, cap. sexto. Cum igitur iam Autoris nomen libri Prognosticorum inuentum sit, nunc illius subiacentiam percurramus: & recordari oportet illius, quod dixit Aristoteles in Posterioribus analyticis, quod in idem cadit, primo totius scientiæ speculatio, & omnis partis eius, totius quidem consideratio uniuersalior est, partium uerò minus uniuersalis. ob quam rem cum materia totius medicinalis inquisitionis speculationisque sit corpus humanum, igitur & libri Prognosticorum inquisitio, & consideratio circa corpus humanum, uti circa materiam, & subiectum erit, ubi quippe consideratio uniuersalior, hic uerò minus uniuersalis. Quòd autem humani corporis, ueluti subiacentiæ consideratio medica sit, habes hoc à Galeno primo Aphorismorum commento primo agente ad expositionem huius uerbi Hippocratis. Experimentum periculosum, ubi ait: Experimentum autem periculosum uoco propter materiæ dignitatem, quam eodem commento dixit corpus esse humanum. Et in libro de

bro de Subſtantia facultatũ naturalium dixit Galenus inquirens medici materiam, melius eſt dicere corpus ſuſcepturum animam. Nempe nollem quempiam dicere Galenum per corpus ſuſcepturum animam materiam intellexiſſe, aut ſubiectum operis medici, nequaquam autem uoluiſſe materiam, aut ſubiectum ſcientiæ medicinæ. Idem enim eſt utriuſque materia, & ſubiectum, ut placuit Auerroi ſecundo Phyſicorum commento tertio ubi ait: Secundum hoc, quod accidit quibuſdam, ut ſubiectum artificij in quod agit, eſt ſubiectum artificii in quo inuenitur ſcientia artificii, ut ars medicinæ. Eiuſdem quoque mentis ſ. corpus humanum fore ſubiacentiam doctrinæ medicinalis fuit Hippocrates libro ſecundo de Priſca medicina, ubi ait: Cenſeo nanque nuſquam aliunde recte de hominis natura cognoſci, ſciriue poſſe, quàm ex medicina, quod facile cognoſcetur, cum quis ritè totam medicinam comprehenderit: & idem uoluit Hippocrates in libro de Locis in homine, ubi ait: Corporis enim natura rationis in medica arte principium eſt, neque quiſpiam obiiciat mihi Galenum noluiſſe humanum corpus eſſe medicinæ ſubiacentiam, per hoc, quod dixit in libro de Sectis: Medicinæ intentio eſt ſanitas, finis uerò eſt ipſius adeptio, pro intentione ſubiectum intelligens: cui dico ipſum facile errare, quoniam credit Galenum uoluiſſe medicinalis doctrinæ ſubiectum eſſe ſanitatem ſicut non eſt, cum enim adepta ſanitas ſit medicinæ finis, ut dixit Galenus libro de Sectis: & Ariſtoteles in ſecundo naturalium, & ſecundo Poſteriorum materiam, & finem non in unum coire affirmat, non erit ſanitas medicinæ ſubiectum. Ob quam rem intentionis nomine noluit Galenus ſubiectum, cum dixit: Medicinæ intentio eſt ſanitas, ſed intentionis nomine conſiderationem intellexit, ut ſic legatur, Medicinæ conſideratio eſt ſanitas. Medicus enim non conſiderat ſanitatem uti materiam, ſed tanquam ſcopum, quem arte ſua attingere cupit, quem cum adeptus fuerit, ſibi finem artis ſuæ uendicauit. Medicus igitur ſanitatem conſiderat, ſeu intendit, ut eam adiſpicatur non autem conſiderat corpus humanum ut ipſum adipiſcatur, ſed ut in eo inuentam ſanitatem conſeruet, & amiſſam recuperet, & ſi quid circa corpus humanum agendum ſit, quo ſanitas tueri poſſit, uel eidem reſtitui, id agat medicus ſiue curatione, ſiue prognoſticatione id agere uoluerit; hos enim actus medicus exercere poteſt, ut ſanitatem inducat, ut oſtendit Hippocrates in prooemio Prognoſticorum. Cum igitur totius medicinalis doctrinæ ſubiacentia ſit humanum corpus ſub uniuerſaliori ratione, qua ſanitas poteſt tueri, & in eo perdita reuocari, ita & libri Prognoſticorum ſubiectum eſt corpus humanum per rationem minus uniuerſalem, & magis contractam ad accidentia contingentia corpori ægroto, à quibus aſſumuntur indicia Prognoſtica futuræ mortis, uel ſalutis, uel longitudinis, uel breuitatis morbi ipſius. Et ne quis mihi obijciat prolixitatem in uerbis, & dictionibus ſubiecti, dicam quemadmodum alias cenſui. ſicut totius medicinæ ſubiectum eſt corpus humanum ſanabile, ſic & libri Prognoſticorum ſubiectum eſt corpus humanum ægrotum prognoſticabile. De fine autẽ libri Prognoſticorum ſequar Galeni ſententiam: ſicut enim medicinæ totius finis eſt ſanitatis adeptio, etſi æger aliquando moriatur, ſic & libri Prognoſticorum finis eſt adeptio ſanitatis ex præſagiis ad ſalutem, uel mortem. Medicus enim in curando ægrotum primo intendit ad ſanitatis adeptionem uti in finem: Vbi uerò moriatur æger non tollitur, adeptionem ſanitatis eſſe medicinæ finem. quoniam medicus non intendit mortem, niſi ut eam prohibere ualeat, & hoc eſt medicum intendere ad ſanitatis adeptionem tanquam ad ſuum finem. Sic inquam præſagimus de futura morte in libro Prognoſticorum, nõ tollimus tamen Prognoſticorum libri finem fore ſanitatis adeptionem ex præſagijs ad ſalutem, uel mortem, quia non præſagimus mortem niſi ut eam prohibere ualeamus, & talis intentio ad præſagium mortis eſt ad adeptionem ſanitatis, uti ad finem, quoniam præſagijs ad mortem medicus obuiam it accidentibus, ut mortem prohibeat futuram, & ſanitatem adipiſcatur, ut ait Galenus Prognoſticorum prima ſectione commento primo. Non lateat autem quemlibet cupientem ſcire ordinem, quem tenet liber Prognoſticorum Hippocratis ad alios medicinæ libros tum Hippocratis, tum Galeni, quòd liber Prognoſticorum Hippocratis à me ordinandus eſt poſt tertium Tegni Galeni, atque poſt

eum commentandus est, quoniam in libro tertio Tegni de dispositionibus agitur corporis humani, ut sanitate, ægritudine, & neutralitate per relationem ad causas, ut ait Galenus tertio Tegni, & quoniam à causis illarum dispositionum, ut maxime ostendit Galenus possunt contingere accidentia uaria, quibus facile æger necari posset, ut ait Galenus in libro de Symptomatum differentijs, cap. septimo ubi ait: Symptomatum omnium naturam præcedunt morbi. Ideo medicus ab illis accidentibus cognitis debet assumere indicia, quibus prognosticabitur de futura salute, uel morte, & sic medicus præsagiendo excitabitur, ut à longinquo obuiam eat, & accidentibus, & morbis, ut æger saluetur. Hic quoque liber anteponendus est ad omnes libros Hippocratis, in quibus agit de morbis uulgaribus & ubi sermonem habet de morbis curandis, & pariter his, quos Galenus confecit de Arte curatiua, & hoc propter commoda, & utilitates, quæ inducunt præsagia in modo morborum curationis, ut ait Hippocrates in præfatione libri Prognosticorum, & Galenus in primo de Ratione uictus in morbis acutis, commento tertio. Nempe ex his, quæ diximus in unum accumulando autoris nomen, subiectumque, & finem libri prognosticorum & ipsius autoris intentionem, sic dicam. Hippocratis intentio in libro Prognosticorum est edocere medicum prognosticari de futuro termino morborum corporis humani ægroti ad bonum, uel malum, ad salutem, uel mortem per indicia assumpta à symptomatibus contingentibus morbis eiusdem ægroti corporis, & dixit.

BENEDICTI VICTORII FAVENTINI IN PROGNOSTICA HIPPOCRATIS COMMENTARII.

Commentarius primus Sectionis primæ.

I

MEDICVM vti prouidentia,vt mihi videtur, optimum eſt.

OPVS Prognoſticorum communi quodam diſcrimine ab Hippocrate tribus partitur Sectionibus. Primæ ſectionis intentio eſt edocere, præſagire de ſalute, vel morte: de bono,vel malo termino,atque de longo morbi interuallo, & breui ægroti corporis per accidentia contingentia morbis acutis. Secundæ ſectionis intentio eſt, idem indicare per accidentia aduenientia morbis diutinis collatione ad morbos acutos. Tertiæ verò ſectionis conſideratio eſt, prognoſticari in vtriſque acutis videlicet,& diutinis morbis collatione ad criſes, & dies decretorios. At Prima ſectio duplici parte ſecatur. Prima procemium decernit. Secunda verò expedit,quod ab initio propoſitum eſt. At oritur dubitatio apud Galenum Commento primo. Cur operi huic Hippocrates procemium prætexuit,cum antiqua eius conſuetudo fuit operibus ſuis plurimum non proponere procemium? Huic dicit Galenus,quòd etſi Hippocratis mos fuit operibus ſuis plurimum nullum prætexere procemium, ipſe tamen neceſsitate coactus huic libro procemium prætexuit:neceſsitatem autem Galenus explicuit, quoniam Hippocratis tempore quidam adfuerunt Medici,qui ſe Methodicos nominabant, putantes præſagia nullum ad vſum Medicorum conferre iuuamentum,qui ſibi ipſis perſuadentes,dicebant duo tantum fore Medicorum officia,quibus communi vſu totam medicinæ intentionem complent. Vnum in ſanis corporibus inuentam, videlicet, ſanitatem conſeruare. Alterum in ægrotis corruptam ſanitatem reuocare. Prædicere autem futura officium eſſe Diuinatoris,& Aſtronomi,non Medici.Volens igitur Hippocrates hæreſim hanc à medicinali doctrina propellere,neceſſario confecit libro Prognoſticorum procemium,in quo intendit edocere,quantum officio,& vſui Medicorum præſagia conferant, & id rectè fieri debet in procemio, ſiue exordio. Aiunt enim Oratores,vt Cicero de Oratore. Exordium eſſe orationis principium, quo animus auditoris conſtituitur,vel apparatur ad audiendum,diſcendúmque ea, quæ in oratione narranda ſunt. Igitur cum quis audierit ab Hippocrate præſagia multum vſui Medicorum conferre,atque multa commoda ipſi Medico afferre, ſtatim eius animus apparabitur, & conſtituetur ad audiendum,& celerius ad diſcendum,quæ in doctrina Prognoſticorum dicenda,approbãdáque ſunt,& certè etiam ad remouendum falſam mentem eorũ Medicorum,qui ſe Methodicos dicebant.Et quoniam hæc eſt procemii intentio, ideo neceſſario coactus eſt Hippocrates huic operi ſuo procemium conficere. Amplius volens Hippocrates illorum malam auferre mentem,qui præſagia nullam Medico conferre vtilitatem dicebant, neceſſario habuit illis oſtẽdere,& rationibus comprobare doctrinam Prognoſticationis vſui

medicorum admodum validam eſſe,& neceſſariam. Hoc autem maximè fit procœmium prætexendo,quoniam nomine procœmii intelligimus orationem, qua quis modi,doctrinæ,& commentationis neceſsitatis cauſam aſsignare decreuerit, vt ait Galenus primo Aphoriſmorum, Commento primo. Igitur Hippocrates ſtatuens modi doctrinæ prognoſticæ,& neceſsitatis commentationum eius prædicere cauſam,prætexit operi huic procœmium,etſi aliis in operibus hoc ſubticuerit, & dixit. Medicum vti prouidentia &c. Sed oritur dubitatio. Cur medici negantes doctrinam prognoſticationis eſſe intereſſe medici,Methodici dicuntur? Huic dixit Galenus in libro de Sectis ad eos,qui introducuntur,quòd iudicium in rebus inuenitur duplex.Vnum quippe,quod à ſola ratione procedit:Alterum verò,quod à rebus iis, quæ euidenter apparent, ortum habet. Primum ſequuntur Rationales,quoniam à cauſa nota procedunt ad eſſe,& cognitionem effectus,& iſtud agunt demonſtratione propter quid,& aliquando ab euidenti effectu, ii ad cognitionem cauſæ procedunt, vt in Poſterioribus analyticis dixit Ariſtot. & ii Rationales dicuntur & Dogmatici propriè: ſecta enim rationalis dogmatica propriè dicitur, vt ait Galenus in libro Definitionum medicarum, & hanc ob cauſam Galenus Hippocratem dogmaticum appellat primo Aphoriſmorum,Commento primo:& nolo, vt mihi obiicias Hippocratem,vt apparet in libris Prognoſticorum ab euidenti ſolum proceſsiſſe, quoniam concluſiones,& ſententias hic,& in Aphoriſmis ſolum attulit Hippocrates,quam plurimum amauit,ob breuitatis cauſam. Rationem autem ſententiæ, & theorematis commentanti relinquit, dans quippe intelligere, quòd non muniti rationali contemplatione ſuos non curent legere ſermones. Et hoc habes à Galeno prima Prognoſticorum ſectione,Commento nono.Alterum verò iudicium Methodici ſequuntur,qui in morbis curandis ſola indicatione ab effectibus cōtenti ſunt, vt neque locum affectum,neque morbi cauſam,neque ægroti ætatem, neque tempus anni,non regionem, non denique virtutem ægroti, non eius naturam, habitúmque,neque aſſuetudines conſiderant,reiiciuntque hæc omnia inquit Galenus dicentes ſe ſola in affectibus indicatione contentos eſſe,quæ ab ipſis ſola trahatur, quam rem Methodici dicebant medici officium eſſe ſolum corporis ſanitatem repertam conſeruare,& perditam reuocare,quæ duo indicationem ab euidenti effectu aſſumunt, & non ab his,quæ occulta ſunt,veluti à præſagiis. Quo fit, vt medici,qui præſagia ad vſum medicorum cōferre negabant,merito Methodicos ſe ipſos dicebant.Altera igitur emergit dubitatio. An officium prognoſticationis, ſeu diuinationis ad medicum attineat? quod non quiſpiam ſyllogizat.Scientiæ ſecantur veluti & res, vt dixit Ariſtoteles Poſterior. primo, igitur diſsidentium ſcientiarum diuerſæ erunt rerum conſiderationes, & cognitiones. At Medicina, & Aſtronomia diſsident,igitur earum erunt diuerſæ res conſideratæ. Sed Aſtronomiæ conſideratio eſt de præſagiis,igitur eorum non erit medicina:aliter enim eiuſdem rei eſſent diuerſæ ſcientiæ,quarum vna ſub altera minime foret,quod à Philoſophis putatur falſum.Igitur officiū prognoſticationis,vel diuinationis,præſagitioniſque ad medicū non attinet. Item non attinent ad medicum quæ non ſunt, quoniam eſt artifex nō cognoſcens, niſi quæ ſenſui offeruntur,vt eſt Galeni animus ſecundo Artis medicinalis,ſed præſagita non ſunt,quoniam futura ſunt,ergo ipſa,neq. eorum præſagia ad medicū attinere poſſunt. Contra dixit Hippocrates primo Prognoſticorum.Medicū vti prouidentia,vt mihi videtur, optimum eſt, & idem in ſecundo Prorrhetici libro ait: verum ſigna ſcribam,ex quibus ſanos futuros homines,& morituros coniectare oportet,& tum breui tempore,tum longiore ſanos futuros, aut perituros: & idem ad hoc demonſtrandum in procœmio libri Prognoſticationum tria attulit capita,iuxta trium rationum numerum,quibus illud comprobari facile poterit.Dico igitur ad rationem primam accepto vno notatu digno,quod eſt præſagia ab altero duorum poſſe aſſumi, ab vno ſcilicet ab accidentibus contingentibus iis qui euū habitant,quorum accidentium cauſę non ſunt in homine,ſed in ſuperioribus à quibus prodeunt varii influxus iuxta diuerſos ſuperiorum aſpectus,à quibus hæc accidentia præſertim hominibus contingere permittūtur:vbi igitur quis in Aſtrorum ſcientia edoctus euadet,ab illis quippe accidentibus capiet indicia futuri euentus eorum,de quibus ex arte ſua facile diuinare poterit;Et hæc eſt illa diuinatio,& prænotia

A notio,quæ ad Aſtronomum attinet. Sane ab altera re prefagia aſſumi poſſunt,ſcilicet,ab accidentibus contingentib. corporib. humanis ægrotis. Quorum cauſæ ſunt in homine ægroto præter naturam operantes in eo, à quibus accidentibus edoctus in arte, ſeu ſcientia medicinæ facile capiet indicia, quibus prædicere facile poterit futuros euentus hominis ægroti ad ſalutem, vel mortem,tum etiam ad longitudinem morbi,& breuitatẽ.& hoc præſagire eſt,quod ad medicũ attinet.Igitur quoniam hæc præſagia ſunt diuerſa, ita & ſcientia medicinæ ab aſtronomia diuerſa habetur.At ſecundæ rationi dicitur,quòd præſagia à quibus medici prænũciant, præſentia ſunt: quoniam accidentia, à quibus aſſumuntur in effectu ſunt, præſagita verò & ſi præſentia ſunt, quoniam autem eorum eſſe maxime pendet ab accidentibus à quibus ſumuntur,& à cauſis eorum, quæ preſentia ſunt, ideo & ea eſſe facile quis coniectari poterit, vti effectus in ſua cauſa exiſtit. ob quam rem præſagia ad vſum medicorum admodum commoda eſſe Hippocrates ſenſit, & rationi-
B bus inducit, & dixit, medicum vti prouidentia, vt mihi videtur, optimum eſt. Nempe ſententiam Hippocratis, qua edocet præſagia vſui medicorum admodum conferre. Sic ſyllogizamus. Illud in medica arte optimum eſt, quo medicus facile ſuæ artis finem adipiſci poteſt,ſcilicet medicũ vti prouidentia ipſe facile ſuæ artis finem adipiſci poteſt, igitur medicum vti prouidentia optimum eſt. Non te lateat, cum in arte propter eius finem omnia moderari contingant, vt ait Ariſtoteles in Analyticis poſterioribus: quoniam finis in arte præſtantior eſt ſemper his, quæ ipſum præcedunt,vt dixit Galenus libro ſecundo de Tuenda ſanitate: & quoniam omnium artium proprium eſt propoſitum finem appetere, & ipſum vti bonum conſequi, vt ait Galenus in libro, An ars tuendæ ſanitatis ad medicinalem artem, aut ad exercitatoriam attineat,ad Thraſybulum. Igitur in medica arte conſequi finem bonum, optimumque erit. Item iam ſciuiſti medicum ex vſu prouidentiæ, vt in præfatione huius libri Hippocrates edocet tria rerum genera conſequi poſſe, à
C quorum quolibet ipſe finem artis ſuæ facile adipiſci poterit. Vnum quippe, quoniam ægri liberalius parent ipſi. Secundum, quoniam medicus obuiam vadit & morbo, & accidentibus prohibendo eorum euentum, vel magnitudinem. Tertium ex uſu prouidentiæ medicus vacat crimine accuſationis, & mortis, & cum tria hæc genera rerum ſalutis corporis ægroti cauſas eſſe cenſeantur:igitur non immeritò accepimus orationem hanc, ſcilicet, medicum vti prouidentia facile ſuæ artis finem ipſum adipiſci poſſe. Quo fit, vt ſententiam Hippocratis in hac præfatione inferamus .ſ. igitur medicum vti prouidentia optimum eſt. Et Hippocratis verbum conſiderabis, vt mihi videtur:,quoniam per hoc indicat mentem medicorum, qui ſe methodicos appellabant, non eſſe acceptandam, ſed tanquam erroneam, veritatique oppugnantem repellendam, ſuamque fore tuendam, & rationibus comprobandam:videlicet,quòd ad vſum medicorum præſagia admodum conferant, quam Hippocratis mentem Galenus approbat primo de Ratione victus in morbis acutis commento tertio.& iterum conſideratione dignum eſt, ſi alias Hippocratis traductiones aſſequi voluerimus, ſanè quæ de ſignificatione huius nomi-
D nis, prouidentia,à Galeno dicuntur in commento longiori præfationis Hippocratis, nedum ſuperflua, verum & vana fore ſuſpicabitur, cum alibi ſic legatur, medicum prænotionem adhibere, optimum eſſe mihi videtur. Alii verò prudentiam, aliique præuiſionem conſcribunt. Sed quoniam magis credendum eſt Galeno veraci, quàm noſtro ſeculo Græculorum turbæ fallaci. Ideo Galeni commentationem non præteribimus, ob quam rem notatu dignum eſt, quòd huius nominis prouidentia, variæ, multæque ſignificationes deſcribuntur, quibus cognitis ſignificabitur quali nominis prouidentiæ ſignificatione Hippocrates vti velit, cum ait medicum vti prouidentia, vt mihi videtur, optimum eſt.Eſt igitur huius nominis prouidentia cõmunis ſignificatio hæc .ſ. cura,& circa rem diligentia, quæ in omnibus artibus facile inuenitur, vti pictor curam, & diligentiam habet hanc, vel illam figuram exquiſitius pingere. In arte quoque exercitatoria prouidet quis, quia curam habet, & diligentiam, vt ſuæ exercitationis conuenientem eligat horam:veluti etiam dixit Euripides in Hecuba,vbi ait.Hæc moriens tamen multum prouidit, vt honeſte caderet, id eſt curam habuit, & diligentiam, vt honeſta, & laudabili

morte moreretur. Sanè & Medicus circa suum propositum finem hac prouidentia vtitur, quoniam curam, & diligentiam habet, vt optimam, & laudabilem sui finis adeptionem operetur: noluit tamen Hippocrates huius nominis prouidentia, significatione ita communi, & lata vti, cum dixit. Medicum vti prouidentia, optimum est. Altera etiam propriori significatione vtimur nominis huius prouidentia, Et est curam gerere alicuius rei, & præparare sui vtilia, vti formica sibi prouidet, cum tempore æstiuo colligens, & custodiens grana, curam sui gerit, & sibi vtilia præparat, & hanc significationem voluit Cicero in de Officiis, vbi ait, Satis iam omnibus, quę necessaria erant prouisum putabant. Et hac nominis, prouidentia, significatione plerumque medicus vti poterit, etsi eam Hippocrates hic non acceptet, cum dixit Medicum vti prouidentia &c. Certum enim est, cum medicus circa corpus operatur ęgrotum, curam gerit ęgritudinis, & pręparat ad vtilia tum sibi, tum ægroto, & hoc est quod Cicero dixit primo de Diuin. vbi ait. Medicus morbum ingrauescentem ratione prouidet, insidias Imperator, & tempestates nauis gubernator, sanè, & hac prouidentia dixit Galenus apud Philosophos mundum gubernari, & eadem nullo occurrente discrimine cum prudentia coit, vt dixit Cicero in libro de Legibus, vbi ait. Sic ingenii aciem ad bona deligẽda, reiicienda contraria, quæ virtus ex prouidendo est appellata prudentia. Hanc quoque mẽtem habuit Galenus libro septimo de Decretis Hippocratis, et Platonis, vbi ait: sapientia, & prudentia in vna animæ virtute simul coëunt scilicet rationali, & quoniam sapientis est prouidere, non immerito sapientia appellata est prouidentia, & prouidentia prudentia dicetur. Alias verò significationes nominis prouidentia, quas retulit Galenus in magna enarratione pręfationis libri Prognosticorum Hippocratis silentio præteribo, cum earum commentationes crediderim potius ad pulchritudinem, & ornamentum, quàm ad essentiam scientiæ pertinere, & dixit Galenus primo de Ratione victus in morbis acutis commento tertio. Quòd sermonem protrahere in his, quæ nõ attinent ad opus medici est superuacaneũ, ob quam rem talem nominis prouidentia, sequar significationem, qualem voluit Hippocrates, cum dixit. Medicum vti prouidentia, vt mihi videtur optimum est. Et dico Hippocratem prouidentia ipsa pręsensionem significasse, iuxta illud Galeni cõmento primo, Sectionis primæ pręditionum. pro præsensione dixisse prouidentiam perspicuum est, & in magna enarratione ait. At vero Hippocrates non ita. sed de præsensione prouidentiam dixit: & in proœmio libri Prorrhetici Hippocratis idem habetur: & hoc approbat Galenus ex sequela Hippocratis in textu secundo cum infert. Præsentiens enim, & prædicens &c. Ex communi igitur vtriusque significatione .f. pręsensionis, & prouidentię: Dicam quòd videre quędam antequam fiant, illud est pręuidere, & sic pro vel pręuim habet temporalem, quia significatur vel prius vel ante. Quo fit, vt prouidere sit prius, vel ante videre, à quo prouidentiæ nomen ortum est: & quoniam videre quoddam sentire est, ideo à præuidere præsentire, & à præuidentia præsensio facta est. Quo fit, vt dicamus præsensionem esse sensum quorundam ante, vel prius, quàm facta sint, & idem prouidentiã esse quorundam videntiam prius, vel antequam facta sint. Igitur vt ait Galenus verbo isto prouidentia indicamus, vt talia videamus ante, vel prius quàm fiant. Optimum igitur est, medicum vti prouidentia, idest præsensione quorundam antequam fiant, & quoniam hoc præsagire est, ideo præsagia vsui medicorum optima sunt, vt proposuit Hippocrates, deinde dicit.

II. III.

Præsentiens enim, & prædicens coram ægro præsentia, præterita, & futura, quæque infirmi omittunt, enarrans, creditur agnoscere ægri conditionem. Hinc audent homines magis se concredere medico.

Theorema

A THEOREMA, quod Hippocrates posuit, videlicet, Medicum vti prouidentia optimum est, tribus comprobat rationibus. Prima est,id quo ægrotantes audent magis se concredere medico in arte medicinali, optimum est. At Medicum vti prouidentia ægrotantes audent magis se concredere medico, igitur medicum vti prouidentia in arte medicinali optimum est. Primã posuit Hippocrates propositionem, cum ait. Hinc audent homines magis se concredere medico, & ob hoc ægrorum plurimi, qui se medico obsequentiores reddunt facilius morbo vindicantur, vt ait Galenus commento secundo primæ Prognosticorum sectionis, & Auicenna sexto Metaph. cap. quarto vbi ait. Plus facere ægrorum confidentia de medico ad sanitatem inducendam, quàm medicus omni sua arte, ac instrumentis. Sed oritur dubitatio, propter quid confidentia ægroti corporis de medico ipsum frequenter sanat? Huic dico, & annotatione dignum est,quòd cum fortitudo animæ virtus est, quæ & confidendi, & non confidendi scientia est, vt ait Galenus
B septimo de Decretis Hippocratis, & Platonis. Non ab re dicemus confidentiam esse animi virtutẽ, qua quis fidenter aliã suscipit, aliaque detrectat. Ob quam rem cum animæ virtus ægrotantis fidenter medicum suscipiat,ad ipsius medici functiones vnà cum spiritibus suis mouet, adminiculaturque operi medici, vt nedum ægrum obsequentiorem reddat,verum & ipsa cum spiritibus suis, quæ est corporis natura ipsum regens, ac gubernans,& humores æquans,auxilium his,quæ à me dico corpori ægroto condonantur, medicamentis præstat, vt vna simul & operi medici, & confidentia ægri æger ipse sanetur.Neque crederem ego, per solam confidentiam ægri de medico ægrum conualiturum fore,vt Auicennæ videtur,volenti per solam confidentiam, quæ est imaginatiuæ virtus, sicut & per ipsam imaginatiuam solam, ægrum sanari, quapropter non sanabitur æger,vt puto, forti adhuc existente ipsius de medico confidentia, & vbi sola confidentia,nullo adhibito tamen medicamine, æger sanetur, non quippe confidentia sanabitur, sed natura, quæ est omnium operatrix, & medicus minister, vt ait Galenus tertio Artis medicinalis.
C Neque obiicias velim, quod dicitur Marci quinto filia fides tua te saluam fecit, vade in pace, & esto sana à plaga tua,quoniam sola fide mulier non salua fuit,sed fide, & Christi gratia, vt dixit Paulus secundo ad Timotheum,gratiam se daturum nobis per Christum proposuerat Deus ante tẽpora secularia. Et secundo ad Ephesios dixit. Gratia Christi saluamur, & non operibus, & ibi dixit Paulus. fide saluamur,Christi gratia. Non igitur sola fide à Christo languentes sanantur,sed fide, & gratia, quam largitus est nobis Deus per Christum Iesum,Deum & Dominum nostrum. Secundam rationis propositionem voluit Hippocrates, cum dixit. Præsentiens enim, & prædicens coram ægro &c. Et hanc Hippocratis orationem. Sic syllogizat Galenus. Medicus præsentiens præsentia, præterita, & futura, eademque ægro prædicens, creditur ab ægro medicum agnoscere morbi conditionem, atque ægroti ipsius. Sed ægrum sic credere, est seipsum magis concredere medico. Igitur medicus pręsentiens præsentia, præterita, & futura, & eadem prædicens ægro, audet æger magis se concredere medico. At cum medicum præsentire
D præsentia, præterita, & futura, eademque ægrotis pręgdicere,est medicum vti prouidentia. Igitur medicum vti prouidentia, ægrotantes audent magis se concredere medico,& ob hanc rem ægroti morbo vindicantur, & medicum vti prouidentia est optimum. Non pręteribis absque consideratione verbum illud Hippocratis.Quæque infirmi omittunt,eo enim ægroti fiducia in medicum,propensius concrescit. Vbi enim medicus præsentiendo, & ægro prædicendo præsentia,præterita, & futura, eidemque ad memoriam ducat ea, quæ in enarratione æger omiserit, vt causas, & accidentia morbi, quæ & si ægro cognita extiterint, eorum tamen nõ recordabatur. Quo fit, vt æger ea audiens à medico relata, ipsum optima ratione demiratur, audetque ob hoc magis se concredere, & committere manibus medici. Sed non te lateat, quòd ægri non omittunt,quæ non cognoscunt,quoniam non omittimus,nisi quæ cognoscimus, & eorum non recordamur: si itaque ægri quædam in enarratione omittunt, non omittunt affectiones interiorum membrorum, neque eorum intraneas causas, & accidentia intrinsecus morbis contingentia.Sed quippe omittunt de causis morbi, quæ extrinsecus sunt, & procatarcticæ nomi-

natæ, quarum cognitio ægro facilis eſt, veluti, ſuperaſperſio aquæ frigidæ pectori tuſsim progignit. De accidentibus verò ægri omittunt, quæ ipſis ſunt euidentia, & non recordantur, Sicut maxillarum rubedo accidit pulmoniæ, vt dixit Galenus. Sic igitur intellige Hippocratem, cum ait, quæque infirmi omittunt, & adhuc attende verbo Hippocratis, cum dixit, ægri conditionem, ait Galenus id eſt morbi naturam, & addo ego, & ipſius ægroti corporis, autore Galeno primo artis Curatiuæ ad Glauconem, cap. primo & intelligo per naturam temperaturam, vti Galenus expoſuit ſecundo Aphoriſmorum commento trigeſimoquarto cum Hippocrates dixit. In morbis minus periclitantur, quorum naturæ conuenit morbus, aut ætati &c. vel nomine naturæ morbi voluit Galenus omnem morbi facultatem, qua morbus ipſe lędere valeat animal, vel eius functiones impedire, vt loqui videtur Galenus ſecundo de Symptomatum cauſis cap. primo. Et iterum Hippocratis ſermonem cogitabis. Cum dixit pręſentiens enim & pędicens coram ęgro, quoniam hæc duo inter ſe diſsident .ſ. pręſenſio, & pędictio, non eo quippe modo, quo Erophilus fatetur, vt ait Galenus in Prorrhetici præfatione, videlicet præſenſionem eſſe eorum tantum, quæ certa ſunt, ſcientiam: prædictionem verò vtrorumque .ſ. & certium, & incertium: quoniam vtroque modo .ſ. certo, & incerto præſentimus, & prædicimus, ſed ideo diſsident: quoniam præſenſio eſt animæ noſtræ functio, & ab anima prodit, & eſt in ea, vt dixit Galenus. Prædictio verò per vocem efficitur eorum, quæ à multis prius ſunt per animam præſentita, vt ait Ariſtoteles primo Periherm. cum dixit: ſunt ea quæ ſunt in voce, earum quæ ſunt in anima paſsionum notæ, omnibus enim conſtat, non alia quidem in anima nos opinari, alia verò prædicere. ob quam rem medicus prius in anima ſua præſentiens præſentia, præterita, & futura, inde eadem prædicens coram ægro, fidit æger magis ſe medico committere. Sed emergit dubitatio in iis, quæ dicuntur ab Hippocrate .ſ. præſentia, præterita & futura, quoniam pręſenſio, & pędictio non ſunt eorum, quæ præſentia, aut pręterita ſunt, cum ipſæ ſint notiones quorundam, antequam fiant, & hæc non contingunt pręſentibus, aut præteritis, ſed futuris ſolum. præſagimus enim ſolum futura antequam ſint, vt dixit Galenus in Magna commetatione præfationis Hippocratis in hoc libro. Huic dixit Galenus, quod eiuſdem facultatis intereſt, præterita, quæ non videris, dicere, vt extiterint, & item præſentia, atque etiam poſt futura, & ſi hæc non ſint medicinalis artis propria, ipſa tamen ad modum conferunt iis, qui in commentariis implicitas nominum ſignificationes enarrare cupiunt. Et ideo non lateat te, vt vim dubitationis tollamus, quòd pręſenſio, aut prædictio duplici ſignificatione deprehenditur, vel præ aduerbialiter: idem quod pro, & ſignificabit præſenſio idem, quod pro alio ſenſio, & in hunc modum, pręſenſio locum habebit in præteritis, & præſentibus, atque futuris, quoniam in omnibus his enarrando pro alio ſentimus, & hac pręſenſionis ſignificatione vtitur Hippocrates, cum dixit. Præſentiens enim, & predicens &c. Et hoc voluit Galenus in commentario ſuo, cum dixit, eiuſdem facultatis intereſt præterita quæ non videris, dicere, vt extiterint, & item præſentia, atque etiam poſt futura. Vel altera ſignificatione præ vim habet temporalem, & idem eſt, quod ante vel prius, quo fit, vt præſenſio in hac ſignificatione ſolis inſit futuris, quoniam ſola futura ſentimus ante, vel priuſquàm ſint. Et ſic loquitur Galenus de pronunciatione in ſecundo Tegni cap. primo cum ſermone habens de ſignis dixit, quæcumque præſentem indicant ſanitatem, & futuram prænunciant, & præteritam memoriæ ſubiiciunt. At cum præſenſionis proprior hæc ſit ſignificatio, ideo eam magis ſequitur Hippocrates in toto Prognoſticorũ libro, quoniam luce clara animaduertimus Hippocratem ab accidentibus morbis contingentibus indicare de futuro termino morborum ad ſalutem, vel mortem, tum etiam ad morbi longitudinem, vel breuitatem, quorum quodlibet indicatur ante, vel priuſquam fiat, Et hanc mentem habuit Hippocrates libro primo de Morbis vulgaribus, vbi ait. Præterita dicito, pręſentia cognoſcito. Futura prædicito. Et hunc ſermonem voluit Galenus primo Prænotionum, Commento octauo vbi ait. Sed præſentium cognitionem proprio, & ſuo nomine conſueuimus nominare denotationem. Et ob hoc non te lateat iuxta Hippocratem, nomen præſenſionis, vel prædictionis, quoad eius communiorem ſignificationem,

A ficationem,tribus temporibus conuenire,quoniam sic præsentimus præsentia,præterita, & futura, secundum vero propriorem significationem soli tempori futuro congruit: veluti præteritis congruit dictio, vel rememoratio, & præsentibus cognitio, vel demonstratio, & futuris prædictio, vel præsensio. Et item verbum Hippocratis considerabis coram ægro, quoniam facile obiicies Hippocrati, cum plerumque præsagia ad malum sunt, vt in libris Prognosticorum, & sententiis aphoristicis sæpe apparet, quo nam modo præsagia illa sunt ægro referenda, illis enim æger irascetur, contristabiturque, quod inutilissimum, atque contumax est ipsi ægro, Huic dico, Medicum in sermonibus, quibus ægro præsagire tenetur, animaduertat semper illi nuntiare, quæ oblectationem, & voluptatem afferant,& pro posse ægro conetur gratificari, & hoc voluerunt Hippocrates, & Galenus tertio de Morbis vulgaribus & secundo Aphorismorum trigesimo octauo: ob quam rem neque in suis præsagiis ægrum incommodet, aut exasperet, neque aliquid B pronunciet quo æger metuat, & contristetur. Sufficit igitur vt medicus ægrotanti præsagia ad bonum afferat, quæ verò ad malum, assidentibus prædicat.

IIII.

Ita Curationem optimè molieris, prænoscendo futuras affectiones.

MEDICVM vti prouidentia optimum esse. Secunda ratione Hippocrates prosequitur. Intelligens sic, id in arte medica optimum est, quo medicus oppugnat accidentibus futuris solitis morbo contingere. Sed medicum vti prouidentia ipse oppugnat accidentibus, quæ morbo in futurum contingere assolent, igitur medicum vti prouidentia in arte medica optimum est. Primam huius rationis propositionem indicat Hippocrates verbo isto. Ita curationem optimè molieris, C quoniam in arte medica optime faciet medicus curationem, si obuiam it accidentibus assuetis in futurum morbo contingere prohibendo euentũ eorum,& morbus abolietur, vel magnitudinem, & morbus minorabitur. At medicus obuiam eundo oppugnat accidentibus futuris morbo. Igitur in arte medica optimum est, id est optimè medicus curationem faciet, si oppugnabit accidentibus in futurum assuetis morbo contingere. Secundam verò propositionem dixit Hippocrates verbo isto prænoscendo futuras affectiones,quoniam medicus ex affectionibus cognitis, quæ ipsi morbo in futurum accidere assolent, facile obuiam it, oppugnatque illis, & prohibet earum euentum, vel magnificationem. Et quoniam hoc est vti prouidentia igitur medicum vti prouidentia est ipsum oppugnare accidentibus in futurum contingentibus morbo: at quoniam ita oppugnare in arte medica optimum est, quoniam optima est curatio, & hoc quippe est vti prouidentia. Igitur medicum vti prouidentia optimum est, & hac exquisita ratione probatum. Nempe neminem latere vellem affectionem, seu affectum, atque morbum, quonam D modo inuicem dissideant,& quot modis alterum eorum dici à veteribus consueuerit,vt dicti Galeni veritatem reperiamus, cum dixit commento tertio:etenim vbi medicus agnoscit exquisita ratione affectionẽ ęgri, quosdam prohibebit affectus, qui per eam infestare assolent, affirmat enim Galenus affectus ipsos affectionibus contingere posse, ita vt ipsi videatur duo hæc nomina .s. affectus, affectione inuicem satis dissidere, ob hoc igitur notatu dignum est, affectum in cõmuniori significatione ad morbum, apud veteres se habere, nulli dubium esse debet, quoniam omnis morbus affectus est,nequaquam verò contra. Et hoc dixit Galenus libro de Differentiis symptomatum. cap. primo vbi ait:& affectus quidem tum eorum,qui sani sunt, tum qui ægri,tum neutro modo se habentium omnium est commune. Omne enim siue sanum sit, siue ægrum, vel neutrum quodammodo afficitur: ab afficiendo verò affectus nomen est ortum, ait Galenus. Item ait ipse, quod omnis corporis affectus, qui à naturali statu recessit,vel morbus est, vel morbi causa, vel morbi symptoma, ita vt Galenus opinetur, morbi symptoma affectum esse & non morbum.Dixit enim Galenus secundo de Facultatibus naturalibus cap.nono Mor

bum esse affectum in corpore, qui non ex accidenti, sed primum & per se actionem labefactat, & quoniam symptoma etsi recedat à naturali statu, non quippe primum, & per se, sed ex accidenti corporis actionem labefactat, vt ait Galenus primo Methodi curatiuæ cap. octauo & libro de Differentiis symptomatum cap. primo vbi ait: Sed id quod primum actionem vitiat, morbum, quod hunc præcedit, causam, non autem morbum, quod si quis alius affectus in corpore morbum sequatur, is symptoma duntaxat dicetur. Igitur & si affectio, & affectus vnam obtineant significationem, utrumque tamen & de morbo, & de causa morbi, atque de symptomate dicetur: quoniam eorum quodlibet affectio est, & affectus, & ob hoc dixit Galenus, quòd medicus agnoscendo affectionem, ideſt morbum quosdam prohibebit affectus, id est quædam symptomata, quæ per eam affectionem, id est morbum ipsum infestare assolent. Deinde dicit. A

Fieri enim non potest, vt omnes in sanitatem ægri perducantur. Id enim melius foret, quàm præsentire futura. B

QVISPIAM Hippocrati obiiciens forte diceret, si medicus prænoscendo futuras affectiones optimè curationem molietur, igitur medicus sic prænoscens, omnes ad sanitatem ægros perducet. Sequelam hanc vidi ego à Galeno decimo quarto Methodi curatiuæ. cap. decimo tertio, vbi ad optimam curationem tria accómodat. Primum, vt omnino medicus operis absolutionem consequatur: alterum verò vt sicubi hunc non consequatur, saltem cubantem non lędat: tertium, vt vitiũ non facile reuertatur. Hanc Hippocrates obiectionem soluens dixit, fieri enim non potest, ideſt impossibile est, vt medicus & si futuras ægri præsentiat affectiones, omnes in sanitatem ægros perducat. Si quippe hoc posset, id. s. omnes in sanitatem ægros perducere, melius, & præstantius inesset medico, quàm alteri præsagire futura, futurorum enim præsagitio Diuinorum, ac Prophetarum officium est, omnes verò in sanitatem ægros perducere Dei officium est, ob quam rem sicut medicina Deo asscribitur ab Hippocrate in libro de Veteri medicina, ita & medicus Deo asscriberetur, si omnes ipse sanaret languores, etiam quos agnosceret. Ob hoc igitur tibi suadeo, quod medicus etiam futuras cognoscendo affectiones, non necessario optimam molietur curationem, quæ, vt dixit Galenus decimo quarto Methodi. cap. decimo tertio stat in adeptione laudabilis medicinæ finis, qui vt ait Galenus in libro de Sectis, est sanitatis adeptio, tamen, medicus futuras agnoscendo ægri affectiones. Optimè ideſt rectè, & cum ratione curationem molietur: quæ consistit in regularum artis medicinæ obseruatione, vt in Sententiis Hippocratis, & in Methodo medendi Galeni visum est. C

V. VI. VII.

Cum homines intereant, alii priusquàm adhibeant medicum ex vi morbi: non nulli adhibentes medicum statim moriuntur, qui dam diem viuentes vnum, aut paulo plus temporis, antequàm medicus, arte repugnet. D

MIHI videtur Hippocratem hoc sermone edocturum, non omnes posse in sanitatem ægros perduci, & si illis nõ oppugnet medicus, ad huc & si eisdem oppugnet arte sua. Et dixit, cũ homines intereant, indicat hominũ mortis necessitatem ex necessitate bile, vt aiunt Philosophi. Causam autẽ necessitatis mortis apud medicũ reperies à Galeno in libro de Vtilitate respirationis ad vltimum. Alii quippe moriuntur prius quàm ad eos medicus accersitus fuerit, inquit Hippocrates, indicans per hoc ægrotantium mortem ex morbi violentia sola quandoque contingere posse, veluti dixit Galenus quarto Aphorismorum commento trigesimo quinto vbi ait. Et duplicem habebit febris vehemens ad mortem, rationem: pariter quoque ait Hippocrates, non nulli moriuntur repente adhuc accersito medico, subaudire oportet vi morbi, indicans ob hoc non accusandum esse medicum crimine mortis,

sed

A fed foli imprudentiæ ægri, vel afsidentium, peccatum hoc contribuatur,& iterum ait. Quidam diem viuentes vnum, aut paulo plus temporis, ante quàm medicus per artem aduerfus fingulos morbos oppugnet, indicans per hoc qua morte æger tunc intereat, quoniam morte violenta,& monftruofa, cũ ob temporis anguftiam non potuerit medicus arte fua tendere inftrumenta, & fuppetias ægro tribuere, quibus poffet fe opponere & morbo & morti,quó fit, vt æger præter medici intentionem decidat. Palam igitur ex his dictis eft,medicum crimine mortis non fore culpandum, tum non accerfitus, tum cum accerfitur,æger confeftim moritur,tum & fi non repente moritur, non expectat tamen,quin moriatur, idoneum temporis fpatium, vt medicus morbo repugnare valeat. Deinde dicit.

Oportet igitur agnofcere talium naturam affectionum, quantum fupra vires corporis fit, pariter et fi quid in morbis diuinnm B habetur, illius quoque edifcere prouidentiam.

OPINOR ego Hippocratem his verbis indicare, medicum, non omnes in fanitatem ægros perducere poffe, & etiam fi ei fufficiens temporis quantitas, condonata fuerit, qua & ratione, & opere pofsit fe ipfum parare, vt morbo repugnet, iuxta carmen poëtæ. Non eft in medico femper releuetur vt æger. Accidit quanquam medicum rectè operari, celeriterque, & morbi violentia ægrum perire, vt ait Hippocrates in libro de Arte fic: Si verò is in quo morbus cognofcitur, fuperetur,ob id fanè quod ferius medicum accerfit,aut ob morbi celeritatem peribit:Neque ob hoc crimine mortis medicus accufandus eft, cum morbi fęuitas, & naturæ,atque medici opus fuperet.& hoc dixit Hippocrates in libro de Affectionibus vbi ait: Et fi quidem recte curante medico à magnitudine morbi fuperetur æger, non hæc culpa medici eft. Igitur medicus, vt artis medicinæ laudabilem finem adipifcatur, recta ratióne ægroti curationem moliatur,quo fit, vt tunc crimi C ne vacet internetionis. Et dixit Hippocrates. Oportet igitur medicum recta ratione ægrum curantem, agnofcere talium affectionum, feu morborum, vel fymptomatum naturam, ideft temperaturam, vt naturam intellexit Hippocrates fecundo Aphorifmorum commento trigefimo quarto: vel naturam, ideft morborum conditionem, vel fymptomatum, morbi verò conditionem intellige iuxta Galenum in fecundo de fymptomatum Caufis. cap. primo omnem morbi facultatem, qua morbus ipfe valeat lædere animal, vel eius functiones impedire. vbi enim quis eorum, quæ diximus hanc vel illam naturam non cognouerit,nulla ratione exquifita morbum curabit, vt etiam eft Galeni fententia primo de Ratione victus acutorum cõmento tertio,& tertio Artis medicinalis.Quòd fi huiufmodi naturam medicus primum non cognouerit, & æger pereat,non vacabit tunc medicus crimine mortis, autore Hippocrate in libro de Affectionibus, vbi ait. Si verò medico non recte curante, neque cognofcente à morbo fuperetur æger, medici culpa eft. Quippe fecundo debet medicus agnofcere, quantum morbi natura,atque facultas vires D corporis fuperexcedat, fi ipfe recta ratione morbum curare putauerit,accidit enim aliquando vt morbi facultas, vti acuties tantum corporis vires excellat,vt expectare non pofsit,quin necet,nifi prouideatur, vt ait Galenus fecundo aphorifmorum commento vigefimo fexto. Id etiam medicus optime agnofcet, vbi morbi quantitatem perpenderit, an videlicet morbus paruus, vel magnus extiterit, vt dixit Galenus feptimo Aphorifmorum commento feptuagefimo fexto. Vbi enim hoc medicus præmeditauerit, tunc fciet, quantum diftat facultas morbi, à corporis facultate, vt proportionaliter hinc, & inde præfidia ægroto condonare valeat, vt voluit Galenus tertio Tegni. Pariter & tertio medicus mente percurrere debet,fi ægrum recta ratione curare defiderat,fi quid in morbis Diuinum habetur,& illius prouidentiam feu præfenfionem edifcere. Hic notatu dignum eft,vbi alteri Hippocratis traductioni fidem adhibebimus, cuius litera talis exiftit: fi quid Diuinum, cœlique,& aëris non benigni fit in morbis,& huius prouidentiam edifcere,nullam inferemus litem in Hippocratis fermone quid ipfe fentire voluerit, cum dixit. Di-

uinum in morbis veluti ſuper hoc litigium grande in magna præfationis enarratione Galenus confecit. Vtcunque ſit non dicetur, quid diuinum in morbis eſſe, quoniam morbi aliqui à deo ſint, vt dixit Hippocrates in libro de Sacro morbo, cum diſſonum ſit quod ſordidiſsimum eſt corpus hominis à Deo & puriſsimo inquinari, tum ſi morborum Deus autor foret, illis morbis non opus eſſet medicus: ſed itaque oporteret ægrota corpora ad templa differre, vt ait Hippocrates. Si quidem Deus eorum autor eſt, ibique ſacrificare, ac precari, diiſque ſupplicare. Nihil autem horum faciunt, ſed vtique morbos, quorum Deum autorem eſſe aiunt, expiant, & alia expiamenta terra occultant, alia in mare proiiciunt, alia ad montes deferunt, vbi nemo attingat, neque conculcet, oportebat enim ea expiamenta ad templa potius deferre, & Deo contribuere, ſi quidem Deus autor eſt. Sed mihi obiicies. Morbi ob peccata à Deo immittuntur. Matthęi nono & Marci ſecundo & Lucæ quinto, & Iohannis quinto, igitur eorum autor eſt Deus, quo fit, vt morbi ideo dicantur Diuini, quoniam dei eſt cauſa. Item Deus magnis morbis Pharaonem percuſsit. Exodi nono, igitur eorum Deus autor fuit. Huic mihi videtur dicendum, non vllum malum, atque peccatum ad Hippocratis propoſitum, neque denique morbum à deo fieri perſpicuum eſſe, ita vt ab autore hæc contingant, niſi Deum fieri naturam, ac cauſam auſpicaremur, tunc enim ſicut natura, & cauſa omnes morbi fiunt, ita & Deo ipſo, & per modum hunc dixit Hippocrates in libro de Morbo ſacro, omnes morbos Diuinos, atque omnes humanos dici poſſe, cum quilibet à rei natura, & cauſa ortum habet, quòd autem haud quaquam Deus mali cauſa ſit, induxit Hippocrates medio hoc, quoniam peccatorum, atque omniũ ſcelerum Deus ipſe purificator exiſtit, & noſtri liberatio, hoc autem non contingeret, ſi hominem peccatis, atque morbis Deus inquinaret. Dixit enim in libro de Sacro morbo, Deus itaque eſt, qui maxima, ac ſceleratiſsima peccata purgat, ac purificat, & liberatio noſtra exiſtit, ipſique terminos templorum, ac delubrorum Diis deſignamus, vt nullus, qui non purus ſit, eos traſcendat, & ingreſsi reſpergimur, non velut quia inquinemur, ſed ſi quod & prius ſcelus habemus, purificemur. Et hanc mentem habuit Plato, in tertio de Repub. vbi ait: oſtendimus enim ex Diis mala aliqua prouenire non poſſe, & dicitur idem à Platone in ſecundo de Repub. vbi ait. Et bonorum quidem ſolus Deus cauſa eſt dicendus. Malorum autem quamlibet aliam preter Deum cauſam quęrere decet. & in decimo de Legibus ait, Deum, qui toti prouidet, ad virtutem, ſalutemq. totius omnia ordinare. Ad ea autem, quę mihi obiiciuntur, notatu dignum eſt, quòd à Deo n niſi bona prodeunt, vbi verò mala quandoq. immittuntur, hæc à Deo ſub boni traduntur ratione, ſcilicet cum in diuinis obiectum voluntatis ſit bonum, vel ſub ratione boni. Vbi enim morbi à Deo immittuntur propter peccata, vt boni efficiamur ii immiſsi ſunt, & vt credamus: quoniam Deus ipſe eſt Dominus. Sic quoque Pharao à Deo multis percutitur plagis, non quippe, vt à Deo aliquid non boni prodeat, ſed vt ſciat Pharao, atque cognoſcat, quod non eſt ſimilis dei in omni terra: & vt oſtendat Deus ſuper ipſum fortitudinem ſuam, & narretur nomen ſuum in omni terra, Exodi nono. At verò neque per diuinum in morbis iudicium decretorium percenſuit Hippocrates, & ſi non ab re hóc fuerit, vti tertio Prognoſticorum ego manifeſte docebo. Nunc autem indubitato arbitror per Diuinum in morbis Hippocratem intellexiſſe omne id, quod morbis accidit, quo nedum morbi ipſi à ſe ipſis diuerſi fiunt, verum & ægroti ipſi in ſe ipſis mutabuntur, & hoc pluribus modis fit, vt voluit Hippocrates in libro de Aëre, Aquis, & Locis: primum per rationem temporum anni, vt ſcilicet quis agnoſcat, quantum potentia quodlibet eorum valeat. Nemo enim dubitat, quod ſimile quicquam in illis non exiſtit, ſed inuicem differunt, ob uarias, quæ in eis fiunt mutationes tum ad frigidum, tum ad calidum, ad ſiccumque, & humidum, ſequentes aſtrorum ortum & occaſum, qui ſi medicus ea obſeruauerit atq. dignoſcet, dubio procul qualis fuerit præſentis anni conſtitutio, atque futuri facile præſentiet, & qui morbi in illis populariter vagari poterunt, vt hinc, & inde præparet ſe, tum ad morbi abolitionem, tum ad ſanitatem tuendam adſequendamque non minima artis ſuæ gloria. Secundum autem Diuinum, quod morbis contingit, eſt, quæ ventis calidis, frigidiſque mutatio contingit, præſertim his, qui ſunt

hominibus

A hominibus communes, vt ait Hippocrates, ſi enim agnoſcet medicus quomodo ægroti regio ad ventos, & Solis exortus iaceat, nedum ægroti præſentes affectiones indicabit, verum & futuras prænoſcet. Quo fit, vt ope ſuo & præſentes tollat, & futuras præcaueat, non enim æqualium virium ſunt regiones, quæ ad ſeptentrionem ſitæ ſunt cum his, quæ ad Auſtrum vergunt, neque earum vires quæ ortum Solis ſpectāt eædem ſunt cum his, que ad occaſum accumbunt. Tertium autem, quod in morbis diuinum eſt, vt voluit Hippocrates in libro de Sacro morbo, eſt mutatio fortior, quæ in aëre contingit, præ temporibus anni, cum enim ab ea, vehementer noſtra mutentur corpora, ab ea quoque varia morborum genera præ anni conſtitutione in vulgum graſſabuntur, Quo fit, vt medicus eam aëris ſortem mutationem agnoſcens, futuras affectiones ab aëris conſtitutione oriendas præcauebit, qui autem quæ diximus voluerit Hippocrates Diuina eſſe, & vti aliquod diuinum morbis ineſſe, ipſius ſermonem inſpicies, vbi ait. Hic verò morbus ſacer appella-
B tus ex eiſdem cauſis oritur, à quibus etiam reliqui morbi ab accedentibus nimirū, ac decedentibus, velut frigore, ſole, ventis, & quæ tranſmutantur, & nunquam quieſcunt. Hæc autem ſunt Diuina, ſic ait. Et idem voluit Hippocrates primo de Morbis popularibus, vbi ait, Morbos dignoſcimus. Præterea ex vniuerſo, & ſingulari cœli ſtatu, veluti inducit Galenus tertio commentario, commento primo. deinde dicit.

Ita enim merito commendabitur, & fidus medicus erit.

QVAE medico vtilitates, & qui honores eidem perueniant, propter ea agnoſcenda, quæ modo ante dixit, in hoc ſermone Hippocrates enarrat, & dixit. Ita enim vbi naturam affectionum medicus mature prænoſcet, quantumue & ipſa corporis vires ſuperexcellit, & ſi quid in morbis diuinum affuerit, procul dubio admirationi erit, & fidus, atque optimus putabitur medicus. Tunc enim recta pro-
C cedet via, non minima ſui ipſius gloria. Quo fit, vt ægri liberalius medici ſeipſos committant, poſtremo verò palam gloriari ſolent ægri, ſe illorum opera ſanitati reſtitutos eſſe, ut dixit Hippocrates, in libro de Arte, eritque ipſe fidus, & optimus medicus, quoniam omnia in arte medica recta agit ratione, vt dixit Galenus in libro Medicarum diffinitionum, deinde dicit.

Etenim ſupereſſe qui poſsint, eos vel magis poterit rectè ſeruare ex multo ante tempore ſingulis conſulens.

ALIAM attulit Hippocrates vtilitatem, & dixit, etenim ſupereſſe ideſt cum medici conſulto, priuſquam ipſe manus ægris admoueat: ſcilicet ex naturæ affectionum cognitione, aliorumque dictorum. Poſtremo verò curam ægris adhibuerit, & ii à morbo, & morte ſoluti fuerint, tunc qui ſuperſtites erunt, eos ad-
D huc magis rectè conſeruare poterit, atque præſeruare ex multo ante tempore conſilium adhibens ad ſingula, ob quorum obſeruantiam tuebitur, præcauebiturque, ne iterato facile cadat. Et notatu dignum eſt, vt dixit Hippocrates in libro de Arte, quòd ægri vt optatum adipiſcantur finem, imperio medici ſubiici debent, oportet enim ſeipſum præbere facientem, vt ait Hippocrates primo Aphoriſ. medici verò ægrotis conuenientia debent imperare, vt cum imperio eorum, quæ conueniunt ægris, & eorum obtemperantia ipſis ſanitas perpetretur, ſi vtique medicis conuenientia imperantibus, ægri temere obedire nolentes, ſi perdantur, culpa ſui perduntur, vt dixit Hippocrates libro de Arte. Sed quiſpiam non ab re inquiret, quæ nam ſint ea, quæ conſulto medico ineſſe debent, priuſquam ipſe ægrotis manus admoueat, cui dico, ea eſſe, quæ morbi naturam enarrant, & vigentiam morbi ſupra corporis facultates, & quæ benigno, vel maligno aëri hærent cum ratiocinatione eorum tum quæ præſentia ſunt, tum præterita, tum futura, ex quorum enarratione medicus aſſequatur gloriam, & ex vſu ægrotantes ſanitatem, & hoc dixit Hippocrates, in libro de Arte vbi ait. Medici namque ſana mente, ſanoque corpore manus ægrotis admouentes, præſentia conſiderent, & de præteritis ſimiliter iuxta præſentia ratiocinentur, in tantum etiam, vt aliquando palam gloriari

ſoleant ægri, ſe illorum opera ſanitati reſtitutos eſſe. Deinde dicit. A

Atque morituros, euaſuroſque prænoſcens, ac prænuntians, culpa vacabit.

TERTIAM adiecit rationem Hippocrates, vt indicaret Medicum vti prouidentia optimum eſſe: quoniam id optimum eſt, quo medicus crimine vacat internecionis, at medicum vti prouidentia vacat crimine internecionis, Igitur medicum vti prouidentia optimum eſt. Primam propoſitionem dixit Hippocrates in libro de Ornatu, vbi ait, oportet medicum ægrorum peccata obſeruare, per quæ multi ſæpe mentiti ſunt, ne hoc factum, non ad ipſorum confeſsionem vertatur, ſed medico culpa imputetur, ſecundam propoſitionem iam oſtendimus, quoniam præſciens, ac prædicens medicus morituros, euaſuroſque prouidentia vtetur, & culpa vacabit. B

De ſignis, quæ in uultu exiſtunt.

VIII.

Conſiderari conuenit hunc in modum per morbos acutos principio vultum ægroti ſit ne ſimilis bene valentium potiſsimum ſui: ita enim optimus erit. Si verò quàm maximè contrarius ſimilis ſit, exitioſiſsimus eſt.

QVod in huius libri præfatione Hippocrates tradere pollicitus eſt, eius doctrinam nos edocere cœpit, indicans à quibus ægrotorum morbis exordiri velit, ab horum quibus & partibus primũ indicia venari cupiat, vt artis prognoſticæ doctrinam, & via, & ordine nobis innoteſcere valeat, & dixit conſiderari cõuenit ſubaudi primũ hunc in modum, id eſt præſentiens, & prędicens præſentia, præterita, C & futura, per morbos acutos, principio vultũ ęgroti hunc in modũ ſcilicet ſit ne ſimilis &c. Sed quiſpiam ambiget, quæ nam ratio mouit Hippocratẽ, vt prius in acutis morbis, quàm in diutinis nos præſagire edoceret: cui dicunt quidam, ideo hoc eſſe, quoniam in acutis præſagia, atque iudicia firmiora, certioraque ſunt. Veluti aiunt, Hippocratem docuiſſe in libro de Humana natura, vbi ait. Morbi, qui ſubito oriuntur, & quorum ſunt aperte occaſiones denunties certiſsime. Huic refragari videtur, quod ſcripſit Hippocrates ſecundo Aphoriſmorum decimo nono. Acutorum morborum non omnino certe ſunt pręnotiones ſalutis, & mortis, ob hoc igitur non te lateat, vt dixit Galenus, quòd cum plurimum morbi acuti materia calida, tenuiſque ſit, & ſi aliquando in vno firmetur loco, eius tamen natura eſt, facile moueri de vno in alterum membrum. Quo fit, vt plurimum non firmam habens per ſui naturam permanentiam, morbus ex ea ſubitam in iudicatione habebit per mutationem, & propter hoc non in omnibus acutis videtur Hippocrates fidere prænotionibus, ſed aliquando in his præcognitionem falli confitetur. In longis verò morbis, cum eorum noxii humores, craſsi, lentique, ac frigidi exiſtunt, qui D neque facile moueri de vno in alterum membrum, neque facile concoqui poſſunt, immo in patientibus partibus impacti, atque agglutinati difficilem ſibi vendicabunt permeationem, vt & difficilem in iudicatione permutationem obtineant. Quo fit, vt Hippocrates videatur plus fidere præcognitionibus in morbis diutinis quàm in acutis, & ob hoc non quicquam veri dicunt, qui certiores prænotiones in acutis morbis, quàm in diutinis pronuntiant, quod autem dixit Hippocrates in de Natura humana, ſiue illius fuerit ſermo, ſiue Polybi, qui ipſum audiuit, cum dixit, Morbi qui ſubito oriuntur, & quorum ſunt aperte occaſiones, denunties certiſsime. Dicam, vt ait Galenus in cõmentario ſecundo de Natura humana: Hippocratem in ſermone illo neque morbum breuem, neque acutum intelligere voluiſſe, ob dictam iam in Hippocratis codicibus refragationem, ſed tamen illum putauit morbum, qui ex manifeſtis cauſis ortum habuit repentinum, ideſt non diu: ſed breui conflatum, etſi morbus diutinus, vel breuis, & acutus fuerit, nam vbi cauſa pro-

A prouentus morbi qualis, & quanta fuerit agnoſcatur, & eius prouentus repentinus habeatur in eo morbo de futuro præſentire certius erit, vbi verò longo ſpacio, pedetentimque morbus genitus apertam, & claram ſui prouentus non habuerit cauſam, procul dubio in eo præſagire de futuro incertius erit, etſi morbus longus, aut breuis adfuerit, & ſic voluit Hippocrates. Nunc verò ad rem primam reuertar, & dico Hippocratem prius præſagire per morbos acutos, quàm per diutinos: quoniam in acutis morbis preſagitio expeditior, & breuior, atque facilior extitit, & horum omnium ratio initiandæ doctrinæ ordinem dictat. Autore Galeno ſexto de Tuenda ſanitate, & quinto etiam de Tuenda ſanitate & ſexto de Compoſitione medicamentorum per genera cap. de fuſcis pharmacis. Sanè & præſagitio in acutis expeditior, & breuior, atque facilior eſt: quoniam fieri non poteſt, vt in longum tempus in morbis acutis iudicatio differatur, vt ait Galenus ſecundo Aphoriſmorum commento vegeſimo tertio: In longis autem morbis, quoniam in longum tempus iudicatio protenditur, ideo prænotio in his neque facilis, neque B breuis, neque expedita extitit, veluti in acutis, à quibus initium doctrinæ prognoſticæ Hippocrates perpetrauit. Vel aliter quis opinari poterit Hippocratem per morbos acutos initium doctrinæ prognoſticæ cœpiſſe; quoniam ipſi cognitu manifeſtiores ſunt, nequaquam tamen certioris de futuro ſunt prænotionis: prouentus enim morbi cauſæ repentinus certam de futuro prænotionem morbi non indicat, ſed ampliorem eius cognitionem, citioremque. Eſto quippe, quòd morbus acutus, vel diutinus fuerit, & longo temporis interuallo prouentus cauſæ adfuerit, morbus ille nedum non multum manifeſtus extiterit propter turbidam cauſam, verum neque in eo perinde præſagitio certa erit: At quoniam plurimum morbus acutus ob prouentum ſuæ cauſæ plurimum repentinum, atque clariorem manifeſtior exiſtit. Ideò prius ab eo, quàm à diutino modum prognoſticationis Hippocrates cœpit: ideo dixit conſiderari conuenit hunc in modum per morbos acutos: C & annotatione dignum eſt, quod clarior, atque certior, in morbis acutis longiſſque fiet præſagitio, ſi nominum ſignificationes prius exercitemus, vt dixit Galenus ſecundo Methodi cap. ſecundo & tertio Prognoſticorum commento duodecimo, vocetur igitur morbus acutus primo, ex magnitudine accidentium, vt ipſum Galenus deſcripſit ſecundo Aphoriſmorum commento decimo nono & commento vigeſimo tertio, & primo Aphoriſmorum commento ſeptimo, ille, qui præter id, quod celeriter iudicatur, ſtatim etiam & magnitudinem habet. propter enim celerem ſui prouentum ad vigorem in pauco tempore magnas hic morbus facit permutationes, quo fit, vt in eo maior, & citior fiat præſagitio, & ſi aliquando non certa, cum contingat medicum quamuis raro falli. Secundo ex numero dierum. Morbus acutus is eſt, cuius iudicationis terminus eſt decimus quartus dies, vt dixit Hippocrates, ſecundo Aphoriſmorum vigeſimo tertio & Galenus ſecundo de Diebus decretoriis cap. duodecimo & tertio Prædictionum commento duode D cimo. Dixit quoque Hippocrates in libro de Coacis prænotionibus, Morbi verò graues, & acuti quarta, & decima die decernuntur, & idem in libro de Iudicationibus. Qui autem illi ſunt, & quot, in numero videbis Hippocratem in libro de Affectionibus, vbi ait. Pleuritis, peripneumonia febris ardens, phrenitiſque morbi acuti vocantur. Id etiam videre poteris à Galeno primo Aphoriſmorum commẽto duodecimo, Sed non lateat te morbum acutum bifariam dici poſſe, vel acutum ſimpliciter ideſt abſque adiectione quadam prolatum, & eſt vt ait Galenus ſecundo de Diebus decretoriis. cap. duodecimo qui ad vſque decimum quartum porrigitur, quem & exacte acutum ipſe nominabat, qui ſi in vigeſimum diem peruenerit, acutus quidem, non exacte tamen dicetur. Morbus verò, qui à vigeſimo in quadrageſimum porrigitur cum adiectione hac ex delapſu, vel decidentia acutus à Galeno nominatur, hoc ideo, quoniam acuto morbo intra diem vigeſimum non perfecte iudicato, & ab hinc vehementia illius confracta, reliquum ipſius morbi intra quadrageſimum diem diſſolui conſueuit. Quo fit, vt morbus acutus ex delapſu quadrageſimo die iudicetur. Proinde igitur acuti morbi ſimpliciter intra decimum quartum diem iudicari ſolent. Qui verò quadrageſimũ attingunt diem, hi ipſi ſunt, qui intra decimum quartum, vel vigeſimum imperfectè iudicationem

ſumpſerunt. At huius morbi acuti ex delapſu verbum habuit Hippocrates primo A Prognoſticorum vigeſimo octauo, vbi ait. Spirationis facultatem exiſtimari oportet, per quam magnam vim habere ad ſalutem in omni morbo acuto, qui cum febre infeſtet, & quadrageſimo die iudicetur. Et hoc idem voluit Hippocrates in libro de Affectionibus, vbi ait. Iudicatur autem breuiſsimus quidem in diebus quatuordecim, longiſsimus vero in duobus de viginti. Igitur breuiſsimus ille acutus morbus erit, qui ad vſque decimum quartum diem peruenit, ille verò acutus longiſsimus erit, qui ad quadrageſimum vſque porrigitur, vel ad ſexageſimum, vt videtur velle Hippocrates in libro de Diebus iudicatoriis. Ante verò breuiſsimum acutum morbum eſt quidem morbus peracutus, qui ſi exacte peracutus eſt, diem quartum non excellit. Vbi verò ſeptimum non præterierit, peracutus non exacte nuncupabitur, & de his peracutis vno ſermone dixit Galenus primo Aphoriſmorum commento ſeptimo eos eſſe, qui ſtatim in ſummo vigore conſiſtunt, & idem B Hippocrates voluit in libro de Iudicationibus, vbi ait. Lethaliſsime verò & ſignis horrendiſsimis fientes febres, quarto die, aut prius occidunt. Nempe igitur iis in morbis, in quibus iudicatio celerior eſt, in his quoque præſagitio citior érit, vti in breuiſsimis morbis acutis, quos Hippocrates in libro de Affectionibus voluit ad vſque decimum quartum peruenire. In longiſsimis verò acutis, qui vſque ad quadrageſimum porriguntur, ſicut iudicatio eſt tarda, ita & prognoſticatio in longum protrahetur, & in his ſi bona extiterint ſigna, præſagitio ad ſalutem, ſi verò mala ad mortem erit: ſicuti magis manifeſte incipit Hippocrates edocere, & dixit. Principio vultum ægroti, ideſt porro hoc modo conuenit in morbis acutis primũ quidem faciem ægroti conſiderare: quoniam obtutu hominum in primis facies, atque eius affectionum indicia offeruntur. Autore Galeno in libro de Medicatrina commento primo vbi ait. Quippe vbi ſtatim quis ad ægrotum ingreditur, nulla alia corporis pars prius contemplanda ſe offerat: quàm facies. Non ab re motus eſt Hippocrates ſecundo de Morbis muliebribus ad edocendum mulierum faciei ornatum vti illius quod primo hominum oculis occurrit, cum igitur ars quælibet ab C his, quæ in ea manifeſtiora ſunt initium capiat, non immerito ars prognoſticationis ab indiciis faciei primo ſermonem habuit. Et hanc mentem habuit Galenus libro nono de Decretis Hippocratis & Platonis, vbi ait. Hic videtur Hippocrates videlicet in prognoſticis preſagientium locorum dignotionis principium ab his, quę naturalibus maxime contraria habentur, ſumpſiſſe, eo quòd ſint & maxima, & cognitu vnicuique facillima. At hoc idem rei ratio indicat, videlicet indicia à facie maximam ad preſagiendum vim obtinere, quoniam facies propter ipſam eſſe locũ à natura decretum, in quo omnia accumulantur ſenſiteria, quibus virtus animalis ſedens in cerebro ſuas obit operationes, vt ait Galenus nono Methodi cap. decimo & quinto de Locis affectis. cap. primo & ſeptimo de Decretis Hippocratis, & Platonis, At cum ſenſiteria illa pluri egent ſpiritu, atque natiuo calore, vt de oculis dixit Galenus primo Prædictionum commento decimo. Non ab re natura regens corpus hominis ab omnibus membris nobilibus, principalibuſque ad faciem multos accumulauit ſpiritus, in eaque plurimum natiui caloris decumbit, quo fit D vt per indicia aſſumpta à facie facile iudicium afferatur de ſtatu primorũ membrorum, omniumque facultatum in his vigentium, à quibus medicus maiori cum certitudine præſagire poterit de futuro in morbis acutis. At quonam modo ab his prę ſagire conueniat, in acutis morbis ſcripſit Hippocrates hunc in modum: Sit ne ſimilis beneualentium, potiſsimum ſui, vti dicat Hippocrates. Si per morbos acutos ſanè præſagire vellemus. Aegrotantium corpora, præſertim faciem ſtatim à principio dignoſcere, ac diſcernere debemus, an videlicet ſimilia ſint ſanis, atque bene valentibus, & potiſsimum ſui, an item diſsimilia ſint. Si enim ita fecerimus morborum præſagitiones facile ſumemus, ſic enim ex maximis facultate, & cognitu facillimis initium vti decet præſagitionis faciemus, & idem hoc voluit Hippocrates in libro de His quæ in medicatrina fiunt, nobis præceptum tradens veluti dixit Galenus communis quædam totius artis medicinalis præfatio, ſiue prognoſticationis ſit, ſiue curationis. In quarum vtriſque principium aſſumimus ex maximis facultate, & ex cognitu facillimis, & ita ſcripſit ipſe ad libri principiũ ſimilia an diſsimilia

ſint

A fint, à principio infpiciendum, ex maximis, ex facillimis, ex iis, quæ omnino quocunque modo cognofcuntur, quæ & videre, & tangere, & audire licet, quæ vifu, & tactu, & auditu, & naribus, item & lingua, & fententia poffumus fentire. Propterea igitur ad Hippocratis fententiam ita ratiocinabimur: Ab his ad præfagiendum in morbis acutis exordium fumere debemus, quæ maximam ad præfagitionem vim, facultatemque obtinent, atque cognitu facilitatem, at fimilia, & difsimilia huiufmodi funt, quoniam talia funt, quæ vifu, tactu, & auditu, linguaque & naribus, & fententia cognofcuntur, igitur ab his præfagientis artis initium fumere debemus, at quoniam fimilitudo, difsimilitudoq. in ægrotis maxime fumitur à vultu, & eius partibus, quæ funt cognitu facillimæ. Ideo ab his principium prognofticationis cepit Hippocrates & hanc rationem fcrutatus eft Galenus in nono de Decretis, tum ex Platone in de Republica, tum ex Phædro, tum ex Hippocrate in Præfagiis, & in libro de Medici officio. Dixit enim Plato. Primum igitur B debet ille, qui alios fallere, fe à nullo falli vult, fimilitudinem, & difsimilitudinem rerum optime tenere. Et inde dixit Hippocrates. Ita enim optimus erit. Si verò quàm maxime contrarius fimili fit, exitiofifsimus eft, ideft fi ægroti vultus, fibi ipfi, ac beneualentibus conferatur, vt iufsit ipfe, tunc certior dignotio habebitur & fic tum ex maximis, & facillimis exordio facto prognofticę artis negotium rectè tractabitur, & vbi vultus ille, vel fibi ipfi fano vel his, qui bene habent, fimilis extiterit, optimus inquam erit vultus, quoniam naturæ conueniens. Quo fit, vt ab eo indicia futuræ falutis corporis ægroti affumere valeamus. Vbi verò ægroti vultus in acutis morbis fibi, vel bene valentibus conferatur, & fimili contrarius, ideft maxime difsimilis fuerit, exitiofsimus eft vultus, quoniam naturæ diffonus, & admodum contrarius. Dixit enim Galenus in libro de medici officio commento primo. Id maxime contrarium eft, quod à naturali conftitutione plurimum recefsit, quo fit, vt indicia futuræ mortis, vel morbi longitudinis ab eo capere pofsimus. Sed C hoc in loco nollem te latere id, de quo fcripfit Plato in primo de Republica, & eft Hippocratis decretum in libro de Arte. Quod etiam fcripfit Galenus in libro nono de Decretis, & libro primo Prædictionum commento octauo, quòd fignum hoc à vultu affumptum, videlicet, fimilis, ne fit, an difsimilis conferri poteft, vel ad omnium naturam communem, vti dicam, an vultus ægroti fimilis, vel difsimilis omnibus beneualentibus fit: aut ad propriam conferatur naturam, vti dicimus, an fibi ipfi beneualenti fimilis fit, an difsimilis. Dixit enim Plato in libro de Republica vbi de pluribus agit artibus. De propriis inquam, & communibus fpeculari decet, ac difcernere fimilia, an difsimilia fint ea, quæ conferuntur, vbi igitur ægrotantis corporis faciem annotabimus, fimilemque multorum hominum rectè valentium faciei inueniemus, certè dignofcemus ipfum nullo prauo morbo, aut praua affectione ita occupatum fore, quin facile ab ea leuari pofsit. Huius verò cognitio certior exiftet, fi ægroti illius facies fibi ipfi beneualenti conferatur, inueniamufque illam beneualentis faciei fimilem, fi ab aliis etiam fimilitudinem illam percunctati fuerimus: fed ad huc certiorem fi nos ipfi ægrotantem prius cognouiffemus, & eius confuetudine & familiaritate vfi effemus. Nam vt dixit Galenus in commentario primo libri Hippocratis, de His quæ fiunt in arte medicatrina. Si eum fæpe fanum infpexerimus. Cum tunc præter naturam hic affectus fuerit, fiet, vt quanta fit differentia fignorum, quæ in eo funt, melius perfpiciamus, quod fi hinc, & inde fimilia adfuerint figna, futuri boni præfagiemus. Sin ita, futuri mali Diuinatores eri-D mus. Id enim grauifsimum eft, & maximè naturæ contrarium, quod à naturali habitu plurimum recefsit.

IX. X.

Nafus compreffus: caui oculi; adftricta tempora: aures frigidæ, contractæque, & fibræ earum verfæ: Et item cutis circa frontem dura: intenta; arida: & color totius vultus viridis, aut niger.

QVOD per vniuerfale indicium, videlicet à toto corpore, vel à tota facie in arte prognoftica Hippocrates explanauit. Hic per indicia particularia ea feorfum

aggrediens, suum prosequitur sermonem, & dixit. Nasus compressus, his qui A morbo correpti sunt acuto, malum indicium est. Hanc Hippocratis sententiam induxit Galenus duplici rationis consideratione: vna quippe epilogistica, quæ à communi omnium autoritate & cõsensu conspecta est. Est enim Epilogismus, vt ait Galenus commento nono primi Prænotionum, communis ratio, & omnium assensu conspecta, & ob hoc epilogistice argumentabitur quis, cum ad rei conclusionem vtetur ratione, vel assensu omnium hominum communi, vti videre poteris à Galeno in libro de Optima secta ad Thrasybulum. Cum igitur quis propositam sententiam sic ratiocinabitur, id quod naturæ ægrotantis contrarium est, in acuto morbo malum est indicium. At nasus compressus naturæ ægrotantis contrarius est. Igitur nasus compressus in morbo acuto malum indicium est. Hæc enim ratio epilogistica est, quoniam ex medio fit ex omnium hominum assensu conspecto, confessoque, quod est omne naturæ contrarium est malum, & tanto deterius, quanto à B naturæ dispositionibus magis recedit, vt ait Galenus in libro de Medici officio, & in nono de Decretis Hippocratis, & Platonis. Sed non lateat te vt dixit Galenus, quòd nasum intelligo compressum, conferendo eum ad se, existentem secundum naturam, vt decretum Hippocratis, & Galeni obseruemus, rectè opinantium, quòd cum indicia prognostica à partibus corporis sumuntur, considerare oportet eas non conferendo ad alienas partes, & si vnius extiterint corporis, sed ad se ipsas beneualentes, & nequaquam affectas. aliter enim tota præsagiorum certitudo à partibus corporis in contrarium verteretur, ob quam rem, cum nasum dico compressum, refero ad se ipsum aquilinum, vel natura subrectum, vel ad se ipsum natura simum, prorsus enim omni modo si morbi vi nasus vel compressus, aut compressior fiat, eo quòd natura præfuit, proculdubio malum erit indicium. Pariterque considerare debes, quòd quanto in his figuris nasus à naturæ forma recesserit, tanto vtique prauior erit, quoniam formæ remissio per recessum à summo metitur, vt aiunt Philosophi. Quod autem nasus vi morbi compressus, aut acutus factus naturæ contrarius existat, perspicuum erit, si quispiam legerit quæ à Galeno C dicuntur libro vndecimo de Vsu partium. cap. decimo septimo, quoniam nasi alas cartilaginosas hominis arbitratu moueri oportet. Igitur necesse fuit illis musculos inseri, si quidem motum erant habituræ, vt dixit Galenus in libro de Musculorum motu, ac natura: at cum alæ nasi paruæ, atque exiguæ sunt, paruum sui motus spacium adscribentes, nulli dubium est paruos, atque exiguos musculos illis natura inseri, quo fit, vt pariter exanguis, & paucæ carnis nasus natura extiterit, ob quam causam vi acuti morbi facile contingit, nasi carnem resolui in eius pinnulis, cum reliquum nasi ossuosum sit, vt ait Galenus in primo Prædictionum commento decimo, & in libro de Instrumento odoratus, & in libro de Ossibus. cap. quarto. Sane igitur si pauca illa caro natura naso inserta resoluatur, consumaturque, id naturæ contrarium fore vnicuique palam erit. Quo fit, vt in morbis acutis nasus compressus vti naturæ contrarius futuri mali indicium censeatur, hoc quippe induxit Galenus exemplo in his, qui diutino morbo extenuantur, aut superfluo labore fatigantur, aut animi deliquio afficiuntur, in quibus omnibus mali indicium nasus com- D pressus est. Quorum omnium malitiam attestatur Galenus, cum dixit, & item omnibus defunctis. Cæterum cum iam perspicuum sit, nasum compressum in morbis acutis ex ratione epilogistica malum fore indicium, modo ex ratione analogistica, veluti dogmaticæ sectæ conuenit, idem ex Galeno indicare non prætermittemus, dum non lateat nos Hippocratem neque hanc, neque alteram aspernere rationem: quoniam ex vtraque viam habemus ad ipsius sententiæ veritatem auspicandam. At quoniam rectius est ab euidenti magis ipsam rem indicare, & ab eo initiatem facere doctrinam, vt faciunt, qui ratione vtuntur epilogistica, quam plurimũ sequuntur Empirici, fugientes rei ipsius contemplationem ab inuentione causæ obortam, quam confestim ab initio doctrinæ ad munus causæ contemplatiuum peruenire, vti faciunt dogmatici, & rationales: ob quod Hippocrates magis doctrinæ prognosticæ initium fecit ab indiciis sumptis à partibus totius per rationem epilogisticam à maximis facultate, & cognitu facillimis procedentem, quàm à cognitu difficilimis, quæ nobis ignotiora sunt, naturæ verò notiora, ad quæ peruenire

nire

A nire licet per rationem analogiſticam, quæ munus contemplationis cauſæ dicitur à Galeno, neque hanc ſpreuit Hippocrates rationem, ſed breuitati, & maiori noſtræ euidentię indulgens per rationem epilogiſticam negotium prognoſticationis proſequitur. Sed vt officio fungatur Galenus optimi expoſitoris, ſententiam Hippocratis analogiſmo indicare propoſuit,vti ſciamus etiam,quoniã Hippocrates dogmaticus eſt, & rationalis, vt dixit Galenus primo Aphoriſmorum,commento primo. Itaque ſic ratiocinabimur. Id in acutis morbis malum eſt indicium,quod cauſam indicat conſumentem,& corrumpentem carnoſas animalium partes,at id indicat in acutis morbis naſus compreſſus. Igitur in acutis morbis naſus compreſſus malum eſt indicium. Ratio hæc cum ab inuentione cauſæ rei, quæ contemplationis munus eſt, exordium capiat, non ab re dicetur ad naturam analogiſmi peruenire, iuxta verbum Galeni primo Prædictionum libro, commento nono vbi ait, Analogiſmus eſt ratio, quæ ab euidenti auſpicatur rei obſcuræ, ideſt cauſæ faciens cognitionem, & in libro de Optima ſecta, ad Thraſybulum dixit.Analogiſmus eſt
B comparatio & perceptio cauſarum iuuantium per ſimilitudines. Cum igitur in acutis morbis ex incendio facile poſsit conſumi, corrumpique pauca illa caro,quæ in pinnulis naſi à natura inſeritur, ob quod naſus comprimatur, & in ſummis gracilentus reddatur. Igitur merito naſi compreſsi, gracilentique cauſam attulimus conſumptionem, atque corruptionem carnis in ſummis naſi exiſtentis, quo fit, vt ratio quam fabricauimus ad eiuſmodi rei inuentionem ad analogiſmi naturam attingat. Alteram quoque cauſam naſi in acutis morbis compreſsi rationali quodam decurſu Galenus adinuenit, vti & id notum fecit in his, quæ ſcripſit de virtutibus noſtrum corpus diſpenſantibus, & eſt imbecillitas facultatis gubernantis hominis corpus, vt neque ſanguinem, neque ſpiritum, minuſque natiuum calorem extremis naſi pinnulis conſentire valeat, quo fit,vt hæ alimento priuatæ, gracilentes fiant, & naſus comprimatur. Huic indicio ſimile habes à Galeno in nono de decretis Hippocratis, & Platonis,& in libro de Medici officina commento primo. Cæterum dixit Hippocrates. Et caui oculi, videlicet in morbis acutis indicium
C eſt malum, tum quoniam naturæ contrarium eſt oculorum cauitas, à qua vti ab euidenti, & omnium hominum aſſenſu, præſagire poterimus epilogiſtice futuri mali prouentum, ægrotantis corporis acutè: eſt enim omnibus perſpicuum,ac euidens ſatis, quòd quæcunque ſunt naturæ contraria deterrima ſunt. Quòd autem oculorum cauitas naturæ contraria ſit, tibi perſpicuum erit, ſi Galenum inſpexeris libro octauo de Vſu partium. cap. quinto & decimo, cap. primo vbi ait. Satius quidem eſt oculos loco edito conſtitui, ſtiparique vndique. Igitur natura oculos conſtituit in altiſsimo corporis humani, quoniam illorum functio locum talem poſtulabat, & ſi in concauo ſiti ſunt, non admodum tamen, & præter proportionem, quia non rectè ſua fungerentur operatione, hinc & inde non bene extrinſecus viſibilia intuentes. Ob quam rem ſi proportionalis oculorum cauitas eſt naturæ conueniens, diſproportionalis, & nimia oculorum cauitas naturæ contraria habetur,id quoque altera via indicabis,ſi ad analogiſmi naturam peruenies, & dices cauſam oculorum nimiæ ciuitatis eſſe conſumptionem, atque corruptionem par-
D tium carnoſarum oculorum, quibus conuenienti proportione natura præeminentes fiebant, vnde continget eos vndique ſtipari, & contrahi, & tanto citius oculi præter naturam cauantur, quàm naſi pauca caro in ſummis conſumatur, propter oculorum copioſiorem humiditatem, quàm naſi: humidum autem magis cedit, & facilius imprimitur, vt ait Ariſto. libro quarto Meteororum. Alteram hanc cauſam reperies oculorum cauitatis à Galeno, imbecillitatem videlicet virtutis regentis corpus noſtrum nequeuntis ſpiritus animales conuenienti quantitate oculis condonare, quibus oculi ipſi plurimum egent, minuſque & natiui caloris copiam natura ipſa oculis conſentire valet. Quo fit, vt ipſi iis priuati ſtipentur, contrahanturque, quod idem eſt, quod cauum oculorum, Deinceps dixit, & tempora aſtricta, indicium enim hoc malum eſt, quoniam naturæ contrarium, operans enim natura in hominis figuratione, tum neceſſaria, tum vtilia,tum decenti ornatu conuenientia procreauit, vt rectius liberiuſque hominis facultates, functiones natura eidem attributas conducere valerent, quibus deficientibus, vel natura ſun

gi non poterit officio proprio, vel inutiliter operabitur præter semitam operationis naturæ, ob quam rem natura in hominis fabrica carnem ad naturam musculi vergentem temporibus inserit,quę carne repleta ad conuenientem figuræ eminentiam pro faciei decenti ornatu conducerentur. Vbi igitur vi morbi acuti tempora astricta, seu collapsa,applanataque fuerint,id operi naturæ contarium est,ac pro decenti ornatu, saluteque humani corporis deterrimum. Ad functiones etiam, in quas homo per tempora natura exire debet, neque rectè, neque vtiliter peractæ erunt. Sunt autem eorum temporum per musculos suos, operationes, & motus maxillam videlicet adducere, dum aliquid mordemus, vel edimus, vel os claudimus,& cum quis dentes firmauerit, ii temporum musculi tenduntur inuicem,atq. curuantur, & porriguntur.Et hæc videbis à Galeno quarto de Aggresibus anatomicis,& libro primo de Motu musculorum, & ii temporales musculi sic à nobis dicti à Græcis Crotaphitæ nominantur, quos à mandendo Hippocrates masseteras vocat. Horum autem significationes, & differentias edocuit Galenus quarto de Aggresibus anatomicis. Collapsa igitur astrictaque tēpora nedum in acutis morbis futuri mali indicia sunt,quia sint naturę contraria,sed etiam quoniā causam habent, tum virtutis corporis imbecillitatem non potentis natiuum calorem,neque sanguinem, minusque spiritum ad ea demandare, tum quoniam indicant consumptionem carnosæ partis, atque eorum temporum corruptionem. Quo fit vt prius epilogismo,nunc analogismo induxerimus in acutis morbis. Tempora astricta indicium esse deterrimum. Et inde attulit Hippocrates aures frigidæ, contractæque, & fibræ earum versæ, subaudi tu, in morbis acutis indicium est horrendum, atque exitiosum, tum quoniam naturæ contrarium, tum quoniam debilitatem virtutis gubernantis corpus hominis indicat, tum quoniam conuulsionem principis partis hominis promittit: Porrò primum considerandum est, quo nam modo aurium frigiditas contractioque sint naturæ contrariæ, vt ad epilogismum veniendo inducamus eas in morbis acutis exitiosas atque lethales esse. Igitur non lateat te, aures esse instrumenta auditus, & ob hoc voces, & earum differentias iudicant, vt dixit Aristoteles.Non ab re dixit Plato vt ait Galenus in libro de Historia Philosophica, auditum fieri per pulsum aërem, qui auribus insidet,pulsumque in principem animæ sedem ferri, illicque sic sensum auditus committi. Et ideo dixit Plato in libro de Lege,auditus est sensus,qui per aures vocem haurit,& ea quippe instrumenta in modum cochleę obuoluta sunt,& vti tintinnale edito in loco suspensa, vt melius irruentis aëris sonitus, pulsusque omnes agnoscant, detineantque: vel etiam obuoluta, anfractuosaque sunt, quoniam breue est cerebri ad aurem spatium, vt ait Galenus in libro de Dissectione viuorum: si enim aëris ad cerebrum rectus esset ingressus, iis ex sui qualitate,& substantia cerebrum offenderet. Prudens igitur natura vt per tam breue spatium iter aëris prolongaretur, meatum anfractuosum auribus inseruit. At interroganti cur duo hæc organa, Aures scilicet & Nasus in nobis semper aperta inueniantur, quòd non contingit in aliis sensoriis, Huic dicere consueui de auribus primum. Cum eæ sint organa in exterioribus capitis partibus à natura sita,non potuit decenti cum ornatu illis operculum contribuere,& hac de causa vt ipsa tuta sint ab extrinsecus oppugnantibus,operculi loco natura ipsa obuoluta, & anfractuosa constituit. De naso verò, dico cum Galeno, quoniam ipse à natura, vti emunctorium vnum cerebri superfluitatum conditum est, vt regat viscidos mucos à cerebro exeuntes & veluti in latibulo abscondat, ei natura formam fabricauit extrinsecus longam, & præeminentem, neque natura ei operculū dedit oppugnans indecenti corporis ornatui,& hac de causa, organum est in extimis partibus locatum. Cur autem semper apertus sit nasus, hac de causa est, quoniam nō est à natura productus,vt tantum odoratui deseruiat, sed etiam vt respirationi adminiculetur.Contingit autem aliquando, vt clauso ore animal respiret, & vbi tunc respirationis via per apertum nasum haud quaquam seruaretur breui temporis spatio animal necaretur,& propter hoc nasus semper patulus habetur. At iterum petenti cur aures ad capitis latera inserta sunt,oculi verò in anteriori parte siti sunt? Dicendum quippe opinor: Ideo oculos in anterioribus faciei positos esse, quoniam visio secundum rectitudinem fieri conuenit, vt ait

A vt ait Galenus libro decimo de Vſu partium cap. duodecimo, & in libro de Anatomia viuorum, & in libro de Oculis. cap. ſexto ſecundæ partis. Auditus verò ab omni poſitionis differentia mutari contingit, ob quam rem cum locus in homine pronus ad omnem ſenſus mutationem vndique, ideſt ad omne loci diſcrimen magis ſit lateralis ſitus. Igitur ob hanc cauſam aures, quæ ſunt inſtrumenta auditus, rectius natura in lateribus capitis inſeruit. Quoniam autem locus mutationis ſenſus, ſecundum rectitudinem factus, eſt pars capitis anterior, igitur rectius oculos, qui ſunt inſtrumenta viſus ſecundum rectitudinem mutati, in anteriori capitis parte natura ipſa locauit. Et iterum quiſpiam quæret, Cur natura vacuas inſtituit aures? Cui dico vt Galenus ait in libro de Hiſtoria Philoſophica, autoritate Alcmeonis, vt auditæ rei reſonantia perfectius auditum mutet, omnia namque vacua reſonare contingunt, quoties in ipſa vox aliqua feratur. Præterea modum ſubſtantiæ aurium edocens Galenus ait ipſas natura cartilagineas eſſe, præſertim ſecundum id, quod extra apparens eſt, initio quippe eius cartilaginis capto ab oſſe petroſo,
B & carne vacant, atque exangues ſunt, neque adeo molles, veluti caro, tunc enim debitam, & decentem earum figuram ob mollitiem ſeruare non poſſent, maxime quidem neceſſariam vocum apprehenſioni, & ob hanc cauſam aures extra, & ante natura factæ ſunt præeminentiores & rotundæ, vt videlicet vltra id, quod facile per hanc figuram de obiecto audibili rectius accipere poſſunt, etiam vna ſimul figura illa orbiculari plures, ac varias voces apprehendere, & earum facultas iudicare valeat. Cæterum neque vti os, duræ ſunt aures, hoc quippe eſt, vt flecti poſsint, ne ab oppugnaculis frangantur, & ſanè aures nerueæ ſunt. Teſtimonium habemus Galenum in decimo ſexto de Vſu partium. cap. ſexto vbi ait. Porrò quemadmodũ deliniamenta quædam muſculorum ſunt circum aurem, ſic & nerui minimi ad locum eum veniunt, in iis verò, quæ mobiles valde, ac magnas habent aures, quem admodum in orbem auris multis muſculis eſt redimita, ita & nerui magni in eos diſtribuuntur. Diſtribuuntur ii à ſecunda colli coniugatione. Palàm quoque
C eſt ex his quæ diximus, aurium temperaturam per partium temperiem, à quibus tota auris conſtitutio conſurgit, frigidam eſſe natura & ſiccam, quòd ſi in eis maior contingat frigiditas, quàm ſit conueniens per earum naturam, proculdubio frigiditas illa aurium naturæ contraria putabitur, & ob hanc rationem in morbis acutis frigiditas aurium, videlicet plus quàm conueniat naturæ aurium, deterrima erit, quoniam naturæ contraria, adhuc cum aures per naturã præeminentes ſint, & cum ſuis obuolutionibus magis ad ante procliues, vt dictum eſt, nullidubium erit, ſi in acutis morbis aures contractæ extiterint, quòd id aurium naturæ contrarium erit, & hoc quippe deterrimum erit indicium, quia naturæ contrarium. Et propter eandem cauſam, ſi fibræ earum verſæ fuerint, & hoc erit naturæ aurium contrarium, & in acutis morbis exitioſum. Intellige tu fibras, ideſt aurium extremitates, omnium enim victimarum rerum extremitates, vt iecinoris, & cordis, atque aliorum viſcerum fibræ dicuntur, ſic loquitur Celſus libro quarto cap. primo cum ait. Pulmo ſpongioſus, ideoque ſpiritus capax, & à tergo ſpinæ ipſi iunctus, in
D duas fibras vngulæ modo diuiditur, quin & minutæ lineationes illę, quæ à tergo, vt in foliis vitis, aut ficus adinſtar neruorum apparent, fibræ dicuntur vti loquitur Plinius libro decimo ſeptimo capite decimo de Arborum ſationibus, dicens ſolum eligi oportere quàm maximè rimoſum, ne ſol exurat fibras, & hanc fibræ ſignificationem acceptat Galenus libro ſecundo de Temperaturis, vbi ait. Cordis ſimplex carnis natura non eſt, ſed ſunt in eo fibræ, quales in muſculis cernimus, quibus caro circum hæret. Siue igitur aurium fibras earum extremitates dixeris, ſiue earum obuolutas lineationes, quibus circum hærent aliæ aurium partes, ſi illę verſæ fuerint, malum eſt, quoniam in acutis morbis ob eorum caliditatẽ extra naturam aurium fibræ facile extenuari poſſunt, atque ſiccari, ſtiparique, & inde verti, & retrouerſæ tendi magis ad originem neruorum illis ſenſum præbentiũm, vt dicit Galenus. Quo fit, vt aurium fibræ verſæ in morbis acutis malum ſit, quoniam naturæ contrarium, per eandem quippe rationem, & cutis circa frontem intentam, duram, aridamque in acutis morbis eſt malum, quoniam ſic cutis frontis extenuata, ac ſiccata, & ſtipata, eſt extra id, quod cuti frontis natura condona-

uit, & quod naturæ contrarium exiſtit,malum eſt.Hæc igitur à nobis circa aurium A
indicia, atque cutis frontis dicta ſint per epilogiſticam rationem.Vbi vero eorum
cauſas indiciorum, atque affectuum inueniemus ad analogiſmi naturam peruenie
mus. Dicemus igitur ſic, in morbis acutis aurium frigiditas malum eſt, ob cauſam
quæ eſt imbecillitas virtutis totum corpus regentis, non potentis tantum de cali-
do natiuo & ſpiritibus auribus contribuere, quantum pro earum eſſe expedit,
atque naturalibus functionibus, quoniam ea ſola valde imbecillis facta, & ſi alia in
dicia nó mala occurrent,ſpem tollit, & confidentiam futuræ ſalutis corporis ægro
ti, vt magis manifeſte poſt narrabimus. Dicam quoque per eandem rationem, in
morbis acutis aures contractæ, & fibræ earum verſæ, & item cutis circa frontem
dura, intenta, & arida, malum eſt, ob hanc cauſam,quoniam conuulſionem,adde
tu ſiccam,indicat, quæ ægrum proculdubio periturum denuntiat, vt ait Hippocra
tes quarto Aphoriſmorum, quinquageſimo ſeptimo, & quinto Aphoriſmorum
primo. Non dubitabis tu ea quæ diximus indicia ſiccam indicare conuulſionem,
quoniam vt ait Galenus primo Prædictionum libro, commento decimo, his par- B
tes illæ vertuntur, contrahunturque retrorſum ad originem neruorum illis ſen-
ſum motumque tribuentium, vti contingit in exſiccatis corrigiis, quæ ſtipatæ re-
trorſum vertuntur, & conuelluntur, & hæc eſt conuulſionis ratio, vt ait Galenus
ſexto Aphoriſmorum, commento trigeſimo nono. Cæterum & color totius vul-
tus viridis,aut niger in acutis morbis exitioſum eſt indicium:tum quoniam ii colo
res cum vi morbi extiterint, naturæ contrarii ſunt. Natura itaque cum hominis
vultum produxit, illi potius rubidum colorem inſtituit ob ſpirituum, & natiui ca-
loris multitudinem, qua vultus egebat propter copiam ſenſoriorum, quæ ipſi natu
ra inſeruit non valentium in ſenſuum functiones exire, niſi ſpirituum,& natiui ca
loris copia in his accumularetur, quod pręſertim de oculis indicat Galenns primo
Prognoſticorum,commento decimo. Vſque huc Epilogiſtica ratione loquuti fui-
mus, Analogiſmo autem rei ipſius veritatem, ſic ratiocinabimur. Color, vultus
niger aut viridis in morbis acutis exitioſus eſt, niger quippe,quoniã mortificatio C
nem natiui caloris, ſanguiniſque refrigerationem indicat, & horum vtrumque in
necem viam promittit, vt dixit Ariſtoteles in de Morte, & vita, & Galenus primo
Aphoriſmorum,cõmento decimo quarto. Nigreſcit inquam cum refrigeratur ſan
guis,ad inſtar effuſi ſanguinis,qui repente conglobatur, iuxta illud Galeni in libro
de Semine, ſanguis cum exit venam confeſtim globus fit, at cum foras exierit, ni-
greſcit,quoniã putreſit, vt voluit Galenus libro ſecundo de Criſibus cap. duodeci
mo. Non te lateat, quòd etſi immodicum calidum adurens motum inchoet pro-
gnationis nigri, frigidum tamen immediatius nigrum progignit, iuxta illud Ga-
leni primo Prędictionum, cõmẽto decimo quem frigidus perinde quaſi nigrum
effecit, & ob eandẽ cauſam, viridis faciei color in morbis acutis contumax eſt,mo
deratior tamen, vt ait Galenus quàm niger, & liuidus quoniam frigus priuſquàm
nigrum conficiat in imitio actionis viridem colorem conducit, & ob hoc viridis
color, magiſque ruber, nigri, pallidique naturam ſapit. Quo fit vt color rubens
ſalutaris ſit, vt ait Galenus quarto Aphoriſmorum, commento ſeptuageſimo pri-
mo. Viridis verò,& maxime niger lethalis: ſanè annotatione dignum eſt,quòd vul
tus talis, in quo omnia ab Hippocrate numerata indicia reperiuntur, proculdubio
exitioſus eſt, ſi talia ſibi morbi violentia tantum contraxit: ſignificat enim ſiue D
morbus fuerit acutus ſiue diutinus, conſumptionem humiditatis natiuæ,cum qua
non poteſt diu vita perſiſtere, ſi viuere eſt nutriri, vt ait Ariſtoteles libro ſecundo
de Anima, minori tamen cum periculo eſt in diutinis morbis ob tepeſcentem ma-
gis cauſam,& lentorem habentem,vt dixit Galenus ſecundo Aphoriſmorum, com
mento vndecimo nono,& ob hanc cauſam eiuſmodi vultus ab initio diutini mor-
bi videri non poteſt, quoniam non poteſt corpus in his conſumi, niſi longo inter
poſito tempore,& neque extrema vi morbi adeo infrigidari.Nempe maiori cũ peri
culovultus talis in morbis acutis habetur,ob morbi eius cauſam nequiorem,& plu
rimum vires corporis perturbantem, interimentemque. Quòd ſi ab initio morbi
acuti is apparuerit vultus,exitioſus, ac lethalis valde putabitur, niſi vt ait Galenus
ob aliam cauſam talis extiterit,à ſeuitate videlicet, & morbi ipſius maleficio, velu-
ti ſi

A ti si quis morbo tenetur acuto in frigida regione, aut in anni tempore frigido, aut in temperatura frigida, vel in senili frigida ætate, à quibus facile talis vultus apparere poterit, & huius causa dixit Hippocrates secundo Aphorismorum, vigesimo secundo. In morbis periclitantur, quorum naturæ morbus conuenit aut ætati, aut habitui, aut tempori, quàm quibus horum quædam non conueniunt.

X I.

Si igitur inter initia morbi talis fuerit vultus nec dum scrutari aliis signis posibile sit, interrogare oportet num vigilauerit homo.

IN hoc sermone agit Hippocrates ad veritatem eorum de quibus proxime loquutus est, cum videlicet dixit, exitiosissimum esse vultum, qui simili maxime cõtrarius existit. At eum maxime cõtrarium simili dixit esse, cuius videlicet nasus cõpressus est, oculi caui, astricta tempora, aures frigidæ contractæque, & fibræ earum versæ, & cutis frontis dura, intenta, & arida, & color totius vultus viridis, aut niger. In B quo autem morbi tẽpore maxime vultus talis exitiosissimus sit, ita vt medicus ęgro tãtis perditionem facile pronunciare valeat. Huic alludens Hippocrates dixit. Si igitur inter initia morbi talis fuerit vultus, prorsus exitiosus censetur, ægrotansq. maiori cũ periculo laborabit, tũ quoniam morbi causa maleficẽtior est in tam modico tẽporis spatio corpus consumere valens, tũ quoniam natura nõ tã repente amplam tolerat mutationem, quin facile deficiat, & quoniam per alienam causam Hippocratis dicti veritas peruerti potest, ideo per alia signa aliorum videlicet accidentiũ ægroto contingentium scrutatus ipse est multiplicem causam, qua vultus talis ab initio morbi fallit, ita vt ægri perditionem haud quaquam nuntiare debeat, & dixit, nedum scrutari aliis signis posibile sit, interrogare oportet num vigilauerit homo, idest si talis ægroti facies apparuerit, & nondum ex aliis coniecturam facere licuerit, priusquam medicus iudicationem afferat, ægrotantem interrogare oportet, num vigilauerit ipse, vbi ita minori cum periculo ægrotantis morbum C fore præsagibit, Palam autem est vigiliam factam plus quàm ratio postulat, corpus nostrum extenuare, vt ait Galenus secundo Aphorismorum commento vigesimo octauo: cõtingit autem hoc, quoniam immodica vigilia fit propter calorem primæ partis sensitiuæ, idest cerebri, aut propter intemperaturam, aut propter bilis abundantiam, vt dixit Galenus secundo Aphorismorum, commento tertio, à quorum quolibet facile consumi potest corpus, facileque refici artis auxilio, igitur si talis qualem diximus vultus fuerit, minus grauem esse morbum quisque iudicabit, dicetque vultum talem non esse morbi maleficio, sed aliena causa illi occurrente de facili corrigibili. Considerandum tamen est, quòd quis teneri potest morbo salubri, ipsum verò mori cõtingit, morietur quippe, non morbi vi, sed symptomate ei occurrente, vt ait Galenus in libro de Causis symptomatum, vbi igitur in morbis talis fuerit vultus, vti prædiximus, & scitum sit hominem plus quàm ratio postulat vigilasse, cui medicus breui adminiculari nõ poterit, si æger perdatur, & vigentior fuerit accidentis causa, propter hanc morietur æger, & non morbi causa. At etsi D vtręq. & morbi, & symptomatis causæ æquè vigentes erunt, vtrisq. necabitur ęger. Vbi verò plus vigeat morbi causa, & insomnio facile medicus occurrere posit, recedet æger vi morbi, & nõ ipso symptomate. Igitur si talis vti prædiximus vultus affuerit, & homo nõ vigilauerit, morietur ęger, sic enim promittit vultus, sed nollẽ, vt mihi obiicias Hipp. in libro de Arte volentem vigilia homines ęgrotos cõualituros, & sanitati restitutos esse, & idem voluit Plato in libro septimo de Legib. vbi ait. Quare quicunq. viuere, & sapere cupit, maxime quàm longissimo tẽpore vigilet. Huic dico, cũ Hipp. dixit. Num homo vigilauerit, adde, tu plus quàm ratio postulat, idest immoderata vigilia vigilauerit, vt ait Galenus in secundo Aphorismorũ commento III. refutans eorũ mentem, qui dicebant, vigiliam nullam esse immoderantiam, est inquam moderantia vigilię illa, quam dixit Galenus tertio artis medicinalis, ingredi latitudinem causæ salubris, & idem est, quod vigilia mediocris, de qua loquitur Hipp. in libro de Arte vbi dixit, At enim vigilia vtentes conualuerunt, & sic Plato suum attulit sermonem, cum in libro de Legibus dixit. Quare quicunque viuere, & sapere cupit maxime quàm longisimo tempore vigilet, sola sanitatis commoditate seruata, deinde dicit.

An aluus reſoluta admodum fuerit. A

ALTERAM exteriorem cauſam vultus, quem prædiximus in ægroto corpore apparentis, & non morbi vitio attulit Hippocrates & dixit, an aluus reſoluta admodum fuerit, ideſt interrogare oportet. An alui excrementa crebra valde, & liquida extiterint,vbi ita vultum talem non morbi violentiæ cauſa, ſed illius, quæ exterius cauſæ occurrit, putandum fore quis arbitrari debet,& tu conſidera,quòd alui fluor,vt ait Galenus ſexto Aphoriſmorum cōmento decimo ſexto,quandoque morbi ratione contingere poteſt, & vbi ſic talis in morbo illo vultus apparuerit, vti morbus, talis vultus exitialis erit, quoniam is à mortifica cauſa prodit, & mor bi ſcilicet & alui fluoris: vbi vero non ſit alui profluuium præ morbi ratione, & eo vultus talis extiterit, ab eo nemo ægroti perditionem præſagire valebit, quo-niã alui fluor exterius ipſi morbo occurrit.Quòd autem vultus qualem diximus ex alui immoderato fluore contingere poſsit,videre poteris Galenum ſecundo Apho riſmorum commento trigeſimo ſexto & trigeſimo ſeptimo,vbi nimium alui fluo- B
rem noſtra conſumere, atque extenuare, exoluereque corpora oſtendit, ob quam rem, & eo nedum corpus totum ſiccum redditur, verum & illius imbecilles fiunt facultates omnes,quo fit vt neque faciei, neque illius partibus ſpiritus & natiuum calorem, minuſque ſanguinem conſentire valeant, ob quam cauſam hæ à natura ſua lapſæ veſtiuntur diſpoſitionibus, quibus vultus ſibi ipſi naturali contrarius exiſtit. Et notatu dignum eſt, vt dixit Galenus libro primo Prædictionum com-mento vndecimo, quòd ſicut alui fluor,& faciem, & eius partes ſic afficere poteſt, pariter & omne genus immodicæ euacuationis id inducere poterit,ſiue fuerit è na ribus, aut vulua, aut hæmorrhoidibus,aut vrina,aut vulnere,& quouis modo alio, veluti etiam quæcunque faciem, & eius partes extenuare, atque exſiccare, & à na turali ſui forma facile peruertere valent,vti de inſomnio diximus, poſſunt talẽ qua lem diximus vultũ prodere, qualis eſt mœſtitia, & alia,ob quæ mœſtitia facile pro gigni poteſt,vt amor,ſollicitudo,inuidia,&huiuſmodi.Dixit enimPlato in Laches. C
Arbitramur terribilia eſſe, quæ metum incutiunt, Hæc cum omnia ſint exteriores cauſæ vultus prædicti, non dicetur propterea vultus ille exitioſus. Deinde dicit.

Et an fame affectus.

DE exterioribus cauſis, à quibus iam dictus vultus apparebit in morbis acutis, & non vi morbi tertiam adiecit Hippocrates cauſam, & dixit, & an fame affe-ctus ſit homo ille, qui morbo acuto tenetur. Cui in vultu indicia apparent,de qui bus ipſe proximo ſermonem habuit, at vbi ita fames adfuerit, non tam grauis erit vultus ille, neque futuri mali nuntius, quam eorum indiciorum apparentia non erit ex morbi malignantis ratione, ſed ex cauſa exteriori,quæ illi immodice occur ſat, & intellige tu per famem hic, eximium omnem ciborum defectum, vti intelle xit Hippocrates libro ſecundo de Morbis vulgaribus, vbi dixit. In oppido Aeno, qui ob famem leguminibus veſcebantur, crura debilitata ſunt, & idem voluit ſe-cundo Aphoriſmorum,decimo ſexto vbi ait. Vbi fames laborandum non eſt. Pa-lam autem eſt fame hac noſtra exſiccari corpora, vt dixit Hippocrates ſeptimo Aphoriſmorum,ſexageſimo, & Galenus ſecundo Aphoriſmorum commento de-cimoſexto:& huius exſiccationis corporis à fame attulit Galenus duplicem cauſam D
ſeptimo Aphoriſmorum commento ſextodecimo. Prima eſt, quoniam ex defectu alimenti à caliditate ambientis,humiditates corporisexoluuntur.Secunda eſt,quia nullo corpori alimento oblato natiuus calor agens ad ſui tutelam operatur primo in humiditates carneas, quippe ipſas reſoluens, & totum corpus extenuans, atque exſiccans, & hoc eſt, quod ſcripſit Hippocrates ſeptimo Aphoriſmorum vbi ait. Corporibus humidas carnes habentibus famem adhibere conuenit, fames enim corpora exſiccat, neque vt mihi obiicias velim animalia, quæ hyeme in latibulis conduntur cum omni vacant cibo, eorum tamen corpora non exſiccantur, vti di-xit Ariſtoteles octauo de Natura animalium, cap. decimo ſeptimo. Huic dicerem quod animalia, quæ hyeme in latibulis abſconduntur, non fame afficiuntur, ſed ob eorum abundantem, & largam humiditatem, ea vti cibo veſcuntur, & pingue

ſcunt,vt dixit Ariſtoteles,at neque eorũ carnes exoluuntur,quoniam neque extrin
A ſecus ab ambiente calefiunt, neque intrinſecus à natiuo calido,cui in his vnquam alimentale non deeſt humidum, Nempe ob quas cauſas in morbis acutis, & quibus vultus, vti prædiximus apparere contingat,longiore ſermone digreditur Galenus primo Prædictionum commento vndecimo & tu vide, & conſidera. Deinde dicit.

Et ſi quid horum comprobet,minori cum periculo eſt, Iudicantur verò talia per diem, & noctem, ſi ob has cauſas talis fuerit vultus: Si verò nullum horum dixerit, neque prædicto tempore deſtiterit, eſſe exitioſum ſciendum eſt.

EDOCET nos Hippocrates præſagire ſuper id, quod ab ægroto corpore inquiſiuit medicus, vt eo cauſam conſumptionis vultus prædicti adipiſcatur, & eo
B de termino morbi in ægrotante, cui vultus talis inſeritur, præſentire valeat, & dixit. Et ſi quid horum (inſomniũ videlicet, & alui fluorem & famem comprobet, affirmetque æger, illius in morbo affuiſſe: quòd vultus talis comitatur, eo tunc medicus non erit futuri mali ægroti corporis præuiſor, neque necis periculum ægrum inuaſurum præſagire poterit, quoniam vultus talis non continget morbi violentia, ſed aliena, exteriorique cauſa, & ob hoc conſiderandum eſt, quòd quandoque vultus hic nullam exteriorem cauſam detinebit, ſed morbi vitio ſolum ægroto accidet, quandoque verò vtriuſque rationem eidem ineſſe poterit, ſed & morbi maleficio, & exterioris afficientis cauſæ. Tunc enim hinc, & inde futuræ ægri internetionis iudicationem facile quis afferre poterit: ſanè & quandoque vultus talis, ſolius ratione exterioris cauſæ, & non morbi nequitia ægrum inuadet, fiet autem tunc, vt quis ægroti futuræ ſalutis ſpem, & confidentiã aſſequatur, atq. ægrum conualiturũ prænuntiet. Quo fit,vt ait Galenus tali à medico facta interro
C gatione,quam approbet & affirmet æger,audientibus quippe ęgro,& aſsidentibus ab ipſo factam præſenſionem modo dicto, admirabuntur medicum,ſiue ad vnam, ſiue ad plures earum ægri interrogationes reſponſum dederit,ſed quiſpiam Hippocratem interrogabit, quo quis cognoſcet talem fore vultum per ſolam exteriorem cauſam, abſque morbi maleficentia occurrente:cui dicit Hippocrates, iudicantur verò talia per diem, & noctem, ideſt iudicantur, & talia cognoſcuntur, ſi ob has cauſas exteriores talis vultus fuerit per temporis interuallum diei, ac noctis. Sed conſidera tu, Hippocratem præfixum diei, ac noctis tempus,decernere non potuiſſe, quo talia cognoſcere poſsimus. Tum quoniam longitudo,vel breuitas temporis abolitionis prædicti vultus pendet à qualitatis, vel cauſæ fixione, ad ſui effectum, quæ cum cognitu valde difficilis ſit, valde quoque difficile erit tempus talis fixionis præfigere. Tum etiam quoniam certa rei quantitas ſtylo ſcriptorio ſcribi non poteſt, minuſque lingua proferri, vt ait Galenus in Tuendæ ſanitatis libro. Igitur vt Hippocrates tempus abolitionis talis vultus, breue eſſe oſtenderet, ipſum ſpacio diei, ac noctis expreſsit. Breue quidem eſt tempus,quo talis vultus conſumptio auferri poteſt, quoniam ipſa non inſeritur vultui, vti habitus difficilè remouibilis, ſed vti diſpoſitio,quæ facile propulſioni cedit, vt aiunt Philoſophi. Igitur cum talis vultus conſumptio cauſam habeat exteriorem, ſi morbi vis
D non adfuerit, ei inerit, vt diſpoſitio, quæ cum facile à vultu propelli poſsit, præfixit Hippocrates breue tempus propulſionis diei, ac noctis, & hoc non contingit de vultus conſumptione per occurſum malæ cauſæ morbi, quoniam ipſa veluti habitus vultui affixa eſt, vt remaneat talis, vel deterior fiat. Vbi verò vel natura, vel arte ſicut morbus,ita & vultus conſumptio tolli poſsit, longo temporis ſpatio egebit: quod quàm difficile hoc habeatur, indicat Hippocrates, cum dixit, ſi verò nullum horum dixerit, neque prædicto tempore deſtiterit, ſignum eſſe exitioſum ſciendum eſt. Sed dubitatio oritur, an hæc vultus conſumptio ſi inter initia acutorum morborum apparuerit, ſitque ex morbi maleficentia, firmam afferat iudicationẽ de futura corporis ægroti internetione. Huic reſpondet Galenus primo Prædictionum libro, ſic ſcribens, ego igitur dico non ſemper fieri talia, nec ſi

fiant,firmum aliquid indicare, Nos autem dicimus, fi confumptio talis vultus exti terit à principio morbi acuti, cum ea in tam temporis fpacio breui contingat, fanè indicabit caufam morbi pefsimam fore, atque contumacem facultati totum corpus regenti. Quo fit, vt caufa morbi eam obtineat facultatem, adeo vt fub caufæ morbi malitia, virtus haud quaquam refurgere pofsit: ob quam caufam in nobis firmabitur iudicatio de fubita virtutis imbecillitate,& eius futuro cafu irrecuperabili, fi prædicti vultus indicia ab initio in morbis acutis nobis apparuerint: vbi verò his adhuc apparētibus æger conualuerit,id Diis adfcribatur, vt ait Hippocrates in libro de Decenti ornatu,& in libro de Infomniis, & Plato in Theage,vbi ait. Si enim Deo gratum eft, permultum quidem, & breui proficies,fin contra,minime. A

XII.

Si vero morbo antiquiori exiftente, vel tertiano, talis fuerit vultus,de iis interrogare oportet,de quibus antea monui: alia quoque figna effe confideranda, quæ in toto corpore, atque etiam in oculis exiftant. B

CONSIDERANS Hippocrates nominis principii morborum multiplicitatem, cupienfque, ne per ignota in fcientia, & arte procedatur, edocet, qua principii fignificatione vti velit, cum dixit fi igitur inter initia morbi talis fuerit vultus, & inquit, fi verò morbo vetuftiore exiftente ideft vltra tempus primum, quo morbus ægrum inuadit, aut tertiano, aut quatriduano, horum enim quilibet fiue tertianus affuerit morbus, fiue quatriduanus, fanè antiquior eft morbo illo, qui primo infultu ægrum accipit. Ob quam rem cum dixit initia, noluit primos affectus infultus,fed his antiquiores, quorum terminus tertium, vel quartum diem, vltro nō protenditur,fed hic confideratione dignum eft, quod morbi principium inuenitur duplex,ex Hippocrate libro quarto de Morbis,vnum quippe quod fequitur caufam, qua morbis hominem capit, & hoc vt ait triplex eft, quorum quodlibet dicitur principium, ex quo morbus fit. Primum videlicet plenitudo, fi non purgetur. Secundum fi quid ex cœlo obueniat ineptum, & præter victus rationem hominem offendens. Tertium verò fi quid violentum accidit, ex quo homo ægrotet. Horum verò principiorum nullum voluit Hippocrates cum dixit. Si igitur inter initia morbi: quo autem modo his medicus obuenire valeat, illic Hippocratem confiderabis. Eandem pofuit fententiam principii Hippocrates in libro de Affectibus,vbi ait,& fic fi confiderabis,ac deprehenderis principiū morborum,vnde videlicet vnicuiq. natura fit, minime aberraueris. Alterum verò morbi principiū, quod totius morbi conftitutionis pars exiftit, vt loquitur Hippocrates in libro de Affectionibus de quo loquens Galenus primo de Crifibus,cap. fexto dixit,illud fore duplex, vnum quippe fine latitudine exiftens, & eft id, quod vocant primum,& indiuifibilem accefsionis infultum, vti quidam. Quoddam nunc fine latitudine appellitant, in quo nunc etiam latum tempus obferuamus, vt cum dicimus,nunc effe hyemem, vel nunc tale effe tempus. De eodem quoque principio fermonem habuit Galenus primo Prædictionum, duodecimo commento. Sanè huius principii morbi nullam Hippocrates habuit intelligentiam,cum fermonem fecit de Morborum principiis, vt in Prognoftico, cum ait: fi igitur inter initia morbi, & primo Aphorifmorum duodecimo vbi ait: fi fputum ftatim morbo incipiente appareat, & in fecundo Aphorifmorum vigefimonono inquiens, cum morbi inchoant, & trigefimo dicens. Circa initia, & fines omnia imbecilliora, & primo Aphorifmorum vigefimo quarto vbi ait: in acutis pafsionibus rarò, & in principiis medicinis purgantibus vti, fi enim Hippocrates, principium cepiffet in dicto fignificato, quo nam modo quis circa morborum principia confiderare poffet, cum morbus confeftim vigeat. Liquet autem Hippocratem in modo dictis Aphorifmis obferuaffe, quemlibet principia morborum confiderare debere. Si poft principium, & non ftatim morbus vigeat, & hæc longiore fermone videre poteris à Galeno primo de

A mo de Crifibus. Alterum quippe eft morbi principium, quod cum latitudi ne exiftit,& hoc duplici difcrimine partitur.Vnum eft,quod eft totius confiftentiæ morbi pars,& id non ad multũ protenditur tempus,vt ait Galenus in Prognofticis, de quo ipfe loquens in primo de Crifibus cap. octauo dixit. Principium fecundum latitudinem, quod nullum habet artificium, ideft, quod illius nulla eft artificiofa cognitio, neque aptum eft plurimum oftendere, quæ natura contingunt, & quod vltra tertium diem non extenditur: Alterum verò eft etiam latitudinem habens, quod principium cruditatis Galenus primo deCrifibus appellat,quoniam in eo nõ apparent coctionis indicia, fed huius artificiofa eft cognitio,qua plurimum oftẽdere natura aptum eft, de quo loquens Galenus primo Prædictionum, commento duodecimo dixit. Nec non primum ægrotationis tempus à quo alterum numerant afcenfum, deinde tertium confiftendi vigorem, & demum quartum, inclinationem. Palam igitur vnicuique fit de quo morbi principio intellexerit Hippocrates cum dixit. Si igitur inter initia morbi talis fuerit vultus, quoniam principium
C morbi voluit Hippocrates quod latitudinem habet fine artificio, quod vtique ad triduum vfque extenditur, & huius veritatis exemplum attulit Hippocrates vt ait Galenus primo de Crifibus, cum dixit,fi autem longior morbus fuerit, quàm quatriduanus.Principium fecundum latitudinem manifefte nobis oftendens vfque ad tertium diem extendi. Igitur fi morbo exiftente triduano, vel quatriduano in eo exactè præfagire voluerimus, operæ precium eft,in tali facie,quam demortuam vocauit Galenus primo de Crifibus,interrogare ea,de quibus iam admonuit nos Hippocrates,& vbi alterum eorum ęger affirmauerit minori cum periculo ægrum fore prædicemus, fin contra, ipfum maiori cum periculo mortis facile effe arbitrabimur, itaq. fi morbus triduano longior erit, vel quatriduano,dum tamen non exeat naturam morbi acuti, & in eo præfagire exquifitè putabimus, de maiori, vel minori mortis periculo, modo etiam eodem ægrum interrogare oportet, & vbi alte-
C rum horum æger fore affentiat hæc, quæ diximus figna non admodum exitiofa erunt, fin contra, pefsimum cenfetur. Et tanto deterius, fi illis antea dictis fignis hæreant, figna exitiofa tum in toto corpore confideranda, tum iterum in oculis, & hoc dixit Hippocrates inquiens. De iis interrogare oportet, de quibus antea monui. Alia quoque figna effe confideranda, quæ in toto corpore, atque etiam in oculis exiftant.

De fignis, quæ in oculis exiftunt.

XIII.

Si enim lucem effugiant, aut nolentes illachriment, aut peruertantur, aut alter altero fuerit minor, aut candidum rubidum habeant, aut liuidas, aut nigras venulas, aut pituita appareat, circa obtutum, aut fubli mes, tumidiue oculi, vel caui admodum fuerint, vel totius color euariet vultus: hæc omnia mala effe, atque exitiofa,cenfendum eft.

D SIGNA, quæ ante dictis fignis hærentia funt confideranda, tum ex toto corpore, tum ex oculis particulatim cepit Hippocrates in hoc fermone nos edocere, vt clarum nobis faciat verbum hoc, quod iam dixit. Nec dum pofsibile fit aliis fcrutari fignis, fequens ipfe iam inceptum de oculis fermonem, cum propter ipfos indigere pluri fpiritu, maxime gubernatur medicus in præfagiendo ab his de futuro termino acutorum ad falutem, aut mortem, & dixit. Si enim cum vultu lethali, vt prædiximus oculi lucem effugiant, pefsimum eft, quoniam eo concrefcet iudicatio de futura nece corporis ęgroti. Tum quia duplicatur contrarietas naturæ oculi: tum quoniam id indicat imbecillitatem facultatis corpus noftrum regentis, non potentis regere fitum natura oculis datum, minufque conuenientem copiam fpirituum animalium eis condonare poterit, qua egent oculi ad decentem, & for

tem visionis functionem expediendam, & hoc deterrimum, atque exitiosum est, At idem dixit Hippocrates in libro de Coacis prænotionibus, vbi cum dixit de cauis oculis in morbis qui morti adscribũtur, ait. Malum est etiam lucis splendoré fugere, quòd si duo hæc in vnum coëant, videlicet vultus lethalis, & splendidæ lucis fuga, proculdubio breui futura est mors, quoniam ea valde naturæ contraria sunt, & ea quippe naturæ valde contraria, epilogismo ipsa valde exitiosa fore putandum est. Sed hic notatu dignum est, ob quam causam oculi lumen effugiant, vt inde nobis perspicuum sit, quonam modo malum sit in morbis acutis, oculos lucis splendorem effugere, & hoc analogistica ratione comprobabimus: & considerandum est, oculum esse organum, quo virtus animalis suam absoluit operationem, quam omnes visionem vocant, ob quam Deus oculos nobis vtiliter donauit, vt ait Plato in Timæo, inquiens, maximum opus, cuius gratia à deo nobis oculi vtiliter donati sunt, est. Quoniam optimarum rerum, vt arbitror, cognitionem nobis oculi attulerunt, nam hæc quæ de mundo disputantur, nunquam inuenta essent, si neque sydera, neque sol, neque cœlum suspici potuissent. Hoc enim maximum beneficium oculorum esse dico, cum nihil vnquam maius mortalium generi datum est Deorum munere, neque dabitur, & ob hoc dixit Galenus tertio de Vsu partium, cap. decimo oculum simillimum esse soli, inquit enim animal quoddam paruum esse mundum aiunt viri veteres naturæ periti, eandem namque in ambobus sapientiam creatoris inuenies, videlicet, & in mundo, & in animali, non quippe in animalis corpore, solem ostendam, sed in mundo ipso, in quo nihil sole præstantius, & melius est, sed ostendam organum lucidissimum, & soli quàm simillimum, & hanc sententiam voluit Plato in Dialogo sexto de Repub. ubi ait, visus sol non est, neque oculus, cui inest visus, sol est, sed ex omnibus sensuum organis, vt maxime solis particeps. Qui tali creatoris fabricæ oculus præditus est excellentia, quali non sunt omnia alia sensuum instrumenta, vt ait Galenus in septimo de Decretis Hippocratis & Platonis. Neque in his tantam animalis spiritus copiam inuenies, quanta est, quæ in oculo continetur. Igitur si oculus sit soli simillimus & sol lumen per aërem diffundit, luce ei ab opifice inserta, ita & oculus prodit lumen per aërem medium luce ipsi condonata per virtutem animalem regentem oculum. Quo fit, vt visus instrumentum admodum perspicuum sit, & luce, & splendido spiritu, qui in oculo continetur, vt ait Plato in Theæteto, & in Timæo, & Galenus tertio de Vsu partium, & septimo de Decretis Hippocratis & Platonis, vbi igitur animalis facultas adeo imbecillis fuerit, vt neque validam lucem, neque decentem spirituum copiam oculo ad perfectam visionem conferre posit. Quo fit, vt lux pariter debilitetur, & ipsius etiam spiritus fulgor remmittatur, cui oculo occurrente aëre lumine solis splendido ambiente inquam oculum ipsum nullo extrinsecus vitio affecto, lumen illud aeris & cuiusuis maioris splendidi oculus effugiet ob timorem, ne lux, & spiritus præ sui imbecillitate ab animali orta facultate resoluantur, ob quam rem, vel oculus palpebra obserabitur, vel manu, aut operculo alio abscondetur, aut ad contrarium peruertetur: & communis causa in hoc est, quoniam ab excellenti sensibili corrumpitur illius sensibilis sensus, vt aiunt Philosophi, Galenus quonam modo ab excellenti, & splendida luce oculi nostri offendantur longo sermone enarrat, libro septimo de Vsu partium. cap. tertio, & idem voluit Hippocrates in libro de Medico, vbi ait, Deinde vt nequaquam faciem aduersam splendori æger habeat, infestat enim visum debilem, omnis autem occasio sufficiens est ad debiles oculos conturbandos, & hæc approbant verba Galeni primo Prædictionum, commento tertiodecimo inquientis. Itaque refugere lucem quod inquam est aduersari propter debilitatem accidit visoriæ facultati, & tu considera, quod oculi quanquam turbari possunt absque debilitate virtutis animalis tribuentis oculis videndi potestatem, & ob hoc etiam oculi luminis splendorem effugient, ab eo tamen nón sumetur indicium futuræ perditionis, sed solius oculi sic offensi, vti cum quis à tenebris ad splendidam lucem transierit, & contra à luce scilicet ad vmbram, & hanc sententiam voluit Plato in secundo Dialogo de Republica, vbi ait. Verum si mentem quis habuerit, recordabitur quòd duobus modis, & duabus ex causis turbari oculi consueuerunt, & cum ex lumine ad vmbram

A bram deſcendimus, & cum ex tenebris in lucem prodimus. At exemplum huius attulit Galenus in decimo de Vſu partium, de iis qui à Dionyſio Siciliæ Tyranno obcęcabantur, per eorum tranſitum à tenebroſis carceribus ad ſplendidam domus aërisque lucem. Igitur ſi quipiam lumen effugerint, morbuſque poſt triduanum extiterit, vt ait Galenus exitioſum erit, atque lethale. Vel ſi morbus acutus fuerit, & triduano vetuſtior, & vultus exitioſus fuerit, & oculi lumen effugerint, certius præſagire poterimus mortem breui futuram fore, cæterum ſi oculi nolentes illachryment, ſi poſt triduum adhuc fuerit morbus acutus, vel triduanus, exitioſum eſt indicium, vt ait Galenus; vel ſi morbo exiſtente acuto, vel triduano, vel poſt triduum vultus lethalis extiterit, & lucem effugerint, aut lachryment nolentes exquiſitam futuræ necis iudicationē fore putabimus, & hanc mentem habuit Hippocratis libro primo de Morbis vulgaribus, vbi ait, quib. in febrib. acutis, atq. adeo ardentibus ſpontaneæ erumpunt lachrymæ, his eſt ſi reliqua non ſint exitialia na
B rium profluuium expectandum, qui incommode habent, ſanguinis eruptionem, verum portendunt mortem, vti Hippocrates dicat, ſpontinas lachrymas in acutis morbis, cuiuſcunque temporis fuerint morbi illi, ſiue in principio, ſiue in triduo, vel poſt triduum, exitiale non fore indicium, niſi his coëant alia ſigna, quibus lethalis vultus efficiebatur. Igitur non erunt lachrymæ inuoluntariæ ſolum in acutis notæ futuræ mortis, ſed ipſe: & vultus exitialis, ſimul indicia erunt propinquæ mortis futuræ, & tu conſidera, ſanè igitur inuoluntarias lachrymas in acutis exitioſas eſſe, nulli dubium eſt. Id quoque dixit Hippocratis quarto Aphoriſmorum quinquageſimo ſecundo & ſeptimo Aphoriſmorum, ſeptuageſimo: & rationem huius attulit Galenus primo Prędictionum, commento decimo tertio vbi ait. Lachrymas inuoluntarias debilitatē indicare, detentoriæ facultatis oculorū videlicet, & illius, quæ in cerebro ſedens oculos regit oculorum namque debilitas virtutis detentoriæ dignoſcitur per lachrymas, vt facile videri poteſt à Galenus quarto Apho
C riſmorum, commento quintodecimo ſecundo. Quòd ſi mihi obiiceres inuoluntarias aliquando ab oculis prodire lachrymas, à quibus tamen nullum perditionis ægroti corporis indicium capitur, veluti cum oculi lippitudine, aut palpebrarum aſperitate laborant. Huic dixit Galenus, primo Prædictionum, commento decimo tertio vbi ait. Pari modo ſi oculi illachrymant propter lippitudinem, aut fluxionem aliquam de capite decumbentem, præter naturam affectus eſt, non tamen omnino ſignificat abolitionem: ſi verò propter debilitatem virtutis detentoriæ, exitioſum indicium, lethaleque eſt, & idem dixit Galenus quarto Aphoriſmorum, commento quinquageſimo ſecundo, & Hippocrates, in libro de Coacis prædictionibus, vbi ait. Malum eſt oculum lachrymari. Quin etiam ſi oculi peruertentur, inquit Hippocrates in morbis acutis, vel triduanis, vel poſt, proculdubio exitioſum eſt indicium. Eandem ſententiam poſuit Hippocrates quarto Aphoriſmorum, commento quadrageſimo nono, & in libro de Coacis prænotionibus, vbi ait, Malus & eſt oculus peruerſus. Cauſam veritatis ſermonis Hippocratis ſic habeto. Id inquam quod principis partis ideſt cerebri conuulſionem indicat ſiccam, lethale eſt, iuxta illud Hippocratis & Galeni quinto Aphoriſmorum, commento primo vbi ait. Conuulſio ab eleboro lethale, & quarto Aphoriſmorum, commento quinquageſimo ſeptimo: & quinto Aphoriſmorum, commento quarto: & ſeptimo com
D mento decimo octauo: & quinto Aphoriſmorum, commento ſeptimo: & ſecundo Aphoriſmorum, commento vigeſimo ſexto. At in acutis morbis, ſi oculi peruertantur, ſiccam conuulſionem principis partis ideſt cerebri indicat, igitur ſi in acutis oculi peruertantur, lethale eſt. Secundam propoſitionem habes à Galeno quinto Aphoriſmorum, commento quinto vbi ait. Et conuulſio proculdubio fit, neruorum principio patiente: & tertio de Locis affectis, vbi ait conuulſionem eſſe affectionem neruorum motioni deputatorum, quæ fieri non contingit, niſi noxa cerebro iam illata fuerit, ſed quonam modo oculi peruertantur, vt inde cerebro conuulſio inferatur, ſequenti dictione oſtendamus, & id quod in primis ſcire oportet, eſt. Quod motus motus oculorum recti, ſunt quattuor, vt ait Galenus in libro de Motu muſculorum, vnus quippe à dextro oculi ad ſiniſtrum: alter verò contra: tertius à ſurſum ad deorſum, alter contra: Duo alii ſunt orbiculares, cum

oculi figura in orbem conſtituitur, & ob hanc cauſam dixit Galenus in quarto de Locis affectis. cap. primo ſex inueniri muſculos oculum mouentes, vti ſex motus ſunt, quos ſane muſculi quos diximus in oculo efficiunt,ſi igitur accidat,vt muſculus ille, qui ipſum retrahere ſolet, vitiatus fuerit, totus oculus delapſus videbitur, ſi verò iis, qui ipſum detrahere ſolet, affectus ſit, oculus retractus apparebit,ita ſi minoris anguli muſculus vitiatur, ad maiorem angulum, ſi verò maior ad minorem oculus deflectitur, & vbi, vt inquit Galenus,, voluentium muſculorum quiſpiam reſoluitur, obliqua erit totius oculi conuerſio: ex his palam erit, quòd ſi horum muſculorum oculo motum dantium, ii, qui cerebro propinquiores exiſtunt, ſiue etiam ſint, quæ in oculo mollem neruum circundantes ſunt muſculi, quos Græci Crotaphitos vocant, affectum patiantur, quo retrahantur, peruertanturque, ad principium ſui ortus, oculi ipſi ſanè conuellentur, muſculi, quos diximus, & oculi peruertentur, & vbi affectus his ſolis inſit, nullam ægroti corporis perditionem indicat,ſi verò principi parti noxa inferitur, illud quippe exitioſum, & lethale eſt, quoniam cerebri conuulſio ſignificatur, atque ſi oculus inquit Hippocrates alter altero minor adfuerit, exitioſum eſt, adde tu, niſi diſcrimen illud in oculis ęgroti per illius fuerit naturam.Sed vbi morbi maleficio id contingat,admodum lethale eſt, quoniam natiui caloris extinctionem indicat, & virtutis animalis ſedentis in cerebro debilitatem non potentis oculo minori ſpirituum copiam demandare, qua in naturali, & decenti magnitudine oculus conſeruari debet, & hanc ſententiam habuit Hippocrates, in libro de Coacis prænotionibus, vbi ait, & alterum oculum minorem fieri malum eſt,quin imo ſi oculi candidum rubidum habeant, malum eſt, atque exitioſum, in acutis morbis,& idem dixit Hippocrates in libro de Coacis prænotionibus vbi ait. Et ſi alba oculorum rubeſcant, non bona ſunt.Album enim oculorum rubrum fieri naturæ contrarium eſt,malum autem eſt, quod naturæ contrarium eſt, vt omnium hominum communis eſt conſenſus. ob quam rem epilogiſmo albamentum oculorum rubrum fieri vnusquiſque in morbis acutis fore malum, quia naturæ contrarium facile inducere poterit,Neceſſarium enim fuit,& naturæ conſentaneum panniculum quem corneam tunicam vocant, locum ſupra pupillam, & humorem criſtallynum obtinere, vt in decimo de Vſu partium notat Galenus cap. tertio & quarto. Cui inhæret tunica vuea vti medium inter corneam & humorem criſtallynum, qui vere inſtrumentum viſus exiſtit, vt ait Galenus,nec alia eſt inter corneam, & humorem criſtallynum media tunica, præter vueam, cuius eſt medium foramen per quod lumen ingreditur, & intrinſecus humore repletur albugineo,vt diſtantiam criſtallyni à cornea progignāt, vt ait Galenus decimo de Vſu partiū cap. quarto: & in libro de oculis cap. quarto: & quoniam natura ſemper ſolicita eſt ad tutelam rei neceſſariæ, præſertim pro vſu functionum facultatis animalis: ideo tunicam corneam duram condidit,vt ab oppugnantibus externis, humor criſtallynus tueretur, & ne ſui duritie criſtallynum offenderet, mediam vueam ſtatuit: duram quippe etiam corneam natura fabricauit, ne ſui ſubtilitate frangeretur,quam etiam tenuem, & albam progignit, vt eam cito ſpiritus viſorius penetrare poſsit. Sunt enim tenuitas, & albedo, cum in vnum coëant diſpoſitiones facilis,& citæ perueitatis, vt aiunt Philoſophi. At & vueam venoſam, & arterioſam, mollemque natura fabricauit: mollem quippe, vt humorem criſtallynum non offendat: plenam verò venis, & arterii, vt corneam nutriat. Natura enim, vt Galenus decimo de Vſu partium cap. quinto: Tunicam hanc corniformem, alimenti difficultate laboraturam condidit,vt quæ neque longo interuallo attrahere queat, neque in ſe ipſam venas recipere valeat, cum denſa ſit, dura, ac tenuis, ortaque à duro panno cooperiente cerebrum, ſupra quam tunicam corniformem altera procedit tunica, quæ penitus non circundat, veluti aliæ, ſed circiter corneam cooperit, quia non partem illam, ſub qua pupilla per foramen vueæ apparens clauditur, vbi enim cornea ab ea operiretur ſpiritus eam perforare non poſſet. Quo fit, vt omne ipſius naturæ miſterium facile periret, & hanc tunicam vocant coniunctiuam, eo quòd alias omnes oculi partes coniungat, & quoniam non à tunica matre oritur, quidam non eſſe dicendam tunicam putabant, ex neruis enim, & venis ſubtilibus conſtituitur, hæc omnia videre poteris ab Hip-

A ab Hippocrate in libro de Locis in homine, & in libro de Carnibus, & à Galeno decimo de Vſu partium. Nempe igitur his, quæ diximus, palam eſt, naturam in oculi conſtitutione neceſſaria albamenta fabricaſſe, quæ in omnibus animalibus ſimilia ſunt, vt ait Ariſtoteles primo de natura Animalium. cap. decimo vti tunicam coniunctiuam, quam corollam vocant, quæ circiter foris oculum ambit, & tunicam corniformem, quæ totum exterius ambit oculum, vt eorum albedine, & per ueitate viſio facile ad exteriora penetrare valeat, ſi quippe viſio fiat, extra mittendo, vt voluit Plato in Timæo, quem ſequitur Galenus libro ſeptimo de Decretis Hippocratis, & Platonis: & hanc mentem habuit Hippocrates in libro de Carnibus, & in libro de Locis in homine, etiam ob eandem cauſam oculi albamentum prognatum eſt, ſi viſio fiat intus acceptando, vt placuit Ariſtoteli in libro de Anima, & in libro de Senſu & ſenſato: Quorum quę verior opinio fuerit, videre poteris à Galeno ſeptimo de Decretis Hippocratis & Platonis. Ob hanc igitur cauſam ſi B candidum oculi in acutis morbis rubrum apparuerit, proculdubio mala erit præſagitio: tum quia contra oculi naturam eſt: dixit enim Ariſtoteles, candidum oculi magna ex parte ſimile in omnibus eſt, tamen quoniam ſignificatur, aut plenitudo ſanguinis in principe ſede, aut in eadem inflammatio, quo fit, vt ad venulas oculorum irruat ſanguis, tum ad coniunctiuam venoſam, tum ad vueam, à qua tunica corniformis alimentum ſibi laborat, quæ venas deſiderat, ſui tamen albedine, & perueitate rubedo venarum vueæ tranſparens videtur candidum tunicæ corneæ rubidum. Ob quam rem, cum oculi candidum, rubrum apparuerit ex morbi acuti maleficentia procul dubio deterrima erit præſagitio propter indicatam noxam principi parti ideſt cerebro illatam. At deinceps dixit Hippocrates, Deterrimum in morbis acutis fore indicium ſi ægroti in oculis liuidas, aut nigras venulas obtinent, cum enim hoc fuerit ex morbi acuti maleficio, ſignificatur principis partis infrigidatio, oborta quippe ab extinctione illius natiuæ caliditatis, cum qua vita non diu ſeruari poteſt, cum viuere ſit nutriri, vt dixit Ariſtoteles in libro ſe- C cundo de Anima. Quòd autem ii colores in oculorum venulis exiſtentes natiui caloris refrigerationem indicent, & inde extinctionem, & mortem, videbis Galenum quinto Aphoriſmorum commento vigeſimo tertio vbi ait. Quare frigido admoto liuore, & nigras fieri contingit partes patientes, & hanc mentem habuit Hippocrates in libro de Coacis prænotionibus vbi ait. Caligo oculorum, aut ſi alba eorum pars rubeſcat, aut liueſcat, aut venulis nigris impleatur, bonum non eſt, cæterum pituita inquit Hippocrates circa obtutum, ideſt oculorum aſpectum in morbis acutis indicium eſt exitioſum, niſi in oculis pituita progignatur ex propria oculorum affectione: vti cum oculi lippitudine vel palpebrarum aſperitate correpti fuerint. Tunc enim noxa non eſt cerebro illata, neque virtuti ſedenti in eo, quo fit, vt in morbis acutis hac quippe cauſa pituita circa oculos apparens perditionis ſignum nequaquam cenſeatur. At ſi pituita circa oculos ſequatur in morbo acuto defectum virtutis naturalis regentis oculos, nequaquam potentis oculorum alimentum concoquere, proculdubio præſagitio erit mala, indicat enim inſertam D noxam principi ſedi, quæ ex toto genere eſt mala, vt ait Galenus libro primo Prædictionum, commento vigeſimo ſexto, & commento decimo tertio. Eiuſdem mentis fuit Hippocrates in libro de Coacis prænotionibus vbi ait. Aut paruas lemas, aut ſordes circa oculos, aut concretionem tenuem albicantem habere, & tu conſidera Galenum, qui ex affectu apparentis pituitæ circa oculos virtutis regentis oculum imbecillitatem comprobauit, quoniam pituita præſertim excrementitia eſt, excremetum alimenti ſemi concocti, vt in ſecundo de Facultatibus naturalibus, & octauo de Decretis Hippocratis, & Platonis approbat Galenus, & hoc idem Hippocrates libro tertio de Morbis. Et Platonis in Timæo, verba decernunt, & tu iterum conſidera, verbum hoc Hippocratis pituita. Eo enim Galenus excrementitiam pituitam intelligere voluit, cum à primo ſui ortu cauſam præter naturam obtineat, vt edocuit nos Galenus quinto de Vſu partium. cap. quarto, & hoc approbat verbum Hippocratis cum in libro de Coacis prænotionibus dixit, aut paruas lemas, ideſt concretas lachrymas, & ſordes circa oculos habent, horum ſane cauſa præter naturam eſt, videlicet imbecillitas facultatis gubernantis oculos, eo-

rum alimentum ex toto concoquere nequeuntis, at vbi oculi in morbis acutis sub limes fuerint, exitiosum est inquit Hippocrates, atque lethale: tum quoniam con tra naturam est. Dixit enim Plato in Thimeo. Quicquid enim contra naturam fit, molestum, quicquid autē pro rei natura, iucundum. Tum quoniam sublimes ocu li obnocuam habent causam, principi sedi illatam, idest cerebro. Cuius nocumen tum à toto genere pessimum est, sed considerandum est sublimes oculos Galenum instabiles, atque hinc inde motos significasse, & tunc futuri mali certa in morbis acutis erit præsagitio, quoniam vel delirium indicabit: vti enim, quæ à cerebro originem habent, vehementi, & inordinato motu exagitantur. Ita certe in morbis acutis contingit vehementi commotione, inordinataque mentem moueri, exa gitarique, id verò delirium est. Insaniam enim dixit Hippocrates in primo Prædi ctionum, vigesimo quarto mentis commotionem, & idem clarius notum fecit Hip pocrates in libro de Sacro morbo, vbi ait. Vbi verò mouetur insania: necesse est, neque visum quiescere. Eandem sententiam voluit Hippocrates vbi de insania scripsit inquiens. Insanienti necesse est præ humiditate cerebrum, in quo animæ sunt opera, moueri, eo verò commoto neque visum quiescere. At & oculi instabi les inquit Galenus si non delirii firmant suspicionem, tremorem tamen circa musculos eorum facile indicabunt, & tu considera vti dixit Galenus libro de palpita tione, & tremore. cap. quinto: Tremorem affectum esse neruosorum membrorum corporis animalis, lacertorum videlicet, seu musculorum. Quo membra grauitate sui deorsum mota sunt, & itidem viribus sursum mouentibus, eadem sursum mota, vt Galenus, cap. quarto ostendit. Quo fit, vt nerui, & lacerti instrumenta sint tremoris, tremor verò inualidæ virtutis functio est, vt ait Galenus. In tali enim motu, ac conamine anima celeriter deficit. Igitur ob hanc causam nedum oculi instabiles, quia delirium portendunt, lethales sunt, verumetiam quoniam tremorem musculorum circa oculos inualidam animæ facultatem designant. Quo fit, vt anima celeriter defecta, æger morte moriatur, magisque cum tremor in acutis ob ariditatem musculorum mouentium oculum contingere possit, ipse procul du bio mortem indicabit, quoniam tremor ex ariditate insanabilis est, vt ait Galenus. Item tremor ex ariditate conuulsionem progignit, tremor aut conuulsorius lethalis est, vt ait Hippocrates primo Prorhetici, & Galenus tertio Commentario, commento decimo tertio: & de tremoribus conuulsoriis sermonem habuit Hippocrates, in libro de Coacis prænotionibus, & iterum considera tu, quod per sublimes oculos significare instabiles oculos, nimium hæc significatio remota videtur, & si eam Galenus proposuit, quoniam sublimis dici consueuit in altum eleuatus, seu proëminens, vt ait Cicero primo Tuscul. Perspicuum esse debet, ani mos cum è corpore excesserint, siue illi sint animales idest spirabiles, siue ignei su blime ferri, & Virgilius septimo. Aeneid. tectum augustum ingens, centum sublime columnis. Et Ouidius decimo quarto Methamorphoseos Pulchro sedet illa recessu, sublimi solio, pallamque induta nitentem, at forte exemplaris vitio id con tigisse potuit, vt videlicet sublime id dicatur, quod instabile, cum alii Hippocrates traductores legant, instabiles, ac proëminentes. Quonam igitur modo instabiles oculi lethales sint, iam diximus, dicemusque primo Prædictionum libro, commen to trigesimo tertio, & trigesimo secundo causam autem ob quam eminentes: siue tumidi oculi in acutis lethales sint, fore talem dicemus. Quum enim accidat ipsi oculo proëminentia, & non sit ex percussione, vel ex altera procatartica causa sed solius morbi acuti maleficio, scito neruum mollem in oculo existentem extensum esse, propterea quod resolutus musculus non potest ei amplius resistere, neque continere, ac constringere. Quo fit, vt neruus ille sit affectus ex noxa iam morbo acuto, cerebro inserta, quod exitiosum est, & hoc vide à Galeno decimo de Vsu partium capite octauo. Cæterum dixit Hippocrates, si oculi admodum caui fuerint in morbis acutis coëuntes, quippe cum exitioso vultu, conuenit futuram præsagire mortem omnino. Huius autem veritatis causam iam diximus, & idem di xit Hippocrates in libro de Coacis prænotionibus vbi ait, mala est etiam oculorū cauitas valde, & foras expressio, & tu considera, quod ingens oculorū cauitas vnā

cum

A cum aliis signis, quibus vultum exitialem iam figurauit Hippocrates nedum exitialis est, verum & propinquam promittit mortem, & ob hoc dixit Hippocrates,hæc omnia mala esse,atque exitiosa censendum est:& nolo vt Hippocrati obiicias,eum in eodem præsagio opposita attulisse, videlicet oculorum ingentem cauitatem,& eorum eminentiam, seu tumiditatem, quoniam si hæc omnia iam dicta signa vna simul cum vultu lethali exitiosa fore accepisset Hippocrates,non mihi dubium esset contradictionis vitio Hippocratem damnari debere:at quoniam seorsum signa dicta cum vultu exitiali, vel cum eorum quibusdam, in quibus tamen non apparet vlla contrarietatis, vel contradictionis natura, voluit Hippocrates, nedum exitialia fore verum & breui mortem indicantia, vti velit dicere vultus exitialis cum ingenti oculorum cauitate mortem propinquam prænuntiant. At pariter si vultus exitialis sibi associet oculorum proëminentiam breui ægrum periturum indicabit, Sane errore duceretur Hippocrates, si vultum exitiosum vna simul cum vehementi oculorum cauitate,& eorum proëminentia exitialem,& morti vicinum esse pro B nuntiasset, in eodem enim præsagio contraria apposuisset: & iterum quis obiiciet Hippocrati non bene vultui exitioso iunxisse oculorum ingentem cauitatem, & nonnulla alia numerata signa, quoniã circa initia morbi acuti contingit quandoq. vultum lethalem apparere, minime verò vehemens oculorum cauitas, atque proëminentia in initiis morborum videri consueuit. Huic dicendum puto oculorum cauitatem insignem, vel proëminentiam, vel nolentes lachrymari, & plura alia, quæ numerata sunt signa circa morborum acutorum initia videri possunt, maxime cum ea ortum habere posśint à causa exteriori, seu procatarctica, vti à crapula, & vini potus copia, vel ab accidentibus morbum comitantibus, vt vomitus vehemens,quorum violentia circa acutorum initia contingere possunt,oculorum profundæ cauitates, aut eorum eminentiæ, aut inuoluntariæ lachrymæ, aut aliqua ex dictis talia, quibus quis minime præsagire poterit, ægri perditionem, minusque illius vultum exitiosum fore, quoniam eorum signorum apparentia,non ex morbi C maleficentia oritur, sed ex his quæ extrinsecus contingunt, vel morbum comitantur. Vitio verò morbi acuti hæc circa initia videri non possunt indigentia temporis interuallo, tempus principii morbi excedente. Quo fit, vt Hippocrates dixerit iam dicta signa, si in acutis apparuerint vetustiori existente morbo,idest triduano, vel post,breui futuram promittunt mortem,nequaquam autē circa initia protulit, eo quòd adhuc maleficētia morbi acuti in tam breui temporis principii spatio hæc apparere nequeunt,& hanc mentem habuit Galenus primo Prognosticorum,commento decimo tertio:Cæterum dixit, si color vultus in morbis acutis euariet, de vno videlicet ad alterum colorem, aut in modo substantiæ, nullam in se firmam, stabilemque mansionem habeat, neque sanè figuram vnam, id in vultu exitioso malum, atque lethale putandum est. Quoniam laborem, & fatigationem virtutis corporis ex magna morbi oppugnatione indicat.

XIIII.

D **Considerandi conuenit hunc in modum suspectiones etiam oculorum per somnum, si quid candidæ partis sub apparet commiśsis palpebris, nec alui fluor, aut medicamentum in causa est, aut nec ita dormire consueuit vitiosum indicium, exitialeque admodum est.**

CVM edocuit Hippocrates in morbis acutis per oculos præsagire ægroto corpore euigilato. Idem enarrat eodem ægrotante somno detento, & ait,nedum licet quempiam in acutis de eorum termino per oculos pręsagire ægroto vigilante verumetiam ipso dormiente.Hoc sanè eueniet,si ægrum quis considerabit in hunc modum, videlicet apparentes per somnum oculorum suspectiones. Puto igitur Hippocratem præsagium hoc voluisse,si in acutis morbis ęger dormierit,suspectiones autē in oculis eius videbuntur, hoc quippe vitiosum est, & lęthale valde.Idem

videbis ab Hippocrate,& Galeno sexto Aphorismorũ,commento quinquagesimo secundo, & ab Hippocrate de Coacis prænotionibus cap. de oculis vbi ait. Et palpebras inter dormiendum non committere perniciosum est. Sed non lateat te quid Hippocrates significare voluerit, nomine isto, suspectiones. Hoc quippe vt ait Galenus primo Prædictionum commento quartodecimo,edocuit Hippocrates, per diuisionem Ionicam, idest per separatum, manifestumque, ac breuem sermonem, qui Ionica lingua explicatur, quæ de quinque Græcis linguis breuior, atque notissima existit. Est enim Ionia minoris Asiæ prouincia, à qua Ionici populi dicuntur, quorum lingua inter cæteras Græcas linguas & notior, & breuior habetur. Igitur Hippocrates suspectiones voluit idem esse,quod subapparentię alboris oculorum commissis palpebris, & considera tu, quòd suspecto est à suspicio frequentatiuum,quod vtique modo dicitur sursum specto, vt Martialis ait,oculisque suspectans sydera, modò deorsum specto, & à sub componitur, vt Martialis dixit, sed suspectat oculis deuorantibus draucos, & sic suspectiones, subspectiones intellexit Hippocrates, ob quod dixit si quid candidæ partis subapparet commissis palpebris exitiosum admodum est,indicans quippe virtutis regentis oculos imbecillitatem, vel fortè conuulsionem musculorum mouentium palpebras, quorum noxa illata est cerebro, & horum vtrumque est lethale valde. Verum Hippocrates, clariorem reddens sermonem suum, dixit, eum itaque verum fore, si non ei oppugnabit exterior causa, vti alui fluor, aut medicamentum, aut solita ægroti dormientis assuetudo, vbi enim suspectiones in acutis apparuerint, & non sit hoc maleficentia morbi,sed prouentu exterioris causæ, id ægroto perditionem non promittit, vt alui fluor, ob id, quòd vires corporis debilitat inediam faciens,vt ait Galenus secundo Aphorismorum, commento vigesimo primo. Alimentum enim à membris rapit. Quo fit, vt membra non nutriantur, spiritusque resoluantur, & virtus gubernans imbecillitetur, functiones suorum instrumentorum reddere nequiens.Quo fit palpebras integre committere non valeat, & hanc attulit sententiam secundo Aphorismorum,commento vigesimo octauo Galenus,vbi ait.Ex alui excretione citò corpus extenuatur,corpus autẽ pręter rationem extenuari signum esse virium imbecillitatis, Hippocrates inquit. Pariter & idem medicamentum efficit, scilicet oculorum suspectiones, & tu vide Galenum sexto Aphorismorum, commento quinquagesimo secundo, vbi ait. Et medicamentorum purgantium potionibus oculorum albedinis aliquid subinspicitur. Nam totum corpus exsiccatur, & vires fiunt imbecilles in talibus euacuationibus. Quo fit, vt æger integrè cum dormierit palpebras non claudat, tum etiam, quoniam quæ à medicamento siccitas prodit,maxime in palpebris natura siccis apparet, in quibus siccitas ob medicamenti potum impedimento est in integra oculorum dormientis clausione,non tamen hoc ægroti futuram mortem prænunciat, cum contingat ab externa causa,& non morbi vitio. Cæterum Hippocratis sermo videlicet.Si dormienti ægroto suspectiones oculorum apparuerint, lethale, veritatem obtinebit, vbi non oppugnauerit ægrotantis consuetudo. Si enim æger sic dormire consueuerit tempore quo sanus degebat, ægri abolitionem non indicabit, cum sanè hoc sit ab exteriori causa, & non morbi maleficio.Quanta enim sit consuetudinis vis, vt etiam morbi causa difficile permutari valeat, vide Hippocratem secundo Aphorismorum, quadragesimo nono,& quinquagesimo: & Platonẽ in Alcibiade,vbi ait.Difficile quidem est, cum eo, qui amicorum nulli demittat se consuetudinem inire, & si consuetudo etiam non sine conuentione sit, vt ait Plato in Cratylo.Idem quoque dixit Hippocrates in libro de Coacis prænotionibus, vbi ait, præter consuetudinem quid facere velut est proponere sibi aliquid, & expectare aliquid,prius non consuetum, aut contrarium,malum est,& mentis emotioni proximum:at & Galenus dicti Hippocratis rationem attulit,cum consuetudo sit altera natura,quæ autẽ à natura sunt, difficile permutari queunt,ait enim in libro de Motu musculorum, videtur autem in idem conuenire,vbique cõsuetudo cum natura,vnde pulchrè dictũ est, ipsa esse naturam acquisititiam,idem dixit Gal. in II. de Temperaturis,& libro III.de Simplicium medicamentorum facultatibus. Temporibus enim Hipp.non aliud fuit ex natura,aliud in consuetudine, vt ait Galenus libro II.Prognosticorum comm. XI.

Si peruer-

A

XV.

Si peruertitur, aut liuida palpebra eſt, aut labrum, aut naſus cum aliquo ſigno: mortem propè eſſe ſciendum eſt.

IVDICATIONEM termini acutorum morborum hoc ſermone perficit Hippocrates in reliquis partibus vultus corporis ſic ægroti, & ait. Vbi in morbis acutis palpebra peruertatur, aut liuida fuerit, pariterque aut labrum, aut naſus, alio occurſante indicio, mortem præſagire conuenit breui futuram. Huius ſanè veritas ratiocinatur primo ex communi omnium conſenſu, videreque. Quoniam omnia hæc accidentia, quæ his vultus partibus inſeruntur, in vniuerſum præter naturam ſunt. Quidquid autem preter naturam fit, moleſtum, quidquid verò à natura iucundum, vt ait Plato in Timæo. Secundo idem ex inuentione cauſæ comprobatur eadem ferè ratione, qua alias oculorum peruerſiones in acutis exitioſas eſſe induximus. Igitur ſi in Hippocrate, legatur vt ait Galenus, peruertitur, intellige, ideſt à bono in malum vertitur, igitur palpebræ tunc peruertuntur, cum à bono ſitu in malum vertuntur, quod vtique fieri nequit, niſi vel tenſione quadam conuulſiua muſculorum mouentium palpebras, cuius conuulſionis noxa principi parti ideſt cerebro illata, cerebrum ipſum conuelletur, & hoc exitiale eſt, vel à bono in malum ſitum vertuntur palpebræ, ob reſolutionem in eiſdem muſculis factam ratione diſſolutionis nerui à cerebro ad muſculos illos peruenientis, cuius cerebri noxa, cum ſit vi morbi acuti etiam valde exitialis eſt, vbi verò pro peruertitur, vt in alio codice legitur, ſcribatur, diſtrahitur, ideſt ad diuerſum trahitur, & idem eſt quod contrahitur, tunc palpebra cum ſit natura ſicca frigido ei occurſante diſtrahitur, ob quam cauſam cum palpebra diſtrahitur natiui caloris cerebri extinctionem indicat, & hoc etiam exitioſum eſt valde. At vbi & palpebra liuida affuerit certius iudicium efficietur de natiui caloris infrigidatione, vt iam diximus, quod vtique & hoc exitioſum eſt. Pariter quoque ſi labrum, aut naſus ſimilibus afficiantur accidentibus, ob eas quippe quas diximus cauſas, exitioſum eſt, & lethale, & hoc dixit Hippocrates de Coacis prænotionibus, vbi ait, liuiſcens verò ex his palpebra, aut naſus breui lethale eſt, & quoniam hæc ſola non neceſſariam futuram promittunt mortem, ob hoc Hippocrates adiunxit hæc cum aliquo alio ſigno, ideſt cum reliquis ſignis, quibus vultus mortiferus efficiebatur, tunc nedum mors neceſſario futura eſt, verum & eam prope eſſe putandum eſt. Sed hic inquiſitione, dignum eſt, cur peruerſio, & palpebrarum diſtractio, pariterque, & labrorum, ac naſi accidentia ſunt contra naturam, non lateat te hoc ſcrutari volentem ingentem fuiſſe palpebrarum in homine neceſsitatem, vt ait Ariſtoteles, ſecundo de Partibus animalium. cap. decimo tertio: non enim natura oculis operimentum dedit, quoniam melius eſſet eos non perpetua in actione teneri, vt quidam aiunt, ſed vt dixit Ariſtoles, quia molles erant, & ob eam rem lædi ab incurſantibus rebus facile poterāt, à quibus vt defenderentur, natura palpebras ipſis oculis quaſi quædam propugnacula dedit, & ob hoc dixit Ariſtoteles naturam animalibus his, quorum oculos exterior tunica dura tegit, ideo palpebras non dediſſe, quoniam eos non facile erat lędere, quo fit, vt oculi in eo animalium genere, nullum ſecundum ſe munimentum, vel operculum egerent: & hanc ſententiam approbat Galenus decimo de Vſu partium, cap. ſexto; & ſi in libro de Inſtrumento odoratus, huic cauſæ, quam dixit Ariſtoteles neceſsitas palpebrarum in homine aliam addiderit, exquiſitiorem autē reliquerit cauſam, quæ eſt ſomni gratia, igitur neceſsitas palpebrarum in homine nedum fuit, vt per ipſas veluti per ſcuta ab occurſantibus oculi tuerentur, verum & exquiſitius vt homines dormire valerent, quod hominis naturæ admodum neceſſarium fore putandum eſt. Ob igitur hanc cauſam palpebrarum peruerſionem, atque diſtractionem, ſimilique iudicio & labrorum, & naſi facile eſſe accidentia contra hominis naturam, affirmare poterimus. Ipſis enim functiones, quas homo per naturam operatur, valde offenduntur, vt decimo de Vſu partium approbat Galenus.

Quomodo oporteat cubare ægrum.

XVI.

Cubantem offendi ægrum à medico oportet in latus dextrum, aut ſiniſtrum, ac manus, ceruicem, & crura paululum reducta habentem, & omne corpus molliter poſitum: Ita enim plærique beneualentium cubant, at ita cubare, vt ſani ſolent, ſaluberrimum eſt.

NON initium noui ſermonis, atque ſeparatis in ſignis exitioſis, ab his, de quibus in habito iam ſermone percũctatus eſt Hippocrates, ipſe nunc aggreditur. Sed ea, quæ ſequuntur etiam numerantur exitioſa indicia à toto quippe corpore, & partibus aliis capta, aliis ſanè à vultu demortuo, his ea copulat veluti incepti ſermonis ſequutor, & non noui, & ſeparati initiator, & huius teſtimonium ſunt verba Hippocratis cum dixit iam commento duodecimo alia quoque ſigna eſſe conſideranda, quæ in toto corpore, atque etiam in oculis exiſtunt, & hoc voluit Galenus commento decimo ſexto primi Prædictionum, vbi ait. Conſtat enim vt nobiliſsimus vir, nunc non ab alio principio de ſignis in toto corpore doceat, ſed ea copulat prædictis, deinceps omnia inter ſe copulando perſequitur, & dixit, cubantem offendi ægrum &c. ideſt optimum, atque ſaluberrimum eſt indicium in morbis acutis, ſi à medico perpendatur ægrum cubare in latus dextrum, aut ſiniſtrum, & ſui dicti ſententiam approbat Hippocrates epilogiſmo ideſt communi omnium aſſenſu ſic. Id enim cubare optimum eſt, atque ſaluberrimum in morbis acutis, quo ſani, atque beneualentes cubant, hoc enim ſanitati conſentaneum, & ab omnibus hominibus vna mente promiſſum eſt, eo enim multa naturæ commoda ſequuntur, vt poſt dicemus. At ſani, & beneualentes in latus dextrum, aut ſiniſtrum plurimum cubare reperiuntur, igitur ſic in latus dextrum, aut ſiniſtrum cubare, optimum, atque ſaluberrimum eſt, quo fit, vt medicus, ſi ægrum ſic cubantem deprehendat, facile morbi terminum, atque ſaluberrimum prænuntiare valebit, & hanc mentem habuit Hippocrates, de Coacis prænotionibus. cap. de decubitu, vbi ait. Decubitus optimus eſt, velut quis ſanus ſolitus fuit. Sed quiſpiam interrogabit ob quam cauſam ſani, atque beneualentes in latus dextrum, aut ſiniſtrum cubare plurimum ſoliti ſunt. Huic eſſe dico, quoniam multa naturæ commoda corporibus ſanis ingeruntur, dum in latus dextrum, aut ſiniſtrum decumbunt. Vnum quippe eſt facilior tranſitus, atque permeatio iam ingurgitati cibi ab ore ventriculi ad eius fundum, in quo prima viget concoctio, propter quam alimentum alitioni accomodatur, vt in ſecundo de Potentiis naturalibus à Galeno ſcribitur, & hoc ſanè fit decumbente corpore in latus dextrum. Alterum verò eſt, crementum caliditatis ventriculi ex ipſius à iecinore complexu, quo naturalis facultas concoctiua ventriculi vigentior facta alimentum ad completiorem accomodat alitionem, & hoc vtique accidit, cum homo in latus ſiniſtrum decubuerit. Cum igitur ii decubitus naturales humani corporis adhuc ægrotantis functiones incolumes promittant, non ab re dixit Hippocrates, verbum ſuum ſcilicet cubantem ægrum à medico deprehendi in latus dextrum, aut ſiniſtrum optimum, atque ſaluberrimum fore indicium. Merito igitur dixit Galenus ſecundo de Motu muſculorum decubitus autem in alterum laterum laudat Hippocrates, prout medicus ægro adfuerit. Vbi enim in alterum latus cubaret æger, medico ex latere eodem ipſum non deprehendente, proculdubio iudicatio erit non bona, quoniam vel æger hominis faciem contemneret, vel odio medicum haberet, quo fit, vt ægri de medico abolita fiducia medicus de ægro bene præſagire nequeat. Hoc idem ſcilicet ægrum cubare ſuper alterum laterum eſſe ſaluberrimum indicium oratione analogiſtica, id Galenus commento decimo ſexto, primi Prædictionum approbat, quoniam ſic iacere indicat robur virtutis gubernantis, atque firmantis corpus per muſculos, à quo permaxime gubernatur medicus in præſagiendo de optimo morbi termino, quemadmodum à debili facultate regente corpus de termino morbi

medicus

A medicus non bene opinabitur. Dixit enim Plato in Alcibiade ſecundo, vbi virtus abeſt, contingit, vt male agat, igitur ſi ægrum cubare in alterum laterum illius facultas non admittet, imbecillitas virtutis indicabitur, non potentis corpus firmare per muſculos, quo fit, vt corpus male agat, vt poſtea oſtendemus. Sed attentione dignum eſt, ægrum cubare ſuper alterum laterum, non eſſe ſimplicitur bonum, cum quandoque contingat hominem perdi, & eo quidem cubante in alterum latus, ſed vt optima, atque ſaluberrima ſit ægrotantis ſignificatio à decubitu oportet ægrum cubantem deprehendi in alterum latus, in quod plærique beneualentes cubant, à medico ſcilicet conſiderante ſitum beneualentium, quippe proditum ab ægro ſui poteſtate, ac facultate, & non operis aſsidentium beneficio. Nempe vt iudicatio ſuper ægrum à decubitu ad bonum certior habeatur, adiecit Hippocrates priori ſermoni, ac manus, & ceruicem, atque crura paululum reducta habentem ſcilicet ægrum in alterum latus cubantem, atque totum corpus molliter poſitum, igitur cum plærique ſani ſub hac decubitus differentia cubare ſoleant, medi B cus cum ſic cubantem deprehenderit ægrum, facile pręſagire poterit ipſum conualiturum, intellige tu reducta ideſt retracta, ſeu plicata. Paululum quippe vt liberam indicet membrorum facultatem ad ea extendenda, aut inflectenda. At quoniam hoc ſanis accidit, igitur ſi ægrum medicus deprehendat ſub ea membrorum figura iam dictorum, certè ſaluberrimum fore ipſo iure prognoſticari poterit. Vbi verò ſub extrema figura ipſum reperiet, his membris videlicet immodice extentis, aut immodicè inflexis, proculdubio iudicatio deterrima, quoniam figuræ huiuſmodi vel mortuis, vel morituris ingeruntur, aut ob virtutis carentiam, aut imbecillitatem nequeuntis regere, vel firmare membra per muſculos, oportet igitur dictorum iam membrorum figuram ſitus, in ægro ſalubrem dici, ſi media vt ait Galenus inter Hyperbolicas figuras affuerit. Eſt enim hyperbole figura, cum ſententia aliqua fidem excedit augendæ rei gratia, vt niue candidior: & huic figuræ allu-

C dens Virgilius duodecimo Aeneid. dixit. Qui candore niues anteirent. Dici enim poteſt hyperbole eminentia, aut exceſſus, & ob hoc recte dixit Galenus commento decimo ſexto, primi prædictionum hyperbolicas figuras membrorum fore, cum ea ſumme extenduntur, aut immodicè inflectuntur. Igitur hyperbolicè in ſitu membrorum humani corporis figuræ ſunt cum eorum nerui ſummè extenduntur, atque ſummè curuantur, ob quam rem media inter has figuras ſitus in decubitu, plurimum corpori ſano congruit, & ſub hac ſanè figura dixit Hippocrates, corpus molliter decumbere, rectè enim figura hæc media mollis dicitur, quoniam mollius neque in extremum extendi, neque inflecti valet, non ab re igitur dixit Hippocrates ſub hac molli, atque media figura ægrum inueniri cubantem à medico ſaluberrimum eſſe, quoniam hæc mollis figura, atque inter hyperbolicas figuras media abſque dolore, & moleſtia corpori animalis ingeritur, atque ſuis membris mobilibus ſicut ampliori ſermone hæc pertractat Galenus ad finem primi libri, de Motu muſculorum, & ad principium ſecundi, & primo de Vſu partium. cap. decimo quarto & cap. decimo nono.

XVII.

D **Supinum verò cubare manibus, & cruribus extentis, minus bonum eſt.**

QVIS laudabilis, atque ſaluberrimus fuerit decubitus ægroti corporis, habito iam ſermone oſtendit Hippocrates. In hac verò oratione edocet illaudabilem, atque contumacem in morbis acutis decubitum, & dixit Aegrum ab acuto morbo correptum, inuentumque à medico ſupinum cubare malum eſt, quoniam imbecillitatem indicat facultatis regentis corpus, & firmantis ipſum per muſculos, quo fit, vt natura duobus oppugnantibus reſiſtere nequeat, videlicet morbo, & imbecillitati. At vbi æger ſupinè decubuerit, manibus, ac cruribus extentis, proculdubio iudicatio eſt mala, ac deterrima, quoniam ſignificatur facultatem regentem corpus, tantæ extinctionis fore, vt membris extremis nequaquam in motibus,

ſitibus ſalubribus ſuccurrere valeat, ſane dubitat Galenus in verbo Hippocratis, A cum dixit, minus bonum eſt, quoniam quidem non eſt bonum, neque minus bonum eſt, ſed ægrotum ſupine iacere in acutis morbis non eſt bonum,vt ait Hippocrates, in de Coacis prænotionibus his verbis : at ſupinum iacere cruribus extentis bonum non eſt. Igitur non erit minus bonum ſupinum ægrum iacere. Quòd autẽ ſupine ęgrum iacere,non ſit bonum induxit Hippocrates, ſequenti ſermone, vbi ait, ſi verò procliuior eſt, ac deorſum ad pedes delabitur maiori cum periculo eſt, quam ſupine quidem iacere, quod autẽ cum minori periculo eſt, bonum non eſt. Huic dico, ſi exemplaris Hippocratis verba ſequemur in de Coacis prænotionibus, tunc nulla in Hippocratis ſermone dubitatio continget, cuius verba hæc ſunt. At ſupinum iacere cruribus extentis bonum non eſt, vbi verò verbum Hippocratis legatur minus bonum eſt,certè conſequentia hæc nulla erit,igitur bonum eſt ſupinum iacere,cum enim in dictione minus,latitet negatio tollens eſſe rei,non B ſequetur ex negatiua affirmatiua.Vbi verò quiſpiam mihi obiiceret, gradum comparatiuum, poſitiuum ſupponere, dicerem ego ei ſic obiicienti, id verum fore,vbi comparatio eſſe rei cernat, quod non facit dictio hæc minus,merito enim implicitæ negationis, tollit eſſe rei,& à priuatione ad habitum, non admittunt Logici ſequelam. Quo ſit, vt non rectè quiſpiam inferat, eſt minus bonum, igitur bonum eſt. Sed vt latratum ornate loquentium aufugiam, qui me Sophyſtam accuſarent. ideo cũ Gal.primo Prædictionũ libro, cõmento XVII. præmotæ dubitationis ſecus dicam. Attende igitur ſupinos decubitus inter ſalubres, atque inſalubres decubitus medios exiſtere, vt videlicet neq. omnino ſalubres, neq. omnino inſalubres, à quopiam dici valeant.Quippe non omnino ſalubres,quoniã cum his quandoque mortem ægrotantis pronuntiamus, veluti ſi cum defecta virtute motiua, quæ in muſculis eſt, admodum virtus vitalis quæ ex corde eſt, pulſu cognita deficiet,aliiſque in maiori parte indiciis ſalubribus aſſociatis. Nempe neque omnino ſalubres ſunt, quoniam cum his ſanitatem ægrotanti promittemus aliquando, veluti ſi virtus motiua in muſculis adeo imbecillis fuerit,vt per muſculos nequeat ægrum cor C pus in latus firmare, ſtante tamen vigentia virtutis vitalis, cui contingant plæraque alia ſalubria indicia.Quo ſit igitur,vt quiſpiam in acuto morbo ſupinus cubet, & non omnino morietur, neque alter ſic cubans omnino ſanabitur, & quoniam dixit Galenus quarto Aphoriſmorum ,commento ſeptuageſimo ſexto quòd per abuſum extremorum nomina medio congruunt, ideo decubitus ſupinus cum medius ſit inter bonum & malum decubitum,per abuſum decubitus ſupinus dicetur bonus, ſed minus bonus. Sic quoque decubitus ſupinus per abuſum dicetur malus, ſed deterior bono, vel minus malum omnino malo, & in eandem ſententiam venit Plato in Philebo dicens,Medium inter duo contraria nõ poſſe alterũ fieri;ob quam rem ſupinus decubitus, neque bonus omnino fieri poteſt, neque omnino malus. Rectè igitur dixit Hippocrates decubitum ſupinum fore in acutis morbis minus bonum, neque ipſum fore indicium exquiſitæ tempeſtatis credere debes, neque exquiſitæ ſalubritatis,vt ait Galenus. Summatim igitur dico,vt ait Galenus primo Prognoſticorum,commento decimo ſeptimo, Supinum decubitum magnã D ad mortem nõ habere indicationẽ, neque vim, quoniam quandoque indicat ſuper diſpoſitiones, cum quibus non ſtat mors, vt ait Galenus, libro ſecundo de Motu muſculorum, indicat enim vel exolutionem virtutis motiuæ muſculorum, cum qua non ſtat mors, cum ea enim ſtat vigor vitalis facultatis abſque vlla noxa promittente mortem;aut indicat ebrietatem, aut ignauiam quandam, in his enim virtus motiua muſculorum ſopita vel à vino, vel à multa materia, quæ cum ſui multitudine, tum ſui cruditate illius motiuam operationem hebetat,vt nedum corpus ſuper latus firmare valeat,ſed firmatum etiam detinere non poſſit,quin corpus vel ſupinum vel pronum inde labatur. Deinceps etiam dico ſupinum decubitum magnam non habere vim ad ſanitatem, quoniam ab eo poſſunt progigni morbi, quos mors facile ſequi poſſet, vt ait Galenus in libro de Inſtrumento odoratus, veluti eſt plenitudo ventriculorum cerebri, quam ſequi poteſt, vel apoplexia,vel comitialis morbus, vel carus, horum inquam quilibet minatur mortem. Item & idem decubitus ſupinus non multam vim habet ad tuendam ſanitatem propter

verbum

A verbum Galeni quinto de Locis affectis. cap. quarto vbi ait, à supino decubitu nullum speratur auxilium, quo facilius ad infernas partes ferantur alimenta. Rectè igitur dixit Hippocrates, decubitum supinum minus bonum esse, quàm quod dixit præcedenti sermone, & minus malum, quàm quod dicet sequenti oratione. Te tamen scire velim decubitum supinum quandoque dici bonum, sanumq. non quippe exquisitè, quoniam cum sit medium duorum contrariorum non dici potest alterum exquisitè, vt ait Plato, sed si decubitus supinus bonus dicitur, ideo est, quoniã suæ sanitatis tēpore ęger sic supinè cubare solitus erat: est enim consuetudo natura acquisita, quod autem à natura est, id quippe bonum est, quapropter si æger supinè cubauerit, sic assuetus sanus, tunc decubitus supinus dicetur bonus, atque sanus: vbi verò ægrotantis natura, vel consuetudo tempore quo ipse sanus elegit, non supinè decumbet, sanè decubitus supinus malus dicetur, igitur decubitus supinus quantum in seipso est, in medio mali locandus est, ac boni, vt neque dicatur bonus, neque malus simpliciter. Quantum verò est ex natura, & consuetudine ægrotan-
B tis, hinc & inde transferendus est, vt dixit Galenus.

XVIII.

Si vero procliuior est, ac deorsum delabitur subinde ad pedes, maiori cum periculo est.

ISTO sermone edocet Hippocrates quis, qualisue sit ægrotantis corporis decubitus malus, atque deterior, & ait sententiam hanc. Decliuis decubitus ægroti corporis acute, quo iis ad pedes deorsum labitur, malus, atque deterior est. Sume tu huius causam à Galeno, in commento decimo octauo primi Prognosticorum, quoniam is decubitus malus, atque deterior est, qui indicat virtutis regentis cor-
C pus animalis extinctionem omnino. Eius enim extinctio est propter resolutionem natiui caloris, ac spirituum, veluti animæ organorum seruientium ei pro vita, quo fit, vt eorum resolutio omninò sit mors, autore Galeno in secundo de Temperamentis, & in libro de Vtilitate respirationis, & idem voluit Plato in Gorgia, vbi ait, mors quidem est, vt mihi videtur, nihil aliud, quam rerum duarum animæ scilicet atque corporis à se inuicem dissolutio, & in Phędone idem dixit Plato, & eandem vide sententiam ab Hippocrate in libro quarto de Morbis. At decubitus procliuis in ægroto, quo labitur deorsum ad pedes, indicat extinctionem facultatis regentis corpus, ad quam sequitur mors, igitur procliuis decubitus in morbis acutis malus, atque deterior est, eo videlicet, quo sani cubare solent, & eo, quo ægri vt plurimum morituri sunt, Attende tu, cum dixit Galenus, quod cubare in latus quandam obtinet vim, quoniam virtutem in musculis indicat validam, potentemque firmare corpus in latus, & ipsum taliter detinere, pariter quoque erectus iacere, sicut & nos omnes erecti cubamus, aliquam indicabit, & obtinebit vim, qua musculorum facultas firmare poterit corpus erectum, & taliter seruare, & hoc non continget in demortuo corpore, si enim id in latus statueris, proculdubio supinum, vel pronum cadet. Si verò idem super pedes erectum relinquatur, confestim deorsum ad pedes dilabitur, sanè vtrumque contingit, quoniam in defuncto corpo-
D re facultas, qua id firmari consueuerat, omnino abolita, nequaquam in sitibus viuentis hominis firmare, seruareque poterat.

XIX.

Si vero nudos habeat pedes, nec admodum calidos, ac manus, collum, & crura dispergat inæqualiter malum est, significat enim inquietationem.

ADDIT iudicationi à decubitu in morbis acutis Hippocrates alterum indicium malum videlicet ægrum decumbentem nudos habere pedes, non quippe admodum calidos. Sanè per hoc nihil mali ægrotanti promittere possumus, quoniam

in tempore febrium declinationis vniuersali æger nudos pedes obtinere valebit, A
nec admodum calidos, non quidem ob hoc aliquid de eo mali præsagire contin-
get. Sed vt certius indicium sit futuri mali adiecit priori sermoni, ac manus, collum
& crura dispergat inæqualiter, & hanc sententiam voluit Hippocrates de Coacis
prænotionibus, vbi ait. At pedes, nudos habere, & manus, si quis non vehemen-
ter calidus sit, & crura disiecta, malum est, & attende, vt ait Galenus quod ægrum
sibi pedes denudare, non semper futuri mali pronunciatiuum est, cum hoc facile
contingere posit ex caloris vehementia ad pedes reducta, vti contingit in febri-
bus ardentibus, in quibus febrilis calor ad pedes permeat. Sic igitur ægrum sibi
pedes denudare nullam potest indicare interius noxam, ob quam æger cogatur de
nudare pedes, sed propter desideratum refrigerium ab ambientis frigiditate cali-
ditatem ex febre ad pedes ductam, remittere valentem, & sane tunc nulli mali præ
sagiemus, cum plærumq. indicet declinationem morbi salubris, vt ait Hippocrates B
libro primo de Ratione victus acutorũ, commento quadragesimo quinto vbi ait:
vbi verò calor descenderit ad pedes, tunc sorbitionem exhibere cõuenit, & putare
in omnibus morbis, & non minime in acutis, & maximè in his, qui magis febriles,
ac periculosissimi sunt, tempus hoc magnam vim habere, adiecit igitur Hippocra-
tes nec admodum calidus, vt si æger cogatur denudare sibi pedes non sit huius
causa caliditas febris pedibus associata, sed noxa, quæ interius accidit ex morbi
maleficio, ægrum inquietantis, ac anxiantis. Vbi igitur æger nudos habeat pedes,
nec admodum calidos, & his hæc simul coëant, videlicet manus, & collum, crura-
que inæqualiter dispergat, indicium in acutis malum est, & huius attulit Hippocra
tes causam, dicens, significat enim inquietudinem, idest conflictationem, seu an
xietudinem, & scire debes ægrum inquietari, vel conflictari, seu anxium reddi, vt
dixit Galenus primo Prędictionum, commento decimo nono, cum decumbentem
percipimus repente figuram vnam sui situs in alteram commutare, & pariter cru-
ra inæqualiter dispergere, ceruicisque posituram, vnamque, & æqualem minime C
tenere, quo fit, vt ceruix, cæteraque membra vna positure figura diu seruare non
posint, sed confestim ab vna in alteram concidatur: & hanc sententiam habuit Ga
lenus septimo Aphorismorum, commento quinquagesimo septimo, vbi ait. Eodem
modo, & ęgros illos anxios esse, qui accubitum non ferentes, iacendi figuram
euariant, quia semper præsens aggrauat eos, & hoc quippe similitudine ad cor-
pus sanum anxium, sic dictum, quod semper præsentibus molestatur, & ab vno ne
gotio non longo tempore in alterum transit. Sanè anxietudo hæc, aut est ob oris
ventriculi vitium ab humore in eo contento, qui quadam praua qualitate affectus,
ventriculo est admodum molestus, quæ qualitas etsi pauca sit, non fluctitans ad
ventriculi cauitatem, imbibitur tamen in tunicis ipsius, admodum inquietans, &
ægrum afflictitans, & hæc quippe in morbis acutis anxietas mala est, cum noxam à
vicinato cordi consentiat, & inde toti corpori, aut est anxietudo hæc in ægroto
corpore ob virtutis regentis totum corpus, imbecillitatem, non potentis firmare
corpus, & eius membra in vna positura, sed eam, quam modo describit figuram,
repente in alteram permutat: & hoc quoque malum est, cum nil in iudicio progno D
sticationis deterius habeatur, quàm regentis facultatis imbecillitas, autore Gale-
no nono Methodi, cap. decimo quinto.

XX.

Exitiosum autem, & hiantem dormire semper.

HIATVS proprie est oris apertio, vt dixit Cicero in de Natura deorum, quæ-
dam animalia cibum oris hiatu, & dentibus ipsis capessunt. Et Hippocrates in
primo Proretici vndecimo ait: Atque cum æger hiauerit non facile os tum cogere,
tum claudere, & Plato in Phædone hiatum, cauitatis os apertum appellauit, vbi ait
partim verò profundiora quidem, sed hiatum angustiorem habentia: sanè non la
teat nos, vt ait Galenus commento vndecimo. Quòd maxillæ inferiori duo insunt
modi musculorum, quidam enim aperiunt, alii verò claudunt, vt & idem dixit
Galenus in libro de motu musculorum. Vbi igitur in aperientium musculorum
neruis

A neruis affectio fuerit, difficulter aperiunt. Vbi verò inclaudentium neruis non facile claudunt, at & fieri poteſt, vt ſoli muſculi ipſi abſque neruorum principio affecti ſint. Quandoque verò neruorum principiũ offenſum eſt, vbi igitur oris muſculi claudentes affecti ſint, nulla quippe noxa cerebro cõmunicata exitioſum eſſe, hiantem dormire ſemper non pronuntiabis, cum principi parti nullum ingeratur nocumentum, corporis acute ægrotantis. Si verò neque hi, neque muſculi, qui in gutture exiſtunt, aliquatenus affecti fuerint, optima ratione principium neruorum offenſum fore, diiudicare poteris. Quo fit, vt tunc temporis exitioſum eſſe in morbis acutis, hiantem dormire ſemper præſagire valebis. Tum quoniam indicat imbecillitatem facultatis regentis corpus, non potentis ſuccurrere muſculis claudentibus os, vt ait Galenus primo Prognoſticorum, commento decimo nono: & ſexto Aphoriſmorum, commento vigeſimo: tum quoniam tenſio, ſeu oris apertio, quam hiatum dicimus à primo oborta principio grauiſsimam indicat talem B eſſe affectionem, cum ad eam facilè cerebri conuulſio ſubſequatur iuxta illud Galeni commento vndecimo primi Prorhetici, nempe eas muſculorum, quæ ob principium fiunt tenſiones, conuulſionem ſequi didicimus: ſed attende, quòd vbi litera Hippocratis hunc habuerit intellectum, videlicet, exitioſum eſſe, & hiantem ægrum ſemper eſſe, & ſemper dormire, intellectus hic eſt verus, cum vtrobique in dicetur imbecillitas facultatis regentis corpus, & hanc mentem videtur Hippocrates velle, cum dixit in libro de Coacis prænotionibus. Lethale eſt, & hiare & dormire ſemper, ſi verò talem faciat intellectum ſcilicet exitioſum eſſe, ægrum ſemper hiantem dormire, ideſt, quod dum dormit hiet, hoc quippe malum eſt, cum indicet laborem, & fatigationem virtutis, ſomni tempore, iuxta illud Hippocratis ſecundo Aphoriſmorum, primo. In quo morbo ſomnus laborem facit, mortale &c. At verò ſi intellectus fuerit is, quem tamen non attulit litera Hippocratis videlicet, Exitioſum eſſe ægrotantem ſemper hiare, & ſi non dormiat proculdubio C hoc deterius eſt, quoniam ſignificat maiorem virtutis oppreſsionem, à qua per vigiliam abſolui deberet.

X X I.

Si crura quoque ſupini cubantis admodum reducta, diſtracta que ſint.

CVM quis in acutis morbis ſupinus decubuerit, non quippe ſolitus, vt iam diximus, decubitum illum fore prauum, cum indicet imbecillitatem facultatis debentis firmare corpus per muſculos. Nunc adiecit Hippocrates indicium deterius, ſi cum decubitu ſupino vna ſimul coëat, videlicet laborantis crura admodum reducta eſſe, vel vt alia litera habet admodum diſtracta, hoc quippe deterrimum eſt, & ſi verba huius exemplaris ſcilicet reducta, & diſtracta oppoſitas inducant ſignificationes, vtroque tamen modo Galenus Hippocratis ſententiam verificauit. Dum tamen ego alias Hippocratis ſcripturas viderim, ſolum decernentes admodum reducta. In primo enim Prognoſticorum, libro vigeſimo primo ſic dixit Hippocrates & crura ſupini iacentis valde incuruata eſſe, ac complicata, & eadem D præciſe verba attulit Hippocrates in de Coacis prænotionibus, & forte ſcriptura hæc melior eſt, cum proximo textu decimo nono dixit Hippocrates, ac manus, collum, & crura diſpergat inæqualiter malum eſt, & huic conſotia eſt ſcriptura Hippocratis, in de Coacis prænotionibus, vbi ait, at pedes nudos habere, & manus, ſi quis non vehementer calidus ſit, & crura diſiecta malum eſt, ſed ſicut Galenus ita & nos vtramque ſcripturam acceptabimus. Primam quippe talem, ſi crura ſupini iacentis admodum diſtracta ſint, malum eſt, quoniam cum non ex more ſuo crura componat, ſed illa inæqualiter diſpergat decubitus ille abſurdus eſt, delirium enim indicabit, quoniam ægrotans id agit, quod non ex more, & conſuetudine eius eſt, dum ſanus degit, vt ex Galeno habetur primo Prognoſticorum commento vigeſimo ſexto. Pariter quoque delirium indicat, vbi quis ſupinus decumbens crura habeat admodum reducta, complicataque abſurdus enim hic eſt decubitus,

cum exeat æger assuetudinem, quæ facta fuit ei natura, tempore quo sanus erat. A

Quomodo cubare in uentrem malum sit.

XXII.

Si quis cubet in ventrem nequaquam solitus ita dormire, quo tempore sanus fuit, malo est, delirium enim, aut dolor circa ventris sedes significatur.

QVANTVM valeat consuetudo in iudicio termini in morbis acutis, ita vt in his iudicatio ob ipsam peruerti poſsit, si adhuc steterit morbi ipsius maleficentia, coniectari facile poteris ex Hippocrate in libro de Præsagiis, cum autore Galeno his omnibus adiiciat determinationem hanc nisi secundum consuetudinem ægrotantis aliquid accidat, dixit enim Plato in Alcibiade, difficile esse contra consuetudinem iræ, & idem Plato in Critia magnam consuetudini vim condonauit. Attulit igitur Hippocrates: à decubitu indicium malum in acutis morbis, dum æger sic cubare non fuerit solitus tempore, quo sanus degebat, & dixit, ægrum cubare super ventrem in morbis acutis, malum est. Tum quoniam delirium significat, cum enim non solitus sit, tali cubare figura mente commotus ob morbi nequitiam, talem accubitus figuram sibi adiunxit, & quia princeps sedes affecta est, cuius vniuersum genus talis affectionis deterrimum est, vt ait Galenus primo Prognosticorum, commento vigesimo sexto non ab re dixit Hippocrates decubitum super ventrem malum esse. Malum quippe adhuc est ægrum cubare super ventrem, quoniam si ex more nequaquam sic cubet, neque deliret, significabit dolorem sedes ventris occupare, dixit enim Galenus commento vigesimosecundo primi Prædictionũ, multos, quorum dolores in ventre infestant, talem figuram sibi eligere, & hoc quippe malum est, cum æger duplici noxa corripiatur, vna ex acuto morbo, altera verò ex dolore ventrem molestante. Et non lateat te ventrem quãdoque apud Hippocratem significare omnem corporis animalis vacuitatem, vt dixit Galenus primo de Crisibus. cap. vndecimo, vel ventris nomen stomacho refertur, vt ait Galenus de Sanguinis misſione. cap. primo: vel per ventrem intestinis locum deputatum intelligimus, quem ventrem inferiorem dixit Hippocrates secundo Prognosticorum, decimo tertio. Sic quoque ventrem accepit cum dixit hoc in loco, aut dolor circa ventris sedes significatur, & in libro de Coacis prænotionibus vbi ait, in ventrem autem decumbere si quis non sit assuetus, delirium significat, & dolores circa ventrem.

XXIII.

Si vero velit residere æger in ipso morbi vigore in omni morbo acuto malum, peſsimum verò in pulmonia est.

VERBVM hoc residere, idem quod sedere quidam dicunt, vbi, Re, nihil significat, quidam verò residere, idest rursus sedere exponunt, alii verò erectè sedere intelligunt, vt in libro de Coacis prænotionibus dixit Hippocrates, vbi ait Cæterum erectum sedere velle in acutis malum est. At omnibus his significatis, Hippocratis sermo facile induci potest, cum dixit. Si verò velit æger residere &c. Et tu considera verbum hoc, velit, quoniam in proprio eius significato non capitur hic ab Hippocrate, cum quispiam ægrotans in acuto morbo velit residere in hora status morbi, absque hoc, quòd ei aliquid mali contingat, sed intellige tu velit, idest optat, seu cupit, quoniam rem aliquam non cupimus, vel optamus, nisi ob aliquam causam, qua cogimur sic optare, aut cupere, & super hoc erit Hippocratis sermo, vt dicemus, & iterum scire debes, quod status morbi acuti, est tempus, in quo morbi accidentia vltimantur, vt ait Galenus primo de Crisibus. capite decimo: & merito hora status, hora luctaminis primo Aphorismorum à Galeno appellatur,

A appellatur in qua ob pugnam virtutis ægrotantis in morbum,& contra, relinquitur virtus conflictata,adeo,vt ipse immotus cubare cupiat,amans quippe quietem, & si eum quis excitabit, maximè conflictabitur: & non ab re dixit princeps, quod in die crisis nihil agendum , cum sit dies quietis,& somni.Vbi igitur ægrotans acute in hora status morbi ipso inuito,& renuenti à quopiam excitetur &conflictetur permagis,si in statu morbi acuti nullo exterius ei occursante cogatur residere,cōflictabitur,angustiabiturque,nō nisi ob morbi nequitiam vndiq.totū ęgrū contristātem,cogentemq. ipsum inuitū, & renuentē optare residere, & hoc quippe indicat in hora status morbi acuti vehementē virtutis noxam,& ægrotantis perditionem. Vbi verò indiciū hoc vt ait Hipp.in pulmonia apparuerit,pessimum est,tunc enim iudicium certius fiet,ægrum periturum . At notatu dignum est , pulmoniam à patiente affecta particula nominatam,esse pulmonis inflammationem ,vt ait Gal. secundo Artis curatiuæ ad Glauconē cap. primo, vel vt ait Galenus in libro Introductio, seu medicus,Pulmonia est pulmonis grauis inflammatio, cum fuerit quorundam mens pulmonem ex modo suæ substantiæ non posse pati inflammationem, &
B si hoc non recte dicatur, attamen sicut inflammatio pulmonis , cum in pulmoniæ statu,indicat ægrotantis perditionem,pariter & idem indicabit grauitas pulmonis ex accumulata materia in pulmone, nam sicut ex inflammatione pulmonis æger potest strangulari,ita & ex materia accumulata in pulmone ipsum grauitante , vt ait Galenus quarto Aphorismorum, commento trigesimo quarto. Iterum scias sicut dixit ibi Galenus , quòd morbus,quem pulmoniam dicunt , non repente ægrotantes strangulat, verum paulatim à principio incrementum suscipiens visque ad propriam consistentiam in ea ægrotantis necem affert,ob quam rem deterius tempus pulmoniæ est tempus consistendi,cum in eo solum morbus tam concreuit,vt confestim ægrum necare valeat, non ab re igitur dixit Hippocrates,pessimum verò in pulmonia.Quoniam vt ait Galenus,qui pulmonia infestantur cum supini cubant , admodum in thorace angustiantur, pressura quippe facta supra pulmonem à thoracis parte. Quo fit,vt ii incommodum non leue in aëris inspiratione,atque expira
C tione patiantur , quod via est in suffocationem.At quoniam residentes , ii spiratiores fiunt , ob hoc residere cupiunt.Quòd si in consistendi tempore id residere contingat his, qui pulmonia infestantur . Quoniam tunc temporis pulmonis inflammatio ad tantum peruenit incrementum,vt indubitato repente ęger strangулetur, & ob hoc in pulmonia in cōsistendi tempore ægrum optare, cogiq. residere,exitiosissimum est.In aliis autē acutis morbis non adeo exitiosum est, in consistendi tempore residere, cum in his angustia ad totum corpus spargatur , non adeo infestans membra respirationis, vt repente ægrotantes in hora status valeat necare, velut id familiare est in hora status pulmoniæ, & propter hanc causam dixit Hippocrates , residere in ipso morbi vigore in omni morbo acuto malum esse , pessimum verò in pulmonia est .

Quàm malum sit stridere dentibus ægrum in febribus .

XXIIII.

D Si quis dentibus strideat in febribus non consuetus à pueritia ita efficere , insania significatur, ac mors , sed in vtrisque futurum prædicere periculum necesse est , si verò mente commotus , ita efficiat, admodum exitiosum iam est .

A STRIDORE dentium edocet Hippocrates præsagire in morbis acutis,veluti ab eo, quod manifeste nobis occurrit in iudicio termini salubris , aut insalubris in eisdem morbis,& dixit. Si quis dentibus strideat in febribus non assuetus à pueritia ita efficere,insania significatur,ac mors, eandem sentētiam attulit Hippocrates in primo Prorrhetici,vbi ait.Dentium stridor perniciosus,quibus non est sanitatis tempore assuetus,suffocatio quoq.in his valde mala est.Et idem dixit Hipp. in de Coacis prænotionib.vbi ait.Dentes collidere,aut stridere, quib. nō familiare id est à pueris furiosum,ac lethale est.Iam verò delirans si hoc faciat,penitus letha-

le eſt.At ſcire debes dentes in numero oſsium numerandos eſſe,vt ait Gal. in libro A de Oſsibus. Qui cumplures ſunt,& numero diſtincti in ſuorum oſsium cõcauis in figuntur, & quoniam inter oſſa dentes ſolum ſunt participes molliũ cerebri neruo rum,ideo & ſoli euidentem ſentiendi vim habent:& iterũ ſcias vt approbat Hipp. in libro de Carnibus, quòd dentes poſterius oſsibus aliis generantur,quoniam ex oſſibus capitis,& maxillarum fit incrementum glutinoſi,& quod ex pingui ineſt à calido ſiccatum exuritur, & inde dentes progignuntur, duriores quippe aliis oſsi-bus, quia nihil frigidi ineſt, & ob hanc cauſam dentes patiuntur valde à frigido, iuxta illud Hippocratis quinto Aphoriſmorum decimo octauo, frigidum inimi-cum oſsibus dentibus &c.his enim ab ortu ſuo natura condonauit temperaturam, cui frigidum obnocuum eſt, iuxta illud Hippocratis quinto Aphoriſmorum vige ſimo ſecundo. His quæ à frigiditate moriuntur, calida grata ſunt, & iudicantia,fri gida verò inimica,& occidentia. At quoniam dentes duriores ſunt,ideo in his ſtre pitus fiunt, atque ſtridor, iuxta illud Hippocratis in libro de Carnibus, ſtrepitus autem ad durum firmatur. Os autem cauum reſonat per durum,nempe in his, qui B ſtrident dentibus in febribus, valide futuri mali præſagire poterimus, ſi vt ait Ga lenus ſecundo commentario libri Proretici, commento decimo tertio dignoſca-mus quonam modo ſtridere dentibus contingat, ob quod annotatione dignum eſt,vt ait Galenus primo Prædictionum, commento vigeſimo quarto: & ſecundo de Cauſis ſymptomatum, cap. ſecundo dicens, Dentium inuitam concuſsionem, atque inuitum ſtridorem conuulſionem fore quandam mandibularium muſculo-rum,ob quam rem, qui ſtrident dentibus eorum muſculi in maxillis, & tempori-bus quodam motu conuulſionis commouentur, dum ipſi inuiti ſtrident, & non ob illam cauſam, qua hi volentes dentibus ſtrident. At proprie ſtridere dentibus eſt, cum dentes inuicem concuſſu, ac frictione ſonum faciunt, iuxta illud Ouidii octauo Methamorphoſ. feruida cum rauco latos ſtridore per armos, ſpuma fluit: ſane hi muſculi modo conuulſionis cõmouentur interdum ipſis ſolis affectis,nulla noxa ab altero illis comunicata, vt in eorum inflammatione, aut vlcere, aut ex ma C la intemperie,quam forte acquiſiuere ab ortu naturę muſculi illi mandibulares,aut propter aliamconſequentem cauſam,ex tempore illis contingentem,nonnunquam verò id conuulſionis modus, muſculis maxillaribus contigere poteſt, ob affectio-nem principi ſedi, ideſt cerebro inhærentem, ſolitam quidem in his talem progi-gnere conuulſionem, vt ſupra oſtendimus. Sed quiſpiam ambigere poſſet, cur in quibuſdam ſiue ſani, ſiue ægri fuerint, facilè dentium ſtridor reperitur, in aliis autem ſiue hi vel ſani, vel ægri degant, nequaquam dentibus ſtrident. Huic dico in illis id fore vel ob defectum muſculorum maxillarium non potentium firmare motum dentium, ſed hinc, & inde contingit eos quadam frictione moueri,indu-centes ſonum concuſsiuum, vel ſtridentem, & hic defectus ſequi poteſt debilita-tem muſculorum mandibularium, quam à primo ortu illis natura condonauit, & hoc quippe malum eſt, quoniam indicat debilitatem virtutis regentis muſculos il los: at vbi defectus talis ſequatur noxam in principe parte exiſtentem, tunc deter-rimum erit, cum indicet illius conuulſionem, vbi verò ſtridor dentium ſequatur conſuetudinem, quam per abuſum quis ſibi confecit familiarem, etſi indicium tur pe ſit, non tamen inſaniam, aut mortem ſignificabit propter id, quod de Natura acquiſita, vel conſuetudine ſupra diximus, non ab re igitur dixit Hippocrates, D non conſuetus à pueritia ita efficere, in aliis verò, qui neque ſani, neque ægri den tibus ſtrident, cauſa eſt, quia his neque occurſat conſuetudo,neque tum principis partis, tum muſculorum maxillarium imbecillitas.In febribus igitur,in cæteriſque morbis acutis,ſi non aſſuetus quis dentibus ſtrideat, inſania ſignificatur, ac mors, inſania quidem,quoniam indicat offenſam principis partis,quæ non fiet abſq. ma-gna mentis cõmotione, quam Galenus appellat inſaniam primo Prognoſticorum comm. XXIIII. Mortem verò quoniam offenſio principis partis, qua dentibus quis ſtridet conuulſionem promittit,& attende,vt ait Gal.ſi quis duntaxat ſtrideat dentib. in febrib.ſignificat inſaniam,ſi verò vna ſimul inſaniã poſsideat,& dentib. ſtrideat,nedum ſignificat mortem, verũ & eam eſſe inſaniam indicat. Et hoc dixit Hip.in ſermone iſto,ſed in vtriſq.videlicet in ſtridore dentiũ diuiſim,& in inſania

neceſſe

A necesse est prædicere periculum futuræ mor tis. Si verò simul mente commotus, ita efficiat, idest dentibus strideat, admodum, idest valde exitiosum iam est, id est ægrum de propinquo moriturum, iam aduerbium temporis est, quod penè est idem, quod nunc, aut ilico, vt ait Terentius in Adelph. tace egomet conueniam iam ipsum, & sic dixit Galenus, & cito moriturum ægrum.

De vlceribus.

XXV.

Vlcus siue antea extitit, siue existat in morbo considerandum est: Si enim moriturus æger est, ante aut lucidum, & siccum, aut pallidum, & siccum erit.

B OBITER edocet nos in hoc sermone Hippocrates præsagire de termino acutorum, indicio sumpto ab vlcere, & dixit. Si medicus exactè præsagire voluerit terminum acutorum morborum per vlcus, siue prius morbo factum fuerit, siue in morbo accesserit. Non lateat te, vt ait Galenus quarto Methodi curatiuæ capite primo, omne vlcus, aut solum est, ipsumque per se, nullo cum eo simul inuadente, nec ipsum præcedente, aut sequente alio effectu, aut cum alio quopiam vno, multisuè consistit. Quorum alii non modo statim ab initio vlcus excitarunt, sed etiam nunc maius efficiunt. At ab vno quoque horum vlcerum tali modo inspectorum aduenit ipsi medico ratio operis curandi, nedum ipsius vlceris, verum & affectionis, quam præcessit vlcus, vel simul consistit. In ratione verò præsagiendi in morbis acutis aliter vlcus considerandum est, siue prius, siue cum morbo consistat, & ita dixit Hippocrates in suo sermone, vlcus siue antea extitit, siue existat in morbo, à quo tunc tẽporis sumitur curandi Methodus, cõsiderandum est scilicet nunc aliter cum inquiramus rationem præsagiendi in morbis acutis habito indicio ab vlcere: & dixit, si enim moriturus æger est &c. & scire debes, vt ait Galenus quarto
C Methodi, capite primo, & in libro de Causis morborum. cap. vndecimo, quòd vlcus est soluta continuitas in genere membrorum carnoso. Soluta verò continuitas est, cum partes membri non cohærent, neque vniuntur. Sed cum pars soluta fuerit, non amplius est vna, sed in duas diuisa est partes, ob hoc igitur non credas illi, qui ait Hippocratem per vlcus significari uelle in sua dictione, omne genus apostematis à prauo, & putrido, venenosoque humore prognato, cum apostema nomen abscessus sibi vindicet, in quo neque partes diuisæ sunt, neque vnitate priuatæ, vt ait Galenus in libro de Tumoribus præter naturam, cap. secundo. Reuertamur igitur ad id, in quo fuimus, videlicet, cum dixit Hippocrates, si æger moriturus est, ex vlceris prauitate, ante mortem vlcus liuidum erit, & siccum, quoniam id ægrotanti futuram necem promittit, quod facultatis regentis imbecillitatem indicat, non potentis per nutrimentum succurrere membris, & iterum id mortem pronuntiat futuram, quod natiui caloris extinctionem indicat. At liuidus color
D vlceris ante mortem caloris natiui extinctionem indicat, siccitas verò vlceris, defectum alimenti, cum nullo quorum vita diu seruari potest, igitur si ante mortem vlcus liuidum fuerit, atque siccum, proculdubio æger morietur, scire debes quod vlceris color indicium est qualis substantiæ, & non quantæ, vt ait Galenus in libro de Tumoribus præter naturam. cap. secundo: & ita vlcus incrementem potest assumere, & si in eo non mutetur color. Quo fit, vt iudicatio ab vlcere liuido sit à qualitate substantiæ eius, & à sicco, ab ipsamet substantia vlceris tantum: ob quam rem si duo hæc in eodem coëant vlcere, praua videlicet qualitas, & vitiosa substantia, iudicium ab vlcere efficietur certius ægrũ periturum esse, nõ autem ita contingit de vlceris solo incremento, ab eo.n. solo nõ sumimus iudicium perditionis ægri, cum tunc stare posset qualitas vlceris in terminis salubrib. potest .n. tumor fieri maior, quàm sit pro modo naturę, ex quo tamen aliquid futuri mali nõ indicabitur, cũ neque color exeat terminum sanitatis, neque vlceris substãtia deperdatur. vbi tamen vlceris minoratio cõtingeret ob carnis perditioné, quod dignoscemus per vlceris siccitatem, id certè malum erit, cũ vlcus exeat terminũ salubritatis, & modũ naturę.

Item ſcire debes, quòd color præter naturam vlceris oſtendit dominium humoris vitiantis vlcus, indicatque qualem humorem ab vlcere euacuare debemus, velut edocet nos Galenus quarto Aphoriſmorum, cõmento ſecundo dicens,omnem colorem prẹter naturam in toto corpore oſtendere humorem euacuandum ab eo. Non ab re igitur dixit Galenus primo Prognoſticorum,commento vigeſimo quinto,quod in morbis vulcus non ſemper vnius erit coloris, ſed pro menſura læſionis ex vlcere contingentis, & pro diuerſitate humorum in corpore, vlcus colorem euariabit. Vbi igitur vlceris color croceus erit, bilioſus humor in eo,& toto corpore exuperat, ſi verò liuidus, aut in alia ſignificatione, viridis ei inerit color, aut nigribiliarius, dominium atræ bilis indicabit. At cum liuidus color maiorem ob id quod non longè diſtat à nigro læſionem ſolet indicare, eo quòd maior lẹſio in corpore ex vlcere,colorem liuidum afferre ſolet,minorverò rubrum,aut pallidum: rubrum autem colorem ſalutarem dixit Galenus verbo Hippocratis quarto Aphoriſmorum,comm. LXXI. Pallidum verò colorem,ſeu viridem, minus malũ nigro & liuido fore,habetur ex Gal. II. de Ratione victus in acutis,comm. XXII.& hoc ex cauſa generationis coloris pallidi, fit .n. talis color permixta aquoſo excremento, pallida, & amara, & flaua appellata bile. Ob quam rem, cum color pallidus tantũ à flauo ſecedit, quantum flauus à rubro, vt dixit Gal. non erit adeo ſæuus color pallidus, vti eſt niger, & liuidus: color enim niger magnam viſceris læſionem oſtendit,vt ait Gal. quarto Aphoriſ. comm. XXI. liuidus color cum non longe diſtet à nigro, vt oſtendit Galenus primo Prognoſticorum, comm. XXV. Ipſum in vlcerib. maiorem læſionem promittere pronuntiabimus: minorem verò pallidus color indicabit.Non ab re igitur dixit Hipp. Si enim moriturus eſt æger,ante mortem liuidum,& ſiccum,aut pallidum,& ſiccum erit,non adeo tamen mortiferũ eſt, ſicut ſi liuidũ,& ſiccum fuerit vlcus.Quæ enim liuent,refrigerantur, indeq. extinguuntur,ita fit, vt color liuidus prorſus exitialis aſsiduè exiſtat, vt ait Gal. primo Prædictionum commento decimo tertio, & in libro de Coacis prænotionibus, vbi ait.Vlcus liuidum & ſiccum, aut cum virore pallidum, lethale eſt.

De Geſticulatione manuum.

XXVI.

De geſticulatione manuum hæc cognoſcere oportet. Qui in febre acuta, aut phrenitide, aut pulmonia, aut capitis dolore manus ob os fert, aut fruſtra venatur muſcas, aut colligit feſtucas, aut de veſte euellit pilos, aut de pariete ſtipulas carpit, id omne malum, exitialeque eſt.

OB errata, quæ in imaginatione contingunt, in quibuſdam fiunt operationes, & manuum motus, quibus ii credunt ſe intueri tanquam foris ſita ea, quæ in oculis habentur, quos manuum motus geſticulationes manuum Hippo. appellat. Igitur manuum geſticulatio eſt operatio, & motus earum ob errorem facultatis imaginatiuæ,quo quis credit ſe intueri tanquam foris ſita, ea quæ in oculis habentur, vnde geſticulari eſt geſtum facere, & geſticulator inde dicitur, qui geſtu corporis, vel partium eius populum oblectat, non erit igitur in acutis morbis manuũ geſticulatio ægrotanti inhærens,niſi eidem occurſauerit,offenſa virtutis imaginatiuæ.Quæ offenſa etſi multiplex ſit,vt ait Gal.in lib.de Symptomatũ differentiis,cap. tertio,ſola tamen in manuũ geſticulatione in morbis acutis, offenſa facultatis imaginatricis eſt, quidã prauus motus manuũ erranſque quem delirium vocant. Quo fit,vt rectè dixerit Hippo.in acutis morbis manuum geſticulationem malam, lethalemque eſſe,quoniam delirium indicat, quod & virtutis rationalis,& imaginatiuæ eſt prauus,& errans quidã motus.Contingit enim imaginationem & in his, quæ ad ſenſum & intellectum ſpectant oberrare,vt ait Gal.in libro de Hiſtoria Philoſophica, & hoc induximus exemplo à tyronibus ſumpto, qui ſe ad præliũ exercentes nullo quippe ſenſuũ obiecto exiſtente,ſpeciem hoſtis concipiunt, & aduerſus eam ictus ſuos dirigunt,nihil tamen ipſis adeſt,quod enſe diuerberent.Sane eorũ imaginatio

natio

A natio errat & quo ad ſenſum, quoniam nullum adeſt obiectum ſenſuum & quo ad intellectum, quoniam ſpeciem hoſtis concipiunt, & nihil extra illi imaginationi reſpondet, pariter & id contingit aliquando in morbis acutis, videlicet eorum facultatem imaginatricem in his, quæ ad ſenſum & intellectum ſpectant, oberrare, veluti cum ii manus ob os ferunt, aut fruſtra venantur muſcas, aut colligunt feſtucas, aut de veſte euellunt pilos, aut de pariete ſtipulas carpunt, ii etiam nullo ſenſuum obiecto præexiſtente ſpetiem muſcarum, & feſtucarum, pilorumque, & ſtipularum concipiunt, & aduerſus ea manus admouent, diriguntque, nihil tamen extra adeſt, quod colligere, vel carpere, aut euellere valeant. Quo fit, vt eorum imaginatiua virtus quo ad ſenſum fallat, quoniam nullum ſenſibile obiectum his occurſat, & quo ad intellectum, quoniam ſpecies rerum concipiunt, & nihil illis extra reſpondet. Quo fit, vt ægrotantes taliter manus porrigendo delirent, ob quam rem benè dixit Hipp. de geſticulatione manuum hæc cognoſcere oportet, videlicet, qui in febre acuta, aut phrenitide, aut pulmonia, aut capitis dolore ma
B nus ad os fert, credens aliquid ori, dentibus, & linguæ, palatoque inhærere, aut fruſtra venari muſcas, & alia, quæ dixit Hipp. id omne malum, exitialeque eſt, quo niam delirium indicat, quod à tota ſui natura, mortiferum eſt, vt ait Galenus primo Prędictionum, commento vigeſimo ſexto. Sed ſcire debes, & eſt notatu dignũ vt ait Gal. primo Prædictionum, commento vigeſimo ſexto, quòd manuum geſticulationes in morbis acutis ob errantem imaginationem fiunt, equidem ſimilem illi imaginationi per quam ſuffuſi errant, ægri enim per ſuffuſiones quæcunque vi dent in medico loco criſtaloidis, & tuniculæ circa pupillam cornu ſimilioris, foris ſita eſſe exiſtimant, quoniam cum ipſi ſani degebant, aſſueti erant res per medium aërem intueri, ſic & in morbo per ſuffuſiones hærentes dictæ parti oculorum, putant rem illam videre per medium aërem, & errant, quoniam quod intra eſt, ſitum eſſe foris exiſtimant, ob quam rem aliquando admouent manus ad oculos carpere penſitantes, res extra, dum tamen ob errantem imaginationem nihil capiant: &
C hoc ſenſit Gal. quarto, de Locis affectis. cap. primo vbi ait. At ſimilia quoque ſuffuſioni accidentia in quibuſdam phrenitidis ſpeciebus affecto ſcilicet cerebro euenire ſolent, quomodo autem viſio ab oculo prodeat, & quo medio, & quibus humoribus, tunicisque in oculo perficiatur, abunde diximus primo Prædictionum, commento decimo tertio. Nunc autem ſat eſt ſcire, ſuffuſiones in oculis viſionis errorem propinari ob errantem imaginatiuam, promittentem aliquid extra intueri, dum tamen nihili tale extiterit. Eſt enim ſuffuſio humor aquoſus, qui in loco medio criſtaloidis, & tunicæ corneæ deſtillauerit, ideſt ad pupillam occurſauerit, ibique crementum ſuſcipiens viſum offendit, propter ipſum eſſe interceptum inter uiſorium ſpiritum, & aërem, quo vti medio ſolet viſibile nullo occurrente errore videri. At quoniam ſpiritus viſorius penetrare non valet, ob hoc errat facultas imaginatiua, cui præſentatur res ſicut non eſt, quoniam præſentatur ei res extra ſicut non eſt. Et per idem fiunt imaginum apparentiæ ante oculos, & qualitate, & quantitate differentes. Sanè id contingit in febre acuta tenente totum corpus,
D cuius praui humores in eo ad caput exhalantes per vim calidi incendentis, & ad ſuperiora eleuantis, clarum, & mundum humorem in pupilla exiſtentem perturbant, & pro natura turbati humoris ita viſa apparent extra, interdum alba, aut nigra, aut rubra citrinaque, & interdum craſſa, aut tenuia, huius quippe, vel alterius rei imaginem prodeuntia, vt pilorum, feſtucarumque, & muſcarum volitantium, & ſtipularum, & huiuſmodi, vt dixit Hippocrates. Pariter quoque in forti capitis dolore, atque phrenitide, cum enim ii morbi ex capitis plenitudine inſurgant præ doloris vehemẽtia exagitati humores ad locum pupillę in oculos peruenientes, humorem clarum pupillę perturbantes, tales imaginũ apparentias, committunt, ſic & in pulmonia: cum.n. pulmonia ſit inflammatio grauis circa pulmonem, vt ait Gal. ſecundo Artis curatiuæ ad Glauconom, & in libro Medicus: rationi cõſentaneum eſt, vt calido agente vapores ad caput reſurgant, quos concipiens humor pupillæ clarus obtenebreſcit, & accidentia dicta conducit. Non ab re igitur dixit Hippo. ſeptimo Aphoriſ. duodecimo, A pulmonis inflammatione phrenitis malũ, vbi Gal. ait in commento. Quando à calido humore fit inflammatio pulmonis, quæ multos

vapores tranſmittit ad caput,cerebrum implet vaporibus,& facit phrenitidem. A
At venirem ego interrogandus, cur phrenitide affecti,vt dixit Hippocrates manus admoueant, vt muſcas venentur aut feſtucas colligant, aut pilos euellant, aut ſtipulas carpant, Huic dicerem,niſi ſermonis prolixitatem odio haberem. At quoniam hæc luce clara à Galeno enarrantur primo Prędictionum, commento vigeſimo ſexto & quarto de Locis affectis cap.primo ſub ſilentio tranſibo,& tu loca hæc vide. Dicam ſolum vt Hippocratis ſententiam perficiam. Quòd ſi prædictis morbis talia accidentia comitentur, proculdubio malum, & mortem præſagire poteris,ſiue ſenſus erret, ſiue non, ſiue ratio, aut iudicandi facultas conſtet, vel parua ex parte non imaginatiua verò ſemper errante. Hæc quidem ſcilicet in phrenetide malum pronunciant, cum principis partis noxam indicant. Hæc verò in cæteris, morbi magnitudinem ſignificant, vt ait Galenus.

De ſpiratione. B

XXVII.

Spiritus crebrior ſignificat dolorem,aut inflammationem,quæ ſupra præcordia fatiget: ſi verò ſpiratur magnus, multoque inter poſito tempore delirium indicat: ſi verò frigidus de naſo, & ore, exitialis iam eſt.

CVM non paucam in morbis acutis de ſpiratione conſiderationem habere debemus, quoniam ea in animali contingit vitam conſeruari corde comite, vt ait Galenus in libro de Vtilitate reſpirationis, capite ſecundo, Non ab re in hac dictione Hippocrates edocet nos præſagire in morbis acutis de eorum termino ad bonum, aut malum, indicio ſumpto à ſpiritu ipſo. Et ſcire debes, quòd ſpiritus, ſiue ſpiratio, vti nunc pro eodem cœpit Hippocrates, eſt motus thoracis,atq. C
pulmonis, quo aër per os, & nares ad cerebrum attrahitur, & in cor per fauces, atque pulmones, vt dixit Galenus tertio de Naturalibus facultatibus. capite decimo tertio. Dixit quoque & ſi ex diuerſa materia per eandem tamen ſemitam fit ingreſſus, & egreſſus ſpirati aëris. Pulmo enim & thorax, & arteriæ tum aſpera tum lenis, & cor, & os, & nares breuiſsimis temporum momentis contrarios ſortiuntur motus, & ſi materiam mutent in reſpiratione ipſa. Quo fit, vt ſi quidquam in animali impedimento eſſet tum aëris ingreſſuſque ad prædicta membra, vtique vel animal priuaretur ſpiratione, & inde vita, quoniam priuatio ſpirationis non ſtat cum viuo animali, vt de Vtilitate reſpirationis dixit Galenus,vel impediretur naturalis modus reſpirationis,ob quod ſic affecti male iu dicabuntur, & tanto deterius, quanto ab acutis morbis deprehenſi fuerint. Propterea dixit Hippocrates: ſpiritus, ſeu ſpiratio crebrior ſignificat dolorem, aut inflammationem, quæ ſupra præcordia fatiget. At ſcire debes crebram ſpirationem eam eſſe, quæ breuibus fit interuallis, ſicut & eam raram dicemus ſpirationem, quæ longis fit interuallis,autore Galeno primo de Cauſis pulſuum. cap. quarto,& vbi eam exemplo manifeſtam facere cupimus, dicemus cum Galeno ſexto Aphori D
ſmorum,commento quadrageſimo ſexto illam eſſe, quæ in curſibus fit, atque vehementioribus exercitiis. Palam enim in his eſt breuia fore ſpirationis interualla, ſicut in quiete, & leui motione longiora ſpirationis apparent interualla, & non la teat te, quòd crebra ſpiratio, quæ fit ob vehemens exercitium,ideo fit, quoniam in eo animal multa eget aëris inſpiratione ob id, quòd in forti motione ſpiritus, & cor, valde incenduntur, quo fit, vt multo egeant per ingreſſum aëris refrigerio, at quoniam multa aëris inſpiratio vna tantum vice fieri nequit, vt ſufficiat, pro remiſsione incendi. Ideo facultas corporis regitiua ſupplet magnitudini inſpi rationis per ſpirationis crebritatem, & hanc ſententiam vide tu à Galeno tertio Aphoriſmorum,commento vigeſimo ſexto, & ob hoc notatu dignum eſt, vt ait Galenus primo de Cauſis pulſuum, capite ſecundo & tertio quòd crebri ſpiratio

ni magis

ni magis propria eſt facultatis imbecillitas, & caloris copia, ſi enim vigentior fue-
A rit facultas cum caloris copia, tunc ſpiratio magna, vel celer exiſteret. Ob quam rem ſi ſpiratio crebior extiterit, ſpirandi facultas imbecillior erit, & caloris copia maior, & ob hæc dicta poteris in morbis acutis, iudicio capto à crebriori ſpiratione præſagire ſupra caloris impuri copiam, & excrementis referti, ſicut & idem fiet in crebriori pulſu, vt docet Galenus in ſecundo de Præſagitione ex pulſibus cap. ſecundo. Item non lateat te quòd vbi vehemens non adfuerit corporis exercitium, adſit tamen vt in acutis morbis crebior ſpiritus, tunc temporis cauſa eius erit anguſtia eorum, qui ſunt in pulmone ventriculorum, quæ anguſtia fit repleto pulmone ab his, quæ deſuper veniunt fluxionibus, hoc habes à Galeno tertio Aphoriſmorum, commento vigeſimo ſexto, & adde tu, vel ob inflammationem, qua viæ pulmonis obſerantur, ob quod prohibetur ingreſſus ad cor inſpirati aëris, vetabiturque egreſſus aëris exſpirati, quo fit, vt animal, & eius cor admodum anguſtiam patiātur, vt ait Galenus in his que ſcripſit de Spirandi difficultate. Cæterum
B puto fore ſcitum, vt ait Galenus primo Prædictionum vigeſimo ſeptimo, præcordia antiquos ſeptum appellare, quoniam ante cor ſitum eſt ipſum defenſans, ab his, quæ ab infernis occurſantibus, facilè cor lædi poſſent, & idem antiqui phrenas vocant, ideſt mentem, vt ait Plato in Timæo, & Galenus quinto de Locis affectis cap. tertio: quoniam eo inflammatione affecto mens quoque lædatur, & huius cauſam dedit Galenus quarto de Præſagitione ex pulſibus, capite quinto, vbi ait quòd ii taliter affecti delirabunt neceſſario, ob illatum nocumentum parti neruoſæ ſepti tranſuerſi communicatum principi parti, ideſt cerebro, & etiam quoniam ei hæret tunica ſuccingens coſtas multis prædita neruis. Propterea igitur cum motus anhelitus ſequatur, motum pulſus, & pulſus affecti inflammatione ſepti tranſuerſi creberrimus ſit, pariter & anhelitus creberrimus erit, quo fit, vt ſi deliranti & febrienti pulſus creberrimus, & durus, paruuſque fuerit, proculdubio ægrotantis
C mortem pronuntiabimus, vitio inflammationis ſepti tranſuerſi, quò nedum æger delirabit, verum & nullus ſeruatus erit. Quæ igitur ſupra præcordia, ſeu phrenas, ſeu ſeptum tranſuerſum membra ſunt, ea ſunt cor, & pulmo, & non lateat te, quòd animalis partes reſpirationi ſeruientes duæ ſunt, videlicet, pulmo, & thorax, vt ait Galenus quarto de Præſagitione ex pulſibus, cap. ſecundo: & quoniam celerrimam, atque maximam noxam cordi affert pulmo, ideo ob inflammationem pulmonis, atque thoracis, nedum partes eæ dolent & anguſtiantur, verum pariter & cor, quo fit, vt dolor, ſeu anguſtia partium, quæ ſupra præcordia ſunt, crebriorem ſpirationem progignant, quippe & in morbis acutis à crebriori ſpiratione præſagire poterimus dolorem, & anguſtiam, aut inflammationem eorum, quæ ſupra diaphragma ſunt, membrorum ſpirationi ſeruientium. Non ab re igitur dixit Hippocrates, ſpiritus crebrior ſignificat dolorem, aut inflammationem, quæ ſupra præcordia fatiget. Deinceps iudicat Hippocrates de termino acutorum, ſumpto quippe indicio à ſpiritu magno, ideſt longo, lato, atque profundo, ſicut enim dixit Galenus in libro de Pulſibus ad tyrones, cap. ſecundo, quòd pulſus, qui in omnem dimenſionem auctus eſt, magnus nominatur, ita & nos ſpiritum, vel ſpirationem magnam dicemus, quæ per omnem dimenſionem, videlicet longitudinis, latitudinis, atque profunditatis adaucta eſt, & huic magno ſpiritui adiecit ſpiritum rarum, dicens, multoque interpoſito tempore. Spiritus autem rarus eſt, qui longis
D interuallis fit, vt ait Galenus primo de Cauſis pulſuum. cap. quarto. Sic igitur præ dixit Hippocrates à magna, & rara ſpiratione de termino acutorum, cum dixit. Si verò ſpiratur magnus, multoque interpoſito tempore delirium indicat. At huius rationem attulit Hippocrates, in libro de Coacis prænotionibus, vbi ait, præter conſuetudinem quid facere, velut eſt proponere ſibi aliquid, & expectare aliquid prius non conſuetum, aut contrarium, malum eſt, & mentis motioni proximum, iunxit autem verbo Hippocratis Galenus præſagium hoc, & vbi ſpiritus rarus, paruuſque adfuerit in morbis acutis natiui caloris extinctionem denuntiat, & huius cauſam dixit Galenus primo, de Cauſis pulſuum. cap. quarto vbi ait. Par eſt enim, vt quemadmodum in calore, prima erat magnitudo, celeritas altera, crebritas tertia, & in frigiditate. Item prima paruitas, ſecunda tarditas, tertia raritas

sit, vti enim dixit Galenus de Pulsu, ita & nos de Spiratione dicemus, sicut & ipse affirmat in vltimo verbo cap. quarto, de Causis pulsuum primo. Vbi ait. Eadem in respiratione ratio est, de qua late egimus in commentariis de Dyspnœa. Cæterum alteram attulit Hippocrates præsagitionem in morbis acutis, à spiratione ipsa, cum dixit. Si verò frigidus de naso, & ore exierit, admodum lethalis iam est: quoniam tunc maior consurgit certitudo de natiui caloris extinctione flatum calefacere nequeentis ob sui perditionem, & eius radicis, quæ est cor, vt ait Gal. quinto de Locis affectis, capite primo, & in libro de Vtilitate respirationis cap. tertio dixit causam frigidi spiritus exhalantis ex ore, & naso, vbi ait, talem factam esse spiritus frigiditatem, vbi multum perfrigerata sunt respirationis organa, & ait in libro de Difficultate respirationis, perfrigerari enim respiratoriis organis, palam perniciosum est, cum istic sanè cor situm sit, quod principium, & fontem insiti caloris esse scimus, & scias hoc veritatem habere in acutis morbis solum, in aliis verò vt est vteri strangulatio, & si non sit extra periculum, non tamen penitus est perniciosa, in ea enim præ multitudine frigidæ materiæ innatus calor grauatur, non tamen extinguitur, sicut in acutis, quibus iungitur. Non ab re igitur dixit Hippocrates admodum exitialis iam est, idest æger est morti propinquus, vt ait Hippocrates in libro de Coacis prænotionibus. At dignum consideratione est, quòd cum spiratio duplex habetur, vt ait Galenus in libro de Difficultate respirationis, videlicet simplex, & composita, simplicem quidem spirandi difficultatem appellat, quæ vnam totius respirationis partem singulatim occupat, vt magna tantum respiratio, aut parua, vel velox, aut tarda, vel crebra, aut rara, & huiusmodi. Compositam verò eam dicit, quæ in pluribus simul consistit spirationis partibus, vt quæ magna est, & rara spiratio, aut parua, & tarda, aut celer, & rara, & huiusmodi. Et dixit ipse simplicem spirationem nihil certi iudicare, compositam verò ad certum, & minime fallax indicium deuenire: sanè enim spiratio magna per se, non indicium est boni, neque mali, quoniam cum magna spiratione coire potest, & bonum, malumque, si enim spiratio magna, raraque fuerit, mali indicium erit, quoniam delirium portendit. At verò si respirationis magnitudo cum densitate consistat, vrgentem vtilitatem indicat, similiter autem & paruitas ipsa quidem per se ipsam, aut particulam aliquam dolore afflictam, aut vtilitatem exolutam ostendit, ita, vt neque ipsa aliquid certi indicat. Ob quam rem si Hippocrates edocet nos præsagire à spiratione ipsa, id fecit non à spiratione simplici habita mente, cum nullius certe cognitionis signum existit, sed certi indicium erit si cum altera quapiam respirandi difficultatis specie copulatur, & ob hoc in dictione sua Hippocrates per copulam disiunctionis loquutus est, dicens, spiritus crebrior significat dolorẽ, aut inflammationem, quæ supra præcordia fatiget. Non enim eius certa est doloris significatio, aut inflammationis. At vbi creber spiritus, paruitati copuletur, dolorem indicabit, vbi verò magnitudini inflammationem, quæ supra precordia fatiget. Pariter quoque si magnus per se fuerit spiritus, nullius certitudinem facit. Vbi verò magnus & rarus, qui multò fit intercepto tempore indubitatam fidem facit delirii, & mentis commotionis, & idem in cæteris simplicibus spirationibus, atque ex his compositis putandum est, vt ait Galenus primo Prædictionum, commento vigesimo septimo, & libro primo de Difficultate respirationis.

XXVIII.

Spirationis facilitatem existimari oportet perquam magnam uim habere ad salutem in omni morbo acuto, qui cum febre infestet & quadragesimo die iudicetur.

CVM posuit Hippocrates præsagia in morbis acutis, futurum malum promittentia, ad spirandi facultatem animum intendens in hoc sermone edocet in eisdem præsagire de futuro bono habita mente ad vsum spirationis in animali, & dixit facilitatem spirationis in omni morbo acuto, quod cum febre infestat, magnam

gnam habere vim ad ſalutem præſagiendam. Vbi ſcire debes difficultatem reſpi-
A randi quandam eſſe ſpirationis læſionem, velut ſentiendi difficultas, aut mouendi, quędam dicitur læſio ſenſus aut motus, vt ait Galenus libro primo de Difficultate reſpirationis. At quoniam ſpirationis læſio ſpirandi facultatem incommodat, ideo eam ſanè morbum dicemus, autore Galeno primo de Tuenda ſanitate, vbi ait, morbus affectio eſt præter naturam actionem impediens. Pariter cum perfectio ſpirationis facultatem ſpirandi accomodet, eam quippe ſanitatem eſſe concedemus, ob verbum Galeni dicentis. Sanitas affectio naturalis eſt actionem perficiens. Quo fit, vt in morbis acutis, ſpirationis difficultas, præſagium ſit contumax, & incommodum, actionem enim animæ naturalem lædit, incommodatque, pariter & contra, facilitas ſpirationis in morbis acutis præſagium vtile, & naturæ commodum, quoniam animæ actionem perficit naturalem. Non ab re igitur dixit Hippocrates ſpirationis facilitatem vim magnam habere in acuto morbo ad ſalutem, ob id, quòd ipſa ſecundum naturam eſt, præter naturam autem eſt ſpirationis difficultas, vt
B ait Galenus libro primo de Difficultate reſpirationis. Quod autem ſecundum naturam eſt, vtile, & bonum eſt. Quod verò præter naturam malum, & incommodum, vt ait Plato in Timæo: & per aliam rationem Galenus approbat, facilitatem ſpirationis indicium fore, in acuto morbo ad ſalutem ipſam, & hoc à bona valetudine membrorum, ſeu organorum ſpirationis, & eorum quæ illis iunguntur, nominans itaque ſpirationis facilitatem naturalem ſpirationem, quoniam per eam facultas ſpirandi functiones ſuas ſecundum naturam perficit. Hoc equidem fieri nequit, niſi organa reſpiratoria à quacunq. noxa, & vitio libera fuerint, atque abſoluta. Igitur cum cor, thorax, pulmo atque præcordia ſpirationis organa ſint, vt ait Galenus in libro de Cauſis reſpiratiouis, & primo Prædictionum, comm. vigeſimo octauo. Cor quidem quoniam in eius cauitatibus ob temperantiam neceſſariam generationi ſpiritus, deuehitur aër, & propter neceſsitatem expulſionis ſuperinçenſi aëris à calore cordis egreditur aër, quod fieri nequit aliter, quàm ſpiratione.
C Pulmo verò pariter eſt ſpirationis inſtrumentum, quoniam eſt velut ventriculus ſpiritui deſtinatus, pro cuius refrigerio per aſperam arteriam aër in pulmonem deuehitur, & à pulmone in cordis cauitates. Quo fit, vt pulmo dilatetur atque conſtringatur, & hoc quippe ordine fit reſpiratio, ſimiliter & thorax, quoniam ſuis muſculis, motum reſpirationis gubernat, vt ait Galenus libro quinto de Aggreſsibus anatomicis. Pariter & præcordia, ideſt ſeptum tranſuerſum, quoniam inter muſculos omnes ad reſpirandi functionem animali eſt vtiliſsimum, vt ait Galenus in libro de Cauſis reſpirationis, & quinto de Anatomicis adminiſtrationibus. Partes autem his inſtrumentis adiunctæ, ſunt ventriculus, lien, & iecur, quoniam vt dixit Galenus primo Prædictionum, cõmento vigeſimo octauo, ſi ipſæ dolore, aut inflamine affectæ fuerint, cum ſpiratio fit, eæ commouentur partes, & dolore, & non parua moleſtia turbantur, quo fit, vt eæ conſotiæ ſint inſtrumentis reſpiratoriis. Propter hæc igitur per notam illationis ſic ad veritatem ſententiæ Hippocratis ratiocinabimur, ſi inſtrumenta reſpiratoria, & eæ illis adiunctæ partes, quouis modo doloris, aut inflaminis, aut vrentis caloris, aut prorſus extinctionis eius afficiuntur, proculdubio difficilis ſpiratio ægro aſſociabitur, & inde ægrotantis futurum periculum præſagire poterimus, igitur ſi inſtrumenta reſpiratoria, & eis adiunctæ partes nullo dolore, nulloque inflamine, non copia vrentis caloris, nulla
D que immoderata extinctione caloris afficiantur, ſanè facilis ſpiratio ægrum comitabitur, at quoniam facilis ſpiratio naturalis eſt, ideo ab ea ducti ægrotanti ſalutem promittere poterimus, non ab re igitur dixit Hippocrates ſpirationis facilitatem exiſtimari oportet quàm magnam vim habere ad ſalutem, & adiecit in omni morbo acuto, qui cum febre infeſtet, vt nos certiores reddat Hippocrates, in quibus morbis facilis reſpiratio indicium ſit ſalubre, quoniam in omnibus acutis morbis, qui ſunt cum febre velut ſunt acutus morbus ſimpliciter, cuius terminus peruenit in quartumdecimum diem, vel acutus ex conuerſione, cuius terminus ad quadrageſimum attingit diem, quo fit, vt cum cæteri morbi acuti in his duobus acutis deprehendantur, ii omnes acuti cum febre infeſtabunt, vt dicere valeamus facilitatem ſpirationis indicium fore ſalubre in morbis, quorum terminus nedum

ad quartumdecimum diem, verum & ad quadragesimum peruenit, qui omnes sunt, qui cum febre infestant, & per hoc Hippocrates separat ab hoc salubri indicio duplex genus morbi, videlicet acutus morbus sine febre, & morbus diutinus. Sub primo veniunt apoplexia, conuulsio, & neruorum distentio, qui sine febre sunt, vt ait Galenus secundo Aphorismorum, commento decimo nono, & primo Prædictionum, commento vigesimo octauo. In conuulsis enim facilis spiratio, salutem non promittit. At quoniam sunt sine febre à tota sui consistentia non dicentur morbi acuti, & si etiam eorum aliquis repente ægrum necaret. Morbus verò diutinus, & si cum febre sit, spirationis facilitas in eo non est indicium salubre, quoniam virtutis exolutione cum facili spiratione contingit ægrum mori, de omni autem discrimine acuti morbi abunde diximus in commentario octaui textus Hippocratis primo Prædictionum. A

De sudore. B

Sudor optimus est per omnes acutos morbos, si per diem euenit decretorium, & integrè sedat febrem. Bonus etiam est, si ex toto copore prodeat, facietque, ut æger ferat facilius morbum: si verò nihil tale efficiat, nequaquàm vtilis est. Pessimus vero est, si frigidus egrediatur, & circa caput tantum modo uultum, & ceruicem, hic enim cum acuta febre mortem, cum mitiore, morbi longitudinem indicat.

CVM sudor vnus sit ex humoribus in animantis corpore prodeuntibus, vt ait Galenus in decimo de Facultatibus simplicium medicamentorum elaboratus quippe vel à natura, vel à morbi causa. Quo fit, vt quãdoque bonus sit, & naturalis quãdoque verò malus, & vitiosus. Huius merito Hippocrates in hac dictione edocet nos præsagire de Termino acutorum morborum ad bonum, aut malum animum habens ad sudorem, qui ad cutem vsque ægrotantis permeatis omnibus, quę intersunt partibus peruenit. Sudor enim vt ait Galenus quarto Aphorismorum, commento trigesimo septimo, ex cute euacuatur, & dixit, sudor optimus est per omnes acutos morbos, si per diem euenit decretorium, & integre sedat febrem. At scire debes, quòd quamuis sudor, & vrina eundem habeant modum generationis, eandem quoque materiam, ex qua generantur, vt ait Galenus decimo de Simplicium medicamentorum facultatibus in diuersorum tamen veniunt significationes, vt ait Galenus quarto de Tuenda sanitate. Sudoris enim significatio est succorum, qui in vniuerso abundant corpore. Vrinę verò eorum tantum, qui in vasis continentur. Quapropter significatio sumi potest à sudore à multis quippe, vt à sudoris quantitate, & qualitate, ab odore etiam & sapore, à tempore, quo sudor fit, & ab exitu eius à corpore, vt docet Galenus decimo Simplicium medicamentorum, & quarto de Sanitatis tutela, & tertio de Causis symptomatum. cap. secundo & ex parte, & primo Prædictionum, commento vigesimo nono. Pariter quoque & notæ sumi possunt ab vrina, cuius indicium sumptum à sapore iis seruo medicis, qui in odore, & vrinarum sapore oblectantur, & his quoque, qui fraudulenti animo solertes, & prudentes ab ægris, & assidentibus medici videri cupiunt, nam vrinas tales degustare plane est abominandum, vt ait Galenus de Simplicium medicamentorum facultatibus, illos quoque medicos fugandos puto, qui varia morborum genera, & si grauia solo vrinæ potu curare promittunt, Quoniam cum hominis vrina imbecillimæ sit facultatis, vt ait Galenus inter omnium animantium vrinas exceptis porcis domesticis, quibus execti sunt testes, nam eorum totius corporis temperies similis est temperiei humanæ, similiterque vrina est debilis. Quo fit, vt in morborum curatione eorum animantium potus vrinarum nequaquam validus sit, sed contumax, & abominandus. Item non lateat te sudores per morbos acutos solum iudicare, vt ait Hippocrates in sermone suo, dicens, sudor optimus est per omnes acutos morbos, quod sanè idem voluit quarto Aphorismorum, trigesimo

(Margin letters: C beside "quãdoque verò malus"; D beside "& quarto de Sanitatis tutela".)

A gesimo sexto. Vbi ponens in morbis iudicia, à sudore solum ad memoriam duxit dies iudicatorios, qui sunt intra quadragesimum, & nulli dubium est, morbos, quorum terminus peruenit ad quadragesimum vsque diem, acutos nominandos esse, vt iam dictum est, qui verò terminum hunc excedunt diutini appellantur morbi, & hi non admodum iudicari possunt per sudores, neque omnino per excretiones, sed per concoctionem, vel per abscessus, vt ait Galenus commento trigesimo sexto. quarto Aphoris. Iterum scire debes sudoris optimitatem tribus perfici rebus, vna, quòd in die decretorio ad cutim prodeat: altera, quòd integre soluat febres. tertia verò, quia sequitur ad has, eam sub silentio præteriuit Hippocrates: scilicet quòd à toto cōsurgat corpore, cum enim in die decretorio sudor ad cutem exierit, significabit virtutem ægroti corporis fore robustam, validamque ad propulsandum morbi causam: quoniam in die decretorio mouetur virtus ad luctamen contra materiam, & contra, vt ait Galenus primo de Crisibus. At vbi laudabilis ad cutem exierit sudor, tunc significabitur virtutem in luctamine obtinere morbi B materiam, & eam ad extra corpus propulsare: Vbi verò sudor in die decretorio absque laude ad cutem prodierit, significabitur tunc morbi materiam obtinere virtutem, & sudor fiet symptomaticus, indicabit enim morbi materiam derelictam fore ab opere naturæ eam regere non valentis, ob acquisitam naturæ imbecillitatem in hora crisis, quo fit, vt etiam in die decretorio à sudore illaudabili exeunte ægroto malum pronuntiamus. At vt indicium à sudore sumptum in die decretorio exquisite ægrotantis salutem significemus adiecit Hippocrates, & integre sedet febrem, quoniam tunc sanè putabimus virtutem obtinuisse materiam in die crisis, & eam ad cutem per sudorem excreuisse, & profligasse. At quoniam hoc fieri nequit, nisi natura in toto operetur corpore, ideo ad iam memoratas duas res cōsequitur tertia, vt ait Galenus primo Prędictionum, commento vigesimo nono, & sudor ex toto corpore excernatur, permeatque. Eandem quoque sententiam attulit Galenus commentario tertio, commento vigesimo primi Proretici Hippo-C cratis, vbi ait. Nempe commune est commodis sudoribus, vt si ex morbi coctione fuerint, si per vniuersum corpus, si diebus iudicatoriis, si febres, & symptomata sedauerint. Ob hęc igitur rectè dixit Hippocrates sudor per omnes morbos acutos, optimus est, id est ægrotanti salutem promittens, si per diem euenit decretorium, & integre sedat febrem, & adde, & ex toto surgat corpore, & non lateat te eum dixisse sedat febrem, vt ipsum loqui putes de Morbis acutis, qui intra quadragesimum diem iudicantur, quoniam ipsi sunt, qui sine febre esse nequeunt. Cæterum dixit Hippocrates, bonus etiam est &c. Cum sudor optimus, bonus sit, non omnis tamen bonus optimus est, ideo boni sudoris, & non optimi, conditiones attulit Hippocrates dicens, si ex toto prodeat corpore, faciatque, vt æger ferat facilius morbum: & notatu dignum est sudorem quandoque ex toto prodire corpore, & si bonus dici nequeat, quoniam tam exiguus esse potest, vt flammeam illam caliditatem, quæ in acuto morbo ægrum fatigat, soluere non valeat, quo fit, vt ipse nō sit bonus, & hoc dixit Galenus commentario primo, commento septimo, primi Prorretici Hippocratis, & ad id ipse animum habens adiecit, faciatque, vt æger ferat facilius morbum, sic enim bonus est sudor, non sane optimus, bonus quippe est, qnoniam partem flammeæ caliditatis tollit, ob quod æger leuior fit, neque adeo D morbi maleficentia vt prius defatigatur, non tamen optimus est sudor his, cum ipsius exigua quantitatis ex toto morbum auferre minime potest, rectius igitur dicemus Hippocratem taliter voluisse intelligi. Bonus sudor etiam est, si non exiguus, sed decentis quantitatis ex toto corpore prodeat, faciatque, vt æger facilius ferat morbum, ob hoc, quod aliquid morbi tollitur, vt ait Galenus primo Prædictionum, commento vigesimo nono, tunc enim materia iam facta minore, natura reliquum eius facilius concoquere poterit, vt ait Galenus secundo Aphorismorum, commento vigesimo nono, vbi ait. Quo minorem iam factam materiam, facilius natura posśit concoquere. Quapropter sudor ille dicetur bonus, qui ex toto corpore prodit, & aliquid morbi tollit, optimus verò, qui ex toto fit corpore, vniuersumque tollit morbum, & non lateat te vt ait Galenus primo Prædictionum commento vigesimo nono sudorem bonum etiam in diebus decretoriis fieri, & si eo

æger non ex toto conualeſcat, tunc enim per bonum ſudorem natura criſim non compleuit, ſed operæprecium eſt medicum ei adminiculari, vt & beneficio artis, & opere naturæ æger motu decretorio conualeſcere poſsit. Hanc doctrinam habes ab Hippocrate in libro de Humoribus, & à Galeno primo Aphoriſmorum, commento vigeſimo vbi ait, vbi verò non integrè iudicatur, id quod deficit ſupplere nos conuenit, & niſi caninos morſus, & venenoſos aculeos timerem eorum, qui falſe profitentur ſe Galeni animam habere dum tamen ignorantiæ habitu velati, vendicanteſque ſibi vituperonum nomen Auicennam perfodiunt, lacerantque, huius quippe, & Galeni mentem, neque eorum ſcripta intelligentes, ad hanc ſententiam verbum principis applicarem, qui quarta primi Canonis dixit. Et cum natura non mouet, moue tu hora motus eius. Deinceps cum in morbis acutis ſudor bonus, atque optimus, bonum ſit indicium ægrotantis ſalubritatem pronuntians, adiecit indicia in morbis acutis à ſudore malo, atque peſsimo, indicantia ſanè malum, vel ægrotantis perditionem: & dixit, ſi verò nihil tale efficiat, nequaquam vtilis eſt, ideſt malus eſt, nullius enim ægrotantis boni indicium eſt, cum ea omnia, quæ formam complent ſudoris mali, & inutilis, indicia ſunt inſalubritatis ægri, primum enim malus eſt ſudor, qui fit non in die decretorio, cum bonus ſit ille, qui in die euenit iudicatorio, vt ait Hippocrates quarto Aphoriſmorũ, trigeſimo ſexto. Cum enim ſudor non in die iudicationis fit, ex vitio, & morbi maleficio euenit, & non motu naturæ, vt ait Galenus commento trigeſimo ſexto, quarti Aphoriſmi, & primo de diebus decretoriis, & quarto Aphoriſmorum, quadrageſimo ſecundo, ſignificant enim ſudores, qui in toto morbi tempore ſine iudicatione apparent multitudinem adeſſe, quam natura nequit regulare. Quo fit, vt ſudores ii ſymptomatici ſint, & mali. Secundo ſudor malus exiſtit, qui morbum non ſoluit, ipſumque potius prorogari ſignificat, vt ait Galenus quarto Aphoriſmorum, commento quinquageſimo ſecundo. Prorogationis autem cauſa eſt copia materiæ, quam niſi longo tempore natura concoquere poteſt. Tertio malus eſt ſudor, qui non ex toto corpore prodit, neque facit, quod æger facilius ferat morbum, indicat enim morbi inobedientiam, & facultatis imbecillitatem. Vbi verò vnum tamen contingat, videlicet, quod non ex toto prodeat corpore, efficit tamen, vt æger facilius ferat morbum, minus malus hic ſudor erit, verum ſi non efficit, vt æger facilius ferat morbum, & ſi ex toto corpore conſurgat, magis erit malus. Si verò neutrum eorum efficiat, peior erit ſudor, & merito hunc ſudorem Hippocrates, appellauit inutilem, ideſt incommodum. Et huius totius ſententiam habes ab Hippocrate in libro Iudicationum, vbi, dixit. Sudores enim optimi ſunt, & celerrime febrem ſedant, qui in iudicatoriis diebus fiunt, & febrem perfecte ſummouent. Boni quoque ſunt, qui per totum corpus fientes, morbum facilius ferre poſſunt: qui vero nihil horum faciunt, incommodi ſunt. Cæterum dixit Hippocrates, peſsimus verò eſt, ſi frigidus egrediatur &c. adiecit autem hic enim cum febre acuta mortem, cum mitiore verò morbi lõgitudinem indicat, idem habes ab Hippocrate quarto Aphoriſmorum, trigeſimo ſeptimo vbi ait: frigidi ſudores cum acuta quidem febre mortem, cum mitiori autem longitudinem morbi ſignificant, idem habes ab Hippocrate in libro de Iudicationibus. Huius quippe ſententiæ veritatis cauſam dicimus cum Galeno commento trigeſimo ſeptimo, quarti Aphoriſmi, quoniam cum acutæ febres humoribus quidem putreſcentibus fieri contingant, vt primo de Differentiis febrium dixit Galenus, ſæpius putreſcunt in toto corpore, ſæpius verò in ſolis vaſis, cum enim duo hæc in vnum coëant, videlicet humores qui ſunt in vaſis putreſcere, & naturam, quæ ſolet ſolida membra regere, vel omnino extingui, vel proximam eſſe extinctioni, quam Hippocrates eſſe voluit natiuum calorem, tunc quæcunque ex his excernuntur ſuperfluitates frigidæ percipientur, & ſi caliditas illa, quæ ex putredine ortum habet vehementiſsima ſit, putredo enim quanto maior magis caliditatem adauget, vt ait Galenus in libro de Curatione per ſanguinis miſsionem. Quo fit, vt frigidi ſudores in morbis acutis peſsimi ſint, quoniam lethales. Dixit enim Galenus hoc oſtendere in animalis corpore copiam humorum tantam ſuperabundare, tantamque eorum frigiditatem, vt neque à calore natiuo, neque à febrili calefieri poſsint. Quo fit, vt vita in calore naturali ſedens,

dens, vt ait Arist. in secundo de Anima, & in de Morte, & vita perdatur. Mandabis enim memoriæ, vt ait Gal. quarto Aphoris. com. XXXVII. causam esse & signũ A pernitiosissimũ: causam quidem, quoniam prompta est ad corporis dissolutionem merito abundantis igneæ caliditatis, signũ quippe, quoniam cũ frigido sudore, humorum frigidissima multitudo ostenditur, quæ neque à calore febrili transmutari potest. Vbi verò mitior febris fuerit, sudore quidem frigido exeunte morbi longitudinem indicat, quoniam multitudinem humorum significat, quæ prolixiori tempore eget, vt concoquatur. At de sudore frigido in morbis acutis loquens Hippocrates, dixit. Et circa caput tantummodo vultum, & ceruicem. At scire oportet sudorem frigidum à capite, vultu, & ceruice prodeuntem, non omnino pernitiosum esse, sed non bonum. Dixit hoc Galenus quarto de Ratione victus acutorum, commento quinquagesimo sexto, vbi ait, partibus verò tum faciei, tum capitis duntaxat, sudare non bonum: eo igitur dicto apparet, hunc sudoris ordinem sub inutili, & malo, non quippe pessimo sudore contineri, quoniam & si is indicium sit futuri incommodi in acuto morbo, non tamen ægrum omnino periturum B pronuntiat, sicut enarrat Galenus eodem commento. Demonstrat enim earum partium sudor frigidus in acuta febre multitudinem in illis sudantibus partibus, aut imbecillitatem virtutis retentricis, vt ait Galenus in commentario tertio, com. XXXIII. primi Prorrhetici Hipp. copia enim humorũ in capite caput ipsum procliuius facit, ad cerebrales morbos, qui etsi incommodi sint, & mali, non tamen ægrum omnino perdunt. Imbecillitas verò virtutis retentricis permittit humores irruere ad os ventriculi. Quo fit, vt stomaticam inducant affectionem, aut syncopen, vicinitate oris ventriculi ad cor, vt ait Galenus commento quinquagesimo sexto, quarti de Ratione victus in acutis morbis, non ob hoc tamen ægrum moriturum necessarium est, vti contingit ægrum necessario mori in acuta febre, sudore frigido ex toto corpore prodeunte. At scire debes, quod vbi ex capite duntaxat etiam sudor calidus in morbis acutis prodierit, bonum aliquando potest esse indicium, aliquando verò non bonum. Bonum quidem cum natura superflua humiditatem ex capite euacuat, per optimam crisim factam: vel non bonum, cum eua- C cuantur humiditates ratione morbi. At quoquo modo in acuta febre humiditates ab aliqua parte euacuantur per sudorem ibi morbum esse significatur, salubrem quidem si à natura iudicatorie humiditas euacuabitur, ambiguum verò si fiet ratione morbi. Et hæc, vide ab Hippocrate quarto Aphorismorum, & Galeno commento tregisimo octauo.

De iliis.

XXX.

Ilia saluberrima sunt, si dolore vacant, si mollia, & æqualia sunt, dextra, ac sinistra parte: si verò inflammatione vexantur, aut dolore, aut intenta sunt, aut inæqualiter affecta dextra, ac sinistra parte, hæc omnia animaduertenda sunt.

D Ex hypocundriorum affectibus edocet Hippocrates in hoc sermone præsagire in morbis acutis, de eorum termino ad bonum, vel malum, & dixit ilia saluberrima sunt &c. Et scire oportet, quod hic, qui Hippocratis Prognosticam, quam hodie exponimus, ad latinũ transtulit, semper vbi Galenus dixit hypocundria, vertit ilia, vt censeat in eadem significatione nomina esse synonima, ilia scilicet & hypocundria, sed quoniam de nominibus pauca est habenda solicitudo, autore Galeno primo Methodi curatiuæ. cap. sexto, & quinto, de Facultatibus simplicium pharmacorum, & primo de Locis affectis cap. quarto: & secundo de Naturalibus facultatibus. cap. nono. Attamen rationi consentaneum mihi videtur ob varias hominum mentes, aliquid de eorũ nominum significationib. scrutari, vt sanè certi fiamus, an Hip. litera scribenda sit, ilia saluberrima, an hypocundria saluberrima, equidẽ quipiam ilia sumunt pro ea parte, quæ inter coxas, & pubem sita est, vti dixit Celsus lib. IIII. vbi ait. Ipsa ilia inter coxas, & pubem in imo ventre posita sunt, quod si de

iliis interioribus loquamur,erunt ilia arteriæ quædam inter lactes, & aluum ad pubem tendentes, exteriora verò ilia latius patent, & sunt partes illæ, quæ maximè respiratione in lateribus concutiuntur, quæ à coxis ad pubem extra tenduntur, de quibus Persius loquens,dixit,ilia subter cæcum vulnus habes,sed lato baltheus auro, protegit. Galenus autem hypocundria nominauit præcordia, vt secundo Aphorismorum,comm. sexagesimo quinto, dicens in hypocundrium, ideſt præcordia, & id etiam sensit quarto Aphorismorum,commento sexagesimo quarto,& comm. septuagesimo tertio,& quinto Aphorismorum comm. sexagesimo quarto, & sexto Aphorismorum, commento quinto. At & Galenus secundo, de Ratione victus acutorum comm. vndecimo hypocundrium nominauit quod sub septo est transuerso,ob id Hippocratis dictum, si verò eas, quæ sub septo transuerso partes dolor infestat, sane enim dicitur hypocundrium, eo quòd sub condro, ideſt cartilagine, ideſt septo positũ est, ob quam rem rectè dixit Galenus,hypocundriũ ideſt præcordia. Cui assensit Plinius trigesimo naturalis Historiæ, cap. tertio dicens,Prçcordia nominari vno nomine exta in homine.Exta vere sunt lien,& iecur, extãt enim in homine,quia supra inferiora intestina locantur,& huic alludens Gal. Aphoris. secundo,comm. XXXV.partem illam in homine,quam totum abdomen continet,quæ inferior venter ab Hipp. nominatur secundo Prognosticorum XIII. in hæc tria diuidit, videlicet, in hypocundrium, ideſt præcordia,& ad vmbilicum attinentia loca, & ventrem imum, ideſt imam partem ventris inferioris.Igitur ob hæc, quæ dicta sunt videlicet. Quòd ilia in ima parte ventris sita sint vt dixit Celsus. Hypocundria verò sub condro, ideſt cartilagine transuersa posita sunt, quæ præcordia ab Hipp. & Gal.vocantur, superuacaneum mihi videtur,vbi scribunt hi hypocundrium, vertere ilium, quo fit,vt melior Hipp. litera sit, hypocundria, seu prçcordia saluberrima sunt,neque te admirari vellem,si septum transuersum,etiam præcordia vocatur. Quoniam non à positura præcordia dicuntur, sed ab officio, omnibus enim cordis functionibus seruiunt mẽbra hæc, & cordi præparant, quæ vitæ necessario fundamenta sunt,& hac ratione pulmo etiam à quibusdam præcordium dicitur.Nempe igitur si ad epilogisticam rationem animum habemus,procul dubio sententiam Hippocratis totam vno capite sic approbabimus, quæcunque enim in acutis, naturæ simillima sunt, saluberrima sunt, vt ait Plato dicens in Timæo.Quod secundum naturam est, bonum est, naturæ verò contrarium, incommodum est. Igitur per locum ab oppositis, quæcunque naturæ in acutis disimillima sunt, insaluberrima sunt,cum itaque ratio hæc ex comuni omnium assensu,concludat, vt iam diximus,ad epilogismum attinet, vbi sermonem Hippocrates analogisticam argumentationem ducere velimus, rei causam adinueniemus. Cum enim dixit, præcordia si sine dolore fuerint saluberrima sunt, hoc enim indicium sumptum est, vt ait Gal. à non accidente, quoniam à non existentia doloris sumitur, quæ accidentis rationem aufugit, cum non adsit, & subiecto absit, cum igitur inuentum sit à Galeno, in libro de Inæquali intemperie, doloris causam esse inæqualem inteperiem, si hypocundria inæquali intemperie vacabunt,saluberrima erunt, quoniam in çquali temperantia stat sanitas, vt ait Aristoteles septimo Physicorum decimo septimo: & Gal. primo de Tuenda sanitate vbi ait.Sanitas omni sectæ symmetria quædam est, & quarto Aphorismorum comm. XXX.nono vbi ait.hæc siquidem exit à temperie naturali, quæ sanitas est, & secundo Aphorismorum commento quarto dicens.Nam cum sanitas moderantia quædam est. Cæterum adiecit Hippocrates si mollia,& æqualia sunt,dextra, ac sinistra parte,adeo præcordia saluberrima sunt, vt nullus lapsus naturæ contrarius ipsis admoueatur. Mollia enim sunt, vt de molli in hac dictione loquitur Hippocrates quç modice renituntur. Quç vero vehementer renituntur, dura sunt, vt lapides, quæ verò fluunt,extreme mollia sunt,vt quarto Meteororum dixit Arist.& idem dixit Galenus libro III. de Differentiis pulsuum,& primo de Causis pulsuum cap. VI. & quarto,de Dignoscendis pulsibus cap. I. Igitur si hypocundria modice mollia sunt,cũ rationem medii obtineant inter lapsus extreme cõtrarios,erunt & ipsa sub tẽperantia cõstituta,cũ qua stat sanitas, merito igitur dixit Hip.si hypocundria ideſt prçcordia modicè mollia sunt, saluberrima sunt, at si æqualia sunt,præcordia dixit esse saluberrima,sed scire oportet

A oportet, quod æquale dicitur, & ſimile & paritatem habens:inæquale verò,quod diſsimile,& imparitatem in ſe tenet,vt ait Galenus primo de Differentiis pulſuum cap. nono,& non lateat te ſimpliciter æquale intelligere Hippocratem quod eſt in toto, & omnibus partibus etiam ſimile,nō quippe per vnam ſolam qualitatem,ſed ſecundum omnia, in quibus conſurgere poteſt paritas, & imparitas, vt ait Gal enus primo Prognoſticorum, commento trigeſimo. ob quam rem ſi præcordia in mollitudine æqualia fuerint, ideſt in ea ſimilitudinem, & paritatem habentia, & quo ad ea tota, & eorum partes omnes, hæc quippe ſaluberrima erunt. At & in omni alia re, cum qua poteſt ſtare temperantia, & paritas, velut in caliditate, & frigiditate, humiditate, & ſiccitate, depreſsione, & eleuatione, aut gracilitate, & laxitate, & tenſione. Vbi igitur hypocundria, ſiue præcordia in his rebus æqualia, ideſt ſimilia, pariaque fuerint, comite temperantia, ſaluberrima erunt. Quo fit, vt in morbis acutis ab æqualitate præcordiorum facile ægrotantis ſalubritatem præſagire poterimus. Eandem mentem habuit Hippocrates, in libro de B Coacis prænotionibus vbi ait, præcordium molle eſſe conuenit, & doloris exors, & æquale. Vbi verò præcordia in his, quæ diximus inæqualitatem, ideſt inſimilitudinem, aut imparitatem habuerint, præſertim in dolore dextræ, aut ſiniſtræ partis quomodolibet fiat dolor. Ita etiam vbi in his partibus inflammatio cuiuſcuis generis affuerit progignatur: hæc omnia dixit Hippocrates animaduertenda ſunt. Tum quoniam ægrotantis mortem pronuntiant, tum quoniam cognitu difficillima ſunt propter præcordia eſſe membra in intimis latentia, ad quæ difficile medici ſenſus penetrat.Vbi quis igitur in acutis morbis ab inęqualitate pręcordiorum, aut inflammatione eorum de termino ad bonum, aut malum præſagire voluerit, malum ſanè prognoſticabitur, vt ait Hippocrates in de Coacis prænotionibus dicens, at inflammatum, aut inæqualiter ſe habens, aut dolens, ſignum eſt ægritudinis non leuis.

XXXI.

C Si vero pulſus in iliis inſit, perturbationem ſignificat, aut delirium.

HIPPOCRATES in hac dictione edocet nos præſagire de termino acutorum in ſalubri ſumpto iudicio à pulſu ſecundum præcordia, & dixit, ſi pulſus in præcordiis inſit, perturbationem ſignificat, aut delirium. Idem etiam affert Hippocrates in libro de Coacis prænotionibus, vbi ait, pulſus in præcordio cum tumultu, mentis emotorius eſt; ſcire tamen oportet pulſum ex eius comuni ſignificatione pellendi actum annotare. Dixit enim Cicero primo de Oratore, Impetus, pulſuſque remorum: at de eo ſpecialius verba faciens,dico vel pulſum eſſe motum cordis, & arteriarum, vt ait Galenus ſexto de Decretis Hippocratis & Platonis, & primo de Differentiis pulſuum cap. ſecundo,& quarto, cap. ſecundo. Motum quidem dico naturalem in primo pulſus ſignificato, quoniam eſt cordis operatio naturalis ab eius natura prodiens, pariter & arteriarum pulſus euidens, maximè vbi D manus iungitur lacerto, vt dixit Galenus primo de Differentiis pulſuum cap. primo vbi ait.Nam vbi manum medicis protendentes, porrigunt carpum,medicoque iubent pulſum tangere, eandem ſententiam, videlicet motū euidentium arteriarū proprium eſſe pulſum, habuit Gal. quarto de Differentiis pulſuum. cap. XI. vbi ait etiam qui proprius eſt carpi vocetur pulſus.Non ita pulſus nomen in hac ſignificatione cepit Hippocrates cum dixit. Si verò pulſus in præcordiis inſit: vel pulſus nomine poteris tu intelligere palpitationis motum, qui proprie cordis eſt, deinde partium ſingularium frequens,& continuus motus, qui palpitationis motus ex corde etiam eſt,ſicut pulſus, qui in carpo euidens eſt, hic tamen eſt operatio, & ſecundū naturam,ille verò eſt affectus,& non ſecundum naturam,autore Gal. VI. de Decretis Hipp. & Platonis,vbi ait.Motus cordis,qui in pulſib.fit,eſt operatio,qui in palpitationib.eſt affectio:Ex corde quidem eſt etiam,quę ex palpitatione fit motio,non tamen ſecundū naturam.Scriptum igitur Hipp.in ſecunda pulſus ſignificatione,facile accipere poterimus, & ſic exponere,ſi verò pulſus, ideſt palpitationis motus in prȩcordiis inſit, perturbationem ſignificat,aut deliriū,& hanc ſententiā

habes à Galeno quarto de Differentiis pulsuum. cap. XI. vbi ait. Ab his omnibus palpitationis secundum præcordia meminit, & hanc quoque par sit appellare pulsum, quam quidem habent nonnulli delirii, esse autem crassæ dorsi arteriæ. Vbi verò nomen pulsus exposueris subsultionem, vel subsultationem, ideſt saltum cordis, & præcordiorum, proculdubio hæc indicabunt perturbationem, aut delirium, quoniam saltus cordis, & præcordiorum est eorum pulsio cum dolore, quo fit, vt saltus cordis, & præcordiorum, fit motus pulsionis contra naturam, qui nedum tangenti ob eius vehementiam, sed & videnti extra apparet. Cum igitur numerum precordiorum intret septum transuersum, maximè saltus in eo delirium significat, quod apud veteres phrenes dicitur, ideſt mens, vnde septi transuersi nocumentum mentis est nocumentum, delirium enim est vehemens mentis commotio, vt iam diximus. Cum igitur septum, aut os ventriculi merito partis nerueæ, vel ipsius neruorum consentiant cerebro, nocumentum his illatum communicabitur origini neruorum ideſt cerebro. Cætera verò membra numerũ precordiorum ingredientiũ, cum fuerint vehementi inflammatione detenta, in quibus & dolor, & humorum copia, & eorum effumatio ad superiora perturbabuntur, perturbabuntq. animæ sedem, quo fit, vt hæc eadem perturbationem, vel delirium ex pulsu, siue subsultione legatur, facile progignant. Ob quam rem rationi conuenit, vt in morbis acutis, si pulsus, vel palpitatio, vel subsolurio in præcordiis insit non bonum est, quoniam indicat perturbationem & ægroti, & medici, aut delirium ægrotantis tantum.

XXXII.

Verum oculos talium conspicari oportet, si enim crebro obtutus moueatur, expectanda insania est.

Vt certior fiat iudicatio per pulsum, vel subsultionem, aut palpitationem in præcordiis apparentem de futuro delirio in morbis acutis hoc edocet Hippocrates ab oculorum frequenti & inordinata motione. Et dixit, Vbi verò in ægrotantibus acutè pulsus inerit in precordiis, præsertim in septo transuerso, tunc oportet eorum oculos intueri, si enim obtutus, ideſt aspectus crebro moueatur, insaniam expectabis, at huius rationem attulit Galenus: quoniam in omnibus aliis morbis, non in his conspicato præcordiorum pulsu cum quibus delirium infestat, oculi eorum instabiles fiunt, igitur & magis, vehementius fiet delirium in his quibus septum cum dolore pulsat, aut ventriculi os, cum noxa ex pulsu his illata, nocumentum inferat orgini neruorum id est cerebro, consentit enim cerebrum omnibus membris, quorum consistentia neruosa est, vt ait Galenus primo Prænotionum, commento trigesimo secundo. Vbi igitur in morbo acuto, oculi cum præcordiorum pulsu, vehementi, & crebra motione moueantur, noxam ex morbo acuto, comite præcordiorum pulsu, illatam cerebro indicabunt, magisque, & prius ex vitio principii patiuntur oculi, quam cætera organa virtuti sensitiuæ obseruientia, quippe ob maiorem vicinitatem oculorum ad cerebrum, vt ait Galenus primo Prædictionum, commento decimo tertio. Sane adiecit Hippocrates insaniam, & non simpliciter delirium, vt innotescat vitiata præcordia vehementem inducere mentis commotionem, qua timor est, furiosum fieri hominem, & hæc insania dicitur, seu vehemens delirium.

De Abscessibus.

XXXIII.

Oedema in iliis durum, & dolens pessimum est. Si in omnibus iliis fatiget; si verò altera parte infestat, sinistra minori cum periculo est.

Iudicia ex œdemate in acutis morbis præsenti sermone aggreditur Hippocrates, & dixit. Oedema in præcordiis, si durum, & dolens pessimum est, quoniam id pessimum est, quo contingit ægrum necari. At si in præcordiis durum, & dolens

A cedema inerit, contingit ægrum interimi .Tum quia durum concoctioni non obedit, tum quoniam dolens corporis vires exoluit, autore Galeno Prognosticorum primo comm. trigesimo octauo ,tum quoniam in quapiam parte dolor vehemens infixus animi deliquia,& perfrigerationem infert, & proinde mortem,vt ait Galenus tertio de Symptomatum causis cap. quinto, & adiecit, si in omnibus præcordiis infestet, quoniam is totum corpus dolor inuadit, ob quod mirum non est, si animi deliquia non ducit,per refrigerationem,tamen & mortem efficit,vt ait Gal. At scire oportet,vt ait Galenus primo Prædictionum,comm. trigesimo tertio œdema ab Hipp. solitum est dici,tumor omnis præter naturam. Quoniam inflatio, & œdema idem sunt, vt ait Gal. quarto Aphorismorum comm. trigesimo quarto & idem quoque est & inflatio, & tumor præter naturam, quam obrem sicut triplici discrimine partitur tumor præter naturam, ita & œdema vnum quippe dolens, quod inflammationem dicunt,quam inflamen appellat Hipp. veluti ab aliqua succensa flamma, propter humorum, à quib. fit caliditatem, vt ait Gal. quinto Apho-
B rismorũ,comm. vigesimo tertio. Alterum quippe,quod durum est,& non dolens, quod Græci scirrhum vocant, vt in libro de Tumoribus præter naturam. Et secundo Artis curatiuę ad Glauconem dixit Gal.tertium verò quòd nõ durum est,& nõ dolens, & id propriè œdema nominatur, cuius verba fecit Gal. XIIII. Methodi curatiuæ.cap.VII.& primo Prædictionum com. XXXVIII.Igitur œdematis nomen sub generali eius significatione inflammationem cõprehendit Hipp. autem mos fuit œdema inflammationem appellare,vti generis natura in speciem transit, inflammatio .n. œdema est,& non omne œdema inflammatio est. Scirrhus namq. & propriè œdema,œdemata sunt,nõ quippe inflammationes,vt quoniam scirrhus nõ dolet, & œdema proprie non est durum.Ideo nõ hoc, neq. alterum inflãmatio dicetur. ob hæc igitur dixit Hipp. si verò œdema ideſt inflammatio in pręcordiis insit,pessimũ est,ideſt exitiosissimum,vbi in omnib. præcordiis fatiget,si verò altera parte infestat,dextra quidem periculosior propter iecur,cuius præsumitur præsens,vel futura inflammatio,ob quam eius perditur operatio,quæ hominib.multo
C magis est necessaria,quam ventriculi, vt ait Gal. in sexto de Decretis Hip. & Platonis. Ex affectu quoq. iecinoris hominem maxime mori contingit,media videlicet, vt ait Gal. V. de Locis affectis, cap. primo.Sinistræ verò partis læsio,ob inflammationem minori cũ periculo existit propter lienem, factus .n. à natura est lien, secunda ratione.Iecur verò prima,quoniam iecur in omnib.animantib.ad alimenti distributionem natura cõdidit, lien verò discretionis,& purgationis gratia recrementorũ cõditus est.Quo fit,vt hic in secunda naturę operatione factus sit, alterum verò in prima,vt est Galeni sermo VI.de Administrationibus anatomicis,quo fit,vt etsi inflãmationes iecinoris, & lienis,aquam inter cutem conciliẽt, vt ait Gal. in libro Medicus,minori tamen cũ periculo,& longiori tẽporis spacio ex indurato liene cõtingit mori,vt ex Galeno videri potest secundo Prædictionum commento primo.

XXXIIII.

Tale verò œdema ab initio periculum mortis citò futuræ signi-
D ficat.

AFFERT Hippocrates veritatis rationem illius, quod proximè dixit præsagii, videlicet,œdema quidem ab initio dictum est,scilicet,quod durum est, & dolens,& in omnibus præcordiis fatiget,pessimum est,ob hanc quippe causam, quoniam indicat citæ mortis futuræ periculum,ob eorum operationem abolitam vitæ necessariam,vt sexto de Placitis dixit Gal.tum quoniam eorum dolor cordi noxam infert, eius facultatem quàm ocissime interimens, vt diximus iam. At quispiam Hipp. obiicere posset,quoniam musculi in præcordiis reperti inflammatione laborare vtiq. possunt. Sed quoniam præcordiorum opus pro vita expediens, auferre nequeunt, igitur præcordiorũ inflammatio ægrum ocissime necare valebit. Huic dixit Galenus quod præcordiorum musculi sunt eorum partes extimæ, dantes maxime præcordiis extensionem, vt ait Galenus primo de Motu musculorum,intimę verò eorũ partes sunt,iecur,ventriculus,lien,& peritoneum.Cum igitur dixit Hip. Tale œdema in præcordiis exitiosissimũ esse verũ denũtiat,si præcordiorũ intima

taliter fuerint affecta, si vero extima hac inflammatione laborauerint vt in his: A musculi non sub eodem mortis timore ægrotantem pronuntiabimus, quoniam etsi extensione priuentur, vitæ tamen functiones non perdunt præcordia, vbi verò ex eorum musculorum inflammatione contingeret ægrum obire, quippe non esset hoc propter noxam, in intimis præcordiorum sed ob inflammationis magnitudinem, qua in suis pro vita functionibus respiratoria organa impedirentur, vt ait Galenus in libro de Difficultate respirationis, aut propter alias causas, quas dixit Galenus primo Prædictionum, commento vigesimo quarto, quibus si perditur æger, non est ob inflammationem in intimis præcordiorum, vti intelligit Hippocrates cum dixit: tale verò œdema scilicet, in intimo præcordii, periculum mortis citò futuræ significat.

XXXV.

Si vero vigesimum transcendit diem, & febris detinet, & œdema non desistit, in suppurationem vertitur. B

NON latet me, quod etsi œdema durum, & dolens in præcordiis fatiget, quippe significans mortem cito futuram, non tamen mortis necessarium indicat prouentum, etenim contingere potest, vt cum eo ægroti virtus adeo vigeat, vt vsque ad vigesimum diem, eam totam morbus obtinere nequeat, quo fit, vt virtus modo quodam oppugnans, æger non perdatur vsque ad vigesimum. Pariter quoq. & morbus adeo vigentior esse poterit vt non totus antevigesimum diem à virtute propelli posśit, quo fit, vt aliũ adipiscatur terminum, aut salutis, aut mortis. Igitur Hipp. in hoc sermone edocet præsagire de termino œdematis, duri dolentisque vbi ante vigesimũ diem morbus cita morte non deprehendat ægrotantem, & dixit. Si verò vigesimũ tale œdema durum, & dolens transcendat diem, & febris detinet, & œdema non desistit, in suppuratione vertitur. Sed scire oportet, quod ad vigesimũ C vsq. diem accidit, ægri virtutẽ ob dictam in præcordiis inflammationẽ adeo imbecillem factam fore, vt post diem vigesimũ virtus fatigata materiam inflammationis nõ desistentis concoquere nequeat, & ob hanc causam temporis processu post vigesimum diem ægrum periturum pronuntiabimus. At verò vbi inflammatio diem transcendat vigesimum, virtusque modo quodam materiam inflammationis obtinuerit, eique præualuerit, ea quippe non desistente inflammatione vertetur in pus, & non sedata febre, vbi autem febris desisteret, & post diem vigesimum in hypocundris inflammatio non soluta esset, si in scyrrhosum vertatur tumorem, tunc inflammationis suppuratio non sequetur. Tum ob defectum natiui caloris particulæ patientis, tum abolitione caloris febris, à quibus duobus suppuratio progignitur, autore Galeno, quinto de Facultatibus simplicium medicamentorum cap. sexto: & primo Prædictionum, commento quadragesimo sexto. Nam & inflammatio vt ait Galenus in scirrhosam duritiem facile verti potest, cum tenuior pars difflatur, & crasśior in amplitudine partis affectæ depacta sit, vt ait Galenus quinto de Potentiis simpliciũ medicamentorum. cap. septimo. Cur autem Hippocrates, terminum suppurationis talium abscessuum vigesimum statuerit diem, dicemus in secundo Prognosticorum commento quinquagesimo septimo. D

XXXVI.

Accidit his in prima circuitione sanguinis è naribus fluor, atque admodum iuuat, sed inquirendum est, num doleant caput, an hebetudines subeant oculorum, si quid enim horum fuerit, eò tendet.

CVM membra hypocundria occupantia per maximè sint iecur, & lien, in quibus tum humorum copia, tum obstructione in his facile contingente inflammationes in iisdem progigni posśint, Hippocrates merito in hoc sermone edocet, quali

quali natura functione, huiusmodi inflammationes curare valeat, & dixit, vbi san
A guinem natura è naribus erumpit, iuuamentum præstabit his inflammationibus, quæ in hypocundris scilicet epate, vel liene fatigant, quoniam tali è naribus erupto sanguine fit secundum directionem diuersio causæ præcedentis, & euacuatio causæ contentiuæ materiæ inflammationum hypocundria affligentium, & sanguinis missio per directionem clarior, & citior est curatio, quæ verò ad contrarium tardior, & obscurior, autore Galeno in libro de Curatione per sanguinis missionem. Lien igitur cum intumuerit, è nare sinistra eruptus sanguis iuuat, sicut ex nare dextra sanguinis proruptio cum epar grandius factum fuerit, admodum proficiens est. Hinc enim & inde euacuatio fit per directionem, vt ait Galenus primo Prognosticorum, commento trigesimo sexto. Sanè dixit econtrario euacuationem Hippocratem culpasse, hoc ideo, quoniam per directionem euacuatio causam tollit contentiuam, à qua esse morbi magis pendet. E contrario verò euacuatio solam præcedentem aufert causam, minus ad esse morbi conferentem. Neque vt mihi obiicias velim: Igitur inflammationibus inchoantibus, conuenientius sanguis per directio
B nem mittendus est, quam sententiam noluit Galenus in libro de Curatione per sanguinis missionem, & secundo Artis curatiuæ ad Glauconem, & tertio, Artis medicinalis vbi ait. Inchoantibus phlegmonibus missio sanguinis per antispasim conuenit. Huic dicimus quod in principio prouentus inflammationis intentio est prohibere futurum fieri. Hoc autem in euacuatione consistit præcedentis causæ, quæ econtrario euacuatione tollitur, & ob hoc initiante phlegmone ad diuersam trahimus, & est sententia Galeni, quinto Aphorismorum, commento sexagesimo octauo. In iam verò antiquato, cum intentio sit quod factum est auferre, & hoc fiet per abolitionem causæ contentiuæ, quam per directionem committimus. Ob quam rem fateor mentem fuisse, & Hippocratis, & Galeni, quòd inflammatione inchoante è contrario sanguinem mittimus, in iam facta autem ex eadem patiente parte, vel ei viciniore, vt alias disseruimus, cum longiorem habuimus sermonem
C de Curatione pleuritidis per sanguinis missionem. At cum quis dicit Hippocratem culpasse econtrario sanguinis missionem. Verum id dicimus esse habita mente ad euacuationem causæ contentiuæ, & ad tollendum id, quod iam factum est, sicut ex missione sanguinis è nare dextra, iecore iam facto grandiore, & ex nare sinistra, cum lien iam intumuerit: & adiecit Hippocrates, in prima circuitione, cum rectius tunc euacuetur & præcedens & contentiua causa, & hoc non fit in secundis & sequentibus circuitionibus, & intellige tu per circuitionem reditum periodicationis ad eundem terminum, vt ait Galenus in libro de quatuor temporibus vniuersalibus, qui fit in primis quadris, à primo septenario contentis, cuius primæ quadræ terminus est dies quartus, qui est minor decretorius, & verus index septimi, vt ait Galenus secundo de Diebus decretoriis.cap. octauo, terminus verò secundæ quadræ est dies septimus, qui fortissimus decretorius est, vt ait Galenus cum in eo fortissima concoctionis indicia apparere possint, cum his minora in quarto die ob temporis angustiam apparere contingant. Igitur in prima circuitione, idest in primis duabus quadris, idest in primo septenario accidit, maxime sanguinis eruptio è naribus, iecore, vel liene factis grandioribus, quoniam tunc viget aliquid materiæ stantis sub forma præcedentis causæ in motu, & agitatione quadam existentis. Quo fit, vt magis tunc natura irritata magis moueatur ad sangui
D nem è naribus erumpendum, & ob hoc dixit Galenus primo Prognosticorum, commento trigesimo sexto, Nam in plærisque funditur sanguis primis septem diebus, paucis nono, & vndecimo, rarissimis quartodecimo. Adiecit autem Hippocrates indicia sanguinis è naribus prorumpendi, humoribus quippe sursum admotis, quorum enarrationem postea dicemus.

XXXVII.

Sanguinis fluorem in iunioribus potius quintum, & trigesimum annum agentibus expectare oportet.

SANGVINIS fluor è naribus per inflammationes iecinoris, ac lienis in quibus ætatibus expectandus est, in hoc sermone edocet Hippocrates, & dixit. vbi in iunioribus ætate minoribus his qui trigesimum & quintum suæ ætatis agunt annum, iecinoris, atque lienis inflammationes patientibus, sanguinis fluor è naribus expectandus est, quoniam ob ætatem iuuentutis nedum facultas expultrix valentior existit, verum & natiuus calor exuperans est, & sanguis plurimus autore Galeno primo Prognosticorum commento trigesimo septimo, & primo Aphorismorum commento decimo quarto. Quo fit vt humoribus sursum delatis in his inflammationibus caput doleat, & oculi intumescanr, rubeantque simulque & facies, vt inde eorum valenti virtute expulsiua ex naribus vti ex propinquiore, & commodiore euacuationis regione sanguinis fluor erumpatur, & hanc mentem habuit Galenus in commentario secundo primi Hippocrates de Morbis vulgarib. vbi ait, natura in germanis, vt ita dicam, ardentibus febribus, quia copiosius ad caput calor attollitur, sanguinis fiunt profluuia, & delirant. Et idem dixit Galenus eodem libro vbi ait. Cum verò calor capitis sursum sanguinem trahens, & iecur impellens conspirent, sanguinis est expectanda eruptio è naribus. A B

XXXVIII.

Si vero molle œdema est, nec dolet, & pressum digitis cedit, diuturniorem efficit iudicationem, ac minori cum periculo est.

SECVNDVM cõmuniorem illam œdematis acceptionem quam iam Galenus exposuit, cum edocuit præsagire de illius termino: duri quippe existentis, dolentisque. Quòd œdema naturam inflammationis non aufugit. In hac oratione indicat Hippocrates, terminum œdematis secundum propriorem illius significationem, quæ consistentiam illius mollem includit, & doloris abolitionem, & digitorum cessioni obedientiam, & dixit œdema si molle fuerit, nec dolet, ceditque digitis, longiorem promittit sanationem, at cum minori periculo, & secundum hunc vsum loquutus est Galenus quarto Aphorismorum, commento trigesimo quarto vbi œdema proprie Galenus inflationes appellat, vt iam ostendimus. Nempe œdema tale ex ipsius generatione scimus tardius in crisim peruenire, cum enim eius materia pituitosa sit, aut vaporosa, vti dixit Galenus secundo artis curatiuæ ad Glauconem cap. tertio & decimo quarto Methodi, cap. tertio frigida censetur. Quo fit, vt non doleat, & longe fugiat concoctionem, quæ à calido fit, vt ait Aristoteles quarto Meteororum, & Galenus secundo de Potentiis naturalibus, & primo Prognosticorum, commento trigesimo octauo, & propter hæc diuturniorem habebit iudicationem, minusque timorosam, tum quia dolore vacat, quo fit, vt membri virtus valentior degat, non grauitata à materia quam dolor attrahit, vt ait Galenus. Tum quoniam calor agentior, motum accelerans, frigus verò immobilitans, & materiæ motum tardans, ex Aristotele quarto Meteororum. C

XXXVIIII. D

Si verò prætereat sexagesimum diem, & febris detinet, nec desistit, œdema fore suppurationem hoc loco, & reliquo ventre significat.

CVM diuturnior iudicatio quadragesimum vltra diem œdema proprie comitatur, quæ dies terminus est acutorum, vt diximus iam, non suppurabitur œdema proprie ante terminum acutorum, cum frigidam obtineat substantiam, & frigidum suppurationem tardat, quemadmodum non agit calidum, citioris actionis, & celeris motus. Ob hoc Hippocrates cum iam edocuit terminum suppurationis œdematis calidi, quod proprie inflammationem appellat, vt in trigesimo quinto textu primi Prædictionum exposuit. In hac dictione indicat terminum suppurationis œdematis proprie, & frigidi, & dixit, si tempus œdematis frigidi pertingat vltra sexagesimum diem, & tumor talis pręter naturam adfuerit, & tunc febris ægrũ detineat, œdema tale in suppurationem vertetur. Prius enim non suppurabitur,

minusque

A minusque resoluetur œdema ipsum, cum ante febris non affuerit, quæ necessaria est, & resolutioni, & suppurationi: est enim putredo ab extranea caliditate effecta, vt ait Aristoteles quarto Meteororum & Galenus primo Prædictionum, commento quadragesimo sexto. Cum autem post sexagesimum diem febris insurgat, iam antiquato œdemate frigido ob fixionem materiæ illius, & inobedientiam ad concoctionem non poterit resolui, & ab eodem calore febrili extraneo vertetur in suppurationem, quæ facile corrigi potest opere naturæ, vel medici. Quamuis enim ipsius œdematis ex putredme caliditas adaugeatur, quoniam ob frigidam materiam caliditas illa non mordicat, & non acuit, ideo minus timendum est de ægrotantis perditione, & ob hoc dixit, minori cum periculo est. Et adiecit Hippocrates, & reliquo ventre, significat, vt annuat hypocundria esse partes ventris, in quo pariter suppuratio fit, vti in hypocundriorum œdemate, præter quod serius tumores præter naturam in aliis ventris partibus in suppurationem ducuntur, ob earum calorem fore remissiorem, distantioremque à caloris fonte, vt in tertio de
B Symptomatum causis dixit Galenus.

XL.

Quodcunque ergo œdema dolens, durum, & magnum est, periculum mortis breui fore significat. Quodcunque verò molle non dolens digitis cedit prementibus diutius immoratur.

EIVS quod dixit Hippocrates supra in dictione trigesima quarta, veritatem in hoc sermone subintulit Hippocrates dicens. Non ideo in hypocundriis œdema pessimum est, quoniam dolens, durumque sit, sed quoniam cum his magnum, ait enim Galenus primo Prædictionum, commento trigesimo quarto, quod ob inflammationem duram, & dolentem musculos hypocundriorum infestantem, non
C perditur æger, sed ab aliis his iunctis causis nedum viciantibus hypocundria, sed instrumenta spiritus opprimentia: quo fit, vt facile æger strangulletur, velut à magnitudine inflammationis duræ, & dolentis, ob quam membra spiritalia comprimuntur, & viæ spiritus angustantur, & æger repente perditur, ob quod dixit Hippocrates, periculum mortis breui fore significat, at nihil noui adiecit Hippocrates cum dixit, quodcunque verò molle non dolens digitis cedit prementibus, diutius immoratur, ab eo quod attulit in sermone trigesimo octauo, ideo nihil latentis adest.

XLI.

Oedema quod in ventre fatigat, minus facit abscessum, quàm quod in iliis, minime verò partes subter vmbilicum in suppurationem vertuntur.

ABSCESSVM tumorem illum appellamus, vbi natura à fluore victa non in pus sanguis deuenit, sed in alienam quandam aliam mutationem, quæ in profundo iacet, vt ait Galenus in libro de Tumoribus præter naturam. cap. secundo, & secundo Artis curatiuæ ad Glauconem. cap. septimo. At omnis quippe talis non in pus
D vertitur, sed naturæ, aut artis opere discutitur, & resoluitur, quidam verò calore ipso tum naturali, tum præter naturam in suppurationem concidit, vt ait Galenus primo Prædictionum, commento quadragesimo sexto, & secundo Artis curatiuæ. cap. octauo. At abscessus, qui in pus vertitur, diuersas sedes sibi conducit, atque diuersas totius corporis regiones, & diuersos humores. Quo fit, vt hinc minus, seriusque suppuratur, inde verò magis, & celerius, quod accidit ex mensura caloris, vbi enim maior caloris copia aderit, contingit magis, & celerius abscessum suppurari, vbi verò caloris penuria, aut paucitas inueniatur minus, tardiusue suppurabitur, & hanc rem prolixius docebimus secundo Prædictionum, commento quinquagesimo septimo. Vbi igitur in hypocundriis œdema fatiget ob loci caloris copiam celerius, & magis in pus vertetur, deorsum verò versus, præsertim ad subter vmbilicum partes, caloris paucitate & penuria, minus, tardiusue suppu-

rabitur, & ob hoc dixit Hippocrates. Minimæ verò partes ſubter vmbilicum in A ſuppurationem vertuntur.

XLII.

Sanguis verò fluorem maximè de ſupernis ſedibus expectare oportet.

CVRATIONIS quendam modum abſceſſuum ſuperſedentium in præcordiis à natura quippe intentum in hoc ſermone attulit Hippocrates, per hoc edocens nos, quòd cum medicus naturæ opera rectè operantis aſſequi debeat, vt ait Galenus primo Aphoriſmorum, commento vigeſimo primo, ſi eadem ſemita in talium cura proceſſerit, nullo errore culpabitur, at modus hic eſt, vbi œdema in præcordiis ſuperſederit, ſi ex ſupernis ſedibus & maxime ſupremis, vt è naribus natura ſanguinem erumpat ab hac naturæ functione œdemata præcordiorum ſalubritati B redduntur. At & vbi medicus pariter operabitur, ad eius opus ſequetur idem, cum inflammatione præcordiis affectis ſanguis in his maiori caloris copia ſurſum feratur, per eas ſedes ſupernas, ſanguinis fluor expectandus erit, vti ſalubris ratio abſceſſuum præcordia fatigantium. In his autem, qui in ventre, & ſubter vmbilicum ſedent œdematibus, caloris inopia ſanguinis fluorem nedum per ſupernas ſedes, verum neque per infernas expectare debes, nulla enim hinc & inde ſalubritatis ratio cenſeri debet ex ſanguinis eruptione, ſed ex alio euacuationis genere, & alterius humoris à ſanguine, qui per infernas ſedes excernatur.

LXIII.

Vniuſcuiſque œdematis ſuperſedentis, qui in his fatiget ſedibus, ſuppuratio conſideranda eſt.

AB optima autem, vel contumaci ſuppuratione edocet Hippocrates præſagire C de termino œdematis ſalubri, vel inſalubri, quod in his ſedibus fatiget; & dixit. Suppuratio conſideranda eſt, ideſt modus, quo contingit fieri ſuppuratio, atque apparere ipſius œdematis in his ſedibus fatigantis, conſiderandus eſt, & non latet nos, iudicium ſalubre, vel inſalubre œdematis ſequi, oririque ex vigentia, vel imbecillitate facultatis materiam œdematis gubernantis hinc, & inde potentis materiam illam ad varias corporis, aut œdemati membri conducere particulas, cum enim in ſuis functionibus natura in animali ſemper operetur, quod melius eſt vt ait Ariſtoteles in primo de Naturis animalium. Si quidem accidat naturam œdematis ſuppurationem tentantem eam deriuare & ad quendam ſitum magis exonerantem intima corporis, minuſque animal, vel eius partes offendentem, proculdubio melior illa ſuppuratio cenſetur. Sin contra, contumatior, atque naturæ rebellior ſuppuratio autumabitur. Et ob hoc dixit Hippocrates verbum hoc, ſuppuratio eſt conſideranda.

XLIIII.

Suppuratio inde proueniens, ita conſideranda eſt. Quæ enim D foras vertitur optima eſt, ſi parua eſt, maximeque egreditur, & in ſublime reſurgit: ſi verò magna eſt, & lata, minimeque ad mucronam ſubducitur, peſsima eſt.

QVALI conſiderationis modo fieri contingat œdematis ſuppuratio, vt de eius termino ad bonum, vel malum prædicere valeamus; in hac dictione enarrat Hippocrates & dixit. Quæ enim foras vertitur &c. Non lateat te, quod & ſi Hippocrates & Galenus in ſecundo Prædictionum libro longiori ſermone plurimas ſuppurationis conditiones enarrauerint, nunc autem, vt ait Galenus quid per ſuppurationem velit Hippocrates intelligere non erit hic ſuperuacaneum ſcire. Igitur erit ſuppuratio, cum pus totum compactum, atque conſtitutum, ductumque ſit ad aliquod membri conceptaculum, tumorem reddens præter naturam qui vtroque calore naturali ſcilicet & præter naturam concoctus eſt, vt ait Galenus quinto Simplicium

A Simplicium pharmacorum cap. ſexto.Dixit quoque Gal. ſeptimo Aphoriſmorum, commento octauo, tuberculum nominauit Hippocrates quod in aliis ipſe ſolitus eſt vocare ſuppuratione. Vbi igitur natura ſtudet ab œdemato membro pus ſecernere pellendo,ſi foras,& verſus membri cutem,ipſum deriuat,& in verticem quendam ducit ad coni formulam, vt ait Galenus, tunc hic ſuppurationis modus œdematis melior erit, futuram & membri, & œdematis ſalubritatem promittens, eo enim cum pus foras emittitur robur facultatis expultricis ſignificatur ipſius affecti membri, quo fit, vt exonerato membro affecto illius facultas reſurgat, & optimas eius functiones aſſequi valeat, dum etiam immune relinquatur à corruptione,& eroſione propriæ ſubſtantiæ,quę facile à puris qualitate contingere poſſunt, autore Galeno ſecundo Artis curatiuæ ad Glauconem. At adiecit Hippocrates ſi parua eſt, indicat enim minus onus, minoremque laborem virtutis membri materiam œdematis corrigere debentis, cum enim pauca fuerit natura ſemper eam valentius obtinebit, & foras pellet, & ideo dixit, maximeque egreditur, & in ſubli B me reſurgit, ſanè hoc ſignificat vigentiam facultatis propultricis offenſæ particulæ, & obedientiam materiæ ſuppurationis. Quo fit,vt valide excernatur, & eadem à natura vnita detineatur,quoniam in ſublime reſurgit, & ob hanc rem ſi ſuppuratio parua fuerit, & valide egrediatur, in acumen reſurgendo, dubio procul optima erit ſuppuratio, ſecuritatem indicans, & morbum fore breuem. Contra verò ſuppuratio peſsima, malumque morbi terminum promittens, cenſetur: vbi magna fuerit, & lata: quoniam virtutis regentis indicat grauitationem, & laborem, quo fit, vt materiam ſuppurationis nequeat obtinere, neque ſui imbecillitate eam ſuppurationem magnam, latamque, & ſparſam vnire, minimeque eam in mucronem ſeu acumen ſubducere. Quo fit, vt ob virtutis imbecillitatem, ſpes, & confidentia ſalubritatis œdematis auferatur.

X L V.

D **Quæcunque verò introrumpitur optima eſt, ſi cum exteriori ſede nihil communicat, ſed adducta eſt, nec dolet,& omnis exterior locus vnicolor apparet.**

Si ſolitus eſt Hippocrates, ſuppurationem tuberculum appellare, vt dixit Galenus ſeptimo Aphoriſmorum,commento octauo,& tuberculum dicere quodcunque extra corporis ſuperficiem extuberat, vt ait Galenus in commentario primo ſexti Hippocratis de Morbis vulgaribus, & tuberculo ſimilis ſit ſuppuratio,dicetur ſuppuratio proprie, quæ extra membri ſuperficiem intumeſcit. At vbi ſuppuratio in mucronem vertitur, & in ſublime, eius generatio, & minera ex ſucco calido, & tenui exiſtit, quo fit,vt celerius in pus vertatur. Vbi verò in latum ſuppuratio ducatur,indicabitur mineram ſuæ generationis fore frigidum ſuccum, ſeriuſq. in pus ſubducibile, vt ait Galenus in ſecundo commentario ſexti Hippocratis de Morbis vulgaribus. Igitur exacta ſuppuratione ſtudet natura membri à concocto iam pure exonerari, & ſuppurationem,vel tuberculum quàm celerrime diſrumpere, vt à grauitante, & obnocuo pure ſecura ducatur, & ob hanc rem Hippocrates in hanc dictione edocet præſagire de termino ſuppurati œdematis, iudicio habito à loco, in quem vergit eius ruptio, & puris deriuatio, & dixit. Quæcunque in- D trorumpitur, optima eſt, nempe ſi Hippocrates verbum illud ſimpliciter protuliſſet, accuſandus eſſet, adiecit igitur ſi cum exteriori ſede nihil comunicat, adeo vt etiam in exteriori ſede ſimul non rumpatur, imo foras contracta eſt, & doloris exors, & vnicolor apparet, indicant enim hæc virtutem intro uigere, & ſuppurationis materiam obtinere, & eam intro ad conuenientem ſuæ regionis euacuationem ducere abſque vlla noxa,affectæ parti communicata. Vbi igitur intro,& foras ſimul erumpatur ſuppuratio, nequaquam bona eſt, tum quia motus contrarii impediunt exquiſitam euacuationem materiæ ſuppurationis, tum quia natura duobus occupatur malis, optimam igitur dixit Hippocrates fore ſuppurationis eruptionem, quæ introrſum fit, mente habita ad eam, quæ ſimul foras, & intro fit. Quæ verò introrſum fit, deterior eſt ea, quæ extrorſum tantum erumpitur,cum in

ea, quæ introrſum fit, facile poſsit pus deriuari ad intimas corporis partes, in quibus morbos plurimos, naturæ contumaces, progignere poteſt, vt dixit Galenus primo Prędictionum libro, commento quadrageſimo quinto, non lateat igitur te, quòd quæcunque ſuppuratio extrorſum vergit, & in aciem turbinata optima eſt, cum verò rumpitur intro optima eſt, ſi extrinſecas partes minime attingat. Melius igitur eſt ſuppurationem extrorſum vergere, ſed ſi intro declinent, melius eſt eruptionem in interiores tantum locos fieri, & in hoc vide tu Galenum in primo commentario ſexti Hippocratis de Morbis popularibus. A

De ſignis, quibus cognoſcitur pus.

XLVI.

Pus optimum eſt, ſi candidum, æquale, leueque, & quàm minime fetidum eſt, maxime verò contrarium huic, deterrimum eſt. B

QVVM pus exierit ſuppurationis ſedem indicia obtinet ſalubritatis, vel inſalubritatis, ſuppurati œdematis, ob quam rem edocet nos Hippocrates in hoc ſermone præſagire de Futuro termino talis œdematis, mente habita ad pus ex eo ſecretum, & dixit. Pus optimum eſt, ſi candidum &c. Dignum eſt annotatione, pus ipſum ex ſanguine ortum habere, qui ſemi malam habent tranſmutationem autore Galeno ſecundo Aphoriſmorum, commento quadrageſimo ſeptimo, non enim ſimpliciter malam obtinet tranſmutationem, cum ex ea olida naſcatur putrefactio, neque ſimpliciter bonam, cum ex ea alimentum nutritioni partium animalis conueniens progignatur. Alteratio igitur, qua pus generatur, medium inter has obtinet locum, ob quam rem non à ſolo calore præter naturam, neque à ſolo calore ſecundũ naturam fit pus, ſed mixto ab vtriſque, à pure igitur indicium quãdoque bonum futuræ ſalubritatis inflammationis haberi poteſt, cum in ipſius alteratione calor ſecundum naturam vigentior fuerit, nonnunquam verò malum, cum calor præter naturam ſupra naturalem calorem vim obtinebit. Autore Galeno primo Prædictionum, commento quadrageſimo ſexto. Propterea igitur Hippocrates iudicio habito à pure edocet Prognoſticari de bono, vel malo termino diſrupti œdematis, & dixit. Pus optimum eſt, ſi candidum, indicat enim futuram inflammationis ſalubritatem, & breui temporis ſpacio aſſecuturam. Candidum quippe dixit Galenus, non velut eſt niuis candor, qui frigiditatis extremum indicat, à quo nequaquam candidum puris contingere poteſt, quoniam pus candidatur opere naturalis facultatis concoquentis, concoctio autem calido perficitur, vt quarto, Meteororum ſcribitur ab Ariſtotele, & ſecundo, de Facultatibus naturalibus à Galeno, candidum igitur optimum eſt pus, quod in colore aſsimilatur ſolidioribus noſtri corporis particulis, vt conceptaculorum tuniculis, & neruis, copuliſque, ac membranulis, & cartilaginibus, oſsibuſque, Hoc enim facile comprobatur, cum ſimilis ſit puris alteratio, & eius generatio, qualis & ipſius ſeminis, à quo ſolidiora noſtri corporis membra proximo generantur. Quo fit, vt illi in colore potiſsimum ſimillima ſint. Modum autem conſimilis generationis puris in inflammationibus & ſeminis in animalibus, habes nedum à Galeno in primo Prædictionum, commento quadrageſimo ſexto, verum & in libro de hiſtoria Philoſophica, & in libro de Semine, eſt enim ſemen ex ſanguine ortum habens, cum ſit vtilis ſuper fluitas vltimi alimenti ad membra diſtributi, vt ait Ariſtoteles ſecundo de Generatione animalium, oritur quippe ex ſanguine ſemen pręactis multis alterationibus, ſeu concoctionibus, atque ſubſtantiæ tranſmutationibus tum ſanguinis, tum eius, cuius præparatio eſt ad ſanguinis generationem, ordo autem concoctionum generationem ſanguinis, & ſeminis præexiſtentium, præparantiumque, vti dixit Galenus in libro de Potentiis naturalibus ſic habetur. Prima quidem in ventriculo ex alimonia perficitur, vt ait Galenus in tertio de Facultatibus alimentorum præparatione præcedente in ore maſticatione ipſa, quam quandam concoctionem, non veram tamen, ſed præparatoriã quis nominare poterit, ea enim, quæ in ventriculo fit ad idoneum ſanguinis generationi ſuccum ducit, vt eo ad iecur permeante, in

coque

A eoque firmato secundæ submittatur concoctioni ad ipsum sanguinem progignendum. Altera fit in venis influxu naturalis facultatis ad eas. Altera verò in membris deducentibus appropinquatum humorem ad sui naturam, in quem natiuus calor membrorum agens partem sumit pro eius alitione, partemque depurat, ac claram reddit, secernitque à quacunque re eam turbidare valente, & ad eum calorem, concursu facultatũ trium principalium membrorum hepatis, cordis, & cerebri occurrente Dei virtute, & prouidentia, decernitur ab eo alimento vltimo, materia ad seminis generationem, quæ alba est per vim caloris concoquentis dealbantis, & inde candida fit in tuniculis conceptaculorum, à quibus aluntur testes, commutato iam sanguine in ipsis ad seminis formam per calorem, & spiritus testiculis, & materiæ seminis insertos, & ob hoc non lateat te, quòd vbi semen in his præcedentibus sanguinis alterationibus non candidum esset, ob causam aliquam introrsum perturbantem, vel ob calorem concoquentem materiam seminis puram & albam ducere nequeuntem. Sanè ab eo fœtus vitiatus progignetur, vbi verò B caloris natiui membrorum functio non frustretur, tum in concoquendo, tum in semen dealbando, proculdubio fœtus procreabitur sanus: pariter & pus in inflammatione dealbatur albore simili albæ, & vnitæ pituitæ, sed non lateat nos, vt ait Galenus in libro Prædictionum primo, comm. quadragesimo sexto, & in libro de Tumoribus præter naturam, & in primo de Differentiis febrium, cap. sexto quod sanguis accumbens in partes inflammatione laborantes, ita comitatur inflammationem, vt ab initio defluxi sanguinis ad particulam membri phlegminantis, sola conceptacula, & cauitates replet, distenditque adeo, vt soluta continuitas cum mala inducta temperie dolorem in inflammatione deuocet, mox verò adiacentes partes inanes complures, atque exiguas pariter implet, distenditque, & dolorem progignit, in quibus inflamen veluti flamma quædam in sede inflammationis, & in membro affecto additur. Quo inflamine consocio calore secundum naturam, accumulatus ille sanguis in inflammatione, incipit in alienam transmutari naturam substantiamque, præsertim cum sanguis extra propriam sedem positus ad antiquam C naturam minime remeare potest, autore Galeno in secundo de Crisibus, cap. duodecimo vbi igitur calor secundum naturam sanguinem in inflammatione transmutans, vigentior fuerit calore præter naturam cum obtemperantia, transmutandæ materiæ, pus album, leueque, & quàm minime fœtidum procreabitur. Vbi verò contra, pus vitiatum in colore, & in odore, & in pondere, & in partium discrimine, atque in substantia progignetur: & scire debes, quòd secundum maiorem, vel minorem vigentiam caloris secundum naturam, pus vtique fiet in colore magis, vel minus album, sicut ex vigore maiori, vel minori caloris præter naturam, magis, vel minus in dictis vitiis pus fieri poterit, vt magis fœtidum, & aliquando minus, vt docet Galenus primo de Differentiis febrium cap. sexto, propterea igitur dixit Hippocrates. Pus optimum est, si candidum, indicat enim calorem per naturam affecti membri fortioris esse facultatis concoctricis, pus ipsum æquantis, & albificantis, & hoc promittit spem, & confidentiam futuræ salutis corporis, & inflammationis disruptæ salubritatem. Quo fit, vt ab eadem vigente facultate, pus D optimum æquale in lenitate, & aspiritate, atq. incrassitie, & partium tenuitate efficiatur pariter, & leue erit, idest, non ponderosum sapiens naturam terrei humoris concoctioni contumacis. At & optimum est pus, si quàm minime fœtidum: fœtidũ idem est quod graue olens, graue enim olere indicium est non concoctionis, vt ait Galenus, sed putredinis, mortificat enim putredo membrum affectum, & vires facultatis regentis ipsum adeo reddit imbecilles, vt nedum humores vitiatos corrigere nequeat, verum vitæ functiones nequaquam exercitare valeat. Quo fit, vt à pure quàm minime fœtido, ideſt quàm paruissime fœtido sumatur indiciũ futuræ salubritatis, disruptæ inflammationis, & totius offensi corporis, his autem contraria in pure apparentia, tollitur spes salutis ægroti, & crescit timor perditionis eius, & ob hoc dixit Hippocrates. Maximè verò contrarium huic, deterrimum est. At eundem generationis modum obtinet subsidens sedimentum in vrina, qualem pus in vlcere inflammationis obtinuit, à quo vrinali sedimento indicia etiam sumi possunt futuri boni, aut mali ægroti corporis, vt deinceps latius dicemus, in se-

cundo Prædictionum libro, commento vigesimosexto, quo loco prolixiorem vrinarum sermonem absoluemus repetito Galeni sermone eorum, quæ dixit de sedimenti generatione in vrina subsidentis. A

BENEDICTI VICTORII FAVENTINI IN PROGNOSTICA HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SECVNDVS SECVNDAE SECTIONIS.

AQVA inter cutem omnis si ex morbo acuto existit, malo est, non enim sedat febrem, sed dolorem admodum infert, ac mortem, fereque incipit ex parte inani, ac lumbis, iecoreque. B

PRAETERIIT iam scientia primæ sectionis Prognosticationum operis, cuius summa constitit in iudicio termini ad salutem, vel mortem corporis morbo acuto correpti. Accessit secunda Prædictionum sectio Hippocratis, in qua edocet ipse præsagire de termino morbi diutini ortum habentis ab acuto morbo, vt intellectum sit Hippocratem primam in hoc Prognosticorum opere mentem ad acutos morbos tantũ habuisse. Quòd si quidquam in morbis diutinis præsagire edoceat, erit de his vtique sermo, qui ab acutis ortum habent. Merito igitur ob hoc dixit Hippocrates. Aqua inter cutem omnis, si ex acuto morbo existit, cum facile contingat aquam quandam inter cutem aliam sortiri causam, & non ab acuto morbo, C quæ præsentis non erit inquisitionis. Et hanc mentem contribuit Galenus Hippocrati dicenti sermone vltimo tertiæ sectionis Prognosticorum verbum hoc. Nullius morbi nomen expetere, seu considerare oportet, si non hoc loco præscriptum sit, omnes enim morbi, qui in hoc præscripti sunt opere, sunt, qui in prædictis temporibus iudicantur, vti sunt morbi acuti, qui cum febre infestant, & quadragesimo die iudicantur, vt ait Hippocrates prima sectione Prædictionum, vigesimo octauo, omnes enim tales, qui vsque ad diem quadragesimum pertingunt, sub acuta morbi consistentia positi sunt, vt in commento octauo primæ sectionis Prædictionum dictum est. Sunt & alii præscripti morbi, qui vsque ad sexagesimum perueniunt diem, vt in tregisimo nono primæ sectionis Prognosticorum dixit Hippocrates, qui quamuis non acuti sint, ab acutis tamen ortum habent, & mente hac solum habita de his morbis diutinis in hoc opere sermonem fecit Hippocrates, vbi tamen quandoque de quibusdam diutinis morbis seorsum signa, & iudicationes tractauerit, hoc ideo fecit quoniam in hac scientia superuacaneum esse videtur perpetuo ostendere qualem originem teneant morbi ii diutini ab acutis morbis, sed oboritur dubitatio. Cur de diutinis morbis ortis ab acutis solum Hippocrates sermonem habuit, haud quaquam verò de aliis diutinis. Huic dico, eum hoc ideo D fecisse, quoniam cum Prognosticatio iudicationem, & crisim comitatur, quæ proprie in acutis vim habent, minime autem in diutinis, iudicatio, & crisis locum tenent. Quo fit, vt non iudicemus per crisim morbos diutinos, nisi ortum habuerint ab acutis illis diutinis cõmunicantibus aliquid suæ crisis. Ideo ob hoc Hippocrates præsagire edocuit, non in omnibus diutinis morbis, sed solum in his, qui ortum habent ab acutis, & dixit. Aqua inter cutem omnis, si ex morbo acuto existit, malo est. Et scire debes aquam inter cutem morbum esse diuturnum, vt ait Galenus primo Aphorismorum, commento duodecimo, quoniam longo post tempore ad suum vigorem est peruenturum. Ipse enim à lento, & frigido humore, vti à causa contentiua procreatur, qui non facile concoqui potest, quo fit, vt longum protrahatur tempus, vt ait Galenus secundo Aphorismorum comm. decimo nono: tum

A tum etiam quoniam is morbus non celeriter ad ſuum vigorem perueniens, non eſt magnus, ideo in longo tempore ſuas facit permutationes, ob quam cauſam diu per ueniens in ſuum terminum, dicetur diuturnus, vt dixit Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento vigeſimo tertio, & ſecundo de Diebus decretoriis, cap. duo decimo. Item ſcire debes, aquam inter cutem ortum habere poſſe à morbo acuto, vt à febre continua. Ob cuius vehementiam virtus iecinoris concoctiua admodum imbecillitari poteſt, facta oblæſione natiui caloris ab extraneo calore, vt ait Galenus ſecundo de Facultatibus naturalibus, cap. octauo, & ob hoc dixit Hippocrates, aquam inter cutem hanc malam fore, ægroti quippe perditionem promittentem, quoniam indicat naturalis caloris concoquentis iecinoris incorrigibilem defectum, ſtante adhuc vigore caloris extranei cum febre acuta vtrumque nocumen tũ adaugentis imbecillitatem ſcilicet facultatis concoctricis, & abſolutionem naturalis caloris iecinoris, quod nocumentum aſſociat timor, & ægrotantis perditio, & ob hoc dixit Hippocrates, non enim ſedat febrem oſtendens vigorem morbi B acuti, qui cum febre continua eſt, quam iure ipſo aqua inter cutem ſoluere deberet, cum ab humore frigido, & humido pendet. Abſolui quoque deberet aqua inter cutem ab inſtante febre, temperaturæ quippe calidæ, & ſiccæ, vt ait Gal. primo Aphoriſmorum, comm. X V I. & quoniam non hoc, neque alterum abſoluitur, pro culdubio prognoſticatio eſt mala. Deterior verò eſt, talis inter cutem aqua, quæ ex morbo exiſtit acuto, quoniam dolorem admodum infert, tum propter febrem, quæ malam ducit temperiem, tum ob aquam inducentem plenitudinem, & inde contentionem, à quibus duobus gignitur dolor, vt ait Galenus ſecundo Artis medicinalis, & commentario primo, primi Hipp. de Morbis vulgaribus: & libro primo de Natura humana: & Gal. in primo de Symptomatum cauſis, cap. VI. ait, autore Hipp. quib. natura alteratur & corrumpitur dolores fiunt, & ab his, quæ quaſ ſandi, vel ſecandi, vel diſtendendi, vel exedendi vim habent: igitur cum quis aqua inter cutem ex morbo acuto infeſtatur, & febre quippe continua cum dolore ad- C modum afficitur, non niſi effectus tenebroſus in eo contingere poteſt, & ob hoc dixit Hipp. ac mortem infert. Cæterum adiecit nomina viſcerum, quibus communi vna ratione aqua inter cutem progignitur, & dixit, fereque incipit à parte inani, ac lumbis, iecoreque, & non lateat te cõmunem illam rationem eſſe, quoniam aqua intercutem concoctricis iecoris facultatis defectu contingit, à qua tanquam prima cauſa generationis hydropis contingere poteſt, quę eſt illius viſceris, ſanguinis generationis defectus, autore Gal. ſecundo de Facultatibus naturalibus, capite octauo, quæ cauſa poteſt hærere hepati primo eius genio, vel per cõſenſum ab aliis ei auicinatis membris, vel continuatis, vel pertangentibus, velut à ieiuno, aut tenui inteſtino, aut à venis meſentericis, quæ membra cum habituali intemperie afficiantur, facile etiam vna refrigerare poſſunt omnes ſimarum iecinoris partium venas, vt ait Gal. V. de Locis affectis. cap. VI. quo fit, vt ad hepatis quoque corpus intemperies ipſa perueniat. Quæ venę in huius viſceris partibus conſiſtentes per conſenſum afficiuntur, deinde tractu temporis hepar quoque eadem diſpoſitione infe- D ſtatur. Quo fit, vt aqua inter cutem adgeneretur, tum vitio hepatis per ſe, tũ ex parte inani per conſenſum, & ob hoc dixit Galenus ſecunda Prædictionum ſectione, commento primo, vnam communem fore rationem generandæ hydropis à iecore videlicet, & parte inani, quæ eſt virtutis concoctricis imbecillitas, & defectus, & iterum non lateat te, quòd dixit Galenus, partis inanis eſſe ieiunum, & lactes, ac inteſtina tenuiora, quæ ſibi locum vendicant inter extremam thoracis coſtam, & oſſa femoris, eæ enim partes vacuæ ſunt ab oſsibus, & flaccidæ ſunt, & non tenſæ, niſi de proximo quiſpiam repletus fuerit poculentis, atque eſculentis, intelligens per ieiunum inteſtinum multifariam in orbes conuolutum, vaſorum complurium ſerie contextos, quod vt ait Galenus ſexto de Aggreſsibus anotomicis ieiunum nominatur, quia ſemper cibo vacuum inuenitur. Lactes autem ſunt, vt Probus ait, loca in lateribus ſub vmbilico pube tenus, adeo delicata, vt plagam ferre non poſſint, & dicuntur lactes ob molitiem, & earum pinguedinis candorem lacti aſsimilatum, per quas labitur cibus, & quod cibum alliciant, inteſtina verò tenuiora ſunt, quæ exigua, & parua ſunt. Lumbi verò partes ſunt ex

vtraque parte thoracis inferna ſpondilorum ſitæ, vt ait Galenus ſexto de Vſu partium capite decimo quinto & decimoſexto, thorax enim medius eſt,eumque lumbi vtrinq. circumſtant,in parte inferna. At ſanè lumbi partes corporis ſunt inferiores ſpinæ, quinque vertebras vtrinque complectentes. Sunt enim lumbi à cintura ad nates ſiti, à quibus venereus liquor defluit, autore Plinio, ſecundo de Naturali hiſtoria, cap. ſecundo vbi ait, lumborum verò dolori confert ſemine ſole ſiccato. Sunt igitur hæc membra, quæ ſi frigida intemperie afficiantur, eam ob eorum vicinitatem per ſocietatem magnam, quam habent per conceptacula, & venas, ad iecur eidem conſentire poſſunt. Quo fit, vt ne dum iecur primo ſui genio in ea intemperie vitiatum, verum & ab his membris per conſenſum in facultate concoctrici offenſum, aquam inter cutem progignere valet, vt dixit Galenus ſecundo de Potentiis naturalibus cap. octauo. A

II.

Quibus ergo ex inani parte, & lumbis, principia aquæ inter cutem fiunt, his pedes intumeſcunt, & alui fluor diutinus fit, neque exoluens dolorem, qui ex inani parte efficitur, ac lumbis, neque molliens ventrem. B

MODVM generationis diuerſum aquæ inter cutem, tum à iecore, tum à parte inani in hoc ſermone, & ſequenti edocet Hippocrates, indicia quippe ponens quibus facile ſignificatur, vel aquam inter cutem à parte inani ortam, vel à iecino re ipſo vt verum fateamur fore præſagium ab initio dictum, videlicet, aqua inter cutem omnis, ſi ex acuto morbo exiſtit, malo eſt, & dixit. Igitur quibus aqua inter cutem initium à parte inani,vel à lumbis capit,quamcunque volueris partem in parte inani comprehenſam, ſiue inteſtinum ieiunum fuerit, ſiue lactes, vel inteſtina tenuiora, indiciũ eſt intumeſcere pedes, indicium namque cõmune eſt in omni hydropis ſpecie pedes primo intumeſcere, vt ait Galenus, quoniam cum aquæ inter cutem familiare ſit ipſam nequaquam generari poſſe niſi iecur vitiatum, atque defectum fuerit in facultate ſanguinis generatiua, vt ait Gal. V. de Locis affectis cap. V I. & V I. cap. primo,& I I. de Facultatibus naturalibus,cap. octauo,& ſexto Aphoriſmorum,commento X I I. vbi ait.Aqua verò inter cutem fit, cum ſanguinis generatio fruſtratur,ideo in hydrope primo generatur ſanguis contumax, atque rebellis alitioni membrorũ corporis noſtri. Quo fit vt ſanguis ille ad membra per means ſentientia membra ſanguinem illum non eſſe nutritioni idoneum, talem natura derelinquit ab opere ſuo, & in membris permanens ea in tumorem vertit, & hic quippe tumor primo in pedibus apparet, quoniam procul à calidiſsimis abſunt partibus, vt ait Galenus ſecunda Prædictionum ſectione comm. tertio, quo fit,vt id ſuperfluum ſubſidens in pedibus ob diſtantiam caloris abſolui non poſsit, ſicut in propinquiorib. partib.fonti caloris nõ contingit,ſanè accidit hoc in omni hydropis ſpecie, ſiue aquoſa fuerit, vt aſcites, ſiue ventoſa, vt tympanites, aut pituitoſa,quam anaſarcam, & leucophlegmantian nominant, vt ait Galenus in libro de Tumoribus præter naturam. cap. X X. & V I I. Aphoriſ. comm. L X X I. idem quoq.tumor pedũ primo in omni aqua inter cutẽ palam erit à quacunq.parte aqua inter cutem ortum habuerit,ſiue ab hepate, aut inani parte,ſiue renibus,ſiue liene, ſiue ab aliis omnibus partibus, quas nominauit Gal. V. de Locis affectis,cap.VI.& I I. de Facultatibus naturalibus,cap. octauo, Cæterum quod plurimum peculiare eſt aquæ inter cutem indicium, attulit Hipp. dicens,& alui fluor diutinus maxime fit his, qui aquæ inter cutem laborant,orta quippe à parte inani, & lumbis, & ſcire debes,quod communiori nominis ſignificatione aluus ventriculum acceptat, vt eſt Galeni mens Aphoriſmorum quarto, comm. X I I. vbi ait, ſed conſequitur ad omnium, quæ ad aluum pertinent inſtrumentorum intemperaturas,hoc eſt ipſius ventriculi, in quem cibos deuoramus; & eorum, quæ ex hoc ſuſcipiunt, atque tranſmittunt inteſtinorum. Quo fit, vt ventriculus numerum inanium partium ingrediatur, ob id dictum Galeni ſecunda prædictionum ſectione, commento primo vbi ait: Nam in more eſt vocari illas partes inanes, quæcunque inter ex C D

tremam

A tremam thoracis coſtam, & femoris oſſa habentur; ſanè igitur aqua inter cutem, ſi à ventriculo ortum habuerit à parte inani oriri facile quis dicere poterit, & eam fore ortam ex parte inani, alui fluor indicare poterit, qui à ventriculi concoctiua facultate vitiata facile contingere poteſt, ob alimentum, quod ventriculus corrumpet, autore Galeno Aphoriſmorum ſexto, commento decimo ſexto. At non lateat te, quòd vbi alui fluor comitatur aquam inter cutem à ventriculo per corruptum alimentum ortam, non eſt hic indicium lethale, quoniam ex alia cauſa videlicet ex cibo, aut potu corruptis contingit, & non vi morbi, vbi verò morbi cauſa, & maleficentia in aqua inter cutem à parte inani ortam fluor alui ſuperaccidat, hoc quidem ſalutis ſpem tollit præſertim ſi ab illis inanibus partibus, quæ ſunt lactes, & ieiunum, aqua inter cutem naſcatur, & proinde alui fluor eueniat, quo forte ſignificabitur partes illas inflammatione teneri, ob quam earum venæ, quas meſeraicas nominant, per quas iecur ad ſe trahit alimentum, imbecilles factæ ſunt. Quo fit, vt non poſsint id iecori condonare, vt in eo idoneum efficiatur, pro alitione cæterorum membrorum.
B At quoniam pro imbecillitate ieiuni, & inteſtinorum tenuiorum hæc eadem grauitantur, adeo, vt id totum deorſum propulſent, & alui fluor ſane ſubſequatur, qui in aqua inter cutem taliter ortam, deterrimus eſt, indicans corpus alimento vacare. Pariter quoque cum inflammatio iter hoc ad iecur intercludat, vt nequaquam ad ipſum alimentum penetrare poſsit, præ debilitate in lactibus, & ieiuno firmabitur, & id calore inflammationis præter naturam corrumpetur, quo in loco alimento corrupto, bilis copia accumulabitur, quæ ab eodem calore acris & acuta effecta, mordet inteſtina. Quo fit, vt irritentur excitenturque ad excernendum excrementa in his contenta, & ex altera cauſa alui fluor in aqua inter cutem progignatur, & hanc ſententiam habuit Galenus commento duodecimo, ſecundæ ſectionis Prognoſticorum, & ſexto Aphoriſmorum, commento decimo ſexto, & hic alui fluor in aqua inter cutem etiam lethalis eſt. Quoniam vt ait Hippocrates, dolorem illum, qui à parte inani, & lumbis efficitur, non ſoluit, ſed ob inflammationis calorem, mordicando magis ipſum adauget, & hæc ea-
C dem inteſtina in natiuo calore imbecilia facta, ſpiritus flatuoſi copiam procreant, quæ eorum tenſione nimium dolent, & eorum debili facultate cruditatum multitudinem adgenerant, nequaquam potente eas intus detinere, & ob hoc alui ſequitur fluor, qui neque dolorem exoluit, neque ventrem emollit, ſed tenſione ipſum ſubleuat, & obdurat. Quo fit, vt hinc maiorem dolorem inferat, & inde ægrotantis mortem inducat, vt dixit Hippocrates ſectione ſecunda, Prognoſticorum primo vbi ait. Sed dolorem admodum infert, ac mortem.

III.

Quibus à iecore aqua inter cutem incepit, tuſsire quidem cupiditas eſt, ſed nihil excreant commentatione dignum, pedeſque intumeſcunt, ac venter non deiicit, niſi dura ac pro neceſsitate,
D atque etiam circa ventrem œdemata fiunt partim in dextra parte, partim ſiniſtra conſiſtentia, deſinentiaque.

CVM habitum iam ſit, aquam inter cutem, vel primo genio, vel per conſenſum ſequi epatis vitium, in facultate ſanguinis generatiua, & ab ea cum ſequantur varia ſymptomatum genera, à quibus indicia ſumuntur, aquam ipſam inter cutem ab epatis vitio originem habere. Merito Hippocrates in hoc ſermone edocet nos per ſymptomata ſequentia aquam inter cutem ſignificare ſuper eius ortum à vitiato epate in virtute concoctrici, ſanguificatiua, & dixit, quibus à iecore aqua incepit intercutem, tuſsire quidem cupiditas eſt. At ſcire debes, quòd qui aqua inter cutem detenti ſunt, affecto primo genio epate, ipſius moles, vel ob inflãmationem, vel ſcirrhum præcordiis occurrens, anguſtiam in pulmone progignit, vt ait Galenus ſecunda Prognoſticorum ſectione, commento tertio, quo fit, vt ad motum ſibi conuenientem, qui eſt tuſsis, pulmo excitetur, ob quam

rem tuſsire cupiunt, nihil tamen commentatione dignum excreant, cum tuſsis hæc non ſit ex tenui humido, pungente aſperam arteriam, vel ipſum pulmonem angu A
ſtiante, ſed ex ſola pulmonis compreſsione à ſepto tranſuerſo, ob iecinoris molem, ei occurſantem, quo fit, vt ii tuſsire incipiant, ſentientes tamen nihil momenti excreare, à tuſsi ceſſant, quieſcuntque paululum, donec iterum pulmonis anguſtia admouetur, & denuo tuſsire cupiunt, pariterque modo dicto ceſſant, & hæc tuſsis in hydrope ex affecto iecinore contingente futuram ægroti corporis perditionem promittit, quoniam cum hæc tuſsis ſicca ſit nulla quippe humiditate ad pulmonem occurrente, ſolum ſignificatur vehemens pulmonis anguſtia ex ſola ipſius compreſsione à ſepto tranſuerſo effecta, qua viæ pulmonis obſerantur, & inde reſpiratio repente tolli poteſt, & vita: & hanc mentem habuit Hippocrates ſeptimo Aphoriſmorum, commento quadrageſimo octauo, vbi ait, aqua inter cutem laborans, ſi à tuſsi habeatur ſcilicet ſicca, deſperatus eſt, & ſi Galenus huius Aphoriſmi veritatem comprobet, de tuſsi ortum habente ab humiditate adaucta in hydrope aquoſa, in qua tuſsis ſuperueniens lethalis eſt, cum periculum immineat ſubitę ſuf B
focationis, dixit enim Galenus ſexto Aphoriſmorum, commento trigeſimo quinto, ſi humiditas in aqua inter cutem adaucta fuerit, vt iam aſperas occupet arterias, ſi tuſsis ſuperueniat, tunc periculum imminet, ne homo haud ita multo poſt ſtranguletur. Ob hæc igitur tuſsis in aqua inter cutem affecto iecinore ſuperueniens, ſiue fuerit ex ſolo tumentis epatis occurſu, non paruam in pulmone anguſtiam gignente, ſiue fuerit ob humiditatem occupantem arterias aſperas pulmonis, atque in his manentem, indicium eſt deterrimum cum ægrum ſuffocatione periturum pronunciet, Demum verò dixit. Pedes intumeſcunt, hoc enim generale ſignum eſt in omni hydropis ſpecie, præſertim ſi a vitiato epate hydrops ortum habuerit, cauſam iam diximus eſſe, pedes longius diſtare à calidiſsimis noſtri corporis partibus, ad quos epar validum alimentum tranſmittere nequit, ſed ſanguinem illum admodum aquoſum, alitioni pedum contumacem, eorum natura relinquit ab opere ſuo, qui illic permanens vertit pedes in tumorem, quem ob diſtan- C
tiam natiuus calor membrorum calidorum attingere non valet, neque & ipſi calore abundant, quoniam à ſanguine derelinquuntur, autore Galeno ſeptimo Aphoriſmorum, commento decimo ſexto, quo fit, vt pedes primo intumeſcant, tardiuſque abſoluantur in aqua inter cutem. Cæterum dixit Hippocrates ac venter non deiicit, niſi dura. At non lateat te ob imbecillem iecinoris concoctionem, atque debilem expultricem diu in eo manent reliquiæ alimenti, quarum partim mittuntur ad intimam peritonæi ſedem, vbi videlicet peritonæum, quod eſt interior pars abdominis, ſimul colligit, & veſtit, quæcunque ſub thorace inſtrumenta vſque ad oſſa pubis, & ilia, & ad lumborum vertebras, & hoc idem circumtenditur ſingulis inteſtinis, & viſceribus, tum arteriis omnibus, ac venis, & neruis, & hæc vide tu à Galeno quinto, & ſexto de Aggreſsibus anatomicis, & quarto de Vſu partium. cap. decimo & ſexto Aphoriſmorum, commento quinquageſimo octauo, partim verò ob iecinoris inflãmationem torrentur, ſiue vruntur, vt ait Galenus ſecunda ſectione Prognoſticorum, commento tertio, quo fit, vt aqua inter cutem affecto epate ortum habens alui vacet profluuio, tum quoniam ſuperfluentis alimenti reliquiæ partim mittuntur extra inteſtina, partim verò torrentur, & ob hanc cauſam ſic hydrope correptus non deiicit, niſi dura, ac pro neceſsitate, ideſt D
coacte, & hanc mentem habuit Hippocrates in libro de Coacis prænotionibus, vbi ait, & aluus dura egerit, eaque ad neceſsitatem coacta. Adiecit quoque Hippocrates, aquam inter cutem iecinore vitiato ſequi circa ventrem œdema, partim in parte dextra, partim in ſiniſtra conſiſtentia, deſinentiaque, & non lateat te œdema tumorem eſſe præter naturam mollem, & abſque dolore, cuius generatio eſt ex pituitoſa ſubſtantia, aut ſpiritu vaporoſo, vt ait Galenus ſecundo Artis curatiuæ ad Glauconem. cap. tertio, & decimo quarto Methodi, cap. ſecundo, & tertio, vbi ait. Ex pituita conſtat œdema ipſum rarus quidam, atque indolens tumor, & idem dixit Galenus quarto Aphoriſmorum, commento trigeſimo quarto, & œdematis generatio eſt varia, plerumque enim affecto epate, cum quorundam membrorum debilitate fit, & intumeſcunt membra illa, velut accidit œdema in cruri-

bus, &

A bus,& pedibus eorum, qui aqua inter cutem laborant,& qui phthiſi tenentur,atq. mala corporis habitudine, quam cachexiam vocant, quandoque verò progignitur œdema ex pituitoſa humiditate in aliquam particulam influente, velut in his, qui profluuio humiditatum frigidarum à capite corripiuntur,vt ait Galenus,etiam eorum curationes variæ exiſtunt, varioque egent præſidio, ſanè igitur alicuius hominis corporis affecto iecinore vniuerſa cutis, ad quam veluti nutrimentum humor pituitoſus demandatur, intumeſcit,ob eum contumacem fore alitioni, & relictum ab opere membri, ipſe in tumorem membrum vertit, quem ſi premas cum digito, ſtatim apparet caua, ſed paulopoſt ad priſtinum reuenit ſtatum. At ob hoc quod aqua intercus, nedum ab epate originem trahit, verum & à liene, vt Hippocrates,& Galenus aiunt ſexto Aphoriſmorum, textu & commento quadrageſimo tertio, & ſeptimo Aphoriſmorum, commento ſeptuageſimo tertio, ob hoc vtroque affecto viſcere in parte corporis dextra,& ſiniſtra,fiunt œdemata ob albam pituitam ibi accumulatam,qua illa digito cauantur & ad priſtinam reueniunt conditionem,& dixit Hippocrates, cõſiſtentia ſcilicet œdemata quandoque in ſua ſubleuatione cum ea confirmata extiterint, deſinentiaque aliquando, cum corporis calor aliquanti fuerit vigoris, potens quidem quidquam albæ pituitæ, & ſpiritus vaporoſi abſoluere, vbi verò œdemata hæc procedente tempore fuerint confirmata, conſiſtent quippe in ſubleuatione, & non deſiſtent ob calorem corporis adeo frigeſcentem, vt neque albæ pituitæ quidquam neque ſpiritus vaporoſi ipſe abſoluere valeat, & cum hoc extiterit, tu certam, & proximam ægrotantis mortem pronuntiabis.

C

IIII.

Si caput, manus, ac pedes frigidi ſunt, ventre, coſtiſque calentibus, malum eſt.

D OPINOR ego Hippocratem in hac dictione coniectari velle non in omnibus extremarum partium frigiditatem abſurdam fore,ſed in acutis tãtum vel diuturnis morbis, qui ab acutis originem habent, vti aqua inter cutem, ſi morbo iungatur acuto ideſt febri non intermittenti. Propterea ſcire debes, vt ait Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento primo,quod in morbis diutinis præſertim qui ſine febre ſunt, & in hyeme, & in ætate ſenili frigiditatem extremarum partium, vt aurium, & narium, pedumque, & extremarum manuum fieri nihil abſurdum eſt. Quoniam in his extremorum frigiditas non morbi maleficio contingit, ſed præ debilitate caloris haud quaquam ad partes corporis extremas penetrare,valentis. Quo fit, vt illæ natiuo calore depauperatæ frigeſcant, & partes interiores non caleſcant, & vrantur, nulla exiſtente febris præſentia. Ob quod in morbis his diuturnis, etſi frigeant corporis extrema id tamen à periculo tutum exiſtit, magiſque cum morbus diutinus hyeme infeſtat corpus, tunc enim corporis extrema frigido occupantur, quoniam hoc prodit conſtitutio ratione ambientis aëris. Pariter quoque vbi is morbus in ſenili ætate ægrum corripiet, minori erit cum periculo, duplicata enim caloris natiui imbecillitate orta tum à diutino morbo, tum ab ætate ſenili, non poterit idem calor ad extremas corporis partes permeare, frigeſcent igitur, & nihil abſurdum erit in hominis vita. Vbi verò morbus diuturnus coiret

D cum febre, quæ per incurſionem,ideſt acceſsionem fit,quam annotationem priſci nominant,vt ait Galenus ſecundo Prædictionum, commento quarto, & ſecundo Aphoriſmorum,commento primo. Acceſsiones enim ideo annotationes dicuntur, quia morbos, febreſque notant, & ſignant, iuxta illud Hippocratis primo Aphoriſmorum duodecimo, acceſsiones, & conſtitutiones morbos indicabunt, ſiue etiam per intermiſsionem febris diutino iungatur morbo. In his quippe extremarum partium frigiditas, nihil abſurdum eſt. Intermittentium enim febrium terminus ad infebricitationem peruenit, vt haberi poteſt à Galeno quarto Aphoriſmorum,commento quadrageſimo nono,& primo de Differentiis febrium. Quo fit, vt febres,quæ per incurſiones fiunt, atque etiam intermittentes mortis periculo vacent, etſi ſummæ partes corporis frigidiores fiant, vbi verò morbus fuerit

acutus, aut ab acuto ortum habens quoniam sapit naturam morbi acuti frigiditas A extremarum corporis partium, lethalis est, quoniam in visceribus corporis indicat magnitudinem fore inflammationis, qua ægrotans ad necem perducetur. propter enim in visceribus magnitudinem inflammationis fore parum sanguinis vndique ad partes corporis permeat, quoniam calore inflammationis exuperante ad se trahit per modum cucurbitulæ ex toto corpore sanguinem, quo fit, vt ob defectum sanguinis ad viscera se recipientis extremæ partes frigescant, & viscera peruruntur, quæ sunt thorax, & epar, & hoc quidem exitiale est, quoniam circa viscera inflammationes ægrotantem periclitant. Merito igitur dixit Hippocrates, Si caput videlicet in Morbis acutis, aut ab his ortis, manus, ac pedes frigidi sunt, ventre, costisque calentibus, malum est, & eandem sententiam voluerunt Hippocrates, & Galenus septimo Aphorismorum, sexagesimo nono, & quarto Aphorismorum, quadragesimo octauo, & idem exquisitius enarrauit Galenus commentario secun B do, primi de Morbis vulgaribus Hippocratis, & tu vide. Et idem voluit Galenus commentario secundo, tertii de Morbis vulgaribus Hippocratis, vbi ait. Mortis verò apertum signum est extremarum partium liuor, & frigus in morbo acuto. At oboritur dubitatio, an in morbis acutis fieri posit annotatio deprehendens cum rigore & frigore extremas corporis partes, absque mortis periculo. Huic dixit Galenus secundo Prædictionum, commento quarto, hoc contingere posse, videlicet per morbos acutos, annotationem fieri rigore, vel frigore deprehendente nedum extremas corporis partes, verum & cutem circa costas, & ventrem, & talis rigor, aut frigus tale, nullum vitium in visceribus promittit, vti ad hoc genus delegetur lypiria febris, in qua non ob hoc, quòd summæ corporis partes frigeant, & viscera caleant, ægrotantis inflammatio in visceribus sequitur, neque mortis periculum timetur, quod sane in ægroto magnum habetur, vbi partes, quæ circa costas, & ventrem calidæ permanserint, & extremæ partes perfrigeant, tunc enim in visceribus magnitudo significatur inflammationis futuram mortem promittens. Iterum quispiam dubitabit, an per morbos acutos extremarum partium C frigiditas contingere posit absque inflammatione ægrotantis corporis viscera occupante. Huic dixit Galenus septimo Aphorismorum, commento vigesimo sexto & ait, fit etiam hoc propter animæ defectum, vel quia calor natiuus extinguitur, vel quia ob frigidam plenitudinem suffocatur, & idem voluit Galenus commentario secundo, tertii de Morbis popularibus Hippocratis, vbi ait, fit enim, & hoc natiuo intereunte calore, & non lateat te sicut frigiditas extremarum corporis partium ex magnitudine inflammationis viscerum contingens, satis exitialis est, vt dixit Galenus septimo Aphorismorum, commento primo, ita non tutus est à mortis periculo animi defectus, & natiui caloris interitus, vel eius à frigida plenitudine suffocatio, & scire debes, quòd ob aliam causam per morbos acutos frigiditas extremorum contingere potest, absque inflammatione viscera occupante, vt ait Hippocrates septimo Aphorismorum, vigesimo sexto, cum dixit, In forti dolore ventris partium extremarum frigiditas malum, & huius rationem attulit Galenus quoniam vehementi dolore medias corporis partes infestante, natura in se ipsam D contrahitur, & ad eam consequitur sanguis extremas corporis partes derelinquens, & cutim etiam vniuersam, quo fit, vt sine viscerum inflammatione frigiditas eas comitetur partes, & hæc sanè frigiditas non fugit exitiale corporis periculum, quoniam in forti dolore primorum membrorum facultates adeo fatigantur, vt timor fiat de earum absolutione autore Galeno primo Prognosticorum, commento trigesimo octauo.

V.

Optimum verò est, si corpus omne æque calidum, molleque est.

NON dubito Hippocratem in hoc sermone, optimam corporis habitudinem attulisse, qua quis præsagire poterit in morbis acutis, vel ab his ortum habentibus terminum ad salutem, cum omnino exitiale indicium ex proxima oratione adduxerit, & dixit, optimum verò, & veræ futuræ salutis nuntium in morbis acutis,

A tis, vel ab his ortis, eſt: ſi corpus totum ideſt, quo ad omnes eius partes, quæ ſenſu tactus percipi poſſunt, æquè calidum, atque æquè molle fuerit, quoniam indicat vires totum corpus gubernantes adeo validas fore, vt ipſum, & illius partes ita gubernet, regatque, vt ab his, quod diſſonum, & abſurdum, contumaxque eſt propulſet. Quod verò idoneum eſt ei, & pro ſuis conueniens functionibus, detineat, atque cuſtodiat, & hoc confidentiam futuræ ſalutis corporis ægrotantis adauget, & ob hanc rem affectio, qua ægrotum corpus infeſtabitur, optima dicetur; quoniam aut natura, aut medici opere optimum adipiſcetur finem. At notatu dignum eſt, molle, vt ait Ariſtoteles, ſecundo de Generatione, & corruptione, eſt, quod in ſe ipſum cedit, nec migrat, ideſt loco non mouetur, & id in noſtro corpore eſt caro. Dixit enim Galenus libro tertio, de Differentiis pulſuum, & libro quarto de Dignoſcendis pulſibus, cap. primo, Id in nobis molle eſſe, vt etiam ait Plato, quod noſtræ carni cedit, id verò durum, cui caro noſtra cedit. Vbi igitur quis per acutos morbos ægroti carnem tangendo, vndique ipſam mollem æqualiter ſenſerit, B & non hinc mollem, inde verò duram ſignificabitur, corporis regentis facultates, morbi materiam obtinere, & eam excernere, vel abſoluere, quod in morbis fidiſſimum eſt, ac ſalutare, contrarium verò inſalubre, indicans materiæ difformitatem, & inobedientiam ad concoctionem, laboremque, & fatigationem, virium materiam morbi, & corpus gubernantium; & hæc tollunt ſpem futuræ ſalutis ægroti cosporis, ſicut æque molle eam concreuit. Pariter quoque, & æquè calidum, per omnes partes corporis ægrotantis, indicat ipſius validas fore vires, & ſanguinem, & ſpiritum vndique ad omnes corporis partes contribuere potentes, & hoc etiam ſalubre ſatis eſt, in acutis morbis, ipſo enim per omnes partes corporis ſic contributo calido, abſoluitur in his materia, & ſpiritus vaporoſus, quibus partes corporis difformes, & inæquales in calore, & frigore reddebantur, & in his ſanè remanet natiuus calor ſincerus, & purus; qui eſt natura noſtra, vt ait Galenus quinto D Aphoriſmorum, commento vigeſimo ſecundo.

VI.

Qui dolore vexatur, facile conuertatur, ſitque reſurgendo leuis oportet.

Cvm dolor virtutem abſoluat, vt ait Galenus ſecundo Prognoſticorum, commento trigeſimo octauo, videtur inter morbos acutos, vel ab acutis ortos numerandus, propterea edocet Hippocrates in hac oratione præſagire de termino ſalutis, vel mortis, iudicio aſſumpto à dolore. At cum plærique dolores abſque continua febre infeſtent, vt ait Galenus ſecundo Aphoriſmorum, cõmento decimo nono, non dicetur forte dolor de genere acutorum morborum, & ob hoc dicam Hippocratem per dolorem in verbo ſuo non ſignificare dolorem propriè, qui eſt tangendi actionis noxa, vt ait Galenus in libro de Symptomatum differentiis, cap. tertio, ſed diſpoſitionem, quæ dolorem efficit, vt eſt Galeni ſermo ſecundo Aphoriſmorum, commento ſexto: vbi igitur talem eſſe verborum Hippocratis intellectum putabimus, dicemus ipſum edocere nos præſagire non iudicio à dolore capto, ſed à diſpoſitione dolorem agente quæ facile ex genere morbi acuti eſſe D poteſt, & hanc ſententiam videtur ſentire altera traductio taliter ſcripta, conuerti autem conuenit facile ægrotum, & in attollendo ſe leuem eſſe, nullum quippe de dolore verbum præſcribens. Sanè autem & ſi morbus acutus plurimum non ſit abſque febre continua, vt ait Galenus ſecundo de Criſibus cap. duodecimo, non oppugnat tamen quandoque morbum acutum ſine febre fore, vt ait Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento decimo nono, ob hanc cauſam dicemus literam primam eiuſque intellectum meliorem eſſe, cum dolor in ſui vigore morbus ſit acutus, & vacet aliquando febre, & quoniam quandoque dolor comitatur aquam inter cutem, qui cum infeſtat ægrum facile interimit, vt ait Hippocrates ſecunda ſectione Prædictionum, commento primo, ideo iudicio aſſumpto à dolore edocet Hippocrates prognoſticari de termino morbi ad bonum, aut malum, & dixit, qui dolore vexatur, ideſt, qui aqua inter cutem ex morbo acuto tenetur, &

dolore vexatur, immo quicunque ex quouis morbo, dolore vexatur, si facile con uertatur, id est ad diuersas sui corporis differentias secundum voluntatem moueatur, sitque resurgendo leuis, id est absque grauedine, & motus difficultate resurgat, idest iterum voluntate surgat, indicium quippe bonum ex dolore existit. Indicat enim facultatem animalem motiuam secundum desiderium validam, ac bene se habentem fore, vna cum robore musculorum, quibus ipsa motionis functiones secundum voluntatem perficit, vt in libro de Motu musculorum edocuit Galenus, sanè per hoc significatur huiusmodi dolorem salubrem fore, qui cum sit facultatis animalis passio, vt ait Galenus libro de Symptomatum differentiis, cap. tertio & facultas animalis bene habet, valideque doloris noxas sufferre potens. Quo fit, vt virtus præualeat, & doloris causam obtineat: at vbi per quoddam indicium significatur corporis facultatem bene ferre posse morbi onus, per id sanè salutis confidentia, & spes augetur. Quod certe accidit, vbi corpus dolore vexatum, facile conuertitur, & leuiter resurgat. Præter hęc digreditur Galenus secunda sectione libri Prędictionum, commento sexto supra aliorum membrorum primorum facultates, quibus validis existentibus valide etiam sufferre poterunt morbos oppugnantes functionibus, & eorum naturis, & quoniam Galenus tum ibi, tum quinto de Locis affectis, cap. primo, tum tertio de Facultatibus naturalibus, ea aperta luce enarrauit, sistam ab eorum longioribus enarrationibus, & tu vide.

VII.

Si corpus omne graue est, & item manus, ac pedes, maiori cum periculo est.

QVOD proximo ex præcedenti commento edocuit Galenus, nunc ad memoriam oportet reuocare, videlicet, quod tota præsagitionis summa in colatione, atque proportione virium morbi ad ægroti uires consistit, ea enim cognita, medicus facile præsagire poterit ægrum hunc conualiturum, alterum verò moriturum, & hanc mentem habuit Hippocrates prima Prædictionum sectione sexto, vbi ait, oportet igitur agnoscere talium naturam affectionum quantum supra vires corporis sit: Vbi igitur morbi vires, ægroti vires superexcesserint, nequaquam poterit æger suarum virium imbecillitate, ferre onus nequitiæ morbi. Quo fit, vt periculum sit perditionis ægri, vbi verò ægroti uires obtinuerint, adeo æger morbi onus ferre poterit, vt ipse à morbo conualiturus sit. Merito igitur dixit Hippocrates, si omne corpus graue est, idest onere morbi grauitatum, ipsum ferre nequiens, adeo, vt seipsum totum neque conuerti, neque resurgi valeat, ad ipsius desiderium, minusque & crura moueri, si ambulare, aut surgere contingat, & adhuc cubando ea transferre ex voluntate nō posit, pariterque & manus graui onere morbi teneantur, vt hinc, & inde aliquid capere, aut dimittere nequeant, quòd si hæc ægro dolore vexato contigerint, procul dubio ipse in maiori constituetur necis periculo, quàm si ęger solo vexaretur dolore, indicant enim ea noxam principi parti, idest cerebro ex dolore comunicari, à quo, vt est Galeni mens quinto de Locis affectis, & in libro de Dissectione neruorum, nerui, & musculi ortum trahunt, qui propter eandem noxam functione motiua secundum voluntatem vacant: quanti autem nocumenti, ac periculi sit, cum cerebrum à re contra naturam offendatur, nulli dubium est.

VIII.

Si verò præter grauitatem vngues quoque ac digiti liuidi sunt, expectanda mors continuo est.

ADIECIT in hoc sermone Hippocrates indicium, quo quis certius præsagire poterit de futura, & proxima ægrotantis morte præter totius corporis grauitatem, & eorum membrorum, quæ sunt naturæ organa pro functionibus, virtutis motiuæ secundum voluntatem, & dixit, si verò præter grauitatem in corpore toto, & particulis eius, qua in illis facultas motiua secundum desiderium offenditur,

tur, adfuerint vngues, ac digiti liuidi expectanda mors eſt, continuo recordari
A conuenit eorum, quæ dixit Galenus tertio de Potentiis naturalibus, videlicet incolumitatem operationum, in quas primorum corporis membrorum facultates per naturam exire debent, indicare incolumitatem earum facultatum, veluti etiam earum functionum noxam, & vitium, dixit autem Galenus, indicare vitiatam, & nocuam facultatem vt à læſis operationibus ſignificemus ſupra noxam, & læſionem facultatis earum operationum, vti ſupra perfectas virtutis functiones, ſignificemus validam, & bene ſe habere facultatem. Ob quam rem cum Hippocrates iam edocuit præſagire de termino acuti morbi, vel ab acuto orti, iudicio quippe ſumpto à læſis functionib. virtutis ſecundum voluntatem mouentis, cuius cerebrum eſt ſedes, quod vtique pari modo læditur, ſicut eius facultas, nunc ipſe edocet preſagire de termino morbi habita mente ad noxam alterius facultatis, quæ ex corde ortum habet, quam vitalem nominat Galenus quinto de Locis affectis, cap. primo, & in libro de Virtutibus noſtrum corpus diſpenſantibus, quam virtutem
B ſignificauit Hippocrates dictione iſta. Vngues quoque, ac digiti liuidi ſunt Liuor enim extremorum indicat natiuum calorem extingui, qui à corde prorumpit, vt ait Galenus ſecunda ſectione Prædictionum, commento octauo quippe liuent extrema, quia non amplius eis calor redit, defectu ſangninis non permeantis ad ea. vt eſt Galeni ſententia quinto Aphoriſmorum, commento vigeſimo, & vigeſimo tertio, & ſecundo commentario primi Hippocratis de Morbis popularibus. Ne credas tamen extremorum liuorem indicium infallibile eſſe futuræ mortis proxime, cum, vt ait Galenus in dictis Aphoriſmis, iis liuor fiat à frigore, quod cum intenſum hæret extremis ea liueſcunt, ſicut accidit multis tranſeuntibus loca frigida, aut niuoſa, quibus etſi liuenſcant extrema, non commoriuntur tamen, & licet extremum membrum frigore perdatur, cum hoc non ſit per impotentiam facultatis regentis non potentis ad extrema corporis calorem demandare, ſed ratione ſolius frigidi his extrinſecus hærentis, totum non perditur corpus, & ob hoc dixit
D Hippocrates, vt ait Galenus ſi cum grauitate liueſcant extrema, continuo, nulla facta cunctatione, ideſt inquiſitione æger moritur, vel continuo, ideſt ſemper moritur æger, vbi grauitati totius ægroti corporis, liuor extremorum vi morbi iungatur, indicatur ex hoc vtramque facultatem demortuam fore, vitalem ſcilicet à corde ortam, & animalem à principe parte ſcilicet cerebro, & ob hoc neceſſarium eſt, ægrum confeſtim moriturum, iuxta illud Galeni commentario ſecundo, primi de Morbis vulgaribus Hippocratis neque amplius poteſt calor ad extrema redire, & eſt argumentum conſtans non potens vltra diem ſextum vires ſuſtinere.

IX.

Si digiti, ac pedes omnino nigreſcunt, minus peſtiferi ſunt, quàm ſi liueant, ſed alia ſigna conſideranda ſunt: ſi enim facile ferre malum appareat, & aliquod aliud ſalubre fuerit ſignum, morbum verti ſpes eſt ad abſceſſum, ita vt æger ſit conualiturus, corporis verò nigredo caſura.

D VT exquiſitius doceat Hippocrates Prognoſticari iudicio ſumpto à permutata extremorum qualitate, quæ eſt ob natiui caloris imbecillitatem, non potentis ad ea permeare, & iam annotauerit hoc mente habita ad extremorum liuorem. In hoc ſermone idem agit capto iudicio ab extremorum nigredine adſequendo documenta præſagitionis ab offenſa cordis facultate non potente natiuum calorem à corde prodeuntem ad extrema demandare, & dixit. Si digiti, ac pedes omnino nigreſcunt &c. Puto ego Hippocratem in hac dictione hæc videlicet manuum, ac pedum frigiditatem, & horum liuorem inuicem conferre, cum vitio, & morbi acuti maleficentia in corpore progenita ſunt, agit enim in hoc libro Hippocrates de Morbis acutis, vt ait Galenus ſecunda Præſagiorum ſectione, commento quarto, tale enim vtrumque ſic effectum, videlicet, extremorum liuor, ac frigus, peſtiferum eſt, ſi morbi acuti vitio id accidat, indicat enim horum quodlibet ex ratio-

ne sua ægrum defecturum esse, vndique enim significatur natiui caloris mortificatio cum imbecillitate facultatis regentis ipsum ad extremas corporis partes consentire nequeuntis, neque mihi quemquam obiicere velim, Galenum nullo modo extremorum frigus interdum pestiferum esse asseuerare, quoniam hoc sibi veritatem vendicat, cum extremarum partium frigus ab aliena, vel extima causa processerit, & non morbi maleficentia, & ob hoc dixit Hippocrates, si enim facilè ferre malum appareat, idest, si æger facile ferat morbi onus, adeo vt primorum membrorum facultates vigentes maneant, & non laxentur, tunc extremorum algor etsi sit in morbo acuto pestiferum nemo ipsum censere debet, quoniam hoc non erit per vim morbi, sed ex plenitudine materiæ in extremis decumbente. At vbi cum hoc algore societur indicium aliquod sperandæ salutis, vt quod in functionibus principalium bene habeat, proculdubio tunc ægrum conualiturum iudicabit, & materiam illis in membris accumulatam in abscessum verti incipiet, cum confidentia ægri conualituri, & nigredinis corporis casus. Si verò absque vllo indicio æger tali nigrore prosequatur, absque dubio ægrum moriturum pronunciabimus, certius tamen id fiet, si cum extremorum liuore æger in huiusmodi succedat morbo, indicat enim natiui caloris absolutionem, & neci proximam, si continuo is appareat liuor in extremis corporis partibus. Non ab re igitur dixit Hippocrates minus pestiferi sunt, quàm si liueant. Dixit enim in libro de Coacis prænotionibus, liuores fientes in febre, breui mortem affore significant.

X.

Si genitale, testesque conuelluntur, dolor, ac mors significatur.

QVONIAM conuulsio facultatis animalis noxa est, & instrumentorum eius nerui scilicet & lacerti, vt ait Galenus in libro de Tremore, & palpitatione, & conuulsione, cap. quinto, & secundo de Symptomatum causis, cap. secundo & sexto Aphorismorum, commento trigesimo nono. Ideo Hippocrates in hoc sermone sequitur summam præsagitionis in morbis acutis, habita mente ad noxam functionum facultatis animalis, ac suorum instrumentorum, vt ea quippe animali facultate demortua præsagire possumus ægroti corporis mortem proximo futuram esse, & dixit, si genitale, testesque conuelluntur: & non lateat te, cum omnes corporis partes, quæ conuulsioni submittuntur, vt ait Galenus tertio de Locis affectis, cap. quinto à musculis, à cerebro neruos suscipientibus, moueri consentaneum esse, ob quam rem ipsis sic laborantibus, credemus cerebrum affectum esse. Igitur quoniam genitale, & testes per suos musculos neruos à cerebro suscipientes si motu mouentur conuulsiuo, ratione dignum est, cerebrum opinari affectum esse, quod cum sit sedes facultatis animalis, vt ait Galenus quinto do Locis affectis, cap. primo. nulli dubium est, eam offensam fore, & ob hanc rem, vbi genitale, & testes conuelluntur, cerebro noxa acquiretur & hinc facultati animali, & inde toti corpori, quoniam musculi corporis affecti, actiones à consilio, & voluntate pendentes perdunt, vt ait Galenus primo de Locis affectis ad finem. Quo fit, vt si in acuto morbo genitale, & testes conuellantur, mors significatur, vt ait Hippocrates. Item non lateat te conuulsionem significare dolorem, non vtique quod ipsa dolor sit, sed est dispositio, cum qua dolemus, solet enim Galenus secundo Aphorismorum, commento sexto, aliquando dolorem nominare dispositionem, in qua dolemus, in conuulsione enim dolemus, ut ait Galenus secunda Prædictionum sectione, commento decimo: quoniam dolor cum sit in corpore, & membris, actionis tangendi noxa, vt ait Galenus in libro de Symptomatum differentiis cap. tertio, rationi consentaneum est, in conuulsione dolorem fieri, quoniam dolor, præ noxa actionis tangendi, facit corporis vires contrahi ad sese, ita vt partes ad originem suam conuellantur, vt ait Galenus. Merito igitur, dixit Hippocrates, si genitale, testesque conuelluntur, dolor, ac mors significatur.

De somno.

XI.

A De somno, quemadmodum ex natura, & in consuetudine est, interdiu vigilandum, noctu dormiendum est, si contra commutetur, peior est, minimè verò offendit, si quis dormiat prima luce ad tertiam diei partem, qui vero ab hoc tempore somnus est deterior est.

Si illis fidem præstabimus, qui somnum dicunt esse animæ delationen à finib. corporis animalis ad principium. Vigiliam verò esse extensionem animę à principio ad omnes corporis partes, indubitato asseremus somnum, ac vigiliam functiones esse à facultate animali prodeuntes, & ob hanc rem putabimus Hippocratem sequi in hac oratione iam initiatum ordinem, videlicet edocere nos præsagire de terminis per morbos acutos, habito animo ad operationes à facultate animali prorumpentes, & videtur Galenum hanc habuisse mentem, primo de Symptomatum causis, cap. octauo, vbi ait: somnum fieri, & ex quantitate influentis virtutis animalis ad principium, & eiusdem sententiæ videtur Arist. in libro, de somno, & vigilia, vbi ait. Somnum esse ligamentum sensiterii, cum autem sensiteria ligentur, ideo quia animalis facultas suis vacat operibus, dicetur somnus de operibus facultatis animalis: vbi verò somnum contingere ob humidi vtilis copiam corpus animalis grauitantem. Vigiliam verò, ob siccitatem, & caliditatem primæ sentientis partis, id est cerebri, dubio procul asseremus somnum, atque vigiliam opera esse à naturalibus facultatibus prodeuntia, & sic loqui videtur Gal. commentario secundo primi Prorrhetici Hippocratis, vbi ait. Demonstrauimus autem vigiliam quidem fieri propter tum siccitatem, tum caliditatem primæ sentientis partis, id est cerebri: somnum verò ex contrariis, cum scilicet ex humidi vtilis copia grauetur corpus, & hunc animum habuit Galenus primo de Symptomatum causis, cap. octauo vbi ait. In somni tempore videtur animalis vis quiescere, naturalis autem vehementius operari. Et item ait cerebrum vbi quiescere plusculum ab actione vult, naturalem somnum animali inducit, quod etiam magis facit, cum nutrix in eo virtus largum, quo fruatur, humorem habet, ob hunc igitur Galeni sermonem fateri conuenit, somnum & vigiliam de operibus fore à naturali facultate peractis, cerebro quoque illi seruiente, veluti conceptaculum, non vt agens, nisi per facultatem in eo nutritiuā proruptam per hepar ad ipsum. Quæcunque enim in animalis corpore somnum admouent, ea quippe fabricata sunt facultatis naturalis actione. Ideo dixit Galenus toto somni tempore animalem virtutem quiescere, naturalem autem fortius operari, & vbi in somno ligentur sensiteria, id est per opus virtutis naturalis, dixit enim Aristoteles in libro de Somno & vigilia: somnum animali superuenire capite repleto, id enim maxime contingit à sumpto nutrimento, & his præsertim, qui plusculum vini biberunt, hæc autem somnum non ducunt, nisi his naturalis facultatis actio occursauerit.

D At non moueat te quod dicunt aliqui, somnum fieri per delationem animæ ad cerebrum, vt credere valeas, cerebrum quandoque absque anima persistere, & inde à finibus somni tempore, ad cerebrum permeare, absurdum namque id est, cum anima sedem habeat in cerebro, autore Galeno septimo de Decretis, & quinto de Locis affectis. Intellige igitur tu animam, idest, naturalem calorem, & spiritum, somni tempore à finibus ad intima corporis animalis reuocari, præsertim ad cerebrum, qui cum à plenitudine cerebri occupati sunt, nequeunt ad fines permeare. Quo fit, vt anima non sit, quæ somnum efficiat, sed plenitudo, per virtutem naturalem fabricata, ligantem organa facultatis animalis sensitiuæ ac per voluntatem motiuæ. Redeam igitur ad id, in quo fui, & dico, cùm Hippocrates iam edocuerit prænoscere de terminis in morbis acutis, mente habita ad functiones facultatis animalis, ac vitalis, in hac dictione id edocet habito animo ad opera à naturali facultate prodeuntia, vt ab omnibus aut læsis, aut incolumibus corporis animalis facultatibus summā præsagitionis in suo opere pertingat, & dixit, De somno quemadmodum ex natura, & in consuetudine est, vt exquisi-

tius Hippocrates indicia præſagiendi à ſomno inquirat, propoſuit ſermonem hunc, quòd quæ in conſuetudine ſunt, eadem ex natura ſunt. Sanè palam eſt, quòd quæcunque alicui ex natura inſunt, ea facta ſunt ei habitus conuenientes pro ſuis naturalibus functionibus explendis. Quapropter quæ ex natura ſunt, bona, atque commoda ſunt, & vtilia: pariter quoque & conſuetudo, cum ſenſim alicui acquiratur temporis prouentu, veluti habitus quidam ei inhæret, habitui naturæ aſsimilatus, quorum quilibet magno cum labore, & difficultate vehementi derelinquetur. Rectè igitur dixit Galenus conſuetudinem ſecundo de Motu muſculorum, naturam eſſe acquiſititiam, & ob hanc rem quilibet, qui conuenientem conſuetudinem, id eſt naturæ ſuæ conformem ſeruabit, à medicis non damnetur, ea enim vtilia & commoda fiunt, in naturæ habitum relata, vt ait Galenus in quinto de Sanitatis tutela, & ſecunda Prædictionum ſectione, cõmento vndecimo. Vbi vero quis non conuenientem conſuetudinem ſibi vendicaret, etiam ex longo temporis prouentu, quoniam ea ad vtilia non refert habitum naturæ, merito non ſeruanda, ſed amouenda erit. Igitur conſuetudo mala non ſeruanda eſt, amouenda quippe eſt, in contrariam aſſuetudinem, non tamen ſubito traducere conuenit, ſed paulatim. Natura enim non fert repente mutationes contrarias, vt ait Galenus tertio Artis medicinalis, ſed prius quàm in praua conſuetudine, vniuerſa mutatio facta ſit, intermutandum quieſcamus, vt natura melius contrario aſſuefiat, & hoc vide à Galeno commentario primo ſexti Hippocratis, de Morbis popularibus: & ſcire debes prauam conſuetudinem ſenem comitantem amouendam non eſſe, quoniam temporis prolixitas amouendi antiquatam ſenis conſuetudinem, impedimento eſt, cum ſenex breuiori perduraturus ſit tempore, quàm conſuetudinis antiquatæ in ſene amotio fieri poſsit. Vtilius igitur eſt, ſenem conſueto opere exercitari etiam ſi modice noxium ſit, quàm id opus permutando ſenem interimere. In iuuenibus autem, ſi etiam permutando eis noceremus, tentandum eſt prauam conſuetudinem permutare, etiam ſi à pueris maximè his inſuerit, tum quoniam eorum vires moderate factam mutationem ſuſtinere poterunt, tum quia ſperari poterit iuuenem in reſiduo vitæ tempore fructum aliquem ex meliore conſuetudine perceptu- rum, minime autem id ſeni accidere poteſt, & proceſſum hunc habes à Galeno quinto de Tuenda ſanitate. Aggrediens igitur Hippocrates in morbis acutis, aut ortis ab acutis indicia à ſomno, & vigilia, ad bonum, vel malum terminum eorum, dixit. Aegrum interdiu vigilare, noctu verò dormire bonum eſt, contra verò malum. Quoniam id quod ſecundum naturam eſt, bonum atque commodum cenſetur, quod verò præter naturam, id malum, atque incommodum eſt, autore Platone in Timæo, vbi ait, quidquid enim contra naturam fit, moleſtum eſt, quicquid autem pro rei natura iucundum, & idem ſenſit Galenus in Libro de Medici officio commento primo, vbi ait, id maxime contrarium eſt, quod à naturali conſtitutione plurimum receſsit, & hoc idem confeſſus eſt Galenus ſecunda Prædictionum ſectione, commento vndecimo, vbi ait. In habitum referens naturæ quæcumque vtilia ſunt, contraria verò damnans, quia præter naturam exiſtant. At interdiu vigilare, noctu verò dormire, ſecundum naturam eſt, quoniam ſomnus, & vigilia fiunt ſecundum innati caloris motiones, vt ait Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento primo. In vigilia quippe fit caloris motio ab intimis viſceribus ad extima corporis animalis, & certe id fit interdiu, merito lucis, & luminis ſolis, cuius natura eſt, vigentiores reddere ſpiritus, & naturalem calorem, ipſoſque reuocare ad extima corporis animalis, vt ipſum exquiſitius exire valeat in opera, quæ ei natura interdiu expedienda conceſsit, ſicut igitur in vigilia fit motio ſanguinis, & ſpiritus, atque caloris natiui per naturam à viſceribus ad exteriora animalis, pariter interdiu ex natura lucis, & luminis ſolis trahentis ab intus, & extra, & ob hoc interdiu vigilare bonum eſt, cum vnum alterius naturam comitetur, & vtrumque refert habitum natura ad vtilia. In ſomno vero fit motio caloris ad interiora, hoc enim naturæ ſomni ineſt cum in eo virtus animalis quieſcere debeat, naturalis verò fortius operari, vt ait Galenus primo de Symptomatum cauſis, capite

octauo

A octauo & ob hanc causam ligata sunt in somno animalis facultatis sensiteria, vt ait Aristoteles in libro de Somno & vigilia, pari quoque modo noctu fit motio nati ui caloris ad interiora, tum vt facultas animalis interdiu fatigata quiescat, tum vt natiuus calor noctu retractus, & in somno pro vitæ custodia, humores crudos con coquere valeat, sicut & idem faciet interdiu vigilia, autore Galeno duodecimo Methodi medendi cap. tertio, vbi ait. Quippe somnus concoquit: vigiliæ digerunt, quorum vtroque est opus his, qui ex multitudine crudorum succorum ægrotant. Igitur noctu ægrum dormire, bonum est, quoniam secundum naturam est, & vtrumque refert habitum naturæ ad vtilia. Interdiu verò ægrum dormire, ac noctu vigilare malum est, quoniam naturæ contrarium est, referens habitum præter naturam ad inutilia, tum ad custodiam humorum crudorum in ægro, tum ad fatigandam virtutem animalem, eo quippe tempore, quo ipsa quiescere deberet, & hoc ægroto admodum contrarium est, cum non tantum digestionem interimat, verum & ob labefactam facultatem animalem, æger in mentis commotionem facile labi posset. B Merito igitur dixit Hippocrates interdiu vigilandum, noctu dormiendum est, si contra commutetur, peior est, cæterum adiecit Hippocrates, somnũ interdiu factum aliquando in ægrotante nullam afferre noxam, & dixit. Minimè verò offendit si quis dormiat prima luce ad tertiam diei partem. At non te lateat, vt dixit Galenus sexto, de Tuenda sanitate, cum minima apud eum nox nouem horas æquinoctiales æquet, abunde his fuerit, si id totum tempus in somno sumpserint, ita vt sole occidente ad somnum se conuertant, at vbi forte fortuna ægro aliquid occursauerit, quo necessitas cogat, eum pluri tempore dormire, nihil offensionis erit, si ad vsque decimam quartam horam, aut circa dormierit, id enim tempus à prima luce, id est, à primo solis ortu, donec illi appropinquetur horæ, est diei tertia pars, Igitur vbi æger præterierit noctem insomnem, vt cõferamus facultati animali, quæ ex somno noctu quiescere debebat, & virtuti naturali, quæ ex somno fortius in concoquendo operari valebat, iubebimus diurnum somnum à C primo solis ortu, donec prope decimam quartam pertingemus horam, etiam si corpus ęgrum multis laboret cruditatibus, quę exquisitiore egent concoctione, quam diuturnus perficit somnus, pręcipiemus hora eadem diuturnum somnum atque diurnum. Vbi etiam ægri cibos postridie eructant, & pręcordia eleuantur, his quippe cibis non percoctis, somnum diuturniorem, & eadem hora tanquam non obnoxium concedemus. Et hanc mentem habuerunt Hippocrates & Galenus in libro de Salubri dieta ad finem. Vbi autem ab hoc præfixo tempore diurno somnus fiat, inquit Hippocrates, deterior est diurnus somnus, tum quia ea hora facultas animalis ab operibus ei datis per naturam, quiescet, & hoc non est naturæ consentaneum, minusuè illi consuetum, tum cum sit hora iam ingurgitati cibi facultas naturalis fortius in cibum operabitur. Quo fit, vt multi pertingant vapores ad cerebrum, nedum id implentes, grauitantesque, & morbos cerebri ducentes, verum & in functionibus diurnis virtutem animalem opprimentes, & quoniam hoc animalis naturæ nõ conuenit, ideo diurnus somnus ea hora factus, quia D præter naturam est, deterior est, & idem voluit Hippocrates de Coacis prænotionibus, vbi ait. Minime æger lædi poterit, si dormiat mane ad tertiam diei partem, verum postea somni mali sunt. Sanè annotatione dignum est, apud Hippocratẽ idem fore iudicium de eo, quod consuetum est, & eo, quod secundum naturam est, quod enim secundum naturam est, id bonum, commodumque est, vt ait Plato in Timæo, & pro confesso habebatur ab omnibus philosophis, & à Galeno in libro de Medici officio, commento primo. Quod verò præter naturam incommodum, & malum censebatur, pariter quoque Hippocratis tempore vno omnium consensu fatebatur, quod consuetum est semper bonum, & commodum esse, quod verò inconsuetum est, malum est, vt ait Galenus secunda Prædictionum sectione, comm. vndecimo, Prisci enim Hippocratis tempore, in vendicando sibi in reb. cõsuetudinem, eas eligebant, in quarum vsu nihil incommodi, nihilque naturæ suæ contumacis contingebat, siue fuerit aër, aut cibus, & potus, aut plenitudo, & euacuatio, aut motio, & quies, aut animi affectus, aut somnus, & vigilantia, in his enim ita consuetudinem capiebant, vt si etiam plusculum modum excederent, eo-

rum natura in vſu talium non turbabatur, & hoc ideo, quoniam in bonis rebus aſſuetudinem acquirebant, quo fit, vt id quod aſſuetum eſt, bonum eſſe dicant, & naturæ commodum, quod verò inſuetum, incommodum naturæ exiſtat, & quippe temporibus noſtris non acceptabimus hoc Hippocratis documentum, cum dixit, de ſomno, quemadmodum ex natura, & in conſuetudine eſt. Igitur cum uiri noſtri magnifici, atque mulieres illuſtres eligant ſibi victum præter naturæ modum in prædictis rebus, in his praua efficietur conſuetudo non referens habitum naturæ. Quæ cum non comitetur ætatem ſenilem proculdubio permutanda eſt, vt ait Galenus commentario primo, ſexti de Morbis popularibus Hippocratis. At vbi hanc medicus permutare voluerit, id opus nõ aggrediatur tempore, quo ſic aſſueta corpora ægra degunt, ſed cum planè valent. Gaudent enim naturæ conſuetis ſemper. Igitur ſi aſſueta corpora ad aliquam victus rationem ab ea permutarentur aſſuetudine tempore, quo ægrotant, vel de ſeipſis conqueruntur, ea plurimum triſtarentur, tum morbi cauſa, tum à conſuetudinis permutationis, & hanc mentem habuit Galenus octauo Methodi curatiuæ, cap. nono. B

XII.

Peſsimum verò eſt, ſi neque interdiu, neque noctu dormiat, dolor enim, ac labor, vel deſipientia ab eo indicio ſignificatur.

Ex affectibus prauis, qui in ægroto corpore vigiliam conducunt, edocet nos Hippocrates præſagire de termino acutorum iudicio ſumpto à vigilia comitante ægrum interdiu, noctuque, & dixit peſsimum verò eſt, ſi neque interdiu, neque noctu æger dormiat, indicat enim vel dolorem omnes corporis facultates perturbantem, præſertim animalem, non permittentem eam quieſcere, diu, noctuque, eſt enim ſomnus quies virtutis animalis, vt ait Galenus primo de Symptomatum cauſis cap. octauo. Vel laborem indicat, id eſt inquietationem, & corporis, & virtutum regentium ipſum. Sanè in vigilia continuo ſpiritus commouentur, vt neque ant corporis facultates quieſcere, immo terrentur, & inquietantur, materiam morbi corrigere non valentes, quo fit, vt æger vexatus, tum materia morbi, tum labore, aut inquietudine facile perdi poſsit, vel deſipientia, ab eodem indicio, quod eſt ægrum neque interdiu, neque noctu dormire ſignificatur, tum quoniam ex continua motione ſpirituum animalium, & nulla his quiete acquiſita, adeo imbecilles fiunt, turbanturque, vt rectè virtuti animali ſeruire nequeant. Quo fit, vt defectu inſtrumentorum eius æger mente commoueatur, tum quoniam non interdiu, neque noctu, æger dormiens ob vigilantiam modum excedentem eius principi parti ideſt cerebro acquiritur ſicca intemperies, qua vt ait Galenus ſecunda Prædictionum ſectione, commento duodecimo ægrotantis mens commouetur, vt etiam dixit Galenus libro tertio de Symptomatum cauſis, cap. ſeptimo. Sanè intemperies admodum ſicca in parte cerebri, in qua virtus animalis ſenſitiua ſuas perficit functiones, obſtat eidem facultati, quæ in eadem parte per humidum operari habet, & ob hanc rem cum ſpiritus animalis ſuo vacet fomento, non poterit virtuti animali rectè ſeruire, quo fit, vt æger facile in mentis commotionem, aut deſipientiam incidat, cuius nulla ſpecies ſecura eſt, vt ait Galenus Aphoriſmorum ſexto, cõmento quinquageſimo tertio, & hanc ſententiam voluit Hippocrates in libro de Coacis Prænotionibus, vbi ait, peſsimum autem eſt non dormire, neque die, neque nocte, aut præ dolore, & afflictione vigilarit, aut ab hoc ſigno delirabit.

XIII.

Deiectio optima eſt, ſi mollis, conſtanſque eſt, & eo tempore ſecreta, quo ſecunda valetudine aſſueuit, ſi copia ex ratione ingeſti cibi eſt; ſi enim talis excernitur, inferior venter bene habet.

Ordinem

A ORDINEM iam inceptum exequitur Hippocrates in hoc sermone edocere videlicet prædicere per morbos acutos terminum, ad bonum, aut malum, habito animo ad ea, quæ facultatis naturalis sunt opera, quæ ventris inferioris deiectiones nominauit Hippocrates. Sanè hæ naturalis facultatis sunt functiones, quæ facultas in iecore sedens, vt ait Galenus quinto de Locis affectis, capite primo deiectiones ipsas progignit per demandatos spiritus naturales ab hepate, vti per conuenientia vehicula ad cetera membrorum corporis animalis genera, in quibus naturales perficiuntur operationes quemadmodum sunt deiectiones, vt Galenus fatetur Aphorismorum septimo, commento vigesimo primo. & secundo de Potentiis naturalibus. & secunda Prædictionum sectione, commento vigesimo sexto. Et dixit, deiectio optima est, si mollis, constansque est, at non lateat te, vt ait Galenus septimo Aphorismorum, commento sexagesimo quinto. Quòd deiectionum nomine solet Hippocrates intelligere per aluum exeuntia, ob quod accipiendum est Hippocratem nunc docere prognosticari abhis, quæ per B aluum euacuantur: quæ vt ait Galenus septimo Aphorismorum, commento sexto, duorum sunt generum. Quædam enim sincere deiectiones dicuntur, quę aquosę humiditati impermixtę sunt, adeo quòd solus humor euacuatur cuiusuis speciei fuerit humor, & sic scripsit Galenus septimo Aphoris. comm. vigesimo tertio, non sinceræ autem sunt, & deiectiones, quæ cum aquositate permixtæ excernuntur, & de his loquitur Galenus commentario secundo, primi Prorrhetici Hip. comm. trigesimo octauo, vbi ait. Verum quoque & deiectiones sinceræ, & implacidæ, idest, non quietæ, malæ sunt. Sanè ab his tam sinceris, quàm non sinceris deiectionibus edocet nos præsagire de termino acutorum ad salutem, vel mortem corporis ægroti. At quoniam deiectiones quædam optimæ censentur, quædam verò deterrimæ. Optimarum indicia attulit Hipp. tum ab earum consistentia, tum à qualitate, tum etiam à tempore, quo excernuntur: earum verò, quæ deterrimæ sunt easdem proposuit notas, vt ait Gal. his tamen adiecit Hipp. indicia à calore, ab odore ue, & sonitu his iuncto, dum excernuntur, & huius sermonis initium habes, cum C post dixit Hipp. si aquosa admodum, aut candida, & dixit, optima deiectio, & futuri boni prænuntiatiua, mollis est, quoniam indicat materiam plurimum virtuti naturali expultrici obedire, ob quod nullus labor, nulla fatigatio facultati inhæret naturali ad morbi causam excernendam: est enim molle, quod in se ipsum facile cedit, vt dixit Arist. quarto Meteororum, & dixit Gal. tertio de Differentiis pulsuũ, cum obiectis tactum applicamus, quæ illum offendimus recipere, & quasi subeunti cedere, mollia appellamus, propterea quæ mollia sunt facili obediunt propulsioni, sed non lateat te vt ait Galenus quod molle est aliquod validum, quod adeo in partib. suis cedit, vt hæ nulla detinentur firmitate, sed continuo ex natura fluunt fluxu, vt oleum, lac & aqua. Sanè tales deiectiones non dicemus bonas, indicant enim morbi materiæ cruditatem, & omnis concoctionis priuationem, qua redditur facultas naturalis impotens ad eam excernendam, vt post dicemus, alterum verò est molle tenax, quod & si vt ait Gal. in libro primo Elementorum ad humidorum naturam tendat, quo fit, vt in partib. suis cedat, non tamen circum corpus diffunditur D & circumfluit, vti aqua fluendo labitur, sed quandam in se firmitatem habet, qua significatur corporis naturalem facultatẽ materiam morbi obtinere, & ob hanc causam adiecit Hipp. constansque est, à consto enim secundum primam significationem fit constans, qui firmus est, & tenax, non quippe firmitate prodeunte à terreo elemento, veluti sunt lapides, sed humidorum naturam in se reseruante, & ideo dixit Galenus secunda Prædictionum sectione, comm. decimo tertio Deiectionem optimam esse, vbi non omnino dura sit, vt lapides, neque extreme humida, vt diffluere queat, sed in tantum mollis quoad constans permaneat, vt ad quoddam temperantiæ mediũ tendat, indicans cõcoctionis optimitatem, & virtutem causæ morbi præualere. Cæterum adiecit tempus euacuationis, vt quis coniectari possit deięctionem tunc optimam esse, & dixit, & eo tempore secreta, quo secunda valetudine assueuit, idest, si mollis, & constans deiectio fuerit, & tempus quo euacuatur fuerit ægro assuetum, deiectio tunc optima erit, quoniam assuetudo similis est naturæ, & quæ sunt secundum naturam optima sunt, quæ verò præter naturam deter

rima, vt ait Plato in Timeo. At ſcire debes deiectionem quandoque mollem, & conſtantem fore, & tempore ægro aſſueto euacuatam, & contingit eam non eſſe bonam, quoniam eius copia proportione non reſpondet ingurgitati cibi, ſed quiſpiam dubitabit, & non immerito, cur deiectio celerius facta conſueto, non bona cenſeatur. Huic dixit Galenus tertio de Symptomatum cauſis, cap. ſecundo quoniam in imo ventre alterum trium nocumentorum indicat, vel ipſius ventris grauitationem veluti contingit à liberalius aſſumptis, vel in eo morſum, & punctionem, veluti à mordacibus accidit, in eo deiectionem accelerantibus, aut tanquam alienum factum à moliente, humidi namque cibi, & glutinoſi, ſiue ſui grauitate & corporis concuſſione, ſiue ob inteſtinorum opera propellantur, facilius permeant, & excernuntur, & horum quodlibet in imo ventre noxam inducit. Quo fit, vt deiectiones celerius conſueto excretæ, male habeantur, & iterum quis ambiget, cur alui deiectio ſerius facta conſueto, non bona dicatur, huic dico hoc ab altera trium cauſarum contingere poſſe, vel ob imbecillitatem inteſtinorum deiectiones non niſi tarde propellere valentium, vel ob obeſum eorum ſenſum, quo B non ſatis ſentiunt, & contriſtantur, vt ad deiectiones celerius excernendas, promoueantur, vel ob ciborum paucitatem abſque qualitate ad expulſionem excitante, & harum cauſarum qualibet incidit in noxam venter inferior, vt deiectio ſerius facta conſueto, mala dicatur & hoc habes à Galeno tertio de Symptomatum cauſis cap. ſecundo. At tertio quis quæret. Cur deiectio minor, vel maior quàm pro multitudine ingeſti cibi, mala habeatur. Huic dico, ſicut eſt Galeni ſententia eodem in libro, ſi deiectio fiat minor, quàm pro ratione multitudinis comeſtorum, indicat ex his comeſtis in diuerſas corporis partes, & loca diuerſa plus eſſe ductum, ſeparatumque: quo fit, vt vnus venter minus deiiciat, quàm ſit pro ratione multitudinis ingeſti cibi, & non eſt bonum, quoniam quod in ſeparatis corporis partibus, & in ſpiris inteſtinorum detinetur aptum eſt illis, & toti aluo noxam inferre. Pariter quoque ſi plus deiiciatur, quàm ſit pro ſumptorum ratione, malum eſt, indicat enim deiectionis defectum, & ſuperne confluentium copiam ad ea, quæ circa C ventrem ſunt loca. Quo fit, vt quilibet coniectari queat, deiectiones fore malas, ſi proportione non reſpondeant multitudini aſſumptorum, & hanc mentem habuit Galenus primo de Criſibus, cap. vndecimo. Cæterum mentem ſuam concludit Hippocrates & dixit, ſi enim talis, qualem diximus deiectionem excernatur, dubio procul optima dicetur, cum indicet ventrem inferiorem bene valere. At non oportet te nominare in hac Hippocratis dictione ventrem inferiorem, veluti nominauit Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento trigeſimo quinto, ventrem imum, vbi ait. Imum autem ventrem proprie nominat Hippocrates partem ventris imam, quæ vmbilicum, ac pudenda interiacet, ſed ventrem inferiorem Hippocrates appellat, ipſum conferens thoraci, qui ipſum, & pudenda interiacet, vt ſcilicet intelligamus ventriculum ipſum, & item ieiunum ſimul, cum omni inteſtino, & ſic voluit Galenus ſecunda Prędictionum ſectione, commento decimo tertio, & ad hunc conferendo dixit Galenus ſeptimo Aphoriſmorum, commento trigeſimo octauo, ventrem ſuperiorem Hippocratem nominaſſe, qui à thorace pręfinitur, quem pulmo obtinet; igitur deiectiones optimæ erunt, ſi illis comitabuntur mollities conſtans, & eo tempore ſecrete, quo ſecunda valetudine aſſueuerant, copiaque ingeſti cibi ex ratione adfuerit, ventrem enim indicant benè valere, quoniam D per hunc modum erunt deiectiones ſimillimæ naturali deiectioni. Quod autem naturæ ſimillimum eſt, commodum, & optimum eſt, vt omnes vno aſſenſu confitentur, ſanè talem voluit Hippocrates rationem, cum rationes ſuas epilogiſtice cō probatas relinquat, vt ait Galenus prima Prædictionum ſectione, commēto nono. Oppugnet igitur Galenus Hippocrati, & eum aculeo pungat venenoſo, vt in ſecunda Prædictionum ſectione egit, quoad libuerit. Quoniam dico ego, deiectiones tales indicare ventrem bene valere, quia deiectioni naturali ſimillimæ ſunt, & vbi ad ventrem à liene melancholia confluat ad modum, quem dixit Galenus quarto Aphoriſmorum, commento vigeſimo primo, vel ad eundem à iecinore bilis demandetur, & ab humore cum deiectionibus permixto, & in his decumbente colorem per naturam variet, & conſiſtentiam, atque deiectionum odorem, & illius multitudinem

A tudinem permutabit, certè neque venter inferior bene valebit,quoniam confluentes à liene, videlicet iecore ad ventrem inferiorem, humores, vel maioris sunt copiæ plusquam consentaneum sit pro naturis, & qualitatibus deiectionum, venter tunc inferior male habebit. Vbi enim melancholia à liene ad os ventriculi permeet, vt ad eius fundum concidat, & inde cum aliis excernatur humoribus, vt dixit Galenus quarto Aphorismorum, commento vigesimo primo noxam patietur venter inferior ob moram, quam in eo contrahent deiectiones, ratione multitudinis commixtæ melancholiæ,quæ tardi motus est,& alias tardat deiectiones,vbi verò permeauerit à iecore maior quantitas bilis ad ventrem inferiorem, quàm sit cõueniens accelerabuntur deiectiones,plus quàm naturæ conueniat, quoniam bilis facile mobilis est, & inde patietur venter, & totum corpus,vt enarrat Hippocrates secunda Prædictionum sectione, decimo quarto. At vbi ab vtrisque visceribus ad ventrem, minor humoris copia deferatur, quàm eius egeant opera, & hinc, &
B inde lædetur inferior venter, quoniam serius oportuno excernentur deiectiones. Si verò bilis à iecore permeauerit modo medio multitudinis, ac paucitatis, fanè non permutabitur deiectionum mollities,& constantia, non color,neque odor deiectionis, naturæ conueniens,bilis enim deiectionibus naturalem contribuit colorem, vt postea dicemus,& inferioris ventris natura tempore conuenienti expulsioni deiectionum, eas excernet.Proportione quoque eæ respondebunt in multitudine quantitati assumptorum, propterea à nullo venit Hippocrates accusandus,si dixerit deiectionem optimam fore, dum eam comitetur mollities, & constantia, & eo quidem tempore secretam, quo secunda valetudine assueuit, copiaque eius ex ratione sit assumptorum, simillima enim tunc est naturali deiectioni ventrem inferiorem bene valere indicanti.Vbi vero nihil horum adfuerit,vel alterum abfuerit, vertentur deiectiones in præter naturam ventrem inferiorem male habere indicantes.

D

XIIII.

Deiectio madens ex vsu est, si nec stridet,neque crebro,& paulatim excernitur,frequens enim desidendi labor insomnium facit. At si vniuersim, & sæpe deiiciatur, periculum defectionis animæ imminet.

A DEIECTIONE madente in morbis acutis, vel ab his prognatis docet in hac dictione Hippocrates præsagire de eorum termino bono, aut malo, & dixit. Deiectio madens ex vsu idest, bona, & boni prænuntiatiua. Vsus enim quid bonum est, contrarium verò malum, vt abusus, dixit enim Cicero primo de Oratore. Adiungatur vsus frequens, qui omnium magistrorum præcepta superat,deiectio autem mandens, si ex vsu, idest bona sit, hæc conducit, videlicet, vt non strideat, neque crebro, & paulatim excernatur. Vbi enim deiectio cum stridore, & sonitu excerneretur, mala vtique erit: quoniam vt ait Galenus secunda Prædictionum sectione, commento vigesimoquarto indicat, vel opificiorum angustiam,vel spiritus flatuosi multitudinem, quorum vtrumque ventrem vitiat infernum, vbi
D verò crebro, & paulatim secedat, iterum mala habetur, quoniam insomnium ducit ob frequentem desidendi laborem, cum enim ex insomnio spiritus continuo laborent, & fatigentur, virtus,cui deseruiunt pariter imbecillis redditur, & maximè vbi vniuersum, & sæpe deiiciatur,ob hoc enim facile æger in animi deliquium concidere posset, tum imbecillitate virtutis, tum spirituum absolutione. At notatu dignum est madentem ideo dici deiectionem, quoniam ei commiscetur, superaspergiturque humor, eam madidam reddens, & proprie hæc liquida nominatur deiectio, quoniam liquore, & humido superaspersa. Dicitur enim mador humiditas,iuxta illud Sallustii tertio historiarum. Ne ex latere noua munimenta,madore infirmarentur,& hæc madens deiectio in ægrotante, vna duarum causarum progigni potest,vt ait Galenus secunda Prædictionum sectione, commento decimo quarto, vel quoniam à ventriculo non permeat ingurgitatus cibus ad iecur,

Quo fit, vt eo grauato ventriculo præ onere facultas eius retentrix adeo imbecillitetur, vt irruat cibus iam roridus factus in ventriculo, & liquidus, ad imum ventrem, & deiectiones madentes reddantur, quæ non sparsas ad iecur, madidæ, & liquidæ excernantur, velut in lienteria seu intestinorum leuitate contingit, quæ ex facultatis retentricis debilitatæ progignitur, vt ait Galenus commentario tertio libri tertii Hippocratis de Morbis popularibus. & sexto de Locis affectis, cap. secundo, & tertio, at ab his deiectionibus madidis mala sumimus indicia, quoniam deiiciuntur per rationem accidentis, & non per conueniens naturæ opus. Quo fit vt cum stridore excernantur, & crebro, atque paulatim, ob quæ deiectio hæc insomnium conducet, & animi deliquium, quibus admodum labefactabitur æger. Est enim cõmunis casus animi deliquium omnis immodicæ euacuationis, vt ait Galenus quinto Aphorismorum, commento quinquagesimo sexto, ad quam sequitur spiritus vitalis excretio, propter quam fit animi deliquium, autore Galeno septimo Aphorismorum, commento octauo, vbi ait. Commune autem omnium ruptionum dum immodice vacuantur, exolutio, & animi defectus, propter spiritus vitalis excretionem. Vel madens deiectio ab altera redditur causa, quoniam à iecore, aut liene aliquid defluit, in ventrem, quod suo madore conducit madidas deiectiones, & fieri potest, vt ait Galenus quod id bonum sit indicium, & futuræ salutis pręuisiuum, facile enim indicabit iecur expurgari, aut lien, aut per eadem viscera totum corpus à nocua materia qualitate, ac quantitate, & tu dignosces huius indicii veritatem, si deiectiones has madentes, absque stridore, idest sonitu, & multo intercepto tempore, & modicæ quantitatis, ac qualitatis excretas esse perceperis, coniectaberis enim has fore per naturæ opus: & non per rationem symptomatis. Vbi verò in ventrem à iecore quidquam permeauerit, aut per ipsum à toto corpore, quo deiectiones madidæ fiant, à quibus bonæ affectionis indicia non apparuerint deiectiones illæ madentes deterrimę erunt, quoniam non ex naturæ operibus, sed per accidentis rationem prodeuntes erunt, hæ autem deiectiones interdistinguntur, quoniam cum stridore, & crebro, & paulatim euacuantur, purganturque, dum quisque eorum recordetur quæ dixit Galenus secunda Prædictionum sectione, commento decimo quarto, vbi ait. Porrò vacuationem appello proprię materiæ vbi quantitate exuperet, purgationem verò alienæ per qualitatem, quam sententiam etiam voluit Galenus primo Aphorismorum, commento secundo, & tertio, & quarto Aphorismorum, commento secundo.

XV.

Sed pro copia ingesti cibi deiiciat bis, aut ter die, noctu semel oportet. Plurimum verò subeat prima luce, quemadmodum homini fuerat consuetum.

CVM primæ concoctionis superfluitas sit deiectio vt ait Galenus in libro de Potentiis naturalibus, rationi consentaneum fuit deiectionem, tum sui quantitate continua, tum numero fore indicium pręsagii futuri termini morbi ad bonum, aut malum, ob quam rem cum proximo edocuerit nos Hippocrates præsagire habita mente ad quantitatem deiectionis continuam, in hoc sermone idem edocet, habito animo ad eius quantitatem discretam, seu numerum cum per vtrumque modum, indicemus vigorem, vel defectum naturalis facultatis cuius deiectiones sunt effectus, vt ait Galenus septimo Aphorismorum, commento vigesimo primo. & secunda Prædictionum sectione, commento vigesimo sexto. Ideo non ab re dixit Hippocrates, sed pro copia ingesti cibi deiiciat bis, aut ter die, noctu semel oportet. Et non lateat te, quod deiectio, quæ copiæ ingesti cibi non respondet, deterrima est, velut si minor, & pauca, & semel tantum die, noctuque deiiciatur, dixit enim Galenus primo Prorrhetici Hippocratis, commento quadragesimo septimo, quod in ægris corporibus pauca excerni, quàm sit pro ingurgitati cibi copia, vnum quoddam ex signis est quæ ex toto prauitatem habent, quoniam vel materiam virtuti expultrici inobedientem indicat, vel facultatis naturalis imbecillitatem, vna vice tan

A ce tantum excernere nequeuntis quantum expedit pro copia ingesti cibi, neque talis deiectio decretoria esse poterit, quoniam vt ait Galenus: Nihil eorum, quæ decretoria existunt exigue secerni conuenit: igitur cum deiectio optima sit pro copia ingesti cibi, seruans in se rationem decretoriæ motionis, & natura totam materiam vna vice secernere nequiens, etsi etiam decretorie operetur, supplet multitudini per vices plures, merito igitur dixit deiiciat bis, aut ter die, quoniam exigua deiectio, tam quantitate continua, quàm numero, non bona, neque decretoria est. Incipietque æger deiectiones illas secernere prima diei luce, tum quoniam ea secernere hora, homini plurimum assuetum est. Quod verò maximè assuetum, id optimum est, vt ait Galenus secunda Prædictionum sectione, commento decimo quinto, tum quia natura noctu perfecit concoctionem motu quodam decretorio prima luce, id est mane mouetur ad propulsionem rei nocentis vno die bis, vel ter, noctu verò ante primam lucem semel tantum, cum rectius finita ingesti B cibi noctu concoctione tentat natura se ipsam exonerare, ideo semel tunc deiicit, & die aduentante bis, vel ter, si enim paucioribus deiiciendi actibus natura excerneret, neque optima neque decretoria talis foret deiectio, sed per accidentis rationem, & secundum hanc sermonis Hippocratis enarrationem, in nullo damnabitur Hippocrates veluti eum stylo quodam punctorio punxit Galenus secunda Prædictionum sectione, commento decimo quinto.

XVI.

Corpulenta reddatur deiectio, morbo eunte in iudicationem oportet.

CVM circa morbi initia proximo ostenderit Hippocrates optimè deiectionis indicia, in hoc sermone edocet morbo permeante ab initio ad morbi tempora subsequentia maxime ad tempus iudicationis, id est status, in quo morbi acciden-C tia vltimâtur, vt ait Galenus primo de Crisibus, cap. decimo & dixit. Corpulenta reddatur deiectio idest, vbi initio morbi fuerit deiectio aquosa, ac tenuis, & temporibus cæteris morbi decurrentibus incrassetur, corpulentaque reddatur, & constans efficiatur præsertim in hora status, quæ est tempus luctaminis, & iudicationis, deiectio tunc optima erit, & futuri boni præuisiua, quoniam ab initio morbi donec status peruenerit indicat naturalem facultatem vigentiorem effici, & opus concoctionis exacte perfici, quo fit, vt aduentante tempore status, natura reddita potentior causam morbi, vel resoluat vel excernat, & æger sanitatem adipiscatur, & vide hoc ab Hippocrate de Coacis prænotionibus vbi ait spissum autem fiat ad iudicationem.

XVII.

Subrufa verò, nec admodum graue olens esto.

NVNC docet Hippocrates animo habito ad deiectionis colorem, ac odorem, de eiusdem bonitate præsagire, & dixit. Subrufa verò deiectio, nec admodum graue olens, optima est, quodam iis talis est secundum naturam, & quod per naturam est, commodum, optimumque, est enim naturæ officium, & totius hominis D corporis vtilitas, vt deiectiones aliquo efficiantur, quo intestinorum facultas expultrix irritetur, ad eas facile propulsandas, quoniam earum immoderata detentio contumax, & naturæ, & eius functionibus existit, autore Galeno secundo de Symptomatum causis, capite secundo, vbi ait. In deiectionibus quoque accidit, retentio enim earum naturalis actionis est culpa. Quod autem ad intestina profluens deiectiones excitat, est bilis à porofeleo demissa ad ea, suo quippe acumine pungit, & irritat, vt ait Galenus tertio de Symptomatum causis, cap. secundo: igitur deiectiones citrinitate quadam per naturam, tingi necessarium est, si facile excerni queant. Non ab re igitur dixit Hippocrates, optimam deiectionem subrufam fore, at notatu dignum est, colorem rufum esse colorem aliquantulum rubrũ, ait enim Plinius duodecimo Naturalis historiæ. cap. duodecimo, sincerum quidem leuitate deprehendit, & colore rufo, quo fit, vt rufus color bilis attestetur

colori, iuxta illud Galeni quarto Aphorifmorum commento fecundo, vbi ait,colorem rufum in toto corpore, veluti in regio morbo indicare cholerę peccatum. Subrufus verò color eſt, qui aliquantulum rufus eſt, recedens quippe à rubro per remiſsiorem citrinitatis colorem, & nos de deiectionibus affirmamus, quod de vrinis Galenus aſſeruit, ſecunda Prædictionum ſectione,commento trigeſimo,vbi ait. Hæc flaua bilis, vbi modum excedat aut admodum ſincera permiſceatur,vrina rufa apparet. Vbi verò vrina modice crocea fuerit,eam naturalem dicemus,quam proprio nomine ſubrufam appellauit Hippocrates,& idem dixit Galenus ſecunda Prædictionum ſectione, commento decimo ſeptimo, vbi ait. Cæterum naturalem deiectionem ſubrufam eſſe ſuſcipientem de iecore bilem decumbentem in ventrem,modicam quidem qualitate,paucam verò quantitate clarum eſt, & omnibus medicis perſpicuum. Igitur ſubrufa deiectio, cum naturalis ſit, optima erit ſolum habita mente ad colorem, quoniam aliud contingit,ſi cum ſubrufa deiectione iungeretur ſubſtantia tenuis, & aquoſa, praua enim deiectio eſt talis, indicans crudam eſſe ægrotationem vt poſtea dicemus. Cæterum adiecit, nec graue olens quoniam graue olens deiectio in humoribus putredinem indicat. Putredo autem eſt, vt ait Ariſtoteles, quarto Meteororum, vt approbat etiam Galenus ſecundo de Differentiis febrium cap. nono, Corruptio innatæ caliditatis, ab aliena caliditate, vocat autem alienam externam non inſitam, atque natiuam, natura vt ait Galenus hæc concoquere apta eſt, externa autem corrumpere, quod eſt putreſcere. Igitur ſi graue olens deiectio in humoribus putredinem indicat, hæc eadem natiui caloris corruptionem indicabit, quo fit,vt tali ſecreta deiectione terminum morbi malum pronuntiemus,item quoniam putredo humorum igneum accendit calorem admodum naturæ ægrotantis contumacem, vt ait Galenus ſeptimo Aphoriſmorum commento quadrageſimo tertio, dubio procul deiectio, male olens excreta, deterrimum conducet iudicium, Adhuc mala deiectionis olentia malignam humorum putredinem indicat, quæ morbos efficit periculoſos, vt ait Galenus quarto Aphoriſmorum, commento quadrageſimo tertio, & hanc mentem habuit Galenus commentario tertio, tertii de Morbis vulgaribus Hippocratis vbi ait. Nam ſemper exitioſa ſunt, quæ fœtent excrementa, & tertio Aphoriſmorum commento vigeſimo ſexto, vbi ait. Quorum malam concoctionem fœtor indicat excrementorum. Ob hæc igitur per contrariam iudicationem, ſi deiectio non male olens fuerit, optima habetur, tum quoniam humorum oſtendit temperantiam, tum concoctionem, atque malignæ putredinis abolitionem.

XVIII.

Ac lumbricos quoque teretes, eunte in iudicationem morbo, deſcendere, idoneum eſt.

IVDICIO ſumpto à deiectionibus,quibus lumbrici commiſcentur, prognoſticatur Hippocrates in morbis acutis, vel ab his ortis, & dixit, Ac lumbricos quoque teretes eunte morbo in iudicationem deſcendere optimum eſt,& ſcire debes, quòd lumbrici tum à terrenis,tum in animantibus geniti,& à lubricitate dicti non ex ſemine, ſed ex putredine generationem habent, vt ait Galenus tertio Aphoriſmorum, commento vigeſimo ſexto, Neque ſola putredo ſufficiens eſt ad talium generationem, ſed plurimo fit calore occurſante, & ob hanc cauſam in tenellis puerulis eorum non admittitur generatio. Quamuis enim in eis adſit caliditas, ipſa tamen pro generatione lumbricorum in eis materiam non obtinet, in adultioribus verò & caliditas plurima reperitur, & materia pro generatione vermium, cum in his,& in uentriculo,& in imò ventre ad ciborum corruptionem putredini paretur materia ad talium animalium generationem, & iterum ſcire debes, quòd lumbricorum, qui animantium inteſtina excruciant, aliqui nominantur Aſcharides, & ſunt, vt ait Galenus, lumbrici quidam tenues, qui in maxime inferiore craſsioris inteſtini progignuntur, & abundans eorum generatio in iumentis male cibum concoquentibus inuenitur. & eorum malam concoctionem ex eorum excrementorum fœtore facile dignoſcere poteris. Alii verò ſunt, qui lumbrici te-

A retes, id eſt rotundi dicuntur, teres enim dicitur quidquid terendo rotundum, oblongumque fit, & ii in ſuperioribus inteſtinis maxime locum ſuæ generationis obtinent, adeo quòd ad ipſum quandoque aſcendunt ventriculum, & hos pueri plurimum progignunt, magiſque quàm aſcarides. Alii verò ſunt, qui lati lumbrici appellantur, & longiſsimi ſunt, & quandoque per tota inteſtina extenſi,verum Hippocrates ſermonem tantum habuit de rotundis lumbricis,tum quia in hominibus crebior eſt eorum generatio, tum quoniam noxæ ſunt maioris in animalibus ob eorum generationem fore in inteſtinis altioribus,& ob adſcenſum in ventriculum. Quo fit, vt cor, & cætera membra ſepto ſuperiora facilius lædantur,igitur vbi cum deiectionibus teretes lumbrici excernantur, ſcilicet, per deorſum, bonum eſt, & in morbis futuri boni prænuntiatiuum, & melius, quàm ſi ſurſum, id eſt vomitu deiicerentur, quoniam indicat cauſam morbi, quæ eſt vehemens putredo magis à membris elongari,quòd ſi hoc fuerit morbo eunte in ſtatum,qui B eſt tempus iudicationis, & criſis, adhuc id melius eſſe coniectaberis, quoniam vigentiorem fore facultatem indicabit cauſam morbi obtinentem, eamque per conuenientiorem ſuæ euacuationis regionem propellere, & vbi per aliam regionem excernerentur lumbrici teretes,aut in alio tempore iudicationis priore,id malum fore putabis, quoniam eorum tunc euacuatio erit per rationem accidentis,& non motu naturæ. Deterius verò erit, ſi tales ſoli abſque deiectionum commixtione ſecernerentur. Indicaret enim hoc putredinis effectum excerni intus remanente putredine, & cauſa morbi, cuius malignitatem lumbrici aufugere coguntur.

XIX.

At verò in quouis morbo venter mollis, corporatuſque ſit, neceſſe eſt.

C Vt iudicium à deiectionibus validius, exquiſitiuſque ſit, in his edocet Hippocrates præſagire, habito animo ad modum ſubſtantiæ inferioris ventris, & dixit, At verò in quouis morbo,vbi ſcilicet deiectiones præceſſerint iam præſcriptæ, venter mollis adfuerit, indicium bonum eſt, & ventris ſalubritatem indicans, eſt enim mollities ſecundum naturam ei cõdonata,cum facile in ſe ipſum cedere debeat,hincq. & inde,tum ſurſum,& deorſum,tum ante, & retro,atque dextrorſum & ſiniſtrorſum admoueri valeat, & manib. facile tractari,& ob hanc cauſam ſub eius cute, quatuor muſculorum coniugationes natura ſubtendit,vt ait Gal. quinto de Locis affectis, cap. ſexto, veluti inſtrumenta, quibus venter moueri contingat ade omnes motus dictas differentias. Quo fit,vt etiam venter per dictos muſculos obediat motui membrorum, quæ ſub ipſis conteguntur. At quoniam hoc fieri nequit abſque ventris mollitie, non ab re dixit Hippocrates ventrem mollem in quouis morbo neceſſe eſt eſſe; contra verò vbi cum deiectionibus venter intentus, duruſque, ac repletus fuerit, at cum hæc præter naturam ventrem comitentur, ventris noxam, ac inſalubritatem corporis ægrotantis prædicemus, contingent autem hæc aliquando, vbi ſuperne excrementa ad inteſtina confluunt, & detinentur, vel in his ſpiritus flatuoſi copia ob eorum imbecillitatem accumulatur, ventrem intentum, & repletum reddens, vt ait Galenus tertio de Symptomatum D cauſis cap. ſecundo:quo fit, vt iis in ſuis functionibus naturalibus impediatur, & per has totum corpus male habeat. Venter enim cùm flatibus infeſtatur,quàm plurimum videmus ipſum intumeſcere, ac diſtendi, & in magnitudinem attolli, & dolore affligari, vt ait Galenus libro primo de Semine, cap. quarto. Cæterum adiecit Hippocrates corporatus eſt, id eſt carne abundans, ſic enim auxilium præſtabit concoctioni alimenti in ipſum confluenti, vigebit quoque facultas concoctiua eorum, quæ eo conteguntur membrorum, quo fit, vt naturales operationes in his perficiantur,vt in ſecundo de Potentiis naturalibus dixit Galenus.Vbi enim venter tenuis, & abſque carne foret, boni coqui officio non fungeretur. Non ab re igitur dixit Galenus ſecunda Prædictionum ſectione, commento decimo nono Modice venter inanis ſit, & corporatus ex propria ſubſtantia, haud quaquam tenuis oportet.

XX.

Si aquosa admodum, aut càndida, aut admodum crocea, aut spumans deiiciatur, hæc omnia mala sunt.

A DETERRIMIS, & non sinceris deiectionibus in hoc sermone edocet Hippocrates præsagire de terminis morborum, cum iam idem edocuerit, mente habita ad optimas deiectiones & dixit. Si aquosa admodum fuerit deiectio, mala est, & attende tu, quod vbi aquosa humiditas humoribus corporis permiscetur, deiectionem aquosam, & non sinceram progignit, autore Galeno septimo Aphorismorum commento sexto, & commento vigesimo tertio. Igitur dum aquosa humiditas opus deneget concoctionis, indicetque materiæ inobedientiam, tale opus acceptare nequeuntis, pariter & aquosa deiectio in concoctionem, & humorum ægrotantis cruditatem, atque materiæ rebellionem ad opus coctionis suscipiendũ indicabit, & hoc malum est, quoniam morbi prolixitatem indicat, cum timore futuræ perditionis ægrotantis. Cæterum adiecit, candida id est, quandam lucentem habens albedinem, vnde niuem candidam, & cygnum candidum magis proprie dicimus, quàm album. Id enim candidum est, quod quadam intenti luce perfusum est, album verò, quod pallori constat esse vicinum. Porro & deiectio mala est, si talis candida fuerit, est enim præter naturam deiectio candida, quoniam natura deiectiones colore bilis, tum necessitate fiendæ coctionis in intestinis, tum vtilitate propulsionis eorum tingi debent, & ob hanc causam bilem de iecore in ventrem decumbere necessarium est, vt ait Galenus secunda Prædictionum sectione, commento vigesimo. Igitur à deiectione candida supra inconcoctionem significabimus, & inobedientiam materiæ ad propulsionem, & id secundum vtramque significationem est malum. Si enim bilis nullo modo permeat ad intestinum, vti in æquatis contingit, deiectio candida erit. Vbi verò admodum bilis crocea ad intestina decumbet, adhuc deiectio malum indicabit, quoniam iecinoris vehementem intemperiem ostendit, ob copiam caloris naturalium viscerum facultates vitiantis. Non ab re igitur dixit Hippocrates aut admodum crocea, cæterum adiecit, aut spumans deiiciatur. Hæc quippe mala est deiectio, quoniam morbum exacerbat, autore Hippocrate primo Prorrhetici decimo quinto, vbi ait. Deiectiones in spumosas, sincerasque definentes, morbum exacerbant. Igitur prauæ affectionis indicia sunt, spumosæ, & sinceræ deiectiones, vt ait Galenus commentario secundo, primi Prorrhetici, commento decimo quinto: tum quoniam indicant aut spiritum flatuosum humori commisceri solutu difficili, vehementem habentem motum, & inæqualem, vt & humorem ipsum disrumpat, frangatque in multas, ac paruas partes, quæ illo repletæ spiritu flatuoso ampulosam spumam progignunt, vti contingit in mari uiolentis ventis erupto, agitatoque, aut ostendunt multitudinem caloris humidum aqueum ebulitione eleuantis, ipsumque disrumpentis, & ad multas, & paruas partes ducentis, & spumam adgenerantis, velut contingit in his, quæ ab igneo calore in lebete elixantur, & hos modos generationis spumæ habes ab Aristotele secundo Metheororum, & à Galeno septimo Aphorismorum, commento trigesimo, & secunda Prædictionum sectione, commento vigesimo, & longiori sermone secundo Aphorismorum, commento quadragesimo tertio. Igitur cum deiectiones spumosæ impetuosum humorum ægrotantis corporis motum significent, aut vehementiam caloris exacerbantis, non erunt absque querela, ab ægroto corpore secrete, merito igitur dixit Hippocrates aut spumans deiiciatur, hæc omnia mala sunt.

XXI.

Si exigua, glutinosa, candida, subcrocea, leuisque sit, mala est.

SI literam Hippocratis particulatim enarremus non ostendet exigua deiectio pinguedinis absumptionem, minusque glutinosa, ac candida, fit enim exigua aut pauca deiectio, vel quoniam ratione non respondet multitudini assumptorum, & hanc malam deiectionem diximus, aut quoniam in intestinorum spiris detinetur,

A tur, liberum transitum, vel ob imbecillitatem facultatis expultricis eorum obtinere nequiens, vel ob aliam causam non secundum naturam vniuersim deiectionis exitum occupantem, & horum vtrumque malum est, vt prius diximus, & ob hoc dixit Galenus primo Prorrhetici, commento quadragesimo septimo, quod nihil eorum, quæ decretoria existunt, exigue secerni conuenit, sanè coniectari nequeo aliquam fore rationem, qua exigua deiectio pinguedinis indicet absumptionem, quoniam cum paucitate deiectionis nō adsunt indicia necessario absumptionis pinguedinis. At neque glutinosa deiectio sola talem indicare poterit pinguedinis absumptionem, quoniam glutinosum non priuatur viscido humido, quo fit, vt glutinosum stercus indicet potius pinguedinis coliquationem, quam eius absumptionem. Neque id efficere poterit candida deiectio, quoniam vel ipsa talis redditur ob bilem non decumbentem ad intestina, vel ob albæ pituitæ deiectionibus commixtæ, quorum neutrum pinguedinis consumptionem indicat, vbi
B verò in deiectionibus hæc tria, videlicet, paucitas, glutinositas, & candor, in vnum coëant, hanc pinguedinis absumptionem indicare Galenus secunda Prædictionum sectione, commento vigesimo primo asseruit, si enim viscitudo, & candor exiguæ deiectioni iungantur, cum hæc modo substantiæ, & colori pinguedinis respondeant, tunc deiectio exigua, & glutinosa, candidaque mala erit, quoniam pinguedinis consumptionem indicabit. At quoniam ab operante calore rei humidum consumitur, vt ait Aristoteles quarto Meteororum à calore, sed non vehementi peracta deiectio exigua, glutinosa, & candida, pinguedinis absumptionem indicabit, vbi verò vehementior calor extiterit, operans quippe in humores ægroti corporis, in cæterasque humiditates, rationi consentaneum est, ex vehementi caloris actione eas consumi humiditates, ea præsertim, quæ absumptioni magis parata est, vti pinguendo est. At quoniam color croceus, aut viridis, quæ ambo sub hac dictione chloron Græcè significantur, igitur vbi deiectiones croceæ, vel
C uirides deiicientur, malæ erunt, incendium in humiditatibus corporis, & in pinguedine maxime absumptionem indicantes, quod si eis iungatur leuitas in omnibus eius partibus æqualiter cogitata, tunc iudicium tuum certius efficietur. Deiectiones si croceæ, aut subcroceæ deiiciantur viridesque, malas fore, pinguedinis absumptionem significantes. Adiecit, & leues, id est, & vbi deiectiones subcroceæ, & leues extiterint, malæ sunt, quoniam vehementem ostendunt consumptionem à calore vehementi, & maligno eas leuificante æqualiter, quo ad earum omnes partes. Vbi enim excretiones leues fuerint, & malæ, tanto deteriores erunt, si in omnibus earum partibus, æquè leues erunt, veluti si leues, & bonæ adfuerint, tunc meliores erunt, vbi æque leues in omnibus earum partibus extiterint, autore Galeno secunda Prædictionum sectione, commento vigesimo primo vbi ait, quidquid salubre est, id omne salubrius redditur quoties æquale fit, ita quicquid malum est, id omne euadit deterius, si æquale existat, at quispiam interrogabit me, num deiectiones reddi possunt croceæ, aut subcroceæ, viridesque ab alia causa, quàm ab igneo calore in corporis humores operante, pariter quoque & glutinosæ deiectiones. Huic dixit Galenus secunda Prædictionum sectione, commento vigesimo primo, Hæc sanè fieri posse, clarum enim est, vt iam enarrauimus, si corporis humores supercalefacti admodum fuerint, pariter quoque & lentor, id est humor te
D nax, & glutinosus, si plurimum calidus reddatur, illi temporis spacio priorem permutabunt colorem, hic verò modum substantiæ euariabit, vbi vero quispiam eiusdem qualitatis esculenta deuoret, atque modi substantiæ, rationi consentaneum est, tales reddi humores, & proculdubio inde deiectiones, quæ cum ad excretionem mouentur, quoniam nequaquam exiguæ sunt, interdistinguuntur ab his quæ & igneo calore fiunt, & sensim deiiciuntur, & hæc graue olentes reddantur ob alienam caliditatem corrumpentem, aliæ verò naturam crudi humoris sibi trahentes, non grauè olentes erunt, crudus enim humor nondum extraneo calore affectus, non grauè olens est, vt ait Galenus.

XXII. A

Exitiosior est, si nigra, aut liuida, aut opima, aut fœtida est.

A DEIECTIONE nigra, aut liuida, aut opima, aut fœtida in acutis morbis, aut ab his originem habentibus edocet Hippocrates eorum terminos prouidere, & dixit. Exitiosior verò deiectio est, si nigra fuerit, nempe deiectio admodum exitiosa putabitur, quæ iecinoris imbecillitatem perpetuo concrescere indicabit, sed deiectio nigra apparens id promittit, igitur ipsa valde exitiosa pronuntiabitur, at dignum annotatione est, deiectionem nigram & atram bilem, atque nigrum sanguinem, melancholicumque humorem annotationibus propriis interdistingui. Deiectiones enim nigræ bilis atra exquisite non sunt, quoniam eis non insunt effectus atræ bilis, minusuè eius signa, autore Galeno in libro de Atra bile, vbi ait. Quæ scilicet deiectiones nigræ ab atra bile, tum facultate, tum sensibilibus qualitatibus plurimum differunt. Quippe hæc neque acerbitate, neque acore, ideſt asperitate manifeste participant, cum bilis atra, tum gustu ipsam vomentibus, tum olfactu, non illis solum, sed aliis quoque innotescat, quin ne terram quidem fermentant, vt illa, eandem sententiam vide à Galeno quarto Aphorismorum, commento vigesimo primo, vbi ait, nam acre, & corrodens, & acidum non habent, scilicet nigræ deiectiones, ac quod multo plus est in terram effusæ ipsam non fermentant, eæ autem nigræ deiectiones, cum non sint exquisitæ atra bilis, tales tamen sunt, qualis est sanguis denigratus, dum per intestina defertur, & ob hoc dixit Hippocrates, deiectiones nigras esse, qualis est sanguis niger, qui sanguinis limus est, veluti fex in crassioribus vinis subsidere solet, pariter quoque & sanguis niger fex depurati sanguinis dicetur, quam etiam humorem melancholicum prisci appellitant, & non lateat te, quod vbi hic melancholicus humor, diutius in corpore moretur, adeo vt nulla euacuatione excernatur, transmuteturque, atq. putrescat, fiet bilis atra exquisite. Quippe ex melancholico humore putrescente prognata, & hanc mentem habuit Galenus quarto Aphorismorum, commento vigesimo primo. Elige igitur tu discrimen humoris melancholici à bili nigra, est enim humor melancholicus natura fex sanguinis, bilis verò nigra est eadem, cum alteratur, & putrescit in corpore, & iterum non lateat te, quod priusquam humor ille melãcholicus putrescat in iecinore genitus, lien veluti à nocuo expurgans hepar, trahit ipsum, vt eo nutriatur, quod nutritioni eius superest, ipsum vti superfluum ad ventrem mittitur, vt cum aliis excernatur superfluitatibus. Igitur vbi sanguis in hepate illius superfluentis limi multum obtinuerit, adeo vt & ab eo lien non sufficienter hepar expurgauerit, in tantum limus ille imbecillitatem iecoris accrescet, vt nequeat superfluitates continere, sed per accidentis rationem eas excernet, & has nigras deiectiones fieri sic putabimus, quæ erunt quasi sanguis niger, fiunt & quandoque nigræ deiectiones, quia ex copia atræ bilis in corpore abundantis, deiectiones illius colore tinguntur, taliterque excernuntur, & id voluit Galenus secunda Prædictionum sectione, commento vigesimo secundo, vbi ait. nigra deiectio ab atra bile sincera tingitur. Igitur deiectio nigra quoquo modo fiat, vel quia ab atra bile tingatur, vel quia fiat, & per rationem accidentis excernatur, deterrima est, tum quoniam vel facultatis iecinoris imbecillitatem detentoriæ indicat, vel abundantem caliditatem assantem ad atræ bilis generationem, quorum vtrumque omnes corporis facultates perturbat, ac interimit, & eas non seruat, dixit enim Gal. VIII. methodi medendi, cap. X. ergo has facultates seruare, nihil planè est aliud, quàm vitam seruare. Non ab re igitur dixit Hipp. exitiosior verò est, si nigra. Cæterum adiecit, aut liuida, malum .n. liuida deiectio morbi terminũ portendit, eo quod nõ longe distet à nigro, vt ait Gal. prima Prædictionum sectione, comm. XXV. vel quia liuidus excrementorum color, maiorem in corpore læsionem solet arguere, vt à Gal. habetur IIII. Aphoris. comm. XLVII. & septimo Aphoris. comm. sexagesimo sexto, tũ etiam quoniam liuor fit à frigido & frigus liuorem facit, vt ait Galenus quinto Aphorismorum, commento decimo septimo, & vigesimo, & vigesimotertio. At cum frigido diutius vita stare nequit, fit etiam deiectio liuida à permixtione atræ bilis, quæ etsi pauca sit, & modicè permixta

A mixta, læſionem tamen corporis indicat non paruam ob atram bilem fore contumacem facultatibus, ac earum functionibus corporis noſtri. Ad bilem enim nigram in corpore multa conſequuntur vitia, vt ait Galenus tertio de Symptomatum cauſis, cap. primo. Non immeritò igitur dixit Hippocrates, Aut liuida deiectio exitioſior eſt, quem comitatur Galenus cõmentario ſecundo, primi Prorrhetici Hippocratis, commento decimo quinto, vbi ait, nempe & his ſubliuentibus ventris deiectionibus non abſque ratione Hippocrates infert, ſuſpitionem habent, & inde adiecit, opima, ideſt pinguis deiectio mala eſt, quoniam pinguedinis conſumptionem ab igneo calore effectam oſtendit, vt ait Galenus ſeptimo Aphoriſmorum, commento trigeſimo quinto. At ſi cum his deiectionibus prædictis fœtida iungatur deiectio, cum putredinis indicium ſit, valde lethale erit.

XXIII.

B Si vero verſicolor eſt, diuturnior quidem, ſed nihilominus exitialis eſt, hæc ſtrigmenta habebit, ac biliosa erit, cruenta porracea, nigraque quæ nonnunquam ſimul interdum vicibus excernuntur.

ATTVLIT in hac dictione Hippocrates præſagium in morbis, iudicio ſumpto à deiectione verſicoloria, vel verſicolore, eſt enim deiectio verſicolor, vel verſicoloria, quæ variis conſtat coloribus, quaſi eos mutare inuicem videatur, ſicut cauda pauonis, & collum columbæ, & aqua maris, & ſecundum hanc ſignificationem intellexit verſicolorem, vel verſicoloriam deiectionem, cum dixit, quæ nonnunquam ſimul, vel ſecundum aliam ſignificationem dicitur deiectio verſicolor, vel verſicoloria, eo quòd vertit, & mutat colorem, veluti veſtes, quæ ex la-
C na non tincta ſed natiuo colore factæ coloriæ dicuntur, quia naturalem habent colorem, quæ verò in alium colorem verſæ ſunt, verſicoloriæ, vel verſicolores dicuntur, ita quoque de deiectionibus, quæ per aluum excernuntur dicendum, & hanc ſignificationem voluit Hippocrates cum dixit, interdum vicibus excernuntur, & dixit, ſi deiectio verſicolor eſt, ideſt ſimul varios obtinens colores, vel ſecundum aliam ſignificationem, ideſt vertens, & mutans colorem vicibus pluribus, tunc morbus diuturnior eſt, nihilominus exitialis eſt, eo enim quòd deiectiones varios obtinent colores, indicant corpus pluribus vexari affectionibus, pluribuſque morborum cauſis teneri, & ob hoc egent longiori temporis ſpatio, vt conctionem recipiant, quo fit, vt morbus prorogetur, vel vt ait Galenus, cum variæ affectiones corpus occupent, rationi conſentaneum eſt, earum vnam diutinam fore, vt eius cauſa longo temporis interuallo ad ſui egeat concoctionẽ. Natura enim pluribus morbi cauſis occupata, plurimum temporis conſumet, tum ad æquandas, tum propulſandas. At quoniam eadem natura grauitata, à multis affectionibus ma-
D lis, veluti à mortalibus hoſtibus magna cum difficultate obſtare poterit, quin ſuccumbat. Igitur meritò dixit Hippocrates, ſed nihilominus exitialis eſt, nollem autem quempiam mihi obiicere, contrarium aſſeruiſſe Hippocratem primo Aphoriſmorum, decimo quarto vbi ait. In profluuiis mutationes excremẽtorum iuuant, quoniam id verum eſſe fateor, vbi cum iis vitioſa indicia non adfuerint, vt ait Galenus in commento decimo quarto veluti putredinis, aut coliquationis indicia. Quemadmodum id deiectio pinguis, & male olens indicat, eæ enim ex crementorum mutationes, & ſi plurium ſunt colorum, ad malum tamen facta eſt excrementorum mutatio, cum coliquatio, & putredo ægrotantis, malum futurum terminũ ei promittant, vt ait Hippocrates ſecunda Prædictionum ſectione, vigeſimo ſecundo, & Galenus in commento ait. Quoties pinguedo ab ignito calore conſumitur, graueolentia verò putredinis indicium eſt, & hanc mentem habuit Hippocrates, cum dixit in Aphoriſmo ante dicto, Niſi ad mala mutatio fiat, pariter quoque dixit Hippocrates quarto Aphoriſmorum, quadrageſimo ſeptimo. Vbi videlicet excrementorum alui plures adfuerint colores, malum, quoniam multas

ægroti corporis affectiones ostendunt, vt ait Galenus secunda Prædictionum sectione, commento vigesimo tertio, ad bonum tamen aliquando vertuntur, vt videlicet cum bene exeunt, vt dixit Hippocrates. At quippe, vt est Galeni animus quarto Aphorismorum, commento quadragesimo septimo bene exeunt, & ad bonum vertuntur, si cum his coëant bona, & futuram ægrotantis salutem ostendentia indicia, veluti sunt concoctio, & alleuiatio, & corporis ægrotantis tolerantia, tunc enim tales excrementorũ varii colores benè exeunt, & ad bonum vertuntur, vti varii deiectionum colores iuuant, si ad mala nõ fiat mutatio. Cæterum adiecit Hipp. Hæc strigmenta habebit, ac biliosa erit, cruenta, porracea, nigraq. vt ostẽdat deiectionum colores, quibus ipsæ diuersorum redduntur colorum, qui qualesue sint, & non lateat te strigmenta fore sordes, quæ ex corporibus raduntur, quæ ramenta etiam dici solent, vnde ramenta tenues cuiuscunque rei particulæ à radendo quasi rasuræ dicuntur, & proprie strigmenta dicuntur sordes olei, quæ ex vnctorum athletarum corporibus raduntur, igitur quæcunque deiectiones strigmenta habebit, ac biliosa erit, cruenta, porracea, nigraque, siue simul, siue vicibus excernantur, variorum erunt colorum. Tales vtique exitiales erunt, nisi bene excernantur, & hoc dixit Celsus libro secundo cap. sexto vbi ait. Aluus quoque varia pestifera est, quæ strigmentum, sanguinem, bilem viridem aliquid modo diuersis temporibus, modo simul, & in mixtura quadam, discreta tamen repræsentat. A B

XXIIII.

Si flatus sine sonitu, crepituque excernitur, optimus est; Melius verò est, quoties erumpitur cum sonitu, quàm si condatur, ac reuoluatur. Quod si ita excernitur, indicio est hominem vexari dolore, aut delirare, nisi sponte dimiserit flatum.

C

QVONIAM sub communiori huius dictionis deiectio, flatus comprehenditur. Ideo iudicio sumpto à flatu, tanquam ab altera deiectione edocet Hippocrates præsagire de termino acuti morbi, vel ab eo orti, & dixit, si flatus sine sonitu, crepituque excernitur, optimus est, at non lateat te flatum, spiritum, ac ventum pro eodem haberi, à quibus spiritus flatuosus consurgit in se ipso formam venti sustinens, atque spiritus, discriminatur autem à spiritu, qui est instrumentum, vel organum facultatis cuiuslibet principis partis corporis nostri ad factiones tum animales, tum vitales, tum naturales excernendas, perficiendasque, cuius generatio est à vehementiore cordis calore, vt ait Galenus secundo de Temperaturis, & in libro de Virtutibus nostrum corpus dispensantibus. Spiritus verò flatuosus à debili progignitur calore, cum venti naturam non aufugiat, qui non à forti calido, minus verò à frigido, sed ab imbecilli generatur calore, vt dixit Aristoteles secundo Meteororum, & Galenus quinto Aphorismorum, commento septuagesimo secundo, & tertio de Symptomatum causis. Vbi igitur per infimam alui sedem spiritus sine sonitu, & crepitu exierit flatuosus, optimus est, & scias crepitum esse, qui ex impulsione, & concussu reultat. Vnde ani sonum, crepitum ventris dicimus, quem Stoici æque liberum esse debere, atque ructum affirmabant, optimus quidem est, quoniam nullius incommodi causam fore in aluo, ob accumulatum flatuosum spiritum in eo significatur. Cum enim sine crepitu flatus ex sede exierit, vel flatus paucitatem indicat, vel opificiorum latitudinem, quorum contrarium intestinorum tormina conducit, vt ait Galenus quarto Aphorismorum, commento vndecimo, & septuagesimo tertio, & quinto Aphorismorum, commento quadragesimo primo, vbi ait. Tormina etiam fiunt propter spiritum flatuosum, qui facilem non habet exitum. At adiecit, melius verò est, quoties erumpit cum sonitu, quàm si condatur, & reuoluatur. Vbi enim contra naturæ opus flatus ipse condatur, & non exierit, sed ad supernas permeauerit sedes, hominem dolore percutiet, nedum intestinorum, vt est dictum, verum & vehementi dolore iecur infestabit, vt ait Galenus septimo Aphoris. comm. quinquagesimo tertio, sane si flatus sursum D

permeans

A permeans ſeptum corripiet, cum ex vitiato ſepto facile mens commoueatur, & ob hoc dicebatur à priſcis ſeptum phrenos, id eſt mens, tunc faciet hominem delirare. Tum etiam quoniam vna cum calore quandoque prompte ſpiritus flatuoſus ad caput ferri poteſt, vt ait Galenus quarto Aphoriſmorum, commento ſeptimo, & inde mentem ipſam commouere poteſt, præinducto dolore. Si verò ſponte quis flatum per ſedem dimiſerit, nihil mali continget, ipſum tamen in Aſinaria Plauti recondemus.

XXV.

Dolorem qui in iliis affligat, ac tuberculum, ſi recens fuerit, nec cum inflammatione ſoluit murmur incidens circa ilia, ſed potiſsimum vbi cum ſtercore, & vrina excernatur: ſi verò non tranſierit, iuuat ſi ad infernas ſedes deuoluatur.

B CVM accumulatus in aluo ſpiritus flatuoſus, tum ſui copia, tum opificiorum anguſtia, nedum in inteſtinis tormina progignens, verum cum ad ſuperiores ſedes attigerit, vt ad præcordia, in his doloris vehementiam exacerbans, facile ægrum præ dolore necare poſſet, ob quam rem in hac dictione edocet Hippocr. præſagire, quibus indiciis huiuſmodi dolor ad ſalubritatem vertet? & dixit. Dolorem qui in iliis affligat, quod Galenus græcè dixit hypocundria, hic librum vertens ſemper vertit ilia, ac tuberculum ſi recens fuerit, & dixit Galenus ſecunda Prædictionum ſectione, commento vigeſimoquinto. Tuberculum appellauit Hippocrates, quem antea nominauit œdema: talis quippe erat omnis moles pæter naturam, nec cum inflammatione, Vbi enim tuberculo inflammatio iungeretur, indicium hoc veritatem non obtineret, quoniam murmur non indicat inflammationem, cum ea ex materia generatur. Murmur autem à ſpiritu flatuoſo prognatum eſt, cum diſcutitur, & hinc & inde in ventre inferiore, leuis quidam aquæ ſtrepitus C apparet, & ob hanc cauſam murmur, quod circa hypocundria apparet, indicium eſt doloris in his abſolutionis ob ſpiritum flatuoſum diſcuſſum, & ad minores partes ductum, ſupra quas calor potentior redactus, eas abſoluit, & dolorem tollit, & adiecit. ſi recens fuerit, quoniam vbi in tuberculo ſpiritus flatuoſus antiquatus foret, coniectari conuenit eius tenue abſolutum fuiſſe. reliquum verò factum fore in obediens diſcuſſui, & reſolutioni. Quo fit, vt ſi dolor minor redderetur, non integre tamen abſolueretur: talis quippe circa hypocundria dolor tolletur, ſi murmur, vel ſtrepitus ille cum ſtercore, & vrina excernatur, talis enim euacuatio nullum præterea in hypocundriis relinquit excrementum, vt ait Galenus: ipſe etiam ſpiritus flatuoſus cum vrina aliquando excernitur. Autore Galeno ſeptimo Aphoriſmorum, commento trigeſimo quarto vbi ait, cum igitur ſpiritus flatuoſus vnà cum vrinis excernitur, ſignum eſt frigidæ ægritudinis renum, & quarto Aphoriſmorum, commento ſeptuageſimo tertio Galenus eandem protulit ſententiam. Vbi verò murmur, ſpiritusque flatuoſus non exierit, deuoluaturque ad imas ven- D tris inferioris ſedes, indicium futuri erit iuuaminis, quoniam ad conuenientiorem ſuæ euacuationis regionem deferuntur, dixit enim Galenus primo Aphoriſmorum, commento vigeſimo primo, ad quem enim locum ex accommodatis & natura, & humor motus vergit, eò ducere conuenit. Non enim ſemper murmur ſolius ſpiritus flatuoſi indicium eſt euacuationis, ſed & humore permixti, vel alia re corpulenta, vt ait Galenus ſecunda Prædictionum ſectione, commento vigeſimo quinto.

De urina.

XXVI.

Vrina optima eſt, ſi candidum ſedimentum fuerit, leueque, & æquale per omne tempus dum morbus iudicetur, ſecuritatē enim

ac morbum fore breuem significat, si verò intermittit, atque inter dum puram emittit vrinam. Interdum subsidet candidum, ac leue, morbus diuturnior, ac minus securus est. A

CVM in morbis acutis, permaxime in acutis febribus, indicia ab vrinis maximam habeant præsagitionis vim, autore Galeno commentario primo sexti de Morbis vulgaribus, vbi ait. Tanta signorũ ab vrina in acutis febribus vis est, vt & soli ipsi credendum sit, aliis verò accedentibus, etiam diuinatio tibi erit firmissima, perpetuoque veridica, idem voluit Galenus secundo de Differentiis febrium cap. septimo vbi ait. Adhibenda insuper alia, quæ superuenerunt indicia, coctionis, aut cruditatis morbi totius, ex quibus maximam vim habent, quæ in vrinis apparent, & andem mentem habuit Galenus in libro de atra bile. Ob hæc igitur coniectabor Hippocratem in hoc sermone edocere præsagia, habito animo ad ea, quæ in vrinis apparent: tum quia sunt opera, & excrementa à facultate naturali corporis hominis prodeuntia, vt dixit Gal. secunda Prædictionum sectione commento vigesimo sexto, tum quoniam sunt vrinę excrementa deiectionib. proxima, de quibus proposuit se modo in præsagiis edocturum, & dixit. Vrina optima est, si candidum sedimentum fuerit. Et scire debes Galenum primo de Crisibus libro cap. XII. generaliori sermone per rationem quidem epilogisticam loquutum fore, de optima vrina, inquiens, ex his igitur vrinis illa optima est, quæ vrina sanorum simillima, ea enim, quæ à principio percipi, cognosciuè debent, maxima, facillimaque sunt, & hæc quippe simillima, dissimillimaque sunt, vt est Galeni sermo nono de Decretis Hippocratis & Platonis, & prima Prædictionum sectione, abundè diximus. Ob quam rem cum naturæ simillima ex cõmuni omnium consensu censeantur commoda, & optima, vt dixit Plato in Timæo. Non ab re diximus vrinam optimam esse, quæ naturali, & sanorum simillima est, quæcunque verò non talis est, simpliciter incocta est, vel præter hoc & pernitiosa. Hanc autem vrinam optimam ad amussim circumscribere nequeo, sed ab altero inquit Galenus primo de Crisibus, de optima vrina addiscere oportet, aut per te ipsum experientia percipere qualis sit vrinæ secundum naturam se, habentis forma, eam quippe in sanis corporibus perquirendo. Iterum non lateat te vt dixit Galenus primo de Differentiis febrium, cap. sexto, quod quædam est optima vrina, quæ ex putrescente humore ad concoctionem peruenit, & est, quæ album, leue & æquale, & minime fœtidum sedimentum habet, vti & de hac loquitur Hippocrates secunda Prædictionũ sectione vigesimo sexto, pessima autem est vrina, quæ in omnibus maximè contrario modo se habet, quæ verò intermedia existit, quanto propius ad alteram accesserit, tantum aut melior, aut deterior existit. Nunc autem de hac optima vrina sermonem facit Hippocrates, & dixit vrina optima, videlicet, quæ ex putrescente humore coctionem habet, quæ à suscipiente vase perficitur, est quæ candidum sedimentum, leueque, & æquale habet. Et id voluit Galenus primo de Crisibus, cap. duodecimo, vbi ait: nam cum adhuc sanguis coquitur, vrina quæ mingitur, leuem, & æqualem, & albam subsidentiam habet, & idem dixit Galenus primo Aphorismorum, commento duodecimo. Incepit itaque Hippocrates, ab vrinæ sedimento optimam perquirens vrinam, quoniam sedimenti vrinæ forma maximi momenti est, vt ait Galenus commentario tertio, primi Hippocratis, de Morbis popularibus, & est sedimentum, id de alimento, quod naturæ opus refugit, apud conuersionem ipsius in sanguinem, tale vtique non idoneum pro naturæ functionibus, à natura quippe relictum cum vrina excernitur, atque in ea subsidet, vti crassioris substantiæ ipsius vrinæ substantia, cum enim naturali actione alimentũ in sanguinem vertitur à natura sedimentum, vt sanguis non est commutatum, neque vt pus, particeps causæ præter naturam. Conficitur igitur sedimentum à natura superante agentem causam præter naturam, à qua putredo progignitur, veluti à natura omnino superata. Vbi vero superante natura ea operetur, vt in inflammationibus, & similibus tumoribus, quod fit, pus est, si verò in humoribus, qui in venis, & arteriis sunt, superans natura operetur quoddam fit, quod puri proportio-

ne

A ne respondet, subsidens in vrinis, quod sedimentum Hippocrates nominauit, & hunc sedimenti generationis modum vide tu à Galeno prima Prædictionum sectione, commento quadragesimo sexto, & secunda, commento vigesimo sexto, & primo de differentiis febrium, cap. sexto, & tertio commentario primo Hippocratis de Morbis vulgaribus, vbi de cleonactide igne correpto, errante sermonem habuit. Igitur pręcepit Hippocrates in iudicio termini in acutis morbis, vel ab his ortis mente habita ab vrina exquisite sedimentum considerare, cum in iudicio tali sedimentum magni sit momenti, si ergo vrinæ sedimentum candidum fuerit, non quippe niuis candore, optimum est, & futuræ sanitatis ægroti corporis promissionem faciens. Tum quia candor similis candori seminis, optimam in humoribus, qui sunt in venis, & arteriis, concoctionem ostendit. Tum quoniam ipsa fit natura superante omnem in humoribus cruditatem auferente, qua quidem abolita, nihil incommodi, nihilque contumacis in humoribus relinquitur, quo futu-
B ræ salutis spes, in ægro perdi possit, & dixi non exquisite candor fit, sicut nix. Talis enim frigidam indicat temperiem, vt dixit Galenus commentario tertio, libri tertii de Morbis vulgaribus Hippocratis, à qua non nisi vitiata concoctio accidere potest, vt secundo de Facultatibus naturalibus dixit Galenus & Aristoteles quarto Meteororum, dixi etiam candorem similem colori seminis albicantis. semen enim vt ait Galenus prima Prædictionum sectione, commento quadragesimo sexto à natura ducitur in solidiorum corporum colorem, & quoniam ipsum semen nihil habet præter naturam permixtum, exquisitam ob sui temperiem concoctionem obtinebit, generationi necessariam, sed sedimentnm in vrina etsi candidum fuerit, quia tamen pręter naturam aliquid habet, ideo nulli naturæ functioni obseruiens, vnà cũ vrina excernitur, & sedimentum à fido deducitur, quasi deorsum descendo, adeo quod eius in vrina locus est deorsum, veluti enim moles, id est magnitudo quædam in vrina subsidet, vt dixit Galenus primo de Differentiis fe-
C brium, cap. sexto, & per hoc cognosces tu differentiam sedimenti à sublimamento, & nubecula, in vrinis apparentibus, quam volo te videre à Galeno secunda Prędictionum sectione, commento vigesimo sexto. At nedum candidum, verum & leue, æqualeque sedimentum esse oportet, leue quidem, seu lene, quoniam idem ferè significant, & dicitur, quod nullam asperitatem habet, & æquale in omnibus partibus, in quantitate videlicet, & qualitate, & in rei substantia. Hæc enim sunt, quæ facultatis naturalis vigorem ostendunt, & morbi materiam totam, & omnes sui partes æqualiter obtinentis, quo fit, vt ea rectius concoquatur, & futuræ salutis spes de ægroto concrescat, præsertim si per omne tempus iudicationis morbi talis in sedimento apparuerit leuitas, seu lenitas, ac æqualitas. Vbi enim per totum tempus morbi, in quo fit luctamen virtutis in morbum, & contra, apparuerint conditiones bonæ crisis. Medicus tunc salubritatem ægrotantis futuram iudicare poterit. Præsertim cum ad optimam causæ morbi concoctionem, & securitas, & morbi breuitas consequatur, autore Galeno primo de Crisibus, & secunda Prædictionum sectione, commento vigesimo sexto. Cæterum adiecit intermittit, atque interdum puram, id est absque sedimento emittit vrinam, quandoque verò candidum, ac leue, morbum fore prolixiorem, & non sine periculo, ostendit. Vrina enim, quæ nullo morbi tempore subsidentiam colligit, longum omnino fore mor-
D bum indicat, si virtus fortis fuerit, vt ait Galenus quarto Aphorismorum, commen commento septuagesimo, significat enim materiam omnino non obedire naturali facultati concoquenti. Quo fit, vt etsi virtus fortis sit, ipsa tamen in concoquendo laboret, ac fatigetur, egens tempore ad materiæ concoctionem, quare morbus in longum prorogabitur. Vbi verò nullo in vrina sedimine apparente, virtus imbecillis extiterit, mortem ægrotantis futuram promittit, quoniam virtus debilis laborem in concoquendo diu sufferre nequit. Igitur vbi in tota morbi acuti consistentia, vrinæ quandoque non subsidentes fuerint, interdum subsideant etiam cãdidum, & leue, morbus diuturnior, & non sine periculo significabitur.

XXVII.

Si vrina fuerit subrubra, ac sedimentum subrubrum, & leue, diu turnior hic morbus, quàm primus, sed admodum salutaris est. A

A colore subrubro, tum vrinæ tum, illius quod in ea subsidet edocet Hippocrates in acutis morbis prçsagire, & dixit vrinam subrubri coloris cum simili sedimento, prolixiorem indicare morbum, primo illo morbo, cuius vrinæ sedimentum candidum, leueque, ac aquale fuerit, & si eam admodum salutarem fore censeatur. At notatu dignum est, rubrum vrinæ colorem salutarem esse, vt dixit Galenus quarto Aphorismorum, commento septuagesimo: quoniam vitiatum sanguinem indicat ex eius exuperantia, non exquisita ratione confectum, autore Galeno secunda Prædictionum sectione, commento vigesimo septimo, qui cum melior sit cæteris humoribus, & naturæ functionibus conuenientior, vt ait Galenus secundo de Temperamentis, cap. tertio, sitque benignior ad nutrionem, autore B Galeno sexto de Vsu partium cap. decimo quinto, facile iis reduci potest ad benignum, quo fit, vt ægrota corpora exuperantiæ sanguinis vitio, in sanitatem reuerti facile posint, ob quam rem vrina hoc indicans, merito ab Hippocrate admodũ salutaris dicebatur. Non immerito igitur dixit Hippocrates quarto Aphorismorum septuagesimo primo, vrinam rubram nubeculam quarta die habentem, in septima iudicationem indicare. Iterum scire debes, vrinam hanc rubram, cum simili sedimento, etsi salutarem, ipsa tamen diuturniorem indicat morbum, quoniam cum mitisimus, simulque nobis familiarisimus sanguis sit, & vrinam serum esse humorum in venis nos edocuerit Hippocrates, ratio conuincit, quòd vbi sanguis amplior, semicrudus per vrinam expellatur, hoc eam rubram efficere vrinam, atque ideo diuturnum fore morbum, eo quòd requirat sanguis ad concoctionem longius spatium, si quidem temporis spacio fiant concoctiones. At neque talis morbus ab vrinis indicatus exitiosus est, & hanc mentem habuit Galenus cõmentario primo libri tertii Hippocratis de Morbis vulgaribus. Iterum scire debes, C cum subrubra vrina, parum à rubra discrimen capiat, rationi consentaneum est, vt subrubra vrina non valde à rubra iudicio discriminetur. Igitur cum subrubra etiam præter rubram salubris sit, longius tamen morbum protrahet his, quæ rubræ sunt: longius etiam significabunt spatium ob sanguinem fore semicrudum, crudo tamen plus indicato per vrinam rubram, non tamen sponte sua, mortem indicabunt, vbi vero subrubra vrina proportione referatur ad vrinam impense rubram. Nempe cum impense rubra, cruda, & incocta sit, subrubentem, tanquam ea salubriorem commendabimus, & si subrubens diuturniorem indicet morbum, at vrina rubens cum in medio sit tum impense rubræ, tum subrubentis constituta, medium erit tum laudis, tum vituperii, vt ait Galenus commentario secundo primi Prorrhetici Hippocratis commento vigesimo quinto, iterum non lateat te Galenum commentario primo, primi Prorrhetici Hippocratis commento trigesimo primo nomen aliud finxisse vrinis, quas cruentas dicimus, eas quippe præ rubeas nominantem, quæ supra morbum totum corpus tenentem, non indicant, veluti vrinæ rubeæ, impensæ rubræ, subrubræq. indicant, sed renes tamen affectos ostendunt, quales in nephreticis excernuntur. D

XXVIII.

Si in vrina sedimentum speciem referat farinæ crasioris, malum est. Deterius verò si squamularum institutione consistit. Si verò tenue, & candidum admodum est, vitiosum est, furfureum deterius est.

Qvod in sanguinis generatione ex alimento, naturæ refugit confectionem, quoniam ab ea vti sanguis non commutatur, neque vt pus, præter naturam causæ particeps, id sedimentum appellamus, vt dixit Galenus prima Prænotionum sectione, commento quadragesimo sexto. Vbi igitur in acutis febribus calor igneus vrinæ

us urinæ ſedimento inuehitur,ab eo alimoniæ pars,quæ ſedimentum dicitur,aſſa-
A tione quadam denſiuſcula redditur, reddenſque & ipſa in urina ſpeciem craſſioris
farinæ,& ob hoc tale ſedimentũ indicium in acutis morbis nequam eſt,indicat.n.
aſſationẽ ſanguinis,,conſumptionemque carnis recentis,& nuper concretæ, ut ait
Gal.ſecunda Prędictionum ſectione,commento uigeſimo octauo.Tum etiam quo
niam talis urina,uel mortem,uel morbum in longum protrahi ſignificat. Mortem
quippe,ſi cum eo indicio extremorum frigiditas adfuerit, & mentem hanc habuit
Hippocrates libro primo de Morbis uulgaribus de Sileno ſecundo ægrotante, ubi
ait.Minxit multum,quod ſubcraſſum in matella euadebat,quod ſubſidebat erat ſi-
mile farinæ craſſioris,album,extrema membra iterum frigebant, undecimo obiit.
Morbum uerò aliquando in longũ protrahi,oſtendit Hippocrates tertio de Mor-
bis uulgaribus,ubi ait, de tertio ægroto. Qui in dealcis decumbebat horto, eius
erant urinæ tenues,aliis,atque aliis ſuſpenſionibus minutim diſperſis, perinde, ac
farina craſsiore ſemen referente,quadrageſimo die multum ſudauit, & abſolute
B eſt iudicatus.His igitur exemplis perſpicuum eſt, ſi ſedimentum in urina ſpeciem
referat craſsioris farinæ,aut mortem, aut morbi prorogationem ſignificat, dixit
enim Galenus ſeptimo Aphoriſmorum,commento trigeſimo primo.Si ii talẽ uri-
nam mingentes ſaluari debeant,tarde liberantur,ſi uero mori,contingit hos quàm
cito interire. Cæterum adiecit.Deterius uero ſi ſquamularum inſtitutione conſi-
ſtat.Vbi uero ab igneo calore,craſsior ſanguis exſiccatus conſiſtat,veluti quæ in ſar
tagine friguntur,ab eo decident ſquamulæ, maxime quoque,vbi ab eodem igneo
calore,abſoluetur caro dura,& vetuſta.Poſtea vero ſolida iam corporis membra ex
ſiccata,duriores decernentur ſquamulæ,quæ cum vrina excernuntur. Et ob hanc
cauſam deterior hæc eſt vrina,quàm prima, cum maiorem humorum præſertim
ſanguinis aduſtionem,ac aſſationem,& exſiccationem indicat,cum quibus diu na-
tiuus calor permanere non poteſt,cuius alimentum, ac pabulum eſt humidum in
acutis febribus continuo diſſolutum,exſiccatumque. Deinceps attulit Hippocra-
C tes tertium ſedimentum,ſi vero tenue,& candidum admodum eſt ſedimentum vi-
tioſum eſt. Quoniam tenue ſedimentum ad inſtar vrinæ tenuis, velut Hippocrati
adſcripſit Galenus ſeptimo Aphoriſmorum, commento trigeſimo ſecundo.Aquo-
ſum ſedimentum conſueuit Hippocrates appellare:& ſanè cuilibet perſpicuum eſt,
vrinam aquoſam,crudam eſſe,& diuturnam.Pariter quoque & aquoſum ſedimen-
tum,quo fit,vt horum vtrumque indicans morbi materiam crudam, atque morbũ
diuturnum vitioſum eſſe,vel tenue ſedimentum dicitur, vt dixit Galenus ſecunda
Prænotionum ſectione,commento vigeſimooctauo,quod eſt non habens corpulen
tiam,& hoc ſemper album eſt,quoniam ſpumæ ſimile eſt,quæ in ſe totam circum-
fluentis aëris ſplẽdorem recipit.Tale inquã tenue ſedimentum voluit Hippocrates
cum adiecerit,& admodum candidum,& hoc ipſum ſedimentum etiam vitioſum
eſt:tum quoniam eius generatio de ſpiritu eſt flatuoſo, indicantis facultatis natu-
ralis concoquẽdi imbecillitatem: tum quoniam ſpiritum illum flatuoſum fore per
mixtum excremento humorum non integre concocto indicat. Quo fit, vt nequa-
quam poſsit tale ſedimentum reddi æquale,& bonum, cum non poſsit totum, ſi-
millare exiſtere. Cæterum adiecit,furfureum verò deterius eſt,non te lateat,quòd
vbi venæ nullum patiuntur affectum, & furfurea cum vrinis excernuntur, indiciũ
erit, veſicam ſcabie laborare, hanc mentem habuit Galenus quarto Aphoriſmo-
D rum, commento ſeptuageſimo ſeptimo.Pariter quoque & vbi venarum tunicę pa
terentur ex ipſis quoque furfurea cum vrinis excernerentur, vti & in veſica ſcabie
laborante,& hoc malum eſt,cum in his ſoluta omnis continuitas praue iunctæ tem
peraturæ dolorem inferat, vt ſecundo artis medicinalis dixit Galenus: at & vbi in
venis ſanguis continetur,vel alius abundauerit humor craſsior, qui ab ardente fe
bre peruratur, aſſeturque, & admodum exſiccatur, proculdubio cum vrinis fur-
furea excernentur, & hoc deterrimum eſt,cum indicat igneam flammam ab arden
te febre membri ſubſtantiam conſumentem,& hoc ſanè deterius eſt tenui ſedimen
to, quoniam ſi tenui ſedimento alia ſalubria iungantur indicia,etſi ad infernas præ
cordiorum partes, venturum abſceſſum indicant, ægrotantis tamen ſalubritatem
non tollunt, quod ex fur fureo ſedimento non contingit,cum perpetuo incommo

dum, & naturæ contumax ſit, & hoc vide ab Hippocrate, & Galeno ſecunda Prædictionum ſectione, commento & textù trigeſimo quarto. A

XXIX.

Nubecula, quæ inuehitur in vrina ſi candida eſt, bona eſt, ſi nigra vitioſa eſt.

CVM iudicia ſedimentorum in vrinis iam edocuerit nos Hippocrates in morbis acutis, aut ab his natis in hoc ſermone, confert ſe ad iudicia per nubeculas in vrinis apparentes, & dixit. Nubecula, quæ inuehitur in vrina, ſi candida eſt, bona eſt, ſi nigra, vitioſa eſt, nollem te omnino latere, quod in Meteorologicis ſcripſit Ariſtoteles circa nubium generationem, videlicet, quod nubes generantur in aëre, cum in eo dominatur frigiditas, & humiditas. Nam quando aër aquilonius planè humiditate vacat, nequit vnquam nubes conſtitui. At hæc quippe nubes aliquando ſplendida efficitur, aliquando verò atra, & hoc eſt cauſa raritatis, vel ſpiſsitudinis ipſius, rareſcens enim nubes in ſe ſolis lucem ſuſcipit. Quo fit, vt ſplendeſcat, illuſtrante videlicet eam ſolis ſplendore. At ſi conſtringatur nubes, condenſeturque, at quoniam nullus eſt tranſitus lucis ſolis, atra hæc apparet nubes, ſanè & nubes ſplendida, candida efficitur, vbi intra ſe totam radios admittit ſolares. Vbi verò eos plane excludat, atra efficietur, & iterum non lateat te nebulam in altum ferri opus eſſe caloris, quod enim ſupra petit, vel vaporem eſſe calidum, vel eius gratia in ſublime ſubuehi omnibus conſtat, quod verò conſtringatur, & ad inferna fertur id frigidi opus eſt. Vbi igitur nebula ſurſum feratur, & in ſublime vehatur, id calido contribuatur, vbi vero deorſum petierit, id frigus vti concauſa conducet. Pariter quoque idem in vrinis ægrotantium corporum continget, videlicet nebulam in his apparentem, ſi ſurſum attollatur, in ſublimeque vehatur, calidum indicabit, operans quippe in alimentum ad illius commutationem in ſanguinem, at etiam in id, quod refugit opus caloris in commutatione illa, quod vti que frigidum eſt, & humidum, quod ab eodem calore leuificatum, ſimul excernitur cum vrina, in eaque ſurſum fertur, & in ſublime vehitur, veluti nubes ab excremento alimenti frigido, & humido progenita, & hæc quippe aliquando ad ſuperna fertur, per rationem caloris magis concoquentis, & leuificantis, id quod per opus naturæ, & caloris in nubeculam conuerti habet. At vbi alimentum bene coctum fuerit, ſimulque excrementum, quod refugit alimenti conuerſionem in ſanguinem ex ſpirituum copia perlucentium, permixtorumque cum his, reddetur nubecula in ſublimæ vrinæ exiſtens candida, perlucens, adinſtar lucis ſolis nubem penetrantis. At verò alimentum in ſanguinem commutandum, illiuſque excrementum, quod naturæ, aut caloris refugit actionem, non bene concoctioni ſubmittantur. Sanè quod cum vrina excernetur, & in nubeculam vertetur, atrum erit, tum quoniam ab imbecilli calore proportione conſtringetur, condenſabiturque, nullum in eo ſplendorem à ſpiritu ſuſcipere valens: tum quoniam non depuratum ab humido craſſo, & tenaci, vt nubecula in ſublime non feratur, ſed in medio, vel magis ſurſum, vel deorſum, ſecundum quod proportione calori magis concoquenti vel minus reſpondet, & hanc ſpeculationem iam dictorum habui ego à Galeno commentario primo, primi Hippocratis de Morbis vulgaribus. Proptere a dicit Hippocrates: Nubecula, quæ in vrina inuehitur, ſi candida eſt, bona eſt. Quoniam vigorem caloris concoquentis, & materiæ obtemperantiam ad concoctionem indicat, & copiam ſpirituum nubeculam candidantium, at adiecit, nigra verò vitioſa eſt, tum ob vehementem frigiditatem, & ſanguinem, & nubeculæ excrementum denigrantem, congeſtis inquam globulis ob frigiditatem, ſanguis nigreſcit, & omne quod extinguitur, in plenum frigeſcit, vt dixit Galenus, tum nigreſcit nubecula ob magnitudinem caloris adurentis ſanguinem, cum calor adurens in humidum tenacius operans, primo denigrat, vt dixit Ariſtoteles quarto Meteororum, & propter vtramque cauſam, nigra nubecula vitioſa cenetur, Nunquid autem ſignificationem nominis ſublimamentum nubeculam voluerit

Hippo

A Hippocrates & contra, disputatio est in nominibus, & vide tu Galenum secunda Prædictionum sectione, commento vigesimo sexto.

XXX.

Dum vrina tenuis fuerit, ac rufa, crudam esse significat ægrotationem.

SI animum habuerimus solum ad colorem rufum, vrinam comitantem, cum color vrinæ naturalis sit, modice croceus color, qui flauæ bilis parum recipit, vt ait Galenus secunda Prædictionum sectione, commento trigesimo, vrinam modice croceam dicemus optimam, quam subrufam appellauit Galenus primo de Crisibus, cap duodecimo. Quæ cum sit optimè cocta in his, qui supremum sanitatis obtinent gradum, conficitur ex eadem generationis via, qua vbi arte quis exterius in aquam puram aliquid parum ipsius bilis, vel croci paululum iniecerit talem subrufum colorem huiusmodi aqua illi repræsentabit. At vbi flaua bilis mensuram hanc, qua vrina subrufa efficitur, non multum exuperabit, inde ex mixtione tali vrina rufa progignetur, quæ ab optima vrina dissidet, per calidum, quantum proportione propinquior fiet gradui croceitatis summo, Nempe cum vrina subrufa, & merito coloris, & ratione temperantiæ caloris bonam, atque optimam indicet concoctionem, vt ait Galenus, ita vrina rufa tali proportione, qua à subrufa dissidet, inconcoctionem significabit aut concoctionem, non itaque existentem, sed iamdudum factam, vt ait Galenus secundo de Tuenda sanitate, at quoniam vrina tenuis notat omnes corporis venas pati, & seipsam non esse secundum naturam, vt dixit Galenus quarto Aphorismorum, commento septuagesimo septimo, & commento sexagesimo nono, vbi inquit. Vrinæ simpliciter tenues non sunt secundum naturam, ideo rationi consentaneum est, eam humorum cruditatem, atque inconcoctionem significare, autore Galeno quarto de Tuenda sanitate, inquiens. Ergo vbi crudus humor in vasis planè est, vtique tenuis simpliciter quæ aquosa dicitur vrina cernitur. Propter hæc igitur si tenui simplicirer vrinæ color hæreat rufus, & horum vtrumque per se cruditatem indicat. Igitur vt ait Hippocrates, dum vrina tenuis fuerit, ac rufa, crudam esse ægritudinem significabit.

XXXI.

Vbi morbus diutinus fuerit, vrina verò talis excernitur, periculum est, ne durare æger possit, quo ad morbus concoquatur.

MORBVM fore diutinum, ab vrina facile coniectari possumus, vt voluit Galenus quarto Aphorismorum, commento septuagesimo inquiens. Quæ non resident vrinæ si vires affuerint, longum fore morbum ostendunt, vbi enim coctionis indicia non apparent, morbi tempus in longum protrahetur, quoniam eius breuitas est abolitio suæ causæ, quæ maxime concoctione perfecta efficitur, D vt ait Galenus primo Aphorismorum, commento vigesimo secundo, & in libro, Quos, & quando euacuare oportet, vbi igitur vires ægrotantis preualuerint, diu laborem tollerare poterunt in concoquendo crudam materiam, in hac quippe cruditate permanente notata per nullam apparentem in vrina residentiam, ob quod morbus prorogabitur: at quoniam ab eodem inditio significatur causa morbi fixa, & firma, ideo & morbus difficulter solubilis erit, autore Galeno quarto Aphorismorum, commento trigesimo vbi ait. Nam firmata causa, vt quispiam diceret, magnam vim demolientem exposcunt, quæ longo tempore, & per fortiora, ac plura auxilia comparantur, significatur quoque morbus longus ab vrina alba, & perspicua, ideſt, aquosa, iuxta illud Galeni quarto Aphorismorum, commento septuagesimo secundo. Vrinæ tales extremam cruditatem significant, qua re & morbos longos faciunt. Neque vt mihi obiiceres velim, Galenum asseruisse contrarium quarto Aphorismorum, commento trigesimo sexto dicentem. Morbi enim acuti diuturniores non admodum solent per sudores iudicari, sicut nequè

omnino per excretiones, ſed per concoctionem, vel per abſceſſus. Niſi eſſet, ſecus fore morbum diutinum, iudicare fore diutinum & morbum diutinum iudicare fore ſalubrem, aut inſalubrem, primum quippe per excretiones, vt per vrinas, ſecundum autem per concoctionem, vel per abſceſſus iudicatur. Sane igitur coniectari poſſumus, vbi morbus diutinus fuerit, notatus quippe per vrinam tenuem, & rufam. Si ante tempus conſiſtendi talis continuo vrina excernatur, indicat ægrum in necis periculo conſtitutum, cum timorem inducat ægrum durare non poſſe, donec in ſtatu materia concoquatur. Morbi etenim diuturnitate, virtus debilitatur, vt ait Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento vigeſimo octauo eius verò materiæ cruditate, naturæ non obediente, perditur eius actio, & creſcit timor perditionis ægrotantis. A

XXXII.

Exitioſior verò vrina eſt, ſi aquoſa, fœtida, nigra, craſſaque eſt. B

VRINAM illam aquoſam appellat Galenus quarto Aphoriſmorum, commenmento ſeptuageſimo ſecundo quæ eſt alba, perſpicua, quam Galenus completius explicans dixit ſecunda Prædictionum ſectione, commento trigeſimo ſecundo, Vrina aquoſa eſt, quæ conditione tenuis eſt, & colore candida, & eandem mentem habuit Galenus quarto de Tuenda ſanitate, vbi ait: ſi is humor pituitoſus eſt, qui in corpore exiſtit, vtique tenuis, aquoſaque vrina excernitur, quoniam ait Galenus nihil in ſe habet, quod ſidat, aut pendeat, & ob hanc cauſam dixit Hippocrates, eam valde lethalem eſſe, tum quia extremam in humoribus indicat cruditatem, vt dixit Galenus ſecunda Prædictionum ſectione, commento trigeſimo ſecundo, & commentario tertio, primi Prorrhetici Hippocratis commento ſexageſimo octauo. Tum quoniam naturalis facultatis oſtendit imbecillitatem, à vehementi, & extrema cruditate oppreſſę, lethaliſque admodum eſt vrina fœtida, id eſt C grauè olens, ſummam enim in humoribus putredinem oſtendit, quæ nedum alitionem tollit ob fœtorem, quem membrorum natura renuit, ſed ſpiritus necat, & eorum generationem impedit, & inde perditur æger, & tanto plus, quanto fœtor excrementorum prauam indicat concoctionem, vt ſenſit Galenus tertio Aphoriſmorum, commento vigeſimo ſexto. Nigram quoque vrinam lethalem dixit, per ſpicuum enim eſt ex Galeno in his, quæ de Criſibus ſcripſit. Vrinas progigni nigras ob ſerum bilis atræ, vnà cum excrementis aquoſis emiſſum. Atræ verò bilis generatio duobus vtiq. fit modis, vt ait Gal. commentario primo, primi Prorrhetici Hippocratis commento quarto, & in libro de Atra bile, & quarto Aphoriſmorum, commento vigeſimo primo, ex bile enim ſupra modum aſſata, vt contingit in febre, quam cauſam appellamus, in qua bilis exuſta admodum ob exuperãtem caliditatem in atram vertitur bilem, aut ex craſsiore ſanguine à quo iecur non bene expurgatum limoſam quandam ſuperfluitatem atram progignit, quæ & viſceri illi ab ea debilitato contumax eſt, & membrorum cæterorum alitioni rebellis. Quo fit, vt ab Hippocrate per has rationes vrina nigra lethalis dicatur. Tum quoniam indicat vehemens incendium, cui vita diu hærere nequit, aut copiam ſuperfluitatis agentis ad alitionis perditionem, quorum vtrunque in re vitę periculum D imminet. Sed non te latere vellem, quandoque vrinam nigram ægrum à morte defenſare, primo vt perſpicuum eſt ab Hippocrate primo de morbis vulgaribus, cũ agebat de tertio ægro Herophonte, qui febre acuta corripiebatur, vbi ait. Vrina nigra tenuis excernebatur, adiecit poſt, die nona ſudauit, iudicatus eſt, intermiſit, die quinto rediit, ſimulque ſplen intumuit, iudicatus eſt ad diem ſeptimum decimum, ſecundo ex Hippocrate idem videbis tertio de Morbis vulgaribus de ægroto vndecimo dicente in Thaſo. Mulier quædam moroſa in ſomnis eſt facta, & poſt, circa tertium diem, vrinæ nigræ, & tenues ſub iudicium, menſes copioſę ſunt profuſi, & iam iudicata eſt, dixit autem Galenus in commento, vrinæ color, licet eſſet niger, nihil attulit periculoſi, ob hæc igitur ſcire debes. Vrinam nigram iunctim ac ſeorſum ex ſe, id eſt per rationem ſui exitioſam eſſe, vt credidit

A Gal. secunda Prædictionum sectione, comm. trigesimo secundo, & primo de Crisibus, cap. V. & cap. XII. hærens his, quæ voluit Hipp. ipsa tamen aliquãdo nullius est periculi, minus verò mortalis, cum hoc aliquando accidat per accidentis rationem, aut quoniam ab atra bile lien intumuit, ipsa verò cum vrina excreta detumuit, aut erupti sunt menses, aut ad vrinæ viam deriuati, quorum copia exuperans, morosam afficiebat mulierem. Cæterum adiecit, crassaq; nempe mihi ipse suadeo vrinam crassam Hipp. attulisse, nõ veluti exitiosius indicium, per se, id est per rationem crassioris vrinæ, neq. seorsum per se ipsam, cũ plurimum ab ea prçuisor iudicationem ægri ad salubritatem denuntiet, & non ad eius perditionẽ primo, quoniam vt ait Gal. quarto Aphor. comm. LXVIIII. inquiens. Vrinæ in principiis febriũ tenues, inde paulatim fiunt crassiores, & cum hæc sit idonea transitus via ad vrinarum concoctionem, quæ maximè in hora consistendi vigoris apparet, veluti modo contrario vrina in initio morbi nullũ concoctionis indicium affert, vt ait Gal. IIII. Aphoris. comm. XXII. At cum perfecta concoctio fiat in morbi statu, vt dixit Gal.
B secundo Aphoris. comm. XXVIIII. vbi vrina facta fuerit ex tenui crassa, optimã tunc indicans cõcoctionem, salubris erit, nequaquam verò exitiosa. Nempe ob hęc quis rectè coniectari potorit, concoctionem etiam fieri tenue ipsum incrassando, si quidem in principio febrium vrina tenuis est, nullum indicans signum concoctionis, & in termino augmenti vtilis, aut in statu, crassior fiat, & signa tunc concoctionis ostendat, vt ait Gal. primo Aphoris. comm. XII. secundo eundem habuit animum Hipp. quarto Aphoris. LXXIIII. dicens, quibus speratur abscessum futurum ad articulos liberat ab abscessu vrina multa, crassa & alba facta: tertio idem voluit Gal. quarto Aphoris. comm. LXVIIII. vbi ait. Quoniam magna ex parte in febrib. ex vrinis ab initio tenuib. fit ad crassiores conuersio, tendente iam morbo ad solutionem. Ob hæc igitur varium, & non firmum est indicium sumptum ab vrina crassa, siue deorsum, siue coniunctim quis ab eo præsagire cogatur, aliquan-
C do enim boni promissiuum est, vt diximus, aliquando vero mali. Sicut locutus est Gal. primo Prorrhetici, comm. XXXI. vbi ait. In vrina verò crassamenti subsidentis priuatio, simulque crassiora quædam tota vrinarum substantia, sublime petere visa, perturbationem vnà cum caliditate præter naturam esse demonstrãt; item vrina crassa non est secundum naturam, vt dixit Gal. quarto Aphoris. comm. sexagesimo nono, quare non oppugnat eam aliquando malam fore, cum vrina bona similis sanorum vrinis esse debeat, autore Gal. septimo Aphoris. comm. XXIIII. propterea igitur fateor melius fore vltimam Hipp. dictionem coniunctim sic legere. Nigra & crassa est, cum omne nigredinis vitium in vrina, vendicet sibi vrina crassa quę aliquando est salutis nuntiatiua, quoniam ea corpus aliquando repurgari solet, quandoque verò mortem promittit, ob id quod est res præter naturam admodum aliquando vitę incommodum.

XXXIII.

In mulieribus, & viris, vrina nigra, in pueris aquosa, deterrima est.

CVM vrina nigra per sui rationem, ac naturam praua sit, absque etiam aliis signis, vt dixit Gal. commentario secundo, primi Prorrhetici Hipp. comm. quarto, quanto ipsa alicui ætati, aut sexui contraria fuerit, tanto deterior erit. Quæcun
D que enim his, quæ secundum naturam maximè contraria sunt, ea deterrima sunt, autore Gal. septimo Aphoris. comm. sexagesimo quarto, ob quam rem rectissime dixit Gal. secunda Prædictionum sectione, comm. trigesimo tertio, vrinam nigrã, aut nigram, & aquosam in omni ætate exitiosissimam fore, at vbi in vigore ætatis consistentibus vrina appareat nigra, primum prauitatis gradum obtinebit, cum sit eidem ætati maxime contraria, cum enim vigoris ætas calida sit, & sicca, amarulenti quippe humoris adgeneratiua, vt dixit Galenus tertia Prædictionum sectione, commento trigesimo, & secundo Aphorismorum, commento vigesimo, atque sexto de Sanitatis tutela. Ideo rationi consentaneum est, ab eadem ętate secundum natã flauam, ac citrinam in colore vrinã prodire cui maxime cõtraria est vrina nigrã, tum ratione causæ agentis, tum ętatis, quo fit, vt vrina nigra in ætatis vigore admo

dum contumax ſit,atque craſſa, multum ſibi ſediminis vendicans cum dominante calore merito vigentis ætatis tenuiſsimam, pauciſsimique ſedimenti vrinam fore conueniat. At nigra vrina in pueris, & ſi praua ſit, non tamen tanta prauitate vendicatur vti in vigoris ætate contingit: In pueris enim ob copiam vigentis calo ris concoquentis citiſsime,citiſsime concoquuntur, Quo fit, vt per ætatis rationem vrinam corpulentam ciant, atque multum ſediminis habentem, & ob hanc cauſam vrina aquoſa cum tenuis ſit, & ſedimento vacans, ætati puerili maximè contraria ſit. Dixit enim Galenus ſecunda Prædictionum ſectione,commento trigeſimo tertio. Concoctionem nedum craſsiorem reddere vrinam, verum & deiectionem ipſam, quoties in ventre bene concoquantur, & per hoc in animo con cipies tu, concoctionem quandoque per rei concoquendæ incraſſationem fieri, quandoque etiam per rei attentationem, & inciſionem, vt voluit Galenus ſecundo Aphoriſmorum,commento nono. At cum mulieres frigidiores ſint viris, vt ait Galenus quinto Aphoriſmorum, commento ſexageſimoſecundo: & humidiores tertio Aphoriſmorum vndecimo, rationi conſentaneum eſt, eas ex ratione ſexus vrinas albas, & corpulentas, ad inſtar coloris, & ſubſtantiæ pituitæ ciere. Quo ſit, vt vrina nigra, maximè naturæ mulieris contraria ſit, & ob hanc rem cum ſenſu percipies in mulieribus, & viris male habentibus plurimum temporis vrinas excerni nigras, pariter & in pueris, ita vt ait Galenus nullam ad corpulentiam habeant mutationem, eos perituros facile præſagire poteris.

XXXIIII.

Qui tenuem crudamque, diutius vrinam mingunt, ſi cætera, vt in conualituris, indicia fuerint, in his abſceſsum ad inferas præcordiorum ſedes expectare oportet.

IVDICIVM affert Hippocrates in hac dictione animum habens ad vrinam tenuem, & crudã in ægrotis corporibus apparentem, & dixit. Qui tenuem crudã que diutius vrinã mingunt. Scire autẽ debes, vt iam diximus, & eſt Galeni mẽs commentario tertio primi de Morbis vulgaribus Hippocratis. Quòd vrinæ tenues, quatenus tenues ſunt, hactenus tempus requirunt concoctioni. Vrinæ verò crudæ, id eſt, quæ in his nullum concoctionis indicium apparet, vt neque ex colore,& ſubſtantia, neque ex his, quæ continent, & ſubſident,ſi cum his primæ coëant vrinæ, & in morbis diutius minguntur, tunc nullum exquiſite futuræ ſa lutis, vel mortis aut affectionis alterius, indicium concapeſcere valebis, ſed men tis aciem in talibus figere debes. Vbi enim cum his reperies ſalubria indicia, quæ in conualituris ſolita ſunt apparere, præſertim color bonus. Vrina illa quatenus boni coloris ſanitatem promittet, vt ait Galenus in iam dicto loco, æger quippe ſanitati reſtituetur ab eo quo corripitur morbo, qui ſi diuturnus fuerit cum tali vrina, indicabitur permutationis criſis ad abſceſſum in infernis præcordiorum ſe dibus, permaxime quippe, cum morbus ſit diuturnus, temporis ſpacio virtus im becillitatur, & ob frigus, craſsitiemque materiæ in dictis partibus immorantem abſceſſus reſurgit, à quo etiam æger conualiturus iudicabitur, ſi hoc tempore vrina hæc boni caloris ab initio abſceſſus, mediam augmenti partem præterierit, à qua vſque ad morbi abſolutionem,vrina corpulenta,& perturbata ſequetur,indi cans abſceſſus repurgationem,vt primo de Criſibus notat Galenus,& ſecundo Ar tis curatiuæ ad Glauconem, & quartodecimo Methodi curatiuæ. Vbi verò cum hac vrina tenui,ac cruda prauus iungatur color,aliaque inſalubritatis indicia, proculdubio mortem ægroto promittemus. Tum ob extremam ſignificatam cruditatem: Tum imbecillitate virtutis prolixioris morbi cauſa, materiam obtinere ne queuntis,vt ſupra diximus. Vbi verò morbus acutus fuerit,cum tenui ac cruda vri na, cui adiũgãtur indicia inſalubritatis mitiora,vt color rufus,vel croceus ſalutem ægrotanti promittet, per criſim permutationis futuram ad abſceſſum poſt aures, cauſa eſt morbi materia minus craſſa, copiaque caloris, & virtus vigentior, quæ omnia ſurſum materiam eleuare valentia cenſentur, vt ait Galenus ſecunda Prædictionum ſectione,commento trigeſimoquarto.

Si pingue

A XXXV.

Si pingue desuper natans araneorum speciem referat, damnandum est, indicat enim consumptionem.

AB insidente pingui, idest, supernatante in vrina edocet de terminis morborum præsagire, & dixit, si pingue desuper natans in vrina araneorum speciem referat, damnandum est, illud quippe damnandum esse putabitur, à quo renum adipis coliquatio, aut corporis alterius partis, aut corporis totius cõsumptio significatur, grande enim damnum ex omnium horum adipis, aut pinguedinis absolutione, humano corpori ingeritur, cum futuram immineat tabem insanabilem, siue phthisim volueris intelligere, vt est Galeni sermo septimo Aphorismorum, commento decimo sexto, & quinto Aphorisf. comm. XI. & V. & X. Methodi curatiuæ. At notatu dignum est. Quod pinguedo, & adeps verè quodam inter se dissident discrimi B ne, vt ait Galenus XI. de Simplicium medicamentorum facultatibus, cap. tertio. Nam adeps crassior existit, & in animalibus naturam terrestriorem habentibus prouenit, pinguedo verò humidiorem, & ob hoc adeps non facile igni expositum funditur, liquiscituè, & fusus ab igne remotus ocyssime conglatiatur. Pinguedo verò celerrime ad ignem liquescit, nec facile cogitur. Quo fit, vt adeps difficilius absoluatur pinguedine, cum ad eius exsiccationem, & durescentiam egeat vel forti, & diuturna inedia, vel vehementibus exercitationibus, vel caloribus superexcedẽtibus, vt voluit Gal. XVI. de Vsu partium capite secundo, & ob hanc causam indicia in vrina significantia coliquationem ex absoluta pinguedine, citiorem euentum morborum indicant, quàm quæ ex assumptione adipis. Sanè tamen scire debes, vt generaliori sermone rei veritatem deprehendamus, cum dixit Hippocrates, si pingue desuper natans, vtrumque pingue intelligemus, tam quod videlicet ex pinguedine dissoluitur, quàm quod ex adipis absolutione prouenit, cũ vsus apud Galenũ C aliquando sit, duo hæc, videlicet adipem, ac pinguedinem, in eandem coire appellationem autore Gal. XI. de Potentiis simplicium medicamentorum, cap. tertio, vbi ait. At tu si voles oleosam, ac pinguem in animalibus substantiam omnem adipem appellato, vt plerique medici, sed & pinguedinem appellare hoc totum licet. Dixit igitur Hippocrates, si pingue desuper natans, siue id fuerit ex coliquatione adipis, siue pinguedinis damnandum est, quoniam consumptionem coliquati adipis renũ indicat, vel aliarum partium, vel totius corporis siue pingue illud in alui excremẽtis, siue vrinis decernatur, & ob hoc dixit Gal. VII. Aphoris. cõm. trigesimo quinto, sed cõsideratiõe dignũ est, alia aliaq. indicia fore coliquati adipis in renibus & in aliis mẽbris, aut toto corpore: in renib. quippe, vt ait Gal. adipis coliquati indiciũ est celerrima pinguis illius transsũptio ad vrinas, & nõ paulatim, sed simul tota fit, ostẽdens quippe affectionẽ fore in renibus. At coliquati adipis in aliis corporis partib. indiciũ est paulatim, & nõ vniuersim, rei pinguis exitus cũ vrina, indicat coliquationẽ invenis, renib. propinquis, deinde in his, quæ illis cõtinuantur, & rursus in aliis, donec à toto corpore ad renes absumptio adipis perueniat. Tunc enim affectionem toti corpori cõmunicari indicat, & hoc veluti deterrimũ dãnandum est.

XXXVI.

D Consideranda in vrina nubecula est, vtrum sursum fuerit, ac deorsum, & item color, quem obtinet, si enim deorsum feratur cum colore, qui dictus est, bona commendandaque est; si sursum cum colore, qui dictus est, mala damnandaque est.

SIVE nubecula in vrina apparens, vna significatione comprehendatur cum sedimento, ac sublimamento, siue diuersa, præceptum tamen habemus ab Hippoc. in hoc sermone, ipsam à nobis admodum considerandam in vrinis fore, videlicet quem situm, aut locum in his sibi vendicat, cum ex diuersitate locorum ipsius nubeculæ in vrinis, diuersa fiat præsagitio de termino salubri, vel insalubri in acutis morbis. Dum in eadem consideratione perpendamus quem tunc colorem obtinet eadem nubecula, & dixit. Si enim deorsum in vrina feratur nubecula, sitque co

loris, qui dictus est, bona, & commendanda est. Quatenus autem in vrina nubecula deorsum subsideat, quandam indicat concoctionem relatu ad vrinam, quæ nullam habet nubeculam, vel subsidentiam, vt ait Galenus primo de Crisibus, capite decimo quarto. Vbi verò deorsum nubecula subsideat, si colorem supradictum videlicet album, vel candidum habuerit, perfectam indicat concoctionem, quæ modo omni commendanda est, quoniam vt ait Gal. vrina, quæ concoctionem significat, bona est semper, at adiecit, si sursum nubecula feratur, & prauũ sibi vendicet colorem, qui dictus est, damnanda est, quoniam cruditatem indicat, & quæ cruditatem significat, semper est mala, vt ait Gal. primo de Crisibus. Vbi verò color bonus esset, & si nubecula sursum feratur, bona erit vrina ex Galeni verbo, commentario secundo primi Prorrhetici Hippocratis comm. primo, vbi ait. Nempe enæorema id est, quod sublime petit, optimum est, tum album, tum leue, tum æquale. Igitur si nubecula sublime petens, prauum habuerit colorem, consentaneum est, ipsam omni prauitate posse corripi. A B

XXXVII.

Nec te fallat, si ipsa vesica ægrotans aliquam talem reddiderit vrinam, non enim totius, sed ipsius per se vesicæ indicium est.

CAVTVM in hac oratione reddit Hippocrates lectorem ne in vrinarum inspectione, ac earum significatione sicut facile contingere potest, errore teneatur, & dixit, nec te fallat, si ipsa vesica ægrotans aliquam talem reddiderit vrinam. At menti tenere debes Hippocratem nos edocentem de terminis morborum præsagire, iudicio habito à deiectionibus & vrinis. Quatenus affectiones indicatæ, sunt totius corporis affectiones, & non vnius signatæ partis, & à toto quippe prodeuntes corpore, & non ab vna tantum parte, ideo errorem potentem contingere tollit, inquiens aliquas vrinarum iam nominatas excerni posse, tamen in dictis coloribus, nigro quippe, ac liuido, tum in substantia crassa, turbulenta, purulentaque, C tum in odore fœtida, & graue olens, atque in his, quæ in vrina inuehuntur, vt furfures sunt, & squamulæ, & capillitium, & huiusmodi. Quæ omnia cum à vitio renum aut vesicæ peruenire posint, vt quarto Aphoris. Hipp. sermonem habuit, & medicus tunc ab huiusmodi vrinis, indicet supra totius corporis affectiones, & à toto quippe corpore proruptas, errore culpabitur, cum earum significatio renes, aut vesicam non transcendat, & ob hoc admonet Hipp. Medicum solertem fore in affectionum iudicatione num proditę fuerint à toto corpore, aut ab aliqua eius parte. Ideo dixit Hipp. non enim totius, sed ipsius per se vesicæ indicium est.

De Vomitione

XXXVIII.

Vomitio vtilisima est, si pituita, ac bile permixta quàm maximè est, si non multa, non crassa est. Sincerior enim deterior est.

CVM in morbis acutis, quales sunt febres non intermittentes, vomitiones plerumque erumpant, vt dixit Galenus commentario secundo primi de Morbis vulgaribus Hipp. à quibus tum morbi, tum eius causæ maleficentia significari potest, non ab re Hipp. in hoc sermone docere habet, de termino salubri, vel insalubri morborum habita mente ad ipsas vomitiones, & dixit vomitio vtilisima est, si pituita, ac bile quàm maximè permixta est. At quispiam ambigere poterit, cum vomitus omnis, motus, opusuè secundũ naturam sit, vt ait Gal. II. de Symptomatum causis, cap. quarto, qua ratione quis putabit, vomitionem quandoque malam fore, & morbi malum terminum promittere, cum omne, quod secundum naturam est, optimum ac cõmodum sit, autore Platone in Timæo. Quod autem naturæ nostræ commodũ est, id alit. Quod verò cõtra, corrumpit, vt ait Galenus in libro de Cibis boni, & mali succi. Huic dixit Galenus de Symptomatum causis, cap. quarto, Vomitum quippe motum esse secundum naturam, quatenus ipse opus naturæ est, ob tamen causam, quæ naturam sic moueri cogit, opus est symptomatis præter naturam, vomitus igitur eo quia à natura operatur motus est naturalis, eo verò D

quòd

A quod fit à natura coacta, & irritata à re præter naturam, motus præter naturam eſt. Iudicationes igitur, quæ à vomitione ſumuntur,non ab eo quòd vomitus mo tus ſecundum naturam eſt ſumuntur, ſed ab eo, quòd res præter naturam, cogit naturam ad vomitionem, quæ res tum ſubſtantia,tum colore,tum odore varia ta, varios etiam morbi terminos ad ſalutem, vel mortem pronuntiat:refert autem in iudicatione à vomitione, ſinceram vomitionem ad permixtam, vt per vtramque iudicationis veritatem habere queat, intelligens quippe ſincerum in ſui ſubſtantia purum, quod nulli alterius generis rei commixtum eſt, vt ſincera vomitio biliosa, quæ nulli aquoſitati, aut humori,aut diuerſi generis rei permixta eſt,iuxta illud Galeni commentario ſecundo primi ProrrheticiHippocratis,commento deci mo quinto, ſi memoria tenuerimus deiectiones ſinceras appellari, quæ duntaxat vnum, qui excernitur humorem, cæteris impermixtum habent, & idem Galenus ait ſeptimo Aphoriſ. comm. ſexto inquiens. Sinceras verò deiectiones nominauit impermixtas aquoſæ humiditati, quoniam ſolus humor euacuatus deiicitur, ſiue
B ſit biliosus,ſiue melancholicus, eandem habuit mentem Gal. ſecunda Prædictionũ ſectione,comm. trigeſimo octauo, & non lateat te harum vomitionum, aut deiectionum quaſdam dici placidas, id eſt mites,quæ ex natura temperantiæ animalis, non tumultuant,ſed facile ſedantur, quietanturque,& ita vomitiones quæcunque permixtæ ſunt,placidæ dici poſſunt,quaſdam autem implacidas dicimus,quę vtiq. immites, inquietæque ſunt,tumultuantes,& animalis corpus exacerbantes,de his quidem loquuti ſunt,Hipp.& Gal. commentario ſecundo primi Prorrhetici,com. XXVIII. Vult igitur Hipp. in morbis vtiliſsimam, ac ægrotanti ſalutem denuntiantem fore vomitionem, quæ permaxime permixta eſt ex pituita, & bile, mitis enim, & non inquietans animal reddetur ob pituitam ſui algore, bilis exuperantem calorem cõtemperare: ob quoq. bilis caliditatem remittetur omne vitium in quod pituita ſui frigiditate peruenire poſſet,quo fit,vtvomitio taliter permixta nõ
C ſit ægrotanti nequam,niſi forte multa ſit ſui copia ægrũ offendens,aut craſſa admo dum facta,vel propter bilem vrentem, aſſatamq. vel ob pituitam adſtringentem, at vbi vomitio ſincera, implacidaque fuerit, proculdubio mala eſt,& malum ægri terminũ promittens.Si enim biliosa extiterit, exuſtam eſſe omnem natiuam humiditatem à calore febrili oſtendit, vt ait Gal. VII. Aphoriſ. comm. ſexto aut humorẽ in ægroto indicat ob caloris exuperantiã euaporatum,aſſatumq.quorũ vtrumq. ægrotanti deterrimũ eſt,& hoc dixit Gal. ſecunda Prædictionum ſectione,comm. XXXVIII. Vbi verò pituitoſa adfuerit vomitio, ſincera,implacidaq.adhuc ægro tanti cõtumax eſt,quoniam ob frigiditatem indicat humorem in ęgro craſsiorem, & quaſi concretum fore crudum, atque concoctioni inobediens, vt ait Galenus, non ab re igitur dixit Hippocrates,ſincerior enim deterior eſt.

XXXIX.

Si vero vomitio fuerit porracea, aut liuida, aut nigra, quicunque ex his fuerit color,malum eſſe cenſendum eſt.

CVM natiui caloris mortificationem in hominis corpore indicet excrementorum color liuidus,aut niger,aut à vehementi calore,aut vehementi algore, vt iam prædiximus,aut ab exuperante calore, aut extremo algore prognatus, non ab
D re dixit Hipp. in hac dictione. Vomitionem liuidam, aut nigram, malam cenſendam eſſe, pariter quoq. porraceam attulit, cuius color ſimilis eſt colori foliorum porri,cui locus ſuæ generationis aliquando ventriculus contribuitur, vt ait Gal.ſecunda Prædictionum ſectione,comm. trigeſimo nono ob eſculentorum copiam,vt olerum,quæ hanc habent proprietatem per ſui naturam, & in eis abundantiorem cruditatem,quandoque etiam per vim ægritudinis exuperantis caliditatis præter naturam non ingeſtis adhuc eduliis talib. in venis generatur,quæ inde aut per rationem ſymptomatis, aut ex virtutis expultricis venarũ vigentia, in ventrem ſuperiorem,aut inferiorem decumbet,& huius indiciũ habes apparentiam in febribus porraceæ vomitionis,& conſimilis per aluũ deiectionis,at cum hæc ab vberiore calore pręter naturam & hinc,& inde progignatur,meritò dixit Hipp.porraceam vomitionem malam eſſe cenſendum eſt,præſertim cũ maleficentia morbi generatur,

XL.

Si idem homo omnes vomit colores exitiale admodum eſt.

SI per idonea vomitioni in febribus tempora, multorum colorum vomitiones appareant, vigeſcente quippe virtute donec morbus conſiſtat, dubio procul tales non erunt ægroto vomitiones contumaces, indicant enim corpus à multis malarum affectionum cauſis repurgari. Vbi verò non per idonea tempora vomitioni conuenientia, vomitiones multorum appareant colorum, cum adſint per rationem accidentis, & non per naturæ motum, valde exitiales erunt, indicantes ægrota corpora plurimis malis detineri affectionibus, vt ait Galenus ſecunda Prędictionum ſectione, commento quadrageſimo & hoc quippe prolixiori ſermone enarratum eſt. A

XLI.

Vomitio liuida, ſi graue olet, ocyſsimam indicat abolitionem.

CVM color liuidus tantum frigiditatis effectus ſit, vt ait Galenus primo de Criſibus, cap. duodecimo & à ſumma frigiditate mortificatio gignitur, vt apparet, in vehementer refrigeratis, & odor grauis, putrefactionis effectus ſit, ſi ambo in vnum coëant, color videlicet liuidus, & odor grauis tum in vomitione, tum in vrina, aut deiectione, liquido ægrotanti mortem propinquam denuntiabit, mortificatio enim cum putredine ocyſsimam indicat mortem. B

XLII.

Omnis ſubputris, ac fœtidus odor, in omni vomitione malus eſt.

TAM malignantis naturæ eſt putredo, vt ne dum in ſe vitium eſt, ſed & cuicunque rei permiſcetur male, eam deteriorem reddit, quo fit, vt omnis ſubputris, ac fœtidus odor prauam conducat vomitionem, & ægroto mortem promittentem. C

De ſcreatione.

XLIII.

Screatio in omni dolore, qui affligat circa pulmonem, & coſtas, cito, prompteque ſcreetur neceſſe eſt.

MEMBRA quæ thoracem conſtituunt, inſtrumenta ſunt, quibus ſpirandi vis demandata eſt, autore Galeno primo de Criſibus, cap. ſeptimo cuius ſpirandi facultatis ſalubritatis, atque inſalubritatis indicia facile habentur ab excrementis, quæ talia repurgant inſtrumenta, qualia ſunt ſcreationes, ſeu ſputa, quibus nedum facultatis ſpirandi bona valetudo, vel inſalubritas, ſed & eorum inſtrumentorum, ac corporis totius ſignificatur, ob hanc rem Hippocrates ad hæc animum habens edocet in hoc ſermone præſagire de termino morborum membra thoracis affligantium ad eorum ſalubritatem, ac inſalubritatem, at per ipſa, & totius corporis, & dixit, ſcreatio in omni dolore, qui affligat circa pulmonem & coſtas, cito, prompteque ſcreetur neceſſe eſt. Sanè ſatius puto in omni affectione legere, quæ circa pulmonem affligat, cum pulmo dolorem non ſuſtineat, vt ait Galenus primo de Locis affectis, multæ enim ſunt pulmonis affectiones, quæ ſalubres redduntur per materiæ à pulmone repurgationem cum tuſsi, iuxta illud Galeni ſeptimo Aphoriſmorum, commento trigeſimo ſeptimo, quæcunque extuſsimus ex aſpera arteria, & pulmone feruntur, & quarto Aphoriſmorum, commento ſecundo vbi ait, quæcunque in pectore ſunt, aut pulmone per tuſsim expurgantur, pariter quoque, & dolor, qui circa coſtas fit affligit, vt qui ex pleuritide ortum habet, eius materia per ſcreationem ſeu ſputum expurgatur, vt quinto Aphoriſmorum D

A suorum, commento octauo dixit Galenus, igitur in his, quod circa pulmonem, aut costas affligunt doloribus, cito ac prompte screare optimum est, indicat enim tum facultatem affectorum membrorum expultricem fortem, tum obedientiam materiæ ad concoquendum, tum eiusdem præparationem ad expulsionis facilitatem, quibus quilibet, morbi futuram salubritatem præsagire valebit. Cito autem dixit Hippocrates id est repente, & statim, & inter initia morbi screare, ut ait ipse primo Aphorismorum, duodecimo inquiens, in morbo laterali, si circa initia statim sputum appareat, morbum abbreuiat, & huius declarationi agens Galenus cõmento duodecimo dixit, verum si hæc scilicet screatio in morbo laterali apparuerit circa tertium videlicet, vel quartum diem, quoniam hoc circa morbi initia fore putatur, non contingit morbum transcendere septimum diem, & idem hoc longiori sermone declarauit Galenus primo de Crisibus cap. septimo, & adiecit Hippocrates prompte, id est facile, & cum inclinatione, putans, vt ait Galenus secunda Prædictionum sectionum, commento quadragesimo tertio, quod cito, & prompte B screatur absque dolore euacuatur. Vbi igitur hæc tria in vna coëant screatione, videlicet cito, & prompte, ac sine dolore, vtique screatio illa in Prædictis doloribus optima erit, quoniam ob dictas causas non decurret lateralis morbus vltra diem septimum: & non lateat te, cito screationem fieri in morbo laterali, quo ad tempus principii, & cito quo ad tempus iunctum operi screationis, id est vt adhuc circa initia sputum breui tempore screetur, vbi enim tunc longiori tempore screaretur, nõ optimum esset, quoniam hoc taliter fieri aliquam difficultatem ostenderet, quo fit, vt minime promptè screaretur, & item screatio non bona erit, causas autem difficultatis, aut facilitatis screationis, relinquo exacte à Galeno perspicuam factam fore secunda Prædictionũ sectione, comm. quadragesimo tertio, & tu vide.

XLIIII.

Permista appareat flaua bilis, admodum screatione oportet.

C A TEMPORE screationis circa initia dolor, qui pulmonem, & costas infestant, & à tempore iuncto functioni screandi edocuit Hippocrates de eorum termino ad salutem, vel morte iudicia afferre, in hoc autem sermone id ostendit mente habita ad screationem permistam flauæ bili, & dixit. Permista appareat, id est screatio bona erit, & in iisdem doloribus salubritatem ostendens, atque morbi breuitatem denuntians, si appareat admodum permista flauæ bili, notatu dignum est, quamlibet inflammationem ex alicuius humoris abundantia progigni, vt ait Galenus sexto Aphorismorum, commento trigesimo tertio, quæ igitur circa costas fit inflammatio, quam morbum lateralem nominant, maxime ex biliosis fit humoribus, vt dixit Galenus secundo de Crisibus, cap. decimo, à quibus prodeunt sputa flaua, ac rufa, sanè in morbo laterali laborantibus, spem salutis, aut mortis significantia, ex aliis quoque humoribus morbi laterales contingere possunt, quorũ notæ per sputorum varias species facile haberi possunt, vt ait Galenus in prędicto loco, Vbi enim sputum cum spumeis fuerit, illius materiam dicemus pituitam, D sicut si cum nigris, melancholiam, vbi vero cum rubris, ex sanguine, morbi lateralis causam adducemus. Quorum etiam sputorum diuersę species, eiusdem morbi spem salutis, aut mortis inducunt. Igitur vbi in morbo laterali, aut pulmonia sputum sincerum, id est impermistum, flauum, aut rufum apparuerit, indicium erit malum. Sola enim bilis flaua euacuata, excretio sincera dicitur vt prædiximus, & syncerior deterior, sanè ipsa in morbo costali sincera flaua bilis deterrima est, quoniam dolorem valde exacuit, nedum in affecto loco, verum & in capite, vt ait Galenus quarto Aphorismorum, commento septuagesimo, & cum bilis facilę ad caput ascendat, vt ait Galenus quarto Aphorismorum, commẽto septuagesimo secundo, promptè delirium ducere potest, vt etiam ait sexto Aphorismorum, commento quinquagesimo tertio, & quinquagesimo sexto, quo fit, vt ex inflammatione costarum confestim inflammatio cerebri progigni valeat. Et iterum mala est, quoniam febrem ardentem exacerbat, vt ait Galenus quarto Aphorismorum, commento quinquagesimo nono. Cæterum ob incendium difficilem adauget respiratio-

nem, & clamosam parit sitim, vt dixit Galenus secundo de Potentiis naturalibus, cap.nono,ob hæc igitur perspicuum est in morbo laterali screationem flauam esse, aut rufam,sinceramque, incommodam, ac contumacem fore , vbi verò ea non sincera,sed nimium permista apparuerit in morbo laterali, quisque præsagire poterit eam non inutilem fore, tum ob id,quod dixit Hippocrates,vomitio vtilissima est, si pituita, ac bile permista quàm maximè est. Tum quoniam pituitæ frigiditas humiditati iuncta , acuitatem flauæ bilis tollit, vt vitia dicta à flaua bile sincera prodeuntia , in morbo laterali haud quaquam prouenire nequeant.Quo fit,vt Hippocratis sermo veritatem obtineat,cum dixit secunda Prædictionum sectione , commento quadragesimo quarto , permista appareat flaua bilis admodum screatione oportet. A

XLV.

Si enim multo post ab initio doloris screatur flaua,aut rufa,aut multam inferens tussim,aut non admodum permista,deterior est, B

REDDIT Hippocrates causam per locum à contrario huius , quod dixit: Screatio, si cito,prompteque screetur , optima est.Quoniam si prolixiori tempore ab initio morbi lateralis screatio flauæ bilis, aut rufæ screetur , deterior est , igitur si cito,id est à principio screetur,optima erit screatio,quod enim cito est,id est circa initia opponitur ei, quod longius à principio est , semper intellige tu principiũ in morbo laterali , & consimili acuto temporis spatium donec finiatur quartus dies , vt quàmsæpe dixit Galenus primo de Crisibus . Vbi enim à principio morbi lateralis prorogatur sputum proportione & morbus prorogabitur, vt ait Galenus primo Aphorismorum, commento duodecimo , pariter quoque si post ab initio morbi flaua bilis,aut rufa screatur,ipsam valde crudam fore significatur . Quo fit,vt longo temporis interuallo egeat natura ad eam concoquendam.Sanè quippe morbus longus absque periculo non est censendus,vt ait Galenus quarto Aphorismorum, commento quinquagesimo sexto.Ei autem, quod est prompte opponitur id, quod est multam inferens tussim . Vbi enim quis laterali morbo detentus, facile,propenseque circa initia non screet, inobedientiam materiæ morbi, & difficultatem ad eis expulsionem indicat . Quo fit,vt non nisi screatio cum violentia fiat , egens quippe suo vehementi motu, qui est tussis ad excernendum screationem,& hoc etiam malum est,quoniam quouis modo in morbis Thoracis sputum supprimatur, deterrimum est, cum non sanentur morbi tales, si sputo non repurgantur , vt ait Galenus septimo Aphorismorum , commento sextodecimo, igitur si sputum cum multa , ac violenta tussi circa initia morbi lateralis screetur, malum est , vbi cum pauca, atque miti tussi screatio excernatur , bonum erit , vt est Hippocratis sententia . Cæterum adiecit, aut non admodum permista deterior est, quoniam quanto magis flaua bilis,aut rufa suæ sinceritati adproximetur, tanto deterior existit, vt prædiximus . C

XLVI.

Screatio enim flaua si sincera est, cum periculo est, candida verò glutinosa,ac rotunda, inutilis est . D

CVM ea, quæ in scientiis necessariæ sunt obseruantiæ , ac memorationis , scire operæpretium sit ac exactius,sæpiusque eorum recordari,consentaneum mihi esse videtur ea plus vna vice enarrare,vti in opere præsagitionis futurorum contingit, quæ vt memoriæ mandentur magis,Hippocrates in hoc sermone , vt ait Galenus,non aliud dicit,quàm quod antea dictum iam est, & dicit screationem flauam non esse periculo immunem , si sincera id est, sola in morbis costarum , & pectoris euacuata fuerit,indicat enim morbum à flaua bile prodire,quem curatu difficilem & prisci & noui medici profitentur, præsertim cum acutas accendat febres totum tenentes corpus, atque aliam inflammationem cum ad alteram confluxerit particulam maleficentiorem,& functioni medici rebellem, vehementiorque ex atra bile

ac prauior

A ac prauior ægrotatio prouenit, ipſa fluente, ac in particula decumbente. Pariter quoque, & cæteri humores ex eorum defluxu cum ſui exuperantia in partibus corporis decumbentes ægrotationes progignunt, veluti ſanguis, & pituita, quæ indulgentiores, & modeſtiores fiunt, & non adeo curatu difficiles, vt ait Gal. in libro, de Tumoribus præter naturam, & ſecunda Prædictionum ſectione, commento quadrageſimo ſexto, Cæterum adiecit Hippocrates candida vero glutinoſa, ac rotunda ideſt globoſa ſcreatio, non adeo mala eſt, vti flaua, inutilis tamen habetur, indicans ab igneo calore, vel à vehementi algore pituitam aſſatam fore.

XLVII.

Si viridis & ſpumans admodum eſt, mala eſt.

A VIRIDI, & ſpumante ſcreatione dirigit Hippocrates indicia præſagitionis futuri termini ægrotationis coſtarum, & pectoris, & dixit, ſi viridis, & ſpumans
B admodum ſcreatio fuerit, mala eſt, oportet te ſcire, vt ait Galenus in primo de Criſibus, cap. duodecimo colorem viridem fieri in tranſitu ad nigrum, & eſſe veluti nigri principium, quo fit vt color excrementorum viridis ſit in via iudicationis ad fiendam iudicationem per colorem nigrum, igitur cum color ſputi niger, preter id id quod cruditatem indicat, etiam mortem portendit, vt dixit Galenus primo de Criſibus, cap. quinto, pariter quoque dicemus ſputum viridem cruditatem materiæ morbi indicare, & futuram ægrotanti mortem pronuntiare, vti prædiximus de vrina, & alui excremento, & vomitione ipſa. Quę omnia nigra nedum cruditatem indicabant, verumetiam & ægroti perditionem: & idem accidit, vbi eadem omnia viridi colore fuerint affecta, non ab re igitur dixit Hippocrates, ſi viridis fuerit, mala eſt, cæterum adiecit, & admodum ſpumans ſcreatio mala eſt, quoniam copiam ſpiritus flatuoſi indicat in pectoribus ipſis accumulati, qui vehementem habent motum, & inæqualem in humore, cui commiſcentur, ac frangentes ad diuerſas paruas partes pituitam illic decumbentem, quo motu ſpumificatur materia illa, &
C ſpumea ſcreatione excernitur. Quippe ſcreatio hæc mala eſt, indicans tum materiæ cruditatem ob copiam ſpiritus flatuoſi ei commiſti, concoctionem vetantis, tum ob in his partibus doloris crementum ægrum affligantis à ſpiritu flatuoſo tendente prodeuntis, à quorum quolibet ſpiratio difficilis redditur cum timore perditionis ægrotantis, & hanc accepi rationem à Galeno ſeptimo Aphoriſmorum, commento trigeſimo, & ſecundo Aphoriſmorum, commento quadrageſimo tertio & tu vide. Aut ſpumea ſcreatio progignitur à forti calore efferueſcente in ipſis pectoribus, & humiditatem eorum agitante, & ſpumam progignente, vti ea caliditas, quæ in lebete efferueſcens, exagitans humidum, vehementi ebulitione ſpumam procreat, & hæc ſcreatio ſpumea etiam mala eſt, quoniam vehementem ſignificat exagitationem in his, quæ affligantur partibus à caliditate efferueſcente ſpumam ex ebulitione generante, quo fit, vt illarum partium expultrici promota facultate ſpuma cum ſputo excernatur, adaucto verò calore in iiſdem partibus, increſcit febris, & dolor exacuitur, & ſpiratio difficilior habetur, quæ omnia
D ægrum incommodant, offenduntque, & hæc ratio veritatem habet ex his, quæ dixit Galenus commentario primo, primi Prorrhetici Hippocratis, commento vigeſimo primo: & ſecunda Prædictionum ſectione, commẽto quadrageſimo ſeptimo. cætera verò, quæ de ſpumæ generatione dicuntur à Galeno in locis præaſſumptis, vide tu: ſatis autem nunc ſit perſpicuas adduxiſſe rationes, quibus ſententiæ Hippocratis veritas comprobatur, cum dixit. Si viridis, & ſpumans admodum eſt, mala eſt.

XLVIII.

Si ita ſincera fuerit, ut nigra appareat, hæc difficilior, quàm illa eſt.

QVIA verum eſt, quod dixit Galenus primo de Criſibus cap. duodecimo, vide licet ſcreationem nigram admodum exitialem eſſe, ſi quandam reperiamus ſinceram ſcreationem, quæ nigra appareat, veluti quæ in tranſitu ad nigram maxi-

me ei approximatur, velut quæ liuida est, aut viridis, assimilata quippe colori brassicæ viridis. Illa sanè deterior est, & maioris læsionis screatio, cum non longe distet à nigro, vt ait Galenus prima Prædictionum sectione, commento vigesimo quinto, quàm syncera illa, & viridis: Cuius sermonem habuit Hippocrates ex proximo præcedenti sermone. A

De Grauedine, & Sternutamento.

XLVIIII.

Grauedines, & sternutamenta per omnes morbos, qui in pulmone fatigent præire, & subsequi malo est, Sed de aliis morbis exitiosis sternutamenta vtilia sunt.

CVM multa sint morborum genera quorum aliquibus sternutamenta validum afferunt iuuamentum, aliquibus verò contumax, & deterrimum, de iuuamento, ait Galenus in fine libri de instrumento odoratus, & in secundo de Symptomatum causis cap. sexto. & sexto Aphorismorum, commento tertiodecimo. Nocumentum verò ostendit Galenus quinto Aphorismorum, commento trigesimoquinto. Sanè verò grauedines perpetuo morbi sunt, & causæ atque signa, ob quod ab eis solum nocumenta prodeunt, nulla verò iuuamenta, fluxionibus enim in particula decumbentibus, dolor progignitur, vt ait Galenus quarto Aphorismorum, commento trigesimosecundo. Ideo Hippocrates in hoc sermone edocet præsagire de termino morborum, qui in pulmone fatigent, animo habito tùm ad grauedines, tū sternutamenta per omnes morbos, qui in pulmone fatigent, preire, & subsequi, malo est. At notatu dignum est, vt ait Galenus in libro Medicus, quod hæc, quæ à capite ad subiectas partes fluentem materiam designant, tribus his deprehenduntur nominibus, videlicet grauedine fluxum humoris per nares cadentis designāte, aut raucedine, quæ in fauces destillat, aut defluxione, quæ in pulmonem irruit, & hoc dixit Galenus secūda Prędictionum sectione, commento quadragesimonono. Iterū te scire oportet, Hippocratem in hoc sermone velle docere præsagire in morbis pulmonem affligentibus, mente habita ad grauedines, & sternutamenta, quæ illis adiuncta sunt & ferè semper sequentia ob motum violentum, & concutientem pulmonem, & totius thoracis partes. At quoniam neque raucedine, neque destillatione adeo concutitur thorax, & caput, vti ex grauedine sternutamenta excitante. ob hanc causam non meminit Hippocrates raucedinis, & destillationis, sed grauedinis solius ad quam sequitur sternutamentum. Sanè grauedo simpliciter & secundum se, nihil pulmonem offendit, quoniam materia quæ per grauedinem defertur, per nasum foras excernitur, nihil illius permeans ad pulmonem & thoracis partes, vt ait Galenus. Quo fit, vt defluxiones per se ipsas obnocuæ sint pulmoni grauedines verò per sternutamenta, quibus concutitur pulmo, pectus, & caput, ob quorum motum violentum, & concussiuum thorax vitiatur, vitiatque pulmonem. Non ab re igitur dixit Hippocrates. Grauedines ad nares scilicet decumbentes, sternutamenta quippe excitantes, quibus thorax concutitur, & pulmo offenditur per omnes morbos, qui in pulmone fatigent, malas fore, siue pręire siue subsequi contingat, pręuenientes quidem, quoniam præparant, vt pulmonem malis repleant humoribus, subsequente verò, & existente, pulmonis affectionem magnificant, & affectum capitis ex plenitudine ostendunt, ex qua sensim pulmo repleri cō sentaneum est. Cæterum adiecit. Sed de aliis morbis exitiosis sternutamenta vtilia sunt. Ipsis enim nedum non exagitātur pectora, & eorum partes, verum cerebri repurgationem ostendunt, à cuius plenitudine fere omnia morborum genera contingunt ob irruitionem materiæ à cerebro facile ad omnia membra decumbentis. Vbi etiam adhuc morbus exitiosus foret per conuenientia indicatus indicia quoniam morbo in processu existente, concoctio materiæ, & robur facultatis expultricis indicat. Non ab re dixit Hippocrates sternutamenta in aliis exitiosis morbis vtilia esse.

Screatio

A

L.

Screatio flaua non multo permifta fanguine in pulmonis morbo, fi inter initia excernitur, falutaris admodum eft, fi feptimo die, pigriusuè, minus fecura eft.

Ad id redit Hippocrates in quo priusfuit, de iudicio termini morborum à fcreatione prodeunte:& dixit.Screatio flaua non multo permifta fanguine in pulmonis morbo, fi inter initia excernitur, falutaris admodum eft. Scire autem conuenit inflammationem,quæ vifcera corporis noftri infeftat, fuo vtique calore fanguinem ad fe trahit, per modum cucurbitulæ, vt ait Galenus quarto Aphorifmorum commento quadragefimo octauo, & feptimo Aphorifmorum cōmento primo:ob quam rem, vbi fanguis raritate fuperficiei obtinentis inflammationē quoad eius tenuiorem partem refudet, aut perfpiret,magnitudo prohibebitur in
B flammationis,ac dolor præfertim fi circa initia,id eft ante primum quartum id con tigerit, autore Galeno fecundo de Ratione victus acutorum, commento primo: quoniam adeo minoratur inflammationis materia, vt natura membri exonerata reddatur fupra refiduum materiæ inflammationis valentior, tum ad concoquendum, tum ad inflammationem exoluendam, aut pellendam, vt ait Galenus fecundo Aphorifmorum, commento vigefimonono. Quapropter admodum commodum,& vtile eft,fi in initio generationis inflammationis fanguis taliter refudet,atque perfpiret: Indicat enim membri expultricem facultatem validam, cum præparatione viarum illius fiendæ refudationis. Igitur inquit Hippocrates fi pulmo inflammatione laboret, & initium generationis inflammationis extiterit, excernaturque tunc fcreatio flaua, non multo quippe fanguine permifta, id falutare in morbo illo cenfendum eft indicium. Quoniam tenuioris partis humoris in pulmone inflammationem committentis, indicat refudationem,quatenus autem circa initium, id eft ante quartum diem exiftit, inflammationis magnitudinem vetat,
C & pulmonis facultas exonerata à parte materiæ inflammationis potentior fit ad re fidui concoctionem,& excretionem, & hæc in hac ægrotatione per Iouem falutaria funt. At humoris inflammationem pulmonis committentis notæ dignofcuntur. Tum à fcreationis colore vno, tum ab eodem promifcuo. Vbi enim fcreationis flauus color fimpliciter adfuerit, humor inflammationem pulmonis progignens biliofus exiftit. Vbi verò ruber color apparuerit folus, fanguis erit inflammationis materia. Vbi autem promifcuus ex bile, & fanguine humor fuerit,fcreatio fimul rubida,ac flaua excernetur. Verum ea tali colore promifcua referatur ad humores fecundum plus vel minus, ad illam occurrentes permiftionem, vt proportione maior, vel minor color humori maiori, vel minori refpondeat, fiue fanguis, fiue bilis fuerit. Sed quifpiam interrogabit me, cur Hippocrates folum fermonem habuit de his duobus humoribus bile videlicet,& fanguine,cum à cæteris humoribus morbi circa pulmonem progigni etiam poffunt, autore Galeno fexto Aphorifmorum,commento trigefimo tertio. Huic dicendum puto, aut quoniam
D à folis humoribus calidis pulmonis inflammatio folita eft gigni, & non à cæteris humoribus temperie frigidis, vt ait Galenus fecundo Aphorifmorum, commento decimonono. Aut quoniam à folis humoribus bile videlicet, & fanguine, refudatio fieri conuenit, ob eorum caliditatem rarefacientem fuperficiem pulmonis inflammationem obtinentem, ob etiam eorum tenuiores partes facilius ad refudationem paratas fore: cęteri vero humores, tum fui abundantiore frigiditate denfante fuperficiem inflammationis, tum fui crafsitie exitum refudationis prohibente nullum horum efficere valent. Quo fit, vt in inflāmatione pulmonis non habeat Hippocrates loqui de coloris apparentia circa morbi pulmonis initia à pituita, ac melancholia, ob enim pituitæ vifcitudinem, & crafsitiem, atque humoris melancholici terream fubftantiam, neque hæc, neque altera fuorum colorum fcreationes in pulmonia adgenerare poffunt. Iterum ambiget quifpiam quo nam veritatis modo ait Hippocrates fcreationem flauam non multo permiftam fanguine circa initia in pulmonis morbo admodum falutarem effe, cum dixerit Hippo-

crates quarto Aphorifmorum vigefimo quinto, fanguis quidem fupra, qualifcun que fuerit malus, & Galenus dixit, commento vigefimo quinto,quando ipfe dicit fupra, folam, quæ fit per os excretionem, intelligemus. Huic dicendum fore arbitror, quod fanguinem per os excerni, bifariam intelligi poteft.Primo vt per ratio nem exeat accidentis, naturæ tamen opus fequentis, vti accidit in inflammationis generatione circa os, vbi fanguis in fubftantia tenuis ad os decumbit, cuius gingi uæ rariores exiftentes,nequaquam ipfum continere valent. Sed naturæ opere fui exonerationem defiderantis ipfum pellit, & per os excernitur, & hic fanguinis exitus per os, laudabilis eft,& bonus,tum quoniam in loco affecto vetat inflamma tionis generationem, tum quoniam vim facultatis expultricis membri indicat ad propulfionem rei fibi nocuæ,& hanc mentem habuit Hipp.VII. Aphorifmorum, comm. trigefimo feptimo,cum dixit. Quicunque euomunt fanguinem fi fine febre quidem falutare, fanguinem enim in ventriculo accumulatum, natura ventriculi tentans abolitionem rei fibi pernocuæ mouetur ad eum pellendum, motu fibi conuenienti,qui eft vomitus, & hic quippe fanguinis exitus per os,bonus,cum fit per rationem accidentis, naturæ opus fequentis ad excernendum rem fibi incõmodam, ac nocuam. Et eandem mentem habuit Hippocrates fecunda Prædictionum fectione,quinquagefimo vbi ait,fcreatio flaua, non multo fanguine permifta, in pulmonis morbo fi inter initia excernitur, falutaris admodum eft, per illam enim excretionem,vbi etiam folus fanguis excernetur, indicatur in initio generationis inflammationis pulmonis, fanguinem à fuperficie continente inflammatio nem, rara quippe, & laxa, vt prædiximus refudari, & inanes partes, feu cauitates pulmonis attingere, præfertim quæ afperæ dicuntur arteriæ, oneratem quippe, quandoque verò pungentem, earum intimas fuperficies, quo fit, vt tufsis excitetur proprius pulmonis motus, quo fanguis ille refudatus furfum ad os feratur, & excernatur, bonus inquam eft hic fanguinis per os exitus, cum fit per rationem accidentis, fequentis naturæ opus, ad pulfionem rei nocuæ,vt iam diximus: fecun do verò fit fanguinis exitus per os, etiam per rationem accidentis, fequentis tamen prauum opus, & naturæ admodum contumax,vti cõtingit vlcere in pulmone confiftente, quo fanguinis conceptaculum erumpitur, aut aliqua violenta caufa, & præternaturali idem fcinditur, & fanguis tufsi ipfa furfum fertur, & per os excernitur,& hic exitus malus eft, quoniam eft per rationem accidẽtis,opus prauum fequentis, & naturæ noxium, videlicet, venæ pulmonis eruptionem, & hoc voluit Hippocrates quarto Aphorifmorum, vigefimo quinto dum dixit. Sanguis qui dem fupra qualifcumque fuerit, malus. At iterum quifpiam dubitabit. Cum exitus fanguinis per os, quandoque bonus fit, quandoque verò malus. Quibus notis dignofcemus hunc effe bonum,alterum verò malum,huic dicemus,ficut fenten tia eft Galeni fecunda Prædictionum fectione, commento quinquagefimo. Notatu tamen dignum eft, fimilem fore viam exitus fanguinis, facta refudatione à pulmonis inflammatione raritate comitante fuperficiem inflammationem obtinentem, & exitus fanguinis ab exilitione, id eft cum impetu eruptione conceptaculi fanguinis ex pulmone, hinc enim, & inde eruptus fanguis cauitates, & afperas in trat pulmonis arterias, excitata verò tufsi fanguis furfũ fertur ac per os excernitur, ab inuicem autem exitus ii duo difsident,quoniam fanguis,quem refudatio ex pul mone prorumpit, tenuis eft, atque exiguus:tum anguftia pori,per quem fit refuda tio,tũ quia tenuis tantum fecernitur fanguis. Qui verò ex eruptione cum faltu fan guis ex pulmonis vena excernitur, maioris eft copiæ, & fubftantiæ crafsioris:tum latitudine eruptæ venæ, tum quoniam fanguis fecundum totam fui fubftantiam, tenuemque exilit, ac craffam. Igitur vbi fanguis per os excernitur, exiguus tenuifue fuerit, bonus cenfetur: Vbi verò multus, ac craffus extiterit, malus putabitur, vt dictum iam eft. Cæterum adiecit Hippocrates:fi feptimo die, pigriufuè,mi nus fecura eft. Si enim hoc accidens videlicet flauæ bilis fcreatio,non multo permi fta fanguine ante primum quartum apparuerit,quoniam ob virtutem tunc fortem indicabitur concoctionis bonitas facta in fanguine, vel tenui cum fanguine materia refudatione è pulmonis inflammatione excreta. Quo fit, vt delatus fanguis ad os,fcreatio bona, & tunc temporis falutaris proueniat. Vbi verò vfque ad diem

feptimum

A B C D

A septimum, vel longius accidens protrahetur, protraheturque & tempus concoctionis morbi, ob quod facile absolutionis virium periculum contingere posset, ob indicatam morbi prolixitatem ex longitudine temporis, quo eget longa concoctio, & ob hanc causam dixit Hippocrates minus secura est: quoniam serie temporis longiore alia multa vt ait Gal. possunt ægroto contingere incommoda, tum ægri culpa non bene se medico præbentis, tum assidentium etiam eorum, quæ forinsecus contingunt. Hanc ob rem dixit Galenus secunda Prædictionum sectione, commento quinquagesimo, ad instar verbi Hippocratis, minus securum videri dixit, pluribus diebus talem permanere screationem.

L I.

Omnis screatio mala est, quæ non sedat dolorem, pessima autem nigra, vt descriptum est. Quæ verò sedat dolorem omnis me
B lior est.

HABITO animo ad screationis qualitatem, quantitatemque, & eius substantiam, atque tempus, Hippocrates iam edocuit præsagire de terminis acutorum aut ex acutis originem habentium, in hac dictione idem edocet sumpto iudicio à screatione secundum se, & dixit, screatio omnis mala est, quæ non sedat dolorem. At non lateat te, quoniam dolor non fit absque vehementi sensu alterationis, vt ait Galenus septimo de Decretis Hippocratis & Platonis. Vbi igitur aliqua nostri corporis dolente particula, ab ea non tollitur vehemens illa sensus alteratio, quam particula illa è naturali constitutione exturbata suscipit, facile ob vehementis alterationis sensum per calorem, aut frigus, membri natura corrumpi poterit, Quo fit, vt quæcunque dolorem non sedant, mala sint, ob hanc igitur causam cum screatio sit conueniens euacuatio eorum, quæ circa pectus dolorem progignunt,
C & ea dolor non sedatur, dubio procul mala erit screatio, tum vel quia secernitur materia aliena à materia dolorem faciente, vel quoniam id contingit per rationem accidentis, & nō per naturam repurgantem à parte dolente materiam dolorem ducentem. Contra verò, vbi screatio dolorem sedat, bona est, quoniam amouendo vehementem sensus à membro alterationem, ipsum ad sui restituetur naturam, cum qua lætatur, & rectius suis fungitur operationibus, & ob hoc salubritatem sibi vendicabit. Iterum te scire oportet, vt est Galeni sententia secunda Prædictionum sectione, commento quinquagesimo, quod vbi etiam screatio dolorem non sedaret, non ob hoc te præsentire conuenit de futura ægrotantis perditione, sed vt exquisitiùs in iudicio procedas, alia debes coniectari indicia, tum maiora, tum minora futuri mali in morbis significatiua. Veluti vbi acciderit, quempiam dolore lateris laborare, doloremque screatio non sedet, ipsaque existente crocea, vel rubra, vel alterius vitiati coloris, nedum mala est, quia dolorem non sedat, sed peior, quoniam vitiato affecta est colore. Quòd si colore afficiatur nigro, pessima erit, futuram ægroto perditionem promittens: quoniam natiui caloris extinctionem indicat, nedum membri dolore affecti, verum & facultatis totum corpus regentis. Iterum notatu dignum est, vt ait Galenus commento eodem, vbi screatio dolorem sedet, appareatque eadem praui coloris, ab eo veluti à malo indicio nequaquam ter
D reri debes, sed conuenit te prudenter coniectare, an prauus, & vitiatus ille affuerit color per rationem accidentis, vt videlicet sputum ab aliqua tingatur re occupante vel vias pulmonis, vel oris, vel humiditas quædam resurgens à ventriculo ad os, vel à capite illic irruente, & vbi ita fuerit, non opus erit te iudicium bonitatis screationis permutare: cognosces autem tu rem tali se habere modo, si cum doloris sedatione virtus perpetuo valida permanserit, vel coniectari debes an prauus ille color in screatione apparens huiusmodi fuerit per motum naturæ repurgantis membrum dolore affectum à materia, vti à causa morbi contentiua. At hoc tibi notum erit, si vires ægrotantis valide perdurauerint, atque leuitas in affecto membro in propatulo fuerit. Hæc enim si adfuerint, sedato quippe dolore spem, & futuræ salutis confidentiam ægroto facile promittent. Non ab re igitur dixit Hippocrates, quæ verò sedat dolorem omnis melior est.

De Purulentis. LII. A

Quicunque dolor in his affligit ſedibus, non deſinens, neque ſcreationis purgatione, neque ventris ſubductione, neque venæ in ciſione, ac medicamento, & victus ratione, in ſuppurationem verti ſciendum eſt.

IAM Hippocrates ex proxima dictione edocuit præſagia iudicio ſumpto à dolore in morbis circa pulmonem, & pectora infeſtante. At quoniam à dolore & morbo in his ſedibus non deſinentibus facile temporis proceſſu ſuppuratio progigni poteſt, autore Hipp. V. Aphoriſ. octauo inquiens. Quicumque à morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ad ſuppurationem vertuntur. B Ideo in hoc ſermone edocet præſagire de termino morborum, habita mente ad ſuppurationem ex prædictis morbis ortum habentem, & dixit. Quicumque dolor in his affligit ſedibus, non deſinens, ait Gal. id eſt. Quicunque dolor circa thoracis, ac pulmonis ſedes, non deſinit adhibitis ſubſidiis, eum ſuppuraturum expectabis. At ſcire debes, vt ait Gal. VI. Aphoriſ. comm. XXVII. proprie illos ſuppuratos Hipp. nominare, qui pus habent in ſpatio, inter thoracem, atq. pulmonem, & idem voluit Gal. VII. Aphoriſ. comm. XLV. vbi ait. Præcipuè verò ſuppuratos illos ferè ſolos nominat Hipp. quib. inter thoracem, atq. pulmonem aceruatum eſt pus, communi tamen acceptatione ſuppuratos dixit Gal. Hipp. nominare, non tantum eas, quæ ſunt in thorace ſuppurationes, ſed in quauis alia parte ad pus alterata tubercula, nunc autē nos Hipp. de ſuppuratis in prima ſignificatione loqui putamus, tum quia ſermonem habet de dolore, qui circa pulmonis, ac thoracis ſedes affligit, tum quoniam eam accipit ſuppurationem, quæ ſcreatione repurgatur, dixit enim Gal. VII. Aphoriſ. comm. LV. videtur autem, & humorem illum, qui eſt C inter thoracem, atque pulmonem in ſuppuratis expui cum tuſsi, & item ſcire oportet ſuppurationem hanc ideo fieri, quoniam morbo thoracis, aut pulmonis laborātes, ſi nō expurgantur per ſputa, ait Gal. V. Aphoriſ. comm. octauo, ob hoc ſi non repurgantur, effunditur pus inter pulmonem, & thoracem in morbo præſertim laterali, cuius decretorius terminus eſt, quartus decimus dies, in quo ſi non repurgatur, æger ſuppurabitur, vt ait Hipp. V. Aphoriſ. octauo, & huic alludens Hipp. ſecunda Prædictionum ſectione, LII. modum, & generationis viam ſuppurationis oſtendens, dixit. Quicumque dolor in his affligit ſedibus thoracis videlicet, & pulmonis, non deſinens quippe dolor, ſed perdurans quoad in ipſis ſedibus ad terminum decretorium peruenerit, adhibitis quippe præſidiis, quibus dolor, aut morbus in his ſedibus repurgari conuenit, vt neq. purgatione per ſcreationem admodum ſuppurationis curationi idoneam, autore Gal. quarto Aphoriſ. comm. ſecundo: vbi ait. Et quæ per tuſsim expurgantur quæcunque in pectore ſunt, atq. pulmone, & VII. Aphoriſ. comm. XXXVII. dixit. Quæcumque verò extuſsimus ex aſpera arteria, & pulmone feruntur. Neque ventris ſubductione, neq. præſidiis aliis, quibus pulmo, & pectus expurgari conuenit, itaque ſi horum vel ſeorſum, vel ſimul D prædicta membra in termino ſuæ decretoriæ purgationis non repurgantur, dubio procul pus inter thoracem, & pulmonem effundi, neceſſe eſſe putabimus, præſagiemuſq. ægrum ſuppuraturū, aut forte fortuna moriturum, ſi illi patienti in his ſedibus dolorem, comitentur ſigna exitioſa, præſertim anhelitus anguſtia, cum detento ſputo, & febre magna, quæ omnia in vnum coëuntia, hominem repente ſtrangulabunt, autore Galeno quarto Aphoriſmorum, commento trigeſimo quarto.

LIII.

Quæcunque ſuppurantur, dum ſcreatio billioſa eſt, exitioſa admodum ſunt, ſiue viciſsim bilis, ac pus, ſiue ſimul excernantur.

BINAM huius nominis, ſuppuratio, ſignificationem in proxima attulimus enarratione, præcipuam videlicet, quæ pus effuſum, atque concretum inter thoracem

cem

cem, & pulmonem ſignificat, & communem, non tamen eam, quæ in thorace ſup
A puratіonem, ſed in quauis alia parte. etſi perſpicua ad pus alterata tubercula ſignifi
cantem, vt ait Gal. VII. Aphoriſ. comm. XLV. & ſecunda Prædictionum ſectione,
comm. LIII. Propterea, vt exactius ſermonem hunc Hipp. vti Gal. placuit, lucidum
faciamus; dicemus ipſum velle præſagire de termino præcipue ſuppurationis ad
bonũ, vel malum, vt pariter quoq. hoc præſagio præſagire ſciamus terminum ad
bonum aut malum cõmunis ſuppurationis: & dixit. Quæcunque ſuppurantur præ
cipue, id eſt, per pus effuſum atque concretum in ſpatio inter thoracem, & pulmo
nem dum ſcreatio biliosa eſt, exitioſa admodũ ſunt, tũ ratione bilis, cuius eſt pars
acutiſsima, vt dixit Gal. tertio Aphoriſ. comm. XIIII. & eius vapores ob locum
ſuppurationis propinquum cordi ad ipſum porriguntur, & febrem accẽdunt, auto
re Gal. II. de Criſibus, cap. X. vbi ait, quoniam autem cordi proxima eſt, facile ei
aliquid inflammationis impartiet, quòd ſi hoc eſt, febricitabit animal, tum puris ra
tione ſuo putrido halitu maxime offendens cor. Quòd ſi bilis, & pus, vel ſeorſum,
B vel ſimul, ſui mala qualitate pertingant cor, contumaci intemperie afficient ipſum,
ac perinde necis periculum futuræ ægrotantis imminebit.

LIIII.

Potiſsimum verò quoties ſuppuratio excerni ab eiuſmodi ſcrẽ
tione ſeptima die ægrotationis incepit.

CVM non omnis dierum numerus aptus ſit ad iudicationem, vt ait Gal. quarto
Aphoriſ. comm. XXXVI. ob hoc, vt dignoſcamus, firmiuſq. iudicemus, qua
die ſcreatio à ſuppuratione excreta, quando bona, quandoue mala fuerit, id in hac
dictione indicat Hipp. Sed te ſcire oportet, quòd criſes in morbis dieb. factæ decre
toriis qualeſcumque fuerint, maiorem habere firmitatem iudicationis, ſiue bonæ
fuerint, ſiue malæ, quàm in cæteris aliis diebus vel indicatoriis, vel interciden-
C tibus, vt dixit Gal. ſecunda Prædictionum ſectione, comm. LIIII. At cum omni-
um decretorium dierũ ſeptimum dicimus primum, nedum numero, & ordine pri-
mum, verum poteſtate, & dignitate, vt ait Gal. primo de Diebus decretoriis, cap.
quarto, tum quoniam omnes decretoriorum dierũ notas occupat, quin etiam pluri
mos iudicat, & abſolute, tum cum manifeſta excretione, aut abſceſſu, & ſine vehe-
menti periculo, ideo Hipp. iudicio habito à ſcreatione, excreta ſuppuratione in-
choataque ſeptimo die edocet præſagire de eius firmitate in bonitate, & in mali-
tia, & dixit, potiſsimum verò ſcreatio bona erit indicatio, vel mala, videlicet futu
ræ ſalubritatis, vel inſalubritatis ſuppurationis, ſi ſeptimo die excerni continget
ab hora inceptionis ægrotationis, & huius rationem attulit Gal. quarto Aphoriſ.
comm. LXII. vbi ait, ante ſeptimum iudicatoriæ bilem effundi eſt impoſsibile.
Vbi igitur quiſpiam ſuppuratus ab initio ſuppurationis, die ſeptima bilioſam ex-
cernet ſcreationem, ſi æger, vt inquit Gal. melior ducatur, iudicatio bona, firmaq.
eo pronuntiabitur die, atque in cæteris ſequentibus iudicatoriis diebus, melior ſi
gnificabitur iudicatio, ob id Galeni verbum primo de Diebus criticis. cap. quarto.
quin etiam ſeptimus dies plurimos iudicat decretorios, & abſolute. Vbi verò ſup-
puratus taliter deſpuens ſeptima die deterior efficiatur, eo quippe die iudicatio fir
ma erit ad malum, & in cæteris diebus decretoriis ad peius. vtrobique enim die
D ſeptima ſcreatio ex ſuppuratione firmum erit indicium aut ad bonum, aut malum.
in aliis verò non decretoriis diebus minime, cum non ſint dies iudicationis, vt ait
Galenus primo de diebus decretoriis.

LV.

Screantem verò talia mori quarto decimo die ſperari poterit,
niſi bonum aliquod ſibi acciderit.

CVM vnum ſolum prognoſticum indicium in morbis ſufficiat ad mortem præ-
dicendam, bonum autem non vnum tantum, ſed multa ad ſalutem promitten-
dam, vt ait Galenus ſecunda Prædictionum ſectione, commento quinquageſimo
ſexto. Ideo cum Hippocrates proximo oſtenderit ſcreationem bilioſam ac purulẽ-
tam in die ſeptima ab inceptione ſuppurationis, in ea indicium eſſe exitioſum, pro

culdubio ipsum solum sufficiet ad suppurati mortem pronuntiandam. At quoniam vtile est, atque curiosum in morbis exitialibus nedum prædicere ægrum perditurum, verum & diem, quo perditurus est æger, Hippocrates in hoc sermone ob hanc causam edocet præsagire diem futuræ necis suppurati ægri, cuius suppuratio die septima screatione excernitur, & dixit screantem verò talia, id est screationes biliosas, aut purulentas die septima ab initio suppurationis mori die decimo quarto quis sperare poterit. At te intelligere oportet, quod prædictum indicium apparens in suppurato septima die, necesse est eo procedente, ægrum moriturum, aut videlicet decimo quarto die, aut vltra necis tempus prorogabitur, aut celerius decimo quarto die mortis prouentus ægrotanti superueniet. Necessariò inquam suppuratus morietur, quoniam vt prædiximus vnum solum indicium exitiosum ad inducendam suppurati mortem est sufficiens, serius autem, vel celerius moriturum indicant indicia plura, & pauciora, bona aut mala eidem exitioso indicio adiuncta. Vbi igitur in suppurato die septima hoc adfuerit indicium videlicet biliosa screatio, & purulenta, aut biliosa, & non purulenta, aut purulenta, & non biliosa, cæteris aliis mediocritatem habentibus vt ex ætate, temperatur, loco, regione, ac facultate, vt ait Galenus, suppuratum decimo quarto die moriturum expectandum est, cum enim indicium hoc suppurati morituri medium sit, inter indicia eiusdem serius morituri, & indicia promittentia eundem celerius mori. Pariter quoque & dies decimus medius sit decretorius inter sequentes decretorios, ac præcedentes, cum sanè id indicium exitiosum mortem suppurato denuntiet, non nisi quarto decimo die morietur, vbi verò mitiora indicia huic indicio adiungantur exitioso, moriturus quippe hic suppuratus est, sed vltra quartum decimum diem illius mors prorogabitur, & tanto plus, quanto plura, mitioraque indicia eidem copulabuntur, & sanè minus, si pauciora, & mitiora. Vbi verò eidem exitioso signo, mala, atque exitiosiora indicia iungentur, suppuratum perditurum ante decimum quartum diem indicabitur, à septimo die inceptionis suppurationis, & tanto celerius, quanto plura, ac deteriora eidem permiscebũtur indicia. Et ob hæc oportet te animaduertere, quod morituris vnũ solum exitiosum indicium, etsi omnia alia bona sint indicia, ad mortem sufficit inducendam. In conualituris verò, plura requiruntur indicia bona ad speratam salubritatem concapescendam, & tu in hoc vide mal. secunda Prædictionum sectione, comm. LV. & primo de Diebus decretoriis. Cæterum adiecit, nisi bonũ aliquod illi acciderit, non vt ob hoc credere quis debeat, suppuratum adhuc cum exitioso illo indicio, & bonis signis adiunctis omnino conualiturum fore, sed quippe morietur: ex pluribus tamen bonis, & fortissimis adiunctis signis, sperari potest suppuratum talem plus temporis duraturum.

L VI.

Bona vero hæc sunt, facile morbum ferre, bene spirare, dolore vindicatum esse, sputum facile extussire, corpus æqualiter calidum videri, ac molle, siti non detineri, vrinas, deiectiones, somnos, sudores, singula intelligere bona, vti præscriptũ est, succedere ita enim omnib. his euenientibus, homo haud sanè morietur, quod si ex his alia adfuerint, alia non, vtique nõ vltra quartum decimum diem viuens ægrotus perierit. At horum contraria, difficulter tollerare morbum, spirationem magnam esse, ac crebram, dolorem non sedari, sputum vix extussire, siti admodũ conflictari, corpus ab igne inæqualiter haberi, ventrem, & costas calidas valde esse, frontem autem, ac manus, & pedes algidos, vrinas, deiectiones, somnos, sudores, mala sic, vti descriptum est, nosce singula, nam si horum quodpiam sputo superueniat, prius sanè, quàm diem quartum decimum attigerit homo decedet, vel nono, vel vndecimo, ita nimirum

A nimirum coniectari oportet, vt hoc pote facile exitium, portendente ſputo,nec in quartum decimum diem deducente:porrò eue nientia bona ac mala expendentem,ex his prædicere, antefarique oportet, ita enim fiet,vt veritatem quis maxime conſequatur.

CVM omnium motus inæquales, & eorum, quæ plurimum diſtant, temperatu ras damnent, & omnium motus æquales, & eorum, quæ maximè appropinquant temperaturas perficiant, autore Galeno primo de Criſibus, cap. quinto, ſi morbis acutis accidentia ſuperuenerint in humoribus corporis inæquales cauſantia motus, atque plurimum à natura diſtantia adeo temperaturas mutabunt,vt ab his contingant ſigna morborum mala fieri, quæ morbos indicabunt, & forte fortuna mortem.Pariter quoque contra,vbi eiſdem adueniant accidentia in humo ribus corporis æquales motus progignentia, atque maxime naturæ propinqua,no B ſtri corporis adeo temperaturas perficient, vt ſpes, & confidentia ſalubritatis con creſcat, & ab his ſumuntur ſigna bona. Propter hæc igitur Hippocrates in hoc ſer mone agens ad veritatem illius verbi in proxima dictione ſcripti, videlicet,niſi bo num aliquid ſibi acciderit, enarrat quæ ſunt ſigna bona, & qualia quibus ægroto ſalutem promittere facile poterimus ſi illis nullum aliud prauitatis ſignum accumulabitur. Quòd ſi aliquod eis contigerit, nedum futuri morbi periculum, verum & necis pronuntiare valebimus,cum præſcriptum ſit ſolum ſignum vnum ma lum, & exitioſum ſufficere ad futuram necem prædicendam, numeratque Hippocrates ſigna mala, quibus exacte nedum morbum, verum & mortem poterimus præſagire. At ob hæc ſume tu tres has præſagitiones. Vnam ſi bona omnia adfuerint ſigna, ſanitatem promittes. Alteram ſi cum bonis quoddam malum adfuerit ſignum, morbum pronuntiabis.Tertiam,vbi mala omnia aderint ſigna indubita- C tam mortem prædicere poteris. Reliqua autem ſententiæ Hippocratis in hoc ſer mone dicta ab eo, & Galeno ſupra præſcripta ſunt, à nobiſque commentata, ob quam rem quod ſuperuacaneum eſt explodens, ea omittam.

LVII.

Aliæ ſuppurationes rumpuntur plurimæ vigeſimo die: Aliæ trigeſimo: Aliæ quadrageſimo: Aliæ ad ſexageſimū diem deueniunt.

VBI ſententię verborum Hippocratis attendamus,prima Prædictionum ſectio ne, commento trigeſimo quinto, & trigeſimo nono & ſerie verborum, cum dixit in hac dictione, aliæ ſuppurationes, rationi conſentaneum videtur,ipſum in hoc ſermone loquuturum de ſuppurationibus aliis ab his, quæ circa thoracem, & pulmonem fiunt, quæ in quauis alia parte etſi perſpicua ad pus alterata tubecula fiunt, vti Galenus loquitur ſeptimo Aphoriſmorum, commento quadrageſimo quinto. Vbi vero continuitati præſentis, & iam inchoati ſermonis animum habeamus.Sanè ſequemur Galeni mentem putantisHippocratem de ſolis ſuppuratio nibus, quæ circa pulmonem, & pectora fieri contingunt, quoniam nedum in aliis ſuppurationibus ſub communi ſuppuratione comprehenſis, accidit eruptionem fieri die vigeſimo, & quadrageſimo,donec etiam ad ſexageſimum tempus ſuppu- D rationis perueniat, verumetiam id accidere contingit in his, quæ thoracem, & pulmonem occupant, quoniam in his etiam accidit ſuppurationes perfici, & eruptiones fieri nedum decimo quarto die, verum & vigeſimo, ac quadrageſimo, ſexageſimoue, & hoc ſecundum diuerſitatem temporum, & ætatum, & naturæ humorum, & ſedum, in quibus ſuppurationes fieri contingunt.Sedes enim calidior, & mollior celerius ad perfectam ſuppurationem atque eruptionem ducit, vt dixit Galenus ſecunda Prædictionum ſectione, commento quinquageſimo ſeptimo: tum quoniam calidum, & humidum facilius ad putredinem prębarat,vt ait Ariſto teles quarto Mereororum: tum calida citius mouent, & mouentur ad criſim, vt voluit Galenus primo de Criſibus. Porrò quæ putrefiunt ex calido, & humido afficiuntur, vt ait Galenus quarto Methodi curatiuæ, cap. quinto, & ob hæc ſe- des frigida ſerius ad ſuppurationem perfectam, & eruptionem ducet, humores

quoque si calidiores citius, si frigidiores tardius suppurantur. Temperies quoque A calidior, & ætas, tempus, & loca,& vires vigentes,omnia quippe ocissime suppurationem perficiunt, his verò frigiditate, contraria pluri egentia tempore,serius perfectam suppurationem attingunt.Non admiraberis igitur tu, quamuis suppuratio accidat circa pulmonem, & pectora, cum ratione exuperātis caloris eorum in septima die suppuratio perfecte, atque eruptio prouenire posit, licet raro, vt primo de Crisibus Galenus dixit,& caloris ratione eo exuperante remissioris in decimo quarto die,& adhuc remissioris in vigesimo,& quadragesimo,inde prædicta membra in frigidum irruentia in sexagesimo die suppurationem perfectam, atque eruptionem admittent: pariter quoque volo te coniectari secundum exuperantiam caloris alieni,aut eius remissionem prouentum suppurationis perfectæ,& eruptionis in morbis, qui thoracem, & pulmonem affligunt celerius, aut tardius contingere.Ad hanc igitur præsentis dictionis intelligentiam dixit Hippocrates.Aliæ suppurationes, id est, quædam, quæ circa prædicta affligunt membra, plurimæ vigesimo suppurantur, & rumpuntur die, quoniam rarius septimo, modo verò medio decimo quarto die suppurationes perfectæ, ac earum eruptiones contingere solent, quoniam horum primis diebus suppurabilis materia non adeo paratur suppurationi,atque eruptioniquoniam vterque actus eget tempore, cuius processu operans calor secundum naturam quippe alieno permistus calori, suppurationem progignit, atque eruptionem. Adiecit igitur Hippocrates,aliæ trigesimo, aliæ quadragesimo, aliæ ad sexagesimum diem deueniunt.

LVIII.

Considerari oportet, suppurationis initium fore, colligentes à die, quo primum homo febricitauit, aut quo rigor eum prehendit: & si dixeris pro dolore sibi inesse pondus in loco, quo dolore C afficiebatur, hæc enim fiunt inter initia suppurationis. Ex hoc igitur tempore expectare puris eruptionem ad prædicta tempora oportet.

NON erumpitur pus per naturam, nisi perfecta fuerit suppuratio, aliter enim suppurationis eruptio symptomatica erit, quæ nullius, aut pauci iuuaminis ægrotantis erit:eget igitur tempore suppuratio, vt ad perfectionem deueniat,qua tali existente completa inde pus erumpatur. Hippocrates igitur in hoc sermone edocet indicia quibus præparata suppuratione præsagire poterimus prædictis diebus puris eruptionem fiendam esse,& dixit.Considerari oportet suppurationis initium fore.At oportet te animaduertere Hippocratē initii nomine non cœpisse primum diem, quo inflammatio thoracis, atque pulmonis exoritur, neque tempus latitudinem habens ab huiusmodi primo die, donec perueniret dies quartus, quoniam tam breui temporis spacio, materia inflammationis suppurabilis haud quaquam parata est, vt putrescere incipiat,sicut pluries edocuit Galenus primo de Crisibus, rationi enim consonum est, vt inflammationis materia concoquatur prius quàm putrescere incipiat, quod fieri nequit die quarto, minusue citra ipsum: esto etiam quod febris adsit. Sane igitur initium suppurationis, vt ait Galenus secunda Prædictionum sectione, commento quinquagesimo octauo Hippocrates voluit tempus, in quo febris maior redditur anteriore eiusdem inflammationis febre. At & vbi cum ea prouentus rigoris apparere incipiant, tunc dices tu materiam inflammationis in pus verti initium cœpisse,iuxta illud Hippocratis septimo Aphorismorum, quadragesimo septimo, dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt magis quàm iam confecto. Sanè igitur in inflammatione alicuius partis corporis nobilioris, dum febris magnificari incipit ab ea ante quæ in eadem fuit inflammatione, initium suppurationis esse dices. Tunc enim incipit febris intendi,quoniam inflammatione non absoluta,neque eius materia auxiliis adhibitis etiam discussa, suppuratur, à quo inde pure magis incenditur febris anteriore D

iam

A iam facta, ob maiorem putredinis effumationem cordi, & permeationem illius per spiritum, & sanguinem ad omne corpus, autore Galeno primo de Differentiis febrium, cap. tertio vbi ait. Partes etiam quæ inflammationem patiuntur ratione putredinis febrem accendunt, intrusus enim in his influens humor, cum non bene diffletur, putrescit. Putredo namque materiæ caliditatem addens, vt ait Galenus in libro de Sanguinis missione, proximam calefacit partem, simulque alias, donec ad cor comunicatio pertingat, & febrem accendat, exacerbatque. Eandem quoque mentem habuit Galenus secundo de Differentiis febrium, cap. vndecimo, & in libro de Inæquali intemperie. Rigor quoque cum pus fieri incipit, cum febre ægrotanti contingit, quemadmodum vt ait Galenus secunda Prædictionum sectione, commento quinquagesimo octauo. In malignantibus vlceribus, aut putredinosis affectionibus rigor accidit: vt etiam est Galeni sententia in libro de Rigore, cap. septimo: quoniam generati puris acrimonia mordens, ac derodens sibi adiuncta corpora rigorem committit, ait enim Galenus eodem in loco, inflammationi etiam B dum ad apostema vertitur, horrorem, & rigorem adesse operæpretium est: cæterum & ponderis perceptio, cum enim inflammationis pus progignitur, post quippe puris generationem, humor, qui in pus commutatur, dispersus in partibus inflammatione affectis, accumulatur in vacuitatibus omnis partis continuis parti, quæ inflammatione vexatur, & hoc sane sensum ponderis in parte, quę inflammatione laborat, ostendit. Dixit enim Galenus secundo de Ratione victus in morbis acutis, commento decimo: pondus in parte aliqua corporis accumulationem indicat materiæ, partem illam grauitantis, igitur cum in corpore, cuius pectora, aut pulmo inflammatione laborant, hæc tria esse dignoscuntur, febris videlicet, rigorque, & pondus partis prius dolentis, sanè illius dolore desinente, vt est verbum Hippocratis septimo Aphorismorum, quadragesimo septimo dicentis, magis quàm iam confecto pure, sanè tunc præsagire poteris initium suppurationis tunc cepisse, & eius eruptionem fiendam fore prædictis diebus, videlicet vigesimo, vel quadragesimo, aut sexagesimo die.
C

LVIIII.

Si suppuratio in altero latere tantummodo fuerit, vertere, atque ediscere conuenit in his, vtrum in altero habeat latere dolorem, & vtrum calidius, quam alterum sit, atque eo in incolume latus cubante, requirere oportet, num aliquod desuper onus illi pendere videatur, si enim id fuerit suppuratio in altero latere fatiget vtrouis onus existat.

INDITIA affert Hippocrates in hoc sermone, quibus poterimus sedem inflammationum circa pectora dignoscere, num videlicet inflammatio adsit, vel futura sit in dextra, vel sinistra pectoris parte, aut in vtraque, & dixit. Si suppura- D tio in altero latere tantummodo fuerit, dignum consideratione est, membranas quasdam intersepientes à natura thoraci animantis condonatas fore, quibus animantia ipsa magnam adipiscuntur vtilitatem, vt est Galeni sermo sexto de Vsu partium, cap. tertio, & septimo de Administrationibus anatomicis, & huius recordatur Galenus, secunda Prædictionum sectione, commento quinquagesimo nono. Thorax enim valentibus membranis secundum eius longitudinem superne deorsum ferentibus intersepitur, & valide infiguntur: parte quidem posteriore spinæ vertebris, anteriore verò ossi medio pectoris. At earum membranarum vtilitas prima, & maxima est, ait Galenus, vt thoracis ventres duos constituant, vt si forte fortuna magnum in alteram eius partem vulnus acceptum fuerit; respirationis munus eius partis peribit. reliquus verò venter incolumis, dimidium saltem actionis respirationis obtinebit. Altera verò est vtilitas, quam thorax ex membranulis illis accipit, videlicet, vt ob has thoracis partes dextra scilicet, ac sinistra, nullam simul

ſocietatem obtineant. Quo fit, vt ſuppurationes, quæ thoracis partem dextram affligunt ob interſepientem illam membranam ſiniſtram thoracis partem minime oſtendere valeant. Materia enim, quæ in dextra decumbit parte thoracis ob eam interſepiētem membranam veluti parietem haudquaquam tranſmeare poterit in ſiniſtram, & contrà, ſicut non contingit in pulmone, & peritoneo. Dixit enim Galenus ſeptimo de Aggreſsibus anatomicis membranam coſtas ſuccingentem nomitam, indumentum eſſe quoddam quaſi tunicam quandam omnium ſpirationis inſtrumentorum, omnibus enim intra thoracem inſtrumentis, membrana hæc obducitur, à qua membranulæ thoracem interſepientes ortum ſuſcipiunt. Pariter quoque & peritonæum, membrana quædam eſt, quæ vaſis alimenti prætenditur, quæ vtique infra ſeptum habentur, hæc verò à ſuccingente euariat, quoniam vna tantum eſt, ſuccingens verò duplex. ob hanc igitur rem te non admirari volo, ſi à dextra ad ſiniſtram, & contra eorum, quæ peritonæo teguntur, materia, aut pus tranſmeare poterit, vtramque videlicet, & dextram, & ſiniſtram partem offendens. A
Quod ſanè fieri non poteſt in thoracis partibus, vt prædictum eſt. Pariter quoque de pulmone, uti de his, quæ intra peritonæum conſiſtunt dicemus, videlicet, quoniam pulmonia quoties in ſuppurationem vertitur, in vtraque ſcilicet dextra, & ſiniſtra parte colligi poteſt pus, huius cauſam attulit Galenus ſexto de Vſu partium, capite tertio. Quoniam totus pulmo membrana interſepiente tegitur, ac vndique obducitur. Quo fit, vt ait Galenus ſecunda Prædictionum ſectione, commento quinquageſimo nono, vt in vtraque pulmonis parte potius quàm in altera colligatur pus, per coſtalem verò ſuppurationem in altera, potius quàm in vtraque. Igitur cuius partis thoracis, dextræ, vel ſiniſtræ ſuppuratio fuerit, indicia hæc ſunt, primum ex dolore, vbi enim dolor in particula aderit, illic fluxio decumbet, autore Galeno quarto Aphoriſmorum, commento quinquageſimo tertio, & tertio Methodi curatiuæ, cap. quarto. At & vbi dolor diuturnatur, illic gignitur ſuppuratio, vt ait Galenus ſeptimo Aphoriſmorum, commento vigeſimo ſecundo. Indicium autem hoc perſpicuum eſt, quoniam Galenus dixit quinto Aphoriſmorum, commento quinquageſimo tertio dolorem facere nos cognoſcere, vbi ſuperfluitates natura propulſet, ſecundum indicium ex differentia caloris habetur, calidior enim pars eſt, in qua ſuppuratio fienda eſt, dixit enim Galenus in libro de Curatione per ſanguinis miſsionem, putredinem caliditatem ſuperaddere materiæ, & hoc Galenum dixiſſe putamus, cum dixit ſeptimo Aphoriſmorum, commento primo. Cum verò inflammationis calor adeo vehemens fuerit, vt ad ſe trahat per modum cucurbitulæ ex toto corpore ſanguinem. Tertium itaque indicium eſt, vbi ægro cubante ſuper latus incolume, perſentit onus aliquod deſuper pendere, quoniam vt ait Galenus tertio de Ratione victus acutorum, onus quod ſanè in particula corporis præſentitur, accumulatam in ea materiam fore ſignificatur. Igitur vbi tria hæc in vnum coëant, videlicet, dolor, & calor, atque ponderis ſenſus, in altero, vel in vtrouis latere, illic ſuppuratio fatigabit,

B C

LX.

Omnes agnoſci purulentos indiciis conuenit. Principio ſi febris non dimittit, ſed interdiu tenuior, noctu vehementior eſt, ſi copia ſudoris elicitur, ac tuſsiendi cupiditas eſt, nec quicquam tamen dignum commentatione expuunt, ſi oculi caui redduntur, maxillæ verò ruborem trahunt, & vngues manuum curuantur, digiti vero potiſsimum ſummi caleſcunt, atque in pedibus tumores conſiſtunt, neque cibum appetunt, ac puſtulæ circa corpus erumpunt. D

Nempe

A NEMPE puto neminem morbum curare, vbi eum non prius dignoſcat, autore Galeno primo de Ratione victus in acutis, vbi ait, nam inprimis, quis nam ſit morbus dignoſcere oportet, deinde curationem ipſius ita aggredi, idem quo que habes à Galeno quarto Methodi curatiuæ, cap. quarto vbi ait. Nam & noſce affectum à principio plerumque licet, & indicationem ab effectu ſumi eſt neceſſe. igitur agens Hippocrates ſuppurationis præſenſiones ob illam, quam in eius cura vtilitatem afferunt, neceſſario habuit ſuppurationem dignoſcere, merito igitur in hoc ſermone edocet indicia quib. ſuppuratos ipſos cognoſcere valeamus, & dixit omnes agnoſci purulentos indiciis conuenit, ſi eos rectè, exacteque curare putamus, vbi enim in eorum cura quiſpiam aberrauerit, ii in tabem vertentur. Quod ſanè deterrimum eſt, iuxta illud Hippocratis quinto Aphoriſmorum decimo quinto, quicunque ex morbo laterali ſuppurantur, ſi in quadraginta diebus purgantur, à die qua ſit ruptio liberantur: ſi verò nō ad tabem tranſeunt, vbi tamen nominat Hippocrates eam, quæ eſt in pulmone vlceroſam diſpoſitionem autore Gale-
B no quinto Aphoriſmorum, commento vndecimo, quam cōmuniori quippe nomine phthiſim appellauit Galenus ſeptimo Aphoriſmorum, commēto decimo ſexto, & eſt omnis corporis conſumptio ob vulcus pulmonis inſanabile. Igitur cum purulenti, qui tales ſunt, quorum ſuppuratio in thorace, ac pulmone ſedem habet, cuius poſt eruptionem pus inter thoracem, & pulmonem continetur. At hoc ſanè, vt ait Galenus, niſi cito detuſsiendo exſcreetur, hi tabidi intereunt. Ob quam rem medicum vti prouidentia optimum eſt, vt quàm ocyſsime, priuſquam æger contabeſcat, modo omni eruptum pus à medio ſpacio inter thoracem, ac pulmonem ipſe excernere cogatur. Hoc autem medicus efficere nequibit, niſi ægrum ſuppuratum eſſe per indicia dignoſcat, atque & ipſum eruptum fore. Sane horum indiciorum primum eſt febris, quę à principio ægrum non dimittit. ob enim ſedes ſuppurationis admodum cordi propinquas eſſe putridi fumi ob putredinem calidiores effecti, facile cor attingunt, & in eo, & toto corpore febrem accendunt, vt pla-
C cuit Galeno ſecundo de Criſibus cap. decimo. At notatu dignum eſt, vt ait Galenus primo de Differentiis febrium, cap. nono quod ex horum membrorum thoracis videlicet, & pulmonis inflammationibus ſi non recta adhibeatur cura hecticæ inſequuntur febres, præſertim ex eorum ſuppurationibus, & phthiſi. Quo fit, vt ſuppurationis indicia facile cum indiciis tabis ferè coëant. Vbi igitur purulenti non exactè curati, tabidi euadant, tenuiter quippe febricitantes fiunt, dixit enim Galenus quinto Aphoriſmorum, commento decimo quinto, tabem totius eſſe corporis conſumptionem cum febre parua, denteſcit autem febris hectica ob eius defectum putredinis in vaſis, à qua directius cor offenditur, & ipſa vehementiorem exacerbat febrem, at quoniam febris ſuppurationem comitans à medio inter putredinem, & non putredinem ortum habet, vt ait Galenus quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, cap. ſexto. Ideo ipſa non ſemper eadem conſiſtit, ſed ſanè interdiu tenuior exiſtit, noctu verò vehementior eſt, huius autem cauſam vide tu à Galeno, & cætera hecticæ febris indicia ſecunda Prædictionum ſectione,
D commento ſexto, & primo de Differentiis febrium, & tertio de Præſagitione ex pulſibus, cap. tertio. Alterum indicium eſt ſudoris copia, in ſuppuratis quippe, ac hecticis ob virium imbecillitatem, reſoluto enim corporis habitu, ſudoris copia prouenit, vt ait Galenus tertio de Symptomatum cauſis, cap. ſecundo. In his enim alimentum præindigeſtum ad membra ſparſum in ſudorem vertitur. Alterum eſt tuſsiendi cupiditas, ſeu deſiderium ob plenitudinem thoracis, & pulmonis grauitantem, irritantemque aſperas arterias ad tuſsis effectum, nihil tamen expuunt, cuius quantitas conſideratione egeat. Vbi enim ſputorum copia adeſſet, purulenti haud quaquam euaderent. Cauſam inquam, qua non expuunt aliquid conſideratione dignum, triplicem videbis à Galeno, ſecunda Prædictionum ſectione, commento ſexto. & primo, de Criſibus: & tertio de Cauſis ſymptomatum, videlicet lenteſcentiam, & craſsitiem excernendæ materiæ à quibus non apta ſit ad motum, & condenſitas membranarum pulmonem continentium, ob quam quæ continetur materia in cauis thoracis tranſmeare, non niſi cum difficultate poteſt ad pulmonis cauitates, & ab hinc detuſsiendo ad os, & roboris ægrotantis imbe-

cillitatem, ea redditur facultas expultrix impotens ad noxia excrementa exploden da,at & oculorum cauitas. Alterum eſt indicium iam inceptæ ſuppurationis, quoniam ob abſolutionem ſpirituum,& natiui caloris,abſoluitur oculi proëminentia, & caui fiunt,vti contingit in morbis longis, & præſertim in iſtis,qui diuturnitate ad exſiccationem ducunt, & adhuc maxillæ ad ruborem tendunt, tum ob calorem in thorace, & pulmone inflammationem , aut pus eorum ſequentem , à quo vapo res inſurgunt ad faciem, & caput, ea incaleſcentia, verum & rubra ducentia : tum ob tuſsim ſuppuratos comitantem , qua thoracis , & pulmonis partes agitantur , calfiuntque, & ab his tunc ad vultum reſurgunt vapores , ipſum calefacientes , & rubrum efficientes. At manuum vngues curuantur , cauſam attulit Galenus, quoniam caro ſolita vngues firmare affixa caliditate tum hecticæ febris , tum febris ſuppurationem comitantis, abſoluitur . Cæterum & digiti potiſsimum ſummi caleſcunt , dixit enim Galenus decimo Methodi curatiuæ, cap. decimo , quod in his febrib. quæ ex ſiccitate & caliditate vti in hecticis corpora abſumunt ſuarũ partiũ ſolidarum affectus candenti ferro aſsimilatur,ob quam rem cum hę febres ſolidio res corporis partes occupant, in ipſarum ſummis calidiores apparent , maxime in earum intimis,quoniam extima carne magis priuata ſunt, & ob hanc cauſam ad ta ctum primum in febribus hecticis mitior præſentitur caliditas , tactu verò continuato , ardentior ,atque in pedibus tumores conſiſtunt . Virtute enim totum corpus regente imbecilli facta , tum ob morbi prolixitatem , tum ob natiui caloris ab ſumptionem ab exuperante caliditate membrorum,&ſiccitate,illis non ſecundum naturam hærente nequit calorem à fonte , & à radice ipſius demandare ad pedes ipſos:Quo fit, vt pedes natiuo calore priuati , frigeſcant , nequeantque parum id alimenti accepti in membri ſubſtantiam vertere , ob quam rem intumeſcunt, neq. cibum appetunt , tum quoniam virtus naturalis , atque ſenſitiua , appetitiuaque oris ventriculi vnà cum omnibus aliis ob aſſumptionem pereunt . Tum quoniam ad os ventriculi pus quod totum per ſputum excerni debet , eius quantitas peruenit , appetentiam hebetans, atque auferens : cæterum puſtulæ circa corpus erumpunt. At notatu dignum eſt, vt ait Galenus commentario ſecundo,ſexti Hippocra tis de Morbis vulgaribus , quòd puſtulæ in noſtro adgenerantur corpore , natura ipſius altiores ſedes repurgante . Sanies igitur , vel purulenta quædam materia in corpore collecta , tentans natura præcipuas partes, & totum corpus ab ea, vti à re illis obnocua repurgare , in ipſam functionem ſuam inuehens, aliquid illius per ex cretionem excernit , eius verò , quod ſupereſt ſubtile , natura ipſum magis extenuans diſſoluit, & in nihilum ducit . Reliquum verò , quod craſsius eſt ad cutaneas propulſat partes, quæ non parti rariori, ſed duriori , & denſiori inhærens illic ſubſiſtit, eamque dirimit, & ab interna ſede diſcedit , & extra accumulata puſtulas egerminat , & ob hanc cauſam, cum purulenti hac ſanie , vel purulentia admodum repleantur, facile per modum generationis puſtularum prædictum,per omne corpus eorum puſtulæ exoriri poſſunt, vt ait Gal. ſecunda Prædictionum ſectione, commento ſexageſimo ,

Margin letters, in order down the right margin: A, B, C.

LXI.

Quæcunque ergo ſuppuratio diutius immoratur , hæc habet ſi gna,quibus admodum credere conuenit . Quæcunque ergo breuior eſt , aliquo ex his indicatur ſignis, qualia inter initia exiſtunt, & item ſi æger difficilius ſpiret . D

BINAM fore ſuppurationem , in hoc ſermone Hippocrates aſſentire videtur , diutinam videlicet vnam:& eſt,quæ in ægro diutius immoratur,ſeu quæ à prin cipio ſui prouentus prolixiori tempore ægrum obtinuit: alteram verò breuiorem, quæ per initium ſuppurationis, aut paulopoſt ægrum occupauit . Primam voluit in proximo præſcripto ſermone : quippe cum dixit , omnes agnoſci purulentos indiciis conuenit.Secundam verò vbi ſcripſit ante eam proximo, conſiderari opor tet ſuppurationis initium fore,ob hanc rem per rationem cuiuſdam epilogi exhor

tatur

A tatur nos Hippocrates vtrisque indiciis credere primis quippe indicantibus futurum diuturnioris suppurationis terminum, aliis verò breuioris, breuioris verò indicia hæc sunt, febris rigor, & pondus, etiam si aliquid ex dictis diutinæ suppurationis indiciis cum his apparuerit, vti est tussiendi cupiditas, neq. quicquam commentatione dignum expuere: & vbi etiam vtrisq. adiungatur spirandi difficultas, iudicatio certior efficietur, quoniam & hinc, & inde angustia in pulmone existit; ob pus prehendens vacuas thoracis sedes.

LXII.

Quæ verò citius, ac tardius rumpitur, talibus cognoscatur signis oportet, si dolor inter initia extitit, & item difficultas spirandi necnon tuscedo, atque etiam screatio habens perseueret, vigesimo B die expectari, aut etiam antea ruptionem oportet: si verò sedatior fuerit dolor, & alia omnia fuerint ex ratione, his postea expectari oportet eruptionem, sed accedere necesse est, & dolorem, & spirandi difficultatem, & screationem, antequam pus excernatur.

CVM post thoracis, ac pulmonis inflammationem, suppurationem expectari oporteat, & iterum affecta suppuratione contingat eruptionem expectari, non ab re Hippocrates in hac dictione attulit indicia, quibus celerius, aut serius post suppurationem, eruptionem fieri dignoscere valeamus, & dixit. Quæ verò citius, ac tardius rumpitur, talibus cognoscatur signis oportet, considerare te oportet, Galeni verbum secunda Prædictionum sectione, commento sexagesimo secundo dicentis, ex quibus vt ruptionis periculum immineat suppurationis. Periculum quidem dixit, quoniam tale deteriorem indicat lapsum, cum C enim suppuratus rumpitur, ipse sanè in naufragio constituitur. Quoniam in tabem vertetur, ac phthisim, quæ est dispositio vlcerosa pulmonis insanabilis, vt ait Galenus septimo Aphorismorum, commento decimo sexto. Igitur vbi in suppurato indicia hæc videlicet, dolor, difficilis spiratio: tussis, atque screatio ad vnũ coëant, ipsius eruptionem futuram præsagire poteris, dolorem quippe intelligere oportet, qui ponderis cuiusdam similitudinem gerit. cuius sermonem habuit Galenus sexto Aphorismorum, commento quinto: & secundo de Locis affectis, cap. primo. Igitur cum dolor hic in thoracis insit particulis præ pondere copiam indicabit materiæ in his aceruatæ particulis, vt ait Galenus secundo de Ratione victus in acutis, commento decimo, quarum tensione nedum dolor progignitur, verum & purulentia erumpitur. At per ora arteriarum asperarum pulmonem ingrediens detussiendo pulmonem egrediens, per os excernitur, vt est Galeni mens quinto de Locis affectis, cap. secundo, & septimo Aphorismorum, commento quinquagesimo quinto. Alterum adiecit signum, difficilem spirationem, ob enim puru- D lentiæ copiam in cauis thoracis contentam comprimitur pulmo, & ex eius viarum strictura spirationis difficultas consurgit. Quo fit, vt aliquando contingat suppuratum repente strangulari, at & tussim, & screationem adiunxit, tum eadem de causa, tum quoniam puris pars tenuior ad pulmonem permeat, ad quam inde sequitur screatio, vt antea dictum est, igitur vbi in suppurato quatuor hæc adfuerint indicia, adhuc circa initia, si quippe continua extiterint, atque vehementia, dubio procul vel vigesimo die, vti in die decretoria, in qua plurimum suppurationum eruptiones, vel antea in præcedentibus diebus decretoriis, vt prædiximus, eruptionem expectare oportet. Vbi verò eadem non continue non sanè vehementer suppuratum inuehunt, post vigesimum vltra, eruptio suppurationis appellata diutina continget.

LXIII.

A

Hi vero potiſsimum ſuperſunt, quos febris eodem dimiſerit die poſt eruptionem, ac cibum citius appetunt, & ſiti liberati ſunt, & venter exigua, ac conſiſtentia deiicit, & pus album, leue concolorque eſt, ac vacans pituita, & abſque labore, ac valida tuſsi expurgatur. Itaque optime quidem ſic, ac celerrime vindicantur. Sin minus quibus ad hæc proxime accedunt. Moriuntur verò ii, quos febris non deſerit, aut cum videatur deſerere, denuo recaleſcens innoteſcit, & ſitiunt, nec cibum appetunt. Aluus humida eſt, pus liuidum, virideque ſpuunt, vel pituitoſum, ſpumoſumque. Pereunt, ſi hæc adſunt omnia, at horum, quibus alia adueniunt, B alia non, ii partim intereunt, partim multo tempore incolumes euadunt. Verum ex indiciis omnibus, quæ in his exiſtunt, de cæteris quoque vniuerſis coniectandum.

Cvm plurimum ſuppurati pereunt, nonnulli verò eorum ſuperſunt, ob hanc cauſam Hippocrates in hac dictione attulit indicia, quibus quis præſagire poterit ſuppuratum, quando conualiturum, quandoue periturum. Inquiens ſuppuratum tunc ſupereſſe, ſi eadem ruptionis die febris ipſum dimiſerit, indicat enim tunc, cum febris ſit paſsio cordis, vt ait Galenus primo de Differentiis febrium, cor ipſum liberum fore ab effumatione ſuppurationis cor offendente: quo fit, vt virtus præualeat, & morbo, & cauſæ morbi, cum enim febris mala ſit, & vitæ contumax, ſi repente quempiam facta euacuatione vti purulentiæ dimiſerit fidum futuræ ſalutis nuntium putamus, ſicut contra, contrarium accidit. Autore Galeno C ſecundo Aphoriſmorum, commento vigeſimo ſeptimo, febris enim cum ſuppuratum detinet, ſuppurationis curatio impoſsibilis habetur, adhuc ſi eruptio ſuppurationem ſequatur, vt ait Galenus prima Prædictionum ſectione, commento trigeſimo quinto, & trigeſimo nono: adhuc ſi febris ſuppuratum dimiſerit ob puris euacuationem, appetentia concreſcet: cum nihil puris, aut pituitæ in os ventriculi inſurgere poſsit, quorum præſentia inappetentiam gignit, vt ait Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento vigeſimo, atque tollitur ſitis, cum putridi fumi os relinquant, à quibus tum ex febre, tum ex pure ſitis generatur, vt ait Galenus primo de Simplicium medicamentorum facultatibus, cap. trigeſimo ſecundo, at ob exoneratam, puris euacuatione, corporis facultatem: exigua & conſiſtentia deiiciuntur, indicantia futuram corporis ſalubritatem, vt ait Galenus ſecunda Prædictionum ſectione, commento decimo tertio: pus quoque ſcreatum, ſi album, leue ac vnicolor adfuerit, optimum erit, futuram ſuppurati indicans valetudinem, vt ait Galenus primo de Differentiis febrium, cap. ſexto, & prima Prædictionum ſectione, commento quadrageſimo ſexto: adiecit, & vacans pituita bonum inquam eſt hoc pus, quoniam indicat in thorace nihil ſupereſſe, vt pituita, oſtendens diminutam D concoctionem, à debili enim calore non integre concoquente pituita progignitur, vt ait Galenus ſecundo de Facultatibus naturalibus, & octauo de Decretis Hippocratis & Platonis, & adhuc ſalubre ſuppurati indicium eſt, vbi pus abſque labore & valida tuſsi expurgatur, indicat enim thoracis facultatem expultricem ſupra morbum, & eius cauſam validam fore, & ei materiam obedire, atque vias exacte propulſioni paratas eſſe. Tuſsi enim expuuntur materiæ in ſuppuratis, quæ ſunt inter thoracem, & pulmonem, vt ait Galenus ſeptimo Aphoriſmorum, commento quinquageſimo quinto, & commento octauo, atque comm. trigeſimo ſeptimo. Igitur vbi quis ſuppuratus his omnibus ſubmittatur indiciis, dubio procul optime, ac celerrime liberatur. Quod ſi hæc in ſuppurato non omnia dicto modo contingere poſsint, ad minus his proxima indicia ipſius citam indicabunt iudicationem.

A nem.Vbi vero his contraria omnia ſuppurato inuehunt indicia ob cõtrarias indica tiones his, quę ſalubritatis confidentiam obtinent, iis ſanè morietur æger.At quib. ſuppuratis,horũ indiciorum alia inuehant,aliaverò non;eorum partim pereunt, eorum verò partim prolixiori tamen tempore incolumes fient, tum ob fortiores indicationes in his,vel illis,ſalutis,aut mortis.Tum quoniã indicia mortis celerius ægrũ necant,quàm ęqualia ſalutis ipſum liberẽt,vt pręſcriptũ eſt,cætera quę Hipp. in hac dictione ſcripſit,quoniam perſpicua ſunt,in eorũ expoſitione nõ fatigabor.

LXIIII.

Quibus abſceſſus fiunt ex pulmonia, aut circa aures, ac ſuppurantur,aut ad inferas ſedes,ac fiſtulantur, ii ſuperſunt.

HIPPOCRATES in hoc ſermone attulit indicia, quibus in pulmone inflammatum ſupereſſe facile dignoſcemus, cum iam oſtenderit ſuppuratum,ac erumptum, quib. ſignis ad iudicationem ipſe perueniebat.Et dixit quib. abſceſſus fiunt ex pulmonia,oportet autem te ſcire abſceſſum eſſe corporum ex phlegmone in pus tranſmutato,vt ait Gal. ſecundo Artis curatiuæ ad Glauconem cap.VII.& in libro de Tumoribus præter naturam,cap. tertio: igitur inquit,quicunque pulmonis inflammatione infeſtantur,ſi ad ſupernas partes vt ad adenas circa aures, aut ad infernas ſedes abſceſſus inſurgunt, illicq. ſuppurantur, fiſtulanturq. ii ſuperſunt,& liberãtur,quoniam abſceſſus hi fiunt per tranſmiſsionem humorum à partibus robuſtioribus ad imbecilliores, hoc autem in morbis effecto, non niſi bonæ iudicationes apparere poſſunt,vt ait Gal. in libro de Cauſis morborum,cap. ſexto. At ob hanc rem ſi ex pulmonis inflammatione prouentus circa aures, aut ad infernas partes,abſceſſus ſalubris iudicari debeat,ipſumin aliquo dierũ decretoriorũ fieri neceſſarium eſt,quoniam decretoria humoris permutatio à robuſtiori membro ad imbecillius nõ niſi bonam morbi iudicationem indicare valet, vt aiunt Hipp. &Gal. quarto Aphoriſ. XXXVI. & non lateat te,quoniam dixit,ſuppurantur,ac fiſtulantur. Niſi enim materia foras exierit, periculum eſt, ne retrocedat, & membrum aliquod nobile pertingat, & totum corpus in deterius labatur, cum non exactè à pure affecta pars expurgetur,bona enim abſceſſus expurgatio eſt cum pus ex abſceſſu diſrupto bene expurgat patientem partem, vt ait Gal. quarto Aphoriſ. comm. XLVII. & non lateat te Hipp. dixiſſe fiſtulantur, vt indicet temporis longitudinem,quo inflammatione pulmonis eget,vt exacte repurgetur, eſt enim pulmonis abſceſſus diuturnus morbus,vt ait Gal. quarto Aphoriſ. comm. XXXIIII.

LXV.

Conſideranda verò & talia ſunt in hunc modum, ſi febris detinet,& dolor non deſinit, & ſcreatio non excernitur ex ratione, neque bilioſæ fuerint alui deiectiones,neque ſolutiores, atque ſinceriores,nec vrina admodum craſſa; ac multum obtinens ſedimentum,promittitur verò ab omnibus aliis ſignis ſalutaris, his tales fore abſceſſus ſperandum eſt.

D QVIBVS indiciis abſceſſus futurus in morbis contingat, in hoc ſermone edocet Hippocrates, quibus verò in morbis abſceſſus ad ſupernas corporis partes, aut ad infernas ſedes prorumpendus ſit,in ſequenti id oſtendit dictione,agens quippe ad eorum enarrationem,quæ proxima oratione præſcripſit, & dixit.Conſideranda verò & talia ſunt in hunc modum, id eſt indicia,quibus quiſpiam coniectari habet in morbis futurum fore abſceſſum, & quando ipſum aut ad ſupernas corporis partes, aut ad infernas prorumpere valeat in hunc modum, quem videlicet dicturus eſt Hipp. Conſideranda ſunt in primis quippe ſi febris detinet, id eſt incõtinenter, nequaquam intermittendo ægrum deprehendat,tunc enim materiam indicat crudam,atq. concoctioni rebellem. Quo fit, vt prorogetur morbus, & eius cauſa per nullam euacuationem excernetur,ſed aut per abſceſſum, aut diutinam concoctionem curetur.Si enim febris deſierit,haud quaquam morbus per ab

m

ſceſſum iudicabitur, quoniam materia celeriori concoctione habita,per opus natu A
ræ,aut Medici adminiculantis excernetur,& morbus alio quam abſceſſu curabitur
etiam ſi febris deſierit,tepidior vtiq. extitit,& materia euacuationi placida exiſti-
mabitur, ob quod bene euacuabitur, & abſque violentia ſine futuro abſceſſu mor
bus curabitur.At horum quæ diximus doctrinam vide à Gal.quarto de Ratione vi
ctus acutorũ comm.X L I I I I.vbi ait Hippocratem eos purgare non velle,in quib.
ſumma ineſt cruditas,quoniã quod coctioni deputatũ eſt à cęteris quidem motio-
nib. ceſſare debet, ſanę quæ vehementer mouent,corpus frangunt,qualia ſunt me-
dicamenta quæ purgant. Igitur ſi quædam concoctioni humorum conferant,pur-
gationes his contrariæ exiſtunt.Non ab re igitur dixit Gal.ſecunda Pręditionum
ſectione,comm. L X V. nulla euacuatione crudam materiam excernẽdam fore,ſed
ad futurũ peruenire abſceſſum, aut diutina concoctione curari,præſertim ſi febris
nõ deſierit,ſed ægrum incontinenter deprehenderit. Iterum ſi febris non deſierit, B
in ea humorũ cruditas reperitur,& tunc aliquid bene euacuari eſt impoſsibile,ſed
ipſa cruda,& incocta materia ad abſceſſus cõuerti poterit,qui ſi mali fuerint,iudi-
catio non continget, ſed dolores,morbi longitudinem,aut mortes,aut reditus eo-
rundẽ malorum indicabunt:ſi verò non mali fuerint,quos ex robore virtutis cor-
poris dignoſcemus,quib.etiam præuenit cõcoctio,quo etiam tempore illi adſunt,
iudicatio morbi continget,& abſceſſus reſolutio : concoctiones enim iudicii cele-
ritatem,ſalutiſq. ſecuritatem ſignificant, & omnium horũ ſermonem habes à Gal.
nedum ſecunda Prædictionum ſectione, comm. L X V. verum & I I I I. Aphoriſ.
comm. X X I I.& cõmentario tertio,primi Hipp.de Morbis vulgarib.& adiecit,&
dolor non deſinit,quoniã dolor iam ad particulam defluxionẽ decumbente perfici
tur,vt ait Gal. quarto Aphoriſ. comm. X X X I I. quo fit vt fluxio a dolore ad parti
culam reuocata,illuc abſceſſum progignat. Sanè cum dolor nos dignoſcere faciat,
vbi natura ſuperfluitates propellat, vt dixit Gal. V. Aphoriſ. comm. L I I I. faciet
quoq. & nos certos,vbi abſceſſus adgenerari habet,& ob hanc rem ſi dolor deſie- C
rit,deſinet quoq.& fluxio ad particulam decumbens, & ad eam natura ſuperfluita
tes propulſare,quo fit,vt dolore in particula deſinente, nihil amplius opus eſt ab-
ſceſſu ad morbi ſolutionem, ſicuti modo contrario, dolore in particula exiſtente,
ac fluxione decumbente, abſceſſum expectare oportet:alterũ attulit indicium futu
ri abſceſſus ex pulmonis inflammatione, & dixit, & ſcreatio non excernitur ex ra-
tione, oportet te ſcire ſcreationẽ ex ratione excerni in omni dolore,qui affligit cir
ca pulmonem,& coſtas eſſe cito,ac promptę fieri,ſcreariq. vt ait Gal. ſecunda Præ-
dictionum ſectione,comm. X L I I I.quę vtiq. ſi modo fiat tali,prorſus morbus nõ
requiret abſceſſum,quoniã ſcreatione purgatur.Igitur vbi ſcreatio detinetur,& fe
bris non deſierit,& dolor adfuerit,crudam,& inconcoctam materiã ſignificabunt,
quæ ſanè materia cruda, & inconcocta in malos abſceſſus deflectitur,vt ait Gal.ter
tio de Criſibus,cap. vndecimo, & cõmentario tertio,primi de Morbis popularib.
Hipp. comm. X X I I I I. His hæret indicium aliud, quod neq. bilioſæ fuerint alui
deiectiones. Vbi .n. in quopiam deiectiones bilioſæ fuerint,& morbus vtiq.bilio-
ſus erit,qui ad abſceſſum minime prorumpi valet,morbus enim,qui per abſceſſum, D
aut ſolam concoctionem curari habet,ipſum oportet habere crudam humorũ ma
teriam,vt morbus prorogetur,nec per excretionem curetur. Igitur vbi ægrotantis
deiectiones bilioſæ non fuerint, & febris ipſum detinet, & ſcreatio detinetur, &
dolor non deſierit, morbus ad abſceſſum conuertetur,maximeque id fiet, vbi deie
ctiones bilioſæ ſolutiores,id eſt ſolutu faciliores extiterint,quoniã indicabũt mor
bũ ægroto ineſſe à tenuiore cauſa ſolutu faciliore, morbus autem qui in abſceſſum
finiri habet,à craſſa,& cruda materia ortum trahit, & iterum maxime deiectiones
bilioſæ morbum negabunt ad abſceſſum conuerti. Si ſinceriores, id eſt nullo alio
humore permiſto adfuerint,indicabunt enim morbum abundanter bilioſum fore,
in abſceſſum minime finiturum. Cęterum attulit vrinam nõ admodũ fore craſſam,
neq. multum obtinens ſedimentum,quoniam indicat materiam craſſam intro re-
cludi,atq. crudam, ob quam continget morbum in abſceſſum finiri,vt ait Galenus
ſecunda Prædictionum ſectione,comm. ſexageſimo quinto,& tertio de Criſibus,
cap. vltimo,& adiecit Hipp. quòd habenti talem affectionẽ promittatur ſalutaris
affe-

A affectio ab omnibus aliis salutarib. signis, his dictis adiunctis, sperandum est tales fore abscessus in ægroto corpore futuros, eo quippe ex pulmonia affecto.

LXVI.

Abscessus consistunt hi in locis infernis, quib. circa ilia phlegma fatiget, illi in supernis, in quib. ilia sine tumore, & dolore persistũt: si verò aliquãdiu spiret difficulter sine aliqua alia occasione desinet.

CVM primum indicauerit Hippocrates indicia, quibus quis præsagire poterit ex pulmonia futurum in ægroto fore abscessum. Nunc secundo edocet indicia, quibus quis dignoscere valebit, qua in sede inferna videlicet, an superna, abscessus consurgere poterit, vt eos indicet, qui ex pulmonia ad abscessum, conuersa in eo ruptione facta, supersunt, aut non snpersunt, & dixit abscessus consistunt hi in locis B infernis, quibus circa ilia phlegma fatiget: te scire oportet, vbi traductio altera in flammationẽ scripsit, Gal. phlegma legit, eo sanè verbo, pituitam nolens, sed ignem sacrum, aut inflammationem, aut tumorem quemuis alium incendentem, ac vrentem, deriuatum quippe à verbo phlegon id est ardeo, vbi igitur quispiam circa ilia melius dicitur circa præcordia, siue hypochondria, vbi enim Gal. Græcè hypochondria, vel præcordia dixit, hic traductor semper vertit ilia, vt iam dictum est, prima Prædictionum sectione, commento trigesimo, calore præter naturam flãmido exardescet, in infernis partib. abscessum expectare oportet, quoniam vi caloris præter naturam superfluitates ad se trahentis fit earum accumulatio circa præcordia, quæ à flãmido calore præter naturam in abscessum illic conuertuntur, rumpiturque ob causam iam prædictam. Quòd si partem affectam, aut per eam totum corpus repurgabit, robore etiam facultatis existente, abscessus bonus erit, & post ipsum etiam eruptum, ægrum superstitem putabimus: vbi verò contra, videlicet quod eo C neque pars affecta, neq. per eam totum corpus repurgetur, abscessus vtique malus erit, & eo ęgrum moriturũ pronuntiabimus imbecillitate adueniente facultatis regentis corpus. Vbi verò in pulmonis inflammatione, neque tumor, neq. dolor circa præcordia persistat, inde verò contingat difficulter respirare, & desinat. Repente verò & iterum difficili anhelitu laboret absque euidenti causa, tunc abscessum in supernis partib. circa auricularum adenas expectabis, cum indicium id materiam ad caput repere ostendat. Quòd si & partem affectam & totum corpus repurget, facta eius ruptione pulmonis affectus in abscessum bonum vertetur, & æger superstes putabitur, sin contra in malum abscessum ægrum terminaturum dicemus, ipsumque non superstitem, sed moriturum pronuntiabimus, & hæc tibi perspicua erunt, si sermonem Galeni inspexeris secunda Prædictionum sectione, commento sexto, & tertio de Crisibus cap. vndecimo.

LXVII.

Abscessus si in cruribus erumpit in pulmonia vehementi, ac periculosa omnis vtilis est. Optimus verò, si vbi screatio iam in mutatione est, fiat; si enim tumor, ac dolor infestet; & screatio pro flaua, D purulẽta existat, ac foras excernatur, ita securissime & homo superstes erit, & item abscessus ocyssime citra dolorem desistet: at si screatio non recte excernatur, nec vrina videatur bonum habere sedimẽtum, periculum clauditatis in articulo, vel multi negotii imminet.

CVM hinc id est desuper, & inde, id est desupter contingant abscessus fieri in ægrotatione, qua pulmo inflammatione vexatur, quorum alter bonus, alter verò malus quandoque habetur, ob hanc rem Hippocrates in hac oratione ostendit, quis horum melior est, atque securior, an is videlicet, qui in supernis erumpit partibus, an in infernis, & dixit: abscessus si in cruribus erumpit in pulmonia vehementi, ac periculosa omnis vtilis est. Tum quia maxime deorsum, & quàm longissime abest ab ægrotationis sede. Quo fit, vt superna membra præcipuaque nulla

offendantur oblæsione,neque praui humoris, neque effumationis ab eo prodeuntis,cũ ad infernam sedem erumpat abscessus ex pulmonia prognatus, indicans materiam deorsum ad crura repere,vbi quoduis nocumentũ abscessus eruptus in crurib. inuehit,minoris est noxæ aut vtilitatis maioris,si quid vtile in cruribus afferat abscessus illic eruptus,quàm qui in supernis,& præcipuis sedibus erumpit.Et hanc doctrinam habes nedum à Gal.secunda Prędictionum sectione,comm.sexagesimo septimo, verum & ab Hippocrate, primo de Morbis vulgaribus,& à Galeno commentario secundo, commento quadragesimo quinto,& quadragesimo sexto: optimus & magis erit abscessus in cruribus ex pulmonia erumpens, si concoctione simul erumpat,tunc enim abscessus talis ægroto salubritatē promittet autore Hipp. eodem in loco vbi ait. Concoctiones celeritatem portendunt iudicii, securitatem que salubrem, attulit autem Hipp. duo potissimum indicia, quibus abscessus materiam concoctam forè dignoscemus. Vnum quippe screationis mutationem,vti si B flaua foret, quæ incoctionem indicat, ad purulentiamque permutetur, quæ certũ concoctionum gradum antea ostensum,significat:alterũ verò abundans exscreatio,atq. innocua,vt ait Gal. quam explicuit Hipp. verbo isto,ac foras excernatur. Vbi igitur in pulmonia etsi mala fuerit,atq. periculosa abscessus dicti exoriantur, siue in supernis,siue infernis erumpant partib. duo hæc in vnum coëant, videlicet, humoris abscessum progignentis concoctio,& innocua, atq. abundans euacuatio. Tunc dixit Hipp. securissime homo supererit,abscessusq. celerrime citra dolorem desistet. Vbi verò materia neq. concocta, neq. abunde, innocueq. euacuata fuerit proculdubio ægrotatio mala pronuntiabitur,mortis periculum imminens. Vbi verò screatio recte non excernatur,quoniam qualitatis mutatio in ea nõ adfuerit, & ægrotantis vrina aut nullum habuerit sedimentum, aut non bonum, quæ omnino cruditatis indicia sunt,vt prædiximus periculum imminet futuræ claudicationis in articulo crurium,vbi abscessus infestet,cuius causam attulit Gal. fore articulorum amplitudinem, qua fluxiones decumbentes in articulis facilius imbibuntur, at ob C motum articulorum, & eorum amplitudinem ad ipsos conducentur humores, & ipsorum motum diffamantes claudicationem procreare possunt, aut malum aliud negotium, id est articulorum molestiam, aut dolorem & lassitudinem ob accumulatā in articulo fluxionem vti ad sedem cõmotam, atq. calefactam,vt ait Gal. secunda Prædictionum sectione, comm. LXVII. & quarto Aphoris. comm. XXXII.

LXVIII.

Si abscessus euanescit, ac retrocedit, nequaquam egrediente, screatione,ac febre detinente, difficilis morbus est. Periculum enim delirii, mortisque imminet.

MORBOS aliquando in abscessus finiri præsciuimus ex proximis Hippocratis sermonibus, & nonnullos curatu faciles iam præassumpsimus, quosdam verò difficiles, inter quos Hippocrates recensuit in hac dictione illos, qui in abscessum D euanescentem, aut retrocedentem conuertuntur, & dixit. Si abscessus euanescit, ac retrocedit, nequaquam egrediente screatione, ac febre detinente,difficilis morbus est. Et adiecit causam, quoniam periculum imminet aut delirii, quod ex toto genere malum est, vt ait Galenus prima Prædictionum sectione, commento vigesimo sexto aut mortis. Oportet autem te scire Hippocratem docuisse nos antea, & tertio de Crisibus, capite vndecimo & eundem habuit sermonem, commentario tertio, primi de Morbis vulgaribus Hippocratis, commento vigesimo quarto quem abscessum optimum appellare valeamus, illum videlicet, qui in parte corporis effluxione fit,remotissima quippe à loco affecto, & ad infernas corporis partes. Pariter quoque cõtra dicemus,malum illum fore abscessum,qui effluxione non fit, sed primo genio membri, & ad supernas partes, cuius ortus est cruda, & incocta,quæ etsi etiā ex fluxione foret,in malos abscessus deflecti posset,qui aut acrisias, aut labores,aut interitus,aut diuturnitates,aut recidiuas facile promittere valebunt.Nunc autē vt maleficentiam abscessuũ extollat Hipp.à qua valentius

præsagire

A prefagire pofsimus futurũ ægrotantis malum,aut mortem habita mente ad abſceſſus, ſiue primo genio, ſiue ex effluxione corporis partibus contingant, adiunxit indicia hæc, euaneſcentiam videlicet, & retroceſsionem abſceſſuum, nullaque egrediente ſcreatione, quoniam agit modo de abſceſſu à pulmonia prognato, & etiam febre continenter ægrum detinente,hæc enim indicant morbum ſolutu difficilem ob materiam abſceſſus fore crudam, & inconcoctam, non ſe naturæ præbentem, minuſuè medici officio eo ſanè, quòd euaneſcit, & retrocedit, indicat enim hoc, materiam abſceſſus non quippe reſolutam, ſed introductam, permeantemque ad ſedem, à qua deceſsit ſcilicet pulmonem in quo ſui copia vias eius obcludens, hominem ſtrangulabit, aut ipſum delirare faciet, vt eſt Hippocratis ſermo, ſeptimo Aphoriſmorum,duodecimo, vbi ait à pulmonis inflammatione phrenitidis malum, ob enim inflammationem pulmonis,aut exuperantem materiam calidam in pulmone, multi vapores ad caput inſurgunt, cerebrũ implentens,phrenitidem, & delirium ducentes, & hoc quippe infidum ſignum eſt, mortem ſatis pro
B pinquam ſignificans, vt ait Galenus ſecundo Aphoriſmorum,commento vigeſimo ſeptimo. Iterum conſidera tu Hippocratem ſimul protuliſſe,euaneſcit, & retrocedit, quoniam vbi ſimpliciter ſcripſiſſet euaneſcit,non ſanè infidum eſſet indicium, cum quandoque futurum ægrotantis bonum indicet, quoniam euaneſcere eſt repente in nihilum redigere,euaneſcit igitur abſceſſus, cum repente in nihilum redigetur, & hoc aliquando ægrotanti ob abſceſſum admodum ſalubre erit, & huius veritatis cauſam attulit Galenus Prædictionum ſectione, commento ſexageſimo octauo: quoniam accidere id poteſt propter humoris tenuitatem, & partis laxitatem, & circumuenientis nos aëris caliditatem, atque oblati medicamenti facultatem, & ægri virium valorem, vbi autem hæc omnia in vnum coëant, abſceſſus cito diſcutietur, & æger liberabitur, ſi verò euaneſcet, & retrocedet, ad eandem ſedem permeabit à qua deceſsit, & pericula præſcripta denuntiabit.

C
LXVIIII.

Qui purulenti ex pulmonia ſunt,ſi maiores natu fuerint,potius intereunt. Per alias verò ſuppurationes minores natu potius moriuntur.

EDOCET Hipp. in hoc ſermone præſagire de termino ſuppurationis ex pulmonis inflammatione, animo habito ad ætates ſub communi quadam acceptatione deprehenſas, vt cum quiſpiam ætate natu maiore, vel minore natu ætate comprehendatur, & inquit. qui purulenti ex pulmonia ſunt,ſi maiores natu fuerint, potius intereunt,oportet conſiderare quod dixit Galenus ſecunda Prædictionum ſectione,comm. LXVIIII. videlicet per natu maiores non ſimpliciter intelligendos eſſe ſenes, ſed eos ſanè omnes, qui maius ſuæ ætatis tempus decurrerunt, quàm qui minus, pariter quoque per minores natu, eos intelligere conuenit,non qui ſimpliciter pueri exiſtunt, ſed eos, qui breuius ſuæ ætatis tempus percurrerunt, collatione ad eos, qui his prolixiori tempore in ætatibus vixerunt, quo fit, vt Galeni verba affirmemus ſcilicet, quòd qui per ætatem nimium iam proceſſerunt,ex nullo morbo magis quàm natu minores conualeſcunt,hoc ſanè putandum fore arbitror, quoniam qui in ætatis decurſu plus proceſſere, eis regentis faculta-
D tis robur non concreſcit, ſed quanto plus à radice primi ſeminis maiores natu recedunt, & copiam natiui caloris perdunt.Quo fit,vt per rationem decrementi roboris facultatis regentis corpus, & per diſtantiam à primo ſemine maiores natu potius intereant,hi enim cum purulenti fiant ex pulmonia,cum eorum ſanatio per excreationem fiat, validioribuſque egent virtutibus, vt inquit Galenus minores natu igitur ob valentiorem facultatem magis, quàm natu maiores ex tali affectione ſeruantur. In aliis verò ſuppurationibus, quæ cum febribus, ac doloribus cõſiſtunt,minores natu magis moriuntur: tum ob eorũ temperamentum calidũ & bilioſum,quo potius his accidũt febres, & diliria,quib.hi magis moriuntur, quàm natu maiores ob eorum temperamentum frigidum,non permittens eos,quantũ in hoc eſt periclitari.Hoc autem abunde notũ faciemus tertia Prædictionũ ſectione, comm.XVI.vbi Hipp.ſermonem habuit de Inflãmationib.quę circa aures fatigent.

De dolore, qui circa lumbos fatiget. A

LXX.

Dolores, qui cum febre affligant circa lumbos, & inferas ſedes, ſi præcordia attigerint, inferas relinquentes ſedes, exitiales admodum ſunt, itaque conſideranda alia ſigna ſunt. Nam ſi aliquod horum prauum extiterit, deſperandus æger eſt, ſi verò adſcendente in præcordia morbo, alia ſigna non praua extiterint, talem fore purulentum admodum expectabis.

B

EDOCET Hippocrates in hoc ſermone prognoſticari de termino ægrotationis ad ſalubritatem, aut inſalubritatem, iudicio ſumpto à doloribus, qui circa lumbos moleſtant, & dixit, dolores, qui cum febre affligant circa lumbos, & inferas ſedes. At notatu dignum eſt, dolores lumborum quandoque ægrotum corripere cum febre, & æſtu, & alia ſyndrome, id eſt aliorum ſymptomatum concurſu. Quorum præſagia videbis ab Hippocrate libro primo Prorrhetici, & à Galeno commentario ſecundo, commento ſeptimo, quandoque verò ægrum afficiunt lumborum dolores abſque febre coniuncto tamen oris ventriculi dolore, quorũ prænotiones habebis à Galeno tertio commentario primi Prorrhetici Hippocratis, commento trigeſimo ſeptimo, & quadrageſimo ſexto: accidunt enim aliquando circa lumbos, & inferas ſedes dolores cum febre, quorum futuri euentus præſagia nunc attulit Hippocrates. Iterum oportet te ſcire, lumbos partes eſſe ſpinę infra thoracem ſitas, qui ex vtraque parte thoracis ſpondilorum ſunt. Quorum lumborum in ſpondilibus productiones nouem ſunt retro memorabiles quippe, & manifeſtæ. In parte vero interna vena caua, & arteria magna eis incubant, vt ait Gal. XIII. de Vſu partium, cap. X.V. & XVI. & horum lumborum infernæ ſedes ſunt, quæcumque intro, & foras ipſis ſubiacent, hærentque. Vbi igitur dolor circa lumbos, & infernas ſedes adfuerit, indicium malum eſt, quoniam noxa præ dolore per ſpinam principi parti contingere poſſet, qua cõuulſione æger interire poſſet. Vbi verò cum febre fuerit, deterius eſt indicium, vt ait Gal. ſecundo Aphoriſ. comm. XXVII. febris enim rationem habet ad mortem, vt dixit Gale. quarto Aphoriſ. comm. trigeſimo quinto. Si verò dolores lumbos, & infernas ſedes cũ febre occupauerint, vbi eas partes relinquentes præcordia attigerint, exitiales admodum ſunt, quoniam ex toto cauſa, quæ iam in lumbis, & inferis ſedibus cumulabatur, ad præcordia permeat, id eſt ad ſeptum, in quo intemperie inducta, ſeptum dolebit, noxam verò doloris per partem nerueam cerebro conſentiet, dixit enim Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento trigeſimo tertio: ſeptum indicare bonas, ac malas cerebri conſtitutiones. Quo fit, vt ægrotantis mens commoueatur, & æger febre, & mentis commotione perdatur, etiam cum motus ſepti neceſſarius ſit ad motum reſpirationis, cum ſit reſpirationis organum vt ait Galenus in libro de Cauſis reſpirationis. Igitur noxa ex dolore in ſepto, nocumentum in motu reſpirationis progignet, cui ſi febris iungatur, exitiale indicium eſt, ſicut ſpirationis, nullam factam oblæſionem putare oportet, magnum quid afferre ad ſalutem in omnibus morbis, vt dixit Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento trigeſimo tertio ſummam autem orationis ſententiæ ſuæ colligit Hippocrates inquiens, Morbo adſcendente ad thoracem, alia oportet morbi indicia conſiderare, Vbi enim cum prædictis, aliud quoddam prauum fuerit, vt mentis commotio, aut oblæſa ſpiratio, aut ſpinę conuulſio, ęger deſperandus eſt, quoniam pauciora praua ſigna ſufficiunt ad mortem promittendam. Plura verò requiruntur ad hoc, vt quis præſagire valeat de futura inducenda ſalubritate, vt iam docuimus. Vbi verò talia ſigna praua non extiterint, ægrum purulentum expectabis, præſertim vbi medicus ſuæ artis beneficio à ſepto materiam propulſerit, ſicut bona indicant ſigna, quę ſui copia permeabit, per rationem accidentis ad mediũ ſpatium inter thoracem, & pulmonem.

C

D

De in

A *De inflammatione, quæ in uesica fatiget.*

LXXI.

Si vero vesica dura est, ac dolore vexatur, difficilis omnis, ac exitialis est, exitiosissima verò est, quæcunque cum febre continua affligit: Quæ enim ex ipsa vesica fatigat dolor, interimere hominem sufficit, & aluus in talibus nihil nisi durum, ac pro necessitate excernit.

CVM vesica admodum vtilis sit ad animantis vitam autore Galeno quarto de Vsu partium, cap. decimo octauo, est enim in animali locus euacuationi conueniens, vt ait Galenus primo Aphorismorum, commento vigesimo primo, cui B etiam plurima possunt accidere Symptomata, vt dixit Galenus sexto de Locis affectis, cap. quarto: inter quæ deterius est inflammatio. Ideo rationi consentaneum mihi videtur nedum decurrere signa cognitionis inflammationis vesicæ, quæ sunt ab Hippocrate relata secunda sectione Prædictionum, commento septuagesimo primo, videlicet, durities, dolorque ac febris, verum & ea, quibus quis præsagire poterit ægrum, ex vesicæ inflammatione conualiturum, aut periturum. At ob hanc rem Hippocrates habita mente ad hæc dixit. Si vesica dura est, ac dolore vexatur, omnis siue dura, siue dolens fuerit affectio difficilis, ac exitialis existitit: difficilis quippe ob eius magnitudinem solutu non facilem, & ob doloris causam difficile amouibilem, & à natura, & ab applicitis medicamentis, quæ illic intus detineri non valent, quo ad eorum facultas suo fungatur officio est quoque difficilis, vt ait Gal. ob deiectionis suppresionem: supprimitur autem ob angustiam porrecti inteftini, vesicam opprimentis, ac ob vesicæ dolorem, eo enim exuperatur causa magnitudinis inflammationis, cum dolore ipso fluxiones ad particulam dolen- C tem decumbant, vt ait Galenus quarto Aphorismorum, commento trigesimo secundo, & quinto Aphorismorum, commento quinquagesimo tertio, & tertio Methodi curatiuæ, cap. quarto, vbi igitur duo hæc in vesica simul coëant, durities videlicet, & dolor, nedum morbus difficilis redditur, verum & exitialis, afflicta enim ob inflammationem vesica, noxam consentiet principi parti id est cerebro per nerueam partem, dolore quippe & cordi imbecillitatem consentiet, ob spirituum absumptionem. Quo fit, vt spirationi nocumentum afferat, & præ dolore æger pereat, non ab re dixit Hippocrates, qui enim ex ipsa vesica fatigat dolor, interimere hominem sufficit, & ob hanc rem, si duræ vesicæ, & dolenti adsit febris acuta, procul dubio morietur æger, cum omnes noxæ prædictæ exitiales, continua febre concrescant, & ægrum interimant, igitur merito dixit Hippocrates, exitiosissima verò est quæcumque cum febre continua affligit. Cæterum adiecit Hippocrates symptoma sequens ad vesicę inflammationem, à quo existente exactius fiet iudicium præsentis vesicæ inflammationis, si cum dura, ac dolente vesica, & D febre continua tale adfuerit, videlicet quod aluus in his, qui vesicæ inflammatione tenentur, nihil nisi durum, ac pro necesitate excernit, quoniam vigente calore prę ter naturam ex vesicæ inflammatione reliquiæ, ac alimenti superfluitates, quæ ad intimam peritonæi sedem mittuntur, torrentur, exsiccanturque, ac durescunt, vt ait Galenus secunda Prædictionum sectione, commento tertio: quo fit, vt non nisi pro necessitate, ac coacte excernantur.

LXXII.

Si vrina mingitur purulenta, candidum, ac leue obtinens sedimentum, solutio accidit ægrotationis.

CVM laborans vesicæ inflammatione in mortis periculo constituatur, mori autem ipsum fore, non necessarium est, quinimo aut natura, aut artis opere morbus solui potest, ob hanc causam edocet Hippocrates indicia, quibus præsagire

quis poterit, vesicæ inflammationem soluendam fore, & dixit, si vrina mingitur purulenta. Te autem scire oportet, vt ait Galenus sexto de Locis affectis, cap. quarto. Quòd vrina purulenta dicitur, vbi pus cum vrina emittitur, & idem voluit Galenus, commentario tertio, primi Prorrhetici Hippocratis, commento vigesimo, vbi ait. Nam purulentæ mictiones sunt, quæ pus vrinis permistum esse indicant. Cum namque quis pus cum vrina emiserit, sedem affectam nobis ostendit, & dispositionem in ea consistentem declarat. Vbi enim solum pus emitteretur, aut vrinæ commistum superfertur, perspicue in vesica suppurationem consistere significatur: si verò exactè commistum videtur, aut mediocriter, tunc aut à renibus, aut à supernis partibus euenire indicabit. Igitur vbi vrina purulenta, id est, cum pure exuperante, & superlato commistioni mingitur, vesicæ à pure expurgationem indicat, tunc enim excreta doloris causa, desinet dolor, & vesica emollescet, & febris placidior reddetur. hæc sanè solutionem ægrotationis indicant, & id certius efficietur, si sedimentum etsi purulentum, candidum, & leue obtineat vrina, id enim optimum pus dicitur ab Hippocrate prima Prædictionum sectione, commento quadragesimo sexto. Meritò igitur dixit Hippocrates, si vrina mingitur purulenta, indicatur concoctio inflammationis ipsius vesicæ, ob quod in sedem interiorem inflammationis confluunt humores concocti, qui inde cum vrina excernuntur, quorum concoctio bona ex optimo sedimento decernitur & per hunc modum solutio fit ægrotationis.

LXXIII.

Si verò neque concedat, vrina, neque vesica mollescat, ac febris continua sit, primis circuitionibus morbi, interire eum, qui dolore afficitur, expectandum est.

AGIT Hippocrates in hoc sermone ad præsagiendum de morte in vesica inflamati per indicia omnino opposita his, quibus præsagiendum erat, in ante proximo sermone eundem inflammatum conualiturum fore, & dixit, si vrina neque concedat, id est admittat ægrum conualiturum, quia nullo modo pure commista mingatur, neque vesica mollescat, vbi dura extiterat, ac febris continua sit, atque permaneat, primis circuitibus morbi, & intellige per circuitum, redditum morbi æquali tempore ad primam morbi dispositionem, vt ait Galenus in libro ad eos, qui de Typis scripserunt, is peribit, qui cum dolore afficitur ex vesicæ inflammatione. Igitur summa orationis est, vbi vrina purulenta mingitur, & vesica non dura fuerit, neque dolore vexatur, & febre non detinetur continua; & sedimen candidum, ac leue fuerit, ab inflammatione vesicæ ægrum conualiturum pronuntiabimus: quoniam ex his inflammationib. & eius humorum concoctio significabitur, ac eorum per vrinam conueniens excretio, pariter modo contrario, vbi vrina purulenta non mingitur, neque vesica mollescat, neque continua febris desinat, neque dolor desierit, neque vrinæ sedimentum album ac leue fuerit, inflammatum in vesica, proculdubio moriturum prædicemus, in primis circuitibus, idest in his, qui ante totum morbi acuti vigorem existunt, vt ait Galenus commentario primo, primi Hippocratis de Morbis popularibus commento vigesimo tertio.

LXXIIII.

Hæc formula potissimum attingit pueros à septimo ad quartum decimum annum.

OBITER in hac dictione ostendit Hippocrates in quibus ætatibus maxime contingant vesicæ inflammationes & inquit, quòd hæc formula, id est, hic modus, aut hæc via generationis inflammationis vesicæ potissimum accidit pueris à septimo donec decimum quartum, vel vt alia habet traductio decimum quintum annum peregerint, huius autem causam attulit Galenus secunda Prædictionum sectione, commento septuagesimo quarto, & tertio Aphorismorum, commento vigesimo

A gefimo ſexto,quoniam ob edacitatem,& importunum,atque exuperantem cibum pueri non paucos humores crudos coëceruant,ex quibus pars craſsior vnà cum vri na ad veſicam perueniens, fit materia generationis lapidum , & id propter puero-rum accedentem caliditatem iecinoris , & renum.Sane & hi humores per renes expurgantur , ac per ductus vrinarios , in veſicam colliguntur , & aliquando in ea calculos progignunt, ac frequenter inflammationem , quoties veſica illis grauita-ta humoribus, derilictiſque ab eius natura in rem præter naturam vertuntur, quæ vehementer veſicam afficiens , in ea inflammationem progignit , accedente puero rum prædicta membrorum caliditate,via autem, & generationis lapidis , atque in flammationis in veſica in ſenibus rariſsimè fieri contingit,ob defectum caliditatis eorum nequeuntis humores crudos expedire , tum ad lapidis generationem , tum ad veſicæ inflammationem, autore Galeno tertio Aphoriſmorum , commento vi-geſimo ſexto .

B

BENEDICTI VICTORII FAVENTINI IN PROGNOSTICA HIPPOCRATIS COMMENTA-RIVS TERTIVS.

De febribus.

I.

C FEBRIVM iudicationes fiunt, iiſdem numero diebus, & ex quibus ſuperſunt homines, & ex quibus intere-unt.

CVM proximis iam Prædictionum ſectionibus Hippocrates edocuerit nos præ ſagia , ſumpta potius ab operibus facultatis naturalis,quibus præſagire valeba mus morborum terminos ad ſalutem , vel mortem , aut ad eorum longitudinem, vel breuitatem . In hac autem tertia Prædictionum ſectione eandem Hippocrates affert doctrinam animo habito ad præſagia à rationali orta facultate . Et vt ſumma tim dicam Hippocratis mẽtem nunc fore terminos acutorum, & diutinorum mor borum indicare , per eorum collationes ad criſes , id eſt , iudicationes , quæ vt ait Galenus quarto de Decretis Hippocratis , & Platonis , ſunt rationalis facultatis opera . At & ad dies decretorios, collatione. Quamuis enim decretorii dies expe-
D rientia priuſquam ratione ſtabiliantur , vt ait Galenus de Diebus decretoriis, cap. quarto ipſa tamen experientia ne fallat, per rationem examinanda eſt, vt dixit Ga-lenus ſecundo de Diebus decretoriis,cap. ſecundo , quo fit,vt iudicatio ſit opus fa cultatis rationalis, cui iudicationi, aut criſi, plurimum experientia conſentit,vt ait Galenus & dixit, febrium iudicationes fiunt . At animaduertere oportet , cum cri ſes , id eſt iudicationes maxime familiares ſint morbis peracutis , & acutis , vt ait Galenus tertio de Criſibus , cap. quarto . Quos morbos maxime comitantur fe-bres ardentes aut continuæ , propter hoc criſes maxime his febribus familiares erunt,ut dixit Galenus:& ob hanc cauſam dixit Hippocrates tertia Prædictionum ſectione cap. primo:febrium iudicationes fiunt , vt quis ab eo intelligere valeat ſe determinaturum de præſagiis in febribus collatione ad criſes illis maxime fami-liares , vt ait Galenus ſecundo de Diebus decretoriis cap. duodecimo.Item ſcire debes, quod criſis, ideſt iudicatio , vt ait Galenus ſecundo Aphoriſmorum , com-mento vigeſimo tertio aliquando in his fit,in quibus ſubito integra ſanitas reſtitu

itur, aut moritur æger, non necessarium tamen est vt per crisim, id est iudicatio- A
nem, æger subito ad salutem, aut mortem permutetur, sed quod ad melius, aut peius inclinetur, & idem voluit coniectare Galenus secundo Aphorismorum, commento decimo tertio cum dixit iudicationem esse subitam, nõ tamen necessariam in morbo vel ad salutem, vel ad mortem mutationem. At ob hoc Galenus tertia Prædictionum sectione, iudicationem per morbos voluit quadam translatitia appellatione dici à iudicio fori, vbi iudex per acta, atque comprobata indicia reum iudicat subito liberandum fore, aut periturum. Igitur crisis, id est iudicatio præcipitem in morbo mutationem significabit, aut in melius, aut in deterius, vt prædictum est. Quo fit, vt ait Galenus secundo Aphorismorum, commento vigesimo tertio, & tertia Prædictionum sectione, commento primo, & commentario tertio primi de Morbis vulgaribus Hippocratis, commento decimo quinto, Permutatio hæc decretoria quadrifariam existit, aut enim æger à morbo vindicatur, id est liberatur, aut magnã obtinet in melius mutationem. Nominant autem vt ait Gal. non quippe ipse duas has mutationes simpliciter iudicationes, quoniam vt dixit B
Galenus tertio de Crisibus, cap. secundo sola subita ad sanitatem conuersio simpliciter crisis nominatur. At cum æger in melius peruenit per mutationem decretoriam, non integra sanitate fruitur, quo fit, vt talis in melius permutatio à Galeno neque simpliciter, neque optima censeatur crisis, id est iudicatio, inquit enim Galenus tertio de Crisibus, cap. quarto: optimam verò crisim quam etiam solam crisim vocari dicimus, non per coniecturam, sed firma cognitione comprehendes, omnia enim signa in talibus morbis statim ab initio secura videntur, cum enim integra fuerint omnia futuræ crisis indicia, crisim integram, atq. optimam dicemus, quæ vt ait Galenus eodem in loco in primo ægrotationis quaternario futuram crisim denuntiat. Vbi verò crisis indicia non integre secura ab initio fuerint, vt ad integram sanitatem ægrum peruenire, indicare nequeant, ad meliorem verò dispositionem ægrum peruenire ostendant, talis quippe mutatio nõ dicetur crisis simpliciter, sed non integra crisis, id est iudicatio nominatur, de qua sermonem habuit C
Galenus primo Aphorismorum, commento vigesimo, vbi ad enarrationem verbi Hippocratis inquientis. Quæ iudicantur, & iudicata sunt integre ait. Vbi igitur vel integra iudicatio facta est, vel adhuc fit, totum naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet. Vbi non integre iudicatur, id quod deficit supplere nos conuenit. Igitur crisis ea simpliciter dicetur, quæ absque adiectione sic dicitur, qua à morbo ægrotans integre & perfecte vindicabitur. Vbi verò in melius vertetur, non integram, aut non perfectam crisim nominabimus, quæ etsi minuat ab inducenda sanitate in primo quaternario, ostendit tamen vel opere naturæ, vel medici eam adminiculantis in primo septenario inducendam fore, vel vltra in futuris diebus decretoriis secundum quod ab initio indicia futuræ sanitatis extiterint non integra securitate prædita, proportione quippe distantiæ ab his indiciis, quæ ab initio integra securitate fruuntur, & hanc mentem habuit Galenus tertio de Crisibus, cap. quarto vbi ait. Non contingere febrem omnia signa securissima habentem, in primo quaternario ægrotantem non liberare, nec contingere febrem omnia signa perniciosa maxime habentem in primo quaternario non occidere, vti contingit si febris quidem indicia habuerit parum ab extreme pernitiosis dissidentia, aut parum à maxime salubribus, huiusmodi febres septimum non transcendent diem, quin D
aut ægrotantem liberent, aut occidant. At & sic deinceps iudicatio peruenire poterit, ad vsque vndecimum, aut quartum decimum diem, & ab hinc inde proportione distantiæ indiciorum febris à securissimis indiciis, aut ab extreme prauis, vt modo ad decimum septimum, aut ad vigesimum, aut ad vigesimum quartum vsq. donec in quadragesimum peruenerit diem crisis, id est iudicatio, qui vltimus est decretoriæ iudicationis in acutis morbis, vt ait Hippocrates prima Prædictionum sectione, vigesimo octauo, & quarto Aphorismorum, commento trigesimo sexto, Quibus crises maxime familiares sunt, vt prædiximus. Cæteras verò duas crisis permutationes, quarum in vna ægri statim moriuntur, in altera verò ægri in deterius euadunt, non quippe simpliciter iudicationes vocantur, sed cum adiectione mala, aut praua dicantur. Quas crises non appellat Galenus, sed crises non bonas,

aut

aut malas, vti crisis nominat bonas, quoniam crisis propria significatione semper
A bona est, siue simpliciter sit crisis, siue defecta. est enim simpliciter crisis morbi so
lutio subita: defecta verò crisis, subita est morbi diminutio, etsi vtraque bona sit.
Duæ verò posteriores permutationes nequaquam crises sunt, quoniam non bonæ
sunt, sed semper malæ. Prima enim est subitus ægrotantis interitus: secunda verò
est ægrotantis casus in deterius. Et hanc doctrinam vide à Galeno tertio de Crisi
bus, cap. septimo. Cæterum notatu dignum est, cum iudicationes in morbis digno
sci habeant maxime per ea accidentia quæ in morbis iudicandis inuehuntur, vt in
primis huius voluminis sectionibus iam enarrauimus, opere pretium esse duxi sci
re oportere, quæ accidentia hæc sunt, quibus crises, id est iudicationes in morbis
futuræ dignoscantur, & ob hanc rem præscire ea, per quæ crises fiunt, necesse est,
cum Hippocrates in hac tertia Prędictionum sectione edoceat nos dignoscere in
dicia, quibus præsagire poterimus, quando crisis, id est iudicatio in hanc, vel illam
rem terminaturam foret. Hoc autem, quod scire conuenit est, quod omnis iudica
B tiò cum quadam fit euidenti excretione, vt in morbis acutis, aut abscessu, vti in diu
tinis fit morbis, & huius rei definitam notitiam videre poteris in libro de Iudica-
tionibus ab Hippocrate: illic enim ostendit terminum iudicationis per omnem
modum euacuationis fiendæ in morbis acutis, qui per excretiones iudicari ha-
bent. Eandem quoque doctrinam habes à Galeno tertio de Crisibus, cap. vndeci-
mo, perquammaxime seruientem his, quæ in tertia Prędictionum sectione ab Hip
pocrate enarrantur. Item te scire oportet quoniam in tertia Prædict. sectione,
Hippocrates sermonem permaxime habet de Diebus decretoriis, vt ab his indicet
de futuris morborum terminis ad salutem, aut mortem ægrotantis, aut ad bene,
vel male habere, consonum est scrutari quid per dies decretorios intelligat Hipp.
& cæteri, qui de ipsi[illegible]. Erunt igitur dies decretorii, vt ait Galenus ter
tia Prædictionum se[illegible], commento primo, hi in quibus subita in morbis per-
mutatio in melius, aut deterius efficitur, qua firmæ, atque plurimę fiunt in morbis
iudicationes per indicia, quippe in diebus præcedentibus indicatiuis præcognita
C vti septimus dies decretorius dicitur, cum in eo ob subitam illam permutationem,
fit iudicatio ad melius, aut deterius per indicia in quarto die pręsentita promitten
tia fieri iudicationem in septimo die: est enim quartus index septimi vt ait Hippo
crates secundo Aphorismorum vigesimo quarto. At notatu dignum est, quòd
quamuis quartus præsentiat iudicationem in die septimo fiendam, non necessario
tamen die septimo liberabitur, aut morietur æger, in melius tamen, aut in deterius
vertetur. Quo fit vt salubribus indiciis in quarto die apparentibus, aut insalubri-
bus exitiosisque proculdubio saluabitur, aut peribit æger, si non in die septimo,
continget hoc in nono, aut vndecimo, vel decimo quarto die, vt postea dicemus
ostendemusque per alios dies non omnino decretorios neq. multas, neque firmas
iudicationes fieri posse, nequaquam quidem in melius, aut deterius minusuè in sa
nitatem, aut mortem, at quispiam dicet experientiam nos docere ægrum quem-
piam ob exitiosissima indicia apparere in quarto die, indicantia ipsum mori debe
re in sequentibus decretoriis diebus, in his sapè non perit, sed in die omnino non
D decretorio cernimus ipsum perire. Igitur fallax erit indicatio, magisque erit & iu
dicatio in die decretorio fieri indicata, cui dicemus hoc posse contingere, neque
tamen indicationis, neque iudicationis rationem id tollit, quoniam accidit hoc
non per rationem naturæ intendentis crisim, sed per rationem accidentis, id est
morbi maleficentiam adeo naturam opprimentem, vt natura morbo resistere non
valeat, sed per eius adauctam violentiam natura succumbat, non potens quippe
per rationem symptomatis seruare ordinem decretoriæ iudicationis, & in hoc
habes Hippocratis sententiam in libro de Diebus iudicatoriis, vbi ait: oportet au-
tem exactè perdiscere vnamquamque temporum constitutionem, & quemque
morbum, & quis morbus sit bonus, & qui periculosus, aut in constitutione, aut
in morbo, & qui morbus longus sit, & lethalis, & qui longus sit, & non pernicio
sus ad vitam, & qui acutus, & lethalis, & qui acutus, & superesse sinens, ex his enim
ordinem dierum iudicatoriorum considerandi, ac prædicendi facultas datur, vbi
enim indicia, & morbus adeo præter naturam fuerint, vt vehementi violentia na-

turam opprimant, perdetur tunc decretoriæ iudicationis ordo. Vbi verò hæc ſequuntur opus naturæ decretorium, ſanè ſeruabitur ordo decretoriæ iudicationis, & eandem mentem habuit Galenus primo de Diebus decretoriis, cap. quarto. At & præter hos decretorios dies alii ſunt, quos indices, ac contemplabiles nominant: indices quippe, quoniam in his aliquod apparet indicium, futuræ iudicationis in altero futurorum decretoriorũ die: indicatiuum, vti indicem dicimus, diem quartum, quoniam in eo contingunt ſigna apparere futuram iudicationem in ſeptimo die indicantia, vt ait Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento vigeſimo quarto, eſt enim indicare manifeſtum, aut palam facere, ex his namque, quę in quarto die contingunt accidentia, manifeſtum facimus quæ futura ſunt in ſeptimo die, & ii dies à Priſcis contemplabiles dicuntur, quoniam rerum occultarum prouentus, ſunt apud conſiderantes. In his enim vt in die quarto, per indicia conſideramus, intuemurq. occultos effectus, qui inde futuri ſunt manifeſti in ſeptimo die: alii quoque dies ſunt, qui neque vere, & ſimpliciter decretorii ſunt, neque etiam indicatiui, quos Galenus intercidentes appellat tertia Prænotionum ſectione commento primo, qui intercidentes ideo dicuntur, quia inter ſimpliciter decretorios & indices cadunt, aut quoniam medio ſecant vtroſque dies, at & hi interciſi dies nominantur: quoniam ſic cadentes inter extrema, eaque ſecantes partem naturæ vnius tenent partem verò alterius, ſicuti eſt dies tertius ab initio morbi acuti, & quintus, & nonus, atque aliquando ſextus, hi enim, & præſertim ſextus cum accidentibus difficilioribus quandoq. iudicationem faciunt acerbam quidem, & non integram, quoniam non integrè diſcutiunt morbum, ſed imperfectè, vt ait Galenus. At vbi integrè diſcutiat, prorſus recidiuam expectare oportet. Ob hæc igitur, quę à nobis edocta ſunt, non te latere debet, Hippocratem in hac ſectione nos edocere velle indicia, quibus præſagire poterimus terminos in morbis acutis, interdũ etiam in diutinis, ad ſalutem, aut mortem, aut melius, aut deterius, collatione quidem ad dies decretorios, atque indices, & contemplabiles, & intercidentes ob ſubitam mutationem morbi in his diebus ad melius, aut deterius, quoniam per indicia apparentia, exacteque à nobis contemplata in diebus morbi indicatiuis, & contemplabilibus iudicationem ad bonum, aut ad malum, futuram in diebus decretoriis afferemus. At vbi contingat iudicationem fieri in diebus intercidentibus, hæc fallax, & imperfecta, atque diſrupta erit, cum recidiuæ expectatione. His igitur quæ diximus perſpicue cognitis, facile erit Hippocratis dictionem enarrare, inquientis febrium iudicationes, febrium dixit ſcilicet continuarum, & aliorum morborum acutorum, & eorum diutinorum, qui per criſim terminantur, & iudicationes dixit, vt ſignificatum dictionis iudicatio doceret, vti egit Hippocrates primo de Morbis vulgaribus decimo quinto, vbi dixit Galenus breuiori ſermone, iudicationem eſſe morbi repentinam mutationem in diebus decretoriis exortam, aut ad ſalutem, aut ad pernitiem, aut ad melius, aut ad peius, & inde dixit, fiunt in iiſdem numero diebus videlicet decretoriis, aut ſanè primis, aut ſequentibus & vltimis, vt poſt dicemus: & dixit, ex quibus ſcilicet iudicationibus promittuntur homines in diebus decretoriis liberari, & viuere, & ex quibus pariter in iiſdem diebus iudicatoriis promittuntur homines mori, aut in deterius labi, & ob hunc Hippocratis ſermonem coniectari poteris ipſum voluiſſe criſim eſſe celerem mutationem non ſolùm ad ſalutem, & ad melius, verum ad pernitiem, aut ad peius. At & hoc veritatem habet cõmuni huius dictionis criſis, attenta ſignificatione, ex propriori verò non niſi ad bonum exiſtit criſis, vt prædiximus ex Galeni mente in primo de Criſibus, & ſecundo Aphoriſmorum commento decimo tertio: & tertio de Criſibus, cap. quarto.

II. III.

Simpliciſsimæ enim febres, ac ſignis firmatæ ſecuriſsimis, quarto die, aut citius deſinunt. Deterrimæ verò, ac ſignis affligentes difficillimis, quarto die, aut citius interimunt.

Agens

A AGENS Hippocrates de continuis, ac acutis febribus quibus crises, id est iudicationes plurimũ familiares sunt, ostendunt quæ, & qualia sint indicia ex quadam generali consideratione, quibus quis præsagire poterit, quo die decretorio febris acuta ęgrum exacerbans, ad bonum finitura est, pariter quoq. & eodem die decretorio in malum casura sit terminũ, & dixit simplicissimæ febres, ac signis firmatæ securissimis, quarto die, aut citius desinunt. At non lateat te Hipp. nomine dictionis, simplicissimæ, febres purissimas, & sincerissimas febres accepisse, & sunt, quas nulla comitantur accidentia, quib. illis & seuitas, & maleficentia associentur, quæ reddentes ipsas impuras, & nõ sinceras maleficas efficiunt febres, prędiximus .n. prima Prædictionum sectione ex seuitia accidentium morbis contingentium, morbos ipsos magnos, ac maleficos fieri, quam ob causam febres simplicissimas voluit Hipp. eas esse, quib. pessima non adiuncta sunt symptomata, quas placidissimas febres nominauit Gal. tertia Prædict. sectione, comm. secundo. Pariter quoq. modo contrario deterrimę dicuntur febres, quibus sæua, & horrenda contingunt B accidentia, & merito has febres appellauit Gal. maleficas, præscripto loco, comm. tertio. Igitur vbi febres simplicissimæ erunt, mitiora quippe erunt accidentia, à quib. non nisi securissima signa decerni possunt. Quo fit, vt earum iudicatio ad salutem non prætereat quaternarium, sed eo vel citius febris deerit: tum quoniam causa febris exuperãter obediet naturę eam absoluenti: tum quoniam securissima indicia ante diem quartum ab initio febris apparuerunt. Quod si in quarto die hęc nõ solueretur febris, vel ante, sed eius fieret solutio ad secundũ diem decretorium, in quem finitur secundus quaternarius, tunc ab initio ante quartũ diem non apparuissent securissima indicia, quoniam indicia futurę iudicationis in septimo die nõ prius quàm in quarto apparent die, vt iam perscitũ est. Pariter quoq. vbi febres deterrimæ, ac maleficę fuerint, exitiosissimis quippe signis ab initio affligẽtes, quarto die, aut citius interimunt, quoniam indiciorũ maleficentia ab initio febris apparentium nõ indicat vltra primum quaternarium, quoniam fiendę iudicationis in septimo die resurgunt signa in quarto die. Est enim quartus septimi index, vt ait Hipp. C II. Aphoris. XXIIII. At quispiam dubitabit, num tertius dies ab initio morbi acuti inter decretorios dies computandus sit, sanè hoc videtur Hipp. velle tertia Prędictionũ sectione, II. & III. vbi ait. At citius desinunt, aut citius interimunt, hoc quippe videlicet ante quartũ diem non videtur fieri posse nisi in die tertio. Idem voluit Gal. IIII. Aphoris. comm. LVIII vbi ait. Rursus autẽ sicuti in peracutis, morbus poterat iudicari, & in quinto, & in quarto, & in tertio die. Idem sentit Gal. II. de Diebus decretoriis cap. octauo inquiens. Plurimos quidem nonus iudicat, secundã vim obtinet quintus, & post hunc tertius. Eandem habuit mentem Hipp. IIII. Aphoris. XXXVI. inquiens, sudores febricitanti si inceperint, boni & tertio die, & quinto, & septimo, & idem dixit Gal. comm. XXXVI. vbi ait, quoniam morbi peracuti primam statim accessionem vehementissimã habent, & reliquas illis proportionales per diem tertium. Horum autẽ cõtrarium voluit Gal. quarto Aphoris. comm. XXXVI. dicens, quamuis hic dies quartus sit primus iudicatorius. Non D igitur inter dies decretorios, dies tertius numerandus est, nempe puto quemlibet coniectare debere vt perspicue promittunt Galeni verba, Aphoris. quarto, comm. XXXVI. & sæpius in libris de Crisibus, binam videlicet crisis fore acceptionem. Vnam quippe sequentem lunę motum, per quadras peragrantis, quarum duę septimanam constituunt. Sanè prima quadra diuisor est primæ septimanæ, cuius quadræ primæ terminus est dies quartus, ad quem, cum lunæ peragratio peruenerit, nedũ in ambiente, aut terrenis mutationes fiunt, verum & in hominum corporib. præsertim ęgris. At quoniam in prima quadra primi, circuitus leuis est, & mitior influxus, ac lumen, quoniam recens non magnas, neq. violentas in ægris mutationes contingunt, tũ ad bonum, tum ad malum, etsi crises fiant in quarto die ob lunę motum, plurimum tamen non apparent, dixit enim Gal. quarto Aphoris. commento XXXVI. se raro vidisse diem quartũ iudicare morbos acutos, præsertim per sudores, cũ in tam modico temporis spacio concoctio peragi non possit materiam præparans ad sudoris facilem expulsionem, dixit enim Gal. tertio de Crisibus cap. V. solam coctionem crisis celeritatem, & salubrem securitatem ostendere. At & dixit

Gal. eodem in loco, diem quartum videri ferè non computandum inter dies iudicatorios ob leuem in eo factā mutationem, At quoniā talis mutatio in quarto die sequitur motum peragrationis lunæ per primam eius quadram, dicetur talis mutatio crisis, pariterq. & dies quartus decretorius nominabitur, & hanc doctrinam habes à Gal. sermone prolixiori tertio de Diebus decretoriis cap. VII. donec vsque totus finiatur liber. At secundū hanc crisis significationem dies tertius inter decretorios minime computabitur, quoniam luna in eo primam non expediuit suæ peragrationis quadram, cuius terminus est quartus dies, qui primus est decretorius, vt ait Gal. IIII. Aphoris. comm. XXXVI. quo fit, vt crisis proprie in tertio die nequaquam fiat. Altera verò crisis cōmuniori vocabulo accepta, est quæ humoris motum sequitur ob eius naturalem periodicationem, qua in morbis in naturam inuehit, vti humor biliosus, qui ad tertium diem periodicans, mouet ægroti naturam vel placida, vel vehementissima accessione turbatam, quo fit, vt iudicium fiat de termino febris tertianæ ad bonum, aut malum, & de hac crisis, seu iudicii significatione verba habuit Gal. quarto Aphoris. comm. quinquagesimo nono inquiens. Estque à nobis obseruatum tum in quartanis, tum in tertianis fieri iudicationem ad numerū circuituū, non dierum: eandem mentem habuit Gal. quarto Aphoris. com. XXXVI. vbi ait. Quoniam morbi peracuti primam statim accessionem vehementissimā habent & reliquas illi proportionales per diem tertiū, didicimus autem, quod in vehementiorib. accessionib. iudicia fiunt, & item ait, & quod morbi, qui in dieb. imparib. accessionem habent citius iudicantur, qui verò parib. tardant. Scire igitur debes, quod vbi ab Hipp. & Gal. in suis legeris codicibus, reperiesq. interdum crisim, id est iudicationem fieri die tertio, nolo ob hoc te connumerare inter decretorios dies, tertium diem, quoniam crisis fieri proprie nō contingit in die tertio, vt prædiximus, sed ipsam crisim acceptarunt in eius secunda significatione, vt sæpius de ea sermonem habuit Gal. in de diebus decretoriis, & iudicationibus. ait enim in tertio de Diebus decretoriis cap. octauo. Huius rei gratia tertius, & quintus merito decernunt, non ex lunari circuitu decernendi potentiam sortiti, sed quod ob violentam accessionem, tertius crisim, quarto die futuram præuertat.

IIII.

Itaq. primus impetus in hūc modū finitur: secūdus verò ad septimū producitur: tertius ad vndecimū: quartus ad decimum quartum: quintus ad decimū septimum: sextus ad vigesimū. Hi ergo ex morbis acutissimis per quatuor ad viginti ex additione terminantur.

CVM morborum crises, id est iudicationes in diebus decretoriis firmiores sint, seu ad bonum, seu ad malum iudicatio fiat, autore Gal. sectione secunda Prænotionum comm. LIIII. In quib. decretoriis dieb. circuitiones morborum consurgunt, iuxta illud Gal. III. de Diebus decretoriis, cap. VII. dicentis. Circuituum verò alii numero quodam dierum cōstant, alii mensibus. Qui verò diebus cōstant, modo lunæ incedunt, & hi sunt septimani circuitus, sanè per duos quaterniones diuisi, in quib. duo constant decretorii dies, quartus videlicet & septimus, & hi dierū decretoriorum circuitus in lunam referuntur, duas vna septimana quadras peragrātem: luna .n. vicenis septenisq. dieb. & particula quadam adiecta, præsertim tertia diei parte vniuersum signiferi ambitū peragit, vt docet Gal. III. de Diebus decretoriis cap. V. sicut .n. sol integrū absoluit annum, ita luna mensem, cuius mensis dierū computatio per dies integros minime fieri potest, sicut nec annus integris dieb. numerari potest, immo nec septimana omnis, vt docet Gal. II. de Dieb. decretoriis, cap. VI. Igitur si luna mensem ex vicenis, septenisq. dieb. constantem parte quadam adiecta vti tertia diei parte, absoluit, constat quartā ipsius partem in septem prope dieb. eam expedituram. Ob quā rem cū mensi à luna mutationes insurgant, mēsem ipsum immutari à luna perseptimanas rationi consentaneū est: cōtingit .n. mutationes fore validissimas, quæ cuiq. per septenos dies proprie cōtingunt, ante hos verò mini me. Non ab re dixit Gal. I. de Dieb. decretoriis cap. IIII. septimi diei naturam Regi assimilari, sexti verò tyranno, primū .n. omnium dierū decetoriorum sep

timum dixit Galenus: primo de Diebus decretoriis, cap. quarto non numero videlicet, & ordine, ſed potentia, & dignitate: omnes enim decretoriorum notas ſeptimus occupat dies. Quo fit, vt iis abſolute, fideliter, tuto, manifeſte, & ſaluBriter iudicet, quod ita valide in aliis decretoriis fieri nequit. At hanc ſeptimi diei nobilitatem, & perfectionem comprobat Hippocrates in libro de Carnibus, vbi multa & eſſe, & conſideratione digna, per ſeptenarium fieri enarrat, & tu vide. Porro tamen te vnum obſeruare volo, cum per menſem lunarem, à luna per eius receſſum, & ſoli coitum contingant, nedum terrena, & aëra, verum & humanorum corpora per ſeptimanas immutari, vt prædiximus, ſi quæ per rationem criſis nobis occurſant, quibus fida, & valida, atque perſpicua iudicatio fieri habeat, vt his nobis vtiles cauſæ, atque mutationes contingant, ea naturam ſeptimanæ interpretantur, quo fit, vt criſis per ſeptenarium habita, maior, fidiorque, & validior ac ſalubrior dicatur. Quę autem citra, vt quę per quaternionem fit, non maior, non fida, non adeo valida cenſetur criſis, & ob hanc rem dies ſeptimus magnus, & perfectus, & validus, & fidus dicetur decretorius, ac primus potentia, & dignitate. Quartus verò dies etſi primus decretorius dicatur, id eſt ſolo ordine, & numero, non quippe virtute, & dignitate, vt ait Galenus ſecundo de Diebus decretoriis, cap. octauo eum minorem decretorium appellans. Propterea igitur Hippocrates cum dixit in hoc ſermone. Itaque primus impetus hunc in modum finitur, edocet ordinem, & numerum circuituum, & dierum decretoriorum vſque donec ad vigeſimum perueniamus diem, in quem terminum breuiores morbi magis iudicantur, qui enim poſt vigeſimum diem inuadunt, longiorem afferunt iudicationem, vt poſtea dicemus. Et non lateat te Hippocratem in hac dictione loqui de morborum circuitibus, & decretoriis diebus, qui ex lunari circuitu decernendi facultatem ſortiti ſunt, & non de his, qui ob violentam acceſsionem tales dicuntur, vt prædiximus, autore Galeno tertio de Diebus decretoriis, cap. octauo & dixit: Itaque primus impetus, id eſt inſultus, id eſt prima criſis. Eſt enim criſis ſubitus impetus morbi in naturam, & contra ad ſalutem, aut mortem, aut longeuum morbum, aut breuem, qui in hunc modum, ſcilicet in primum quaternionem finitur, cuius terminus eſt quartus dies ordine, & numero dierum primus, ſed minor decretorius, vt iam dixi, incedens modo motus lunæ, cui quarto diei, ſi indicia, vt in febribus placidiſsimis, ſaluberrima adfuerint, in eo quippe, aut citius febres tales abſoluentur, & tunc æger iudicabitur, id eſt liberabitur, vbi verò praua, ac deterrima adfuerint indicia, febres maleficæ erunt, & quarto die, aut celerius interimentes. Cæterum adiecit, ſecundus verò ad ſeptimum producitur, id eſt, ſecundus motus criticus, qui ſequitur motum lunæ peragrantis ſecundam quadram producitur per ſecundum quaternionem in ſeptimum diem, qui eſt terminus primæ ſeptimanæ, & dies decretorius fortiſsimus, vt ait Galenus ſecundo de Diebus decretoriis, cap. octauo, cuius index eſt dies quartus minor decretorius, vbi enim quarto die indicia morbi fuerint ſalubria, in ſeptimo fiet morbi ſolutio, cõtra verò quarto die ſi indicia inſalubria apparuerint, ſeptimo die perdetur ęger, quoniam tunc magna exiſtet mutatio cum morbi victoria, deinceps dixit, & tertius ad vndecimum, id eſt inſultus criticus per tertium quaternionem peractus, in vndecimum porrigitur diem, non vt ſeptimus vndecimi index ſit, cum à ſeptimo die quaternio diſiungatur, tertius, & ſeptimus abſolute, & ſimpliciter decretorius eſt, ſed vt vndecimus index ſit decimi quarti, eſt enim vndecimus tertii quaternionis terminus, & initium quarti: cæterum adiecit, quartus ad decimum quartum, id eſt impetus quartus, ſeu periodicatio critica, quæ ſecundum motum lunæ in quarto fit quaternione, in decimum quartum porrigitur diem, qui decretorius ſimpliciter eſt, & nullius index, niſi morbus ordinem permutet, vt ſcilicet ſerius, vel citius inuadat, vti voluit Galenus quarto Aphoriſmorum, commento ſeptuageſimo primo inquiens, ſeptimum indicare decimum quartum, & hunc indicare vigeſimum, hoc enim eſt extra ordinem circuituum lunæ, atque morborum, cum ſit terminus ſecundæ ſeptimanæ, & luna menſem ſecundum ſeptimanas immutat, vt prædiximus. At dies decimus quartus, non adeò fide, & perſpicue, valideque eſt decretorius

vti ſeptimus dies, quoniam decimus quartus cum finiat quartum quaternionem etiam quintum principiat. Septimus verò dies omnino ſeparatur à tertio quaternione, & ſecundus quaternio, cuius ſeptimus eſt finis, à tertio ſeparatur quaternione. Quo fit, vt ſeptimus dies fortiſsimus ſit decretorius, & primus potentia, & dignitate, quartus verò decimus leuior ſit decretorius, & ſecundus dignitate, & iudicio, & huius cauſa eſt, quoniam cum luna noſtra immutet corpora per ſepte nos menſis dies, fortiſsima immutatione immutabit, cum peragrando menſis quadras, eas ſeiunctas abſoluit, quàm ſi eas iunctas permearet, in ſeiunctis enim quadris maior eſt latitudo motus lunæ, & eius virtus fortior, & iudicatio validior, quàm vbi peragrationis motus lunæ ſit per quadras inuicem iunctas, ſicut enim earum latitudines per inuicem determinantur, ita & dierum decretoriorum in his exiſtentium, iudicationes debiliores fiunt. Non ab re igitur dixit Galenus ſeptimum diem fortiſsimam habere iudicationem, cum per ſeipſum, & per ſuum quaternionem ſeiunctus habeatur, pariter quoque & eius ſeptimana ſeiungitur à ſecunda ſeptimana, cuius finis eſt dies decimus quartus, & ſecunda ſeptimana iungitur tertiæ, vbi minor eſt latitudo motus. Cæterum adiecit, quintus ad decimum ſeptimum, id eſt, quintus impetus, qui ex veloci fit actione virtutis in morbum, & contra, in decimum ſeptimum finitur, qui cum ſit ſeptimus ab vndecimo vim obtinet iudicationis, & quoniam tertiæ ſeptimanæ eſt quartus index vigeſimi talem in ſe obſeruans naturam, qualem vndecimus ad decimum quartum, & quarti ad ſeptimum. Vbique enim dies hi per quartum tres ad vigeſimum diuidunt ſeptimanas, ob quam cauſam eorum quilibet index eſt ſeptimi ſuæ ſeptimanæ, & cum eorum quilibet à primo indice ſeptimus ſit, vndecimus videlicet à quarto, & decimus ſeptimus ab vndecimo dicetur, & horum omnis decretorius, non quippe abſolute, cum quilibet index ſit, & ita in hac verborum ſerie dixit Hippocrates ſextus in vigeſimum finitur, id eſt ſextus inſultus decretorius, quem ſecundus quaternio tertiæ ſeptimanæ abſoluit, in vigeſimum porrigitur diem, qui eſt abſolute decretorius, cum ſit terminus tertiæ ſeptimanæ, per quas ſeptimanas luna ſuis circuitibus noſtra immutat corpora, vt prædiximus. Summam igitur inſultuum, ac acceſsionum, quæ ſecundum lunæ circuitus, & materiæ motum, at & eorum ordines, qui fiunt, & augentur ex morbis acutiſsimis ad vigeſimum vſque diem attulit Hippocrates & dixit: Hi igitur inſultus, ſeu acceſsiones, quæ ex morbis acutiſsimis per quatuor augentur ad viginti, id eſt ad vigeſimum terminantur diem, & morbos, qui ante diem vigeſimum infeſtant, acutiſsimos, id eſt breuiores nominauit Hipp. cum hi per quatuor augentur, quod maxime eſt terminus morbi acutiſsimi. Verum non lateat te, vt ait Gal. primo de Diebus decretoriis, cap. decimo quod cum ante quartum decimum diem magnæ ſint in morbis perturbationes, merito hi morbi magis acuti dicentur, quæ verò proximo loco perturbationes morborum ad dictos ſuccedunt, ſunt quæ ad vigeſimum vſq. diem habentur, quæ verò in morbis perturbationes poſt vigeſimum ad quadrageſimum ſuccedunt, paulatim vehementiam, ac efficatiam remittunt, adeo vt qui poſt quadrageſimum ſunt morbi, omnes prorſus langueant, & concoctione, aut abſceſſu potius, quàm criſi terminentur. Quo fit, vt Hippocrates morbos intra vigeſimum diem perturbantes collatione ad eos, qui poſt vigeſimum inſurgunt, acutiſsimos appellet.

De circuitionibus morborum.

V.

Fieri verò non poteſt, vt horum vllum integris diebus eximie numeretur, non enim annus, ac menſes integris numerari diebus, natura apti ſunt.

Memoriæ

A MEMORIAE subiiciatur, quod sermone præcedente dixit Hippocrates videlicet sextum impetum decretorium per præcedentes quaterniones iunctos, seiunctosuè in vigesimum finiri diem, cui quispiam aduersari poterit, inquiens septimanam quamlibet septem numerari diebus. Quo fit, vt sextus impetus non ad vigesimum, sed ad vigesimum primum finietur diem, pariter quoque ex additione quatuor ad viginti, acutissimi morbi non terminabuntur, sed ad vnum, & viginti, cum tres septimanas vnus, & viginti numerent dies. Huic dicens Hippocrates ait. Quoniam tres septenarii per rationem insultus decretorii, & dierum decretoriorum invigesimum ducuntur diem, ob hoc fieri non potest, vt horum insultuum vllum integris diebus exacte numeretur, aliter enim non vigesimus, sed primus, & vigesimus dies decretorius censeretur, contrarium cuius pro confesso habuit Hippocrates septimo Aphorismorum, trigesimo octauo inquiens. Distillationes in ventrem superiorem, suppurantur intra viginti dies, ait enim Galenus commento trigesimo octauo: fertur autem distillatio in pulmonem à capite per asperam
B arteriam, quæ in eo magna ex parte suppuratur in viginti diebus, & non in vno, & vigesimo, semper enim Hippocrates diem vigesimum iudicatorium facit, non vigesimum primum. At quoniam tres septimanæ si per integros septenarios numerarentur, cum ex talibus insurgat vigesimus primus dies, non vigesimus, sed primus, & vigesimus iudicatorius esset, ob quam rem satius est fateri in ordine dierum decretoriorum septimanas non integris diebus numerari, sed sane partem quandam deesse, vt ex tribus septenariis viginti tantum insurgant dies, vt ait Galenus tertia Prædictionum sectione, commento quinto. Eandem mentem habuit Galenus quarto Aphoris.comm. L X X I dicens. Cui igitur in septimo apparuit vrina bona, hic quartodecimo fuit iudicatus, cui verò in decimo quarto, hic in vigesimo. At verò ordo insultuum decretoriorum vigesimum diem describet vere decretorium à seiunctis, & iunctis septenariis ante vigesimum donec in
C vigesimum per tres septenarios cadat, hoc quidem accidit duobus septenariis primo videlicet, & secundo seiunctis, quòd si iungatur tertius septenarius secundo, adeo, vt finis secundi septenarii sit tertii initium, proculdubio tres septenarii in vigesimum procidunt diem, hoc sanè fieri non poterit, nisi tantam ab his septenariis demeris partem, quantam expedire putabis, vt tres septenarii vigesimum describant diem, ob quam rem, cum dies vigesimus, & non primus & vigesimus iudicatorius habeatur, rationi consentaneum est, vt horum insultuum decretoriorum nullus integris numeretur diebus, vt dixit Hippocrates. Etenim vt scias diem vigesimum, & non vigesimum primum ad Hippocratis animum fore iudicatorium, hoc tibi perlucide apparebit, si in hoc multorum ęgrorum exempla videbis ab Hippocrate, in libro de morbis per vulgum ingrassantibus, vt in secundo & quarto, ac sexto. & plurimum in tertio. vbi vero idem ratione intelligere cupies Galenum vide in tertio de Diebus decretoriis, cap. nono qui ex motu lunæ hoc diligenter inquirit, vt iam prædiximus. Causam autem, ob quam quis demat partem diei tertii septenarii in ordine insultuum criticorum, qui per quatuor ad viginti terminantur, vt inde tres septenarii vigesimum adscribant diem, Galenum inspicies tertio de Diebus decretoriis, cap. duodecimo. At rationi consentaneum est, quod vbi annus, ac mensis non integris diebus numerentur, vt ait Hippocra
D tes tertia Prædictionum sectione, commento quinto, & Galenus tertio de Diebus decretoriis, cap. duodecimo: ita neque vllus impetus decretorius, siue per septenarium, siue per quaternionem fiat, integris poterit numerari diebus. Et ob hoc notatu dignum est, quod annus est circuitus, vel reuolutio, ac reditus solis à solstitio in solstitium, siue à signo quodam in idem signum, vt ait Galenus in libro de Septimestri partu, qui duodecim continet menses, vt lucide ostendit Galenus commentario primo, primi Hippocratis de Morbis vulgaribus tempestate prima, comm. primo. Sane & hic annus trecentenis, & sexaginta quinque diebus numeratur vno addito vnius diei quadrante, vt ait Gal. tertia Prædict. sectione, comm. quinto & in libro ad eos, qui de Typis scripserunt, & in libro de Septimestri partu, & vbi Galenum adduxeris, vltra vnius diei quartam partem, addidisse alteram multo minorem quodammodo prope centesimam, vt idem ait tertia Prædict. sectione

commento quinto. Huic dices tu partem illam minorem nulla commentatione di gnam esse, vt eam quis exquisite decernere valeat, minusq. annum in dierum nume ro variare habeat. Et annus hic est, quem nostrates solarem appellant, & dicitur reditus solis, cum peractis trecentis sexaginta quinque diebus, & quadrante ad eadem sydεrum loca redit. At hic annus integris diebus numerari nequit, si de- beat in eo sol restitui de solstitio, vel signo ad idem solstitium, aut signum, cum enim annus hic duodecim contineat menses, qui ob eorum dies fore numero inæ quales, integris diebus numerari non possunt, ita neque annus ipse. Quòd autem menses integris diebus numerari non valeant id sequenti oratione enarrabimus, prius tamen consideratione dignum est, quod mensis temporis spacium est, quod ab vno lunæ coitu cum sole vsque ad alterum intercedit, quem ex triginta diebus constare dixit Galenus secundo de Crisibus cap. secundo licet in computatione dierum in vno lunæ coitu cum sole mensis minor sit triginta diebus, & maior no- uem, & viginti, vt ait Galenus tertia Prædictionum sectione, commento quinto & ob hoc inquit Gal. in libro de Septimestri partu, Hippocratem noluisse nouem & quinquaginta diebus duos menses absolui, ac perfici, sed circiter, & quam proxi- me, id est addita huic numero dierum particula quadam maxime parua, cuius com putatio cum prædicto dierum numero describuntur menses duo ex duobus lunæ coitibus cum sole, & hanc paruam partem, quæ vnius est mensis, qui est numero dierum nouem, & viginti cum dimidio nominatim inquirere superuacaneum est, cum ob hoc non impediatur motus lunæ, qui est ab vno lunæ coitu, donec ad al- terum perueniat, licet vt ait Galenus in libro de Septimestri partu, & tertia Præ- dictionum sectione, commento quinto eam exquisite Hipparchus explicauerit, in quiens eam fore quæ est totius diei quingentesima septuagesima sexta. Perspi- cuum autem ex his est, talem dierum mensis ordinem ac computationem colla- tione ad coitus lunę cum sole fieri non posse integris manentibus diebus, at per rationem eandem neque impetus decretorii, qui ex lunæ motu per septenarios, aut quaterniones fiunt integris diebus fieri non posse. Non ab re igitur dixit Hippocrates fieri verò non potest, vt horum vllum integris diebus exquisite nu- meretur.

VI.

Postea verò eodem modo & ipsa adiectione prima circuitio quatuor, & triginta dierum, altera quadraginta dierum, tertia sexaginta dierum.

CVM iam ex Hippocratis enarratis perspicuum fuit, circuitionem in decreto- riis impetibus per septenarios ortis, duplicem inueniri posse. Vnam videlicet in duobus primis seiunctis septenis, quorum finis est decimus quartus dies, alte- ram verò in duobus iunctis actam septenis, secundo videlicet, & tertio, cuius secun di finis est tertii initium, habita computatione à morbi principio donec talis in vi gesimum perueniat diem, tres enim septenarii in vigesimum porriguntur diem ex duobus quippe seiunctis primo scilicet, & secundo, & tertio iuncto secundo. Sa- nè Hippocrates in hoc sermone circuitionem, quam agunt seiuncti septenarii, pri mam appellauit, cum seiuncti seprenarii perpetuo priores sunt in dierum decreto riorum computatione, iuncti vero septenarii semper secundi habeãtur, & ob hanc rem prima circuitio dierum criticorum in quartum, & decimum finitur diem, secũ da verò in vigesimum, pariter quoque dierum decretoriorum computatio à vigesi mo in quadragesimum diem per septenarios seiunctos, & iunctos fit: seiuncti quip pe in quartum & trigesimum porriguntur primo, quo fit vt circuitionem à vigesi mo in quartum & trigesimum merito primam dixerit Hippocrates, & ordine ser uato collatione ad circuitionem per seiunctos septenarios actam Hippocrates per iunctos septenarios à trigesimo quarto die ad quadragesimum vsque, alteram seu secundã nominauit circuitionem, veluti à decimo quarto in vigesimum, si verò pu tabimus circuitioné aggregare, & iunctos, ac seiunctos septenarios, dubio procul dicemus à morbi initio ad vigesimum vsque diem, primam fore circuitionem, ad

A quadragesimum verò secundam,tertiam verò ad sexagesimum,vt ait Hippocrates, & ob hanc rem merito dixit ipse postea, id est vltra circuitionem ab initio morbi ad vigesimum diem, ex eadem adiectione quatuor ad viginti fit prima circuitio triginta, & quatuor dierum, & secunda quadraginta dierum, & tertia sexaginta dierum, & vbi vltra protendamus per quatuor ad viginti, erit quarta circuitio octuaginta dierum, quinta verò centum dierum, & deinceps,& ob hoc coniectari debes Hippocratem fateri quadragesimum diem, & sexagesimum,& octuagesimum, & centesimum dies fore decretorios. Hæc facile videre poteris ab Hippocrate primo de Morbis vulgaribus in ægroto quinto, & sexto, illic enim Galenus dixit.Quare fac memineris id,quod experimenta attestantur,diem quadragesimũ, & octuagesimum decretorios esse, & in ægroto sexto dixit. Iam circuitus etiam memineris decretoriorum dierum, sexagesimus enim periudicauit, & quamuis dies quadragesimus sit vltimus acutorum, vt supra ostendimus, non certe est vltimus dierum criticorum, cum postea edocemus in diuturnis morbis decretorios
B dies inueniri, & eandem mentem habes à Galeno in secundo de Diebus decretoriis, cap. decimo, ex hac etiam ratione habes vt ait Galenus tertia Prædictionum sectione, commento sexto Hippocratem voluisse, quod inter extremos circuitionis dies plures adhuc interponuntur decretorii dies, vti indicat sæpissime Hippocrates in libro de Morbis per vulgum grassantibus, qui interpositi dies decretorii etsi iudicent, nequaquam autem talem habent in iudicatione firmitatem, qualem habent dies, qui sunt fines septenorum insultuum, vt supra ostendimus. At ex his considera tu, quod cum tres septenarii non describunt dies viginti, nisi dies ipsi rumpantur,rationi consentaneum est,vllum insultum decretorium nullatenus fieri posse per integros dies, cum tunc non vigesimus, sed primus & vigesimus, & non quadragesimus, sed secundus & quadragesimus, neque sexagesimus, sed secundus & sexagesimus, at neque octogesimus, sed quartus & octogesimus dies essent decretorii, quos vidimus Hippocratem in libro Epidimion plurimum refutasse, & hanc mentem habuit Galenus commentario tertio de Morbis vulgaribus
C commento vigesimo secundo, & vigesimo tertio.

VII.

Inter initia horum difficilius est præsentire ea, quæ parte maxima temporis iudicanda sunt, simillima enim eorum initia sunt, sed à primo die animaduertendum est, considerandumque singulis additis quaternariis, nec latebit quorum vertetur morbus.

CVM iam abunde ostensum sit prima Prædictionum sectione, duo fore morborum genera, acutorum videlicet, & diutinorum, eorumque modos, & naturam enarrauimus, & paulo ante præscitum est, ipsorum vtrumque, licet raro, per crisim iudicari,plurimum autem per abscessum, aut resolutionem, vt etiam dixit
D Galenus quarto Aphorismorum, commento trigesimo sexto, & secunda Prædictionum sectione, commento sexagesimo quinto. Modo in hac dictone edocet Hippocrates, agnoscere tempus prouentus crisis in vtrisque morbis, & eiusdem crisis prouentus in eisdem cognitionem quando facilem,aut difficilem, & dixit inter initia horum difficilius est præsentire ea, que parte maxima temporis iudicanda sunt, id est, inter morborum initia, qui in longum protenduntur, tempus futuræ crisis in his est dignoscere difficile, præsagireque crisis prouentum in his, cognitione difficilius est, causam autem attulit Hippocrates inquiens, simillima enim eorum initia sunt. Quorum enim morborum initia simillima sunt inter se, & non plurimum contraria, permultum requirunt temporis suæ resolutionis, vti morbi, quorum initia inter se maxime dissimillima, ac contraria sunt, celeriter iudicantur, vti ait Galenus tertia Prædictionum sectione, commento septimo ac decimo, & idem voluit Galenus commentario tertio, primi Hippocratis de Morbis popularibus in ægroto decimo quarto, commento decimo octauo vbi ait. Quare

sae memineris, vbi quartus perinde vt tertius grauia habeat symptomata, aut signa, breui expectandum iudicium esse. Vbi igitur morborum initia simillima extiterint, neque inter se oppugnantia, & naturæ admodum contraria, irritantia naturam ad celerem crisim, multo indigent tempore ad causæ morbi concoctionem. Quo fit, vt non decernatur & firmetur tempus futuræ iudicationis ad bonū, aut malum nisi admodum difficulter, cum enim ob temporis prolixitatem varia in morbis possint symptomata accidere iudicii firmitatem peruertentia, non ab re dixit Hippocrates, difficilius est præsentire ea, quę parte maxima temporis iudicanda sunt, tum etiam, quoniam in his morbis, quæ in longum protenduntur in eorum initiis signa futuræ iudicationis latitant ob materiam tepidam, & motui rebellem, vt nedum in his tarde accidat iudicatio, verumetiam vt difficilius dignoscatur tempus prouentus eius, an scilicet ad bonum, vel ad malum, terminum suscipiat, at neque huic oppugnat, quod dixit Hippocrates secundo Aphorismorum, decimo nono vbi ait, acutorum morborum non omnino certas esse prognosticationes salutis, aut mortis. Contrarium autem hoc in sermone protulit Hippocrates: quoniam si morbi, qui parua temporis parte iudicantur, non certas habent præsagitiones, igitur morbi, qui in maxima temporis parte iudicantur, certam, & non difficilem suscipient iudicationem, cum dicant logici, locum à contrario validum fore. Huic dicitur quòd morbi acuti collatione ad diutinos morbos certiorem, & faciliorem habent iudicationem, ob apparentia futuræ iudicationis signa, quæ facili decursu, intuituque à medico deprehendi possunt, materia enim eorum calida, ac facile mobilis, sympomata in initio morbi acuti adeo offert sensui, vt quis facile prænuntiare possit in his tempus futuræ iudicationis, & eius celerem euentum. Huius autem contrarium in morbis accidit diutinis, quibus ab initio sui signa adeo futuræ crisis latitantia sunt ob eorum materiam frigidam, ac crassam fore, lentoremque habentem, vt nedum futuræ iudicationis, & temporis eius prouentus præsensionem difficultet, verum & eius iudicationis tardum promittat euentum, & sic voluit Galenus secundo de Diebus decretoriis, cap. quinto inquiens. Quanto autem vlterius morbi excedunt, diuturnioresque fiunt, perturbatio sanè, quæ præcipitem immutationem præcedit conquiescit. Vbi verò acuti morbi ad eorum referantur materiam, cum in aliquibus materia plurimum turgeat, valens quippe repente repere de membro ad membrum, non modicam inferens læsionem, tunc temporis difficilior fiet præsagitio, & minus certa, ob celerem motionem materię ad membrum sui velocitate non cognitam, ignoratoque membro, in quod repentino motu materia decurrere valet, confusa quoq. cognitione medici non valentis adeo celeriter vtrumque dignoscere, quatenus celeriter fit motio materiæ, & membri noxa, igitur acutorum morborum collatione ad eorum materias, & inter se non omnino, id est non in omnibus certæ sunt prognosticationes salutis, & mortis, in aliquibus enim certa fiet præsensio, videlicet, cum in his seruatur ordo dierum decretoriorum, & indicia apparent ab initio venturæ crisis in die decretorio, in his verò, in quibus materia plurimum turget, quæ ob eius motionis celeritatem, non obseruat ordinem decretorium, nedum iudicatio oportuno celerior est, verum & in his pręsensio incertior & cognitu difficilior existit, quoniam ante tempus ordinis dierum criticorum æger iudicari potest aut ad mortem, aut salubritatem: contingit enim ægrum aliquando subito mori, & non in die decretorio, vt ostensum est in prima Prædictionnm sectione, commento quinto, & sexto, & septimo. At in diutinis morbis, quorum iudicationem qualis ipsa & quanta sit, in hac oratione habet Hippocrates edocere, nedum iudicatio tardior prouenit, verùm præsensio cognitu difficilior existit, tum collatione ad eorum materiam frigidam, ac crassam, lentamque, ob quam circa initia futuræ iudicationis in ipsis, vt nemo, nisi difficili quodam decursu eius prouentum præsentire valeat, & ob hanc causam multi ex veteribus pro confesso habebant nullum ordinem dierum decretoriorum in diutinis morbis locum habere, vt dixit Galenus secundo de Diebus decretoriis, cap. quinto: tum etiam relatu ad morbos acutos, quorum indicia in eorum initio magis in propatulo sunt. Cæterum adiecit Hippocrates sed à primo die animaduertendum est, considerandumque vbi edocet

A cet modum, quo quiſpiam facile præſentire valeat futuram iudicationem, & prouentum temporis eius in diuturniorib. morbis, quem modum adhuc acutis morbis conuenire dicimus, cum ipſi per quatuor ad viginti, & deinceps ad quadraginta vti ad finem acutorum peruenire poſſunt, & ob hoc conſideratione dignum eſt, quod quilibet ſeptenarius ſecundum ordinem dierum decretoriorum ex duobus quaternionibus conſtat, & perſecatur, vt ſæpius ſupra oſtendimus cum Hippocrate, & Galeno in libro de Diebus iudicatoriis. Quo fit, vt dicamus per rationem concluſionis iam oſtenſæ, diem quartum indicem eſſe ſui ſeptimi, vt dixit Hippocrates ſecundo, Aphoriſmorum vigeſimo quarto. Pariter quoque primus quaternio index erit primæ ſeptimanæ, & ſecundus quaternio index ſecundę ſeptimanæ, & tertius tertiæ, & deinceps. At ob hanc rem diſponens Hippocrates ordinem decretorium in diuturnioribus morbis per quatuor ad viginti, & dixit, quòd à primo die, quo quis diutino morbo teneri cœperit, conſiderare debes, & animaduertere temporis ſpatium, donec quartus dies primi quaternionis finia-
B tur, & vbi in eo indicia bona, & laude digna apparuerint, quibus indicatur victoria naturæ ſupra morbum, tunc facile præſagire poteris morbum, & ſi diutinum in prima ſeptimana bene terminaturum, indicatur enim tunc morbum placidiſsimum eſſe, & non naturæ contumacem, ſed concoctioni obedientem, & eius abſolutioni. Vbi verò ſigna mala, & nulla laude digna extiterint, proculdubio præſentire poteris morbum in prima ſeptimana in deterius lapſurum, indicatur enim morbum fore implacidiſsimum, & naturæ rebellem, adeo vt prima ſeptimana neque concoctioni, minuſque eius reſolutioni obediet, propter quod prorogabitur tempus iudicationis eius vltra ſeptimanam primam, accedente verò ſecunda ſeptimana iterum eius quaternionem conſiderabis, qui in ordine decretorio eſt ſecundus in diutino morbo indicans ſupra eius ſecundam ſeptimanam. Quòd ſi in ſecundo quaternione, in quem partitur ſecundus ſeptenarius, indicia optima extiterint, ægrum ob morbum placidiſsimum fore ob ipſum naturæ bene obtemperare, in ſecunda ſeptimana in meliorem ſtatum peruenire debere ſignificatur.
C Contrarium verò accidet, vbi in eo quaternione deterrima adfuerint ſigna, & ita in cæteris. Quibus ſignis aut bonis, aut malis in dictis quaternionibus apparentibus, quis dignoſcet quonam vertetur morbus diutinus, an ſcilicet in criſim fidentem ſalubritatem, an inſalubritatem. Et adhuc perpendet tempus prouentus iudicationis diutinorum morborum, an videlicet in prima contingat ſeptimana, an in ſecunda, & ita vltra. At ſumma rei in hoc habetur, quod vti quartus index eſt ſeptimi in quolibet dierum ſeptenario, ita quaternio index eſt ſuę ſeptimanæ. Non ab re igitur dixit Hippocrates ſingulis additis quaternariis, non latebit quonam vertetur morbus, an videlicet in bonam, an in malam mutationem. Et hic memineris Hippocratem, & Galenum voluiſſe criſim intelligendam fore mutationem repentinam tum ad bonum, tum ad malum, vt ſupra oſtenſum eſt prima Prædictionum ſectione.

VIII.

D Quartanæ quoque conditio ex eodem coſmo, ſeu ordine eſt.

QVOD ex proximo iam habito ſermone in diuturnioribus morbis enarrauit Hippocrates id exemplo in quartanæ conſtitutione verificat, caute de ſolo morbo omnium longiſsimo mentionem faciens tanquam per exemplum de omnibus aliis diutinis morbis pronuntians, quam artem etiam, vt ait Galenus obſeruauit Hippocrates ſecundo Aphoriſmorum vigeſimo quinto cum dixit, æſtiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt, & dixit. Quartanæ quoque condicio ex eodem coſmo, ſeu ordine eſt. At conſideratione dignum eſt, vt præcedentia exquiſitius decernantur, quod in continuis febribus in præſenſione criſis, id eſt iudicationis ipſa quippe fit per numerum dierum, pariter & prouentus temporis eiuſdem. In intermittentibus verò fit per numerum circuituum, vt ait Hippocrates quarto Aphoriſmorum, quinquageſimo nono inquiens, tertiana exquiſita ſeptenis circuitibus, quod longiſsimum

est, iudicatur, & Galenus commento quinquagesimo nono dixit. Quod enim in continuis vna dies potest, hoc in intermittentibus accessio. Idem dixit Galenus, commentario tertio, primi de Morbis vulgaribus Hippocratis, commento decimo septimo ad ea se referens, quæ de quartanis dixit Hippocrates tertia Prædictionum sectione octauo inquiens. Fit autem quartanarum etiam status hoc ordine. Quemadmodum igitur in continuis dies quartus indicat iudicationem in septimo die, ita & tertiana exquisita in septenis circuitibus iudicatur, cuius iudicationis index est quarta accessio, at quædam etiam intermittens febris in nouenis circuitibus iudicatur, alia vndenis, atque ita deinceps pro numero dierum decretoriorum, ac de quartanis eadem est ratio, quarta enim in quartanis accessio, iudicationem indicat in septenis circuitibus, adeo vt si in quarta adnotatione, id est accessione, indicia laude prædita apparuerint, fiet iudicatio in septimo circuitu ad bonam corporis valetudinem, & quartanæ absolutionem. Vbi verò in quarta accessione mala apparuerint indicia, malum in septeno quartanæ circuitu iudicatur, si non ad necem, morbi tamen longitudinem promittet. Tunc enim indicabitur morbum exuperantem, & naturam exuperatam. Prorogabitur igitur quartana donec in secundum quaternionem accessionum perueniat, qui index est secundi circuituum septenarii. At vbi in secundo accessionum quaternione quartanæ febris optima extiterint signa, indicabunt virtutem exuperantem, & morbum exuperatum. Quo fit, vt in septenis quartanæ circuitibus vel æger iudicetur, id est liberetur, vel in melius vertatur, & ita deinceps secundum numerum dierum decretoriorum procedatur in quartana secundum numerum per quatuor ad viginti, id est per quaterniones accessionum ad viginti quartanæ circuitiones, quæ tribus computantur circuituum septenariis, à vigesimo verò deinceps quartanario circuitu, eodem ordine per quaterniones circuitionum, ac earum septenarios, donec in quadragesimam quartanæ circuitionem perueniatur, & ita deinceps ad sexagesimam quartanæ circuitionem, & eodem ordine ad octogesimam, & centesimam, & vltra. & ita per quatuor ad viginti permeando in intermittentibus febribus, & præsertim in quartanis, quæ omnibus morbis longiores sunt, vt ait Galenus secundo Aphorismorum, commento vigesimo quinto præsentire poterimus iudicationem, ac eius terminum, & prouentum temporis eiusdem. Igitur merito dixit Hippocrates quartanæ quoque conditio ex eodem cosmo, seu ordine est.

IX. X.

Si quis minima temporis parte iudicandus est, præsentiri propensius potest, maxime enim ab initio dissidet; qui enim conualiturus est, facile spirat; sine dolore agit: noctu dormit; & alia signa securissima habet. Qui verò moriturus est, spirat difficulter; conflictatur: vigilat, & alia deterrima signa habet.

Ex proximis iam dictionibus edocuit nos Hippocrates diuturniores morbos secundum ordinem dierum decretoriorum, per quatuor ad viginti iudicari, vti in acutis morbis enarratum est, in hac vero oratione indicat Hippocrates, qui morborum acutorum cognitu faciliores sunt, vt inde cognoscamus exactius quæ his morbis ægrotantia corpora conualitura, & quæ peritura sunt, & ex hoc notatu dignum est Hippocratem velle morbos, qui minima temporis parte iudicandi sunt, videlicet acutos facilius, & certius præsentiri, quàm voluerit morbos, qui maxima temporis parte iudicandi sunt, veluti diutini, qui tardius, & difficilius sunt præsentiendi, & dixit, si quis minima temporis parte iudicandus est, id est morbus acutus, qui est vt ait Galenus secundo Aphorismorum, commento vigesimo tertio magnus, & ad suum vigorem celeriter properat, & commento septimo, primi Aphorismorum dixit. Iam verò morbus ille est peracutus, qui statim in suo vigore consistit. At exponens dictionem statim dixit: statim autem est intelligendum circa primos quatuor dies, vel paulo vlterius, & huius causam adiecit Hippocrates inquiens. Maxime enim ab initio dissidet, id est morbus ab initio

sui,

A fui, quod ad intra quatuor dies eſt, diſsidet,id eſt ab aliis morbis ſcilicet diuturnioribus, & inter ſe acutis, ſeparatur, & diſcordat in differentiis, & ſignis in eius principio euenientibus,quibus nedum facilius ipſum agnoſcemus,ſed & iudicationis prouentum in eo: & hoc dixit Galenus primo Aphoriſmorum, commento quarto inquiens. In omnibus morbis, in quibus maximus vigor, & iudicatio in primis quatuor diebus futura eſt, hoc quippe in peracutis maxime verum eſt, & in acutis quoque vbi & magnæ in eorum initiis fiunt mutationes, quibus veluti à ſignis, quiſque in acutis nedum facile eos cognoſcet,verum etiam prouentum ſuæ iudicationis futuræ præſentiet, cum magnæ mutationes in longum tempus non protrahi poſſunt. Et hanc mentem habuit Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento vigeſimo tertio vbi ait.Propterea igitur fieri non poteſt,vt in longum tempus iudicatio differatur in morbis acutis. Cæterum adiecit, qui verò conualiturus eſt,facilius ſpirat, ſine dolore agit,noctu dormit, & alia ſigna ſecuriſsima habet: eſt enim rationi conſentaneum, cum edocuit Hippocrates vt in hac dictione facilitatem cognitionis morbi acuti, & prouentus iudicationis eius, conferens ſe ad ea, quæ ſæpius ſuperius dixit, vt enarret ea corpora,quæ ex acutis morbis conualitura ſunt,& quæ ex eiſdem peritura,& dixit.Qui enim conualiturus eſt ex morbo acuto,facile ſpirat, hanc mentem habuit Hippocrates prima Prædictionum ſectione,vigeſimo octauo vbi ait. Spirationis facilitatem exiſtimari oportet, per quàm magnam vim habere ad ſalutem in omni morbo acuto, qui cum febre infeſtet, & quadrageſimo die iudicetur, & idem voluit Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento vigeſimo tertio, cuius cauſam attulit Galenus prima Prædictionum ſectione,comm. vigeſimo octauo. Quoniam ſpirationis facilitas in acuta febre thoracem, ac pulmonem, præcordiaq. mala doloris affectione vacare indicat, ipſiſque adiunctas etiam partes, at cum hæ partes in febre affectæ forent,cum ſpiratione mouentur,dolore afficiuntur, quo fit, vt ſpiratio difficultetur, ex cuius abolitione abſque noxa partium ſpirationi ſeruientium creſcit ſpes,& ſalutis confidentia. At ob hoc dixit Galenus ſecundo de Locis affectis,cap. ſecundo. Igitur quemadmodum fieri non poteſt, vt illæſis ſpirandi tum partibus,tum inſtrumentis difficilis fiat reſpiratio. Idem etiam attulit Galenus quarto de Locis affectis, cap. V. vbi ait. Quippe nullo ſpiritalium inſtrumentorum quoquo modo neq. primario, neq. per conſenſum affecto fieri minime poteſt,vt ſpiratio lædatur.Cæterum addidit,ſine dolore agit,qui enim acuta febre infeſtatur,ſi facilius ſpirat inęquali intemperie circiter membra ſpiritalia vacat, quo fit, vt abſque dolore ſpirationem poſsideat,iuxta illud Galeni in libro de inæquali intemperie, inquientis, & quiſquam cum tam luculentur videat intemperiem inæqualem doloris eſſe cauſam,ob id igitur,quod ſpirationis inſtrumenta nullam inæqualem intemperiem poſsident ſine dolore acuta febre detentus facilem aget ſpirationem,ipſe quoque & in his ſpiritalibus partibus abſque dolore procedet, & horum vtrumq. futuræ ſalutis ſpem promittit,cæterum adiecit,noctu dormit,quoniam hic qui acute ægrotat,ſi noctu dormit, ſpem futuræ ſalutis promittit,iuxta illud Hippocratis ſecunda Prædictionum ſectione,comm. vndecimo:interdiu vigilandum, noctu dormiendum: noctu quippe dormiendum eſt vſu quidem moderato,quoniam in eo virtutes animales quieſcunt, & naturales fortius agunt, vt ait Gal. primo de Symptomatum cauſis cap. D octauo,vbi verò etiam noctu plurimum dormiret,futurum poſſet contingere nocumentum, illud tu vide à Gal. ſecundo de victus ratione in morbis acutis, comm. poſtremo. His igitur tribus iunctis ſignis aliis ſecuriſsimis complicatis, quorum ſermonem habuimus præcedentibus iam enarratis ſermonib. quippe repertis in eo, qui acuta febre tenetur, talis procul dubio conualiturus cenſetur, vbi verò alter tria hæc indicia poſsideat, videlicet, quod difficulter ſpirat, & conflictatur,vigilatq.& alia ſigna habet deterrima,hic ex vi morbi acuti morietur, dixit .n.Hipp. IIII.Aphoriſ.L.Vbi in febre nō intermittente difficultas ſpirandi acciderit,lethale: Contingit.n.vt ait Gal.comm.L. ſpirandi difficultas ob læſionē partiū,quæ reſpirationi obſeruiunt, quarū noxa homini ægrotantis perditionemindicat,hęc .n. maxime periculoſa eſt,cū continua febris difficultati iuncta fuerit reſpirationis,viuimus .n. quia reſpiramus, & difficulter viuimus, quia difficulter reſpiramus, vt ait Gal.

in libro de Difficultate respirationis, aliud attulit indicium perituri ægroti, & dixit conflictatur, id est, ex graui morbo, quo tenetur æger pugnat, percutit, affligit, quod maxime delirantibus accidit, & ideo loco dictionis conflictatur, alia tra ductio legit, delirat, delirium enim à toto genere malum est, vt dixit Galenus prima Prædictionum sectione, commento vigesimo sexto, præsertim cum iungitur non intermittenti febri, iuxta illud Hippocratis quarto Aphorismorum, commento quinquagesimo, vbi in febre non intermittente difficultas spirandi, & dilirium acciderit lethale. At cum delirium sit prauus quidam, & errans motus virtutis imaginatricis, vt ait Galenus in libro de Symptomatum differentiis, cap. tertio non erit absque nocumento principii id est cerebri, vt dixit Galenus sexto Aphorismorum, commento vigesimo sexto, & hoc veritati consonum est, cum dicat Galenus quarto Aphorismorum, commento septuagesimo secundo, Delirium fieri bile ad caput adscendente. At sanè cerebri noxa cum febrienti absque intermissione acciderit, indicium est deterrimum. Vbi igitur in febre non intermittente æger conflictatur, aut delirat iis moriturus est. Cæterum adiecit vigilat, cum febre enim non intermittente corpus siccius, aridiusque efficitur, vt ait Galenus quarto Aphorismorum, commento sexagesimo sexto, & septimo Aphorismorum, commento sexto magis illud contingit, si ipsi iungantur vigiliæ. Dixit enim Galenus tertio de Tuenda sanitate, vigilias magis graciles, atque aridos efficere. Quo fit, vt existimandum sit ipsos sicciores redditos fore, dixit enim Galenus septimo Aphorismorum, commento sexto calorem febrilem natiuam humiditatem exurere, hoc enim in febre non intermittente perditionem imminet, cum vita humido foueatur innato, vt dixit Aristoteles in libro de Morte, & vita, extinguitur enim naturalis calor ab vstione humidi natiui, & hanc extinctionem, mortem nominat Galenus libro secundo de Temperamentis. Et ob hanc causam Hippocrates sexto de Morbis popularibus, vigiliam edacem nominat, vbi Galenus commentario quarto, commento vigesimo dixit, Vigilia edax est, ob hoc, quoniam dissipat calido insito dū exterius emicat, secum haud exiguas corporeæ substantiæ partes educente. Et hoc quippe in febre non intermittente, necis periculum non absoluit, & eandem mentem habuit Hippocrates primo de Morbis vulgaribus tempestate tertia vbi Galenus commentario secundo, commento decimo sexto, ait. Nam exitiosis febribus ardentibus symptomata accidisse ait Hippocrates ab initio rigentes, ac vigilantes. Igitur si quispiam acuta infestatur febre, & eius maleficentia difficulter spiret, & conflictetur, seu deliret, insomnisque fiat, hisque alia deterrima indicia iungantur, quæ iam superius nota fuere, æger proculdubio moriturus est, at & id, quod in acutis morbis proditum est, idem & in diutinis contingere potest videlicet, quod morbi diutini in bonum finientur, in quorum initio signa non dissident, & deinceps facile spirant ægri, & sine dolore agunt, & noctu dormiunt. Vbi vero notæ in eorum principio dissident, ii in malum finientur terminum, quippe hoc dixit Galenus tertia Prædictionum sectione, commento decimo vbi ait. Quomodo eorum, qui plus temporis extenduntur, consimiles notæ in principio existunt.

XI.

His igitur ita euenientibus, considerari conuenit per temporis spatia, & adiectiones singulas, meantibus morbis in iudicationem.

QVAECVNQVE dixit Hippocrates in sermone septimo tertiæ Prædictionum sectionis, idemque in octauo per exemplum quartanæ febris comprobauit. In hac dictione, vt ratio, veritasque dictorum luce clariore magis appareat, idem persequitur, exempla plura in re eadem adiiciendo, quibus quod dixit, videlicet, quod à primo die animaduertendum est, considerandumque, singulis additis qua ternariis, nec latebit, quonam vertetur morbus, nobis perspicuum erit, & dixit. His igitur euenientibus scilicet difficiles iudicationes, vt in morbis, qui magna temporis parte iudicantur, seu qui minima temporis parte iudicandi sunt, considerari inquam conueniet, si in his terminum præsagire exacte voluerit spatia temporis, quæ à morbi die primo donec morbus ad statum perueniat. Et vlterius con iectare

iectare quifpiam debet adiectiones fingulas, quæ fiunt per quatuor, donec in ftatum permeet morbus, fanè enim non confiderato temporis fpatio à primo die morbi, videlicet principii, augmentique, & ftatus non exquifite agnofcet, minufque percipiet terminum morborum per quatuor ad viginti. Ignoto enim morbi principio, ignorabitur quoque quomodo dies quartus indicet crifim in feptimo: & non cognito augmento, non cognofcetur iudicatio in decimo quarto die indicata per diem vndecimum. At vbi morbi ftatum quis non perpenderit, neque crifim, id eft, iudicationem cognofcet in vigefimo die per decimum quippe feptimum diem indicatam, vt ait Gal. tertio de Crifibus, cap. quinto inquiens, nulli alteri excitationi effe intendendum, quàm ad morbi ftatum prænofcendum, Nam fi forma victus ad illum inftituatur, & crifis optima in illo fit, atque omnium crifium ipfa erit regula. Propter hæc igitur vbi quifpiam exactius in acutis morbis cognofcere defiderat prouentum iudicationis, & qualem habeant terminum, & quantum, coniectare habet & morbi tempora, & additiones per quatuor eunte morbo à primo die ad ftatum. Pariter verò & in diuturnioribus morbis idem coniectari conuenit, vt iam prædictum eft, & vbi quilibet eorum non intermittens adfuerit. Vbi verò intermittens morbus extiterit, fiet eius iudicatio per quatuor, id eft per quartam adnotationem, feu accefsionem ad vigefimam etiam cognito tempore, & additione ad dictam iam fupputationem per numerum accefsionum, & non dierum.

Quo pacto in mulieribus à die quo pepererint, iudicationes exiftant.

XII.

Pari modo in mulieribus iudicationes fiunt à partu.

CVM parturientibus mulieribus duplex tempus contingere pofsit. Vnum quippe à primo die partus, quo totum puerperii fpatium menfuratur, initium tenet. Alterum verò à primo die, quo mulier parturiens febrire cœperit. Quod quandoque quidem cum primo die partus coire contingit, quandoque verò poft primum partus diem. Ob hoc Hippocrates exemplo continuans enarrationem, vt veritatis firmitatem eius, quod iam dixit, videlicet tempus prouentus iudicationis dignofcere fecundum ordinem dierum decretoriorum dixit. Pari modo iudicationes in mulieribus fiunt à partu, id eft confiderato à primo die partus per fpacium temporis totum, quo mulier repurgata fuerit, nullâ ipfi mulieri in partu occurfante febre, etiam in mulieribus à partu iudicationes fiunt à primo die per quatuor ad viginti numerando, veluti in acutis, atque diutinis morbis fiebant iudicationes, vt præoftenfum eft, fecundum numerum dierum decretoriorum. At notatu dignum eft, hoc exemplum mulieris cum peperit firmat iudicationes ad bonum, aut malum in ea, iuxta numerum, & ordinem dierum decretoriorum, quem optimo decurfu enarrauit Galenus tertio de Crifibus, cap. quarto in acuta, & continua febre. Vbi igitur à primo die partus apparuerint in eo figna manifeftifsima optimi partus, vt videlicet non febriat, fine contumaci dolore agat, atque bene repurgetur, appetat, noctu dormiat, blande vigilet, agiliter moueatur, & huiufmodi, mulier à primo die partus in primo quaternario iudicabitur bene habere, quoniam prima dies, & non exacte poteft effe index primi quaternionis, vt dixit Galenus tertio de Crifibus. cap. quarto inquiens. Qui primo die habet figna manifeftifsima falutis, huic omnino in primo morbus finietur. Quòd fi in quarto die adhuc figna partus optima perfeuerent, fœmina, quæ peperit, in feptimo die iudicabitur, meliorem fui partus habere valetudinem: eft enim quartus dies etiam in partu index feptimi, & vbi in vndecimo fiet validioris partus iudicatio in quarto & decimo, eft enim vndecimus pariter ex partu index decimi quarti, at fi feptimus, & decimus dies pari modo indicia partus pofsideat, cum index fit vigefimi, tūc in vigefimo die iudicabitur falutaris partus per quatuor ad viginti, vt in febre cōtinua. Quòd fi deinceps ad vigefimum in quarto, & vigefimo, falubria partus in

dicia videbuntur in vigeſimo ſeptimo die, cuius index eſt vigeſimus quartus dies, & idem de vigeſimo,cuius index eſt vigeſimus ſeptimus,vltima ſalubritatis partus A iudicatio finietur, quoniam tunc repurgatio finietur mulieris,quæ peperit,nempe vbi ex partu contraria indicia apparuerint, tunc ſecundum ordinem, & numerum decretoriorum dierum, inſalubris partus iudicabitur ad inſtar morbi acuti,ſecundum ordinem decretoriorum dierum ob indicia deterrima obuenientia, morbus iudicabitur inſalubris, vt iam diximus. Vbi igitur eodem die primo, partus incepit, & febris, tunc ab vtroque ſimul in his eadem fiet computatio dierum criticorum, quamuis contingat mulierem, quæ peperit ab eorum vno ſaluari, ab altero vero perdi, ab illo quippe ſaluabitur, in quo ſecundum ordinem dierum decretoriorum, aut indicantium mitiora inſurgent, ac ſalubria ſigna, peribitque mulier ab illo, cuius indicia deterrima in eiſdem apparebunt diebus. Sed non lateat te,quòd vbi ex partu,& ex febre inſurgent in muliere, quæ peperit, ſigna in numero, & virtute æqualia, in iſto quippe ſaluberrima, vt ex partu: in altero verò deterrima, vt ex febre, cauſa illius perdetur mulier, ex quo in dictis diebus occurrent ſigna mala, ac inſalubria, vti fuit mens Hippocratis, & Galeni ſecunda Prædictionum ſectione,textu, & commento quinquageſimo ſeptimo, vbi aiunt. Si itaque conualeſcendum, omnia bona indicia eſſe neceſſe eſt, ſi verò moriendum, vel vnum adſit malum ſufficiet. Pariter quoque vbi omnia partus indicia bona eſſent, febris verò aliqua deterrima extiterit, mulieris, quæ peperit, mortem expectabis, animo ſemper habito ad iudicationes ſecundum numerum dierum decretoriorum per ſpacium temporis partum metientis, ſicuti in morbis contingit acutis, ob hæc igitur dicta meritò in hac dictione attulit Hippocrates pro exemplo, mulierem, quæ peperit, vt parturiens eſt, ad prouentum iudicationum à partu dignoſcendum, & ob hoc dixit Galenus tertia Prædictionum ſectione, commento duodecimo. Principium numerationis tibi fiat, non die, qua cœperint febricitare,ſed quo pepererint, ſcire autem quis,& qualis ſit,vel non ſit morbus acutus, partum ipſum, digreditur ſuper hoc Galenus tertia Prædictionum ſectione, commento duodecimo. At vt dixit ipſe ſecunda Prædictionum ſectione,commento trigeſimo. Decernere verò quæ nam vere ſint prodita, & quæ ſecus, & iterum adiicere demonſtrationis fidem vtriſque ex ſuperabundanti exiſtit, ob quam rem cum talia abunde prius perſcripta ſint, tu vide. Ego verò ea omittens ad alium veniam ſermonem.

B

C

De affectibus, qui in capite, & ore, & faucibus affligunt.

XIII.

Capitis dolor vehemens, & continuus cum febre, ſi quod ex indiciis extiterit exitioſis, lethalis admodum eſt, ſi verò ſine talib. indiciis, fatigans dolor vigeſimus tranſeat diem,& febris detineat, expectare oportet ſanguinis è naribus eruptionem, aut alium D quempiam abſceſſum, ad inferas ſedes. Sed quo ad dolor fuerit recens, expectari oportet ſanguinis eruptionem è naribus,aut ſuppurationem, ſi dolor alioqui circa tempora, ac frontem affligat.

SVB altero exemplo in hoc ſermone verificat Hippocrates prouentum iudicationum fieri, cognoſcique,ſecundum computationem dierum decretoriorum per quatuor ad viginti in morbis acutis, & dixit. Capitis dolor vehemens, & continuus cum febre, ſi quod ex indicis extiterit exitioſis, lethalis admodum eſt, conſiderandum eſt, quòd quamuis dolor capitis vehemens, & continuus fuerit, ob quod inter acutos numeretur morbos, nunquam tamen æquat cæterarum partiũ dolores in vehementia, & acuitate, vt ait Galenus ſecundo de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. ſexto inquiens. Vtcumque enim doleant,longe mi

ge mi

A ge minor ipsorum est dolor capitis, quàm eorum, qui colli, aut auris, aut oculi, aut dentis dolore vexantur. At verò ob capitis dolorem vehementem, nemo vnquam animi deliquio comprehensus, mortuus est, neque seipsum occidit, quemadmodum quidam dolore colli vexati fecerunt, vt ait Galenus. Cum igitur dolor capitis vehemens, & continuus febre non intermittente ei iuncta inter acutos morbos numeretur, rationi consentaneum est ipsum per quatuor ad viginti iudicari. Vbi igitur quarto die à primo die inuasionis huiusmodi doloris capitis indicia, ac symptomata deterrima, ac vitiosa apparuerint in septimo die mortem ægrotantis pronuntiabis, vel paulo post. Nō ab re igitur dixit Hippocrates lethalis admodum est. Vbi vero in quarto die signa salutaria insurrexerint, iudicatio continget in septimo die, quòd si indicatione per quatuor, & iudicatione per septem, vlla earum non admittente concoctionem completam, vtraque prorogabitur ad vndecimum, & decimum quartum diem, videlicet, si in vndecimo die apparebunt completiora futuræ salutis indicia, fiet in decimo quarto die crisis, seu iudicatio completior.
B At si forte fortuna in secundo quaternione, & secundo septenario remanserit in morbi causa aliquid non vltima coctione concoctum, prorogabitur deinceps morbus ad decimum septimum diem, in quo si insurgant indicia complete saluberrima, fiet tunc exquisite ægrotantis salubris iudicatio in vigesimo die. Vbi verò in omnibus indicatiuis vltra vigesimum indicia appareant insalubria, ac deterrima in vigesimo die, tunc ægrotanti necem promittere facile poteris, & sic deinceps à vigesimo meabis donec ad quadragesimum diem perueneris, qui est terminus acutorum morborum, vt sæpius iam edocuimus. Cæterum adiecit, si verò sine talibus indiciis fatigans dolor vigesimum transeat diem, & febris detineat. In qua dictione Hippocrates modum explicuit salubris iudicationis in vigesimo die doloris capitis vehementis, & continui cum febre: quoniam si ægrotans dolore capitis fatigetur, & febre teneatur, & vigesimum pertingat diem, nullis quippe exitio-
C sis signis extantibus, tum per rationem febris sanguinem attenuantis ad superiora moueri paratum, tum per rationem doloris ad se sui causam reuocantis, in vigesimo die, vel non multo post, valida cerebri ente facultate, sanguinis fluorem è naribus expectabis ad ægroti salutem. Quòd si eo in tempore è naribus sanguis non erumpatur, signficabitur tunc in aptitudinem sanguinis ad superiora, & resolutionem partium eius tenuium. Quo fit, vt partes sanguinis crassiores in infernis partibus firmentur, & ibi in abscessum vertantur validum quippe ad doloris capitis propulsionem, quoniam autem quispiam dubitabit, si in vehementi, & continuo dolore capitis cum febre, citra vigesimum diem contingere valeat sanguinis fluor è naribus, cui dixit Hippocrates, quòd vbi capitis dolor fuerit recens, id est, citra septimum diem, & fuerit valde vehemens, & continuus, valida existente febre, fluorem sanguinis è naribus expectabis. Significabitur enim tunc sanguinem paratum fluori existere ob flauam bilem, quæ simul in capite cum eo coit, vt ait Galenus quarto Aphorismorum commento septuagesimo. At vbi dolor fortis, & vehemens frontem & tempora affliget, in capite suppurationem expectabis, non aduentante sanguinis fluore, & repurgabitur suppuratio per exitum puris è naribus, aut auribus, repurgatione quidem præbente salutem in capite huiuscemodi dolore affecto. Neque mihi obiicias velim, quòd in forti dolore caput è sanguine
D derelinquitur, vt ait Galenus septimo Aphorismorum, commento vigesimo sexto. Igitur fortis dolor capitis ex sanguinis è naribus fluore non iudicatur, quoniam non intellexit Galenus de forti capitis dolore, sed medias corporis partes occupante. Ob quem natura in his in seipsam contrahitur, & ad eam consequitur sanguis non solùm extremas corporis partes derelinquens, veluti pedes, & manus, sed etiam caput, & cutim vniuersam, quin immo idem contingit de forti capitis dolore, cuius natura in seipsam contrahitur, & sanguinis multitudo ad ipsum reuocatur, quo fit, vt caput dolore absoluatur ob sanguinis è naribus eruptionem.

XIIII.

Magis expectari oportet sanguinis eruptionem in minoribus natu, quintum & trigesimum annum agentibus, in maioribus vero natu suppurationem. A

CVM ab ætate pubertatis, quæ vltra quartumdecimum annum locum habet, donec ætas pertingat quintum & trigesimum annum plurimus prognatur sanguis, non quippe adeo multus, vt in ætate præcedente pubertatem, in qua sanguinis maior quantitas progignitur quàm in ætate sequente pubertatem, quoniam in priore ætate, pluris sanguinis generatio est oportuna, quoniam tunc ex ipso plus absumitur, propterea quòd & augmentum est maius, quàm in secunda ætate, collatione ad corporis indigentiam, & hic est sermo Galeni tertio Aphorismorum, commento vigesimo septimo. At multus ille sanguis, qui ab ætate pubertatis, donec ætatem triginta, & quinque annorum quis pertigerit, calidior est, B atque biliosior, ob quod sic præparatus, caliditate, atque tenuitate in cerebro accumulatus, facile è naribus fluore excerni poterit, & huius merito dixit Hippocrates. Magis expectari oportet sanguinis eruptionem in minoribus natu quintum, & trigesimum annum agentibus, quo fit, vt toto tempore ætatis illius, cuius finitio ad trigesimum & quintum annum porrigitur patientes capitis dolorem vehementem, atque continuum, cum febre fluore sanguinis è naribus iudicentur, qui verò hac ætate maiores natu sunt tum ob sanguinis minoris quantitatis generationem, tum ob defectum caloris, & bilis, non præparantium sanguinem ex naribus erumpi, ipsi quidem dolore huiusmodi capitis correpti, non iudicabuntur fluore sanguinis è naribus, sed suppuratione eos liberante ab huiusmodi capitis dolore, vt voluit Galenus tertia Prædictionum sectione, commento decimo tertio, & decimo quarto, & hanc sententiam attulit Galenus sexto Aphorismorum, commento decimo.

XV. C

Aurium dolor acutus cum febre continua, ac vehementi difficilis est, periculum enim delirii, & mortis imminet. Quia igitur fallax hic locus est cito etiam animaduertere omnia alia indicia à primo die necesse est.

TERTIVM attulit exemplum Hippocrates de cognitione, & tempore prouentus iudicationis per quatuor ad viginti in morbis acutis, & dixit. Aurium dolor acutus cum febre continua, ac vehementi difficilis est, ait Galenus tertia Prædictionum sectione, commento decimo quinto Hippocratem, aurium dolores non velle, qui in extrinsecis, & manifestis auriculis contingunt, ab eis enim, non deliria, non mortes contingere possunt, quoniam neque cerebro, neque organis auditus noxam consentire valent, sed dolorem aurium nominauit Hippocrates qui ad intima aurium, vt in auditorio meatu valide affligit, noxam quippe cerebro D consentientem, quo fit, vt præ doloris vehementia, facile deliria, ac mortes contingere queant. Sicut auditum maxime infestant, ipsumque corrumpunt asperrimæ voces, maximæque, & celerrimæ, vt ait Galenus primo de Symptomatum causis, cap. sexto inquiens; permagis & fortissimus dolor, qui repente organa auditus, ac cerebri naturam corrumpere valet: & est etiam Galeni sermo secundo de Compositione medicamentorum secundum locos, cap. sexto: & tertia Prædictionum sectione, comm. XV. Cæterum adiecit quoniam hic locus fallax est, necesse est etiam cito animaduertere omnia alia indicia à primo doloris die, ex quo sermone reddit Hipp. medicum solertem, atque prudentem, & cautum, sollicitumq. vt à primo die doloris auriũ, qui in profundo in auditorio meatu affligit, indicia omnia dignoscat, quib. exacte cõprehendat terminũ prouentus futurę iudicationis huiusmodi doloris, vt contra eat noxę meatũ afficientis auditorium, qui est neruus non longo

A longo interuallo cerebro iunctus,ne præ vehementia illati nocumenti ęger aut deliret, aut ex toto perdatur nocito cerebro per consensum à vitiato meatu auditorio. At ob hanc rem medicus cito coniectare debet, cum locus vehementis doloris aurium acuti, ac cum febre sit fallax, seu periculosus, à primo die animaduertere debet vniuersa indicia, quibus per quatuor ad viginti, finem iudicationis in fallaci, ac periculoso aurium dolore decernat,an ad salubritatem, an ad delirium, & mortem. operæprecium igitur est medicum perpendere, vt in aliis morbis acutis, si primo die apparebunt indicia deterrima in tali aurium dolore,iudicabitur ægrũ quarto die delirare, & mori. Vbi vero talia in primo quaternione deterrima insur gerent indicia, erit in primo septenario crisis, seu iudicatio ad delirium & mortem, & vt in prioribus acutis diximus, sic deinceps per quatuor ad viginti, dolorem acutum aurium iudicabimus. Vbi verò contra, indicia optima,ac saluberrima in diebus indicatiuis, seu contemplabilibus videbuntur in suis decretoriis diebus
B per quatuor ad viginti æger absoluetur, ac à vehementi, & acuto aurium dolore, delirioq; & morte liberabitur,merito igitur ex his dixit Hippocrates: quia igitur fallax, id est periculosus hic locus est, in quo dolor auris acutus affligit ob breue spatium ad cerebrum, per consensum ipsum plurimum patietur. Ob quam rem necesse est medicum cito animaduertere omnia indicia à primo die, & decernere finem iudicationis in acuto aurium dolore per quatuor ad viginti vti dictum est iam in aliis morbis acutis.

XVI.

Nam minores septimo die, aut citius ab hoc morbo interimuntur. Natu verò maiores multo tardius. Febris enim, ac delirium
C minus eos infestant, & aures eis ob id antea suppurantur, sed per has ætates recidiue euenientes morborum plurimos interimunt. Minores verò natu priusquam suppurentur aures,interimuntur. Si verò ex auribus pus effluat candidum, expectari potest natu minorem conualiturum, si quod aliud bonum in eo indicium existit.

AGENS Hippocrates ad lucidiorem intellectum eorum,quę ex proxima dictione de aurium dolore vehementi, & acuto edocta sunt. In hoc deinceps sermone nos edocturus est eos, qui ex tali aurium dolore vexati citius interimuntur, & qui tardius, quippe vt ostendat in quibus crisis, seu iudicatio per quatuor ad viginti in aurium dicto dolore celerius contingere valeat, & in quibus serius & dixit. Natu minores septimo die, aut citius ab hoc morbo interimuntur, non lateat te Hippocratem intelligere in hac dictione, natu minores, collatione ad eos, quos decernit ex proxima dictione decima quarta, & sunt quorum ætas ab initio pubertatis in quintum, & trigesimum annum porrigitur, qui verò ad hanc, sequentes ætates percurrunt, natu maiores Hippocrates nomi
D nauit, & hanc mentem habuit Galenus tertia Prædictionum sectione, commento decimo sexto vbi ait, in ætate citra quintum & trigesimum annum calorem, & bilem multiplicari, deinceps vero abunde & frigiditas, & ob non integram concoctionem pituitosus progignitur humor. Igitur qui minores natu sunt, ocyssime aurium dolore acuto, & vehementi pereunt. Et hanc necis celeritatem distinxit Hippocrates inquiens, septimo die, aut citius ab hoc morbo interimuntur à primo die insultus morbi, tum quoniam hac in ætate abundat calor, & bilis, quibus facile febris ardens superaccenditur. Sanè à febre ardente calore, & bile, doloreque aurium acuto fatigante, delirium, & mors accidere queunt, tum etiam quoniam calore, & bile, febreque, ac dolore infestantibus, non nisi deterrima in diebus illius aurium doloris acuti indicatiuis in

ſurgere poſſunt. Quo fit, vt in ſuis decretoriis diebus ſic dolens in auribus morte moriatur. At ſi forte fortuna, aut Deo, aut natura taliter dolens in ætate hac ſuppuretur, ſi pus candidum ex auribus effluat, natu minorem conualiturum pronunciabimus, eſt enim tale pus ſaluberrimum, vt in prima Prædictionum ſectione textu, & commento quadrageſimo ſexto proditum eſt, & iudicium certius erit, vbi cum candido pure alterum quoddam indicium bonum extiterit. Qui verò natu maiores ſunt, hi tardius pereunt, quoniam ex ratione ætatis ob abundantem frigiditatem febris in his adeo non inualeſcit, vt delirium, aut mortem progignere valeat. Quòd ſi doloris ſeuitia, & eius cauſa ex maiori temporis interuallo concreſceret, vt doloris longitudo acuitati, & vehementiæ ſuppleret, ii ſanè tardius delirabunt, & morientur: prius tamen quàm moriantur, eorum aures quandoque ſuppurantur. Quo fit, vt non pereant candidò pure ex auribus effluente. At vbi per eaſdem ætates, ii doloribus aurium in recidiuam ciciderint, eorum plurimi commoriuntur ob roboris imbecillitatem, humorem committentem dolorem non integre concoquere queuntem, vt ait Galenus tertia Prædictionum ſectione, commento decimo ſexto.

XVII.

Fauces exulceratæ cum febre difficiles, ſed ſi aliud quoque ſignum ex prædictis fuerit prauum, prædicendum, vt cum periculo morbus ſit.

FAVCES, intellige tu ſuperiorem, interioremque partem gulæ mento propinquam, & vbi os anguſtatur. Dixit enim Plinius naturalis Hiſtoriæ, ſummum gulæ, fauces vocantur, poſtremum verò ſtomachus: in eandem ſententiam venit Galenus tertia Prædictionum ſectione, commento decimo tertio, quæ vt ait Galenus ſexto Aphoriſmorum, commento ſecundo, exulcerantur ob ſalſam ſuperfluitatem à cerebro per palatum deſtillantem, ſubiectas gulæ partes offendentem per maxime fauces, quæ ſunt ipſius gulæ ſuprema pars, & ob hanc rem exulceratæ fauces inter acutos morbos numerantur, ideo non ab re dixit Hippocrates eas difficiles, ſeu periculoſas fore: tum quoniam indicant labem, id eſt ruinam, vel tempeſtatem humoris derodentis: tum quia cum dolore deglutiunt: tum etiam quoniam minantur per tractū multitudinis materiæ ſtrangulationem, quę valde lethalis eſt dicente Galeno ſeptimo Aphoriſmorum, commento ſexageſimo, ſi à febre habito tumore non exiſtente in faucibus, ſtrangulatio repente ſuperueniat, & non poſsit deuorare, niſi vix lethale eſt. Palam igitur ex dictis eſt, faucium exulcerationes morbum fore acutum, ob quod in his iudicatio eundem ſequetur modum, ex computatione dierum per quatuor ad viginti, vt in aliis acutis morbis ſępius proditū eſt ſemper tamen ſeruato Hippocratis conſulto videlicet, vt iudicatio ad ſalutem, vel mortem certior fiat, alia indicia ſi adfuerint aut bona, aut mala animaduertere oportet potiſsimum vt ait Galenus tertia Prædictionum ſectione, commento decimo ſeptimo in his, qui nec exquiſite optimi affectus, neque deterrimi habeantur, in quibus Hippocratis plurimum afferre ſolet verbum hoc alia quoque indicia animaduertenda ſunt.

De Angina

XVIII.

Angina grauiſsima eſt, ac celerrimè interimit quæcunque nec in ceruice, nec in faucibus conſpicuum aliquid efficit. Plurimum verò doloris infert, ac ſpirationis difficultatem, quæ non niſi erecta ceruice trahatur. Hæc enim & eodem die, & ſecundo, & tertio, & quarto ſtrangulat.

A CVM angina magnus morbus ſit, celeriterque ad iudicationem perueniat, meritò ipſam morbum acutum, immo peracutum potius nominabimus, autore Galeno ſecundo Aphoriſmorum, commento vigeſimo tertio, quoniam eius iudicatio citra ſeptimum finitur diem, & hæc eſt morbi peracuti ratio, vt ait Galenus primo Aphoriſmorum, commento ſeptimo. Angina enim quandoque vbi indicia ante ſeptimum diem optima apparuerint, ſi primo die, liberabitur æger in quarto. ſi in quarto ſaluberrima ſigna ſurrexerint, æger in ſeptimo die liberabitur, aut citius, quemadmodum ſi deterrima apparuerint indicia, vt ab initio, equidem ſtrangulabitur æger, & in quarto die, aut citius, dicente Hippocrate tertia Prædictionum ſectione, commento decimo octauo. Hæc & eodem die, & ſecundo, & tertio, & quarto ſtrangulat. Quòd ſi in primo quaternione inſalubria, ac vicioſa indicia extiterint, proculdubio in primo ſeptenario necabitur æger, & ob hæc putabo ego ad Galeni animum duplicem fore morbum peracutum, vnum quippe valde peracutum, cuius meminit Galenus primo Aphoriſmorum, commento ſexto in
B quiens, in peracutis autem, qui tertio die ad ſummum vigorem perueniunt, victus ſumme tenuis, optimus eſt, alterum verò peracutum ſolum, quem voluit Galenus tertia Prædictionum ſectione, commento duodecimo vbi ait. Peracutus morbus eſt, ſi ſeptimum non tranſmeet diem, ſed aut in eo, aut etiam maturius iudicetur. Sane igitur huius ſermonis ſummam voluit Hippocrates hanc eſſe videlicet, cũ angina morbus ſit acutus, quoniam peracutus eſt, pariter ſicut & alii morbi acuti, iudicatur iuxta ordinem dierum decretoriorum per quatuor ad viginti, etſi in primo quaternario, vel primo ſeptenario iudicetur, talis enim dierum computatio principium eſt computationis à quatuor ad viginti, vt iam apparuit. At quoniam angina morbus peracutus eſt, ideo rationi conſentaneum eſt, vt celerrime ægrum interimat, ob quod Hippocrates numerans modos diuerſos anginæ, indicat qui eorum ſint ocyſsime ægrum interempturi, & qui ſerius, dum tamen non tranſmeent acutorum morborum terminum, & dixit grauiſsima eſt, ac celerrime interimit, quæcunque nec in ceruice, nec in faucibus conſpicuum ali
C quid efficit. Palam eſt enim anginam latam ſecundum Hippocratem habere appellationem, vt longiori ſermone enarrat Galenus, cap. quinto quarti de Locis affectis, quarum omnium periculoſiſsima eſt, ac celeriter ægrum enecat, ſi neque in faucibus, neque in ceruice aliquid appareat, videlicet, vt ait Gal. tertia Prædictionum ſectione, commento decimo octauo ex colore, calore, mole, ac inflammatione. Igitur vbi neque in faucibus, aut partibus oris, aut ceruice nihil horum videatur, ſanè laborat æger ſuffocationis periculo in gutture. Non ab re igitur dixit Galenus explicans huius anginæ maleficentiam, tunc exiſtimandum eſt intra gutturis corpora laceſſere inflammationem, ex qua ſtrangulantur eam quoque certificans Hippocrates libro primo Prorhetici quinquageſimo quarto dixit. Fauces dolentes abſque tumore cum implaciditate, ſtrangulanteſque ſupra modum pernitioſe. idem habes à Galeno commentario ſecundo, libri tertii Hippocratis de Morbis vulgaribus ægroto quarto, inquiens. Anginæ autem grauiſsimæ ſunt, ſubitoque pe
D rimunt, quæ nihil in faucibus ſigni edunt, neque in ceruice, at ſæpiſsime, & malignantis naturæ anginam per ea, quæ ab ipſa accidentia prorumpunt, Hippocrates enarrat: tum quoniam plurimum doloris infert, cum enim in angina muſculi gutturis inflammatione vexentur, triſti affecti ſenſatione dolore afficiuntur, vt ait Galenus: tum quoniam ſpirationis difficultatem cum necis periculo efficit, huius cauſam attulit Galenus tertia Prædictionum ſectione, cap. decimo octauo. Quoniam iter, aut tranſitus animæ ſiue ſpiritus ferè integre clauditur inflammatione circumuenientium corporum, quo fit, vt anginoſi erecta ceruice, id eſt collum dirigendo cogantur ſpirare, eorum enim ſupinus ſitus admodum contumax eſt, eo enim guttur magis coincidit in ceruicis vertebras. Ob quam rem integre ſpiritus iter obſtruitur, & anginoſi ſtrangulantur, meritò igitur dixit Hippocrates plurimum verò doloris infert, ac ſpirationis difficultatem, quæ non niſi erecta ceruice trahatur, & intellige tu ceruicis appellatione collum, ſeu eius poſteriorem partem, cuius anterior pars eſt guttur, & à ceruicali deriuatur, cum plurimum decumbendo pars illa hæreat ceruicali, item & anginæ periculum per ipſius cauſæ inuentio

nem. Ait enim Galenus in quarto de Locis affectis, cap. septimo potissimam anginæ causam esse, cum gutturis interni musculi inflammatione tenentur, quem affectum anginam esse constat, quæ simul & vocem, & spirationem lædit. Huius verò inflammationis causam attulit Galenus tertio Aphorismorum, commento decimo sexto inquiens. Angina autem fit nonnunquam superfluitatum multitudine ad fauces paulatim congesta, magna tamen ex parte fit fluxionibus ex capite firmatis in faucibus, dixit etiam Galenus tertio Aphorismorum, commento vigesimo secundo, Anginas ex biliosis humoribus ortum habere, qui ad fauces præsertim decumbunt, quæ verò veris tempore contingunt, à magis pituitosioribus fiunt humoribus. Pariter quoque loquens Galenus sexto Aphorismorum, commento secundo: Anginæ causam indicans, dixit, cum superfluitates ad inferiora per palatum descendant, subiectas afficiunt partes, vt fauces in angina, & quæcunque corpora circumeunt guttur: quo fit, vt illa concidant, & spiritus intercludant, & abolitione spirationis suffocent, etenim quandoque eodem iugulant die, quandoque altero, aut tertio, aut vsque ad quartum iugulatio protrahitur, vt dixit Hippocrates, cui consentit Galenus quarto de Locis affectis, cap. quinto.

XVIIII.

Quæcunque verò dolorem alteri similem infert, attollitur verò, ac ruborem in faucibus efficit admodum exitiosa, sed paulo longior, quàm superior est.

Etsi Galenus quarto de Locis affectis, cap. quinto quatuor anginæ genera decernat, ea tamen ad tres anginæ differentias adstrinxit Hippocrates tertia Prædictionum sectione, quarum cum primam ex proximo sermone enarrauerit, in hac dictione secundam anginæ differentiam descripsit, & dixit. Quæcunque verò dolorem alteri similem infert, ideſt vbi pari dolore musculi gutturis afficiuntur, vti in prima anginæ differentia ob inflammationem illos vexantem, in his sensum doloris progignentem, attollaturque inflammata pars in ceruicem, adeo vt musculi in gutture nō admodum vexentur inflammatione, in faucibus verò rubor possideatur, hæc sanè dicatur secunda anginæ differētia, ea namq. à prima dissidet, quoniam in hac, nec interne nex externe quicquam apparet ex colore, calore, & mole, in altera verò & intus rubor in faucib. & extra in ceruice moles decernitur, Quo fit, vt hæc secunda anginæ differentia admodum exitiosa sit, cum exitus in ceruice molis apparentis, & perpetuo rubedine in faucibus existente, indicat copiam materiæ præsentis in gutture: & à capite confluentis, quam natura corrigere nequit, sed motu quodam symptomatico, & non à natura in ceruicem pellitur. Quo fit vt sui multitudine suffocationem, & necem afferat, in prima verò anginæ differentia, in qua quicquam non apparet interne, aut externe significatur multitudo materiæ tum instantis, tum defluentis, à qua contingit anginosos naturam perdere, & subito interitu necari. At hoc in secunda anginæ differentia non accidit, quoniam etsi ea æger decedet ob materiæ multitudinem, & sensus doloris vehementiam, non tamen repente morietur, sed longiori temporis interuallo morte morietur, quoniam vti in prima differentia musculi gutturis non adeo inflammatione vexantur, vt ait Galenus neque æger erecta cogitur ceruice respirare. Sed mihi obiici nollem Hippocratem sexto Aphorismorum trigesimo septimo dixisse. Ab angina habito, si tumor fiat in collo bonum, foras enim morbus deducitur, quoniam sententia veritatem obtinet, vbi motu naturæ tantum materia ad ceruicem propellitur, vt ipsam in tumorem vertat, significatur enim tunc penuria materiæ anginæ, quæ ob victoriam naturæ supra ipsam integre pellitur ad ceruicem, & ob hoc intima gutturis à causa anginæ immunia redduntur, & passiones ab his ad cutem transferuntur hoc quippe non contingit in secunda anginæ differentia vbi à multitudine materiæ natura grauitata nequiens est materiam, & passiones ad cutem conuertere, vt ex Galeno apparet inquiente sexto Aphorismorum comm. trigesimo septimo, sermo verus est, & causa in promptu. Si quidem ex intimioribus, & principalioribus partibus passiones confert ad cutem transferri.

Si quis

A

XX.

Si quibus fauces rubent, & ceruix hæc diuturnior eſt, maxime verò ex ea ſeruantur, ſi ceruix, ac pectus traxit ruborem, nec ſacer ignis intro recurrat.

DISSIDET tertia angina differentia à prima, quoniam qui hac afficiuntur angina, non difficulter ſpirant, nec vti primi, ac ſecundi vehementi dolore infeſtantur, gutture nequaquam patiente. Quo fit vt muſculi gutturis nulla corripiantur inflammatione, quæ impedimento ſpirationis exiſtat, neque doloris ſenſus abolitione cauſæ eius percipitur, ſed fluxio bilioſi humoris à capite in fauces decumbens, aut in ceruicem, aut vna ſimul in vtraque, aut in his & thoracem magnum conducit ruborem. Quibus omnibus ſignificatur anginæ cauſam, & paſsiones ad cutem conuerti, & de hac loquens Hippocrates ſexto Aphoriſmorum trigeſimo ſeptimo dixit. Ob hanc cauſam eam ſalubrem fore, tum quoniam eius accidētia neque ſæua, neque admodum vitioſa ſunt, tum quoniam anginæ materia periculi ſedes aufugit, At quoniam ob hæc diutius durat angina hæc, meritò dixit Galenus tertia Prædictionum ſectione, commento vigeſimo eam nullatenus morbum fore acutum. Niſi forte fortuna eryſipelas ignis ſacri intro verteretur, tunc enim ſignificatur cauſa ignis ſacri, quæ eſt bilioſa fluxio quandoque pernitioſa, & putris, vt ait Galenus tertio commentario tertii Hippocratis de Morbis popularibus, commento decimo tertio, quæ intro recurrens tum ſui tenuitate, tum imbecillitate naturæ non valentis obſiſtere introgreſſui materiæ bilioſæ, à qua ſacer ignis oritur, ob quam cauſam acceleratur euentus forte ad malum anginoſi corporis, igitur non ab re dixit Hippocrates. Nec ſacer ignis intro recederet. At cum de nominibus fugiendum ſit certamen, vt ait Galenus tertio de Differentiis pulſuum ad principium; & in libro de Symptomatum differentiis, cap. primo vbi ait. Contra faciunt ii, qui litigando de nominibus totam vitam conterunt, & in libro de Cibis boni, & mali ſucci dixit. Differere de nominibus operis negotium non eſt, ſed ad eius generis homines attinet, qui in otio vitam ſuam degunt, Ideo ſuperuacuum mihi eſſe videtur, quæ nunc dicuntur à Galeno, vt & ipſe aſſerit decernere, videlicet, an angina appellanda ſit, ſynanche per ſ. literam, an cynanche per c. cum obſcenum ſit, de nominibus litigare, quem vſum Hippocrates perpetuo aufugit. Et ob hoc tu vide à Galeno harum appellationum diuerſitatem. Ego vero ſequentis orationis enarrationem aggrediar.

XXI.

Si vero nec diebus decretoriis deleatur rubor, neque tuberculo inanito in ſede exteriori pus facile excreet, ac videatur ſine dolore agere, mortem indicat, aut recidiuam ruboris.

CVM dixit Hippocrates proxima præcedenti oratione anginas illas ſalubres eſſe, etſi diuturniores, in quibus fauces, & ceruix ſimul rubuerint. In hoc ſermone decernit diem, in quo firmatur iudicium ſalubritatis earum, & diem, in quo tollitur fides, & ſpes ipſarum futuræ ſalutis, & dixit. Si non in diebus decretoriis deleatur rubor, id eſt, ſi in tota temporis conſiſtentia, qua huiuſmodi diuturnatur angina, faucium rubor, & ceruicis deleatur, non quippe in diebus decretoriis, proculdubio malum ægroti finem præſagire debemus. Pariter quoque ſi tuberculum, quod in ſede exteriori apparuerit, iuxta illud verbum Hippocratis, attollitur verò non quippe in eiſdem decretoriis diebus, perditur ſalutis fides huiuſmodi anginoſi, præſertim vbi pus non facile excreet, & ſine dolore ipſum infeſtante agere videatur, hoc enim mortem indicat, aut eryſipelæ ignis ſacri, aut ruboris recidiuam vt iam à nobis ſæpius proditum eſt ſupra. cum enim in criſibus magnæ fiant permutationes, ſi hæ non in die fiant decretorio per rationem accidentis fiunt, & non per motum naturę regentis morbi cauſam ad ipſius propulſionem faciliorem.

& ob hanc causam permutatio,quæ fit in die non decretorio,fallax,& mali est iudi A
cii,neq. futuræ salubritatis fidem firmans,sed facile fieri morbi recidiuam promit tens, vt prolixo satis sermone videre poteris à Galeno quarto Aphorismorum, commento vigesimo nono. Igitur si deleatur rubor in diebus nó decretoriis,& in his quoque tuberculum in exteriori sede inaniatur,nedum malum erit pręsagium, verùm & maxime malum, quoniam fit in die non firmante iudicium futuræ salubritatis, recurrens enim intro materia, in thorace, aut pulmone decumbit, quæ his hærens præter naturam derelicta ab opere naturæ eorú membrorum à calore præter naturam addito vertetur in pus. Quòd si anginosus facile excreet, & sine dolore in his partibus procedat, ea tunc ratione firmabitur spes futuræ salutis, significabitur enim earum partium facultates validas fore, & morbi causam eis obedire, igitur vbi cum difficultate excreet, & vere dolorose agat, & non appareat, morietur æger, aut in recidiuam ruboris sacri ignis deueniet. Quoniam mutatio magna in die non decretorio facta fuit, à qua natura reddita imbecillis integre totã materiam excreare nequiuit, quo fit,vt cum quæ in morbis relinquuntur,recidi B
uas conducant, meritò anginosus recidiuabit,& potius ad ruborem ignis sacri ob materiam biliosam facile ob sui tenuitatem ad externa corporis mobilem. Vbi verò in diebus decretoriis,hæc omnia in anginoso contingant, proculdubio ægrum conualiturum pronuntiabimus, cum ii sint dies fidei, & firmitatis iudicii, vt sæpius præostensum est. Pari quoque modo si in die decretorio materia apparens in angina intro ad pulmonem recurreret, casus difficilior erit, & futuri mali promissiuus,quoniam dies decretorius iudicium firmat & futuri boni, & futuri mali.

XXII.

Securissimum verò est, si rubor quàm maxime foras vertatur, si vero in pulmonem conuersio fiat, dementiam parit, fiuntque ex C
his magna ex parte purulenti, in quibusdam verò hæc, & alii vtrique abscessus.

INDICAT Hippocrates in hac dictione, quando medicus maiorem debet habere confidentiam futuræ salubritatis in tertia anginæ differentia, & dixit, securissimum verò est, si rubor, adde tu, & tumor, vt alia legitur litera, quàm maxime foras vertantur: significatur enim naturam viscerum interiorum spirationi obseruantium ab anginæ materia admodum exonerari, vt quippe reddatur potentior ad obsistendum recursui eius intro ad pulmonem, & thoracem,atque integre operandum functiones spiritui ministrantes, & sane fides concrescit futuræ salutis anginæ. Cæterum adiecit: Si verò in pulmonem conuersio fiat, dementiam parit, quoniam tunc ad pulmonem humores calidi rapiuntur, à quibus ad cerebrum mittuntur vapores multi dementiam gignentes, vt ait Galenus quarto Aphorismorum, commento septuagesimo secundo, & tertio de Locis affectis, cap. sexto.Vbi verò materia ad pulmonem intro conuersa decumberet,neque eius vapores multi ad cerebrum raperentur, ii anginosi in suppurationem verterentur,ipsa quippe relicta ab opere naturæ,validoque existente calore præter naturam, per hunc enim D
modum fiunt suppurati, vt ait Galenus quinto Simplicium pharmacorum, cap. sexto. At & his vtrisque videlicet, & qui pulmonia detinentur, & qui dementia corripiuntur abscessus præsertim in cruribus fiunt ad bonam quippe iudicationem futuræ salutis, tum suppurati, autore Galeno secunda Prædictionum sectione, commento sexagesimo septimo vbi ait. In pulmonia vehementi abscessum erumpere in cruribus prorsus bonum est, optimi enim sunt,si maxime deorsum & quàm longissime ab ægrotatione absistant, tum etiam dementes ob suppurationem facti abscessu in cruribus contingente liberantur, autore Galeno secundo Prorhetici, commento primo inquiens. Nam fieri potest, vt si delapsus in coxam humor recurrerit, pars quædam alia capite inferior, eo recepto ipsa quidem afficiatur, caput verò lædi inhibeat.

De Gurgulio

A

De Gurgulione.
XXIII.

Gurgulio cum periculo ſecatur,& ſcarificatur, quoad rubidus, magnuſque fuerit, inflammatio enim fatigat, & ſanguinis fluor: ſed oportet hunc aliis moliminibus extenuare eniti per illud tempus, Vbi verò ſecretum fuerit omne id, quod vuam appellant,ſitque pars gurgulionis ſumma maior, ac liuida; ſuperior verò tenuior per illud tempus admoliri manus tutum eſt, ſed præſtat ſi mul aluum ſubduxeris vti chyrurgia, ſi liceat per tempus, nec æger ſtranguletur.

B

ET Gurgulionis inflammatio morbus acutus eſt, quoniam celeris terminationis eſt cum periculo. Quo fit, vt eius finis iudicetur ſecundum ordinem dierum decretoriorum per quatuor ad viginti, pari modo, quo alios acutos iudicauimus morbos ſecundum computationem eorundem dierum. Huic autem ordini prognoſticationis adiunxit Hippocrates in hoc ſermone quoſdam modos curæ inflammationis gurgulionis afficientis, quibus vt ait Galenus magis perficietur Prognoſticatio termini gurgulionis inflammati, & dixit. Gurgulio cum periculo ſecatur, & ſcarificatur quoad rubeus, magnuſque fuerit.At conſideratione dignum eſt, quoſdam fuiſſe, qui in humanis otium trahunt,putantes gurgulionem eſſe partem gutturis à naribus ad pulmones conſtans cartilagine, & carne, per quam ſpiritus permeat, & remeat, & hæc ſpiritalis fiſtula nominatur, & ii non parum aberrant, cum quæ aſperæ conueniunt arteriæ, id gurgulioni contribuunt, diſsidentiam eorum habes à Galeno, in libro Medicus,vbi ait. Ad ſpiritum quidem
C gurgulio aptiſsimus eſt, ne frigidus in fauces aër cumulatim irrumpat. Aſpera verò arteria vt ipſum in pulmones deducat. Igitur quod dixit Galenus quid nominis gurgulionis explicans ſexto de Compoſitione pharmacorum ſecundum locos, id nos ſequuturi erimus, vbi ait. Carnoſa quædam particula in ſummo ore apparet dependens, ſi quis aperto plurimum ore toto linguam deprimat. Hæc ipſa caruncula duobus nominibus appellatur, à veteribus Græcis Gargareon, hoc eſt, gurgulio & columna, poſteriores medici fere omnes non ita, ſed columellam vocant, quæ caruncula etſi aliis morborum generibus affici poſsit, verùm ſæpe inflammatur, & dixit, Gurgulio cum periculo ſecatur, & ſacrificatur, quoad rubidus, magnuſque fuerit, hic prognoſticatur periculum termini gurgulionis tumore, & rubore affecti, & periculum termini ſic affecti gurgulionis prædicit Hippocrates inquiens, laborat enim inflammatione, fatigaturque, & dolet, quibus vel facile particula corrumpetur, vel totum perdetur corpus his noxam conſentientibus principio. Alterum attulit præſagium ob reſecationem,& ſcarificationem gur
D gulionis, & eſt ſanguinis fluor ſuperueniens, qui adeo abunde fluere poſſet, vt totum hominem necaret, eius natura extreme imbecilli facta, & attulit ex præſagio modum curæ gurgulionis quamdiu rubicundus fuerit, & magnus, id eſt, inflammatus, & tumens, cum tunc eius cura ſectione, & ſacrificatione contumax fit, atque periculoſa, & dixit, ſed hunc ſic affectum gurgulionem aliis præſidiis tunc eniti extenuare, & alterare, extenuare quippe, quoniam magnus, & tumens, alterare verò, quoniam rubicundus eſt. Hunc autem modum curæ vide tu à Galeno ſexto de Compoſitione pharmacorum ſecundum locos.Cæterum adiecit. Vbi verò ſecretum fuerit omne id, quod vuam appellant, Quod prius propoſuit Hippocrates de modo curationis per ſectionem gurgulionis inflammati neceſsitate cogente eundem aſſequitur modum, & notatu dignum eſt,vt valeas præſagire terminum futuræ ſanitatis inflammati gurgulionis per inciſionem,animaduertere oportet vuam, quæ ſi tumens, & impedimento fuerit ſectioni gurgulionis,eam totam prius amouere conuenit, at iterum gurgulionem perpendere oportet, vbi enim

eius extrema & inferior pars magna extiterit, orbiculataque, & liuida fuerit, indicans particulæ illius corruptionem. At vero superior pars eiusdem tenuior inspiciatur, indicans defectum nutrimenti recepti in parte illa, tunc eo quippe tempore, quo omnia hæc iam inspecta adfuerint, tutum, ac sine timore quis admoliri operi manus poterit. At præsagium futuri termini ex tali curationis modo in bonum vertetur, tum quoniam putridum abscinditur, tum quoniam gurgulio derelictus est ab opere naturæ ipsum nutrire nequeuntis, at quoniam opera talia admoueri non debent à propriis locis affectis nisi præeuacuato corpore, ideo talis manuum operatio demoliri non valet, nisi prius aluo subducta vel natura, vel medici officio. At consideratione dignum est, ne errori submittamur eorum, qui vuam gurgulionem fore credidere, cum dicat Galenus sexto de Compositione medicamentorum secundum locos. Staphylen, idest vuam non esse partem illam, quam gurgulionem appellamus, sed eius aliquam affectionem, quæ nisi amoueatur, maximo erit impedimento in secatione & scarificatione gurgulionis, meritò igitur dixit Hippocrates. Vbi verò secretum fuerit omne id, quod vuam appellant.

De signis, & accidentibus febrium. XXIIII.

Si quibus febris desinit non cum indiciis solutionis, neque in diebus decretoriis, recidiuam expectare oportet.

De febre non intermittente, cum ipsa inter acutos numeretur morbos, agit Hippocrates in hoc sermone, ipsa enim est, quæ secundum computationem dierum decretoriorum iudicatur, vt sæpius iam proditum est, eius enim indicia permaxime animaduertere debemus, quoniam vbi bona fuerint, solutoria febris erunt. Si verò non bona, necem ægrotantis, vel eius recidiuam promittent, & ob hanc causam dixit Hippocrates. Si quibus febris desinit absque occursantibus indiciis solutoriis, neque desiit in diebus iudicatoriis. Oportet te febrem redituram expectare. Quoniam eo tempore quo febris desiit nullis apparentibus indiciis solutionis, significatur febris causam latitantem fore, quæ iterum in alio tempore ad periodicationem excitabitur, etiam quoniam vt ait Hippocrates secundo Aphorismorum vigesimo septimo: His, quæ non secundum rationem leuant, non oportet credere, sicut neque valde timere ea, quæ praua fiunt præter rationem: vbi igitur non apparentibus signis concoctionis corpore non euacuato, talem quietem, & febris desitionem quisque contumacem, & infidam fore putabit. Quo fit, vt in futurum nequaquam præsagium bonum obtinere valeat, adeo, vt æger vel perdatur, vel ad periculosam recidiuam perueniat, & hoc vide à Galeno secundo Aphorismorum, commento vigesimo septimo. Cæterum adiecit, neque in diebus decretoriis. Vbi enim febris in die decretorio desierit, ob diei fidem, & firmitatem iudicii putandum est recidiuam non esse expectandam, licet & hoc falli possit iuxta illud Galeni tertia Prædictionum sectione, commento vigesimo quarto vbi ait. Quæ enim non ex ratione leuant, recidiuam facere consueuerunt, quanquam in diebus accidat decretoriis, plurimum tamen hoc euenit, vt iudicium factum in diebus decretoriis nihil relinquat post iudicium. Si verò aliquid relinquetur, id facile recidiuam conducere potest, iuxta illud Hippocratis secundo Aphorismorum, commento duodecimo. Quæ relinquuntur in morbis post iudicium recidiuas facere consueuerunt. Verùm in febribus promptior recidiua est, vbi desinunt in die non decretorio, ob illud verbum Hippocratis quarto Aphorismorum, cõmento sexagesimo primo febricitantem nisi diebus imparibus lege tu iudicatoriis (vt ait Galenus) febris reliquerit, solet recidiuare, at in hoc sume tu exemplum super diem sextum, qui est difficilis, & mali iudicii, si febris in eo desierit, ait enim Galenus quarto Aphorismorum, commento vigesimo nono quod in eo facile solet fieri recidiua, ob hæc igitur dicta consonum dictis Hippocratis mihi videtur, vbi firmam, & fidelem in febribus non intermittentibus iudi

A bus iudicationem abſque timore febris rediturę ſperamus, hoc nobis palam erit, vbi ipſæ deſierint,ſimul his duobus occurrentibus, videlicet, cum indiciis ſolutoriis, & in diebus decretoriis, altero enim deficiente timenda eſt recidiua.

XXV.

Si qua febris prorogatur ſalue affecto homine, nec dolore detinente aut ob inflammationem, aut ob aliquam cauſam euidentem, expectari oportet abſceſſum cum tumore, ac dolore, qui in aliquem articulum, maximeque inferiorem decumbat.

B CVM egit Hippocrates cauſam reditus febris, quæ iam deſiuit, quo facile longiorem moram in febriente trahere poteſt, vt ait Galenus quarto Aphoriſmorum, commento vigeſimo nono:in hoc ſermone edocet præſagire de termino prorogatæ febris in homine alioqui ad ſalutem diſpoſito, & dixit, Si qua febris in longum protrahatur, homine quippe diſpoſito per alia indicia ad ſalutem, vt videlicet dolore non detineatur,neque inflammatione,neque aliqua euidenti cauſa, qua ſuſpicione teneatur de eius caſu in maius ex febre malum, tunc præſagire poterimus febrem hanc finituram in abſceſſum alicuius articuli per maxime infernis partibus cum præſentia tumoris, ac doloris, & tu conſidera, quia febris eſt longa, facile per abſceſſum terminabitur dicente Gal. quarto Aphoriſmorum, commento trigeſimo ſexto, morbos longos non iudicari per excretiones, ſed per concoctionem,& abſceſſus,intelligere autem oportet,quod licet plures occurrant cauſæ prorogationis febris, vt ait Galenus tertia Prædictionum ſectione,commento vi-
C geſimo quinto vna tamen earum magis præſenti deſeruit negotio, & eſt ob humores crudos, & craſſos, incoctoſque abunde vaſa implentes, qui propter eos concoctu difficiles eſſe, longo temporis ſpatio egent, vt concoquantur, ob quod febris in longum porrigetur tempus, & eo magis, ſi in febris curatione aliquid erroris commiſſum fuerit tum patientis cauſa, aut aſsidentium, tum medici operantis, & eorum, quæ extrinſecus contingunt, vt temporis, terræ conditionis, praui domicilii, conflictationis, ſolicitudinis, angoris, & huiuſmodi, hæc enim omnia rumpunt, dilaniantque omnes corporis facultates per maxime naturales, vt tales humores febrem committentes concoquere nequeant, ob quam cauſam prorogatur febris, & quoniam corpus diſpoſitum eſt ad ſanitatem, quod etſi febriat, nulla tamen euidens cauſa ei occurrit, qua timor ſit de maiori inducendo morbo,quo fit, vt natura in nobilibus membris valida exiſtens, materiam febris ad ignobilia tranſmittat, magiſque ad artus membrorum inferiorum ob maiorem eorum imbecillitatem, qua materiam ibi decumbentem neque diſcutere,neque reſoluere valeat, quo fit, vt in abſceſſum illic vertatur cum tumore ob eam materiam eleuantem in cupum vt oſtendit Galenus in libro de Tumoribus præter naturam, in dolorem quoque ob membri ſenſibilitatem, ei triſtis ſenſatio acquiritur, qua & mala complexione inducta, & ſoluta continuitate dolor progignitur, & ob hanc rem præ-
D ſagitio in febribus ob dictam cauſam diuturnioribus erit ad abſceſſus futuros in articulis,maxime in membris inferioribus.

XXVI.

Talis abſceſſus, magis, ac minori tempore euenit natu minoribus, quàm trigeſimum annum agentes.

QVONIAM febres, quæ in longum tempus porriguntur plurimum per articulorum abſceſſus terminantur per antea dictas cauſas, his conſentaneum eſt, Hippocratem in hoc ſermone edocere, in quibus harum iudicatio fiat per articulorum abſceſſus, & in quibus non fiat: et ſi fiat, & in quibus magis fiat, & celerius,

& in quibus minus, aut tardius, & quorum ætati conueniat, & quorum non conueniat, vt vno scopo ducamus veritatem eorum, quæ iam sæpe prodita sunt, & eorum, quæ sermone breui intelligit Hippocrates in hac dictione, & dixit. Talis abscessus magis, ac minori tempore euenit natu minoribus, quàm trigesimum annum agentes. At considerandum est, vt ait Galenus in primo de Crisibus, quòd ea, quæ celerem faciunt crisim, aut tardam in triplici inueniuntur discrimine, aut per rationem facultatis, aut ex natura humoris, aut ex decursu ætatis. Igitur si in febribus quispiam iudicare voluerit per futurum abscessum in articulis ab eorum quolibet indicationem sumere debet, aut aliquibus simul. Vbi igitur ægroti facultas valentior fuerit, & humor admodum calidus, quoniam concoctus est, vel aptus facile concoqui, haud quaquam iudicatio fiet per abscessum. Dixit enim Galenus commentario secundo, sexti de Morbis vulgaribus Hippocratis, commento decimo septimo: concoctus enim humor citra abscessum solutionem nuntiat. Sæpius enim supra proditum est, morbos à calidioribus humorib. prodeuntes cum virtutis robore per excretionem iudicari, minime verò per abscessum, tum quia valida facultas celerem efficit motum, & humor calidior ei celeri motui obedit. Quo fit, vt morbi huiuscemodi in crisim celerrime perueniant, non quippe futuri abscessus in articulis, cum ipse longiori, antequam fiat, temporis egeat interuallo. Non ab re igitur dixit Hippocrates si qua febris prorogatur, quoniam in his, quæ minima temporis parte iudicantur, fit per excretionem iudicatio, & non per abscessum, longi vero morbi per abscessum magis iudicantur, quoniam ob crassos, lentos, ac frigidos fiunt humores, vt ait Galenus secundo Aphorismorum, commento decimo nono, & quoniam non facile concoqui possunt, moram dant transmissionis humorum ad artus, & generationis abscessus in illis. Vbi verò ab humore calido morbus prodiret, & ægri facultas non valida foret, sanè abscessus in articulis progigni posset, per causam enim impotentiæ facultatis humor calidus in via transitus ad articulos, qui longiori tempore metitur, gradum caloris perdit, & crassitiem vendicat sibi pro abscessus in articulis generatione, satis conuenientem. Quo fit, vt tu cogites morbum calidum per abscessum posse iudicari, occurrens ægroto facultatis imbecillitas. Vbi verò morbus à frigido humore ortum capiat, valida quippe existente virtute, iis sanè per abscessum iudicari poterit, tum merito frigidi humoris longam expectantis concoctionem, tum merito facultatis validæ materiam ad articulos transmittere queuntis. Vbi verò morbi materia frigida foret, & facultas non valida, iis per abscessum nequaquam iudicari poterit, facultas enim imbecillis nequit ad artus ad abscessus generatione materiam transmittere, at frigida materia motui satis inobediens redditur: si verò morbus ab humore crudo, non quippe maligno diutius duret, tunc aliquem fore abscessum futurum prædicemus, vt ait Galenus, commentario secundo sexti Hippocratis de Morbis popularibus, cum enim crudus sit non breuem admittit coctionem, at quoniam malignitate carens non repente necat, sed tempori obedit ad conuersionem sui in abscessum, sanè si crudus, & malignus humor extiterit prius ægrum interimet quàm abscessus in articulis contingeret. Hæc igitur dicta sint pro cognitione futuri abscessus in febribus, vel non futuri, indicio sumpto à viribus ægrotantis, ac ab humoribus morbos committentibus, ab ætatibus verò vti modo expedit Hippocrates, in quibus videlicet futurus sit abscessus in febribus, vel non futurus, deinceps dicemus. In ætate quippe iuuentutis, in qua natu minores, quàm trigesimum annum agentes consistunt, & hi sunt, qui iuuentutis ætatem describunt: Quòd si in eisdem diuturnior fiat febris, magis, & citius fiet iudicatio per prouentũ in articulis abscessuum: tum quia humor in iuuentute febrem incẽdens, etsi per rationem ætatis calidus sit, temporis tamen longitudine crassior, ac frigidior, minusq. concoctioni aptior redditur. Quo fit, vt cum hæ sint indicia futuri abscessus, in iuuentute magis, & citius progignetur abscessus: tum quoniã ex ętate vires febrientis validiores sunt ad magis & citius propulsandum humores ad artus. Magis quippe dico, & citius, quàm in maioribus natu, id est senectutem versus meantibus, in quibus si febres prorogantur minus, & serius per abscessum in articulis futurum iudicantur, tum quoniam in his ætatis causa humores crassiores, & frigidiores

A frigidiores, ac magis lenti exiſtunt, quàm in minoribus natu trigeſimum annum agentibus, tùm quoniam virtus in his non ita valida eſt, quo fit, vt minus, & tardius acceleret tranſmiſsionem cauſæ febris ad articulos. Vbi vero iam ætas in ſenectutem peruenerit, & febris prorogetur, haud quaquam in articulis abſceſſus progignentur, tum quoniam ex ætate humores in ſenibus craſsiores, atque frigidiores, & maioris lentoris fiunt, Quo fit, vt in iis perdant aptitudinem tranſmiſsionis ad articulos, tum magis hoc contingit, quoniam ex ætate facultas ſenum extreme imbecillis eſt, quicquam nequiens ad articulos tranſmittere pro abſceſſus generatione.

XXVII.

Conſiderandum verò ſtatim de abſceſſu eſt, ſi vigeſimum diem detinens febris tranſcendat.

B QVAMVIS in minoribus natu, quàm trigeſimum agentes annum magis & minori tempore abſceſſus contingant, vt iam proditum eſt, Quo autem tempore ante trigeſimum annum abſceſſus euenire queant, nondum præſcitum eſt adhuc prolixiore detinente febre, ob quam rem Hippocrates in hoc ſermone enarrat in quo tempore diutinæ febris magis abſceſſus ipſi euenire contingant, & dixit. Conſiderandum ſtatim de abſceſſu eſt, vbi febris detinens vigeſimum diem tranſcendat, id eſt, expectare ſtatim oportet abſceſſum, ſi febris ægrotum detinens viginti tranſmeauerit dies, ſanè priuſquam febris, quæ in longum porrigitur vigeſimum tranſcendat diem, abſceſſum expectare non conuenit, quoniam ſumus eo in tempore in morborum acutorum latitudine ab humoribus calidioribus prodeuntium, quorum iudicatio eſt per excretionem, haud quaquam per abſceſſum, C ait enim Galenus tertia Prædictionum ſectione, commento vigeſimo ſeptimo: in acutis morbis ſummum iudicationis quartum & decimum exiſtere diem, iuxta illud Hippocratis ſecundo Aphoriſmorum, commento vigeſimo tertio, acuti morbi in quartodecimo iudicantur die, & rurſus tacite diem commemorauit vigeſimum, Aphoriſmo vigeſimo quarto, vbi ait decimum ſeptimum conſiderandum fore, qui in numero acutorum exiſtens, ſicut eſt ſeptimus ab vndecimo: ita & quartus à decimo quarto, & index vigeſimi, vti quartus index eſt ſeptimi, eſt decimus ſeptimus per duos quaternarios diſsidens tertium ſeptenarium, cuius eſt vigeſimus dies finis, ab hinc inde exit æger latitudinem acutorum ſimpliciter, ingrediturque latitudinem acutorum cum additione, vt ait Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento vigeſimo tertio, & tertia Prædictionum ſectione, commento primo. At huius rei ſummam attulit Galenus tertia Prædictionum ſectione, commento vigeſimo ſeptimo inquiens. Propterea quod ad hunc vſq. diem vigeſimum extentus morbus nondum diutinus exiſtit: Igitur cum febris ab initio ſui ipſius indicia diuturnitatis oſtenderit, niſi ipſum diem vigeſimum permeauerit futurum abſceſſum expectare oportet, & magis, & celerius à vigeſimo die ad trigeſimum, quàm vltra, per vetuſtiores decurrendo ætates.

D XXVIII.

Natu verò maioribus per febres longiores minus accidunt.

QVAM optime retulit Galenus tertia Prædictionum ſectione, commento vigeſimo octauo illos quippe, quorum morbi per abſceſſum iudicandi ſunt, quandam facultatis conſtantiam, ac firmitatem habere oportere neque ſane ipſos ad extremum ægritudinis perueniſſe, vt ob facultatis imbecillitatem, materiam de loco vno ad alterum mouere nequeuntis, valido quidem exiſtente ad extremum morbo vt omni modo virtus ſuccumbere debeat, quoniam ii per futurum abſceſſum haud quaquam iudicandi ſunt, ſed præſagiis ſolis necem promittentibus relinquendi ſunt, vt ſæpius iam proditum eſt. Et ob hanc cauſam Hippocrates in hac dictione oſtendit, quod hi, qui cum longioribus febribus per ætatem à trigeſimo

anno, eo quippe etiam computato processerint minus in futuros abscessus concidunt, minus quippe, vt eos comprehendamus, qui cum trigesimo anno per ætatem decurrunt, detinente febre donec ad initium senectutis perueniant, in qua minime iudicatio per abscessus contingere potest, tum ob senum defectum firmitatis facultatis, tum quoniam febris, quæ comitatur senes, diuturno tempore, est eis morbus ad extremum perueniens, vt ait Hippocrates secundo Aphorismorum, commento trigesimo nono inquiens. Seniores iuuenibus plurimum ægrotant minus, qui verò morbi ipsis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem, & in idem venit Galenus in commento dicens. Quod verò plures ex morbis diutinis senes ad mortem comitentur clarum est si quidem,& vis est imbecillis, quæ neque morbos facile concoquere potest, omnes enim diutini morbi frigidi sunt, qui magis senibus, quàm iuuenibus accidunt. Quo fit, vt longe distantius, vel nequaquam senes concoquant, quàm iuuenes. A

XXIX. B

Oportet talem expectari abscessum per febrem continuam, in quartanam verò discessuram, quotiens intermittat, prehendatque errabilem modum, atque ita agendo autumno propinquet.

Cvm perspicue ex proximis dictionibus ab Hippocrate enarratum sit, in qua ætate, aut in quo illius ætatis tempore abscessus expectare conueniat. In hoc sermone nos certiores reddit in qua febre huiusmodi abscessus expectandi sunt, cum iam proditum sit ipsos in longis febribus & non in his quæ minimam temporis partem occupant, apparituros fore: & dixit: Huiusmodi abscessus expectare oportere, febre quippe existente continua, nequaquam verò in ea, quæ intermittendo in longum porrigitur tempus. At notatu dignum est, si Galeni mentem obseruabimus, in libro de Causis morborum, cap. sexto, facile dignoscemus abscessum iudicatorium, qui ex febre futurus est, non nisi in continua febre futurum fore, ait enim abscessum fieri per transmisionem humoris, febre detinente à C partibus robustioribusad imbecilliores, vti ad articulos. Quæ humoris transmissio non nisi per venas magnas ad paruas, à quibus ad artus fieri contingit, vt ait Galenus in libro de Tumoribus præter naturam: & secundo Artis curatiuæ ad Glauconem, & decimo quarto de Morbis curandis. At cum hoc fieri nequeat, nisi humor prorumpat à venis, in quibus putris existens febrem superaccendit continuam,ideo perspicuum est iudicatorios abscessus,qui cum febre longa infestant, non nisi in continua febre futuros esse.In his verò,quæ intermittunt,nequaquam, cum humor putris sit extra vasa, qui vel resoluitur priusquam transmittatur, ob id Hippocrates quarto Aphorismorum, commento sexagesimo quarto. Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, febres quotidie soluuntur. Vel quoniam iidem humores ob latiores vias suæ euacuationis obtentas, valida quippe facultate ægrotantis existente excernatur prius quàm ad imbecilliores partes transmittatur: cæterum adiecit Hippocrates febrem illam continuam, quæ in longum temporis spatium protrahitur, in futurum aliquando abscessum non verti,præsertim si intermiserit priusquàm in abscessum proruperit, & erranter ægrum deprehenderit, & hæc faciens autumno propinquet, tunc præsagire facile poteris febrem illam ad quartanam deduci.Palam enim est apud Hippocratem,& Galenum tertio Aphorismorum vigesimo secundo, Quartanas febres & æstiuo, & autumnali tempore per maxime oriri,æstate quippe, quoniam ipsæ ortum habent ab atra bile, ex flaua bile superassata, vel ex sanguine crassiore facto, transeunte quidem in alteram naturam, vt ait Galenus secundo de Differentiis febrium, cap. vndecimo: & tertia Prædictionum sectione, commento vigesimo nono. At & sanguinis in alteram naturam mutatio permaxime æstiuo fit tempore, in quo humores existentes in arteriis, & venis, maximo, ac plurimo abundantes sunt calore, & magis quippe, cum hic à febrili calore incendatur, tunc enim & in ipso sanguine super assatio flauæ bilis, & incrassatio celerius progignentur. Quo fit, vt febris iam dicta continua means per æstatem in autumnum in quartanam febrem perducatur, D

catur, vbi videlicet intermiſerit, & continuitatem perdiderit, qua futurus expe-
A ctandus erat abſceſſus, at nedum in æſtate, quæ autumno propinquat huiuſmodi febris in quartanam deducetur, verum & magis in autumnali conſtitutione ob eius inæqualitatem temperaturæ vergentem in frigiditatem, & ſiccitatem, & ob atræ bilis ſuperfluitatem, tunc temporis abundantem, & ob humorum pra uitatem autumni intemperiem comitantem, vt tertio Aphoriſmorum, commento vigeſimo ſecundo edocuit nos Galenus, deinceps dixit febrem illam, quæ à continuitate intermittit, & in longum porrigitur tempus, ſi prehendat ſecundum modum errabilem, atque ſui prouentus inordinatum & propinque, vel in ipſo autumno tali permeauerit modo, præſagitio certior erit, talem intermittentem febrem, tunc temporis in quartanam progreſſuram fore, dixit enim Galenus primo Artis curatiuæ ad Glauconem, capite ſexto ſi tempus anni autumnus ſit, & præſens conſtitutio inæqualis, febriſque ſine ordine anteceſſerit, hæc quippe futuram indicant quartanam, at quoniam hæ febres erraticæ ob inæ-
B qualitatem temperaturæ autumni, in eo maxime contingunt, & ob eam cauſam quartanæ febres plurimum in autumno eueniunt, & longiores promittuntur, dicente Hippocrate ſecundo Aphoriſmorum vigeſimo quinto. Aeſtiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt. Reſiduum autem, quod de quartana, & eius generatione, & de modo periodicationis eius, & de prouentu febrium errantium, quod à Galeno dicitur tertia Prædictionum ſectione, commento vigeſimo nono per ea, quæ à nobis prodita ſunt, perſpicua ſunt, & tu vide cum his, quæ à Galeno perſcripta ſunt, ſecundo de differentiis febrium, cap. vndecimo.

XXX.

Quemadmodum in minoribus natu, quàm trigeſimum agen-
C tes annum, abſceſſus conſiſtunt, ita quartanæ potius annum agentibus quadrageſimum, aut etiam ſenioribus accidunt.

IN hoc ſermone partem præſagitionis affert Hippocrates habita mente ad ætatem, vt videlicet qua in ætate permaxime quartanæ febres futuræ ſunt, cum proxima dictione oſtenderit modum ſecundum quem febres erraticæ in quartanas vertuntur, & quo in tempore permagis, & dixit, quemadmodum in minoribus natu, id eſt, iunioribus, quæ trigeſimum agentes annum, abſceſſus contingunt, iam enim proditum eſt, abſceſſus in iunioribus quàm trigeſimum agentes annum permagis conſiſtere, quoniam in his facultas validior eſt, & humores ad defluxum promptiores magis, quàm in natu ſenioribus, in quibus mutatio fieri incipit ad habitum frigidiorem, dixit enim Galenus tertia Prædictionum ſectione, commento trigeſimo. Primum conuerſionis terminum ad habitum frigidiorem annum fore trigeſimum, nouiſsimum vero trigeſimum quintum, & idem dixit Galenus ſexto de tuenda ſanitate, inquiens, initium propterea remiſsionis nonnulli habent ſtatim à trigeſimo anno, nonnulli poſt quintum, & trigeſimum, certius tamen de ætatum terminis loquutus eſt Galenus tertio Aphoriſmorum, commento vigeſimo ſeptimo dicens, neque enim vnus eſt omnium certiſsimus ætatis ter-
D minus, propter caliditatem, & frigiditatem temperaturæ, calidi enim citius: frigidi verò tardius pubeſcunt, ita & frigidi temperatura terminum conuerſionis primum ad habitum frigidiorem annum poſsident trigeſimum, Qui verò calidi temperatura exiſtunt, trigeſimum quintum. At cum à trigeſimo anno primum calor incipiat tepefieri, humidumque exſiccari, dicente Galeno primo Aphoriſmorum, commento decimo quarto. Quod ſubſtantia aërea, aut aquoſa eorum, qui in ætatis vigore conſiſtunt à terreſtri ſiccitate obtinetur, vti enim puerorum ſubſtantia humida eſt, ita eorum, qui in vigore ætatis conſiſtunt ſicca: merito igitur dixit Hippocrates quartanas febres potius comitari agentes annum trigeſimum, aut quadrageſimum, & eos, qui his ſeniores exiſtunt, tunc enim temporis & per rationem ætatis abũde humor progignitur melancholi

cus, ex quo febres accidunt quartanæ, vt ait Galenus primo Aphorifmorum, commento duodecimo, & quarto Aphorifmorum, commento fecundo,& hæc eft fumma fententiæ præfentis dictionis Hippocraris, ea autem, fuper quæ Galenus digreditur, tum quo ad humores variis anni temporis, ac ætatibus diuerfis prognatos, nedum hic, verum & primo Aphorifmorum, commento decimo quarto perfpicua, & luce clariora habentur, ob quam rem ea vide tu, ego verò fequentem aggrediar orationem. A

XXXI.

Sciendum vt abfceffus hyeme potius accidant, ac tardius defiñant, & minus retrocedant.

CVM iam præfcriptum fit, atque ratione probatum abfceffus in longis, continuifque, & non intermittentibus fieri febribus,& in quibus ætatibus magis, minufque euenire contingant. At in quo ætatis tempore prodire queant, in hoc præfenti fermone edocet Hippocrates in quo anni tempore per maxime futuri funt in articulis abfceffus, & ait:Sciendum, vt abfceffus hyeme potius accidant. Dignum eft ad fummam rei veritatem præfcire hyemis temperaturam, vt per rationem habeamus, cur hyeme potius abfceffus progignantur, & tardius ceffent, minufque recurrant. Dicam igitur hyemem fore tempus frigidum, & humidum, iuxta id Galeni commentario primo, primi Hippocratis de Morbis popularibus, nam hyems quidem humiditate aliis, frigoreque præftat. At cum generaliter, vt aiunt Philofophi effectus intemperie agenti fimiletur, rationi confonum eft, hyemem, pituitam adgenerare, vt ait Galenus primo Aphorifmorum, commento fecundo. At cum humor ex quo oritur abfceffus pituitofus fit, craffus quidem frigidus, lentoremque obtinens vt prædictum eft, non ab re dixit Hippocrates hyemem abfceffus potius procreare. At quoniam talis humor in abfceffu exuperat, qui concoctioni tarde obedit, ideo tardius definet, atque curabitur, dixit enim Galenus tertia Prædictionum fectione, commento trigefimo primo tarditatem abolitionis, feu curationis abfceffus hyeme, nedum eft per humoris naturam,verùm per extrinfecus aëris algorem, frigiditatem hyemis adminiculantem, vt humorem abfceffus difcutere, concoquereque, & euacuare nequeat, quo fit, vt iis abfceffus tardius curetur hyeme, definatque, & quoniam lentor, & algor oppugnant motui, ideo & minus abfceffus hyeme recurret. Quo fit, vt abfceffus hyeme tarde abfoluatur,tardiufque curetur, adhibitis etiam idoneis præfidiis. B C

De uomitione fpontina.

XXXII.

Si quis per febrem non exitiofam dixerit caput dolere, aut etiam tenebricofum aliquid ob oculos obuerfari, aut fi ventriculi dolor in eo extiterit, biliofa vomitio aderit; fin algor quoque prehendit, & inferiores ilium partes frigidæ fuerint, adhuc citius vomitio aderit,fi quid verò bibat, efiterque fub hoc tempus, perquam cito deuomet. D

ETSI iam multa de vomitione fupra prodita funt, quibus in omni vomitionis genere præfagire valebamus. In hoc fermone cum aliquando fponte fiat vomitio, & per rationem crifis, feu iudicationis Hippocrates edocet qualiter quis præfagire poterit futurum prouentum vomitionis fpontinæ iudicatoriæ, & dixit, fi quis per febrem non exitiofam dixerit caput dolere. At confiderandum eft, cum vomitio quidam fit euacuationis modus,vt dixit Galenus quarto Aphorifmorum, commento fecundo, fi quippe fiat nullo occurrente medici opere, nulloque irritatu à re præter naturam cogente, neque ob plenitudinem,propter quam materia in

A vasis contineri nequit, sed sola facultate nostrum corpus regente, ipsum quippe ex purgante, eam spontinam vomitionem appellabimus, quæ si secundum ordinem dierum decretoriorum fiat vomitio dicetur spontina iudicatoria, cuius iudicatorii prouentus priusquam contingat indicia prognostica attulit Hippocrates sibi statuens hoc in febre non exitiosa, sed salubri fieri debere. Cum enim natura iudicatoriæ operatur, non quippe coacta, vel à re præter naturam irritata, solum agens ad corporis expurgationem perpetuo ad eiusdem agit salubritatem. At primum futuræ vomitionis spontinæ per rationem iudicationis indicium est ægrotantis sensus dolorisin capite, non quidem primo genio per materiam in capite decumbentem, cum ea, non vomitione excernatur, sed per palatum, & nares, vt ait Galenus quarto Aphorismorum, commento secundo, sed per consensum à ventriculo ob accumulatam in eo materiam, qua sponte natura mouetur ad eam excernendam. Et sanè cum natura sponte haud quaquam irritata aliquam mouet excretionem, per maxime id agit in die decretoria, vt ait Galenus primo de Decretoriis diebus, ideo spontinam hanc euacuationem natura committendam expectabit in die iudicationis, & hæc perpetuo bona erit, neque naturæ pro ea spontina vomitione medela aliqua condonanda est, quoniam decretoria est, & hanc mentem habuit Galenus primo Artis curatiuæ ad Glauconem, cap. decimo quarto vbi ait. In dolore capitis qui vomitum decretorium significat non remedia quærenda sunt, & in libro quos euacuare oportet, dixit Galenus. Verùm quoties natura euacuationem absoluit, nulla opus est medicina, igitur à materia decumbente in ventriculo, etsi morbus salubris sit, plenius calefacta, insurgunt vapores ad caput, qui eius pelliculas extendentes dolorem capitis inducunt. At quoniam natura membri grauitata, & non irritata spontina vomitione, eam in die decretoria excernet, & erit hoc indicium futuræ ægrotantis salubritatis. Secundum adiecit indicium decretoriæ vomitionis, & dixit. Aut etiam tenebricosum aliquid ob oculos obuersari. At vbi forte materia quæ in ventriculo decumbit ex flaua bile fuerit, & syncera, vt ait Galenus atra facta ab ea contingunt fumosæ, & nigræ exhalationes ad cerebrum eleuari, quæ facili commixtione lucidos spiritus visiuos sui afficiunt qualitate. Quo fit, vt nedum his caput sensum doloris persentiat, verùm & apparitiones tenebrosæ per delatos spiritus à cerebro ad oculos contingant, vti proditum est iam, cum scripsimus de oculorum præsagiis, & quoniam morbi causa in ventriculo est, & morbus salubris existit, significabitur naturam sponte, & decretorie vomitionem admouere, & in die aliquo decretorio ægrum liberari alienis non adhibitis medicamentis, & vbi his tertium coibit indicium, quod est ventriculi dolor, sanè certius iudicium erit de admouenda vomitione in die decretoria, quoniam morbus est salubris. Et scire debes, & capitis dolorem, & fuliginosas ac tenebrosas exhalationes ventriculum capiti cõsentire, at non solùm, sed quippe vt ait Galenus tertia Prædictionum sectione, commento trigesimo secundo. Tales exhalationes à pulmonis sedibus oriri posse, quoniam & biliosum quoddam atque atrum in pulmone accumbere potest, à cuius sedibus similes exhalationes per expiratum aërem ad caput deportari possunt, & pariter illud afficere, vt doleat, & quid tenebrosum oculis obuersetur, sed hæc inter se dissident, quoniam quæ à pulmone sunt, aut sine dolore ipsius, aut admodum obscuro prodeunt. Quæ verò à ventriculo cum dolore cordis, id est hostioli stomachi eleuantur, solitum enim à veteribus fuit os stomachi cor nominari, vt supra præscriptum est. Et hoc habes à Galeno octauo de Compositione medicamentorum secundum locos, cap. penultimo, & quarto Aphorismorum, commento sexagesimo quinto, cui exhalationes illæ accidentes, aut biliosi humores in eo accumulati ob neruos à cerebro ad ipsum peruenientes sensus doloris plurimum percipitur. At cum morbus sit salubris, eo oris ventriculi indicio significatur naturam sponte vomitionem iudicatoriam secundum ordinem dierum decretoriorum admouere debere. Cæterum adiecit Hippocrates. Si cum habitis indiciis algor, seu rigor prehendit, seu cœperit ægrum, cum per rationem rigoris indicetur copia choleræ abundantis, quæ deinceps calore expanso ad stomachum means, nedum ocyssime admouet biliosam vomitionem, verum & ipsius bilis maiorem copiam excernit, magisque indicium

hoc certius indicabit, si hypochondriorum partes frigidæ dignoscentur, significatur enim maiorem bilis copiam ab his ad ventriculum raptum habere. Quo fit, vt citius contingat vomitio biliosa, atque copiosior, adiecit autem Hippocrates præsidium, quo vomitio talis & celerius, & copiosius continget, si eo tempore quo bilis ab hypochondriis ad stomachum peruenerit, æger aliquid biberit, aut esitet vomitionem adiuuantem, ad eamque irritans virtutem expultricem ventriculi ad bilem vomitu propulsandam, at quoniam morbus est salubris, indicium hoc admodum salubre erit, quoniam vomitus, qui in principio fit accessionis, aut parum post, excernens bilis multitudinem eiusdem minuit ardescentiam, ne adeo corpori febrienti noxia extiterit. Verum enimuero vt ait Galenus commentario secundo primi Hippocratis de Morbis popularibus. Vomitiones potissimum hæ viris, & mulieribus accidunt in tertianis. Minoribus verò natu accidunt cum in illis, tum verò maxime in febribus continuis, aut in germanis tertianis, quarum adinuicem comitantur accessiones. Dixit enim Galenus in libro de Rigore vomitus biliosos sequi rigores, ipsosque febres soluere tertianas, quorum rationes etiam intellige à Galeno quarto Aphorismorum, commento quinquagesimo octauo. Ait enim ob flauam bilem, quæ per membra sentientia defertur motu veloci fieri rigorem, post quem videlicet & alui absoluuntur, & sudores, & vomitus biliosi superueniunt: Bilis igitur, ex qua febris ardens habuit ortum expurgata, soluitur febris: nam febrem ardentem fieri nouimus, quando æstiuo tempore venæ exsiccatæ acutos, ac biliosos ad se liquores attraxerint. Addidit autem Galenus alterum indicium ad uomitionem decretoriam agnoscendam, videlicet, inferioris labri tremorem, ob hoc quoniam vna est tunica, quæ toti ventriculo & gulæ, atque linguæ, & palato, & ori adhæret. Vbi igitur à bile collecta in ore ventriculi, os ventriculi mordetur, nocumentum consentit ori maxime quippe labro inferno ob propinquiorem colligantiam. Quo fit, vt tristetur magis, & tremat ait enim hoc Galenus secundo de Symptomatum causis cap. secundo.

XXXIII.

Si quibus horum cœpit dolere primo die, quarto premuntur magis, septimo uindicantur. Plærique eorum incipiunt dolore vexari tertio die, quinto fluctuant magis, deinde vindicantur nono, aut vndecimo. Quòd si quinto die incipiant dolore vexari, & alia quoque secundum rationem ipsis ex prioribus accidant, quartodecimo morbus finietur.

Cvm spontinæ, ac decretoriæ vomitionis indicia plura prouentus eius numerauit Hippocrates. Quorum primum est, capitis dolor febricitantis febre non exitiosa, in hoc sermone per rationem prouentus doloris capitis enarrat quam & quo tam diem capitis dolorem absolui contingit. Pariter quo die decretorio insurget vomitio spontina, & dolor capitis absoluetur, & per eam febriens liberabitur, & dixit. Si quibus horum videlicet, febri non exitiosæ, & tenebrositati ob oculos obuersanti, & dolori ventriculum infestanti, rigorique prehendenti, pariter & inferiorib. hypochondriorum partibus, dolor capitis febricitantem cœperit primo die inuadentis febris, ii talibus indiciis affecti, quarto die premuntur magis, atque dolor capitis concrescet, quoniam primus dies per quatuor in diem septimum decretorium iudicabitur. Non ab re igitur dixit Hippocrates septimo vindicantur. Quo fit, vt si primo die febris caput cum aliis indiciis doleat, his omnibus concrescentibus quarto die, quoniam morbus est salubris, & in die decretorio solubilis, cum vere decretorius sit dies septimus, in eo expectabis spontinam vomitionem, & ægritudinis abolitionem, vbi verò dolore incipiunt vexari, tertio die, & quinto fluctuant magis, id est fluctibus agitantur, seu magis vexantur, nono, aut vndecimo die spontinam vomitionem expectare conuenit, transitus enim

A enim iudicationis vomitionis ſpontinæ aut citius, aut tardius fiet vno die, quàm ſeptenarius terminus. Neque hoc abſonum eſt, quoniam dies tertius, vt ait Galenus non per quartam, aut ſeptimam circuitionem habet indicationem, niſi illam, quam habent dies intercidentes. Quo fit, vt tertius dies cum quinto indicent decretoriam vomitionem in nono, aut vndecimo die, & ęgrum liberari, non quippe ita repente, & fide liberari, cum ii non adeo fidentes decretorii, vti ſeptimus, & quartus decimus, vt ait Galenus primo de Diebus decretoriis, cap. quinto: & commentario ſecundo primi Hippocratis de Morbis popularibus. Vbi verò quinto die cœperit capitis dolor adhibitis ſecundum rationem prioribus indiciis, quartodecimo die vomitionem ſpontinam expectabis, & ægri liberationem, quæ ideo tarda eſt, quoniam materiam minus calida exiſtit, quæ tardius ad criſim mouetur, eſt enim decimus quartus dies extremum iudicationis acutorum ſimpliciter, vt ait Hippocrates ſecundo Aphoriſmorum vigeſimo tertio.

B

XXXIIII.

Hæc accidunt viris, & mulieribus potiſsimum in tertianis. Minoribus natu accidunt etiam in illis, magis verò & in febribus continuis, & in veris tertianis.

QVIBVS vomitiones decretoriæ, & quibus morbis permaxime contingant, enarrat Hippocrates, in præſenti dictione, & dixit. Quòd hominibus in ætate ſummi vigoris conſiſtentibus, in qua hi maſculi, & hæ femellæ nomen viri, ac mulieris ſibi vendicarunt. Sunt quibus maxime contingunt ſpontinæ vomitiones, atque indicia futuras illas vomitiones ſignificantia. At notatu dignum eſt, Quòd homines tunc ſibi ex ratione ætatis viri appellationem vendicant à vi, eo quòd viribus, & robore præſtent, atque auidiores veneris ſunt, ita & mulier proprie dicitur, quæ virgo non eſt, aiunt enim iuriſperiti de Contrahenda emptione, C Quòd ſi ego me virginem emere putarem, cum eſſet mulier, emptio non valebit. Hoc autem contingt in ætate vigentis vigoris, in qua & viri, & mulieres collatione ad ſexum, & ætatem, plurimum bile abundant. & id magis viris, & mulieribus eueniet, vbi febribus vexabuntur tertianis, quarum natura bilioſiſsima eſt, minoribus verò natu his, qui in ætate adoleſcentiæ ac crementi conſtituti ſunt, etiam accidunt ſpontinæ hæ vomitiones, non quippe in omnibus, ſed in his, qui tertianis corripiuntur, cum enim ætas crementi maiori ſanguinis copia abundet, quàm bilis, vt ait Galenus primo Aphoriſmorum, commento decimo quarto, per eorum naturam, atque ætatem vomitiones ſpontinæ his non euenient. Vbi verò ii natu minores tertianis febribus detinerentur, ob earum naturam bilioſam facile in talem peruenient vomitionem. Propterea adiiciens Hippocrates in quibus morbis vomitiones hæ ſpontinæ, ac decretoriæ potiſsimum contingant, dixit. Magis vero in febribus continuis, id eſt in morbis acutiſsimis, qui non ſine continua febre exiſtunt, vt ait Galenus ſecundo Aphoriſmorum, commento decimo nono, & D ſeptimo Aphoriſmorum, commento primo & in veris tertianis, quorum morborum quilibet bilioſiſsimus eſt, vt ait Galenus primo dé Differentiis febrium, & tertia Prædictionum ſectione, commento trigeſimo quarto. At in aliis morbis ab his, & in ætatibus, quæ deinceps ſunt à prædictis ob earum frigiditatem non accumulantem bilis copiam, vomitiones ſpontinæ, & decretoriæ haud quaquam contingunt.

XXXV.

Quibus per talem febrem dolet caput, & pro tenebris ob oculos offuſis hebetudines ſubeunt oculorum, ac ſplendor obuertitur, & pro ventriculi dolore circa ilia, aut leua parte, aut dextra aliquid contenditur, neque cum dolore, neque cum inflamatione ſanguinem de naribus in his fluere pro vomitione expectan-

dum eſt, magis verò & in adoleſcentibus ſanguinis fluorem expe A
ctari oportet. Agentibus verò trigeſimum annum, aut etiam adul
tioribus minus: ſed vomitionem talibus expectari oportet.

FORMVLAM criſis permutationis adiecit Hippocrates in hoc ſermone, in ea dem quippe febre effectæ, & in futurum agnoſcendæ per nouiſsima indicia, quæ in eadem febre ſalubri inſurgunt, vice eorum indiciorum, quæ iam apparuere in eadem prioris ſermonis ſalubri febre, in qua iudicationem cognouimus fieri per propria indicia futuræ excretionis per vomitionem ſpontinam, ac decretoriam, & notatu dignum eſt, vt iam proditũ eſt, & ſecundo de Criſibus enarratum. Quod vbi in quodam morbo expectabitur criſis, vti per excretionem quandam, ſi criſis futuræ in alteram permutari queat, rationi conſentaneum eſt in eodem morbo talem criſis permutationem fieri debere, cum morborum numero, aut ſpe cie diſsidentium non ſint criſium permutationes, ſed cuiuſque eorum cum ſint propria indicia prouentus ſuæ criſis, Itaque ſuam expectabit criſim, & non alterius morbi alteram, igitur non ab re dixit Hippocrates: Quibus per talem febrem dolet caput. & dixit Galenus talem dixit febrem, qualem inter initia ſermonis, dixit, ſi quis in febre non exitiali dixerit caput dolere. Igitur criſis ſiue fiat, permu teturque in alteram futuram excretionem, vt in hoc ſermone exemplo docuit Hip pocrates, ſiue per abſceſſum, vtraque in eodem morbo fieri contingit, dixit igitur. Quibus per talem febrem non exitioſam ab initio huius ſermonis dictam, caput doleat, & pro eo, quod obſcurum quiddam præ oculis apparebat hebetudines ſubeunt oculorum, id eſt carentiæ acuminis viſus, adeo, vt viſus obtuſus, & piger, & tardus fiat, ac ſplendor obuertitur, id eſt ad modum ignis corruſcantis ob oculos obuerſetur. At pro ventriculi dolore, id eſt pro morſu oris ſtomachi, in præcor diorum verò dextra, aut ſiniſtra parte aliquid contenditur, nullo quippe in his par tibus præter tenſionem apparente dolore nulla exiſtente inflammatione pro futura decretoria vomitione, ſanguinis fluorem è naribus expectari oportet motu decretorio, & ſecundum ordinem dierum decretoriorum, & hanc decretoriam ſan guinis eruptionem per rationem permutatæ criſis magis in adoleſcentibus expectari conuenit, cum iam proditum ſit huiuſmodi ætatem ſanguinis copia abundare, & ſatis tenuis ad ſuperiora apti eleuari. In his verò, qui trigeſimum ſuæ ætatis annum agunt, & his ſenioribus, non adeo ſanguinis è naribus fluorem expectabis, quoniam incipit hæc ætas algeſcere, & ſeniores iam in effectu frigeſcere, minus conuenientes ſanguinis generationi, & eius è naribus excretioni, ii verò ſenio res iiſdem apparentibus indiciis vomitiones dictas magis quæ ſanguinis fluorem expectabunt. Quòd ſi ex pulſu pleno, & magno cum prædictis indiciis in ægrotan te ſignificationem cœperis certior tunc præſagire poteris, ſanguinem è naribus erupturum fore. Vbi verò adhuc cum habitis indiciis pulſum percipies non plenũ, neq. magnum ſed celerem, aut in motionib. tardum, non expectabis tunc fluorem ſanguinis è naribus, ſed ante vertetur criſis ad bilis excretionem, aut pituitæ, vel melancholię, vt clare intelligere poteris à Gal. ex libro de Pręſagitione ex pulſibus.

B (margin) C (margin)

De conuulſione. D

XXXVI.

Pueris conuulſio accidit, ſi febris acuta fuerit, nec aluus deiiciat, ac vigilent, paueant, lugeant, colorem mutent, & viridem, aut liuidum, aut rubidum trahant. Hæc igitur nuperrime editis pueris promptius accidunt ad ſeptimum vſque annum. Adultiores verò pueri, virique non in febre prehenduntur conuulſiones, niſi aliquod indicium extitit validiſsimum, ac deterrimum, qualia per phrenitidem accidunt.

Cum

A CVM iam proditum sit ab Hippocrate de conuulsione in aliquibus corporis partibus, præsertim musculis motui obseruientibus contingente. In hac dictione edocet præsagire de futura conuulsione, quæ non vnam partem corporis, sed totum infestabit, & dixit. Pueris conuulsio accidit, si febris acuta fuerit, sed quæ dicuntur ab Hippocrate primo de Morbis vulgaribus, & à Galeno commentario secundo in animo habebis, intelligesque ipsum loqui de conuulsione sicca: ait enim Hippocrates. Multos conuulsiones, & maxime pueros ab initio tentabant, & febricitabant, febribusque conuulsiones succedebant. dixit verò Galenus quarto Aphorismorum, commento quinquagesimo septimo, quascunque conuulsiones, quæ ad febres ardentes consequuntur, has par est fieri ex siccitate, & hoc quippe clare contingit, quoniam humidum puerorum admodum tenue est aptum ab ardescente calore febris facile absolui, & vndique neruosæ partes exsiccari, atque conuelli. Rectius autem dicendum puto, puerulos ipsos conuulsione per repletionem facile corripi, & hanc mentem habuit Galenus tertio Aphorismo
B rum, commento vigesimo quinto inquiens. Pueros ipsos plenum habere corpus, & superfluitatibus abundans ob crudum in his alimentum, & plurimum, inopor tunoque tempore esitatum, nihil aliud viuendo agnoscentes præter esitandi commoditatem, vt ait Galenus tertia Prædictionum sectione, commento trigesimo sexto. Alteram attulit causam Galenus, qua facillime puerulі conuulsionibus offenduntur, ait enim tertio Aphorismorum, commento vigesimo quinto. Puerulos conuulsionibus ideo facile corripi, quia in his neruosę partes nondum satis validæ sunt. Eandem quippe causam meminit Galenus commentario secundo primi de Morbis vulgaribus Hippocratis inquiens. Pueri autem propter neruosi generis infirmitatem cõuulsionib. sunt oportunissimi. Et idem sensit Galenus tertia Prædictionum sectione, commento trigesimo sexto dicens. Omne enim neruosum genus in pueris debile est, quoniam etsi in duabus facultatibus regentibus corpus, vitali scilicet & naturali, vigentiores sint, in tertia tamen videlicet animali motiua ob proximitatem, quam tenent ad prima semina, imbecilliores existunt, ob quam
C rem promptissime conuelluntur. At quoniam adiecit Galenus, & rursus ad habitum naturæ facillime remeant, palam est in pueris conuulsionem potissimum fieri ex repletione, & quamuis in pueris conuulsiones sequantur febres acutas, non quippe ardentes, & exsiccantes, sed excalefacientes, & eliquãtes humidum eorum, quod permeans ad neruosas partes, in his replendo conuulsionem procreant, quæ facile absolui potest calore febris non ardentis, sed acute calefacientis, & temporis processu humidum neruosi partibus imbibitum absoluentis, iuxta modum enarrationis Galeni quinto Aphorismorum, commento quinto ad sententiam Hippocratis agens, dicentis: si ebrius quispiam repente obmutuerit, conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, certius autem futuræ conuulsionis indicium erit in pueris, vbi cum febre acuta aluos duras habuerint, ob alui quidem duritiem abundabunt, replebunturque superfluitatibus pueri, quæ ad neruosas partes decumbentes conuulsiones inducent. Nec nobis oppugnat, si pueri cum dentire incipiunt, & febre, doloreque, ac inflammatione vexantur, humidas aluos habere consonùm
D sit, ob crudum alimentum, quod difficulter concoquitur, & distribuitur. Verùm enim cum Hippocrates dixit. Pueros aluos duras habere, id solum ad conuulsionem referatur, vt ita dicat, Vbi pueri dentire incipiunt cum febre acuta, & aluos duras habent, conuulsioni oportunissimi sunt, quoniam retentæ superfluitates ob non firmam facultatem in his partium neruosarum ad eas peruenientes, in eisque decumbentes conuulsione obnoxii sunt, & hic est sermo Galeni tertio Aphorismorum, commento vigesimo quinto. Cæterum adiecit, vigilent, paueantque. Vigiliæ inquam ipsis nequaquam sunt assuetæ, vt qui maiori temporis parte dormiant, inest enim somni abundantia, & multitudo ipsis maxime secundum naturam. Quod si vigilent, hoc quippe erit ob passiones, quæ ipsis infantibus contingere solent, quas numerauit Galenus tertio Aphorismorum, commento vigesimo quarto & tu vide. Aliam autem causam attulit Galenus septimo Aphorismorum, commento decimo octauo, cur superfluens vigilia conuulsionem inducat, hoc ideo, quoniam sanguinem biliosiorem reddit, qui mordens neruosas partes noxam con

ſentit principi parti, & morbus conuellitur. Pauores etiam infantibus ob multum ſomnum inſunt, terrenturque, præſertim iis,vt ait Galenus, qui natura edaciores ſunt, multo enim ſomno eos occupante contingit aliquando loca ad ventriculum attinentia, ſenſu quidem vigere, natura autem imbecillia fore. Quo fit, vt cibus corrumpatur, & vitioſi, ac contumaces humores progignantur, qui grauitantes, mordenteſque os ventriculi nedum in puerulis, verum & in perfectis, per ſomnos terribiles conducunt imaginationes,qui euigilati terreantur,lugeantque. Cæterum adiecit, colorem mutent, & viridem, aut liuidum, aut rubidum trahant. Sane mutatio in colorem non naturæ conuenientem vitioſos indicat humores in corpore abundantes, qui in neruoſis partibus accumbentes, conuulſioni ex plenitudine ſunt oportuni. Igitur meritò dixit Hippocrates. Pueris accidere conuulſiones, ſi febris acuta fuerit, nec aluus deiiciat, ac vigilent, paueant, lugeant, colorem mutent, & viridem, aut liuidum, aut rubidum trahant. Deinceps Hippocrates ſtatuens terminum timoris prouentus conuulſionis in pueris dixit. Hæc igitur dicta de futura in pueris conuulſione, & eius indiciis,certam obtinent veritatem in pueris nuperrime editis, donec ad ſeptimum peruenerint annum. Quoniam ii humoribus crudis abundant, quibus corpus eorum nō paucis implentur ſuperfluitatibus, cum plus edant, quàm concoquere poſsint. Quo fit, vt eo in tempore promptiores ad conuulſiones ſint pueri: qui verò adultiores ſunt pueri, atque etiam viri, etſi febriant non quippe conuulſione prehenduntur: tum quoniam ii in calore vigentiores ſunt, & in edendo moderatiores, quo fit, vt melius alimentum concoquant, & pauciores multiplicent ſuperfluitates, quibus à conuulſionibus immunes reddantur, niſi aliquod indicium deterrimum illis adfuerit, maioris quidem valoris, quàm paucitas ſuperfluitatum, & valentior concoctio, vti phrenitis, qua noxa infertur principi parti, ob quam plerumque totum conuellitur corpus, vt ait Galenus in libro de Rigore, ac conuulſione.

XXXVII.

Conualituros, morituroſque pueros, & alios ſcrutari conuenit omnibus ſignis, pro vt in ſingulis ſingula relata ſunt.

CVM quandoque contingat pueros conuulſione perituros,quandoq. verò conualituros, pariter quoque & alios pueris ſeniores, vt proxima dictione perſcriptum eſt, in hoc ſermone Hippocrates vt vetet medicorum errores, qui ad pauca animaduertentes enuntiant conualiturum periturum,& contrà,indicat quæ à medicis ſcrutari valeant, vt ii rectius præſagire poſsint, conualituros ſanari, ac perituros mori, & dixit, medicos quàm diligentiſsime ſcrutari debere, conualituros ægros atque morituros, & pueros pariter & alios, ne quidem aſsidentes, & Hippocratem & ipſos medicos in ſuis præſagiis deceptores, atque mendaces pronuntient, & hoc quippe fiet, & ſcrutatio complebitur, vbi videlicet medicus ſingula relata iam ſupra, quæ & valetudini, & ægrotantis neci attinent, referantur ſingulis indiciis ſecundum exquiſitiorem veritatis modum præſagitionis futuræ ſalutis, ac necis, animoque aduertere, quòd ad futuram ſalutem præſagiendam omnia bona requiruntur indicia, ad mortem vero aliqua ſufficiunt deterrima, vt ſupra proditum eſt.

XXXVIII.

Hæc intelligo de morbis acutis, & aliis quicunque ex his conſiſtunt.

HVIVS dictionis ſententiam nedum in ſerie præſentium verborum diſputauit Hippocratis verum & pluries ſupra meminit, atque huius tertiæ Prædictionum ſectionis ſermone vltimo, & dixit, quod in pueris, & aliis his ſenioribus, qui ex morbis conualituri ſunt, aut morituri, & in his præſagia ad ſalutem,& mortem afferenda ſunt.Hæc coniectari conuenit per morbos acutos, atque per eos qui ex de-

A ex decidentia ab his in longum porriguntur, exemplo autem hoc induxit Hippocrates vt ait Galenus tertia Prædictionum sectione, commento trigesimo octauo inquiens. Commemorat enim Hippocrates quadragesimum diem, atque sexagesimum suppurationemque, & aquam inter cutem, nec non febrem quartanam. Egit autem hoc Galenus, vt à numero dierum indicaret Hippocratem in summa præsagitionum non solum animum habere ad acutos morbos, qui quartodecimo die, aut vigesimo iudicantur, sed ad eos etiam ab his decidentes, qui in quadragesimum, aut sexagesimum protrahuntur, & deinceps, vt supra edocuimus. Verum etiam hoc fecit, vt à numero morborum indicaret doctrinam præsagiorum, quam nobis tradidit, non tantum vim habere in morbis acutis simpliciter, verum etiam in diutinis, eis quippe, qui ab acutis ortum traxere, merito igitur dixit Hippocrates. Hæc intelligo de morbis acutis, & aliis quicumque ex his consistunt.

XXXIX.

B Oportet eum, qui sit rectè præsensurus sanitatem, ac mortem, & in quibus morbus pluribus diebus fatigaturus est, & in quibus paucioribus indicia ediscendo omnia interstinguere existimando vires eorum inter se, quemadmodum scriptum est, tum de aliis, tum de vrinis, & screationibus, vbi pariter pus, bilemque exscreet.

QVAE ab Hippocrate in hoc sermone dicuntur, non sunt æstimanda esse de essentia doctrinæ Prognosticationis, quoniam quæcunque nunc dicuntur singulariter iam prodita sunt, atque exacte enarrata, sed sane à nobis habentur pro complemento bonitatis, & ornatus eiusdem Prognosticæ inquisitionis, indi-
C catque Hippocrates per hanc dictionem per rationem cuiusdam epilogi sola mente, soloque animo comprehensi omnia quæ de morbis salubribus, atque insalubribus, atque de eorum præsagiis, bonis, malisuè perscripta sunt, & huic alludit Galenus tertia Prædictionum sectione, commento trigesimo nono inquiens. Per hanc dictionem censuit Hippocrates considerande esse exquisita ratione omnia quæ in ægris existunt, & dixit. Oportet eum, qui sit recte præsensurus sanitatem, ac mortem, idest, qui recte præsagire volet ægros conualituros, atque morituros, & in quibus morbus pluribus diebus fatigaturus sit, id est in quibus morbus in longum porrigendus est, & in quibus paucioribus, id est temporis minoris parte duraturus, indicans huic doctrinæ Prognosticæ subiici morbus acutus, ac diutinus, originem ab acutis trahens, oportet videlicet eum indicia omnia & salutis, & mortis, ac morbi prolixitatis, ac breuitatis ediscere, optimeque ea perpendere, & inuicem interstinguere, vt facile in eorum iudicationes, ac exquisite peruenire valeat, ita vt eorum indiciorum vires quales, & quantas fuerint nedum collatio-
D ne eorum ad morbos, verùm & inter se ea conferendo dignoscat, quæ eorum valentiorem habeant vim, & quæ tepidiorem ad iudicium inferendum futuræ salutis, & mortis in morbis, & longitudinis, aut breuitatis eorum, & vt agnoscere queat, si quæ eorum tantum ad iudicationes sufficiant, & huius rationes, aut ipsa cum aliis coëuntia, quemadmodum præscriptum est in hac doctrinæ Prognosticæ summa. At non solum indicia scrutari oportet, quæ à rei substantia sumuntur, vt iudicationis prouentus in morbis certe dignoscatur, verum & in aliis, quæcunque extrinsecus inspiciuntur eidem iudicationi adminiculantia, vti in vrinis, & deiectionibus, atque sputaminibus, cum quibus & pus, & bilem ægrotus exscreet. Quòd si hæc omnia quispiam diligentissime perpendat, dubio procul iudicationes morborum citra errores adipiscetur. At quoniam per nominum significationes, & exemplorum iam supra præscriptorum indiciorum summatim à Galeno in tertia Prædictionum sectione, commento trigesimo nono perspicue enarrata sunt, Ideo ne in verborum iteratis dictionibus accusandus veniam, contentaberis his,

quæ luce clara perſpicua ſunt, & à Galeno enarrata, & tu vide & ego ad ſequentem condeſcendam orationem. A

X L.

Oportet quoque impetum ſe inuulgantium morborum cito conſiderare, nec non tenere temporis conditionem.

INDICAT Hippocrates in hac oratione, quæ coniectari oportet medicus, vt citra mendacium præſagire valeat de prouentu criſis in morbis ad ſalutem, & mortem, aut ad eorum prolixitatem, aut ad celerem terminationem animo habito ad accidentia prænoſcenda, quæ contingunt ex inſultu morborum ſe inuulgantium, & præſentium, atque futurorum, & dixit, oportet medicum, qui morborum accidentia prænoſcere cupiat, vt ea in criſis prouentum deducat, cito conſiderare impetum, ſeu inſultum morborum in vulgum graſſantium. Quorum cauſam dixit Galenus, commentario primo, primi Hipppocratis de Morbis popularibus ex B
Hippocratis ſententia in libro de Natura humana fore aërem, qui cum maxime nobis offeratur tum ad ſanitatis tutelam, tum ad morbum profligandum, vt primo de ſanitatis tutela, & tertio Artis medicinalis dixit Galenus, non immerito dixit Hippocrates cito conſiderare, quæ enim attinent temporum conſtitutionibus diligentiſsime, ac ocyſsime ſcrutari ad morborum, & accidentium eis aduenientium cauſas debere nulli dubium eſt, vt ait Hippocrates in libro de Aëre, aquis & locis, & ob hanc rem dixit Hippocrates: nec non tenere temporis condicionem, quartam enim vtilitatem præſagitionis in morbis præſertim vulgaribus quiſpiam coniectare poterit ex ſententiis plurimis Hippocratis in libro tertio Aphoriſmorum, & in primo de Morbis vulgaribus. Sanè in eius ſecundo commentario Galenus demonſtrat quantæ commoditatis, atque vtilitatis ſint prænotiones in morbis vulgaribus, animo habito ad anni diuerſas conſtitutiones. Præſertim quoniam morbi vulgares peſtilentes quandoque fore, quis fateri debet. Dixit enim Gal. commentario tertio tertii Hippocratis de Morbis vulgaribus. Cæterum quicumque C
vno in loco multos morbus inuaſerit, vulgaris hic vocatur, qui ſimul ſi hoc habeat, vt multos perimat, peſtis eſt. At vtramque hanc affectionem, & vulgarem, & peſtilentem vna dictione decernit Hippocrates tertio de Morbis in vulgum graſſantibus, inquiens, ex qualibet morborum, quos recenſuimus ſpecie complures, ægrotabant, & moriebantur exempla autem, quæ Hippocratis ſermonem dilucidant, & quæ à nobis perſcripta ſunt, facile decernunt, attulit Galenus duabus in rebus tantum, vt per ea in aliis normam habeamus, quæ & in ſententiis, & libris de Morbis vulgaribus ab Hippocrate prodita fuere. Primum quippe eſt in fluore ſanguinis è naribus. Vbi enim cum aliis ſignis quibuſdam promittentibus fluorem ſanguinis è naribus, tempus vernum fuerit magis ex temporis conſtitutione, calida quippe, & humida ſanguinem gignitiua, pronuntiabitur è naribus ſanguinis fluor. At vbi condicio præſentis temporis affuerit calida quippe, & humida, adhuc liberius, ac certius ſanguinis fluorem expectare poteris: adhuc ſi duorum, vel trium temporum conſtitutio calida, & humida fuerit adauctis cauſis ſanguinem progignentibus, permaxime ſanguinem fluere debere prædices. D
Vbi autem cum ſignis futuri ſudoris decretoriè ex ſecundo exemplo certius de ſudore futuro præſagire volueris, adiunge his à temporis conſtitutione indicium ambientis aëris imbricoſi, & certius futurum expectabis ſudorem, igitur vti in his, ita & in pleriſque aliis Prognoſticis morborum indiciis, cum quibus ſi indicia à temporis conditione ſumpta in vnum coëant, nedum ſudoris, aut ſanguinis fluoris præſagitionem maiorem expectabimus, verùm & in omnibus aliis morborum, & accidentium indiciis à temporis condicione adminiculatis, magis, & maxime in his decretorias præſagitiones expectabimus.

A *De signis, & indiciis quo nam modo differant inter se, & ita aliqua de temperie regionum.*

XLI.

Probe vero peritum esse oportet de indiciis, ac signis aliis, sciendumque, vt quouis tempore mala malum, bona bonum denuntiant.

CVM morborum præsentiones maxime perficiantur ex indiciorum notitia, nedum collatione ad morbos, quos indicant, verum & eorum inter se conferentia, vt iam perpensum est, non ab re Hippocrates in hoc sermone medicum excitat ad dignoscendum indicia certa morborum, & accidentia his aduenientia cum aliis omnibus signis, quibus eorum prænotiones recta inquisitione in optimam morborum iudicationem perueniant. contingit enim medicum per signa, & accidentia iudicare, cum vltra sensum suas non expediat cognitiones, & dixit. Medicum oportere probe peritum esse de indiciis certis, & signis aliis, quibus facile ducatur per rationem à posterioribus in qualitatis morbi dignotionem, & in exquisitam eius iudicationem. Et hoc quippe non solum semel, & in vno tempore, vel in vno morbo, sed perpetuo, & in quouis anno, & tempore, atque in omni morbo, per iudicationem finituro, vt supra præscriptum est. At & vt videlicet, quisque sciat quod omnia mala indicia, aut signa malum denuntiant, & bona bonum. Ea enim quæ mala sunt per rationem suæ malitiæ nunquam in bonum aliquod mutabuntur, neque quod bonum est per rationem, qua bonum est, nequaquam in malum transibit, cum ex ratione contrariorum, vnum sit alterius propulsiuum, vt dixit Aristoteles quinto Naturalium auscultationum. Quandoque tamen contingit, vt per rationem iudicationis mala accidentia alicuius boni sint denuntiatiua, vt prolixiori sermone enarrat Galenus tertia Prædictionum sectione, commento quadragesimo primo: scire tamen debes, quod quæ à Galeno dicuntur in hoc commento de diuersa duorum nominum videlicet indicii, & signi significatione, & de modo, quo in significatione conueniunt, cum ab ipso longioribus verbis nedum hic, verum & supra prodita sint sæpius, ne multiloquens videar in expositione verborum Hippocratis breuitate congaudentis, ea & si clara luce perspicua sint, tibi relinquo inspicienda: Scire tamen te conuenit. Indicium ex propria significatione, rei futuræ prouentum ostendere, cum certitudine & scientia, signum verò cum quadam coniectura certudini proxima, & si ex comuni significatione idem ostendere videantur.

XLII.

Constat, vt in Lybia, in Delo, in Scythia, hæc prædicta signa vera sint.

CVM proxima præcedenti oratione enarrauit Hippocrates qualem, ac quantam vim certa indicia, ac signa habent in morborum iudicationibus ad salutem, aut mortem, ac ad morbi prolixitatem, vel celerem terminationem, conferendo ea nedum ad morbos iudicaturos, verum & ad se inuicem, eorum viribus optime perpensis, vt proditum est, at & in quouis anno, & quouis tempore, vtrique ea referendo, morbo videlicet & inter se. In hoc sermone eadem indicia certa, aut signa alia eandem obtinere facultatem collatione ad terram, & regionem, quæ ad anni, & temporis constitutionem reducuntur, & dixit. Hæc præscripta signa constat maxime vera esse in exquisita morborum iudicatione, si in qualitatibus simillima fuerint terræ, ac regioni, vti si fuerint signa, quæ merito suæ abundantioris caliditatis, sanguinis fluorem, aut sudorem iudicatoriè significent, vbi talia in terra, & regione calida extiterint, vti in Lybia, certior, ac exquisitior si-

gnificabitur futura iudicatio per ſanguinis fluorem, aut per ſudorem, eſt enim Lybia totius orbis tertia pars quam & Africam nominant, ab Aſia quippe Nilo fluuio, ab Europa verò mari mediterraneo diuiſa, cuius temperaturam calidam, & admodum ſiccam aiunt. Pariter quoque ſi ſigna extiterint frigida pronuntiatiua ſqualentis futuræ febris, ſi in terra, vel regione adfuerint intemperie frigida, illis ſimilibus, dubio procul ex terræ, aut regionis conditione magis, & celerius indicationis ad ſqualentem febrem, aut ad aliquem morbum frigidum, ſeu accidens ſimile temperantiæ regionis adminiculantis ad futuram iudicationem rei conſimilis contingentis, vti in Scythia, quæ Regio Septentrionalis eſt. Diuiditur enim à Tanai fluuio, & pars vna reſidet in Europa. Altera verò in Aſiam protenditur, quæ temperantiæ frigidæ eſt. Vbi verò ſigna in qualitatibus moderata adfuerint in ipſis iudicationibus, adminiculantur à terræ conſtitutione moderata, vt in Delo contingit. Eſt enim Delos inſula maris Aegæi inter Cyclades clariſsima, quæ moderata eſt in ſuis qualitatibus vt ait Galenus tertia Prædictionum ſectione, commento quadrageſimo ſecundo.

XLIII.

Sanè itaque ſciendum eſt, vt in his ipſis terris multo plura conſequi nequaquam difficile ſit, ſi quis ediſcendo ea iudicare, & rectè colligere ſciat.

ADMONET Hippocrates medicum probe peritum debere eſſe, nedum in morborum dignotionibus, & accidentium his euenientium, atque neque ſolum in certis indiciis, & aliis ſignis iam perſcriptis, neque ſolum in terris ipſis, atque regionibus, ſed cum nequaquam difficile ſit ex ipſis terris medicum multo plura conſequi, vti quæ ex aëre, lociſque, & aquis ſumuntur, vt indicat Hippocrates in libro de Aëre, locis, & aquis. Ideo quæcunque talia fuerint ad ea animaduertere oportet, ea quippe ediſcendo, vt rectè ſciat omnia huiuſmodi ſigna colligere in ſua ſignificata, eaque præſentire, & iudicare ſecundum ordinem dierum iudicationis ipſorum morborum ad bonum, aut malum. At ob hanc cauſam præſumet medicus omnes ſui præſenſiones, atque iudicationes ratam habere, ipſumque in his peritiorem eſſe, quoniam in præſcriptis conditionibus edoctus, & cum artificis natura, ac officium ſit minime oberrare, tamen cum in his conditionibus magna quandoque diuerſitas ſit, tum in earum ſubſtantia, tum qualitatibus, tum etiam in earum doctrinali inquiſitione, continget ipſum minus in præſentiendo errare, quàm qui ea non ediſcet, neque enim colligere, neque iudicare citra plurimos ſciet errores.

XLIIII.

Expetere verò oportet nullius nomen morbi, ſi non hoc loco perſcriptum ſit. Omnes enim, qui temporibus prædictis iudicentur his ipſis agnoſcas ſignis licebit.

IN hoc extremo ſermone indicat Hippocrates de quibus morbis in hac Prædictionum ſumma doctrinam egit non quippe in omnibus morbis animum habuit, quoniam non omnes morbi per criſim finiuntur vt morbi, diutini, qui reſolutione terminantur, aut abſceſſu, in hoc vero Prædictionum cumulo morbos decernit per criſim finituros, & ii morbi ſunt acuti, non ab re enim dixit Hippocrates prima Prędictionum ſectione, octauo: conſiderari conuenit hunc in modum per morbos acutos, & trigeſimo octauo dixit: Spirationis facilitatem exiſtimari oportet quàm magnam vim habere ad ſalutem in omni morbo acuto, qui cum febre infeſtet. Dixit quoque Hippocrates tertia Prædictionum ſectione, trigeſimo octauo. Hæc intelligo de Morbis acutis, & alii quicumque ex his contingunt. At vbi aliquando videatur Hippocrates loqui ſeorſum de vno morbo acuto, non

ideo hoc egit, vt cæteros alios neglexerit acutos, ſed, vt ait Galenus tertia Prædi-
A ctionum ſectione, commento quadrageſimo quarto hoc ideo id feciſſe, cum qui-
dam morbi peracuti præter alios propriis egerent præceptis, non ſeparans quippe
morbos alios acutos à præſenti Prognoſticationis doctrina, cum eos reliquerit
intelligendos, collocandoſque ſub communibus indiciis acutis morbis contribu-
tis. Dixit igitur Hippocrates nullius morbi nomen expetere, id eſt deſiderare opor
tet in hac Prognoſticationis ſumma, niſi perſcriptum ſit hoc loco, id eſt, in hac
ſumma, & ſunt acuti morbi, aut diutini ab acutis ortum habentes, quorum fini-
tionis tempus decernit, cum ſupra meminit diem termini eorum in quibuſdam
eſſe vigeſimum, in quibuſdam quadrageſimum, aut ſexageſimum, & deinceps ſe
cundum quod diuturniores ii morbi acutos ſequuntur morbos, qui etiam morbi
diutini ſecundum ordinem dierum decretoriorum per quatuor ad viginti nume-
rantur, quod non contingit in morbis ſimpliciter diutinis, ad quos nullum ha-
buit Hippocrates animum, primo, in hoc loco, & ſunt omnes morbi, qui in præ
dictis temporibus ſcilicet iudicatoriis iudicantur, agnoſcunturque ipſis ſignis ſu
B pra ſępius proditis, & ob hanc rem in his Prognoſticis ſignis ſermonis mei fi
nem imponam, dum annum vitę meę agebam ſeptuageſimum & vnum,
& Bononiæ percurrerem lecturæ meæ annos duos, & quinqua-
ginta. Ad Dei gloriam, qui in altiſsimis eſt, & vocem meam
audiuit, ac deprecationem meam, quam ab initio ope-
ris deprecatus fui, benigne ſuſcepit.

A # BENEDICTI VICTORII FAVENTINI THEORICAE LATITVDINVM MEDICINAE LIBER AD GALENI SCOPVM IN ARTE MEDICINALI

B ## *Caput primum de diffinitione, subiecto, & perfectione medicinæ.*

SVSCIPIAMVS quemadmodum scribitur commento primo libri Sectarum Galeni, cum scilicet magnum sit desiderium omni homini ad sanitatis factricem, & custoditricem artem medicinæ festinare, necesse est prius quid ipsa sit cognoscere, omnis enim res, quæ existit naturam habet propriam per ipsum quod quid est cognoscendam ex Aristotele secundo Posteriorum, cap. de diffinitione. In qua Plato veluti filios discipulos admonuit, dicens. Quia scire oportet si aliquid est hoc ipsum, quod dicitur; qui enim inchoat proprietatem aliquam, eius naturæ quid sit scire debet. Amantes igitur medicinam, &
C desiderantes eam cognoscere, festinantesque ad reicognitionem, dignum est prius naturam artis medicinæ cognoscere, quam nil potest nobis rectius, explicatiusque manifestare nisi diffinitio, iuxta illud secundi Posteriorum, & sexti Topicorum. Diffinitio est sermo adunatus omnium rerum naturam discernens, de qua diffinitione metaphorice loquens Plato, dixit. Diffinitiones ab his, qui in agris morantur, assumptas esse, sicut enim fine aliquo agros per semetipsos discernunt, ita Philosophi diffinitione ipsa communia secernentes, cum rem diffiniunt, eam ad proprium finem, & complementum ducunt. Nos igitur Medicinam diffinientes, dicemus cum Erophilo, & Galeno primo Tegni. Medicinam esse scientiam sanorum, languentium, & neutrorum. Et cum in diffinitione cuiuscumque artis, vt placuit Galeno in libro Sectarum, duo quædam sint. Vnum sub iacentia, Alterum verò perfectio. Ostendamus quid subiaceat medicinæ, & quid perfectionis habeat. Scire tamen prius oportet, quid subiacentia sit, & quid perfectio. Est enim subiacentia, in qua omnes, qui volunt artem suam exercere, labo
D rant, iuxta illud Aristotelis primo Naturalium textu, commenti sexagesimi, semper enim est aliquid, quod subiicitur, ex quo fit quod fit. Et huic hæret ratio Auerrois secundo Cœli, commento decimo nono. Perfectio autem est, quando perficitur opus, velut nautica ars subiacentiam habet ligna, acutos, picem, stuppam, & his similia, & perfectionem, quando perficitur opus nauis, vt quod vna ciuitas plus habet, ad aliam deferat indigentem. Naturalis quoque Philosophia subiacentiam habet, res naturales. Vult enim Philosophus omnium rerum naturam cognoscere ex Auerroe in prooemio primi Naturalium. Perfectionem verò simile esse Deo, iuxta illud Platonis de Philosophia loquentis: Philosophia est, simile esse Deo. Medicina quoque subiacentiam habet, quam quidam hominem arte sanabilem posuere. Quod irritamus, primo cum in diffinitione scientiæ debeat poni, vel subintelligi subiectum, est enim scientia accidens, cuius esse est per subiectum ex septimo Metaphysicæ, in diffinitione Medicinæ deberet poni vel subintelligi homo, & sic Medicina esset scientia hominum sanorum &c. &

non corporum contra Galenum, nisi quis dicat Galenum per corpora homines intelligere, quod contradicit modo suæ determinationis. Sanum enim, & ægrum de corpore, & non de homine in simpliciter, & vt nunc tale diuisit. Adhuc dixit Auerroes primo Colliget, capite primo. Quòd ars medicinæ, est ars operatiua exiens ex principiis veris, in qua quæritur conseruatio sanitatis corporis humani. Nisi dicat per corpus humanum Auerr. voluisse hominem: cuius oppositum innuit, tum quia dixit secundum quod est possibile in quolibet corpore: tum etiam quoniam paulo infra designans loca subiecti medicinæ dixit. Ad sciendum loca subiecti faciemus scire membra, ex quibus compositum est corpus humanum simplicia, & composita &c. Et arguitur sic. membra simplicia, & composita, in quæ diuiditur subiectum medicinæ respiciunt illud in eo, quod corpus humanum, & non in eo, quod homo. Ergo corpus humanum, & non homo erit subiectum medicinæ, patens est antecedens, eo quia diuisio non aduenit alicui, nisi in eo, quod corpus quantum, ex primo Physicorum textu, commento XV. Adhuc idem voluit Auer. secundo Naturalium, commento tertio, dicens. Et subiectum eius, in quod agit, est corpus hominis. Adhuc Galenus in libro de Substantia virtutum naturalium, dixit. Aptissime enim oportet esse corpus suscepturum animam, nisi dicat Galenum ibi designasse subiectum operis medici, & non scientiæ medicinæ, quæ adinuicem altera sunt. Vnum reale, scilicet operis subiectum, reliquum vero intentionale, scilicet scientiæ subiectum. Sed hanc diuersitatem puto superfluam, vt ex Auerroe secundo Physicorum, commento tertio, dicente. Secundum hoc, quod accidit quibusdã, vt subiectum artificii, in quod agit, est subiectum artificii, in quo inuenitur scientia artificii, vt ars medicinæ: hęc ipse. Adhuc si aliquid inest alicui, velut formalis ratio considerandi, illud inest per naturam illius, velut mobilitas corpori, cum dicimus, corpus mobile subiectum naturalis philosophiæ, ergo si arte sanabile inest homini, vt ratio formalis considerandi ipsum in medicina, inest illi per naturam hominis: vel intelligitur per naturam, quæ est anima. Et hoc noluit Galenus in libro de Substantia virtutum naturalium, ergo per naturam, quæ est corpus. Deinceps quod addunt, arte sanabile, superfluum, & sine ratione pronuntiant, eiusdem enim subiecti generis est medicina speculatiua, & actiua, vt prima, primi doctrina prima, & primo Colliget cap. primo sed medicinæ speculatiuæ subiectum non addit arte sanabile ergo &c. minor est Cõmentatoris libri Sectarum, cap. primo dicentis, hæc omnia requirit medicus, vt speculatiuus, & hęc respicit sine aliqua operatione. Adhuc homo artificiali purgatione restitutus subiicitur cõsiderationi medicinæ: ergo & idem naturali purgatione restitutus, consequentia est Galeni prima Aphorismorum, commento secundo dicentis. Quia autem semper iussit medicum actionem naturæ debere sequi in his, palam autem est, Medicum actionem naturæ sequi non posse, nisi naturæ actio suæ considerationi subiiciatur. Adhuc homo sola natura curatus subiicitur considerationi medicinæ, ergo superfluit arte sanabile, probatur antecedens, primo quoniam aliter nil proficeret medico scientia illius Aphorismi primæ particulæ scilicet ea, quorum crisis fit, & quorum facta est &c. Vbi Galenus in commento, dixit. Incipit ostendere, unam naturam debeat dimitti operari, & paulò post dixit, neque nos de ea intromittamus impedienda. Adhuc secundo crisis perfecta non subiiceretur considerationi medicinæ, vera est consequentia, quoniam crisis perfecta iuxta Hippocratem in libro de Chimis, & Galenus commento vigesimo primæ particulæ Aphorismorum est, vbi natura curat secundum quod oportet, neque de numero significationum aliquid laudabilis mutet. Adhuc tertio arguitur, corpus optime sanum regulatum sub temperamento quantitatis sex rerum non naturalium, vel aliquarum earum consideratur sub subiecto scientiæ medicinæ, & vt sic habet ingressum in conseruatione sanitatis, iuxta illud Galeni tertio Tegni textu commenti quinti. quot igitur alterantia corpus ex necessitate diuidentes secundum vnumquodque principium genus causarum salubrium inueniamus, sed corpus optime sanum vt sic conseruabile in sanitate non indiget arte, ergo aliquod corpus sanabile, vel sub sanitate conseruabile, & non arte supponitur subiecto scientiæ medicinæ: non est igitur verum, quod dicunt, subiectum medicinæ scientiæ esse corpus humanum

arte

A arte ſanabile, & minor huius rationis eſt Galeni tertio Tegni textu, commenti decimi tertii dicentis, æquatur autem quodammodo in his orexis digeſtioni, ita vt præceptore medico non indigeatur, quantitatem in oblationibus metiente, optima enim natura quantum appetit, tantum bene digerere poteſt. & textu commenti decimi quarti dixit, ita & ſomni quantitatem natura ipſa metitur, & textu decimo quinto. Has enim egeſtiones temperantia metitur oblationum. Adhuc quartò dixit Galenus tertio Tegni textu, cõmenti vigeſimi noni: omnium autem natura quidem operatrix, medicus verò miniſter. Ex his igitur conuincimus, Medicinæ ſubiectum non eſſe hominem, ſed corpus ſuſcepturum animam, quemadmodum placuit Galeno commento primo, primæ particulæ Aphoriſmorum, & Auicennæ prima primi, Doctrina prima, cap. ſecundo: & Haly Abbatis primo Theoricæ. Sanabile quidem, vt indifferens ad corpus humanum arte reſtitutum, & ad idem natura reductum, ad quorum vtrumque vergit medica conſideratio, ne-
B que addatur ægrotabile, vel neutrabile. Tum quoniam ſunt poſteriores paſsiones in priori ſubintellectę, vt narrat Conciliator, Differentia ſexta: tum etiam quoniam medicinæ intentio eſt ſanitas, iuxta Galenum in de Sectis, cap. ſecundo. Quod igitur de corpore humano intendit medicus eſt ſanitas primò, ſecundò verò ægritudo, vel neutralitas, non enim medicus curat, vel præſeruat, niſi intentione ſanitatis, & hoc eſt, quod voluit Galenus cum dixit, medicinæ quidem intentio eſt ſanitas. Oſtenſo igitur quid ſubiaceat medicinæ, oſtendamus deinceps quid perfectionis habeat, & dico, quod medicinæ perfectio eſt, vt ſanitatem perficiat, patet per illud Galeni in libro de Sectis, cap. ſecundo. Finis verò ſcilicet medicinæ eſt ſanitatis adeptio. Sed ambigitur, quoniam videtur medicinam duplicem finem obtinere, vnum & eſt ſanitatem inuentam conſeruare, alteram verò, amiſſam recuperare, & hæc eſt ſententia Auerrois primo Colliget, cap. primo dicentis, in qua quęritur conſeruatio ſanitatis corporis humani, & remotio ſuæ
C ægritudinis, & idem paulo poſt dixit. Et quia finis hic præintenti, & quæſiti ſunt duæ ſpecies ſcilicet conſeruare ſanitatem, & remouere ægritudinem. Eiuſdem quoque ſententiæ videtur Galenus in libro de Optima hæreſi, cap. tertio dicens. Medicatiua igitur ars, de facientibus, & conſeruantibus eſt. Idem quoque videtur velle Galenus, primo de Ingenio ſanitatis, cap. ſecundo dicens nomine Theſſili. Et dixit ſe cauſa miſericordiæ ſcientiam non minimam, & veracem oſtendere, ſanitatis videlicet reſtituendæ, & conſeruandæ. Eiuſdem quoque ſententiæ videtur Auicenna prima primi, Doctrina prima, cap. de diffinitione medicinæ. His verò reſpondent quidam, duos eſſe medicinæ fines, confitentes, vnum facere quod non eſt, ſcilicet ſanitatem, alterum verò cuſtodire quod eſt. Quòd ſi quis obiiciat, medicatiuam tunc duas eſſe artes, quoniam duplici fine terminatur, aiunt interimendo ſequelam, quoniam ſi diuerſis theorematibus ad vtroſque fines ducerent, diuerſorum finium diuerſæ eſſent & artes, & ſic eſſent duæ medicatiuæ, quia vero eadem theoremata ſunt, intentiones verò diuerſæ, vna exiſtens eſt ars medicatiua. Sed iſtum modum reſpondendi damnat Galenus in de Optima hæreſi, cap. tertio dicens, ignorant autem iſti, quoniam intentio quidem artis ſortitur ſanitatem, modi verò ſortitionis ſunt differentes. Vnus igitur finis eſt medicatiuæ artis ſcilicet ſanitatis perfectio: diuerſi autem ſunt modi, quibus ſanitas ipſa
D perficitur, perficitur enim ſanitas ipſam conſeruando, perficitur quoque ipſam faciendo, non igitur auctoritates dictæ ſonant fines diuerſos artis medicinæ. Sed modos diuerſos, quibus finem illum adipiſcimur. Quid igitur ſit medicina, & quid illi ſubiaceat, & quid perfectionis habeat, palam eſt ex dictis.

Caput ſecundum diſputat, an neutralitas ſit media diſpoſitio inter ſanitatem & ægritudinem.

QVIA ſtatuimus genus ſubiectum medicinæ corpus humanum primò quidem ſanabile, velut formalem rationem trahentem ipſum ad conſiderationem medici, à quo tamen ſecundo non euadunt ægrotabile, & neutrabile, ideo nunc

vt necessarium attinens præsenti negocio perscrutemur. Si neutralitas sit dispositio media inter sanitatem,& ægritudinem tanquam inter extrema contrarie opposita. Huic dicunt Philosophi absolutissime negatiuam partem asseuerantes. Quorum princeps Aristoteles id manifestans dixit in Postprædicamentis, cap. de oppositis. Horum enim nihil erat medium, quorum alterum necessarium erat inesse susceptibili, vt languorem, & sanitatem. Eiusdem sententiæ est Auerroes ibi Differentia tertia dicens. Et illa contraria ab vno, quorum non euadit subiectum dispositum per ipsa, duo sunt contraria, inter quæ non est medium, sicut sanitas, & ægritudo, à quarum vna non euadit corpus animatum, & Differentia septima dixit, & modus talium contrariorum immediatorum appropriatur, quod non euadit subiectum dispositum per ea ab vno amborum, sicut dicitur sanitas, & ægritudo, ab vna quarum non euadit corpus animatum. Idem quoque voluit Aristoteles quarto Topicorum cap. quinto dicens. Quoniam sanitatis, & ægritudinis nihil est medium, boni autem, & mali est. Idem etiam videtur velle Aristoteles septimo Naturalium textu commenti decimi septimi asserens sanitatem commensurationem, & perfectionem esse: quoniam autem perfectio indiuisibilis est, vt Auerroes commento decimo septimo fatetur. Indiuisibilis autem ad alterum nullum est medium, ex eodem commento relinquitur, igitur quod sanitatis ad alterum nullum est medium. Eiusdem etiam sententię est Auerroes primo Colliget, cap. primo dicens, & adhuc non attendas ei, de quo dixerunt, quod non est sanitas, nec ægritudo; quoniam non est inter nocumentum operationum sensibilium, & innocumentum earundem medium. Attentione tamen dignum est Haly tertio Tegni commento duodecimo à veritate Aristotelica non parum deuiasse, volentem Aristotelem ex adductis auctoritatibus solum negare medium per abnegationem extremorum sanitatis ad ægritudinem, confiteri verò medium, per vtrorumque extremorum participationem inter illa, & dixit. Quia Aristoteles vult quod impossibile est, à corpore sanitatem, & ægritudinem simul remoueri, & fieri in eo dispositionem tertiam, in qua non sit portio sanitatis, neque portio ægritudinis, & hoc est verum &c. Iste vir contradicit Aristoteli, primo quoniam tunc non esset necessarium horum alterum, sanitatis scilicet vel ægritudinis inesse susceptibili. Et oppositum dixit Aristoteles: consequentia verò probatur, quoniam contingit dispositionem mediam inesse susceptibili, si ipsa est talis per participationem extremorum, ergo contingit horum alterum sanitatis scilicet & ægritudinis inesse susceptibili, ergo non necessarium est horum alterum inesse: patens est prima consequentia, ex opposito enim cõsequentis sequitur oppositum antecedentis, sequitur enim necesse horum alterum inest susceptibili, ergo non contingit mediam dispositionem inesse susceptibili, nõ enim est media dispositio horum alterum, sed vtrumque simul. Secundo contradicit Aristoteli septimo Physicorum decimo septimo, non enim esset sanitas commensuratio, & perfectio, quoniã esset diuisibilis si haberet medium, perfectio autem indiuisibilis est ex Auerroë in comm. Tertio, non bene opinatur Haly cum dixit prope finem cõmenti, quod intellectum est ex sermone Arist. quod corpora alterantur ex sanitate in ægritudinem,& contra: quoniam ad sanitatem non est alteratio per hoc, est enim sanitas in prædicamento ad aliquid, iuxta illud Auerrois septimo Physicorum, commento decimo septimo, & pulchritudo, & turpitudo sunt in capitulo ad aliquid sicut in sanitate, ad ea autem, quæ sunt ad aliquid non est alteratio, iuxta illud Auerrois, cõmento eodem, & est declaratum in quinto huius libri f. textu, & commento decimo. Quod in prædicamento ad aliquid non est generatio, neque transmutatio, neque alteratio. Quarto contradicit Auerroi in Postprædicamentis sermone in oppositis differentia tertia ostendenti quodlibet genus medii remoueri à sanitate in ægritudinem, & contra. Dicit enim extrema namque ista contrariorum sunt, inter quæ non est medium, & vult per contraria sanitatem, & ægritudinem, & sequitur, sed illa quidem, de quibus non est necesse, vt inueniatur vnum contrariorum in subiecto ipsorum sunt contraria, inter quæ est medium, verbi gratia, albedo, & nigredo, & subdit paulo post, & est inter hos duos medium, palidus, & viridis, & alii colores medii inter album, & nigrum. Palam enim est Auerroim remouere

A mouere medium inter ſanitatem, & ægritudinem, quod concedit inter album, & nigrum, & eſt medium per participationem, medium quoq. per abnegationem remouet Auerroes, cum dixit in fine differentiæ, & in quibuſdam non eſt eis nomen, ſed pronuntiatur ei nomen medii per negationem &c. Ex his igitur confiteamur mentem Ariſtotelis, & eius commentatoris abſque inquiſitione concordiæ inter ipſos, & Galenum, quoniam talis inquiſitio non eſt abſque crimine alterius partis, eſſe inter ſanitatem, & ægritudinem nullum intercidere medium. Eſt enim ſanitas æqualitas in actiuis, & paſsiuis qualitatibus eorum, quæ ſunt ad intra animal, iuxta illud Ariſtotelis ſeptimo Naturalium textu commenti decimi ſeptimi ſicut ſanitas quidem calidorum, & frigidorum commenſuratio quædam eſt, aut eorum, quæ ſunt ad intra animal, aut ad continens, ægritudo verò eſt eorum inæqualitas, quoniam autem inter æquale, & inæquale nullum cadit medium, ergo neque inter ſanum, & ægrum. Ex hoc igitur habeas primò cum Ariſtotele, non eſſe motum de ſanitate in ægritudinem. Sed potius erit inter eas mutatio
B quædam, quæ eſt ſubitus tranſitus, & non paulatinus, & temporalis, quemadmodum eſt tranſitus in motu, ſecundum quod motus eſt perfectio eius, quod eſt in potentia, vt ſcribitur tertio, & quinto Naturalium. Habeas ſecundò cum mutatio quælibet, quæ eſt in prima ſpecie qualitatis, vt plurimum ſequatur motum in aliqua qualitatum primarum, vel ſecundarum, mutatio illa, quæ eſt ſubitus prouentus de ſanitate in ægritudinem, ſequitur motum in caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate, & loquor de mutatione ſanitatis in ægritudinem ex parte complexionis, quoniam ſi eſſet mutatio illa ex parte compoſitionis organicæ, licet non ſequatur ſemper motum in illis quatuor qualitatibus, ad minus tamen ſubitam mutationem inter ſanitatem, & ægritudinem ex parte compoſitionis organicæ Ariſtoteles, & eius Commentator non negabunt. Habeas tertiò ſanitatem, & ægritudinem non eſſe menſurabiles latitudine graduali, patet, quoniam
C latitudinem ſuæ perfectionis habent conſiſtentem in indiuiſibili. Quoniam autem negocium præſentis operis ſituat ſanitatem, ægritudinem, & neutralitatem ſecundum diuerſos gradus in latitudinibus, mentem hanc Philoſophorum derelinquendo, intentionem noſtram aſſociabimus dictis medicorum, & dicemus, quod inter ſanum, & ægrum intercidit medium neutrum, patet primo iuxta illud Galeni primo Tegni textu commenti ſeptimi. Medicina eſt ſcientia ſalubrium, inſalubrium & neutrorum. Secundo iuxta illud Galeni eodem primo textu commenti decimi ſeptimi dicentis, ſecundum primum quidem ſignificatum, neutrum erit corpus medium verè exiſtens ſaniſsimi corporis, & ægerrimi. Ambiget autem quiſpiam, quoniam contrarium videtur velle Galenus in Hæreſibus, inquit enim ſermo vetus, medicinalis doctrina, ſanatiuorum, & ægrotatiuorum exiſtit. Reſponſio eſt, quod dictione hac, ſanatiuorum, vel ægrotatiuorum, ipſum neutrum non reſpuit, eſt enim neutrum ſanatiuum, ægrotatiuum quoque, non quidem ab aptitudine permanendi ſub ægritudine, vel ſanitate, ſed ab aptitudine recipiendi vtranque. Iterum contrarium voluit Galenus ſecunda particula Aphoriſmorum commento quarto dicens. Exiens ergo temperamentum, vel æqualitatem, proculdubio incidit in infirmitatem. Reſponſio eſt, quod nomine infirmitatis etiam neutralitatem voluit intelligere. Eſt enim neutralitas
D parua infirmitas, vt videtur velle Auicenna prima primi, cap. primo. Et ad hoc alludens Galenus dixit in fine commenti. Et ſi multum egreditur morbus, ſi verò parum cauſa morbi appellatur, quæ ſiue ſit factiua morbi, ſiue præparatiua ad facilem caſum in morbum, dicitur neutralitas, vt ex Galeno & primo, & tertio Tegni habetur. Et ex his habeas primo Galenum terminaſſe ſanitatem, & ægritudinem ad duo puncta, inter quæ eſt ſpacium latitudinale intellectum patet iuxta illud ſecundi Tegni textu commenti ſeptimi. Et diuiditur totius ſanitatis latitudo &c. & textu commenti noni. Ponentibus nobis duos extremos terminos contrarios &c. Et primo de Ingenio ſanitatis, cap. quinto: & de Accidenti & morbo, cap. primo diffinientis ſanitatem, & ægritudinem, cui conforme eſt quod ſcribitur ab Auicenna ſecunda primi, cap. ſecundo, aſsignante diſpoſitionum humani corporis diffinitiones. Habeas ſecundò non eſſe ægritudinem, niſi eam,

quæ ad ſenſum ſentitur ægritudo patet iuxta illud Galeni ſecundo Tegni textu, commenti quinti. Terminus verò vtriuſque diſcretiuus eſt operationis læſio ſen ſibilis, & textu commenti ſeptimi à quibus deinceps iam ſunt ægrotantia corpora læſionibus ſenſibilibus operationum determinata. Habeas tertiò quod non qualitercumque cadat corpus à ſanitate, iudicat Galenus ipſum eſſe ægrum, patet iuxta illud ſecundi Tegni textu commenti ſexti. Ab optima quidem compo ſitione deficientia corpora breue quidem lapſa ſunt, & ipſa ſecundum veritatem, non tantum ſenſibile eſt hoc, & textu commenti octaui, ſecundum verò minores ambigua ſunt &c. Sed contra hoc videtur Galenus ſecunda Aphoriſmorum, com mento quarto dum dixit. Exiens ergo temperamentum, vel æqualitatem, procul dubio incidit in infirmitatem. Reſponſio eſt, conſequentiam hanc non valere a. corpus incidit in infirmitatem, ergo a. corpus incidit in ægritudinem, cum etiam non ſequatur, hoc eſt infirmum, ergo ægrum, ſignificat enim nomen infir mitatis omnem diſpoſitionem non firmam, ſicut eſt ſanitas, à qua ſignificatione non euadit neutralitas, cum ipſa ſit diſpoſitio non firma, ſicut eſt ſanitas: ſignificat verò nomen ægritudinis omne illud, à quo per ſe immediate, & ſenſibiliter læduntur operationes viuentis, vt ex Auicenna ſecunda primi, cap. primo habetur, & ex Galeno ſecundo Tegni. Quoniam igitur neutralitate ipſa, quæ eſt diſpoſitio non firma, ſicut eſt ſanitas, inſenſibiliter læduntur operationes, palam eſt non ſequi, eſt infirmum, ergo ægrum. Habeas quartò motum poſſe fieri ex ægritudine in ſanitatem, & econtrario, quin imò nulla ſit ipſi Galeno cura an in ter eas ſit motus, an repentina mutatio, dummodo ipſos gradus lapſuum, vel illis proportionalia diſtinguat, & regat. Quatenus igitur non ſit diſpoſitio media ſanitatis, & ægritudinis, & quatenus ſit ex his manifeſtum eſt.

Caput tertium quod genus medii inter ſanitatem, & ægritudinem ſit neutralitas, oſtendit.

CVM diximus neutralitatem eſſe medium inter ſanitatem, & ægritudinem, non inconuenienter perſcrutandum exiſtimo, quod genus medii ſanitatis, & ægri tudinis ſit ipſa neutralitas. Et dico primò. Quod medium eſt duorum generum, vnius, quod eſt medium ſubiecti, alterius verò, quod negatione medium. Diſtinctio hæc eſt Ariſtotelis quarto Topicorum cap. quinto, cui alludens Auerroës in poſtprædicamentis ſermone in oppoſitis Differentia tertia dixit, quoddam eſſe medium, cui nomen inuenitur, vt viridis color, & pallidus, & eſt medium parti cipatione extremorum, vel ſubiecti. Quoddam verò eſſe, cui nomen non inueni tur, & pronunciatur ei nomen medii per negationem extremorum, erit igitur medium ſubiecti, à quo non euadit portio aliqua extremitatum, vt pallidus color, à quo non euadit portio albedinis, & nigredinis iuxta illud Auerrois quinto Natu ralium, commento ſexto: color pallidus eſt medius inter album, & nigrum, quæ ſunt duo extrema, & in eo eſt albedo, & nigredo &c. Medium verò per negationem extremorum eſt, de quo verificatur negatiua vtriuſque extremi, iuxta illud Auerrois in poſtprædicamentis, cap. in oppoſitis, vt eſt ſermo noſter, non bonum, neque malum &c. Attentione tamen dignum eſt, quoſdam fuiſſe intel ligentes medium per negationem extremorum eſſe diſpoſitionem, alteram quidem ſpecie ab extremis, vergentem ad opus extremorum reſeruatam in ea, vt pallidum colorem confitentur medium per negationem extremorum inter album, & nigrum, alterum quidem ſpecie ab albo, & nigro, vergit tamen diminute in opus albi, & nigri per virtutem vtriuſque derelictam in eo, & huius poſitionis videtur Auerroës ſexto Phyſicorum, commento trigeſimo ſecundo dicens, & intelligo hic per medium non illud, quod diuerſatur ſecundum magis, & minus, ſed illud, quod diuerſatur ſecundum formam, & qualitatem. Quoniam pallidum non differt ab albo ſecundum magis, & minus, ſed ſecundum qualitatem, & ſi non eſſent eiuſdem ſpeciei. Et ex hoc confitentur ipſi neutralitatem eſſe medium per ne gationem extremorum ſanitatis ſcilicet & ægritudinis, alteram quidem ſpecie ab

his, in

A his, in qua non eſt portio aliqua ſanitatis, & ægritudinis, probant illud ex verbis Gal. primo Tegni textu commenti decimi ſeptimi dicentis, hoc quidem eo quod neutra extremarum diſpoſitionum participet, & huius poſitionis eſt communis medicorum ſchola. Nos autem ſubtilius indigantes, dicemus, quod in viridi colore, & pallido non euadit, quin ſit portio albedinis, & nigredinis, non quidem ſub eſſe intenſo, & perfecto, ſed ſub eſſe remiſſo, & imperfecto, quod eſt eſſe quoddam potentiæ ad vlteriorem extremi perfectionem. Patens eſt hoc, primo iuxta Ariſtotelem quinto Naturalium textu commenti quinquageſimi ſecundi dicentem, quòd motus, qui ſunt ex extremis in medium ſunt ponendi inter motus contrarios. Et huius rationem adduxit Ariſtoteles, dicens, quia medium ad vtrumque dicitur quodammodo alterum, vbi Auerroës commento quinquageſimo ſecundo declarans dictionem quodammodo, dixit. Quia medium, eſt contrarium vtrique extremo, non ſimpliciter ſicut alterum extremum eſt contrarium B reliquo, ſed medium eſt contrarium vtrique extremo per illud, quod eſt in eo de reliquo extremo. Item eodem commento dixit Auerroës, & contrarietas medii ad extremum differt à contrarietate extremi in hoc, quoniam contrarium in eo ſcilicet vnum extremum non eſt in ſua vltima perfectione, ſicut eſt in ipſo extremo. Item eodem commento inquit Auerroës. Quoniam medium eſt contrarium vtrique extremo, quia vtrumque extremum inuenitur in eo, non perfecte quoniam in tranſmutatione quæ fit de viridi in album, viride eſt quaſi nigrum, viride enim non tranſmutatur in album, niſi ſecundum quod eſt in eo de nigro, non ſecundũ quod eſt in eo de albo, & etiam quoniam viride tranſmutatur in nigrum, tranſmutatur ſecundum quod eſt in eo de albo, & ſimiliter quando album tranſmutatur in viride, tranſmutatur in nigrum, quod eſt in viridi: & quando nigrum tranſmutatur in viride, tranſmutatur in album quod eſt in eo, & ſubdit id eſt viride in eo reputatur quaſi nigrum, quoniam tranſmutatio ex eo non eſt, niſi ex parte nigra, quæ eſt in eo, hæc Auerroes. Adhuc Auerroes primo Phyſicorum, commento quinquageſimo ſexto aſsimilans ſubiectum inter contraria ipſi C medio, dixit in medio enim eſt vtrumque extremum in actu, ſed tamen non in vltima perfectione, ergo eſt in potentia vtrumque extremum quodammodo, & in actu alio modo, ſubiectum verò eſt vtrumque extremum potentia vere, hæc ille. Adhuc Auerroes decimo Metaphyſicæ, commento vigeſimo tertio aſsimilat compoſitionẽ medii ex extremis compoſitioni complexionis ex ſimplicibus, conſtat autem Auerroim componere complexionem ex ſimplicibus actu actualitate formæ. Iterum & tertio Cœli commento ſexageſimo ſeptimo eodem modo loquitur Auerroes de Compoſitione medii ex extremis, & de compoſitione mixti ex elementis. Clarum autem eſt ipſum velle in mixto eſſe elementa actu actualitate formæ, ergo & eſſe extrema actu, in medio actualitate formæ. Sed ambiget quiſpiam. Quoniam videtur contradictio apud Auerroim adductis locis, & ſexto Phyſicorum, commento trigeſimo ſecundo ſicut ipſum iam citaui. Cui dicitur apud Auerroim non aſpernendum eſſe medium, inter extrema poſſe eſſe dupli- D citer dictum, vno quidem modo eſſentiale medium dicitur, & eſt quod medici medium tranſitus dixerunt, de quo loquitur Ariſtoteles quinto Naturalium textu commenti vigeſimi ſecundi dicens, medium verò eſt, in quod aptum natum eſt primum pertingere mutans, quàm in quod vltimum, cuiuſmodi tepidum eſt medium tranſitus inter calidum, & frigidum, & dicitur eſſentiale, quoniam neceſſario ſupponitur, vt primo acquiſibile quàm frigidum in tranſmutatione ex calido in frigidum, & hoc eſt genus medii, quod differt ab extremis differentia ſecundum magis, & minus tantùm, non diuerſificante ſpeciem, vt habetur quinto Naturalium textu, & commento decimo nono. Alio modo dicitur medium accidentale, & eſt cui accidit, vt acquiratur in tranſmutatione extremi ad extremum, & conſueuimus iſtud dicere medium formæ, ſiue ſpecie eſt enim alterius ſpeciei ab extremis, vt color palidus, vel viridis: quod enim ex albo in nigrum tranſmutatur, accidit illi, vt mutetur in viride, vel pallidum. Ex hoc igitur dico duo, primum, quod medium tranſitus, ſiue eſſentiale eſt alterum extremum dictum quandoque per magis, quandoque vero per minus, hoc patens eſt,

quoniam ipſum motu acquiritur, qui eſt terminus ad quem paulatim acquiſitus A ex Auerroe quinto Naturalium, commento quarto. Quod enim tranſmutatur ex calido, quandoque minus frigidum, quandoque verò magis frigidum dicitur, propter igitur participatam denominationem extremorum, cogimur dicere medium tranſitus eſſe eiuſdem ſpeciei cum extremis. Secundum dictum. Medium accidentale, quod eſt medium formæ, non eſt alterum extremum dictum ſecundum magis, vel minus, clarum eſt hoc quoniam ipſum non acquiritur in tranſmutatione extremi ad extremum, vt cum mobile tranſmutatur ab albo in nigrum, paulatina tranſmutatione non acquirit pallorem, vel rubedinem, quibus quandoque dicatur magis, vel minus nigrum. Et licet dictum hoc ſit mens Auerrois, illi tamen cõtradicit Galenus tertio Tegni, commento octuageſimo ſecundo, de quo poſt dicemus, & credendum eſt medium formæ abſolutæ non denominari denominatione extremorum, neque ſecundum magis, vel minus, vt ſcilicet quod viride dicatur album, vel nigrum, vel magis album, vel minus, ſed quaſi album, vel B nigrum dicitur, ſecundum quod ab ipſo ad alterum duorum ſit tranſmutatio, iuxta illud Auerrois quinto Phyſicorum, commento quinquageſimo ſecundo, id eſt viride in eo reputatur, quaſi nigrum, quoniam tranſmutatio ex eo non eſt, niſi ex parte nigra, quæ eſt in eo. Et iterum credendum eſt ipſum non eſſe eiuſdem ſpeciei cum extremis propter non participare denominatione extremorum, & hoc eſt, quod voluit Auerroës ſexto Phyſicorum, commento trigeſimo ſecundo cum dixit. Et intelligo hic per medium, non illud, quod diuerſatur ſecundum magis, & minus &c. Et iterum credendum eſt ſequelàm hanc non tenere. In viridi eſt actualitas formæ albedinis, & nigredinis, ergo viride eſt eiuſdem ſpeciei cum albo, vel nigro, quemadmodum patet non ſequi, actualitas formarum elementorum eſt in miſto, ergo miſtum eſt eiuſdem ſpeciei cum elementis, & hoc iuxta Auerroim tertio Cœli, commento ſexageſimo ſeptimo. Et iterum credendum eſt, medium formæ reſultare ex certa, & determinata proportione extremorum, C quam ſi extrema exierint, ſequetur alterum medium & à priori, & ab extremis alterius ſpecie, quod non contingit de medio tranſitus. Redeamus modo ad id, in quo fuimus, & dicamus neutralitatem eſſe medium per participationem extremorum ſanitatis ſcilicet & ægritudinis. Et hoc eſt, quod voluit Haly primo Tegni, commento duodecimo, & Auicenna prima primi, doctrina prima, & Galenus ſecunda Aphoriſmorum, Aphoriſmo quarto appellantes neutralitatem paruam quandam ægritudinem. Obiiciet forte quiſpiam, Galenum dixiſſe neutralitatem medium per abnegationem extremorum, vt primo Tegni textu commenti decimi ſeptimi. Cui dicitur conſequentiam hanc non valere, neutrum eſt medium participatione extremorum, ergo non eſt medium negatione eorundem. Puto enim cum Auerroe, in poſtprædicamentis ſermone in oppoſitis diſtinctionem illam medii non eſſe omnino eorum, quæ re ipſa diſtinguuntur, ſed eorum, quæ forma, & ratione ſeparantur, ſolo enim defectu, vel carentia nominis medii voluit idem Auerroës illud medium dici per negationem extremorum, inquit enim, quoddam verò eſt medium, cui nomen non inuenitur, & pronunciatur ei nomen medii per negationem extremorum. Quoniam igitur mediæ diſpoſitioni nomen non inuenitur, dicatur neutralitas, id eſt, quæ neutra extrema- D rum diſpoſitionum participat, & intellige neutra ſcilicet in vltimo, iuxta illud Auicennæ, ad mentem Galeni ſecunda primi, doctrina prima, cap. ſecundo dicentis, & diſpoſitio, quæ eſt apud eum, neque ſanitas, neque ægritudo, aut ideo, quod non eſt ſanitas in vltimo, aut ægritudo in vltimo. Nunquid autem neutralitas ſit medium tranſitus, àn formæ inter ſanitatem, & ægritudinem. Licet Haly primo Tegni confiteatur ipſam eſſe medium tranſitus, ſubtilius tamen poſt perſcrutabimur hoc cum Pluſquamcommentatore. Quod igitur medium ſit neutralitas inter ſanitatem, & ægrirudinem, ſit hoc modo dictum.

Capus

A *Caput quartum quærit qua latitudine graduum sint mensurabiles sanitas, ægritudo, & neutralitas.*

QVEMADMODVM scribitur septimo Metaphysicæ textu commenti quinquagesimi noni, omnis quæstio si simplex sit, vnum quærit & aliud supponit, vt si quid homo est quæramus, hominem esse supponimus, illius vero simplicem essentiam quærimus, per ipsum quod quid est, innotescendam. Quod igitur nunc supponimus est sanitatem, & ægritudinem, & neutralitatem esse secundum latitudinem, graduum mensurabiles. Quod vero quærimus propter uarias, & quasi infinitas latitudinum species, est qua latitudine graduum dispositiones illæ sint mensurabiles. Et suppositum verificatur per hoc, omne enim quod excessu graduali excedit aliquid, vel ab alio exceditur latitudine graduum mēsuratur, non enim potest aliquid excedere, vel excedi secundum perfectionem gradualem, si
B nihil haberet de tali perfectione. Cum igitur huiusmodi dispotiones ad inuicem se excedant graduali excessu, & excedātur, iuxta illud Galeni secundo, Tegni textu cōmenti sexti, ab optima verò compositione deficientia &c. Et textu commenti septimi. Et diuidetur totius sanitatis latitudo in tres partes latitudinem habentes, & ipsam multam &c. Erunt & illæ dispositiones latitudine graduum mensuratæ. Memoriæ tamen tenendum est, excessum gradualem, latitudinem gradualem, & intensionem formæ esse eadem, vt iam induxi in his, quæ de intensione, & remissione formæ scripsimus. Quod autem quæsiui sic dissoluo. Et dico primò. Quod huiusmodi dispositiones latitudine graduum vniformi mensurari non possunt, quoniam vniformis latitudo est, quoniam est eiusdem gradus, vel intensionis per totum, dispositiones autem illæ in quocunque per illas alterato non sunt eiusdem gradus, vel intensionis, iuxta illud Galeni vt supra, ab optima quidem compositione &c. quare non erunt vniformi latitudine mensuratæ. Dico secundò dispositiones illas difformi latitudine graduandas esse, quoniam latitudo
C difformis est, quæ non est eiusdem gradus, per totum. Palam autem est sanitatem, ægritudinem, & neutralitatem, & quo ad omnem decursum erratiuum, & quo ad ipsas ex tempore, vel à generatione acquisitas, non esse perfectione eiusdem gradus. Dico tertiò huiusmodi dispositiones non esse mensurandas latitudine difformi, non secundum se totam difformi, quoniam nulla pars latitutinis illarum est, quæ sit vniformis, quælibet enim talis pars terminabilis est, & in extremo intensiori, & remissiori, sub quibus dispositiones illæ vel sunt sub perfectiori gradu suę latitudinis, vel sub minus perfecto, vt post apparebit. Dico quarto illas debere graduari latitudine difformi secundum se totam difformi, patet, quoniam omnis latitudo difformis vel est secundum se totam difformis, vel non secundum se totam difformis, cum autem dispositiones illæ non sint mensurabiles difformi latitudine, non secundum se totam difformi, relinquitur ipsas mensurandas latitudine difformi secundum se totam difformi. Dico quintò huiusmodi dispositiones latitudine difformi secundum se totam difformi, vniformi-
D ter tamen mensurandas esse, hoc patens est, quoniam latitudo vniformiter difformis est, cuius est æqualis excessus graduum inter se æquè distantium, quod maxime viget in latitudine sanitatis, vt post declarabimus, iuxta illud Galeni primo Tegni textu, commenti decimi septimi, neutrum corpus erit medium verè existens sanissimi, & ægerrimi corporis. Dico sextò: Quod sanitas, ægritudo, & neutralitas secundum omnem modum suæ acceptionis eadem latitudine minime graduari possunt. Quoniam, quæ eadem latitudine graduantur, differunt solum secundum magis, & minus. Sed dispositiones illæ secundum aliquem modum suæ acceptionis differunt plusque secundum magis, & minus, vt post videbitur, ergo &c. Qua igitur latitudine graduali, sanitas, ægritudo, & neutralitas possint mensurari, sic dicimus.

Caput quintum est de modis, quibus dicuntur sanitas, ægritudo, & neutralitas scilicet simpliciter, & ut nunc, simpliciter semper, & simpliciter ut multum. A

QVONIAM sanitas, ægritudo, & neutralitas, vt habetur ex libro primo Tegni diuersos gradus suæ latitudinis sibi determinant ex diuersitate modorum, quibus vnaquæque illarum dicitur, duxi perscrutandum, quot, & quibus modis dicuntur sanitas, ægritudo, & neutralitas. Prius tamen à sanitate, vt à nobiliori dispositione inchoando, non absolute, sed secundum quod inest corpori humano tanquàm proprio susceptiuo dicemus, iuxta Galenum primo Tegni textu commenti vndecimi sanitatem esse dictam dupliciter, hæc quidem simpliciter talis, hæc vero, vt nunc talis. Et iterum sanitas simpliciter dicta dicitur duobus modis, vno quidem modo simpliciter semper talis, alio modo simpliciter vt multum talis. B Quòd si dictiones istas simpliciter vt nunc, simpliciter semper, & simpliciter vt multum notificabimus, super hoc fiet iudicium tuum in præsenti capite. Dico igitur primo, quod dictione hac simpliciter, significatur priuatio cuiuscumque additionis, cuius proprium est contrahere id, cui additur ad aliquid, quod innuitur per quo, & quando, & vbi, & alicubi, & huiusmodi. Et hoc est, quod voluit Aristoteles primo Elenchorum cum dixit. cap. tertio: simpliciter hoc dicitur, aut quo, aut nõ proprie, quoniam particulariter dicitur: & secundo Topicorum, cap. trigesimo dum dixit, Simpliciter autem est, quod nullo addito dicis, vt simpliciter bonum dicimus, quod nulla determinatione est bonum, vt esse prudentem, sequitur enim, est prudens, ergo bonus sine aliqua determinatione, & in quacumque temporis hora bonum est esse prudentem. Dico secundo, quod dictione ista, vt nunc, & aliquib. aliis significatur quidam modus, quo id, cui adduntur dicitur non simpliciter tale, iuxta illud Aristotelis secundo Topicorum, cap. trigesimo. C Nam quod secundum quid, & quando, & vbi dicitur, non simpliciter dicitur. Et primo Elenchorum, cap. tertio & non simpliciter est, aut quid, aut vbi, aut quando, aut ad aliquid dicitur. Sicut iactare merces est bonum non simpliciter, quoniam non omnibus temporibus bonum, sed tempestatis tempore proficuum tantum. Et non quibuslibet bonum, sed solum in procellis periclitanti. Modus autem ille, quem additio hæc, vt nunc significat est, vt determinet rem, quæ sic dicitur ad tempus præsens. Quemadmodum spontaneum vt nunc iactantem merces appellauit Aristoteles tertio Ethicorum, cap. secundo dicens, nam in electione sunt tunc, cum fiunt, vbi Auerrois in commento inquit: factor autem istarum rerum in hora faciendi eas, spontaneus est, & eligens. Quapropter dictio hæc simpliciter, secundum quod opponitur huic, quæ est vt nunc, dicit indeterminabilitatem, quæ intelligitur priuatione illius generis rei, quod accidit significari per contra positam hanc determinationem vt nunc, vt sit dicere simpliciter tale, in quolibet tempore existens tale. Et huiusmodi dictionum significationes voluit Galenus primo Tegni textu commenti vndecimi: è contrario ponens simpliciter ei quod est vt nunc, & ipsum diuidens in simpliciter tale, & vt multum tale, quæ omnia tempus ipsum concernunt. Attentione tamen dignum est, ipsum simpliciter, prima, & communi sui diuisione, non contra poni ei quod est nunc, sicut aliqui ad pauca respicientes pronuntiant, cum aliquid sit non simpliciter, quod non est, vt nunc, vt æthiopem album esse secundũ dentes, est enim secundum quid, ideo nõ simpliciter, sicut & quædam alia additio ponens determinationem, qua illud, cui additur, dicitur non simpliciter tale, & idem faciunt additiones istæ, nunc, alicui, quo, ad aliquid, & huiusmodi. Et iterum attende, quod additiones istæ, vt nunc, & secundũ quid non necessario de eodem dicuntur, sed contingit ipsas aliquando de eodem dici. Quoniam æthiopem esse album secundù dentes, est secundum quid, quoniam est tale secundũ partem, non tamen est vt nunc cum in omni tempore sit ethiopem esse album secundum dentes. Contingit tamen aliquando, vt secundũ quid turpis, quoniam secundum faciem, in ægritudine, est vt D

nunc

nunc turpis,quoniam tempore ægritudinis.Similiter secundũ quid non necessario A idem est ei, quod est alicui tale,& quod est alicui tale non necessario,idem ei,quod est vt nunc tale,& super hoc videas Galenum primo Tegni,quem ferè in omnibus sequemur in negotio præsenti,cum quo concedemus duo. Primum quod illud est simpliciter tale, quod est tale sine conditione diminuente, quæ est vt nunc, aut alicui, aut hic &c. hoc iam patuit. Secundum, quod id, quod est vt nunc, vel alicui aliquale accidit esse simpliciter ad alterum quomodolibet illi oppositum, & contra, quemadmodum iactare merces in procellis, est nunc eligibile, simpliciter autem ineligibile, & contra. Saluatio enim mercium est simpliciter eligibilis, & vt nunc ineligibilis, vt in procella. Sed in primum obiiciet quispiam, quoniam hulcus in pulmone, causon mortalis, & febris pestilentialis sunt ægritudines absque diminuente conditione, ergo essent ægritudines simpliciter, cuius oppositum fatetur Galenus & probatur antecedens, quoniam sunt dispositiones, quæ in quocumque inueniantur, sunt ægritudines, & in quocumque tempore & vbique. Iterum in secundum sic obiiciet, quoniam B dictæ dispositiones non essent ægritudines vt nunc, consequens negligitur & probatur consequentia, quoniam essent alicui sanitates simpliciter, quod non conceditur, consequentia verò palam est, per id quod secundo positum est. Quod alicui aliquale dicitur ad alterum, simpliciter quomodolibet illi oppositum. Sed salua huius reuerentia ostendit, se noluisse dicta Galeni intelligere, ideo ad primum dicatur, huiusmodi dispositiones non esse ægritudines simpliciter: quoniam non congenitæ sunt, velut habitus omni tempore duraturus, sed quoniam aduentitiæ, quibus accidit non omni, vel plurimo tempore durare, dicentur tales vt nunc, & sic patet illas esse dispositiones cum hac conditione vt nunc, diminuente à totalitate simpliciter, & cum dicitur, in quocumque inueniantur, sunt ægritudines, & in quocumque tempore &c. Ergo sunt ægritudines simpliciter. Dicatur consequentiam non valere, per idem enim deduceretur leuem quandam ephimeram hodie contractam, & ad terminum deducibilem C esse ægritudinem simpliciter, in quocumque enim inuenitur, est ægritudo, & in quocunque tempore, & vbique &c. Sed quia cum simpliciter dicitur à totalitate temporis,dicitur ab aptitudine omni tempore durare, ideo oportet sic inferre, in quocunque inueniantur sunt ægritudines, & in quocunque tempore aptæ sunt durare &c. Ergo sunt ægritudines simpliciter, & consequentia erit bona, & secunda pars antecedentis falsa, vt palam est. Pro secundo autem noto quatuor. Primum, quod dictiones istæ simpliciter, & vt nunc, non apponendæ sunt sanitati, ægritudini,vel neutralitati,nisi ex quodam transumpto ad corpus,ad causam, & ad signum: quoniam non dicitur sanitas simpliciter,nisi secundum quod denominant corpus, causam, vel signum, quæ proprie dicuntur simpliciter talia,patet hoc ex Galeno primo Tegni textu commenti noni, cum sub sermone concreti dixit, sanum autem, ægrum,& neutrum, vnumquodque tripliciter dicitur, & textu, commenti vndecimi, cum dixit. Sed quoniam & efficiens & declarans, & susceptiuum vnumquodque dupliciter dicitur hoc quidem simpliciter, hoc verò vt D nunc. Noto secundo vt post videbitur, quod sanum vt nunc, non potest coniungi, nisi cum duobus corporibus scilicet ægro simpliciter, & neutro simpliciter, non enim cum sano simpliciter, quod est optime sanum, potest coire, quoniam sanum vt nunc à generatione lapsum est,quod non coibit cum sano optime à generatione. Noto tertio quod ægrum vt nunc potest coniungi cum tribus corporibus scilicet sano simpliciter, ægro simpliciter, & neutro simpliciter: quoniam nullum corpus est à generatione aliquale, quod non contingat fieri ægrum, vt nunc. Noto quarto, quod licet corpus ab vna, & eadem dispositione,qua est sanum, vt nunc, sit ægrum simpliciter, vel neutrum simpliciter, licet non vno respectu, nullum tamen corpus ægrum vt nunc vna, & eadem dispositione, qua est tale, potest esse sanum simpliciter, ægrum simpliciter,vel neutrum simpliciter, quoniam dispositio congenita non potest esse aduentitia. Et ex his dico ad secundum, quod huiusmodi dispositiones dicuntur ægritudines, vt nunc, & non dicuntur tales propriè, sed transumptiuè secundum quod denominant principa-

lius corpus, quod dicitur vt nunc tale, & non ſequitur quod ſint ſanitates ſimpliciter, quoniam non ſunt propriè ægritudines, vt nunc. Et cum dicitur, quod id, quod eſt vt nunc tale accidit &c. Dicatur, quod dictum illud cum ſit Ariſtotelis Topicorum, cap. trigeſimo, & Ethicorum, cap. ſecundo verificatur, conſideratione habita ad ſuſceptiuum diſpoſitionum, de quo proprie dicuntur dictiones iſtæ, ſimpliciter, & vt nunc, vt dicatur ſic id quod proprie dicitur vt nunc tale, accidit &c. Quoniam igitur cauſon mortalis non proprie dicitur ægritudo, vt nunc, ſed corpus tali diſpoſitione diſpoſitum, proprie dicitur ægrum vt nunc, ideo eſt, quod non accidit diſpoſitionem illam dici ſanitatem ſimpliciter. Sed contra, adminus ſequeretur corpus ægrum, vt nunc dici ſanum ſimpliciter, quoniam ſuſceptiuum eſt, quod proprie dicitur, vt nunc, vel ſimpliciter tale, conſequens eſt falſum, quoniam ægritudo, vt nunc, & ſanitas ſimpliciter non ſunt in eadem latitudine, ſed extremaliter opponuntur. Huic dicitur confitendo conſequentiam, & conſequens. Et ad improbationem conſequentis. Dico, quod quia ſanitas ſimpliciter, & ægritudo vt nunc ſunt extremaliter oppoſitæ, & in oppoſitis latitudinibus ſituatæ, non poſſunt ad inuicem verificari. Quoniam tamen nullum eſt corpus à generatione aliquale, quod non contingat fieri ægrum vt nunc, ideo in tranſitu ſimpliciter ſani ad non eſſe, poterit ægrum, vt nunc dici ſanum ſimpliciter, & non ſequitur quod ægritudo vt nunc ſit ſanitas ſimpliciter, cum ab eadem diſpoſitione nullum corpus dicatur ægrum vt nunc, & ſanum ſimpliciter, ſed à duabus, quarum prima eſt congenita velut habitus, ſecunda verò aduentitia velut diſpoſitio. Sed contra obiiciet aliquis, ſequeretur enim, quod album vt nunc poſſet dici nigrum ſimpliciter, ſicut ægrum, vt nunc dicitur ſanum ſimpliciter, quoniam ſumme album in hac hora eſt, proprie album vt nunc, & quod proprie dicitur vt nunc aliquale, accidit, vt dicatur ſimpliciter ad alterum quomodolibet illi oppoſitum. Huic dicitur, dictum hoc verificari ſolum de diſpoſitionibus oppoſitis, quarum vna latens eſt ſub alia, ſicut non ſunt albedo, & nigredo, ſed bene ſanitas ſimpliciter, & ægritudo vt nunc, cum enim ſanitas ſimpliciter ſit ipſi ſuſceptiuo, connaturalis, quæ ab ipſo ſeparari non poteſt, niſi maxime difficile, ægritudo verò vt nunc ſit aduentitia, & accidentalis, ipſi ſuſceptiuo, ideo adueniente ægritudine vt nunc corpori ſano ſimpliciter, per hoc ſanitas ſimpliciter non corrumpitur, ſed latens eſt in eodem ſuſceptiuo ſub ægritudine, vt nunc, velut frigiditas connaturalis aquæ latet ſub accidentali, & aduentitia caliditate ipſius aquæ. Sicut igitur aqua eadem dicitur calida, & frigida diuerſis diſpoſitionibus, quarum vna latet ſub alia, calida quidem ab aduentitia, & accidentali caliditate, frigida verò à connaturali, & inſeparabili frigiditate, ita idem corpus dicetur ægrum, vt nunc, & ſanum ſimpliciter à duabus diſpoſitionibus, quarum vna latet ſub alia, ægrum quidem vt nunc ab ægritudine accidentali, & aduentitia, ſanum verò ſimpliciter à congenita ſanitate difficulter inſeparabili latente ſub ægritudine, vt nunc. Iterum contra obiiciet aliquis, ſequeretur enim oppoſita eſſe ſimul in eodem ſuſceptiuo, quoniam ſanitas ſimpliciter, & ægritudo vt nunc ſunt extremaliter oppoſitæ, & poſſunt eſſe in eodem ſuſceptiuo, & conſequens contradicit Ariſtoteli in poſtprædicamentis cap. in oppoſitis. Huic dicitur, quod aliqua ſunt dicta oppoſita duobus modis, vno modo per ſe, & eſſentialiter, ſicut per ſe, & eſſentialiter ſumma albedo opponitur ſummæ nigredini, & ſanitas ſimpliciter ægritudini ſimpliciter, alio modo accidentaliter ſicut connaturalis frigiditas aquæ opponitur caliditati accidentali, & aduentitiæ ipſius aquæ, & ſanitas ſimpliciter ægritudini vt nunc, tunc dico, quod inconuenit prima oppoſita eſſe ſimul in eodem ſuſceptiuo, de ſecundis autem non inconuenit. Iterum contra, quæ magis diſtant, magis opponuntur, ſed ſanitas ſimpliciter magis diſtat ab ægritudine, vt nunc, ergo magis illi opponitur. Huic dicitur dupliciter. Vno modo, quod à maiori diſtantia accidentali non ſequitur maior oppoſitio quemadmodum ſanitas ſimpliciter diſtat ab ægritudine vt nunc. Alio modo dicatur, quod per magis diſtare intelligunt Philoſophi eſſe magis incompoſsibile, & ſic palam eſt ægritudinem vt nunc, & ſanitatem ſimpliciter non magis diſtare, quia non ſunt magis incompoſsibiles, ſed clarius de his infra dicemus. Redeamus autem nunc ad

A id, in quo fuimus, & dicamus quod duo sunt modi, quibus velut duabus differentiis diuiditur ipsum simpliciter scilicet semper, & multum. Et debes scire, quod dictio hæc simpliciter secundum quod per se, & absolute consideratur, non diuidetur his duabus differentiis scilicet semper, & vt multum, quoniam cognoscet quilibet significationem vocabuli huius dictionis semper, in conceptu formali huius dictionis simpliciter contineri, hac enim dictione simpliciter significabatur priuatio cuiuscunque additionis, cuius proprium erat contrahere id, cui additur ad aliquid, quod innuitur per quo, & quando, & vbi &c. Et certum est, dictionem hanc semper exponi per hanc omni tempore, quæ dicitur priuatione additionis quando. Si autem consideretur simpliciter secundum quod additur susceptiuo sanitatis, ægritudinis, & neutralitatis, patebit infra non inconuenienter diuisum esse simpliciter tale, in simpliciter semper, & simpliciter vt multum, non erit igitur diuisio hæc logica, vel Metaphysica, sed scientiæ inferioris subiecti ge-
B neris, magis limitati, & contracti per differentias. Quid igitur sit simpliciter dici, & quid vt nunc, & quid simpliciter semper, & vt multum, dicatur hoc modo.

Caput sextum est, de diffinitione sanitatis, & eiusdem coarctatæ his modis scilicet simpliciter, vt nunc, & simpliciter semper, & simpliciter ut multum.

QVONIAM sanitas est nobilior omnibus dispositionibus subiecti generis medicinæ, finis enim nobilior est, & sanitatis adeptio est medicinæ finis, ex Galeno in de Sectis, ideo à sanitate, velut à meliori, & nobiliori dispositione principium facientes, de ipsa, duo proponemus. Primum erit illius diffinitio,
C iuxta illud Platonis. Qui inchoat proprietatem aliquam, eius naturæ quid sit dicere debet. Secundum verò erit sanitatis diuisio per differentias, quibus ipsa coarctatur in intentione medici. De primo igitur, attentione dignum est. Quod diffinitio, vt aiunt Philosophi, maxime abstrahitur ab his, in quibus esse rei diffiniendæ consistit. Cum igitur sanitatis esse in duobus consistat, in quorum vno est velut in priori secundum naturam, in alio verò velut in posteriori natura, ideo de sanitate duas à duobus abstrahemus diffinitiones, vnam à priori, alteram verò à posteriori. Quòd si vtramque in vnam redigemus, fiet sanitatis tertia diffinitio clarior, & expressior. Est igitur sanitas à priori conueniens complexio, vel compositio, vel vnitas, esse enim sanitatis est in prædictis, velut in causis, & prioribus secundum naturam, & hac diffinitione vtuntur inquirentes rerum causas, vt Aristoteles septimo Physicorum textu commenti decimi septimi dicens, sicut sanitas quidem calidorum & frigidorum commensuratio quædam est &c. A posteriori autem sanitatem diffiniemus per perfectionem operationum, sunt enim operationes nobis notiores dispositionibus, à quibus procedunt. Et hanc diffinitionem videtur innuere Galenus primo de Ingenio sanitatis, cap. quinto dicens, sed nos videmus homines se sanos esse dicentes, dum actio eorum ab omnibus membris sine impedimento fit, neque vllam de Medicis habent necessitatem.
D Idem quoque innuit Galenus primo de Accidenti, & morbo, cap. primo dicens. Dico ergo, quod vnusquisque dicit se sanum esse dum solitas præter vllum impedimentum faciat actiones. Scias tamen, quod cum esse rei magis consistat in his, quæ natura sunt posteriora ex tertio Metaphysicæ, ideo esse sanitatis magis consistet in complexione, compositione, & vnitate, quàm in actione: est enim sanitas natura prior actione, posterior verò prædictis. Quapropter diffinitio sanitatis magis proprie ex conuenienti complexione, vel compositione, vel vnitate, quàm ex perfectione actionum. Et huic attestatur dictum Galeni primo de Accidenti, & morbo cap. primo dicentis: Sanitas igitur & morbus aut erunt in actione naturali, aut in membro composito, per quod actio naturalis efficitur, sed in aliquo dormiente, iacente seu quiescente quandoque nullum membrum mouetur: Sanitas tamen ab eo non ob hoc dicitur priuata. Sanitas ergo vocatur, cum mem-

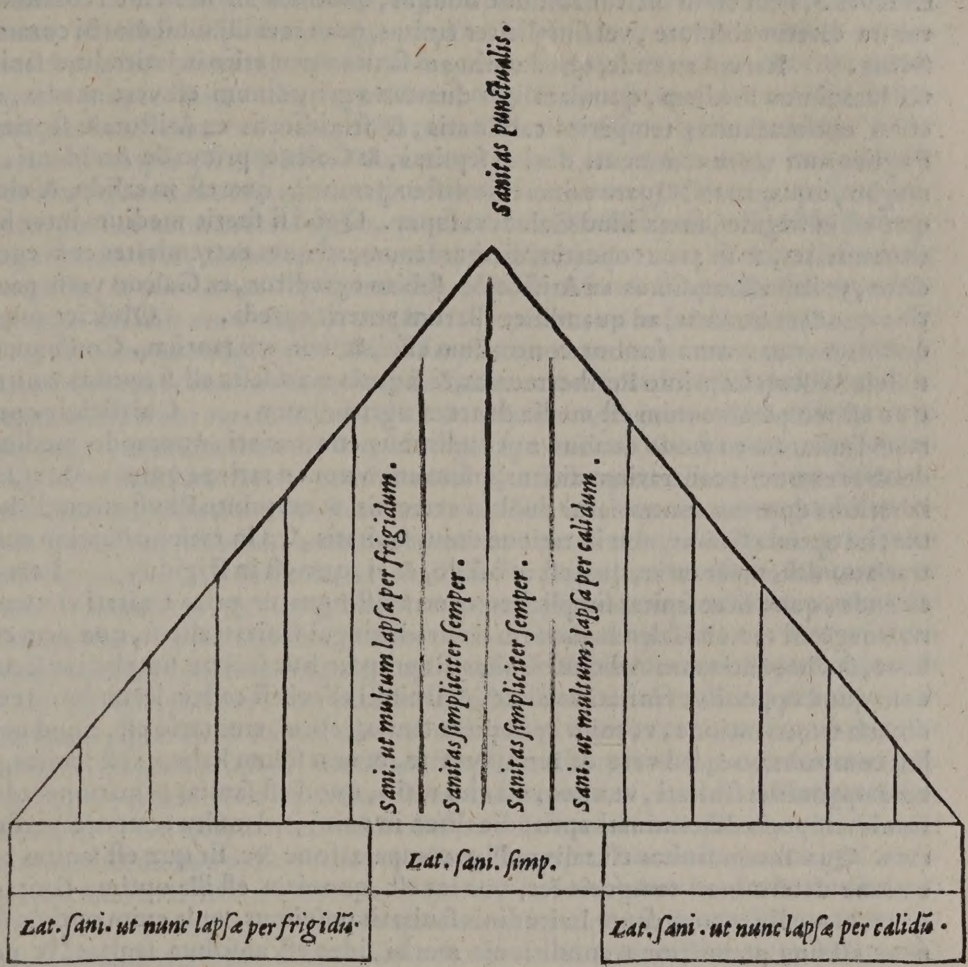
bra suas actiones facere possunt, posse autem istud fit ex naturali membrorum compositione. Sanitas igitur non est nisi naturalis compositio, naturalis autem compositio est causa naturalis actionis, sanitas igitur, seu naturalis vocetur compositio, seu causa naturalis actionis intentio erit vna, licet in nominibus sit diuersitas, hæc Galenus. Et ex his verbis videtur verificari positio plusquam Commentatoris secundo Tegni, commento secundo asserentis actiones nullo modo esse de esse sanitatis, cum sint posteriores ipsa, & sit membrum sanum absque quod agat, vel operetur, & sic non necessario opus debet poni in diffinitione sanitatis, cum sit accidens corporis sani. Quòd si quandoque à Galeno, & ab aliis reperiatur opus ipsum poni in diffinitione sanitatis, hoc est, sicut accidentalis differentia non faciens ad esse diffiniti, sed ad magis explicandum. Tum quia multotiens differentiæ essentiales sunt ignotæ. Tum quoniam accidentia magnam conferunt vim ad cognoscendum quod quid est ex Aristotele in libro de Anima. Quod si communiorem viam sequi voluerimus non longe à verbis Galeni, dicemus actiones eo quidem modo esse de esse sanitatis, quomodo sunt de diffinitione eiusdem. Cum igitur actiones compleant diffinitionem sanitatis dictam à posteriori, sic & ipsas esse in posteriori esse sanitatis concedimus, quæ posteriora medicus cum sit artifex sensualis, ex Haly primo Tegni superaddit prioribus, recolligendo ipsius sanitatis tertiam, & clariorem diffinitionem. Quam induxit Galenus primo de accidenti, & morbo, & primo de Regimine sanitatis dicens, sanitatem esse compositionem secundum naturam perficientem actiones, & Auicenna prima primi, cap. primo sanitas est dispositio, vel habitus, ex qua operationes subiecti sanè perueniunt, & secunda Fen. cap. secundo sanitas est dispositio, per quam corpus hominis in sua complexione, & compositione existens est tale, vt ex eo omnes operationes eius proueniant incolumes, vt Auerroes secundo Colliget, cap. primo: sanitas est bona dispositio in membro cum qua ipsa operatur operationem, quam habet operari secundum naturam, aut patitur passionem, quam secundum naturam habet pati. Et hæc de diffinitione sanitatis dicta sint.

Quoniam autem ex diuersitate modorum, quibus sanitas dicitur, determinat sibi diuersos gradus suæ latitudinis secundum magis, & minus differentes, iuxta illud Galeni secundo Tegni textu, commenti septimi. Et diuidetur totius sanitatis latitudo &c. ideo modos illos, quibus sanitas diuersimode dicitur notificando, vt res clariori luce videatur figurabo totius sanitatis latitudinem illius diuersos ordines continentem sub hac figura difformi, cuius duæ medietates sunt vniformiter difformes secundum lapsum, ab optime verè sano ex vtroque latere, ex vno quidem per lapsum ab optime sano versus calorem, ex altero verò versus frigus.

A

B

C

Latitudo totius ſanitatis, & eſt latitudo corporum naturæ.

DIVIDATVR igitur ſanitas quemadmodum placuit Galeno primo Tegni textu commenti vndecimi. In ſanitatem ſimpliciter, & ſanitatem vt nunc, vel alicui, tanquam in modos, quibus ſanitas primo coarctatur in intentione medici, & dicatur ſanitas ſimpliciter priuatione illius generis rei quod accidit ſignificari per contra poſitam determinationem ſcilicet, quo, vel nunc, vel vbi, vel alicui, & ſic temperies in actiuis, & paſsiuis qualitatibus à primua generatione connata, dicitur verè ſanitas ſimpliciter, quoniam dicitur talis priuatione temporis determinati, & loci, & determinati indiuidui humani, & determinati membri illius, ex quo enim eſt à generatione naturali quadam aptitudine apta eſt omnibus temporibus durare & in omni loco, & in quolibet indiuiduo, & eius quocumque membro, & propter hæc, nuncupamus ſanitatem ſimpliciter optimam ſanitatem, ipſamque locauimus in medio totius latitudinis ſanitatis, æqualiter diſtantem ab extremis diſtemperatis, vel diſtemperantia naturali, vel præter naturam, & quia ſeparatior eſt à ſuo oppoſito, non inclinatur in alterum extremorum, propter quod difficulter paſsibilis eſt ab extrinſecis alterantibus. Attentione igitur dignum eſt, quod ſanitas ſimpliciter, quæ dicitur optima ſanitas à generatione debet contrahi, non ſicut diſpoſitio, ſed velut habitus connaturalis de difficili mobilis, & de difficili paſsibilis ab extrinſecus accidentibus, & ſolo iſto reſpectu dicitur ſimpliciter ſanitas. Quòd ſi quid nominis huius dictionis ſimpliciter conſiderabimus, cum ſimpliciter tale ſit id, quod abſolute tale, erit ſanitas ſimpliciter, ſanitas abſoluta, abſoluta quidem à permiſtione cuiuſcumque conditionis attinen-

tis morbo, ſicut enim dicitur abſolute bonum, quoniam illi nihil mali commiſce A
tur ita dicetur abſolute, vel ſimpliciter ſanitas, quoniam illi nihil morbi commiſcetur. Iterum attende, quod optimam ſanitatem merito in latitudine ſanitatis locauimus mediam, quoniam ipſa duarum ægritudinum eſt vere media, eſt enim optima ſanitas temperies caliditatis, & frigiditatis ex Ariſtotele ſeptimo Phyſicorum textu commenti decimi ſeptimi, & Galeno primo de Accidenti, & morbo, cap. quarto. Quare erit media diſtemperantiæ, quæ eſt in calido, & eius, quæ eſt in frigido, iuxta illud Galeni vt ſupra. Quòd ſi fuerit medium inter has extremitates, & ſit prout oportet, dicetur ſanum, ad quas extremitates cum egreditur, vt iam aſſumpſimus ex Ariſtotele, ſubito egreditur, ex Galeno verò paulatino quodam decurſu, ad quamlibet illarum poterit egredi. Obiiciet autem quiſpiam, tunc vnum duobus contrarium eſſe, & non vni tantùm. Conſequens noluit Ariſtoteles primo Perihermenias, & ſequela manifeſta eſt, ſi optima ſanitas, quæ eſt temperamentum eſt media duarum ægritudinum. Cui dicitur opti- B
mam ſanitatem eo modo duabus ægritudinibus contrariari, quomodo medium duobus extremis contrarium dicitur, ipſum enim non in ratione vnius tantum, ſed in ratione duorum contrariatur duobus extremis, vt ex quinto Phyſicorum habetur, ita optima ſanitas, non in ratione vnius ſanitatis, ſed in ratione duarum contrariatur diſtemperantiæ, quæ eſt in calido, & ei, quæ eſt in frigido. Iterum attende, quod licet ſanitas ſimpliciter contradiſtinguatur prius ſanitati vt nunc, non neglexit tamen Galenus eandem contradiſtingui ſanitati alicui, quæ non cuilibet, ſed habenti tantum dicitur ſanitas. Et propter hoc ſanitas ſimpliciter ſecundum quod opponitur ſanitati vt nunc, & ſanitati alicui eſt eadem ſecundum rem, diuerſa tamen ratione, vt enim opponitur ſanitati alicui eius ratio eſt, quod nullius comparatione, ſed vere & ſecundum ſe, & non ſolum habenti eſt ſanitas, vt verò opponitur ſanitati, vt nunc, eſt eius ratio, quod eſt ſanitas priuatione additionis temporis determinati aptitudinaliter in omni, vel multo tempore perdurans. Quæ autem ſanitas eſt talis nullius comparatione &c. Et quæ eſt ſanitas pri
uatione determinati temporis &c. vna res eſt, quoniam eſt illa optima ſanitas, C
quam in medio extremorum latitudinis ſanitatis poſuimus, quia enim optima ſanitas eſt ſine permiſtione conditionis morbi, ideo eſt abſoluta ſanitas, & per conſequens nullius comparatione eſt ſanitas. Et quia eadem eſt veriſſima temperies calidi, & frigidi ideo per ſe ipſa eſt ſanitas, ergo cuilibet eſt ſanitas. & non habenti tantum, hoc enim ipſum per ſe eſt de omni, ex poſterioribus Analyticis, & iterum quoniam ſanitas optima eſt, verè in medio extremorum diſtantior ab ipſis non inclinata in alterum illorum, ideo cum difficultate videtur poſſe pati ab extrinſecis nocentibus, quapropter videtur apta omni, vel multo tempore durare, & non ſecundum præſens tempus tantum, eadem igitur eſt ſanitas, quæ nullius compatione eſt ſanitas, & quæ priuatione temporis determinati eſt ſanitas. Iterum attende, quod ſanitas alicui, & ſanitas, vt nunc contradiſtinctæ ſanitati ſimpliciter, licet diuerſantur ratione, ſunt tamen eadem re, ſanitas namque alicui cum non ſit ſanitas ſimpliciter, erit lapſa ab ea, & per conſequens non erit ſanitas per ſe, & cuilibet, ſed habenti tantum. Et quia vergit in alterum extremorum D
diſtemperantiæ, in quod magis inclinatur, ideo ab eo videtur faciliter poſſe alterari, & conſequentur non omni, vel multo tempore durare, quare quæ eſt ſanitas habenti tantum non longè duratura, dicetur ſanitas, vt nunc. Et hanc ſanitatem alicui, vel vt nunc, locauimus in ſecundo ordine totali latitudinis ſanitatis verſus illius non gradum propter magis vergere ad oppoſitum ſanitatis, quod eſt ægritudo, vt nunc, in quam magis inclinatur, & in eam facilius poteſt corpus ſanum vt nunc, cadere propter eſſe magis paſsibile ab extrinſecis nocentibus. Erit igitur ſanitas alicui quæ lapſa eſt ab optima ſanitate verſus alterum extremorum participans permiſtionem contradictionis oppoſitæ, & ob hoc non eſt cuilibet ſanitas, quoniam non abſolute ſanitas, ſed habenti tamen. Sanitas verò vt nunc eſt, quæ lapſa eſt ab optima ſanitate verſus aliquod extremorum de facili mutabilis in alterum ipſorum merito cuius dicetur non longe duratura, ob quod dicitur ſanitas apta durare ad determinatam temporis differentiam, vt inde dicatur ſanitas

vt nunc

A vt nunc. Attentione tamen dignum eſt, iuxta Galenum, quòd ſanitas, vt nunc eſt etiam diſpoſitio congenita, & non dicitur vt nunc, quoniam acquiritur ſecundum tempus præſens, ſed quoniam mutabilis eſt in alterum extremorum propter magis vergere in illum, non eſt apta ſemper durare, ſed ſecundum determinatam temporis differentiam, connaſcitur igitur quælibet ſanitas, quoniam ipſa eſt diſpoſitio ſecundum naturam, & ſignum ſuper hoc adduxit Galenus, quoniam naturaliter redit corpus ad eam cum perditur ſi dimiſſum fuerit corpus ſuæ naturæ. Scias igitur, quoniam ſanitas eſt diſpoſitio ſecundum naturam connata erit, connaſcetur autem vel ſicut habitus naturalis cum difficultate mutabilis, & erit ſanitas ſimpliciter dicta, vel connaſcetur ſicut diſpoſitio quædam naturalis defacili mutabilis, & erit ſanitas vt nunc, vel habenti tantùm. Et ex hoc iterum attende in quo ſanitas ſimpliciter & ſanitas vt nunc conueniant, & in quo differant: conueniunt enim, quoniam ambæ ſunt diſpoſitiones ſecundum B naturam, differunt autem ſicut habitus, & diſpoſitio, eſt enim earum differentia in eſſe magis, & minus ſanitas, & quia magis, & minus variant ſpeciem, erit ſanitas ſimpliciter eiuſdem ſpeciei cum ſanitate vt nunc, gradualiter ſolum differentes. Et ob hoc locauimus eas in eadem latitudine ſub diuerſis tamen gradibus totalibus eiuſdem ſub primo tenente extremum intenſius latitudinis ſanitatis ſanitatem ſimpliciter, ſub ſecundo terminato ad non gradum eiuſdem, ſanitatem vt nunc ordinauimus, ex vno quidem latere per lapſum à temperamento verſus calidum, ex alio verò per lapſum à temperamento verſus frigidum. Iterum attende, quoniam, vt teſtantur logici, ſimpliciter tale dicitur, vel quod apud omnes vere eſt tale, vel quod omnibus videtur tale, ideo ſanitatem ſimpliciter diuidemus in ſanitatem, quæ apud omnes verè eſt talis, & in ſanitatem, quæ omnibus videtur talis, quarum primam, ſanitatem ſimpliciter ſemper nominauit Galenus primo Tegni, & ſanitatem optimam ſecundum veritatem, eam dixit Pluſquamcom C mentator. Secundam verò voluit Galenus ſanitatem vt multum, vel ſanitatem optimam ſecundum apparentiam tantùm, & propter hoc duos gradus, vel ordines partiales in latitudine ſanitatis diſpoſuimus complentes totam latitudinem ſanitatis ſimpliciter, vel optime, in quorum primo qui eſt, intenſiſsimus totius latitudinis ſanitatis locauimus optimam ſanitatem ſecundum veritatem: in ſecundo verò cuius extremum remiſsiſsimum latitudinis ſanitatis vt nunc poſuimus ſanitatem optimam ſecundum ſenſum tantùm, quæ ſanitas ſimpliciter vt multũ dicitur, & in vtroque latere, in vno quidem per lapſum à ſanitate ſemper, verſus calidum, in altero verò per lapſum à ſanitate ſemper, verſus frigidum. Et debes ſcire, quòd ſanitas dicitur ſemper talis, non à ſempiterna eius duratione, quoniam morte corrumpitur, neque quia ſuſceptiuum ſub ea ſemper duret, actionibus perfectiſsimis vtendo, ſed quoniam merito naturalis inclinationis, quam habet ſuſceptiuum in eam, aptum eſt omni tempore durare ſub ea, perfectiſsimas exercendo operationes. Quapropter dictio hæc, ſemper, iuncta ſanitati non dicit circumſtantiam temporis, ſub actu operationis habitæ, ſed ſub aptitudine naturali operationis exercendæ, ſimiliter ſanitas vt multum non dicitur, quoniam plurimo tempore duret, ſed quoniam apta eſt merito naturalis inclinationis &c. plurimo tempore durare, D cum quibus tamen ſtat, quòd vtrumque corpus, ſanum ſcilicet ſemper, & ſanum vt multum, merito paſsibilitatis ab extrinſecis maxime alterantibus duret ſub oppoſito ſanitatis ſimpliciter. Quid igitur ſanitas ſit, & quot modis dicatur, manifeſtum ſit hoc modo.

Caput ſeptimum ſoluit dubitationes contingentes ſanitati ſimpliciter dictæ, & ſanitati ut nunc.

CVM ſoluere non ſit ignorantis vinculum, ex tertio ſapientiæ textu commenti primi, ideo ne præcedentium dictorum ſcientia ſub velamento ignorantiæ lateat, duxi ſoluendum que ambigunt Doctores circa ſanitatem ſimpliciter & vt nunc dictam. Petamus igitur primo, ſi ſanitas ſimpliciter ſit diſpoſitio con-

genita, & videtur quod sic, iuxta illud Galeni primo Tegni textu commenti deci mi quinti. Sanum est simpliciter corpus ex generatione quidem eucraton &c. Ad oppositum verò arguitur, cuius sunt causæ effectiuæ à medico quidem operabiles, non est à generatione tale, sed sanitatis simpliciter sunt causæ effectiuæ à medico operabiles, ex Galeno tertio Tegni: ergò sanitas simpliciter non est à generatione talis. Huic sunt plures modi dicendi. Primus est quorundam putantium quòd sanitati simpliciter accidit, vt dicatur talis, à generatione, id est à principio generationis, quoniam quod per se, & essentialiter non comitatur alicui, accidit illi, sed à generatione id est à principio generationis non comitatur per se, & essentialiter sanitati, simpliciter, ideo accidit illi. Potest igitur iuxta eos simpliciter sanitas à principio generationis contrahi, & ex tempore haberi, cum vtrumque scilicet à generatione esse, & ex tempore esse, sanitati simpliciter accidat. Duobus igitur dictis, soluam ad quæsitum. Primum non oppugnat sanitatem simpliciter esse dispositionem à generatione innatam. Secundum non oppugnat sanitatem simpliciter esse ex tempore contractam. Probatur primum supponendo dictionem hanc a generatione esse notam intensionis, & fixionis, vt scilicet illud dicatur tale à generatione, quod est intensiue tale, per respectum ad ea, quæ sunt eiusdem denominationis non intensissime, & fixe talia, tunc arguitur, à principio generationis Socratis potuerunt causæ productiuæ ipsius, ita fortiter, & sub temperamento tali concurrere, vt dispositionem quandam maximè fixam, & intensissimam producerent, qua Socrate, in omni decursu ætatiuo, optimarũ operationum foret perfectiuus. Sed illa dispositio est sanitas simpliciter dicta, iuxta Galenum in primo de Morbis, & accidentibus, cap. quarto: ergo sanitas simpliciter ex tempore erit. Secundum verò probatur, quoniam Socr. cholericus potest reduci ad temperamentum, ergo tunc erit factus sanus simpliciter, & non à principio generationis, vt patet. Ergo sanus simpliciter talis erit ex tempore. Iterum sanum simpliciter leuiter dolens artis beneficio reducetur ad optimam sanitatem, ergo optima illa sanitas ad quam reducitur, est ex tempore contracta. Palam est consequentia, quoniam non est illa, quæ prius fuit, quoniam semel corruptum amplius redire non potest idem numero. Licet hic modus respondendi possit tolerari, nil minus vt iuuenum excitentur ingenia in ipsum duas adducam rationes. Prima, quod secundum naturam est, necessario est, temperatum, primo de accidenti, & morbo, cap. primo. Quód autem secundum naturam est in spermatibus tale est, iuxta illud Galeni vt supra, in spermatibus quoque &c. Ergo quod temperatum est, in spermatibus tale est, tunc arguitur sic. Sanitas simpliciter est temperamentum, ergo sanitas simpliciter est in spermatibus talis, antecedens est Galeni primo de Morbo, cap. quarto, & ex consequente arguatur sic, sanitas simpliciter est in spermatibus talis. Quod autem tale est in spermatibus congenitum est, ergo sanitas simpliciter congenita est. Secunda ratio est, sanitas simpliciter, quæ est perfecta sanitas, est temperies quædam, iuxta illud Galeni loco vt supra, sicut enim temperamentum, quod est perfecta sanitas &c. Ergo ab eo est sanitas simpliciter à quo est temperies ipsa. Sed temperies est à prima rei generatione, ergo & sanitas simpliciter erit à prima rei generatione, & assumptum arguitur, quoniam temperies, & inde sanitas est ab elementis temperate commistis, sed commistio temperata ipsorum elementorum est à prima rei generatione, ergo temperies, & sanitas perfecta erunt à prima generatione rei: minor est Aristotelis in primo de Generatione circa finem, & maior patet, iuxta illud Galeni primo de Morbis, cap. quarto. Et concedamus, quod prima elementa sunt quatuor scilicet calidum, frigidum, humidum, & siccum, quibus quidem temperate commistis corpus erit sanum &c. Propter hæc igitur est alius modus dicendi, quem puto magis ad mentem Galeni, concedit enim ipse, vt ex proximo præcedenti capite apparuit, sanitatem quamlibet à primæua generatione haberi. Quod si velut habitus quidam connaturalis habeatur comitans corpus per omne, vel plurimum temporis, dicetur sanitas simpliciter, Si verò velut dispositio quædam de facili mutabilis in oppositum, dicetur sanitas vt nunc. Munitur quidem portio hæc & ratio tnibus aliis. Prima, connascitur vita, in de Morte, & vita, ergo connascetur & sanitas,

A nitas,cōſequentia eſt Auicennæ prima primi doctrina tertia de Complexionibus, dicentis, quod omnia corpora à generatione contraxerunt ſibi aliquam complexionem æqualem, ſub qua ſunt ſana, & viua. Iterum toti latitudini ſanitatis ægritudo vt nunc eſt oppoſita, tum iuxta Galenum ſecundo Tegni textu commenti ſexti, tum etiam quoniam non eſt aliqua ſanitas, quam non contingat corrumpi in ægritudinem vt nunc, ſed ægritudo vt nunc, eſt accidentalis, & aduentitia, ergo quælibet ſanitas eſt naturalis, & ab intra inchoata, valida eſt conſequentia per hoc: quoniam ſi duorum contrariorum vnum eſt corpori innaturale, & aduentitium, reliquum eſt eidem naturale,& verificamus minorem ſic, quoniam ægritudinis vt nunc principium eſt ab extra, quia à ſex rebus non naturalibus immoderate ipſi corpori oblatis ex tertio Tegni. Iterum quodlibet corpus ſanum eſt eucraton, & coæquale ſecundum propriam naturam, palam autem eſt hoc de ſano corpore ſimpliciter, de ſano autem vt nunc,id concesſit Galenus primo Tegni
B textu cōmenti decimi quinti, ergo cuiuſlibet corporis ſani natura eſt principium, conſequentia eſt Ariſt. ſecundo Naturalium textu,comm. quinti dicentis, quod ſecundum naturam ſunt hæc ſcilicet ſubſtantia,& quæcunque inſunt his ſecundum ipſam,vt igniferi ſurſum,ſi ergo cuiuſlibet eucraſiæ principium eſt natura, videtur quamlibet eucraſiam à natura à generatione eſſe talem. Iterum ſanitas connata eſt corpori,ergo naturalis,probatio aſſumpti eſt, id enim connatum eſt,in quod corpus derelictum ſuæ naturæ inclinatur ex primo Cœli,eſt enim frigiditas connaturalis aquæ,quoniam aqua ſuæ naturę derelicta in eam inclinatur,ex primo Cœli, eſt enim frigiditas cōnaturalis aquæ, quoniā aqua ſuæ naturæ derelicta inclinatur in frigiditatem, ſed corpus ſanum factum ægrum vt nunc, ſuæ naturæ derelictum inclinatur in ſanitatem,& ad ipſam redit. Ergo ſanitas eſt illi connaturalis,minor vera eſt per hoc,quoniam ſi corpus ſuæ naturę derelinquatur,non inuenitur in eo diſpoſitio aliqua præter naturam operans in ipſum,vt redeat ad oppoſitum ſanitatis,neq.vt ſub ægritudine conſeruetur cū diſpoſitio faciens,vel conſeruans ægri-
C tudinem ſit præter naturam ex tertio Tegni & primo de Morbis. Iterum ſanitas eſt naturalis compoſitio membrorum faciens actiones primo de Accidenti,& morbo,cap.primo naturalis autem compoſitio eſt à prima elementorum commiſtione, cap. quarto ergo à prima elementorum commiſtione eſt ſanitas. Iterum optima compoſitio eſt talis ſecundum naturam, & ipſa eſt ſanitas ſimpliciter,ergo ſanitas ſimpliciter eſt talis ſecundū naturam antecedens notum eſt,iuxta illud Gal. tertio Tegni textu comm. XVI. Et mouent corpora ab ea, quæ ſecundum naturam conſiſtentia. Iterum dixit Gal.primo Tegni textu comm.decimi quinti corpus ſimpliciter ſanum,eſſe corpus à generatione eucraton, & coæquale. Quod ſi intelligant à generatione, id eſt intenſiſsime, & maxime fixe tale. Contra, tunc ſanum ſimpliciter, & vt nunc, in idem coirent, quod eſt impoſsibile, quoniam contraponuntur, quæ in eadem diuiſione diuidenda aſſumuntur, & conſequentia probatur, quoniam ſanum vt nunc, formaliter completur per eſſe tale in hac hora, iuxta illud Galeni vt ſupra. Sanum verò vt nunc, eſt corpus, quod ſecun-
D dum tempus præſens ſanum eſt, cum igitur in hac hora corpori poſsit acquiri diſpoſitio aliqua intenſiſsima, & maxime fixa, qua tale corpus ſuas perficiet actiones, ergo corpus effectum ſanum vt nunc, quoniam in hac hora efficitur ſanum ſimpliciter, quoniam à generatione, id eſt intenſiſsime, & maxime fixe tale. Verius igitur dicamus, dictionem hanc à generatione, tum merito ſuæ principalis ſignificationis, tum merito eorum, quibus additur, dicere ſecundum naturam intenſe, & maxime fixe tale, eſt enim generatio naturæ actus, quo res primo eſt, ex primo de Generatione,ea etiam, quibus additur ſunt diſpoſitiones ſecundum naturam, vt ſanitas, vel ægritudo, & neutralitas ſimpliciter. Ex his igitur confiteamur iuxta viam hanc duo hæc dicta. Primum quælibet ſanitas eſt diſpoſitio ſecundum naturam, ſecundum,quælibet diſpoſitio à principio generationis habita eſt ſecundum naturam talis, primum voluit Galenus primo de Accidenti, & morbo,cap.primo:ſecundum verò voluit Ariſtoteles ſecundo Phyſicorum textu commenti quinti & vndecimi. Conati ſunt autem quidam modum hunc dicendi redarguere. Primo quoniam non minus repugnat caliditas frigiditati,quàm

diſpoſitio naturalis diſpoſitioni præter naturam. Sed caliditas frigiditati à generatione coniungitur, ergo & diſpoſitio præter naturam diſpoſitioni naturali à generatione coniungetur. Adhuc non plus repugnat caliditas formæ aquæ, & eius frigiditati, quàm diſpoſitio præter naturam formæ Socratis & eius ſanitati, ſed à generatione poteſt acquiri caliditas aquæ, vt patet de aquis balneorum, ergo diſpoſitio præter naturam à generatione poteſt acquiri formæ Socratis. Adhuc ſit materia generationis Socratis ſub diſpoſitione optima ſecundum compoſitionem, & non adhuc ſecundum complexionem, & per aliquod agens diminuens, vel condenſans, vel rarefaciens, labatur ſecundum optimam cōpoſitionem, & diſponatur ſecundum complexionem, & quæratur ſi ille lapſus compoſitionalis ſit naturalis, vel præter naturam, ſi præter naturam habetur intentum, ſi naturalis, quæratur tunc quare hæc materia ſecundum compoſitionem poteſt naturaliter labi, & non præter naturam, corpus tamen optime ſanum non poteſt naturaliter labi, ſed ſolum præternaturaliter per poſitionem, & patet, quod nulla eſt dabilis reſponſio, niſi voluntaria. Latrant iſti, & parum ſuis rationibus Galenum mordent, & ideo ad eas non erit difficile reſpondere. Ad primam igitur dicatur, maiorem propoſitionem eſſe impoſsibilem, quoniam caliditatis ad frigiditatem eſt repugnantia ab oppoſitione contradictionis, quæ oppoſitionum eſt maxima, ex primo Poſteriorum, cap. ſecundo. Vel aliter dicatur, quòd ſi caliditas repugnat frigiditati, tunc impoſsibile eſt, quod pro minore aſſumunt, ſcilicet caliditatem à generatione frigiditati coniungi, quæ enim ad inuicem coniunguntur eidem ſunt compoſsibilia, & per conſequens non oppugnantia ex Ariſtotele in poſtprædicamentis ſermone in oppoſitis, quapropter ſi repugnabunt non coniungentur aliquo modo, & ſi coniungentur non erunt ad inuicem oppoſita. Patefecimus equidem alias, cum ſcripſimus de intenſione qualitatis, & eius remiſsione, ſecundum quos gradus ad inuicem ſunt contraria compoſsibilia. Quòd ſi caliditas ſub intenſiſsimo gradu ſuæ latitudinis aſſumatur, cuilibet gradui frigiditatis eſt incompoſsilis, cui neque à generatione, neque ex tempore poteſt coniungi, quod ſi à generatione caliditas coniungatur frigiditati, vt in miſtis genitis ex elementis, hoc erit in gradibus non ſub ſummo ſuarum latitudinum exiſtentibus, à quibus nulla oppoſitio, ſed omnino compoſsibilitas eorum ad inuicem originabitur, nulla tamen diſpoſitio naturalis à generatione poteſt coniungi diſpoſitioni præter naturam ex eo: quoniam quod aduentitium, & non ſecundum naturam eſt, efficeretur naturale, & congenitum, nunquid autem diſpoſitioni naturali ex tempore poſsit coniungi diſpoſitio præter naturam, velut non eidem contrariam dicemus poſtea. Ad ſecundam rationem dicatur minorem eſſe impoſsibilem. Pro ſigno autem de aquis balneorum aſſumpto, Annotatione dignum eſt, quod ipſæ non ſunt genitæ calidæ, ſed merito locorum ſuæ generationis contraxerunt ſibi quandam caliditatem accidentalem, & aduentitiam, & quia caliditas eſt connaturalis loco generationis aquæ, putarunt nonnulli & ipſius aquæ caliditatem illam fore congenitam, quod non admittimus. Sed contra obiiciet aliquis, quàm primo aqua huiuſmodi eſt genita, ipſa eſt calida, ergo caliditas eſt ei congenita. Huic dicatur negando aſſumptum, pro quo iterum attentione dignum eſt, quod cum caliditas ſit de numero permanentium, cuius fieri eſt ſucceſsiuum, per viam ſuæ inceptionis non dabitur illi primum eſſe, ſed vltimū non eſſe, vt ſcripſimus in opere de inſtanti, aqua autem quoniam permanens eſt, cuius eſſe non eſt dependens ab aliquo ſucceſsiuo, in inceptione ſui dabitur vltimum non eſſe, quapropter hæc propoſitio eſt falſa, quàm primum aqua eſt genita ipſa eſt calida, quoniam ex illa ſequitur, quod cum in inſtanti quod eſt primum eſſe aquæ aqua ſit genita, quod in eodem ſit calida, & quia ante illud nunquam fuit calida, quoniam adhuc non genita, tunc caliditati in aqua daretur per viam ſuæ inchoationis primum eſſe, quod eſt falſum. Scias igitur. Quod in generatione aquæ balneorum primum inſtans eſſe aquæ eſt vltimum non eſſe caliditatis eiuſdem, cum enim dicimus nunc eſt aqua, & immediate ante hoc non fuit aqua, tunc verum eſt dicere nunc non eſt calida, & immediate poſt hoc erit calida, neſcientes autem hoc diſtinguere errarunt, aſſerentes caliditatem eſſe congenitam aquæ balneorum

A neorum. Ad tertiam rationem, ſcias, quod per materiam generationis Socratis nō intelligo ſolam materiam primam omnium generabilium vnam & ingenitam, ſed volo ipſam cum quibuſdam diſpoſitionib. ita facientib. ad generationem Socratis, quod merito illarum per nullam potentiam poſſet indiuiduũ eiuſdem, vel alterius ſpeciei generari, tunc admiſſo caſu dicatur, quod ille lapſus eſt præternaturalis materiæ, ex qua Socra. inde generandus eſt. Eſt autem naturalis Socra. qui ex illa materia debet gigni. Primum lucide claret, quoniam cum huiuſmodi materia labitur ab optima compoſitione, hoc eſt ab agente in ipſam iam genitam, & actuatã ſecundũ cõpoſitionem ad generationẽ Socratis, quapropter lapſus ille accidentalis, & aduentitius eſt, ipſi materię priori tempore, actione agentis in ipſam, diminuendo, cõdenſando, vel rarefaciendo, & ſic palam eſt nõ eſſe lapſum præter naturã congenitum, ſed vltra genitum. Secundum verò lucè clarũ eſt, quoniam illo lapſu ab optima cõpoſitione vnà cũ cremento perfectionis complexionis Socratis, Socrates generabitur. B Quapropter, omnis diſpoſitio tunc ſibi acquiſita eſt illi naturalis, & cõgenita. Quod ſi ab illo lapſu materiæ ab optima cõpoſitione Socr. lædatur, ne ſolitas actiones corporis optime ſani ſecundũ compoſitionẽ poſsit perficere, ab eodem lapſu ponetur in latitudine neutralitatis ſimpliciter vel ęgritudinis ſimpliciter quarũ quęlibet eſt lapſus naturalis. Dubitamus ſecundo ſi corpus ęgrum artis beneficio poſsit fieri ſanũ ſimpliciter, & videtur quod nõ, quoniã naturale & cõgenitum efficeretur accidẽtale, & aduentitium, dictũ eſt. n. iam ſanum ſimpliciter eſſe à generatione eucraton, & coęquale. Oppoſitum autem voluit Gal. tertio Tegni. Huic moderni reſpondentes duo pronunciant, primum, partem affirmatiuam dubii, ſecundum inuehunt in Pluſquam cõmentatorem ipſum vacilantem in hoc, & ſibimet contradicentẽ fuiſſe, primũ relinquunt notũ ex tertio Tegni, ſecundũ autẽ oſtendunt ex verbis illius, quoniam primo Tegni, comm. XV. digreſsione quarta concludit poſt generationẽ contingere corpus eſſe ſimpliciter ſanum, inquiens, quod non ideo dicitur corpus ſimpliciter ſanũ, quoniam ſit à generatione tale, ſed quoniam optime, & maxime C tale, quantumcumq. poſt generationem, & oppoſitum huius dixit eodem comm. Digreſsione ſecunda inquiens, quia diſpoſitio ſimpliciter talis, qua corpus eſt ſimpliciter tale eſt vt habitus quidam ſolummodo congenitus. Quos nos proteruientes, & male mentis iudicamus, attendentes ſolummodo verbis, vt illi contradicant, & non radici poſitionis. Quapropter annotabis tria, & poſitio hęc fiet clarior. Primũ quod dictio hæc ſimpliciter dicitur priuatione cuiuſcunque additionis auferentis totalitatem, vt id dicatur ſimpliciter tale, quod abſolutum eſt tale, abſolutum quidem, quoniam purum, & impermiſtum contrario, & quia id, quod eſt purum, & contrario impermiſtum non eſt de facili alterabile, ideo neque à ſubiecto de facili remouibile, vt inde ſequatur, quod id, quod eſt ſimpliciter tale, ſit habituale quoddam, ſiue habitus ille fuerit à prima generatione innatus, ſiue poſt acquiſitus, per ſe igitur eſt ipſius ſimpliciter eſſe habituale, accidit autem ei eſſe connatum, vel poſt generationem acquiſitum. Noto ſecundo tria eſſe corporum genera, quæ contingunt diſpoſitionib. ſanitate, videlicet ægritudine, vel neutralitate, primũ genus D eſt corporum naturæ, & ſunt talia per diſpoſitionem congenitam eiſdem connaturalẽ, & ſunt omnia corpora in latitudine ſanitatis ordinata, merito quorũ latitudo ſanitatis dicitur latitudo entium ſecundum naturam, ſecundũ eſt genus corporũ defectus naturę, & ſunt talia per diſpoſitionẽ aduentitiam eiſdem pręter naturam, & ſunt omnia corpora extra latitudinẽ ſanitatis exiſtentia, ordinata in latitudine neutralitatis, vt nunc, & in latitudine ægritudinis vt nunc, merito quorũ dicta ſunt illę latitudines corporũ præternaturam. Tertium eſt genus corporũ profectus naturę ab arte, & ſunt corpora beneficio artis reducta, & ſunt imagines, & ſimulachra corporum naturæ, ſecundum quod ars naturæ eſt imitatrix ex ſecundo Phyſico. Noto tertio, quod ſcientiæ medicinæ ſolummodo eſt diſtinguere vel corpora naturæ, vel corpora defectus naturę, quoniam cũ ſcientia ſit eorũ, quę ſunt ſecundum naturam ex ſecundo Phyſic. non ſubterfugiunt eam, quæ ſunt contraria naturæ. Senſus. n. & ſciẽtia videntur eſſe contrariorũ, nõ autem diſtinguit corpora profectus naturæ ab arte, quoniam per hoc diſtinguitur ſcientia ab arte, & econtra. Ars igitur medicinæ non eſt de corporib. naturę, vel defectus naturę, quoniam opera artis nõ ingrediun

tur diſtinctionem ſcientiæ neque proprie eſt de corporibus profectus naturæ ab arte, ſed eſt ad illa, quoniam ars non proprie eſt de obiecto, ſed ad illud, ſecundum quod habitus in intellectu ſpeculatiuo quandoque dirigit ad habitum intellectus practici, qui eſt ars medicatiua, cuius eſt diſtinguere corpora profectus naturæ ab arte, & dirigere ad actum in corpus. Ex his igitur colligo, quæ diſſoluunt dubium. Et dico primo nullum corpus ægrum, vt nunc, vel neutrum vt nunc artis beneficio poſſe fieri corpus ſimpliciter ſanum naturæ, quoniam quod eſt congenitum aduentitium efficeretur. Et quod per ſe eſt, ipſius accidentis per accidens naturam ſaperet, Quinimo quod ſecundum naturam tale eſt, præter naturam dicendum eſſet tale, quæ omnia impoſsibilia ſunt, ſunt enim ægritudo vt nunc, & neutralitas vt nunc præternaturales, & aduentitiæ diſpoſitiones, ſicut & omnis ſanitas eſt naturalis, & congenita diſpoſitio. Et intelligo, quod non poſsit fieri ſanum corpus ſimpliciter naturæ, tanquam id, quod poſt generationem acquiritur. Et ob hoc dicatur, quod corpus ægrum vt nunc, vel neutrum vt nunc, effectum tale ex corpore ſano ſimpliciter naturæ, velut ex termino à quo, artis beneficio poteſt fieri ſanum ſimpliciter naturæ, non quod aliquid habituale ei de nouo acquiratur, quod non præfuerit, ſed quod artis beneficio redit ad actum illius, quod ex aptitudine quadam naturali latens erat ſub accidentali, & aduentitia diſpoſitione, cum enim ægritudo vt nunc, & neutralitas vt nunc adueniunt corpori ſimpliciter tali, non permutant omnem naturam, & potentiam illius, ſed ſolum dominium actualitatis ſuæ connatæ diſpoſitionis, ſicut poſt apparebit.

Et ex hoc patens eſt, quod vbi etiam concurreret beneficium artis, tale poterit dici corpus naturæ, licet enim ſoli naturæ derelictum ad priſtinam diſpoſitionem poſsit redire, quia tamen aliquando beneficio artis iuuantis opus naturæ, & ipſum perficientis redit, non minus dicetur corpus naturæ. Quapropter dico ſecundo, quòd corpus naturaliter lapſum arte reductiua, contingit fieri corpus ſanum ſimpliciter, non quidem naturæ, quoniam non eſt tale effectum à generatione, ſed profectus naturæ ab arte, quoniam in quibuſcumque corporibus, quæ natura ipſa exhibet medico, eſt complexio, compoſitio, coæqualitas, & inæqualitas, ſicut habitus quidam congenitus, quo corpus dicitur ſimpliciter aliquale, quod ſi huiuſmodi corpora beneficio medici fuerint reducta, tunc non erunt corpora naturæ, quoniam natura non ſunt reducta, ſed quia arte reducente facta eſt ſubſtantialis conuerſio in ipſis, vt inde non inſit eis natura reuocans in amiſſum, ideo dicentur corpora ſimpliciter ſana profectus naturæ ab arte. Et ex hoc dico tertio non inconuenire poſt generationem eſſe corpus ſimpliciter ſanum, patet, quoniam aliquo cooperāte poteſt effici ſanitas, vt quoddam habituale. Et iam diximus id eſſe ſimpliciter tale, quod eſt habituale, vel congenitum tale. Neque hoc contradicit nobis alias dicentib. corpora ſimpliciter talia eſſe à generatione huiuſmodi, quoniam tunc & nos, & alii ſic dicentes intellexerunt de corporibus naturæ, in quibus à natura eſt diſpoſitio, velut quidam habitus congenitus, quo dicuntur ſimpliciter talia nunc autem loquimur de corporib. reductis, quæ ſunt corpora profectus naturæ ab arte, quibus poſt generationem arte reducēte poteſt acquiri aliqua diſpoſitio, ſicut habitus, & non ſunt corpora naturæ, ſed aſsimilantur illis, ſicut ars aſsimilatur naturæ & habitus acquiſitus habitui naturali. Et hoc eſt, quod ſoluit apparentē contradictionem in verbis Pluſquamcommentatoris, male equidem penſitatam à Modernis, & hoc poſtea melius apparebit. Sed ambiget quiſpiam, in quo corpora ſcilicet naturæ, & profectus naturæ ab arte diſtinguantur. Dicendum, quoniam illa à generatione ſunt, hæc verò ab arte, licet vtraq. dicatur ſimpliciter talia. Et ſic voluit ea diſtinguere Gal. primo Tegni textu, comm. decimi quinti, cum dixit corpus ſimpliciter ſanum eſſe à generatione eucraton, & coęquale. Iterum quoniam illa ſunt verè talia, hæc verò non ſunt vere talia, ſed imagines, & ſimulachra illorum, quemadmodum effectus artis non eſt vere talis, ſed imago illius.

Iterum dubitabit aliquis, ſi corpora profectus naturæ ab arte ſint ordinanda in latitudine ſanitatis, quam diuiſit Galenus in tres partes ſecundo Tegni textu commenti ſeptimi. Huic dicatur, quòd non, quoniam cum Galenus illic ſit docens ſcientiam medicinæ, habet diſtinguere ſolummodo corpora naturæ, quæ à ſola

A ſcientia diſtinguenda ſunt, vt iam dictum eſt. Quapropter ſub gradibus latitudinis ſanitatis diuiſæ ab eo non ordinabuntur niſi corpora naturæ, quæ ſunt talia à diſpoſitione connata, & non corpora profectus naturæ ab arte, quoniam à ſola arte medicatiua diſtinguenda ſunt, quam vnam ex mechanicis appellarunt Ariſtoteles, & Auerroës primo de Anima. Annotatione tamen dignum eſt, quod ſicut ars aſsimilatur naturæ, & habitus acquiſitus habitui naturali, quemadmodum in his, quæ ſunt ſecundum naturam ſcientia medicinæ ſtatuit latitudinem diuiſam per diuerſos ordines, ſub quibus aliæ, & aliæ diſpoſitiones naturales continentur, ita & in his, quæ ſunt profectus naturæ ab arte, poterit ars medicatiua ſtatuere latitudinem diuerſorum ordinum, ſub quibus acquiſiti habitus continebuntur, ſimilem quidem latitudini entium ſecundum naturam, cuius equidem latitudinis corpora in vno quoque illius ordine ſituata, ſtatum proportionatiſsimum habebunt, vnicuique ſtatui eorum, quæ diſponebantur in latitudine corporum naturæ: ſecundum quod ars aſsimilatrix eſt naturæ, & habitus acquiſitus habitui naturali. B Volo dicere, quod ſi beneficio artis reductiuæ corpus naturaliter lapſum efficiatur ſanum ſimpliciter, non erit tale reductum, in latitudine ſanitatis diuiſæ à Galeno, quoniam non eſt corpus naturæ, ſed in aſsimilata illi latitudine, quæ eſt corporum profectus naturæ ab arte, & habebit ſtatum proportionatiſsimum ſtatui corporis ſimpliciter ſani naturę ſecundum quod illi aſsimilatur per habitum acquiſitum. Dubitatur tertio ſi corpus ſanum vt nunc ſit à generatione, vel ſecundum præſens tempus tale. Huic dicemus, vt opinamur fuiſſe mentem Gentilis, per tria aſſumpta, & tres concluſiones. Aſſumitur etenim primo latitudinem totius ſanitatis ſolummodo triplici ordine, vel gradu diuiſam eſſe, ſub quibus ponitur ſanitas tribus his differentiis coarctata ſcilicet ſemper vt multum, & vt nunc, & quoniam quod eſt ſemper tale magis eſt eo, quod eſt, vt multum, vel vt nunc tale, & quod eſt vt multum, magis eſt eo quod eſt vt nunc, ideo ſanitas, cui additur hæc differentia ſemper, ſignificatur eſſe in primo ordine, ſeu ſub C extremo intenſiſsimo latitudinis ſanitatis, cui vero additur vt multum denotatur eſſe ſecundi ordinis latitudinis ſanitatis, cui autem vt nunc tertii ordinis, ſeu gradus remiſsi latitudinis ſanitatis terminati ad latitudinem neutralitatis mediam cuiuſcumque modi neutralitatis. Aſſumitur ſecundo differentias illas tres non denotare temporales menſuras, cum adduntur ſanitati, ægritudini, vel neutralitati, vt ſcilicet illud dicatur ſemper ſanum, quod omni tempore permanet ſanum, vel vt multum, quod plurimo tempore ſic permaneat, quoniam, ſanitas ſimpliciter cum in hac hora poſsit acquiri, & per hanc horam poterit ſolummodo permanere. Et per idem non dicitur ſanum vt nunc quoniam in hac hora ſolum poſsit permanere ſanum, cum enim ſanitas vt nunc à generatione poſsit acquiri, ita non oppugnat eam per omnem decurſum ætatiuum poſſe permanere talem. Aſſumitur tertio differentias illas additas ſanitati, ægritudini, vel neutralitati denotare gradum perfectionis, fixionis, intentionis, & reſiſtentiæ cauſis ægrotare facientibus; maioris quidem, vel minoris, ſecundum D naturam diſpoſitionis, cui altera illarum differentiarum, vt ſcilicet illa dicatur ſanitas ſemper, quę perfecte, fixe, & intenſiſsime ſanitas eſt, maxime quidem reſiſtens cauſis deducentib. ad ægritudinem, & propter hoc vendicauit ſibi ſupremum gradum latitudinis ſanitatis, ſiue talis fuerit connata ſiue ex tempore acquiſita, ſiue in omni decurſu ętatiuo, ſiue per horam hanc permanſura, non minus dicetur ſemper ſanitas. Dicetur quoq. ſanitas ut multum, quoniam multum perfecta, & fixa, & multum reſiſtens cauſis permutantibus ſanitatem, non ita tamen ſicut ſanitas ſemper, ſed parum derelinquens ab ea iuxta illud verbum Galeni primo Tegni textu, commenti decimi quinti vt multum ab optima compoſitione derelictum, non tamen multum. Cui equidem ſanitati vt multum accidit, vt à prima generatione acquiratur, vel in hac hora, conſimiliter dicatur, ſanitas vt nunc, quoniam remiſſe perfecta, & minus reſiſtens cauſis permutantibus ad ægritudinem, propter eſſe magis propinquam extremo ægro cuiuſcumque modi ægritudinis, vel medio neutro cuiuſcumque modi neutralitatis, & propter eam eſſe maxime variabilem, & ſuſceptiuum ab ea eſſe maxime mobilę videtur dici ſanitas vt nunc quaſi duratura ſecun-

dum præſens tempus tantum, licet hoc illi accidat, eſt enim ei per ſe,eſſe remiſsiſsi mi gradus latitudinis ſanitatis, accidit autem eidem durare ad determinatum tempus, vel ad omnem decurſum ætatiuum, quemadmodum illi accidit à prima generatione, vel poſt. Ex his igitur penes poſitionem hanc, concludimus tria. Primum non inconuenit corpus ſanum vt nunc eſſe tale à generatione, quoniam à generatione poteſt acquiri corpori ſanitas remiſsiſsimi gradus latitudinis ſanitatis. Secundum, Non inconuenit corpus ſanum vt nunc eſſe tale ex tempore, per idem tibi pateſiat. Tertium impoſsibile eſt vt nunc tale, & ſimpliciter tale in idem coire, quoniam ex oppoſito diuiduntur. Nos autem ſubtilius inquirentes, & mentem Galeni magis enarrantes aliter propoſitæ dubitationi enunciabimus. Primo igitur annotatione dignum eſt, quamlibet ſanitatem quæ verè talis eſt à primis ſpermatibus ortam eſſe, quoniam ſanitas eſt primum,& immediatum principium operationum naturalium corporis humani ex Galeno in de Morbis,& accidentibus, ab his igitur orietur ſanitas, à quibus incipit humanum corpus operari naturaliter, incipit autem operari naturaliter à primis ſpermatibus, ergo & ab ipſis orta eſt ſanitas. Et hoc idem voluit, verbum illud Auicennæ prima, primi in aſsignatione quinti modi æqualitatis, & eſt complexio, quam debet habere indiuiduum deſignatum qua viuum, & ſanum reperitur. Iterum ſanitas eſt æqualitas complexionis in calido, frigido, humido, & ſicco ex ſeptimo naturalium textu, commenti decimi ſeptimi, & primo de Morbis, cap. ſecundo, eſt autem æqualitas illa ſolius naturæ effectus iuxta illud Gal. vt ſupra ſanitas autem non eſt, niſi naturalis compoſitio, ergo ſolius naturæ ſanitas erit effectus. Connata eſt igitur quælibet ſanitas, quod ſi velut habitus quidam naturalis oriatur cum difficultate mutabilis ab accidentibus extrinſecis, erit ſanitas ſimpliciter dicta. Si verò velut naturalis quædam diſpoſitio oriatur de facili mutabilis propter vergere magis ad alterum extremorum oppoſitorum erit ſanitas vt nunc dicta. Defecerunt igitur aliqui ex modernis, putantes omnem ſanitatem à primis ſpermatibus habitam eſſe, vt nunc dictam, prohibitum etenim tunc eſſet naturæ, vel cauſis operantibus ſecundum ipſam, extremum intenſius latitudinis ſanitatis procreare, vel habitum naturalem de difficili ab extrinſecis alterabilem, quod non admittit Galenus primo & tertio Tegni. Adhuc quoniam ars imitatrix naturæ ducit corpus vel ad ſimpliciter ſanum, vel ad ſtatum proportionatiſſimum ſimpliciter ſano, ex tertio Tegni, ergo natura dirigens artem poterit ducere corpus vere ſimpliciter ſanum. Secundo principaliter attende,quod licet quælibet ſanitas ſit connata, eius tamen actualitas ab extrinſecis alterantibus poterit corrumpi, iuxta illud verbum Galeni primo de Morbis,cap. quarto,ſi autem temperamentum mutetur, membra mutabuntur à ſanitate. Et per hoc idem aptitudo etiam illa naturalis, qua corpus naturaliter inclinatur in reditum actualitatis ſanitatis corrumpi poteſt, licet ſit corpori eſſentialis, neceſſario comitans naturam illius, dum viuit ſub regimine debito ſex rerum non naturalium. Et ex hoc attende tertio quod quidam putarunt, quod medicus ſuæ artis beneficio operans in corpus humanum, nullam nouam ſanitatem inducat, eſt enim quælibet ſanitas connata, ſed ſolum, vt aiunt, ad reditum actualis ſanitatis iam deperditæ, in quam corpus naturaliter inclinatur, merito naturalis aptitudinis reſeruatæ, latentis ſub diſpoſitione accidentali, & aduentitia, & hanc volunt fuiſſe mentem Galeni. Sed iſti ad pauca reſpicientes falſum pronunciarunt, propter quod attentione dignum eſt, mentem Galeni fuiſſe ſanitatem duplicem inuentam eſſe. Quædam enim eſt,quæ verè ſanitas eſt,& eſt quam contraxit ſibi corpus à primis ſpermatibus; & eſt ſecundum quam corpora ordinata ſunt in latitudine ſanitatis diſtincta à Galeno in libris Tegni, & eſt ſecundum quam corpora dicuntur talia ſecundum naturam, & quemadmodum ſanitas hæc eſt effectus naturæ, ita corpus ab ea diſpoſitum, dicetur naturæ effectus. Alia eſt, quæ non eſt vere talis, & eſt, quæ arte reductiua acquiritur corpori, & eſt ſecundum quam corpora ordinantur in latitudine ſanitatis diſtincta ab arte medicatiua, & eſt ſecundum quam corpora dicuntur talia profectus naturæ ab arte, & ſicut ſanitas hæc effectus artis, ita & corpus ab ea diſpoſitum dicetur artis effectus. Adhuc attende, quod medicum

A medicum operari in corpus humanum contingit dupliciter, vel ipsum curando, & maxime cum fuerit factum ægrum vt nunc, vel ipsum ad meliorem dispositionem reducendo, & maxime cum fuerit naturaliter lapsum in latitudine sanitatis ab optimè vere sano. Ex his dico primò. Quòd si medicus operetur in corpus humanum ipsum curando quantum ad habituale nihil noui inducitur, quoniam habituale illud connatum est, & non permutatur corpus ab eo, quoniam transitus, qui quodammodo est subitus corporis sani in ægritudinem vt nunc, non potest permutare naturam, & potentiam corporis sani ad reditum in amissam dispositionem: quantum verò ad actuale, aliquid noui inducitur, quoniam ægritudo vt nunc potens est permutare dominum actus complexionis naturalis. Quapropter medicus cooperando iuuabit naturam ad inductionem noui actus, consimilis quidem specie priori actui. Aegritudo enim vt nunc, licet corrumpat actum naturalis complexionis, quia tamen in corpore sano non ponit substantialem conuer B sionem, quin immo remanet in eo natura prima reuocans in amissum, ideo est, quod medico operante in corpus ægrotans iuuante naturam, reuocabit natura ipsum ad actum sanitatis iam absentatum, per aptitudinem reseruatam in eo latentem sub ægritudine vt nunc, tanquam sub accidentali dispositione, & præter naturam. Dico secundò, quod medico operante in corpus humanum ipsum reducendo, noua sanitas inducitur, & quo ad actum, & quo ad habitum, quoniam regimen reductiuum paulatim fit transferendo ad melius, iuxta illud verbum Galeni tertio Tegni textu vigesimo tertio, corrigere quidem multo studio paulatim transferentes ad melius, propter quod regimine reductiuo sic paulatim exhibito ipsi corpori reducendo, permutatur non solum actus complexionis eius naturalis, sed omnis eius potentia, & natura, iuxta illud Galeni secunda Aphorismorum, commento quinquagesimo: Cibus, & potus naturam acquisibilem operantur. Et secundo Tegni textu, commenti sexagesimi noni. Idem voluit Galenus dicens, C quod humiditas nutrimentalis, quam medici rorem appellant in mediis regionibus similium membrorum contenta secundum multitudinem, & paucitatem sui, & tenuitatem, & spissitudinem demonstrat partem esse humidam, vel siccam, & facit etiam esse talem, quapropter medico reducente corpus naturaliter lapsum ad simpliciter sanum corpus, gradata fit nouæ dispositionis inductio, quæ facit eam quasi naturaliter haberetur. Et quoniam fit totalis pristinæ absentatio ipso reducente noua sanitas, & quo ad actum, & habitum inducetur. Dico tertiò. Quod tale corpus reductum non est corpus naturæ propter non esse tale à generatione, neque eius sanitas est naturalis, sed accidentalis, & aduentitia, neque est verè sanitas, sed imago illius, sicut effectus artis est similitudo, & imago effectus naturæ, neque tale est in latitudine sanitatis distincta à Galeno, cum non sit tale à dispositione connata, sed post acquisita. Est tamen corpus artis, seu profectus naturæ ab arte, quoniam non est tale nisi arte reducente, & est in latitudine corporum profectus naturæ ab arte, quam distinguere habet ars medicatiua, & in ea habet statum proportionatissimum statui, quem habet corpus optime sanum in latitudine corporum naturæ, sed de hoc magis postea dicemus. Sed nunc redeamus ad id, in quo fuimus, & videamus si corpus sanum vt nunc sit tale à generatione, & cum ante habitis iterum dicamus, quod corpus sanum vt nunc dicitur D dupliciter, quoddam enim est corpus sanum vt nunc naturæ, & est tale à dispositione connata, quæ est sibi sanitas, connascitur autem ei talis sanitas non sicut habitus, sed velut dispositio quædam de facili alterabilis ab extrinsecus alterantibus propter esse magis propinquam ægritudini vt nunc, & in eam vergere, vt iam dictum est. Attende tamen, quod corpus non dicitur sanum vt nunc, quoniam sit tale in tempore præsenti, tanquam in initiante, est enim ipsum tale à generatione, neque dicitur sanum vt nunc, quia sit tale in tempore præsenti, tanquàm in mensurante actum eius durationis, quoniam corpus sub sanitate vt nunc, potest omnem decursum ætatiuum decurrere, neque dicitur tale, quoniam sit à tempore præsenti tanquam à causante, illius enim sanitas à primis spermatibus habetur, & non ab vsu sex rerum non naturalium modo exhibitarum, sed dicitur corpus sanum vt nunc, quia tale secundum tempus præsens tanquam secundum mensuram

aptitudinis ſuæ durationis, quoniam enim in latitudine ſanitatis tenet locum pro A
pinquum magis ægritudini vt nunc, quam ſanum ſemper, & vt multum, ideo ma
gis inclinatur, in ipſam, propter quod euenit illi non omni, vel multo tempore eſ-
ſe aptum durare, ſed ſolum ſecundum tempus præſens, intelligendo per tempus
præſens, non in quo modo loquimur, ſed quodcumque tempus de temporis infi
nita latitudine dicatur præſens reſpectu ſanitatis tunc exiſtentis. Attende ite
rum differentiam hanc vt nunc; non ſolum denotare gradum debilis fixionis di-
ſpoſitionis ad ſuſceptiuum, vt voluit Gentilis, ſed etiam menſuram temporalem
ad modum iam declaratum, eſt igitur ſanitas vt nunc diſpoſitio naturaliter debi-
liter affixa ſuſceptiuo propter eſſe magis inclinatam in morbum, propter quod cō
tingit ipſam non omni, vel multo tempore duraturam, ſed ad tempus determina
tum modo dicto. Quoddam verò eſt corpus ſanum vt nunc artis, & eſt ad
quod deuenire poteſt corpus optime ſanum, per vſum praui regiminis paulatine
exhibiti, tunc enim fit gradata nouæ diſpoſitionis inductio, quaſi ſecundum natu B
ram eidem haberetur. Et ſicut ars eſt imago naturæ, ita hoc corpus eſt imago cor
poris ſani vt nunc naturæ, tenens in latitudine corporum artis ſtatum proportio-
natiſsimum ſtatui corporum ſanorum vt nunc in latitudine corporum naturæ.
Et ex his dico ad dubium per duo dicta, primum corpus ſanum vt nunc naturæ,
non poteſt eſſe tale, niſi à generatione, patet quoniam, quælibet talis ſanitas eſt
diſpoſitio connata, hoc ſupra, vt proditum eſt dico ſecundo quod corpus ſanum
vt nunc artis, eſt effectum tale per generationem, quoniam tale eſt ex vſu parui
regiminis, qui non fit, niſi poſt habitam generationem. Dubitatur quarto ſi ſa
nitas illa, quam vere optimam appellant, à qua corpus dicitur ſemper ſanum lo-
cum teneat in latitudine ſanitatis, quam diuiſit Galenus in tres partes ſecundo
Tegni textu commenti ſeptimi. Reſponſio erit per duos articulos. Quorum
primus quid ſuper quæſito ſenſerit Galenus manifeſtabit. Secundus verò quid
ſuper idem voluerit Pluſquamcommentator tanquam poſitioni ſuæ maxime op-
portunum declarabit. Pro primo igitur ſcire debes, quod aliquid in latitudi- C
ne ſanitatis contineri contingit dupliciter eſſe dictum, vel quia continetur in ea ſi-
cut pars in toto, vel quoniam in eadem continetur, ſicut principium inchoatorium
omnium lapſuum naturalium in ea exiſtentium, quemadmodum hoc idem con-
tingit dici de linea, in qua eſt aliquid, ſicut pars illius, vt partes illius, aliquid ve
rò vt principium inchoatorium partium ſui, vt punctus. Iterum debes ſcire,
quod latitudo ſanitatis poſt vno duorum modorum ſummi, vel vt idem ſit, quod
ſanitas lata; ſicut dicere quandoque conſueuimus latitudinem albedinis eſſe latam
albedinem, & hac latitudinis ſumptione vtuntur illi, qui qualitates menſurant
ex quantitate ſubiectorum in quibus ſunt, iuxta illud Ariſtotelis in Prædicamen-
tis, tantam enim albedinem eſſe dicimus, quantam ſuperficiem eſſe dicimus. Vel
ſumitur latitudo ſanitatis, vt idem ſit, quod menſura perfectionum cuiuſcumque
gradus ſanitatis, quemadmodum latitudinem ſumunt, qui intenſionem quali-
tatum, & perfectionem entium menſurant. Iterum debes ſcire, quod ſecus
eſt aliquid eſſe in latitudine, & ipſum eſſe tale ſecundum latitudinem, illud enim
dicimus eſſe in latitudine, quod eſt in ea, vel ſicut pars in toto, vel ſicut punctus D
inchoatorius partium illius, illud verò eſt tale ſecundum latitudinem, quod eſt
tale latum, ſicut albedo ſecundum latitudinem dicitur, quoniam eſt lata albe-
do. Iterum debes ſcire, quod ſanitas alia eſt optima, & perfecta, & ſum
ma, alia verò eſt defectiua, non certa, & non perfecta: defectiuæ verò ſanitatis
ad huc duæ ſunt ſpecies. Vna quidem eſt eucrata, & ſine querela, vt ad ſen-
ſum. Alia verò, in qua amplius, quàm oportet corpora ſunt calida, frigida,
humida, vel ſicca. Diſtinctio hæc eſt Galeni primo de Regimine ſanita-
tis. Iterum debes ſcire, quod optimæ craſi duæ poſſunt aduenire mutatio
nes. Prima ſcilicet & ſecunda, vt teſtatur Galenus vt ſupra. Prima igitur optimæ
craſis mutatio eſt ſecundum ætates, quæ ſemper ad ſenectutem tendunt. Secun-
da verò eſt ſecundum vigilias & ſomnum, & motum, & quietem, & famem, & ſi
tim, & commeſtionem, & potum, & plenitudinem cibi, & indigentiam potus,
& balnea, & iram, & ſolicitudinem, & triſtitiam, quæ omnia ſemper mutant cra

 ſim.

A fim. Ex his igitur dicamus ad dubium cum Galeno, Et dico primo, quod sanitas, quod optima, perfecta, & summa est, qua corpus dicitur semper sanum, non est in latitudine sanitatis, velut pars in toto, patet, quoniam latitudo sanitatis multæ amplitudinis est, ex tertio Tegni textu, commenti septimi, & primo de Morbis, cap. quarto: sanitas, autem, quæ optima, & perfecta est punctualis ex primo regiminis sanitatis. Quod autem latum est, partem sui punctuale non obtinet, ex sexto Physicorum Aristoteles. Ergo sanitas, quæ optima, & summa est, non continetur in latitudine sanitatis, velut illius pars. Dico secundo. Quod latitudo sanitatis primo modo dicta, vt scilicet idem sit, quod sanitas lata, non continet sanitatem optimam, & summam, qua corpus dicitur semper sanum: patet, quoniam summa, & perfecta sanitas, non est sanitas lata, sed punctualis, & indiuisibiliter consistens, iuxta illud Galeni primo de regimine sanitatis, simplex sanitas, & perfecta, quæ certissimam habet eucrasiam, vel nunquam fuit in anima-

B lis corpore, vel si vnquam fuit, neque pusillo, neque in instanti temporis permansit, in ictu oculi, in vnoquoque momento alterata, & non eodem modo se habens. Adhuc quod optimum est, & perfectum minime videtur dici latum, quoniam perfectio indiuisibilis est, ex Auerroë septimo naturalium, commento decimo septimo. Dico tertio. Quòd sanitas, quæ optimam habet eucrasiam non est talis secundum latitudinem: patet, non enim ipsa est sanitas lata. Dico quarto. Quòd sanitas, quæ summa est, & perfecta, est in latitudine sanitatis ordinanda, quoniam id, à quo exit corpus pertranseundo multos gradus sanitatis, vel sanitati proportionatos, antequam incidat in morbum, est in latitudine sanitatis ordinandum, sed ab optima sanitate fit exitus corporis per multos gradus sanitatis, antequam incidat in morbum, ergo optima sanitas, & perfecta, est in latitudine sanitatis ordinanda, & minor propositio luce clara apparet primo iuxta illud Galeni primo de Morbis, & accidentibus, cap. quarto sed quia corruptio,

C quæ omni temperamento contingit, non est, nisi duplex scilicet aut vltra ire, aut citra descendere, non contingit autem corpus a temperamento citra descendere, describendo alios gradus latitudinis sanitatis, nisi temperamentum illis coëxistat, ergo &c. adhuc dixit, à temperamento tamen adeo parum exiens quod nondum quid nocumenti appareat, non vocabitur morbus, exire namque temperamentum vsque dum in mortem incidat, multæ diuersitatis est secundum plus & minus, quia ab exitu temperamenti vsque dum in morbum incidat quis, multi gradus existunt, adhuc dixit Galenus paulo post, sic & ab exitu temperamenti vsque ad morbum, magnum est spacium &c. Et primo Tegni textu, commenti quarti dixit. Eorum verò quæ deficiunt quidem ab hac sana verò sunt &c. & textu commenti sexti dixit, ab optima verò compositione deficientia corpora breue quidem lapsa sunt &c. Et ex his palam est mentem Galeni fuisse, sanitatem, quæ optima, & perfecta est, esse in latitudine sanitatis ordinandam. Sed contra obiiciet quispiam, quod omnino irreperibile est, non videtur ordinari posse in latitudine sanitatis, sed Galenus primo de Regimine sanitatis videtur opinari, sanitatem optimam habentem eucrasiam irreperibilem esse, ergo &c. Cui dicitur, quòd aliqui hac ratione coacti asseuerant Galenum, sanitatem, quæ optima est, & perfecta, absentasse à latitudine sanitatis, quam ipse diuisit, secundo Tegni textu

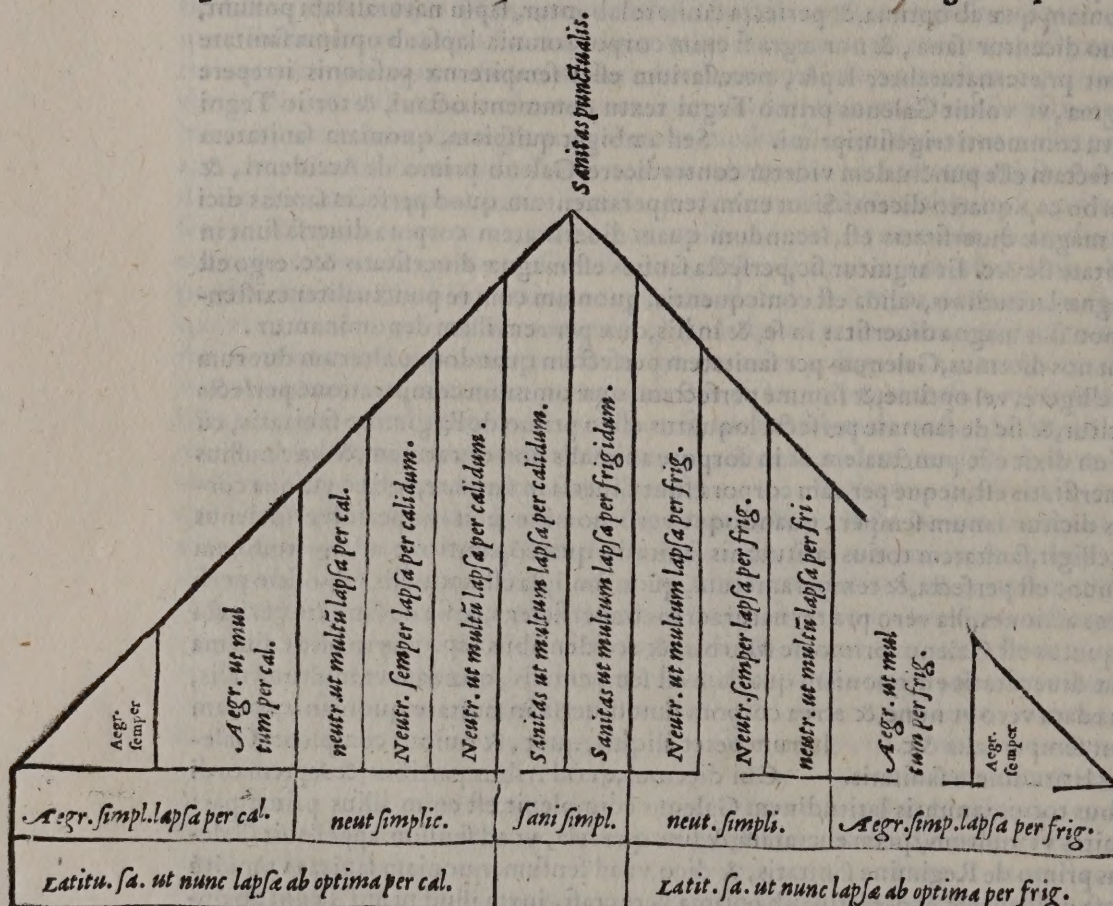
D commento septimo, sed isti ad pauca respicientes de facili pronunciant. Quapropter debes scire nõ fuisse mentem Galeni, sanitatem perfectam irreperibilem esse, illius enim est scientia, quam nobis tradidit Galenus in libris Tegni, & cap. quarto primi de Accidenti, & morbo, & scientia est eorum, quæ sunt, ex posterioribus Analyticis. Quod autem dicitur Galenum in primo Regiminis sanitatis, assentire, eam irreperibilem esse, istud non concedimus propter id, quod sub disiunctionis modo subiunxit, dicens, vel nunquam fuit in animalis corpore, vel si vnquam fuit neque pusillo, & ictu oculi duraturo. Dico igitur cum Galenus perfectam sanitatem posse inueniri, per tempus tamen in animali durare non posse, propter duo genera mutationum, quæ ipsa patitur, quæ crasim mutant, & hoc placuit Galeno, primo de Regimine sanitatis, vt iam diximus. Iterum obiiciet aliquis Galenum omnino separasse optimam, & perfectam sanitatem à latitudine sanitatis,

cum dixit secundoTegni textu commenti decimi: optimæ ergo compositionis cor- A
poris dictæ sunt cognitiones, deficientium verò ab hac, æqualia sunt numero quidem genera eis & minus diuidi potentibus, & separatis in tres latitudines, quasi velit dicere latitudinem sanitatis, quam diuisit in tres partes textu commento septimo non esse, nisi eorum, quæ deficiunt ab optima compositione, vt inde optimam ipsam compositionem, ab eadem latitudine separari putet. Cui dicemus Galenum in textu illo innuisse, quòd & nos primo diximus, optimam scilicet sanitatem non esse in latitudine totius sanitatis, velut pars est in suo toto, quoniam quælibet pars latitudinis, latitudinem habet magnam, cum non componatur continuũ ex indiuisibilibus. Iterum dubitabit aliquis, si optima sanitas per tempus in animalis corpore durare non potest, cur igitur egit Galenus in tertio Tegni, & in libro de Conseruatione sanitatis de cõseruatione illius & de reductione corporis naturaliter lapsi ad eam? Cui dicemus optimã sanitatem, quæ vere talis est, neq. beneficio artis, neque ipsa natura, notabili tempore conseruari posse, propter id, B
quod de duabus mutationibus iam diximus, quibus contingit continue post generationem, corpus optime sanum mutari, docuit autem Galenus modum conseruationis illius, & reductionis ad eam intentione conditionata, vt scilicet si ipsa notabili tempore in animalis corpore perduraret, modus illius conseruationis esset per applicationem similium, reductionis verò ad eam modus perficeretur, exhibitione dissimilium, vt apparet ex tertio Tegni. Iterum dubitabit aliquis, si optima sanitas diu permanere non potest in animalis corpore, quomodo ab ea dicetur corpus sanum semper? Cui dicemus, corpus semper sanum, ab optima, & perfecta sanitate esse dictum tale, non quia sub illa habeat semper permanere, sed quoniam merito aptitudinis naturalis, quam habuit à prima elementorum commistione aptum est sub ea semper stare, sed quoniam post generationem corpori humano immediate adueniunt mutationes iam dictæ, optimam crasim mutantes. Ideo est, quod notabili tempore non potest corpus sub ea durare. Sed in ictu oculi, & in vnoquoque momento alterata, & non eodem modo se habens, C
vt dixit Galenus primo de regimine sanitatis. Redeamus modo ad id, in quo fuimus, & dicamus quinto, quòd optima, & perfecta sanitas est in latidine sanitatis, secundo modo dicta, patet, quoniam quemadmodum in vnoquoque genere vnum est, quod est metrum, & mensura omnium eorum, quæ sunt illo genere: ita in latitudine perfectionem graduum sanitatis metiente debet esse vnũ quod sit metrum, & mensura perfectionis omnium aliorum graduum sanitatis in ea existentium, hoc autem est optima, & perfecta sanitas, quoniam per comparationem ad ipsam, omnes aliæ sanitates secundum plus, & minus, videntur metiri, vt Gal. fecit primo Tegni textu commenti X V. Dicens vt multum ab optima compositione derelictum, non tamen multum, & secundo Tegni textu, commenti sexti dicens. Ab optima verò compositione deficientia corpora &c. & alibi pluries. Dico sexto, quòd optima, & perfecta sanitas, est in latitudine sanitatis in medio existens, velut punctus inchoatorius omnium lapsuum naturalium in ea existentium prima pars iam patuit, secunda verò sic verificatur, quoniã corpus per lapsum sui ab optime sano incidit in ægritudinem, vel in lapsum proportionatum lapsui se- D
cundum naturam. Aegritudo autem distemperies quædam est vel in calido, vel in frigido ex primo de Morbis, & septimo Naturalium textu decimoseptimo: contraria autem ex eodem latere minime esse possunt, quia maxime distant, ex postprædicamentis; distemperies igitur in calido, & ea, quæ est in frigido ex eodem latere esse non possunt, quia corpus ab optime sano lapsum, simul laberetur ad duas dispositiones contrarias. Quare relinquitur distemperantias illas contrarias ad duo esse disposita latera, quoniam autem nihil ad duo opposita latera potest labi, nisi à à medio labendo, non poterit corpus optime sanum labi lapsu versus calidum, vel lapsu versus frigidum, nisi à medio labatur, & quia labitur ab optima sanitate, ipsa erit vere in medio existens duarum extremitatum latitudinis sanitatis, & tertia pars clara est quoniam cum sit in medio, & non sit sicut pars latitudinis, quoniam non est sicut sanitas lata, erit sicut punctus, inchoatorius quidem, quoniam ab ea est initium cuiuscunque lapsus, vel naturalis in eadem latitudine existentis, vel præ

ter

A ter naturam in diuersa latitudine positi. Et ex his debes scire, quoniam optima,& perfecta sanitas non est in latitudine sanitatis, velut illius pars,& per primã partem latitudinis sanitatis,non debemus intelligere nisi latitudinem corporum sanorum, vt multum , oportet enim quamlibet partem latitudinis sanitatis multam habere latitudinem , quam non habet optima , & perfecta sanitas, cum punctualis sit. Iterum debes scire, quòd licet optima sanitas, & perfecta non sit pars latitudinis sanitatis , ipsa tum in ea tenet primum ordinem, à quo omnes alii ordines latæ sanitatis secundum plus,& minus metiuntur. Iterum debes scire,quoniam sanitas semper punctualis est non potens per tempus durare in animalis corpore,non erit reperire corpus vnum sanum semper,sanius alio corpore semper sano,& sic comparatio,quam habet sanitas semper secundum magis vel minus non est ad ordinem sui, sed ad ea , quæ in aliis ordinibus latæ sanitatis continentur. Iterum debes scire,quod licet omnia corpora in natura durãtia, sint lapsa B ab optima sanitate,non tamen necessariũ est sempiterna passionis irrepere dogma, quoniam quæ ab optima,& perfecta sanitate labuntur, lapsu naturali labi possunt, à quo dicentur sana , & non ægra si enim corpora omnia lapsa ab optima sanitate essent præternaturaliter lapsa, necessarium esset sempiternæ passionis irrepere dogma , vt voluit Galenus primo Tegni textu commenti octaui, & tertio Tegni textu commenti trigesimiprimi. Sed ambiget quispiam, quoniam sanitatem perfectam esse punctualem videtur contradicere Galeno primo de Accidenti, & morbo cap.quarto dicenti.Sicut enim temperamentum,quod perfecta sanitas dicitur magnæ diuersitatis est, secundum quam diuersitatem corpora diuersa sunt in sanitate sic &c. Et arguitur sic,perfecta sanitas est magnæ diuersitatis &c. ergo est magnæ latitudinis,valida est consequentia, quoniam cum re punctualiter existente non stat magna diuersitas in se, & in his,quæ per rem illam denominantur . C Cui nos dicemus,Galenum per sanitatem perfectam quandoque alterum duorum intelligere, vel optime,& summe perfectam, quæ omnium comparatione perfecta dicitur,& sic de sanitate perfecta loquutus est in primo de Regimine sanitatis, cũ ipsam dixit esse punctualem,& in corpore animalis non duraturam,& hæc nullius diuersitatis est,neque per eam corpora sunt diuersa in sanitate,& hæc est,qua corpus dicitur sanum semper , quandoque verò nomine sanitatis perfectæ Galenus intelligit,sanitatem totius latitudinis sanitatis, quæ cõparatione ad ægritudinem vt nunc est perfecta,& temperamẽtum, quoniam ipsa est naturalis dispositio perficiens actiones,illa vero præter naturam eas imperficiens,& sic de sanitate perfecta loquutus est Galenus primo de Morbis, & accidentibus cap. quarto hæc enim magnæ diuersitatis est,quoniam quædam est semper talis , quædam vt multum talis, quædam verò vt nunc,& ab ea corpora sunt diuersa in sanitate,quoniam quædam sunt semper talia &c. Iterum petet aliquis, quot , & quibus compleuit Galenus latitudinem sanitatis. Cui dicemus,quòd tribus partibus,& septem ordinibus totius sanitatis latitudinem Galenus adimpleuit,est enim illius prima pars sanitas vt multum,quam eucratam,& sine quærela, vt ad sensum appellauit Galenus primo de Regimine sanitatis, & dico,vt ad sensum, quoniam sanitas vt multũ lapsa quidem est,& defectiua ab optima vere crasi , iuxta illud primi Tegni ab optima vero compositione deficientia corpora quidem breue,lapsa sunt &c.Sed quo D niam non taliter lapsa est,vt aliqualiter contingat animal per eam contristari, ideo eucratam,& sine quærela, vt ad sensum,Galenus eam nuncupauit,non enim sensu ipso vergente supra operationes corporis vt multum sani scirent quis distinguere sanum vt multum à semper sano,cum vtriusque operationes sensu videantur æque perfectè , licet perfectiores sint corporis optimè semper sani, si duraret notabili tempore.Secunda verò pars latitudinis sanitatis est neutralitas simplicer, quæ est lapsus naturalis ab optime sano se habens ad sanitatẽ vt multum , quemadmodum sanitas vt multum, se habet ad sanitatem punctualem . Tertia verò est ægritudo simpliciter,quæ similiter lapsus naturalis est tenens extremum remissius totius latitudinis sanitatis,propter elongationem,quam habet ab optima sanitate,& maiorem inclinationem in morbum,vtraque autem pars scilicet secunda & tertia dicetur sanitas vt nunc propter rationem post dicendam. Ordines autem situa

torum in latitudine sanitatis hi sunt. Primus est punctualis sanitatis in medio totius existens propter rationem dictum, secundus ex vtroque latere est ordo sanitatis vt multum, ab vno quidem per lapsum versus calorem, ex alio verò versus frigus. Tertius ex vtroque latere est neutralitatis, vt multum, quæ est propinqua sanitati, vt multum, & est lapsus naturalis minoris malitiæ neutralitate semper tali, vt post narrabimus, quartus ex vtroque latere est neutralitatis simpliciter semper, quæ vere media est sanissimi, & ægerrimi corporis, vt patebit post. Quintus ex vtroque latere est neutralitatis vt multum propinquioris ægritudini simpliciter, & est deterior lapsus naturalis neutralitate semper tali, & aliqua data neutralitate vt multum, propter maiorem inclinationem, quam habet in morbum. Sextus ex vtroque latere est ægritudinis vt multum. Septimus verò est ægritudinis semper talis, necessitatem autem ordinationis huiusmodi dictorum in latitune sanitatis post dicemus. Et vt ea, quæ dicta sunt nobis sensu magis patefiant, figuraui totius sanitatis latitudinem ad mentem Galeni sub hac figura sequenti. A B

C D

Latitudo totius sanitatis, quam diuisit Galenus secundo Tegni, & est latitudo corporum naturæ.

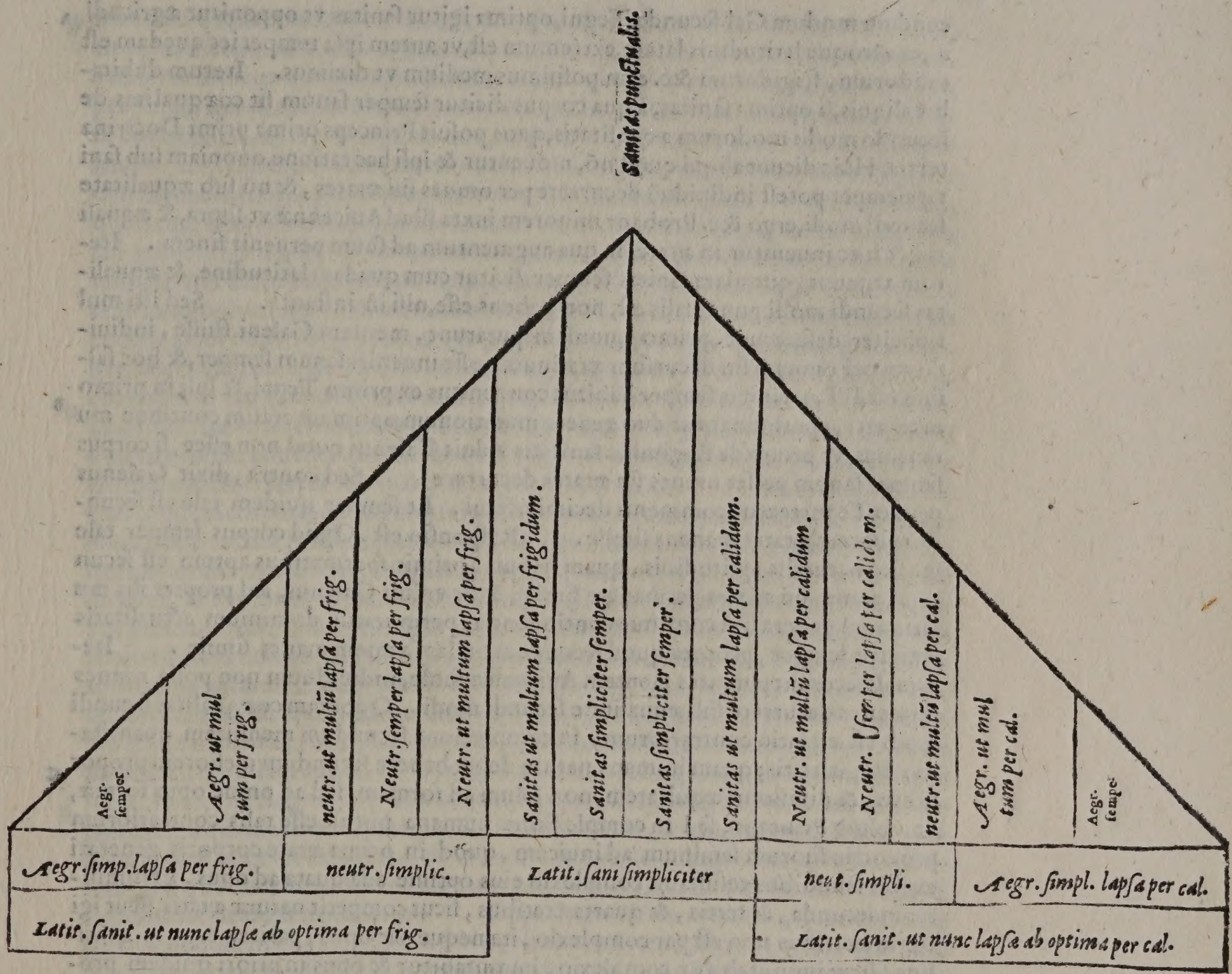
QVANTVM ad secundum articulum, perscrutandum est quid de quæsito senserit Plusquamcommentator, cum non in omnibus videatur assentire intentioni Galeni. Et dico primo optimam sanitatem reperibilem esse, ipsamque in animalis corpore per tempus duraturam, & hoc suadeo ratione, & auctoritatibus. Ratio hæc est, complexio, quæ sub esse potest speciei humanæ, multæ latitudinis est, iuxta illud Auicennæ prima, primi doctrina tertia. Huic verò æqualitati, quæ secundum humana attenditur corpora &c. quæ tota latitudo æqualis est, comparatione ad complexionem omnium aliarum rerum, hoc clarum est quoniam

A niam totius complexionis humanæ latitudo vicinatur magis æqualitati ponderis, complexione aliarum rerum, iuxta illud Auicennæ vt supra, neque habent propinquitatem æqualitati, quam prius nominauimus, quam homo habet. Ergo quemadmodum tota hæc latitudo æqualis est comparatione ad complexionem aliarum rerum in ea, cum sit multæ amplitudinis erit comparatione ad complexionem aliarum, quæ sunt in eadem latitudine, quam optimam, & perfectam in medio illius latitudinis existentem appellauimus. Prima auctoritas, est Galeni primo Complexionum damnantis quosdam, qui dimiserunt ponere complexionem æqualem, ac si ipsa irreperibilis esset. Et dixit, quod ipsi dimiserunt & meliorem, & antiquiorem in natura, respectu cuius dicitur omnis alia complexio calida, frigida, humida, vel sicca. Secunda auctoritas est Galeni in secundo de Regimine sanitatis, dicentis quod eucratissimum corpus, & quod in constitutione sui sit sine querela non inuenitur in distemperatis regionibus. Tertia auctoritas est Galeni eodem libro dicentis, quòd optima multa corpora inueniuntur in nostra velut
B eucrata regione, sed maxime valde eucratissima in patria Hippocratis. Attentione hic dignum est, quod quis non immerito poterit admirari de Plusquamcommentatore, quoniam habendo dicta hæc Galeni, opinatus est mentem illius fuisse optimam vere sanitatem, à qua corpus dicitur semper sanum, non esse in latitudine totius sanitatis; propter ipsam esse irreperibilem, & hoc testatur secundo Tegni, commento decimo. Quapropter dico, quod adductæ auctoritates conuincunt, quod & nos ex præcedenti articulo confitebamur esse mentem Galeni.

Et licet earum tertia videatur innuere optimam vere sanitatem notabili tempore duraturam, quod contrarium est Galeno vt diximus iam. Dicemus nos Galenum ibi ponere diuersum modum generationis corporis optimè sani propter diuersitatem dispositionum, & influxuum superiorũ, quæ ipsis locis adueniunt, & dixit, quod in nostra, velut eucrata regione optima multa corpora inueniuntur, & intelligit per optima corpora, corpora sana vt multum, quoniam dixit velut eucra
C ta regione, sicut enim regio est velut eucrata propter dispositiones, & influxus sibi datos velut eucratos, idest sanos vt multum, ita corpora, quorum generationes disponuntur in regione illa à dispositionibus velut eucratis tanquam a causis sanis vt multum inueniuntur velut eucrata idest sana vt multum, deinde cum dixit, quod maxime valde eucratissima inueniuntur in patria Hippocratis. Dico, quod per corpora valde eucratissima vtique voluit optime verè sana, quæ in patria Hippocratis maxime inueniuntur, propter dispositiones loco influxas conformes generationi corporis semper sani, sed quoniam influxus vniuersales ad conseruationem genti facile possunt impediri à mutationibus particularibus post generationem immediate, & continue mutantibus optimam crasim, vt placuit Galeno in primo de Regimine sanitatis, ideo est, quod licet optima vere sanitas maxime inueniatur in patria Hippocratis, in ea tamen notabili tempore durare non potest.

Voluit tamen Doctor ille sanitatem illam, qua est corpus semper sanum reperibilem esse, & diu duraturam, cum sibi videatur conueniens, quòd à dispositione non
D reperibili vel statim transeunte possit corpus dici semper sanum. Pro quo dico secundo quod nomine optimæ sanitatis possumus alterum duorum intelligere vel optimam omnium actionum moderationem absolute, si sanitas moderatio quædam est, & quoniam impossibile est reperire aliquod corpus omnes eius operationes absolute optimas, & moderatas habens propter verbum Galeni primo de Regimine sanitatis, & sexto de Morbis accidentibus. Ideo est, quod corpus optime sanum sic strictè sumpta optima sanitate vel irreperibile est, vel statim transiens, & per tempus non durans, sicut recte dixit Galenus, & quoniam istud corpus non subiicitur considerationi medici, propter ipsum non posse operari in illud, ideo tale non ordinabimus in latitudine sanitatis, nisi sicut punctum inchoatorium in medio omnium sanitatum deficientium ab hac punctuali, & statim transeunte sanitate. Alio modo possumus largius loqui de optima sanitate, vt scilicet optima sanitatis sit moderatio operationum inuenta, quantum possibile est naturæ, vt illud dicatur optime sanum corpus, quod ex optima eucrasia, & coæqualitate à generatione habita est semper sanum secundum quod melius est naturæ, id est, quod tale

in omni ætate habet operationes decentiori modo, qui poſsibilis eſt naturæ ſibi inuicem correſpondentes, ſcilicet vt proportionetur digeſtio attractioni ſecundum quod melius poſsibile eſt, & ita de aliis, vt ſit dicere, quod vnaquæque, eius operatio perficiatur in vna ætate meliori modo quo poſsibile eſt naturæ per comparationem ad ſubſequentes operationes, & debes ſcire, quod quamuis contingat digeſtiones melius perfici in membris talis corporis in vna ætate, quam in alia, propter adeptionem temperamenti in illa ſibi magis competentis, nihilo minus tale corpus optime ſanum dicetur, quoniam ex debito ætatis cõtingit illud in quod corpus neceſſaria mutatione mutatur, ſic igitur ſumpta optima ſanitate non erit incoueniens corpus optime ſanum reperiri, conſideratum quidem à medicis, ipſum quę in prima parte latitudinis ſanitatis exiſtens, vere in medio omniũ ſanitatũ dificientium ab ea, quæ ſanitas eſt magnæ latitudinis, quia non eſt vnius modi coæqualitas corporis optime ſani, ſicut nec eius cõplexio. Sed ſunt habentes latitudinẽ inter duas extremitates, vt prima, primi Doctrina tertia. Et hoc voluit doctor primo Tegni, comm. decimo quinto. Et hæc eſt ſanitas, à qua corpus dicitur ſemper ſanum. Dico tertio, quod ordines latitudinis ſanitatis ad mentem doctoris diſponuntur ſecundum diuerſas acceptiones ſanitatis ex diuiſione. Erit igitur ſanitas primo alia punctualis latitudine carens, alia verò citra punctualem latitudinẽ habens. Punctualis quidem, quia indiuiſibilis eſt, ſi reperiatur, erit in latitudine ſanitatis non ſecundum latitudinem, ſed in medio exiſtens, velut punctus inchoatorius omnium lapſuum naturalium latitudinis totius ſanitatis, ſicut iam diximus. Sanitas vero citra punctualem, latitudinem habens, eſt dupliciter dicta, quoniam quædam eſt ſimpliciter ſemper talis, quædam verò vt multum talis, quæ ad ſanitatem ſimpliciter ſemper ſic ſe habet, quemadmodum ſanitas ſimpliciter ſemper ad punctualem ſe habet: erunt igitur tres partes latitudinis ſanitatis latitudinem habentes multam, prima corporum ſimpliciter ſanorum, cuiuis prima pars eſt corporum ſanorum, ſecunda verò totius latitudinis pars eſt corporũ neutrorum ſimpliciter, tertia verò eſt corporum ſimpliciter ægrorum cuius latitudinis totius ſanitatis ordines ſunt octo, de mente Doctoris primus punctualis ſanitatis in medio totius exiſtentis, velut puncti inchoatorii omnium ſanitatum ab ea deficientium, ſecundus, ſanitatis ſimpliciter ſemper, & eſt prima pars latitudinis ſanitatis in medio exiſtens omnium ſanitatum latitudinem habentium recedentium ab ea, quodam modo, velut à puncto inchoatorio, ſicut & ſanitas ſemper recedebat à punctuali, & ſtatim tranſeunte ſanitate, & alii ſex particulares ordines eodem præciſe modo diſponatur, ſicut in latitudine ſanitatis apud Galenum eoſdem diſpoſuimus, & vt mens Doctoris facilius hebeatur diſpoſui gradus ſanitatis in latitudinem ſecundum modum figuræ ſequentis.

Latitudo totius ſanitatis, ad mentem Pluſquamcommentatoris, & eſt latitudo corporum naturæ.

POSSET autem ſuper his, quæ diximus, aliquis de nobis non immerito admirari. Poſuimus etenim optimam ſanitatem medium inter extrema latitudinis ſanitatis, cum Galenus eam poſuerit extremum eiuſdem latitudinis, vt ſecundo Tegni textu commenti noni dicens. Nobis ponentibus extremos terminos contrarios alterutrum ſcilicet optimam compoſitionem, & nunc factam ægritudinem. Cui dicemus aliquid duplici reſpectu medium dici poſſe, primo ad perſectum, & imprefectum, quemadmodum non dicemus optimam ſanitatem eſſe medium, ſed extremum, eſt enim perfectio quædam, quoniam ſumma ſanitas, & ſolo iſtó reſpectu eam dixit Galenus extremum ſecundo Tegni, & primo de Morbis, cap. quarto. Secundo reſpectu, aliquid poteſt dici medium ſcilicet ad magis, & minus, quemadmodum non dicemus optimam ſanitatem eſſe extremum, non ſuperfluit enim per magis, neque diminuit per minus, ſed quoniam temperies eſt, mediabit inter extrema ſe habentia in ſuperfluo magis, & in diminuto minus, & ſolo iſto reſpectu eam poſuimus medium latitudinis ſanitatis. Vel aliter dicemus non longè ab his, quæ dicuntur ab Ariſtotele quinto Phyſicorum, cum loquitur de medio, quod mediũ ad quodlibet extremum opponitur, vt extremum, poſitis enim ęgritudine calida, & frigida pro extremis, & temperamento pro medio erit ponere inter ipſum, & vtrumq. extremorum latitudinem ſanitatis diuiſam in tres partes ſe

cundum modum Gal.ſecundo Tegni,optima igitur ſanitas vt opponitur ægritudini,ex vtroque latitudinis latere,extremum eſt,vt autem ipſa temperies quędam eſt calidorum, frigidorum &c. eam poſuimus medium vt diximus. Iterum dubitabit aliquis,ſi optima ſanitas, à qua corpus dicitur ſemper ſanum ſit coæqualitas,de ſecundo modo modorum æqualitatis,quos poſuit Princeps prima primi Doctrina tertia. Huic dicunt aliqui quod nõ, mouentur & ipſi hac tatione,quoniam ſub ſanitate ſemper poteſt indiuiduũ decurrere per omnes ſui ætates, & nõ ſub æqualitate ſecundi modi,ergo &c. Probant minorem iuxta illud Auicennæ vt ſupra,& æqualitas,& hæc inuenitur in ætate, in qua augmentum ad ſuum peruenit finem. Iterum arguunt, quoniam ſanitas ſemper dicitur cum quadam latitudine, & æqualitas ſecundi modi punctualis eſt, non habens eſſe,niſi in inſtanti. Sed iſti multipliciter defecerunt, primo quoniam putarunt, mentem Galeni fuiſſe, indiuiduum per omnem ſui decurſum ætatiuum poſſe inueniri ſanum ſemper,& hoc falſum eſt.Eſt .n. ſanitas ſemper habitus congenitus ex primo Tegni,& ipſi in primo ortu nati, continunantur duo genera mutationum optimam craſim continue mutantium, vt primo de Regimine ſanitatis voluit Galenus quod non eſſet, ſi corpus ſemper ſanum poſſet omnes ſui ætates decurrere. Sed contra, dixit Galenus primo Tegni textu, commenti decimi octaui. Et ſemper quidem tale eſt ſecundum omnes ætates manens ſimile. Reſponſio eſt. Quod corpus ſemper tale merito naturalis aptitudinis, quam habuit à primis ſpermatibus aptum eſt ſecundum omnes ſui ætates permanere ſimile, & ſic voluit Galenus, ſed propter illa mutationum genera ſibi continue contingentia, permutatur dominium actualitatis ſanitatis ſemper, propter quod ſecundum nullam ætatem manet ſimile. Iterum defecerunt putantes mentem Auicennæ fuiſſe, indiuiduum non poſſe omnes ſui ætates decurrere ſub æqualitate ſecundi modi. Quoniam coæqualitas ſecundi modi eſt æquatio contrariorum, in complexione ſecundum menſuram quantitatis, & qualitatis, quam humana natura debet habere ſecundum meliorem proportionis, & diuiſionis æquitatem, non ſolum ad formam, ſed ad omne opus formæ, vt voluit Princeps, ſed in complexione humana potuit eſſe talis contrariorum proportio ſuorum ſeminum ad inuicem, quod in prima ætate corporis generati ex illis ſeminibus reſultauit complexio eius optime adæquata ad opus, Et ſimiliter in ſecunda, & tertia, & quarta ætatibus, ſicut competit naturæ ætatis,ſicut igitur in ætatibus non eſt par complexio, ita neque par opus, pariter ergo in ætatibus, ſicut immutabitur complexio, immutabitur & opus in priori quidem proportione, quæ fuerit inter ipſa ſaluata, erit igitur complexio corporis in ætate puerili æqualis de ſecundo modo, per comparationem ad omne aliud corpus in eadem ætate, & ſimiliter in iuuentute, & cæteris ætatibus. Sed contra dixit Auicenna prima primi,Doctrina tertia coæqualitatem ſecundi modi reperibilem eſſe in ætate, in qua augumentum ad ſuum peruenit finem, quæ eſt ætas iuuentutis. Reſponſio eſt, Principem loqui per excellentiam tantum, cum enim ætas iuuentutis perfectior ſit aliis ætatibus, vt illi placuit in cap. de Complexionibus ætatum, ideo & æqualitas ſecundi modi maxime,& perfectiſsimè inuenitur in ea, minus verò perfecte in aliis, erit igitur indiuiduum æquale de ſecundo modo, in ætate iuuentutis perfectius ſanum, indiuiduo æquali de ſecundo modo in aliis ætatibus, & hoc eſt, quod voluit princeps.Iterum defecerunt credentes æqualitatem ſecundi modi iuxta Auicennam nõ habere latitudinem, ſed ipſam punctualem eſſe,& in inſtanti duraturam,quoniam cũ ipſa inueniatur in ætate, in qua augmentum ad ſuum peruenit finem,non negaſſet Auicenna. Indiuiduum ſub illa notabili tempore poſſe permanere, & maxime cũ oſtendat hominem ſub illa exiſtentem non qualitercumque ęqualitati ponderali appropinquare,& quo ad habitudinem totius, & quo ad habitudinem partium. Ex his igitur nos aliter dicemus, ſanitatem ſcilicet qua corpus dicitur ſanum ſemper eſſe coæqualitatem ſecundi modi modorum diſtinctorum à Principe. Quod ſi ſanitatem illam velimus punctualem eſſe, atque in ictu oculi, & in vnoquoque momento alteratam, vt placuit Galeno in primo de Regimine ſanitatis, erit & qualitas ſecundi modi punctualis,& in inſtanti ſolum perdurans, ſi verò ſanitatem eandem putamus

A mus cum quadam latitudine dici,sic & coęqualitas secundi modi cum conformi latitudine dicetur ad modum, quem narrauimus,iuxta Plusquamcommentatorem. Sed forte obiiciet quispiam, indiuiduum per omnes sui ætates non decurrere semper sanum quoniam per omnes ætates coæqualitatis secundi modi alteratur, sicut & complexio, cui inhæret, alteratur, ergo & sanitas, qua corpus dicitur semper sanum, cum sit eadem coæqualitati secundi modi, alterabitur. Et per consequens non manebit corpus per omnes sui ætates sub sanitate semper. Cui dicemus, quod cum alteratio coæqualitatis secundi modi, & per consequens complexionis, cui inhæret illa æqualitas secundum decursum ętatum sit secundum naturam, non minus faciet debere esse corpus semper sanum, & hoc ideo contingit, quoniam alteratio complexionis in suis ætatibus non potest abscindere coæqualitatem, quæ complexioni naturaliter debetur, & per consequens neque sanitatem ipsam semper, licet eam posit alterare secundum magis, & minus, & hoc ideo quoniam illa B coæqualitas comitatur omnes ætates, vna secundum speciem, vel vna secundum ambitum suæ latitudinis, licet ipsa secundum partes, vel gradus, suæ latitudinis sit non vna, solum tamen variata secundum magis, & minus, quoniam gradus eiusdem latitudinis diuersantur solum secundum magis, & minus. Iterum obiiciet aliquis, nullum corpus posse omnes sui ætates decurrere semper sanum, primo quoniam pueri cadunt in solutionem continui in emisione dentium, & inde dolent, Iterum mulier quantuncumque sana, non est sana semper, incurrit enim in partu dolores, & sensibiles operationum læsiones, quod non esset, si optime sanum corpus permaneret sanum à principio vsque ad senium. Cui nos dicemus, corpus dici semper sanum non ab actualitate standi semper sanum per omnes sui ætates, sed ab aptitudine naturali, quam habuit in suis seminibus, aptum est per omnes sui ætates stare sanum, & quoniam naturalis aptitudo, & congenita latens est quandoq. sub actu accidentali, & aduentitio, ideo stat corpus semper sanum dici per omnes sui ætates, quoniam aptum sic stare sanum, licet actu ægrotet, & hoc magis apparebit, in cap. de Aegro. Iterum dubitamus, si latitudo totius humanæ com- C plexionis æquatur latitudini totius sanitatis eiusdem, & arguitur quod sic, quoniam sanitas, quæ est æqualitas, est in complexione, velut mensuratum in sui mensura, sed quælibet mensura suo æquatur mensurato ex sexto Physicorum, ergo & sanitas complexioni æquabitur. Oppositum autem arguitur, quoniam cum latitudine humanæ complexionis stat ægritudo, vel neutralitas vt nunc, quæ non stant cum latitudine sanitatis, ergo maior est latitudo totius humanæ complexionis, latitudine sanitatis eiusdem, & per consequens non illi æquatur. Huic dicemus, attendendo primo. Quod cum humana complexio declinet ab æquali ponderali per calidum, & humidum, iuxta Principem, prima primi doctrina tertia. Ideo dabilis erit aliqua caliditas, cum qua potest stare complexio humana, & aliqua, cum qua non potest stare: & similiter de humiditate dicatur, consequentia valida est iuxta illud Principis vt supra. Sed inter multitudinem, & paucitatem duas obtinet extremitates, à quarum vna, cum egressa fuerit, non poterit esse hu D mana complexio. Attende secundo vt dicunt logici. Quòd si respectu alicuius potentiæ verificentur duo subcontraria, & subcontrarium negatiuum verificetur pro maiore, tunc fiet diuisio respectu potentiæ actiuæ, & sequetur disiunctiua ex affirmatione maximi, & negatione minimi constituta, si vero negatiuum subcontrarium verificetur pro minore fiet tunc diuisio respectu potentiæ pasiuæ, & sequetur disiunctiua per affirmationem minimi, & negationem maximi, quod si subcontrarium negatiuum indifferenter verificetur & pro maiore, & pro minore fiet tunc diuisio respectu vtriusque potentiæ, & ambæ, disiunctiuæ poterunt sequi, quoniam igitur sub contrarium hoc negatiuum, cum aliqua caliditate non stat complexio humana potest verificari pro maiore, quoniam non cum caliditate æqualis ponderalis, neque cum caliditate citra illam, ideo poterit indifferenter fieri diuisio respectu potentiæ actiuæ, & sequetur disiunctiua hæc. Quòd scilicet dabitur maxima caliditas, cum quæ potest stare complexio humana, vel minima, cum qua non potest, vel respectu potentiæ pasiuæ, & sequetur disiunctiua hæc, scilicet quod dabitur maxima caliditas cum qua non

potest stare complexio humana, vel minima, cum qua potest. Et ex his dico quatuor: primò quod si fiat diuisio respectu potentiæ actiuæ, ita quòd subcontrarium negatiuum verificetur pro maiore, tunc non est dabilis maxima caliditas, cum qua posit stare humana complexio, aliter enim potentia actiua absolute terminaretur ad maximum, quod sic, cuius oppositum probauimus in his, quæ scripsimus de proportionibus. Iterum quoniam qualibet caliditate data, cum qua potest stare, humana complexio, adhuc cum maiore illa poterit stare, ergo non dabitur maxima &c. consequentia vt per quid nominis maximi affirmatiue, dignoscitur & assumptum probo, quoniam si cum hac potest stare, ergo cum illa poterit in effectum aliquante perfectum, sed quocunque effectu dato in quem potest complexio, vel forma humana per illam complexionem cum hac caliditate, potest in perfectiorem illo, & hoc non potest esse, nisi cum intensiore caliditate, ergo qualibet caliditate data, cum qua potest stare, adhuc cum intensiore poterit stare. Et minor arguitur, si enim potest potentia in effectum, ergo actiuitas illius excedet restitiuam eiusdem & non nisi excessu diuisibili, ergo per medietatem illius excessus adhuc poterit in illud: quoniam quilibet excessus quo potentia excedit resistentiam sufficit pro inchoatione motus, vt aliàs probauimus, ergo per totum illum excessum poterit in maiorem effectum ipso, quoniam aucta potentia, stante resistentia, maioratur effectus ex sexto Physicorũ. Quod autẽ hoc esse nõ posit, nisi cum intensiore caliditate, certum est: quoniam cũ caliditas sit agens, ageret tunc vltra gradum suæ potentiæ, quod est falsum. Dico secundo. Quod facta diuisione respectu potentiæ actiuæ, dabilis est minima caliditas, cum qua non potest humana complexio stare, ergo dabitur minima, cum qua non poterit stare, quoniam terminus potentiæ actiuæ, est disiunctiua cõposita ex affirmatiua maximi, & negatiua minimi. Et debes scire, quòd minima caliditas, cum qua non potest stare humana complexio, est illa, ad quàm exclusiue terminatur versus extremum intensius latitudo totius complexionis humanæ, quoniam ipsa est remissisima caliditas, cum qua non potest stare propter eius intensionem. A B C

Dico tertio. Quod facta diuisione respectu potentiæ passiuæ, quod dignoscitur sub contrario negatiuo verificato pro minore, non est dabilis minima caliditas, cum qua posit stare humana complexio, quoniam terminaretur potentia passiua per minimum quod sic, quod est falsum, si enim aliquid ab alio pati potest, adhuc & à minore illo poterit pati, per rationem dictam de potentia actiua. Dico quarto, quod facta diuisione respectu potentiæ passiuæ dabilis est maxima caliditas, cum qua non stabit humana complexio, quoniam non stat cum minima, quæ sic, ergo stabit cum maxima quæ nõ, est enim terminus passiuæ potentiæ, disiunctiua vna ex affirmatione minimi, & negatione maximi cõstituta. Et debes scire, quòd maxima caliditas, cum qua non stat humana cõplexio, est illa, ad quam in extremo remissione exclusiue terminatur totius humanæ complexionis latitudo, & est intensissima caliditas, cum qua non stat propter eius remissionem. Sed forte obiiciet quispiam, Auicennam terminasse humanam complexionem in actiuis quidem ad maximum quod sic, in passiuis verò ad minimum quod sic, quoniam dixit prima primi, Doctrina tertia, sed inter multitudinem, & paucitatem duas obtinet extremitates ab vna quarum cum egressa fuerit, non poterit esse humana complexio, tunc arguatur sic, humana complexio inter multitudinem, & paucitatem, stat duabus extremitatibus, quia duas obtinet extremitates, & non cum maiore vna neque cum minore alia, quoniam cum ab vna earum fuerit egressa, non poterit esse humana complexio, ergo illius terminus in actiuis erit affirmatiua de maximo, in passiuis vero affirmatiua de minimo. Cui nos dicemus, sequelam hanc nullam esse, humana complexio duas obtinet extremitates, à quarum vna cum exierit non stabit, ergo humana complexio cum illis duabus stabit extremitatibus, quoniam non infertur affirmatiua ex negatiua. Vel aliter dicatur humanam complexionem obtinere duas extremitates contingit dupliciter intelligi, vel illas obtinere tanquam terminum inclusum, & hoc noluit Princeps, procederet enim tunc ratio facta, vel illas obtinere tanquam terminum exclusum, & hoc voluit Princeps cum enim ab vna earum extremitatum, ad quos exclusiue terminatur latitudo, D

A egressa fuerit,nõ stabit humana complexio,quinimo neque cum illis,quoniã quod exclusiue terminat aliquid,improprie dicitur ab eo cõtineri.Consimiliter dicendũ puto de latitudine totius sanitatis humanæ,cuius duæ sunt extremitates,à quarum vna cum egressa fuerit,non stabit humana sanitas,quoniam enim est aliqua caliditas,cum qua non potest stare sanitas humana,propter illius remissionem,ideò pro termino in passiuis,vel est dare maximam caliditatem,cum qua non stabit humana sanitas, vel minima,cum qua stabit,& eligibilis est pars negatiua,& quia est aliqua caliditas,cum qua non potest humana sanitas stare propter eius intensionem, ideo pro termino in actiuis vel est dare maximam caliditatem,cum qua potest stare,vel minimam,cum qua non,& eligibilis est pars negatiua,ad modum iam à nobis dictum. Ex his tamen annotatione dignum est, quòd licet detur minima caliditas,cum qua non potest stare humana complexio,& minima,cum qua nõ potest stare humana sanitas,propter earum caliditatum intensionem, minus tamen B intensa est caliditas minima, cum qua non stabit sanitas humana quàm minima, cũ qua non stabit humana complexio, & licet detur maxima caliditas,cum qua nõ potest stare humana complexio,& maxima,cum qua non potest stare sanitas humana propter earum remissionem, minus tamen remissa est maxima caliditas, cum qua non stabit sanitas humana quàm maxima caliditas, cum qua non stabit humana complexio, & hæc patent exercitatis in hac materia. Et ex his dicemus ad dubium,latitudinem scilicet sanitatis humanæ multo minorem esse latitudine humanæ complexionis, quoniam versus extremum intensius qualitatum, quas sibi determinat humana sanitas, terminatur ad gradum qualitatis, minus intensum gradu,ad quem in extremo intensiori suæ latitudinis terminatur humana complexio,& versus extremum remissius terminatur sanitas humana ad gradum qualitatis minus remissum gradu,ad quem in extremo remissiori suæ latitudinis terminatur humana complexio. Adhuc quoniam cum latitudine complexionis huma C næ stat ægritudo vt nunc,& neutralitas vt nunc,quæ tamen non stant cum latitudine sanitatis,amplior igitur erit latitudo humanæ complexionis latitudine sanitatis humanæ. Et ad rationem ante oppositum dicemus sanitatem esse in complexione,sicut perfectio in suo perfectibili, & non sicut mensura in mensurato, sicut enim complexio ægritudine imperficitur,ita & hæc eadem sanitate perficitur.

Caput octauum est de ægritudine simpliciter & de modis quibus ipsa dicitur.

CVM compleuimus sermonem nostrum supra sanitatem simpliciter dictam,& supra modos eius,cumque statuimus ordinem, quem ipsa tenet in latitudine totius sanitatis in se,& in suis modis,& cum loquuti sumus de sanitate vt nunc,tenente extremum remissisimum latitudinis sanitatis, percurramus nunc modos illius,quorum vnus est ægritudo simpliciter,alter verò neutralitas simpliciter, & quoniam neutrum corpus medium est sanissimi,& ægerrimi corporis,vt voluit Galenus primo Tegni textu commenti decimiseptimi. Et medium cognosci non potest,nisi relatione extremorum,ex quinto Physicorum. Ideo cum egimus de pri D mo extremo agamus de secundo,quod est ægritudo,& quoniam quod est simpliciter,prius est eo,quod est secundum quid, & conditione coarctatum, ideo prius à nobis dicendum erit de ægritudine simpliciter,& de modis eius. Deinceps verò de ægritudine vt nunc. Est igitur ægritudo simpliciter habitus quidam naturalis vltime lapsus ab optima sanitate propter quod euenit,vt per ipsum fit corpus naturaliter vltime distemperatum,aut in complexione consimilium, aut in quantitate organicorum,aut in cõmuni vtrorumque natura,& hoc est, quod dixit Galenus primo Tegni textu commenti decimisexti. Aegrum verò corpus simpliciter ex generatione,aut distemperatum in his,quæ similes habent partes, aut non æquale in organis,aut vtriusque &c. Et hic attentione dignum est, ægritudinem simpliciter à nobis dictam esse habitum quendam naturalem, quoniam ipsa quædam sanitas est, quælibet autem sanitas est, ex Galeno primo de Morbis cap. primo &

quia est habitus quidam naturalis, eam statuimus in latitudine totius sanitatis, quæ erit latitudo habituum, vel dispositionum à natura habitarum & hoc est, quod voluit Galenus per illud verbum ex generatione distemperatum &c. A
Sed ambiget quispiam nullam ægritudinem posse à natura haberi, quoniam in suo opere natura semper tentat quod melius est, & ægritudo dispositio peior est sanitate, ergo &c. Huic dicemus dupliciter, vel quoniam natura in opere suo intendit quod melius est, si quandoque dispositionem ægritudinalem inducat, eam sub ratione melioris dispositionis inducit, & hoc ideo nominauimus neutralitatem simpliciter, & ægritudinem simpliciter, sanitates quasdam, quæ cum à natura producuntur ipsis corpus dicendum est sanum. Vel aliter dicatur. Quod aliquid esse à natura contingit dupliciter dici, vel quoniam est ab intentione regentis naturæ, vel quia est accidens corpori ante natiuitatem in ventre matris, tunc dicemus duo, primum, nulla ægritudo est à natura, primo modo patet, quoniam & si connata sit, cum tamen si præter intentionem naturæ regentis, continue ad melius intendentis, non dicetur talis à natura. Dico secundo. Quod aliqua potest esse ægritudo à natura secundo modo, quoniam licet talis sit extra intentionem naturæ regentis, quia tamen potuit accidere corpori ante natiuitatem in ventrem matris, ideo potuit sic dici à natura. Volumus igitur nos neutralitatem simpliciter, & ægritudinem simpliciter esse habitus naturales, sumpto naturali pro eo, quod est connatum, etsi sint præter naturam, idest præter intentum naturæ operantis. Iterum attende, quoniam quæ sunt in eadem latitudine differunt solum secundum magis, & minus, cum ægritudo simpliciter sit in latitudine sanitatis à sanitate ipsa differens erit solum secundum magis, & minus. Quapropter congruentius ægritudinem simpliciter cōsueuimus dicere pessimam sanitatem, quam ægritudinem aliquam. Sed contra, eam dixit Galenus ægritudinem, ergo vel non est in latitudine sanitatis, vel quæ sunt eiusdem latitudinis differunt non solum secundum magis, & minus. Huic dicemus, ideo Galenum eam dixisse ægritudinem, quoniam est lapsus naturalis sensibilis læsionis ab optime sano, quia tamen ipsa est sanitas quædam appropriata existens in vltimo latitudinis sanitatis vltime distans ab optima sanitate, inter dispositiones naturales, ideo conuenientius dicetur pessima sanitas. Sed ambiget quispiam, si egritudo simpliciter sit vltime distans ab optima sanitate, ergo illi magis opponitur, consequentia est Aristotelis, in post prædicamentis, cap. in oppositis, & consequens contradixit Galeno secundo Tegni textu, commenti noni dicenti. Nobis ponentibus extremos terminos contrarios, alterutrum optimam scilicet compositionem, & nunc factam ægritudinem. Huic nos dicemus, Quòd si ægritudo ideo dicatur simpliciter, quoniam sit pessima ægritudo, vt voluerunt Haly, & Gentilis, putantes dictionem hanc, simpliciter dicere gradum intensionis, & fixionis dispositionis habitæ, sic ægritudo simpliciter maxime opponetur optimæ sanitati, quoniam ab ea maxime distabit propter ipsam esse in extremo intensiore latitudinis ægritudinis. Si verò dictio hæc, simpliciter, dicat gradum intensionis, & fixionis dispositionis naturaliter habitæ, vt est mens Plusquamcommentatoris, sic ægritudo simpliciter non maxime opponetur optimæ sanitati, tum quia sunt eiusdem latitudinis, tum quia nullum corpus præternaturale moritur nisi cadat in ægritudinem vt nunc, tanquam in deteriorem lapsum, cum igitur dicimus nos ægritudinem simpliciter vltime distare ab optima sanitate, volumus distantiam inter dispositiones naturales, inter quas non est maior oppositio, immo minor, quàm ipsarum ad dispositiones præter naturam. Iterum attende. Quòd ægritudo simpliciter est sanitas appropriata, existens sanitas vt nunc iuxta illud Galeni secundo Tegni textu, commenti septimi dicentis. Diuiditur autem totius sanitatis latitudo in tres partes latitudinem habentes, & ipsas multam scilicet sanorum, ægrotorum, & neutrorum, cum igitur ægra sint in latitudine sanitatis, & non talia vt nunc, quoniam sunt vltime contraria sanitati optimæ, ex secundo Tegni textu, commenti noni. Ergo ægra simpliciter sunt, quæ partem latitudinis sanitatis describunt, & per consequens hæc eadem sana erunt, & non simpliciter, quoniam naturaliter labuntur ab ea ergo vt nunc, cum quælibet sanitas talis, sit simpliciter, vel vt nunc,

B (margin)

C (margin)

D (margin)

A ex primo Tegni textu commenti decimiquinti. Sed ambiget quispiam,si ægritudo vno respectu,quo dicitur talis simpliciter,dicatur sanitas vt nunc. Huic nos dicemus,quòd inæqualitas complexionis,vel compositionis connata,qua corpus dicitur simpliciter ægrum, diuersis respectibus, & non vno tantum dicitur ægritudo simpliciter,& sanitas vt nunc,comparata enim optimæ sanitati,à qua naturaliter lapsa est,est velut habitus,simpliciter existens ægritudo,de difficili mobilis,& alterabilis, propter ipsum enim corpus difficile mutabile est in optimam sanitatem,vel in gradú proportionatissimum optimæ sanitati,vt post dicemus,comparata autem ad corpus,cui inest quædam sanitas, sub qua viuit, iuxta Principem prima primi,in assignatione quinti modi æqualis complexionis,agitabilis quidem & non semper,vel multum duratura,propter inclinationem,quam habet in morbum,est vt dispositio quædam,existens sanitas vt nunc. Inæqualitas igitur connata complexionis, vel compositionis, per respectum ad optimam sanitatem,in B quam cum difficultate mutabile est, corpus dicitur simpliciter talis, per respectum verò ad habentem eam, quifacile sub ea agitabilis est, vel per respectum ad ægritudinem vt nunc, in quam corpus sub ea potest facile cadere,dicetur sanitas vt nunc. Et ex his igitur iterum attende,quòd diuersis intentionibus inæqualitas illa dicitur ægritudo simpliciter,& sanitas vt nunc,in quãtum enim est dispositio cõgenita plurimum quidem lapsa ab optima sanitate dicetur simpliciter ægritudo,& sic per collationem sui connati lapsus ab optima sanitate, dicetur simpliciter ægritudo,in quantũ autem hæc eadẽ inæqualitas est corpori melior dispositio, quæ acquiri potuit ex suis principiis, qua corpus meliori modo, quo potest, suas perficit operationes,dicetur ei appropriata sanitas,quæ quoniã non est firma,neq. omni, vel plurimo tempore duratura,propter magis vergere in morbũ, dicetur vt nunc talis,& ita ex comparatione sui cõnatilapsus ad seipsum,vel ad habentem vel ad ægritudinem,vt nunc,dicetur sanitas vt nunc. Iterum attende,quod licet corpus ægrum simpliciter à nobis appellandum sit ægrotatiuum,hoc euenit,non vna C intentione,sed diuersis,secundum enim quod consideratur,vt vltime distemperatum in genere lapsuum naturalium ab optime sano,dicetur ægrum Simpliciter,secundum verò quod cõsideratur ab aptitudine,quam habuit à primis spermatibus ægrotandi omnibus,vel pluribus temporibus suæ vitæ,dicetur corpus ægrotatiuũ est enim passibilissimum corpus omnium ab extrinsecis omnibus accidentibus,& propter hoc remissisimum gradũ latitudinis sanitatis sibi disposuit,propter facile pati ab extrinsecis ægrotare facientibus,aliis omnibus corporibus in latitudine sanitatis existentibus. Iterum attende,quòd licet ægrum simpliciter sit à nobis dictum ægrotatiuum,simpliciter tamen ægritudo non est dicenda ægrotatiuitas, quoniam ægritudo simpliciter, cum per eam corpus disponatur,est in prima specie qualitatis, aptitudo autem ad facile pati ab extrinsecis accidentibus, quæ ægrotatiuitas dicitur,est in secunda specie,& per eam corpus non proprie disponitur, sed est inhærens illi, per ægritudinem simpliciter, sicut propria passio in subiecto, inhærens quidem per priorem considerationem, sicut aptitudo ad ridere, quæ dicitur risibilitas, inhæret homini per priorem considerationé rationalitatis. Et ex hoc iterum attende, quòd neque sanatiuitas,neque ægrotatiuitas ordinari habent in latitudine sanitatis,sicut aliqui putarunt,quoniam latitudo sanitatis est D eorum,à quibus corpus naturaliter proprie disponitur,ab his autem non proprie disponitur corpus, nisi reddi aptum ad suscepturam dispositionem,quod est improprie dictum. Adhuc quoniam latitudo sanitatis est eorum,quæ primo sunt à natura:sanatiuitas autem,vel ægrotatiuitas,non est eorum,quæ primo insunt susceptiuo à natura, ipsi enim insunt per priorem cõsiderationem illius,quod prius inest corpori à natura,vt sanitatis simpliciter, sanatiuitas, & ægritudinis simpliciter ægrotatiuitas. Adhuc quoniam latitudo sanitatis plures haberet partes, quàm tres,consequens noluit Galenus secundo Tegni textu commenti septimi,& consequentia ostenditurquoniam si in parte latitudinis sanitatis esset sanatiuitas, vel ægrotatiuitas cum non sit in parte latitudinis sanitatis simpliciter,vel neutralitatis simpliciter, vel ægritudinis simpliciter, esset in alia latitudinis parte ab illis tribus,quod autem in nulla trium sit,ostenditur per hoc,quoniam verificare

tur hæc propositio, sanatiuitas est sanitas, vel hæc ægrotatiuitas est ægritudo A quod iam negauimus. Et consequentia valida est quoniam sanitas sicut superius, verificari habet de omnibus his, quæ in latitudine sanitatis reponuntur, velut de sibi inferioribus, non admirentur igitur de nobis aliqui ex modernis, si in imagine latitudinis sanitatis figurata non inuenerint, ægrotatiuitatem, vel sanatiuitatem sicut & ipsi figurauerunt, nos enim cum Galeno factum ipsum in latitudine locauimus, & non de facto, quod futurum est fieri sicut ipsi. Iterum attende, Quod Galenus in notificatione ægritudinis simpliciter, vsus est conditione disiunctionis, cum dixit ipsam esse lapsum naturalem, aut in consimilibus, aut organicis &c. Et hoc ideo, quoniam inter dispositiones naturales, ęgritudo simpliciter est vltimè opposita sanitati optimæ, & quia optima sanitas integratur perfectione in omnibus naturis. Ergo ægritudo simpliciter dicetur talis priuatione perfectionis in vna natura tantum, & additione lapsus in eadem, consequentiam voluerunt logici per hoc, quoniam si vnum oppositorum formaliter copulatiuè concipitur, alterum disiunctiue explicari habet. B Iterum attende, quod ægritudo simpliciter secundum quod est actualis, & naturalis, quidam habitus corporis simpliciter ægri, non subdiuiditur in ægritudinem simpliciter semper, & simpliciter vt multum, quoniam corpus ægrum vt multum, dicendum esset semper ægrum, per hoc, quia lapsus proprius corporis ægri vt multum, per connasci vt habitus quidam, est semper concomitans ipsum vsque in finem vitæ. Quapropter, si ægritudo simpliciter vt multum, esset actualis ille habitus, cum sit semper concomitans, propter ipsum connasci, corpus per eam diceretur semper ægrum, sed merito aptitudinis, quam habet, corpus ægrum simpliciter ad ægrotandum ægritudine, quæ est lapsus præter naturam, omnibus, vel pluribus temporibus suæ vitæ, subdiuiditur in ægritudinem simpliciter semper vt multum, putamus igitur ægritudinem simpliciter in latitudine sanitatis existentem posse ad duo comparari, vel ad optimam sanitatem, à qua labitur lapsu quodam naturali, & sic dicitur ægritudo simpliciter, & indiuisa, vel ad ægritudinem vt nunc, in quam C de facili ægrum simpliciter corpus potest cadere, propter ipsum esse pasibilius ab extrinsecis alterantibus omnibus, corporibus latitudinis sanitatis, & sic hac collatione ipsius ad ęgritudinem vt nunc, diuiditur in ægritudinem simpliciter semper, & simpliciter vt multum, erit igitur ægritudo simpliciter semper, qua corpus aptum est aptitudine naturali à primis spermatibus habita omnibus temporibus vitæ suæ ægrotare, ægritudo verò simpliciter vt multum est, qua corpus aptum est pluribus temporibus suæ vitæ ægrum, esse ægritudine alterius speciei ab ea, quæ est ægritudo simpliciter. Sed forte obiiciet Vgo Senensis, ægrum simpliciter distingui secundum rationem ægri simpliciter tantum, & non ab aptitudine ægrotandi, quoniam quod est ægrum naturaliter, & maxime fixe in relatione ad simpliciter sanum est ægrum semper, & illud, quod modicum deficit ab isto, & est ægrũ naturaliter, dicitur ægrum vt multum, ergo videtur, quod ægrum simpliciter diuidatur secundum relationem ad simpliciter sanum, secundum quam etiam assumitur ratio simpliciter ægri. Cui nos dicimus, Quod in formali ratione simpliciter ægri non includit per se primo aliquid, quo corpus dicatur semper ægrum, D vel vt multum ęgrum, & per consequens secundum rationem ægri simpliciter non diuidetur in ægrum semper, & ægrum vt multum, quoniam formalis ratio simpliciter ægri est ab actuali, & naturali ægritudine, qua corpus est ægrum simpliciter, & contra positum simpliciter sano, iuxta illud Galeni primo Tegni textu, commenti dicimi sexti, ægrum verò corpus simpliciter ex generatione aut distemperatum &c. ab actuali autem, & naturali ægritudine, quam habet corpus respectu corporis optimè sani, non diuiditur ægrum simpliciter in ægrum semper, & ægrum vt multum, quoniam tunc illo eodem respectu ægrum vt multum, esset ægrum semper, vt diximus, scilicet ab aptitudine incurrendi ægritudinem vt nunc, diuiditur in semper, & multum ægrum, quæ aptitudo primo non est de formali ratione ægri simpliciter, & ideo dicitur ægrum semper ab aptitudine incurrendi ægritudinem, quæ est præter naturam, in omnibus temporibus vitæ suæ, & dicitur ægrum vt multum ab aptitudine incurrendi in eam in pluribus temporibus suæ

vitæ

A vitæ. Quod autem dicitur,quod illud corpus quod eſt ægrum naturaliter,& maxime fixe reſpectu ſimpliciter ſani,eſt ægrum ſemper,dicimus, quod illud eſt ęgrum ſemper,non ab actuali, & naturali ægritudine, à qua dicitur corpus ægrum ſimpliciter, ſed ab aptitudine incurrendi ægritudinem vt nunc, vt dicatur illud corpus quod eſt naturaliter ægrum, & maxime fixè, reſpectu corporis ſani ſimpliciter, eſſe ſemper ægrum, ideſt aptum incurrere ægritudinem omnibus temporibus ſuæ vitæ & idem dicatur de ſano vt multum. Sed iterum obiiciet,rationem formalem ægri ſemper non eſſe aptum ægrotare ægritudine vt nunc in omni parte ſuæ ætatis, vel ægri vt multum,eſſe aptum ægrotare ægritudine vt nunc,pluribus temporibus ſuæ vitæ, quoniam ſtat .a. eſſe ægrum aptum ſemper, & in omni parte ſuæ ætatis ægrotare ægritudine vt nunc, & .b. aptum tantum quibuſdam temporibus ægrotare ægritudine vt nunc, & tamen .a. eſſe ægrum vt multum, & .b. ægrum ſemper, & huius inductio apud eum eſt, poſito quod .a. ſit corpus aptum
B naturaliter ex humiditate oſsis naſi cadere in algarab, & iam ceciderit cum perforatione in oſſe .b. verò ſit corpus aptum ex diſcraſia hepatis cadere in hydropem, quam non ſubito incurreret. Et arguitur ſic .a. eſt ægrum vt multum,& ipſum eſt aptum omni tempore ſuæ vitæ ægrotare ægritudine vt nunc, ergo formalis ratio ægri vt multum non eſt eſſe aptum ægrotare &c. Et inducitur maior ſic, quoniam .a. non eſt maxime naturaliter ægrum, ergo non eſt ægrum ſemper,conſequentia bona iuxta illud Galeni primo Tegni & ſemper quidem ægrum eſt quodcumque ex generatione, aut diſtemperatum ſatis exiſtens &c. Et ipſum eſt naturaliter ægrum, ex caſu ergo eſt ægrum vt multum quod autem non ſit maxime naturaliter ægrum apparet, quoniam .b. eſt magis naturaliter ægrum propter priorem lapſum, quem ſibi naturaliter determinat .b.& minor inductionis primæ vera eſt: quoniam cum .a.merito ſui lapſus naturalis iam ceciderit in ægritudinem vt nunc, videtur eſſe aptum omni tempore ſuæ vitæ cadere in ægritudinem, vt nunc. Et
C iterum arguitur .b. eſt ægrum ſemper,& ipſum eſt aptum tantum quibuſdam temporibus ſuæ vitæ ægrotare ergo &c. maior quidem eſt vera: quoniam .b. eſt maxime naturaliter lapſum, minor verò probatur, quoniam merito ſui lapſus non eſt aptum cadere in ægritudinem,niſi plurib.temporibus ſuæ vitæ,quoniam non ſubito caderet in eam. Huic nos dicemus, quod ægrum ſemper, & ægrum vt multũ licet differant ſecundum gradus malitiæ diſpoſitionis, à qua dicitur ægrum ſimpliciter, iuxta illud verbum Galeni primo Tegni textu, commenti decimi ſexti: vt multum verò ægrum eſt corpus ab huiuſmodi malitia derelictum, completa tamen, & vltima differentia differunt per eſſe aptum omni, vel primo tempore ægrotare, ſiluit autem differentiam illam vltimatam Gal. in deſcriptione ægri ſemper, & vt multum, putans eam ſubintelligi, cum dixit in deſcriptione ægri ſemper, diſtemperatum ſatis exiſtens, propter quod aptum eſt omni tempore ægrotare, & cum dixit in deſcriptione ægri vt multum, ab huiuſmodi malitia derelictum,propter quod ipſum non eſt aptum ægrotare in omnibus temporibus ſed in pluribus vitæ ſuæ,& miror de Vgone putante ſemper tale,& vt multum tale differre ſolummodo collatione ad malitiam diſpoſitionis,à qua dicitur ſimpliciter tale,quoniam hoc contradicit Galeno primo Tegni textu commenti decimi ſeptimi dicenti. Eius verò, quod ſimpliciter eſt, hoc quidem ſemper tale,quoniam in omnibus æta
D tibus ſemper maxime permanet tale, & textu, commenti decimi octaui dicenti. Et ſemper quidem tale, ſecundum omnes ætates manens ſimile, quod autem arguitur .a. eſſe ægrotum vt multum aptum, tamen omni tempore ægrotare, & .b. eſſe ægrum ſemper aptum tantum plurimo tempore ægrotare putamus impoſsibile, & dicimus vtrumque corpus .a. ſcilicet, & .b. eſſe ægrum ſemper, & ex aptitudine in vtroque ægrotandi in omnibus temporibus ſuæ vitæ, quam contraxerunt ſibi merito malitiæ lapſus habiti à generatione, & cum arguitur .b. eſt magis naturaliter ægrum ipſo .a. ergo .a. non eſt ægrum ſemper,negabitur à nobis conſequentia, & dicemus, quod ægrum ſemper habet latitudinem graduum differentium ſecundum magis, & minus, ſecundum quos aliquod ægrum ſemper eſt magis ægrũ alio ægro ſemper. Quod igitur corpus fuerit naturaliter aptum omni tempore ægrotare ægritudine vt nunc deteriore, erit magis ægrum ſemper corpore apto

omni tempore ægrotare ægritudine vt nunc minus mala, licet igitur ægrum semper formaliter, & complete differat ab ægro, vt multum per esse aptum omni tempore ægrotare, ipsum tamen ab alio semper ægro differet secundum malitiam dispositionis præter naturam, in quam aptum est omni tempore cadere: duo igitur complent formalem rationem semper ægri, primum quod sit aptum omni tempore ægrotare ægritudine vt nunc, secundum omne tempus suæ vitæ, & per hoc differt essentialiter, & complete a. b. vt multum ægro. Secundum est. Quod sit satis distemperatum, & per hoc non solum differt a. b. vt multum ægro, sed etiam à quolibet existente in latitudine sanitatis inter ipsum, & optime sanum: & debes scire quod hic gradus supremitatis, satis habet locum in ægro semper collatione ad omnia, quæ sunt in latitudine sanitatis alia ab ægro semper, & vt sic dicit indiuisibilem consistentiam, ipsum enim maxime distemperatum est naturaliter, comparatione ad ea: comparatione tamen ad ea solum, quæ sunt in latitudine ægritudinis semper, non habet locum, quoniam non omne corpus ægrum semper est naturaliter maximè distemperatum, quoniam .a. est naturaliter minus distemperatum .b. vtroque existente ægro semper. Iterum attende latitudinem ægritudinis simpliciter, quæ est pars latitudinis sanitatis, diuidi in duas partes, quarum vna est terminata ad non gradum latitudinis sanitatis per exitum illius in neutralitatem vt nunc: alia vero est terminata ad latitudinem neutralitatis simpliciter. prima, quæ terminatur ad non gradum latitudinis sanitatis est latitudo ægritudinis simpliciter semper, quæ propter magis vergere in dispositionem præter naturam, quæ est ægritudo vt nunc ab ea corpus est existens naturaliter satis distemperatum, propter quod aptum est omni tempore suæ vitæ ægrotare, & hoc ideo dicitur corpus ægrum semper, secunda verò pars terminata ad latitudinem neutralitatis simpliciter est latitudo ægritudinis vt multum, quæ propter esse diminutam dispositionis malitiam ab optime sano, corpus sub ea aptum est tamen pluribus temporibus ægrotare, hoc ideo dicitur ægrum vt multum, & debes scire, quod licet ægritudo vt multum non sit ita mala dispositio, sicut ægritudo semper, ipsa tamen merito sui lapsus naturalis non est in medio totius latitudinis sanitatis existens, & hoc ideo est, quoniam corpus sub ea comparatione ad optime sanum, est extremaliter naturaliter distemperatum, & hoc voluit illud verbum Galeni primo Tegni textu, commenti decimi sexti: nondum verò in medio constitutum &c. Iterum attende, quoniam ægrum simpliciter est in latitudine sanitatis iuxta illud verbum Galeni secundo Tegni textu commenti septimi. Et diuidetur totius sanitatis latitudo in tres partes latitudinem habentes, & ipsas multam scilicet sanorum simpliciter, ægrorum simpliciter, & neutrorum simpliciter, & quæcumque sunt in latitudine sanitatis sana sunt, relinquitur ergo ægrum simpliciter, sanum esse, & non sanum simpliciter, quoniam extremaliter naturaliter opponuntur, ergo erit sanum vt nunc. Iterum arguitur, non omne corpus à generatione sanum est, sanum simpliciter, quoniam non omnis sanitas connata, est semper, vel multum duratura, ergo aliquod corpus est à generatione sanum, quod est lapsum ab optime sano, sed ægrum simpliciter est à generatione lapsum ab optime sano, ergo ægrum simpliciter est sanum lapsum sic à generatione, & non est sanum simpliciter, erit igitur sanum vt nunc, omne igitur ægrum simpliciter est sanum vt nunc, & res non conuertitur. Sed contra obiiciet aliquis, aliquid tunc connasci alicui & velut habitus de difficili alterabilis, & velut dispositio de facili mutabilis, quod non concedit Aristotiles in Prædicamentis. Cui nos dicemus non inconuenire idem connasci alicui per modum habitus, & dispositionis, non quidem vno, sed diuersis respectibus, cholericitas enim connata Socrati collationem ad optimam sanitatem, in quam non potest permutari, nisi maxime difficulter, est illius, velut habitus quidam existens ægritudo simpliciter, comparatione tamen ad ægritudinem vt nunc, in quam Socrates faciliter potest cadere, propter magis vergere in eam, erit illius velut dispositio quædam existens sanitas vt nunc. Sed contra obiicit vnus ex modernis probans ęgrum simpliciter nõ posse dici sanum vt nunc, quoniam tunc Socrates pro eodem instanti diceretur sanus, & non sanus, & huius deductio est, posito Socrate à generatione cholericissimo febriente nunc febre hectica, &

A ca, & arguitur:Socr. nunc non eſt ſanus, vt patet, quoniam hecticus præter naturam, & quod ſit ſanus, arguitur, quoniam omne ſimpliciter ægrum, eſt ſanum vt nunc: Socrates eſt ſimpliciter æger, quoniam naturaliter ſatis diſtemperatus, ergo Socrates eſt ſanus vt nunc, quare Socrates idem ſanus erit, & non ſanus pro eodem inſtanti, quod eſt contradictio. Iterum arguit omne ægrum ſimpliciter eſt ſanum vt nunc, aliquod ægrum vt nunc, eſt ægrum ſimpliciter, ergo aliquod ægrum vt nunc eſt ſanum vt nunc,conſequens eſt impoſsibile, ergo & antecedens, non minor, vt probatum eſt, ergo maior. Iterum nullum ſanum vt nunc eſt maxime præternaturaliter diſtemperatum, ſed ægrum ſimpliciter eſt maxime præternaturaliter diſtemperatum, ergo nullum ſanum vt nunc, eſt ægrum ſimpliciter. Iterum ægritudo ex primo Tegni diuiditur in ægritudinem ſimpliciter, & ægritudinem vt nunc, ergo ſi ægritudo ſimpliciter eſt ſanitas vt nunc, erit diuiſio ægritudinis in ſanitatem vt nunc, & ægritudinem vt nunc,& hoc eſt ſatis

B inconueniens. Cui nos dicemus, quod malus intellectus verborum Galeni fecit eum deficere, pro quo annotatione dignum eſt, quod cum idem dicatur ægrum ſimpliciter, & ſanum vt nunc, non vno quidem reſpectu, ſed diuerſis, vt iam diximus, reſpectibus, ideo idem poteſt deperdere rationem, à qua dicebatur ſanum, vt nunc, retenta tamen ratione, à qua dicebatur, ægrum ſimpliciter,ſicut cum corpus ægrum ſimpliciter iam ceciderit in ægritudinem,vt nunc, quæ eſt diſpoſitio præter naturam, quoniam enim dicebatur ſanum vt nunc, in quantum ſua diſpoſitio erat ei melior, quæ acquiri potuit ex ſuis principiis, quæ ſuo modo perficiebat operationes, quæ diſpoſitio, quoniam non erat firma, neque perdurans dicebatur ſanitas vt nunc: adueniente igitur ægritudinę præter naturam,quia corrumpitur dominium actus operationum,quas non poteſt ſuo modo perficere ideo aufertur ratio, qua dicebatur ſanum vt nunc, & quia à diſpoſitione præter naturam ſubito adueniente, non poteſt naturalis corporis complexio corrumpi,vt poſt dicemus, ideo eſt, quod adueniente ægritudine vt nunc corpori ſimpliciter ægro

C non corrumpitur diſpoſitio, qua eſt ſimpliciter ægrum, quoniam igitur ægritudo ſimpliciter congenita eſt, non corrupta a diſpoſitione aduentitia, ideo manet reſpectus ſui plurimum connati lapſus ab optima ſanitate, & per conſequens accidente ægritudine vt nunc, non aufertur ratio, qua dicebatur aliquod ægrum ſimpliciter. Et ad rationem primam concedimus, caſu poſito Socratem non eſſe ſanum, & cum dicitur omne ægrum ſimpliciter,eſt ſanum vt nunc,interimendum eſt illud, neque dictum hoc eſt poſitio Galeni, niſi moderatione intelligatur ſic, omne corpus ægrum ſimpliciter, dum ſcilicet manet ſecundum naturam operans operationes, quas ſuo modo habet perficere eſt ſanum vt nunc, & certum eſt Socratem non manere ſic ſecundum naturam, quoniam merito aduenientis hecticæ ponitur in latitudine diſpoſitionum præternaturam. Et ad ſecundam rationem palam maiorem falſam eſſe, quod ſi ipſa verificetur apud Pluſquamcommentatorem ſic, omne corpus ſimpliciter, dum manet ſecundum naturam eſt ſanum vt nunc, cum oporteat inde ſic argui, aliquod ægrum vt nunc, eſt ægrum ſimpliciter, dum manet ſecundum naturam, ergo aliquod ægrum vt nunc, eſt ſanum vt nunc,& patet minorem impoſsibilem eſſe. Et ad tertiam rationem,quid dicendum ſit,apparet,non enim putamus quemadmodum Gentilis voluit,ęgritudinem ſimpliciter menſurandam eſſe à malitia diſpoſitionis præter naturam, vt ſcilicet

D illud dicatur ægrum ſimpliciter, quod eſt maxime præternaturaliter diſtemperatum, ſed quoniam ægrum ſimpliciter poſuimus in latitudine ſanitatis, quæ eſt diſpoſitionum ſecundum naturam, ideo dicetur, ægrum ſimpliciter naturaliter maxime diſtemperatum, ad modum, quem diximum iam. Et ad rationem quartam dicemus, conſequentiam hanc nullã eſſe, ægritudo diuiditur in ægritudinem ſimpliciter & ægritudinem vt nunc,& ægritudo ſimpliciter, eſt ſanitas vt nunc. Ergo ægritudo diuiditur in ſanitatem vt nunc, & ægritudinem vt nunc, ſicut non ſequitur animal diuiditur in rationale, & irrationale, & rationale eſt ſubſtantia, ergo animal diuiditur in ſubſtantiam, & irrationale. Et hic attentione dignum eſt, quod diuiſio debet eſſe eorum, quæ primo ſub diuiſo continentur, & non eorum,ſub quib. diuiſum continetur,vt voluit Ariſt. in libro Topicorum,quia igitur

animal sub substantia est, non erit diuisio animalis in substantiam, sic pariter dicatur quoniam sub sanitate vt nunc,est ęgritudo aliqua,vt ægritudo simpliciter,non, erit diuisio ægritudinis in sanitatem vt nunc. Quid igitur sit ægritudo simpliciter & quot modis dicatur,& quæ sit eius positio in latitudine sanitatis, hoc modo dicatur. A

Caput nonum est de neutralitate simpliciter, & de modis eius.

QVONIAM medium dicitur relatione ad extrema vt quinto habetur Naturalium, & scientiam extremorum latitudinis sanitatis expleuimus, de medio agamus, quod communi nomine neutralitatem simpliciter medici appellant. Attende igitur primo,quòd licet neutrum multipliciter dicatur iuxta illud Galeni primo Tegni textu,commenti decimi septimi. Quoniam autem & neutrum corpus tripliciter dicitur &c. ipsum tamen non secundum omnem modum suæ acceptionis ordinamns in latitudine sanitatis,quoniam secundum illum modum tantum ordinabile est in latitudine sanitatis, secundum quem est medium verè sanissimi, & ægerrimi corporis, medium enim, & extrema eiusdem sunt generis, sed neutrum in prima eius significatione solummodo verè medium est sanissimi, & ægerrimi corporis, iuxta illud Galeni vt supra, secundum primum quidem significatum neutrum erit corpus medium verè existens sanissimi,& ægerrimi corporis, ergo neutrum in prima eius significatione tantum est ordinabile in latitudine sanitatis. defecerunt igitur aliqui putantes neutrum in secunda, & tertia intentione poni in latitudine sanitatis: ipsum enim sicut non est verè medium latitudinis sanitatis, neque proprie neutrum dicetur, cum enim quid nominis proprie neutri sit non posse dici vtrumque extremorum in eodem, vel in diuersis temporibus, & neutrum in secunda significatione, potest dici vtrumque extremorum in eodem tempore, & in tertia intentione in diuersis, vt placuit Galeno primo Tegni textu, commenti decimi octaui, & decimi noni: ideo est, quod neutrum secundæ, vel tertiæ significationis, non proprie neutrum dicetur. Iterum attende, quoniam neutrum simpliciter est verè medium latitudinis sanitatis differens ab extremis solum secundum magis, & minus, lapsus eius non erit tantus ab optime sano, quantus est simpliciter ægri, & est plusquam sani vt multum,& hoc ideo Galenus in diffinitione ægri simpliciter voluit subintelligi vltime naturaliter distemperatum, collatione ad neutrum simpliciter, quod licet sit naturaliter distemperatum secundum lapsum eius naturalem ab optime sano,quia tamen vere medium est sanissimi, & ægerrimi corporis, non erit vltime distemperatum, sed quia mediocriter naturaliter lapsum, mediocriter naturaliter erit distemperatum, & per hoc dicemus, neutralitatem simpliciter esse habitum quendam naturalem mediocriter lapsum ab optima sanitate, medium vere sanissimi, & ægerrimi corporis existens, & quia est habitus quidam connatus quantum in ipso est, secundum naturam omni tempore est concomitans, & velut habitus quidam dictus simpliciter talis. Iterum attende, quoniam neutralitas simpliciter in latitudine sanitatis ordinatur, ideo à nobis dicta est quædam sanitas, non vno quidem, sed diuersis respectibus, potest enim vno respectu connasci vt habitus, quo dicetur simpliciter talis,& alio vt dispositio, qua dicetur non simpliciter talis, neutrum igitur corpus collatione sui connati lapsus ad optimam sanitatem, in quam maxime difficulter permutabile est, dicetur simpliciter tale,& eius habitus connatus erit neutralitas simpliciter omni tempore concomitans, quantum est in ipso secundum naturam, collatione verò ad ægritudinem vt nunc, in quam facilius potest permutari propter magis vergere in eam, quàm corpus simpliciter sanum, dicetur sanum vt nunc, & eius erit dispositio connata existens sanitas vt nunc, quæ quoniam variabilis est,& corpus sub ea agitabile ab extrinsecis alterātibus nō erit omni tempore concomitans, neque semper, vel multum duratiua. Sed dubitabit aliquis, cum neutralitas simpliciter sit vere medium sanissimi, & ægerrimi corporis, & medium sit æque faciliter permutabile, ad quodlibet extremorum, videtur neutralitatem simpliciter æquè permutabilem esse in optimam sanitatem,sicut in ægritudinem,cuius contrarium dictum est. Cui nos dicemus. Quod licet neutralitas simpliciter merito situs, quem habet in latitudine sanitatis sit verè medium sanissimi, & ægerrimi

mi

A mi corporis, merito tamen naturalis diſtemperantiæ, cum qua communicat,ergo ſimpliciter & non optime ſano non erit vere medium ſaniſsimi, & ægerrimi corporis, ſed magis vergens in ægerrimum, propter quod minus difficulter poterit permutari in ægerrimum, quàm in ſaniſsimum, & propter eandem rationem, licet neutralitas ſimpliciter magis diſtet ab ægritudine vt nunc, quàm ab optima ſanitate, in ipſam tamen facilius poteſt corpus neutrum ſimpliciter cadere, propter ſui naturalem lapſum, quàm in ſanitatem optimam. Iterum dubitabit aliquis de veritate illius, quod dixit Galenus neutrum ſcilicet primi ſignificati eſſe verè medium ſaniſsimi, & ægerrimi corporis. Cui nos dicemus,veritatem illam manifeſtantes, duplici doctorum fantaſia,prima eſt Gentilis aſſumentis ſibi primo quamlibet neutralitatem à latitudine ſanitatis eſſe totaliter excluſam, ſicut & quælibet ægritudo per hoc, quoniam quæ ſunt eiuſdem latitudinis identificantur ſpecie, differentia ſolum ſecundum magis, & minus, & quia quælibet neutralitas, ſicut quælibet ægritudo ſpecie differt à quacumque ſanitate, cum quælibet talis ſit

B diſpoſitio præter naturam,igitur non erit aliqua neutralitas in latitudine ſanitatis. Secundo aſſumit ſibi neutralitatem ſimpliciter eſſe diſpoſitionem inſenſibiliter lædentem operationes, & ſubiecto affixam, propter ipſam eſſe ſimpliciter talem difficulter ad ſanitatem, & ægritudinem permutabilem reſpectu cuiuſcumque neutralitatis non ſimpliciter talis, & neutralitatem vt nunc,voluit eſſe diſpoſitionem præter naturam facile permutabilem ad ægritudinem, vel ſanitatem, propter non eſſe ſubiecto affixam, propter quod non dicitur ſimpliciter talis,ſed vt nunc. Iterum tertio aſſumit neutralitates totam latitudinem neutralitatis complentes, eſſe quinque in numero, quarum duæ ſunt neutralitates vt nunc, duæ verò vt multum, & vna in medio earum exiſtens,quam neutralitatem ſemper nominat, ſic igitur ſecundum Gentilem tota neutralitatis latitudo complebitur quinque ordinibus, vno in medio totius exiſtente, in quo eſt neutralitas ſimpliciter, Duobus verò terminatis ſecundum extremum remiſsius latitudinis neutralitatis ad extremũ

C remiſsiſsimum totius latitudinis ſanitatis,reliquis verò duob.ex oppoſito latere in extremo remiſsiore latitudinis neutralitatis terminantis ad extremum remiſsius totius latitudinis. Prima igitur neutralitas, vt nunc, ſtatuit ſibi primum ordinem verſus latitudinem ſanitatis, & dicitur neutralitas vt nunc,quia de facili poteſt permutari in ſanitatem propter magis vergere in eam. Secunda eſt neutralitas vt multum, ſtatuens ſibi ſecundum ordinem ſuæ latitudinis verſus latitudinem ſanitatis, & dicitur vt multum, quia magis fixa, & permanens, quàm prima, minus faciliter ad ſanitatẽ permutabilis. Tertia eſt neutralitas ſemper in medio ſuæ latitudinis exiſtens equaliter diſtans ab oppoſitis latitudinibus,& dicitur ſemper talis,quoniã maxime affixa ſubiecto, propter quod difficulter permutabilis in ſanitatẽ,vel ægritudinem,minus tamen difficulter permutabilis in alios modos neutralitatis. Quarta eſt neutralitas vt multum, quæ quartum ordinem ſuæ latitudinis ſibi determinauit verſus latitudinem ęgritudinis,quæ minus difficulter permutabilis eſt in ægritudinem,neutralitate ſemper, propter magis vergere in eam,quinta eſt neu

D tralitas vt nunc in quinto ordine ſuæ latitudinis ad latus ægri, faciliter permutabilis in ægritudinem,propter eſſe illi magis propinquam. Iterum aſſumitur quarto,quod omne corpus tranſiens à ſanitate in ęgritudinem,vel contra tranſit per huiuſmodi neutralitates medias, patet, quoniam non ſubito fit tranſitus de extremo contrario ad extremum ſibi contrarium, & ſine medio. Iterum voluit quinto.Quod etſi neutrum primi ſignificati ſit mediũ tranſitus ſaniſsimi,& ęgerrimi ſecundũ rationem dictam, ſecundum tamen aliam ſibi conuenit eſſe mediũ formæ,quoniam mediũ formæ eſt medium ſecundum gradũ ſuæ perfectionis cadens inter extrema,vt ſcilicet ſit vno perfectius,& alio imperfectius, conſtat autem neutrum cadens inter ſanum,& ægrum eſſe perfectius ægro,& imperfectius ſano. Et ex his ſatisfaciemus quęſito iuxta viam hanc duob. dictis.Primum eſt,nõ quodlibet neutrum ſimpliciter eſt vere medium ſaniſsimi, & ægerrimi corporis, patet, quoniam maior eſt diſtantia neutri ſimpliciter in ſecundo ordine verſus latus ſani ad ægritudinem, ſecundum omnem modum acceptionis ægritudinis, quam ipſius ad latitudinem ſanitatis, vt patuit ex tertio aſſumpto, ſecundo dicit neutrum

ſimpliciter ſemper eſſe verè medium ſaniſsimi, & ægerrimi corporis, quoniam, A cum ſit in medio totius latitudinis neutralitatis æqualiter diſtans ab optimis latitudinibus, erit vere medium ſaniſsimi, & ægerrimi corporis. Sed quoniam voluit Galenus neutralitatem ſimpliciter conſtitutam eſſe à generatione, quæ autem diſpoſitio, à generatione habita eſt, talis dicitur ſecundum naturam, non igitur recte putauit Gentilis omnem neutralitatem eſſe diſpoſitionem præter naturam. Iterum quoniam quod à generatione eſt in motu, via tranſitus acquiri non poteſt, cum congenitum aduentitium efficeretur. Igitur cum corpus tranſit de ſanitate in ægritudinem, vel contra, non acquiret omnes neutralitates, velut neceſſaria media, per quæ habet tranſire, & oppoſitum voluit Gentilis. Nos igitur diſſentiendo Gentili dicemus cum Galeno, quod neutrum ſimpliciter, etſi ſit medium formæ ſaniſsimi, & ægerrimi corporis, intelligendo per ægerrimum peſsime ſanum, quod eſt ægrum ſimpliciter, de latitudine ſanitatis exiſtens, ipſum tamen non eſt per quod motum de ſanitate ſimpliciter in ægritudinem tranſeat, clara prima pars, quoniam neutrum ſimpliciter eſt perfectius ægro ſimpliciter, B quoniam eſt minor lapſus naturalis, & imperfectius ſimpliciter ſano, quoniam labitur naturaliter ab eo, & cum ſit hæc formalis ratio medii formæ erit neutrum ſimpliciter medium formæ ſaniſsimi, & ægerrimi corporis, & ſecunda pars vera eſt, quoniam non poteſt ſaniſsimum effici ægerrimum, ergo non eſt neutrum ſimpliciter, medium via tranſitus ſaniſsimi, & ægerrimi corporis, & aſſumptum perlucidum eſt, quoniam ægerrimum tale eſt connatum, & habituale, quapropter per nullum motum poſt generationem acquiri poteſt, ex tempore, etenim congenitum acquireretur, quod eſt impoſsibile. Adhuc ſi motum de ſanitate in ægritudinem, neutralitatem ſimpliciter acquiret, cum neutralitas ſimpliciter ſit diſpoſiti o ſecundum naturam, tunc ſecundum naturam eſſet non ſecundum naturam, quod eſt falſum. Non igitur motum de ſanitate in ægritudinem habet tranſire per neutralitatem ſimpliciter, tanquam per medium acquiſibile in illo motu. Sed quod dixit Galenus neutrum ſcilicet eſſe verè medium C ſaniſsimi, & ægerrimi corporis verificari poteſt de vtroque neutro ſcilicet ſimpliciter tali, & vt nunc tali, quod ſi velimus neutrum ſimpliciter nomine ægerrimi tunc intelligemus peſsime ſanum de latitudine ſanitatis dictum ſimpliciter ſemper ægrum, & palam eſt tot gradibus in latitudine ſanitatis, neutrum ſimpliciter diſtare ab ægro ſimpliciter ſemper, quot diſtat ab optime ſemper ſano, ab ægro etenim ſimpliciter ſemper diſtat ſolo vnico gradu, ægritudinis ſcilicet vt multum, & ab optime ſemper ſano, ſolo etiam vnico gradu, ſanitatis ſcilicet vt multum diſtanter ſe habet. Quare per hanc æqualem diſtantiam iudicabitur neutrum ſimpliciter vere medium ſaniſsimi, & ægerrimi corporis. Si verò velimus nomine neutri, neutrum corpus vt nunc, adhuc verificabitur neutrum eſſe verè medium ſaniſsimi, & ægerrimi corporis, & intelligimus per ſaniſsimum à toto genere latitudinem ſanitatis, ſeu quodlibet corpus, quod de latitudine ſanitatis exiſtens ſanum dicitur, per ægerrimum verò intelligimus quodcumque ægrum de latitudine ægritudinis vt nunc: & quia latitudo neutrålitatis, vt nunc per æque diſtantiam media eſt inter duas latudines, ſanitatis ſcilicet totius, & totius ægritudinis, ideo vt ſic verificabimus neutrum corpus vt nunc, eſſe verè medium ſaniſsimi, & ægerrimi corporis, & poterit dici medium tranſitus, quoniam omnia corpora morientium ægritudine, moriuntur vt nunc, excepto naturaliter moriente, poterit D quoque dici medium formæ, quoniam neutralitas vt nunc eſt perfectior ægritudine vt nunc, & imperfectior quacumque ſanitate de latitudine ſanitatis exiſtente. Iterum principaliter attende, quod latitudo neutralitatis ſimpliciter exiſtens media duarum extremitatum latitudinis ſanitatis, tribus neutralitatibus completur, quarum vna eſt ad latus optimæ ſanitatis, & dicitur neutralitas vt multum, corpus enim ſub ea, comparatione ad optime ſanum, quaſdam eſt accipiens mutationes ſecundum quamlibet ætatem iuxta illud Galeni primo Tegni, textu cōmenti decimi ſeptimi. Hoc verò vt multum, & mutationes quaſdam accipiens. Et debes ſcire, quod neutrum vt multum eſt etiam medium ſaniſsimi, & ægerrimi corporis, patet, quoniam ipſum incluſum eſt intra extrema latitudinis ſanitatis. Sed quoniam

A quoniam magis vergit vel ad latus ſani vt multum, vel ad latus ægri vt multum, ideo non vere medium dicetur quod eſt tale per æqualem diſtantiam extremorum, dicatur igitur neutrum vt multum ab aptitudine, quam habet ad ægrotandum in pluribus temporibus, per comparationem ad neutrum ſemper, ſiue declinet ad latus ſani vt multum, ſiue ad latus vt multum ægri. Quòd ſi fuerit tale declinans ad latus ſani vt multum, quia naturaliter minus labitur propter vicinitatem, quam habet ad optime ſanum, erit aptum pluribus temporibus ægrotare à cauſis quidem fortiorib. ægrotare facientibus, quam ſit aptum ægrotare neutrum vt multum, declinans ad latus ægri ſimpliciter. Et ex hoc habes neutrum vt multum declinans ad latus optime ſani eſſe lapſum naturalem minus malum, lapſu neutri ſemper, & neutri vt multum vergens ad latus ægri vt multum. Secunda neutralitas latitudinis neutralitatis eſt neutralitas ſemper, in medio totius ſuæ latitudinis & totius ſanitatis exiſtens, æqualiter diſtans ab extremis eiuſdē latitudinis, pro B pter quod dicta eſt verè medium ſaniſsimi, & ægerrimi corporis. Et dicitur ſemper neutrum ab aptitudine ſempiterna verè neutrius extremorum, quam habet ad ægrotandum, & quia verè in medio exiſtens, eius lapſus naturalis comparatione ad alia neutra, erit mediocriter malus, & ipſum neutrum ſemper propter eandem rationem à cauſis mediocriter fortioribus aptum erit aptitudine ſempiterna, ægrotare. Et ſic habes ſemper neutrum minus bene ſe habere aliquo neutro vt multum, propter magis vergere in ægritudinem vt nunc, quam neutrum vt multum, declinans ad latus optime ſani. Tertia neutralitas eſt neutralitatis vt multum declinans ad latus ægri ſimpliciter, & dicitur vt multum propter rationem dictam, quæ quoniam magis propinqua eſt ægritudini præter naturam, eius lapſus naturalis erit deterior lapſibus aliorum neutrorum, & ſic habes aliquod neutrum vt multum eſſe deterius lapſum, & neutro ſemper, & aliquo vt multum neutro, ſicut patet de neutro vt multum, declinante ad latus ægri ſimpliciter propter enim magis appropinquare ægritudini vt nunc, quam neutrum ſemper, & vt multum ad latus ſani aptum C eſt magis vinci à cauſis debilioribus ægrotare facientibus, merito cuius dicetur deterius lapſum. Propter quid autem non diffiniatur ſemper neutrum ab aptitudine ſempiterna neutrandi, ſicut ab aptitudine ægrotandi, videbis ſuper hoc Plus quamcommentatorem primo Tegni circa finem commenti decimi ſeptimi. Iterum attende, quoniam neutralitas ſimpliciter eſt in latitudine ſanitatis, vendicauit ſibi nomen cuiuſdam ſanitatis, & dicitur ſanitas vt nunc, vel alicui. Non vno quidem, ſed diuerſis reſpectibus idem corpus dicetur neutrum ſimpliciter, & ſanum vt nunc, quemadmodum de ægro ſimpliciter, dictum eſt. Iterum attende duos illos modos neutralitatis, quos medici decidentiæ, & conualeſcentiæ nuncuparunt, non eſſe ipſius neutralitatis ſimpliciter, vt opinatus eſt Gentilis, ſed neutralitatem vt nunc ex oppoſito diſtinguunt, & eius tantum ſunt modi, & de hoc clarius dicemus infra. Quid igitur ſit neutralitas ſimpliciter, & quot modis dicatur & quis ſit eius ordo in latitudine ſanitatis, palam ſit ex dictis.

Oritur autem ex prædictis quæſtio. Vtrum corpus naturaliter lapſum in comple- D xione ab optimè ſano, per vſum alicuius regiminis, poſsit reduci ad corpus optimè ſanum in complexione. Cui dicunt nonnulli partem negatiuam confitentes per hoc, quoniam quilibet naturalis lapſus exiſtens de latitudine ſanitatis, eſt corporis ſic lapſi, naturalis complexio, quoniam ſibi talis lapſus connatus eſt, & eidem à primis ſpermatibus datus, & quia naturalis rei complexio permutari non poteſt, ideo neque corpus naturaliter lapſum in complexione ab optime ſano poterit reduci ad optime ſanum corpus, & minorem ſuæ rationis inducunt, primo iuxta illud Damaſceni in Aphoriſmis ſuis, complexio naturalis ſecundum vicinitatem quidem adhæret, actu tamen inſeparabilis eſt. Adhuc iuxta illud Ariſtotelis primo Ethicorum dicentis. Quod naturale eſt, aliter non aſſueſcit. Iterum quoniam omnis naturalis complexionis permutatio, videtur inducere diſpoſitionem ægritudinalem, igitur non poterit corpus naturaliter lapſum permutari à ſui complexione naturali, & reduci ad corpus optime ſanum, aliter enim optima ſanitas eſſet illi diſpoſitio ægritudinalis, & aſſumptum huius rationis inducunt, iuxta illud Auicennæ prima, primi

doctrina tertia in assignatione quinti modi æqualitatis, dicentis. Quod omne A indiuiduum habet complexionem sibi æqualem, sub qua sanum est, & viuit, cuius immutatio infirmat, & corrumpit, & idem innuens Auicenna in tertio modo æqualitatis dixit, si corpus Indi secundum complexionem Sclaui, quale fiet, aut infirmabitur, aut morietur: ergo si corpus naturaliter lapsum fiet æquale secundum complexionem corporis optime sani, aut infirmabitur, aut morietur. His autem sic credentibus, contradicit Galenus in pluribus locis suorum librorum, concessit enim ipse, corpus à sui naturali complexione permutari posse sine alicuius inconuenientis cõsequutione, dixit enim primo in commento quinquagesimo secundæ particulæ Aphoris. Cibus, & potus propriam stomacho dãt naturam, & paulo post dixit. Item cibus, & potus quadam mutatione corpus in suam naturam mutant, quod non esset, nisi naturalis corporis, vel membri complexio permutari posset. Adhuc dixit secundo Tegni cap. de signis corporis ægri simpliciter sumptis à musculis, quod humiditas nutrimentalis: quæ continetur in mediis regionib. similium membrorum secundum multitudinem, & paucitatem sui, & tenuitatem, & spissitudinem demonstrat, partem esse humidam vel siccam, & facit eam esse talem. B Iterum sexto de Morbis, & accidentibus dixit, quòd principium, & causa accidentium, vt morpheæ, lepræ, & huiusmodi est mutatio complexionis membrorum, & maxime carnis. Propter igitur Galeni dicta confiteamur corpus ipsum per vsum alicuius regiminis posse à sui naturali complexione permutari, vt etiam concedamus, corpus naturaliter lapsum per vsum boni regiminis in longis quidem temporibus, vt placuit Galeno in commento illius aphorismi secundæ particulæ, Quæ ex multo tempore consueta &c. permutatione suæ naturalis complexionis posse reduci ad æqualitatem corporis optimè sani. Et propter hoc attentione dignum est, primo quod naturalis complexio corporis humani, & membrorum eius permutari potest, nõ solum quantum ad eius actum, sed quo ad omnem illius potentiam, & naturam, quoniam humiditas nutrimentalis ipsum membrum materialiter immutat, iuxta verba Galeni vt supra, omnis autem membri materialis immutatio substantiæ attestatur, quare humiditas nutrimentalis substantialem complexionem ipsius membri poterit immutare. C Iterum attende, quod naturalis complexionis immutatio subita & repente esse non potest, primo iuxta illud Galeni secunda Aphorismorum. Cibus, & potus quadã mutatione corpus in suam naturam mutant, quæ mutatio in longis temporibus augmentatur, secundo iuxta illud Galeni tertio Tegni textu commenti vigesimitertii. In parte quidem corrigere ex multo studio paulatim transferentes ad melius, & huius rationem attulit Galenus hanc, quoniam naturæ non substinent repentinas mutationes, quasi velit dicere, quod omnis subita mutatio cuiuscunq. complexionis inducit dispositionem ægritudinalem: si igitur naturalis complexio indiuidui mutari habeat secundũ vsum alicuius regiminis, erit hoc gradata quadam mutatione ex successiua, & tẽporali applicatione sex rerũ non naturalium, quoniam hęc mutatio cum paulatim fiat secundũ quandam assuefactionem videtur transire in habitum, & facit eum quasi naturaliter haberetur. quod si dispositio illa gradata, & paulatim inducta sit melior prius habita operationem meliorat, sicut melior sanitas, & quia hæc tempus, & ordinem requirit, difficultatem parit: si autem talis complexionis immutatio fiat in priorem complexionem hoc contingit dupliciter, vel quoniam ipsa est multi excessus immutatio, & tunc siue gradata fuerit, siue subita, quoniam operationes lædit, & eas deteriores facit, ægritudo est, sed debes scire, quòd ęgritudo gradatim inducta differt D à repente inducta, quoniam gradatim inducta habitualis est quodãmodo vergens in naturam rei, propter quod ferè videtur quædam sanitas natiua, licet sit vt nunc: ægritudo, repente autem inducta, propter naturam eam non tolerare, quia illi non assuescit ac si naturaliter haberetur, sicut est, ita ægritudo videtur. Iterum attende, quòd mutatio naturalis complexionis non est sicut qualis est à Sole, & aëre, & febre, & huiusmodi, sed quoniam illæ sunt solius qualitatis mutationes, hæc verò est in qualitate propter eam, quæ quodammodo est in substantia, & propter hoc si corpus febriens derelinqueretur suæ naturæ, remotis obstaculis rediret in pristinam naturam, propter non esse in eo amissum principium reuocatiuũ in eam, quod

non

A non contingit de corpore,cuius naturalis complexio permutata eſt, propter enim illius ſubſtantialem conuerſionem,non ineſt ei prima natura reuocans in amiſſum propter quod etſi relinqueretur ſuæ naturæ non rediret in priſtinum, quod habuit. Iterum attende,quod nos non obuiamus Pluſquamcommentatori, cum dixit primo Tegni,quòd corpus lapſum ſi relinquatur ſuæ naturæ redibit naturaliter in priſtinam ſanitatem: quoniam ibi ſua intentio eſt loqui tantum de corpore lapſo præter naturam,vt eſt neutrum vt nunc,vel ægrum vt nunc, quòd ſi ſuæ naturæ relinquerentur, redirent ad ſtatum primum ſibi naturalem propter in ipſis non eſſe amiſſum principium reuocatiuum in ipſum, neutralitate, vel ægritudine,vt nunc,ipſis præter naturam euenientibus, ſicut contingit de aqua buliente,propter enim caliditatem aquæ aduenientem non fit in ea ſubſtantialis conuerſio, merito cuius non inſit aquæ natura reuocans in amiſſam frigiditatem, ſed nos nunc loquimur de corpore reducto,cuius reductio ſolum eſt in his,quæ naturaliter labuntur, B vel de corpore lapſo ad ſtatum proportionatiſsimum corporis naturaliter lapſi, velut corpus optime ſanum ex vſu praui regiminis poteſt acquirere ſtatum proportionatiſsimum alicuius corporum naturaliter lapſorũ,vt neutri ſimpliciter,vel ęgri ſimpliciter, cum enim in his facta ſit ſubſtantialis conuerſio non inerit eis natura reuocans in amiſſum,propter quod ſi corpus reductum ad temperamentum vtatur cauſis temperatis, ſicut & corpus temperatum non redibit in priſtinam ſui naturam vllo modo, ſed conſeruabitur in temperamento acquiſito, quemadmodum etiam ſi optime ſanum, ex vſu praui regiminis efficeretur ægrum ſimpliciter, vel ſub ſtatu proportionatiſsimo ægri ſimpliciter, & vteretur cauſis temperatis, vel deducentib. ad temperamentum, nunquam rediret in priſtinam naturam propter eſſe amiſſum principium reuocatiuum in eam, ex conuerſione facta quodammodo in ſubſtantia illius,licet ſi vteretur competenti regimine ſex rerum non naturaliũ, poſſet reduci ad ſtatum proportionatum corporis optimè ſani. Ex his igitur relinquitur partem dubii affirmatiuam veram eſſe,ſcilicet quod corpus naturaliter C lapſum in complexione ab optime ſano, per vſum alicuius regiminis, poteſt reduci ad corpus optime ſanum in complexione, vel ad illi proportionatum gradum, ſecundum quod cum Galeno conuincimus non eſſe impoſsibile corpus, vel illius membra à ſui naturali complexione permutari poſſe.Et per hæc dicemus ad rationes partis oppoſitæ. Ad primam dicatur Damaſcenum fuiſſe illius poſitionis,vel aliter dicatur Damaſcenum aſſerere naturalem complexionem inſeparabilem eſſe eo præciſe modo,quo conceſsit Ariſtoteles ſecundo de Anima, aliquid inuiſibile eſſe, & debes ſcire, quod aliquod contingit dici inuiſibile dupliciter,vel quia videri nõ poteſt, vel quia cum difficultate videtur, ſic & complexionem naturalem dici inſeparabilem, dupliciter intelligitur, vel quia ſeparari non poteſt ab eo, cuius eſt naturalis complexio, vel quia cum difficultate ſeparari contingit,& verificatur pro ſecundo, quoniam enim nouæ diſpoſitionis gradata inductio,& tempus, & ordinem requirit, difficultatem parit, vt iam diximus. Ad ſecundam rationem dicitur conſequentiam hanc non tenere, quod naturale eſt aliter non aſſueſcit, ergo quod naturale eſt inſeparabile eſt, voluit enim Ariſtoteles ſuum antecedens ſic intelligi. Quod naturale eſt, ſtante ſui naturalitate non aliter aſſueſcit ſcilicet operari, quantum dirigit natura ſua. Quòd ſi à natura ſui mutaretur aliter aſſueſceret, ſicut naturalis cõplexio calida corporis, cuius eſt naturaliter, choleram generare,nõ D aliter aſſueſcit, vt ſcilicet generet phlegma. Quòd ſi mutetur in frigidam complexionem, aliter aſſueſcit. Sic igitur dicimus naturalem complexionem aliter non aſſueſcere, quoniam ſtante ſui naturalitate non poterit non operari effectum ſibi proprium, quæ tamen ſi mutabitur vt priſtinam naturam amittat, aliter aſſueſceret. Ad tertiam rationem dicitur, quòd non omnis amotio propriæ, & naturalis complexionis ab indiuiduo eſt inducens diſpoſitionem ægritudinalem, ſed ſubita, omnis enim complexio, ad quam ita deuenitur, eſt ægritudo,propter naturam non ſuſtinere repentinas immutationes, vt iam diximus. Attentione tamen hic dignum eſt, quod corpus naturaliter lapſum cum fuerit reductum ad corpus optime ſanum, non erit de genere corporum diſtinctorum à ſcientia medicinæ, cum non ſit idẽ genere corporum naturæ, ſed erit de genere corporum artis, ſiue

profectus naturæ ab arte diſtinctorum quidem ab arte medicatiua, vt diximus ſupra. Quapropter non ſtatuet ſibi locum in latitudine ſanitatis, quam diſtinxit Galenus ſecundo Tegni ſed in aſsimilata illi latitudine, quæ eſt corporum artis, gradum obtinebit proportionatum gradui corporis, optime verè ſani, ſimiliter ſi corpus optimè ſanum ex vſu praui regiminis efficeretur neutrum ſimpliciter, vel ægrum ſimpliciter, tale effectum non eſſet de latitudine ſanitatis diſtincta à ſcientia medicinæ, ſed latitudine ſanitatis artis illi aſsimilata, ſecundum quod ars aſsimilatur naturæ, & habitus acquiſitus habitu naturali. A

Caput decimum eſt de ægritudine ut nunc.

EXPLETA latitudine totius ſanitatis ſecundum deſignatam imaginem, cum corpus in ea exiſtens, à quouis gradu illius contingat exire in mortem per ingreſſum latitudinum diſpoſitionum præter naturam, vt placuit Galeno primo de Morbis,& accidentibus,non enim eſt aliquod corpus à generatione aliquale,quod non contingat corrumpi in diſpoſitionem præter naturam, ideo à nobis deinceps diſtinguendæ ſunt duæ latitudinum imagines,in quarum vnam contingit corpus à generatione tale corrumpi, & eſt latitudo ægritudinis vt nunc, in alteram verò contingit ipſum deuenire tanquam in ſpacio viæ mediæ ad ægritudinem vt nunc, & eſt latitudo neutralitatis vt nunc, & quoniam extrema priora ſunt, quoniam ſimpliciora ſunt medio, ideo à nobis determinabitur prius de ægritudine vt nunc, velut de altero extremo, iuxta illud Galeni ſecundo Tegni textu commenti noni. Nobis ponentibus extremos terminos contrarios, alterutrum ſcilicet optimam compoſitionem, & nunc factam ægritudinem, dicamus igitur ægritudinem vt nunc eſſe diſpoſitionem præter naturam, qua corporis humani, vel illius membrorum operationes prius, quo ad ſeipſum, vel ad ſeipſa ſenſibiliter læduntur. B

Et attentione hic dignum eſt, quod ægritudo vt nunc à nobis diſpoſitio quædam dicta eſt, quoniam ipſa eſt qualitas de facili alterabilis, & à ſubiecto remouibilis, tum quoniam aduentitia eſt, tum propter ſubiectum continuè eſſe pronum ad reditum in diſpoſitionem, quæ ſibi debetur ſecundum naturam, quòd ſi qualitas illa, quæ ſubito inducitur,quam ſic ægritudinem vt nunc dicimus,gradata quadam, & ſucceſsiua mutatione corpori acquiratur, propter quod habitualis fiat,ferè videtur, ſicut quædam natiua ſanitas, non exiſtens in latitudine ægritudinis vt nunc, neque in latitudine ſanitatis corporum naturæ, ſed in latitudine ſanitatis corporum profectus naturæ ab arte, vt iam diximus. Iterum attende, quoniam diximus ægritudinem vt nunc eſſe diſpoſitionem præter naturam, quoniam cum acquiritur corpori, eſt nociua omnibus operationibus,quæ illi debentur per naturam, per eam etenim contingit corpus mortẽ attingere propter quod latitudinem ægritudinis vt nunc, verſus extremum intenſius terminauimus in mortem, tanquam in terminum excluſum ſuæ latitudinis, falſum igitur imaginarunt putantes ægritudinem vt nunc, poſſe à generatione haberi, quoniam enim natura in generatione operatur, quæ à generatione erunt, à natura erunt, & ægritudo vt nunc, eſt diſpoſitio præter naturam, igitur & ipſa minime à generatione erit. C D

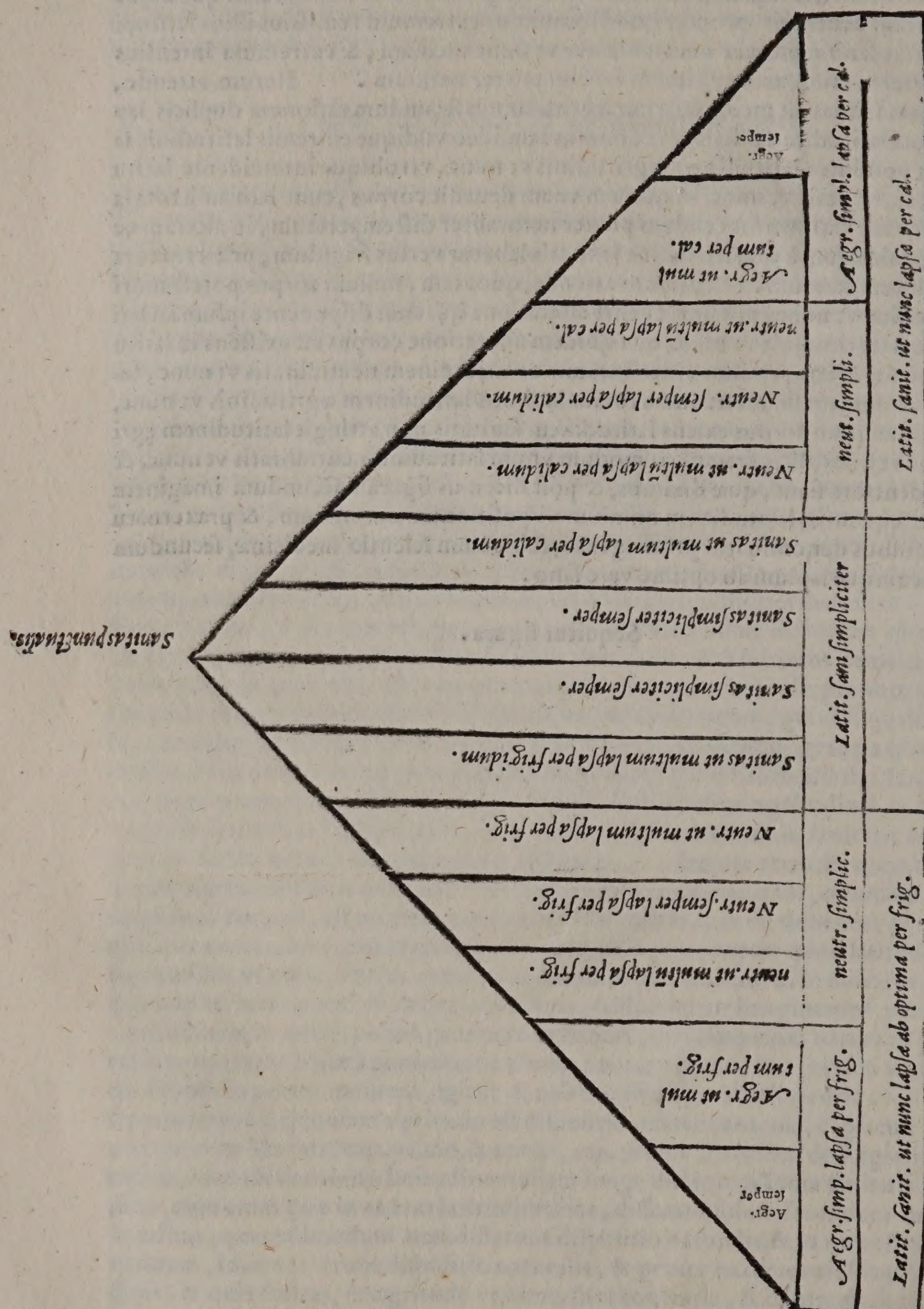
Iterum attende, quoniam ægritudo eſt diſpoſitio præter naturam, vt placuit Galeno primo de Morbis, cap. primo,& tertio, cap. primo. Et primo de Regimine ſanitatis, ideo illi ſtatuimus latitudinem aliam longe diſtantem à tota ſanitatis latitudine, cum enim quæ in eadem latitudine ſunt, differant ſolum ſecundum magis, & minus, quemadmodum non differunt diſpoſitio naturalis,& ea quæ eſt præter naturam, ideo non erunt diſpoſitio naturalis, & præter naturam eiuſdem latitudinis, & quia ſanitas, & ægritudo vt nunc, ſunt contraria, & contraria ſunt, quæ maxime diſtant ſub eodem genere poſuimus latitudine ægritudinis vt nunc, aliam & longius diſtantem à tota latitudine ſanitatis, & ipſam voluimus eſſe vniformiter difformem ſecundum illius extremum remiſsius, latitudine neutralitatis vt nunc media, terminatam verſus latitudinem ſanitatis, ſecundum verò illius extremum intenſius in mortem, & hoc ideo, quoniam in exitu corporis à quouis

gradu

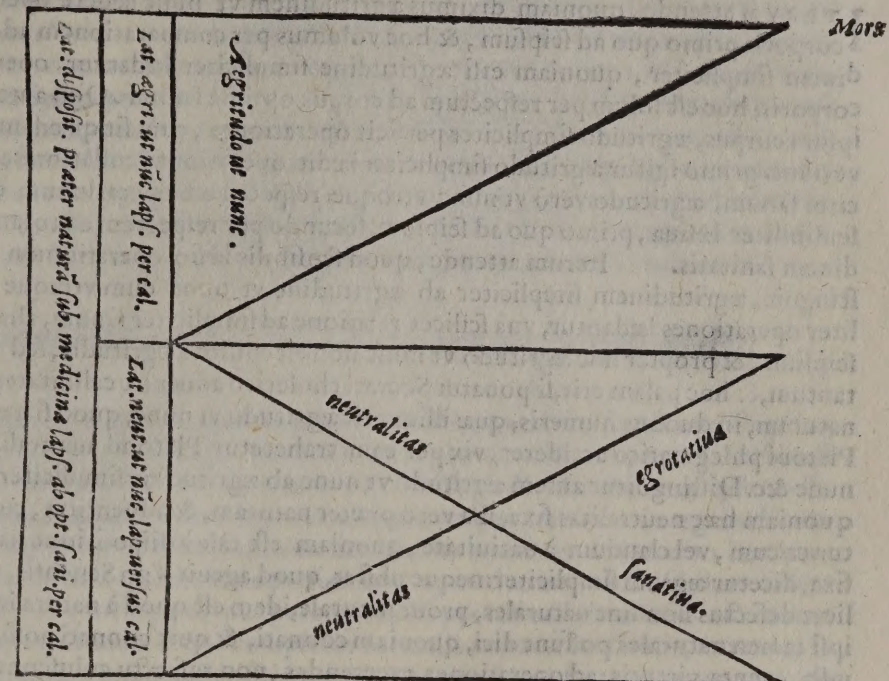
A gradu latitudinis ſanitatis per ingreſſum latitudinis ægritudinis vt nunc, non vltime præternaturaliter diſponitur, quoniam ipſum ſic exiens, cum eſt in primo gradu latitudinis ægritudinis vt nunc, propter eſſe vicinius latitudini ſanitatis, minus præternaturaliter diſponitur ſeipſo exiſtente, & exiſtente in ſecundo gradu eiuſdem latitudinis, & ſic maioritas lapſus præter naturam corporis exientis latitudinem ſanitatis,& ingredientis latitudinem ægritudinis vt nunc,creſcit quouſque in mortem deuenerit, propter quod locauimus extremum remiſsius illius latitudinis verſus ſanitatem, per neutralitatem vt nunc mediam, & extremum intenſius in mortem, tanquam in vltimum lapſum præter naturam. Iterum attende, quoniam ſanitas eſt media duarum ægritudinum ſecundum rationem duplicis lapſus à tota latitudine ſanitatis, vt diximus iam,ideo vndique extremis latitudinis ſanitatis poſuimus latitudinem ægritudinis vt nunc, vtrobique intercidente latitudine neutralitatis vt nunc, in quarum vnam deuenit corpus, cum labitur à tota latitudine ſanitatis verſus calidum præter naturaliter diſtemperatum, in alteram vero deueniet, cum à tota latitudine ſanitatis labetur verſus frigidum, præternaturaliter diſtemperatum. Iterum attende, quoniam, nullum corpus poteſt mori ægritudine vt nunc, niſi præcedente alteratione quadam diſponente ipſum ad latitudinem ægritudinis vt nunc, qua quidem alteratione corpus eſt exiſtens in latitudine neutralitatis, vt nunc, ideo locauimus latitudinem neutralitatis vt nunc, ſecundum omnem ſui modũ intra totam ſanitatis latitudinem ægritudinis vt nunc, ſecundum quod corpus exiens latitudinem ſanitatis non attingit latitudinem ęgritudinis vt nunc,niſi pertranſeat modum vnum latitudinis neutralitatis vt nunc, & vt euidentiora fiant, quæ diximus, & poſt dicemus figurauí ſecundum imaginem figuræ ſequentis, latitudinem omnium diſpoſitionum naturalium, & præternaturam, quibus denominatur primo genus, ſubiectum ſcientiæ medicinæ, ſecundum quemcumque lapſum ab optime vere ſano.

C Sequitur figura.

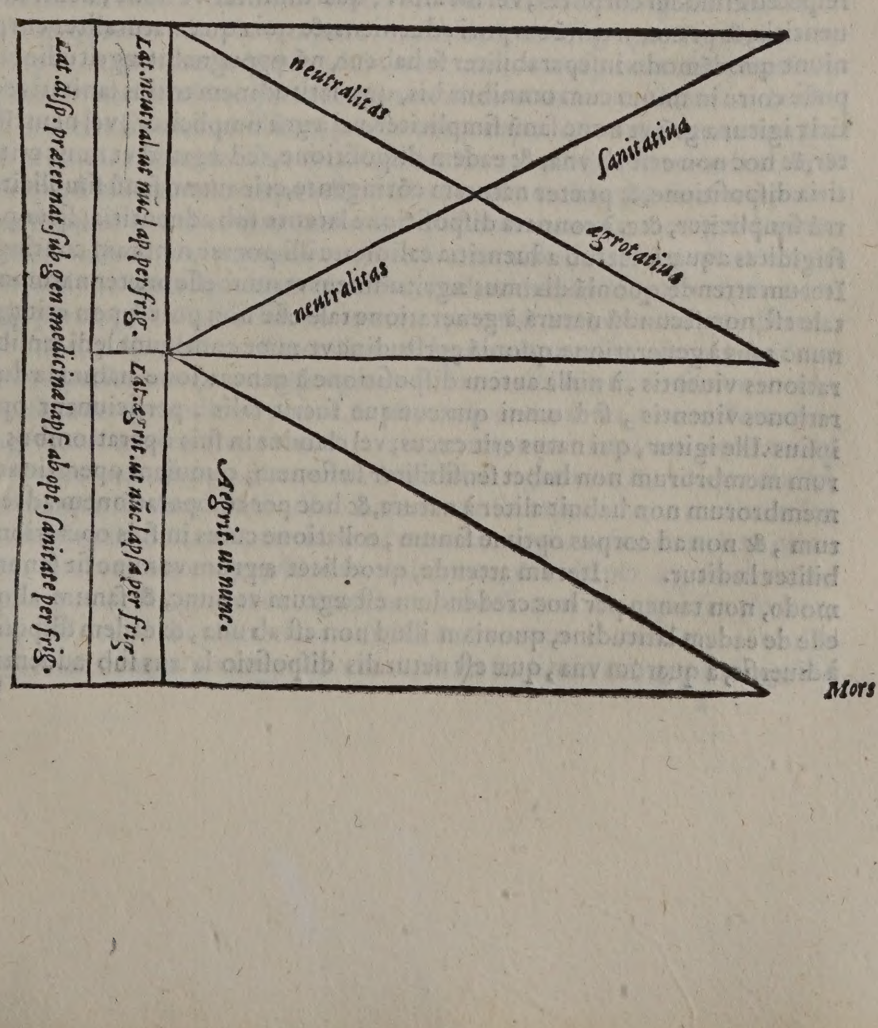
LATITVDO DISPOSITIONVM A QVIBVS PRINCIPALITER DENOMINATVR GENVS SVBIECTVM SCIENTIAE MEDICINAE.

Latitudo dispositionum à quibus dicuntur corpora naturæ.

Latitudo diſpoſitionum, à quibus dcuntur corpora defectus naturæ.

Latitudo diſpoſitionum, à quibus dicuntur corpora defectus naturæ.

ITERVM attende, quoniam diximus ægritudinem vt nunc lædere operationes corporis primo quo ad seipsum, & hoc volumus per comparationem ad ægritudinem simpliciter, quoniam etsi ægritudine simpliciter lædantur operationes corporis, hoc est solum per respectum ad corpus optimè sanum. Quo autem ad se ipsum corpus, ægritudo simpliciter perficit operationes, cum sit quædam sanitas vt nunc. primo igitur ægritudo simpliciter lædit operationes collatione ad simpliciter sanum, ægritudo verò vt nunc vtroque respectu est operationum corporis sensibiliter læsiua, primo quo ad seipsum, secundo per respectum ad totam latitudinem sanitatis. Iterum attende, quod sensibilis læsio operationum non distinguit, ægritudinem simpliciter ab ægritudine vt nunc cum vtraque sensibiliter operationes lædantur, vna scilicet relatione ad simpliciter sanum, alia verò ad seipsum, & propter hoc ægritudo vt nunc non est cuilibet ægritudo, sed habenti tantum, & hoc palam erit, si ponatur Socrati cholerico aduenire caliditatem prçter naturam, in duobus numeris, quæ illius erit ægritudo vt nunc, quod si hæc eadem Platoni phlegmatico accideret, vix per eam traheretur Plato ad neutralitatem vt nunc &c. Distinguitur autem ægritudo vt nunc, ab ægritudine simpliciter per hoc, quoniam hæc neutralitas fixa, illa vero præter naturam, & aduentitia, corpus igitur cæcum, vel claudum à natiuitate, quoniam est tale à dispositione naturaliter fixa, dicetur ægrum simpliciter: neque obstat, quod agruit Vgo Senensis, quoniam licet defectus non sint naturales, prout naturale, idem est quod à natura intentum, ipsi tamen naturales possunt dici, quoniam connati, & quia connati possunt effici instrumenta virtutis ad operationes exercendas, non respectu cuiuscunq. corporis, sed habēti tantū, per cuius respectum illi eidem dicentur sanitates vt nunc, vt dictum est prius. Iterum attende, quod ęgrum vt nunc, & sanū vt nunc, habent eandē dispositionem huius dictionis vt nunc: nam quodlibet eorū diciturvt nunc tale, per dispositionē, quæ non est simpliciter talis, respectu illius cuius est talis vt nunc, sed alicui tantum. Iterum attende. Quod sicut sano vt nunc accidit non durare, nisi determinato quodam tempore, sic & ęgro vt nunc, accidit tamen sano vt nunc, non durare, propter de facili conuerti ad ægritudinem ex inclinatione, quam habet ad ipsam, ægro autem vt nunc, accidit nō durare propter ægritudinem vt nunc, quæ est illi accidentalis, & aduentitia dispositio, & propter ipsum pronum esse ad reditum in amissam dispositionem, velut de aqua calefacta demonstratum est. Iterum attende, quoniam ægritudo vt nunc, est accidētalis, & aduentitia dispositio corpori, adueniens præter naturam, ideo non coibit in vnum, neutralitate vt nunc, respectu eiusdem corporis, vel membri, quæ similiter vt nunc, neutralitas est aduentitia, & præter naturā corpori adueniens, & quia quæ naturaliter corpori adueniunt quodāmodo inseparabiliter se habent, nō oppugnabit ægritudinem vt nunc posse coire in vnum cum omnibus his, quæ latitudinem totius sanitatis complent. Erit igitur ægrū vt nunc sanū simpliciter, vel ægrū simpliciter, vel neutrū simpliciter, & hoc non erit ab vna, & eadem dispositione, sed ægrum vt nunc erit ab aduentitia dispositione, & præter naturam cōtingente, erit autem sanū simpliciter, vel neutrū simpliciter, &c. à connata dispositione latente sub aduentitia, sicut potentialis frigiditas aquæ latet sub aduentitia caliditate illi præter naturam contingente. Iterum attende, quoniā diximus ægritudinem vt nunc esse præter naturam, & quod tale est, non secundū naturā, à generatione tale esse non potest, non erit ęgritudo vt nunc talis à generatione, quoniā ęgritudine vt nunc contigunt lędi sensibiliter operationes viuentis, à nulla autem dispositione à generatione habita læduntur operationes viuentis, sed omni quæcunque fuerit talis, perficiuntur operationes ipsius. Ille igitur, qui natus erit cæcus, vel claudus in suis operationibus, vel suorum membrorum non habet sensibiliter læsionem, quoniam operationes illorum membrorum non habuit aliter à natura, & hoc per comparationem ad seipsum tantum, & non ad corpus optime sanum, collatione cuius in suis operationibus sensibiliter læditur. Iterum attende, quod licet ægrum vt nunc sit sanum aliquomodo, non tamen per hoc credendum est ægrum vt nunc, & sanum aliquo modo esse de eadem latitudine, quoniam illud non est ab una, & eadem dispositione, sed à diuersis, à quarum vna, quæ est neturalis dispositio latens sub aduentitia est in

latitudine

latitudine ſanitatis,ab altera verò,quæ eſt aduentitia,& præter naturam eſt in latitudine ægritudinis. Iterũ attende,quòd ægritudo vt nũc abſolute eſt vnius modi tantũ,quoniã quæcunq. fuerit,& cuiuſcũque corporis propter eſſe aduẽtitiam, &corpus per ipſam pronum eſſe in reditũ ad diſpoſitionẽ ſecũdũ naturã,dicitur nõ aptã eſſe multo tẽpore durare.quo tamen ad gradus ſuę intenſionis,vel affixionis, non vnius eſt modi,ſed pluribus ſecundũ quod contingit corpus pluribus modis ab ægritudine vt nũc,peruenire in mortẽ,& hoc ideo figurauimus latitudinẽ ægritudinis vt nũc,vniformiter difformẽ,verſus extremũ intenſius terminatã in mortẽ.Quid igitur ſi ægritudo vt nũc,& qualis eius latitudo,ex dictis habeatur.

Caput undecimum eſt de Neutralitate ut nunc, & de modis eius.

IAM egimus de extremis,agamus nunc de medio , quod contingit mobile prius attingere,antequam attingat extremum ex motu ab alio , vt placuit Ariſtoteli quinto Phyſicorum,Textu Commenti vigeſimiſecundi . Et dicamus ipſum eſſe neutralitatem vt nunc;non enim poteſt aliquod corpus à ſanitate in ægritudinem ſubito peruenire,vel econtra,cum non fiat ſubitus tranſitus de extremo in extremum ſine medio:vel quoniam de perfectione operationum ad ſenſibilem læſionem earum non contingit corpus peruenire,niſi per inſenſibilem læſionem operationum pertranſeundo à qua completur formalis ratio neutralitatis,vt nunc,erit igitur neutralitas vt nunc,diſpoſitio præter naturam in præſenti tempore vere media ſaniſsimi,& ægerrimi corporis operationum viuentis inſenſibiliter læſiua.
Et attentione hic dignum eſt,quoniam diximus neutralitatem vt nunc eſſe diſpoſitionem præter naturam per hoc,quoniam ipſa quoquo modo operationes imperficit comparatione,ſcilicet ad corpus neutrum vt nunc,& reſpectu cuiuſcunq.corporis exiſtentis in latitudine ſanitatis:& hoc proprium eſt diſpoſitionis non ſecundum naturam,& addo,quoniam diſpoſitio præter naturam à generatione haberi non poteſt,non erit neutralitas vt nunc,à primis ſpermatibus habita ; tunc.n. per ipſam corpus ſuas perficeret operationes ad minus,collatione ad ſeipſum , & neutralitas quocumque modo eas imperficit , etſi inſenſibiliter , & addo ſecundo. Quoniam diſpoſitio præter naturam pluſquam ſecundum magis , & minus differt à diſpoſitione ſecundum naturam,non erit neutralitas vt nunc , in eadem latitudine cum neutralitate ſimpliciter,quam iam diximus diſpoſitionem naturalem,& voluimus exiſtentia in eadem latitudine differre ſolum ſecundum magis, & minus.
Iterum attende,quoniam dixi in tempore præſenti , & intelligo per tempus præſens,non tempus,in quo modo loquor,ſed quodcumque tempus de temporis infinita latitudine dicatur præſens,quia enim neutralitas vt nunc accidentalis , & aduentitia eſt,non erit firma,vt multum, perdurans , corpus enim quantumcumque ea effectum pronum eſt,merito ſuæ naturæ ad reditum in diſpoſitionem iam amiſſam,propter quod videtur tale corpus dici neutrum , ſecundum præſens tempus.
Iterum attende,quoniam dixi vere media &c. quoniam contingit corpus à quocumque gradu ſanitatis fieri ægrum vt nunc , & non, niſi primus fiat neutrum vt nunc,de perfectione enim operationum ad ſenſibilem earum læſionem quis non peruenit,niſi pertingat inſenſibilem læſionem operationum , qua corpus dicitur neutrum vt nunc,& dico ipſam eſſe medium & formæ,& tranſitus:formæ quidem quoniam eſt imperfectior quocumque gradu ſanitatis de latitudine ſanitatis exiſtente,& perfectior ægritudine vt nunc,& eſt medium tranſitus,cum nullum corpus contingat mori ægritudine vt nunc , quin tranſeat per medium neutrum vt nunc. Iterum attende,quoniam dixi ſaniſsimi,& ægerrimi, & volo per ſaniſsimum quodcumque ſanum de latitudine ſanitatis exiſtens,quæcũque etenim in latitudine ſanitatis exiſtunt,comparatione ad neutrum vt nunc,ſana ſunt,licet quædam alterius comparatione ægra,vel neutra dicantur , & volo per ægerrimum, ægrum vt nunc,quod eſt ægrum neutri vt nunc , ad differentiam ægri ſimpliciter, quod eſt ægrum neutri ſimpliciter tantum,& ſanum neutri vt nunc. Iterum attende,quoniam neutrum vt nũc eſt vere medium ſui ſaniſsimi , quod eſt quod-

libet de latitudine ſanitatis exiſtens,& ſui ægerrimi,quod eſt ægrum vt nūc, ideo totam neutralitatis vt nunc latitudinem ordinauimus mediam inter totam latitudinem ſanitatis,& latitudinem ægritudinis vt nunc, ex vtroque latere latitudinis ſanitatis ſecundum quod corpus ab ea labi poteſt,vel verſus calidum,vel verſus frigidum,cuius latitudinis neutralitatis vt nunc difformis,duæ ſunt latitudines vniformiter difformes,iuxta duos modos,quibus dicitur neutralitas vt nunc,quarum vna ſecundum illius extremum remiſsius exit à latitudine totius ſanitatis, & terminatur in extremo intenſiore ad extremum remiſsius latitudinis ægritudinis vt nunc,altera verò eſt exiens à latitudine ægritudinis vt nunc,ſecundum illius extremum remiſsius,& terminatur in extremo intenſiore ad latitudinem totius ſanitatis,vt patens eſt in imagine præcedentis figuræ. Iterum attende,quoniam corpus ſub vno extremo contingit tranſire in alterum,& econtra, ideo euenit, quòd neutralitas vt nunc dicta eſt duobus modis,aut enim corpus eſt in via media ſui motus à ſanitate in ægritudinem vt nunc,& ſic dicitur neutrum ægrotatiuum, ſeu neutrum decidentiæ,quoniam continue cadendo,& deteriorando mouetur, & ſic corpus in tali motione media deſcribit latitudinem vnam vniformiter difformem exientem ſecundum extremum remiſsius à latitudine ſanitatis, quia minus male per eam in exitum à latitudine ſanitatis diſponitur. Secundum verò extremum intenſius terminatur in latitudinem ægritudinis vt nunc, quoniam in via media illius motionis continue peius diſponitur per fieri magis propinquum ægritudini vt nunc,aut corpus eſt in via media ſuæ motionis de ægritudine in ſanitatem, & dicetur neutrum ſanatiuum,quod communiter dicunt neutrum conualeſcentiæ, quoniam corpus conualeſcendo mouetur,in ſanitatem, & ipſum in tali motu deſcribit latitudinem vniformiter difformem ſecundum extremum remiſsius exientem latitudinem ægritudinis vt nunc,quoniam in tali exitu corpus minus bene diſponitur,& ſecundum extremum intenſius terminatur in latitudinem ſanitatis, quoniam continue cum appropinquat latitudinem ſanitatis corpus melius diſponetur. Et ex his ſequitur neutralitatem ægrotatiuam verſus ſanitatem eſſe lapſum minus malum,verſus verò ægritudinem vt nunc,eſſe lapſum deteriorem, cuius contrarium euenit de neutralitate ſanatiua,quæ in extremo remiſsiore verſus ægritudinem vt nunc, eſt lapſus minus bonus, in extremo verò intenſiore verſus latitudinem ſanitatis eſt lapſus minus malus,quoniam cum vergat in latitudinem ſanitatis videtur ſapere naturam illius. Adhuc attende,quòd duo hi modi neutralitatis,ſcilicet decidentiæ, & conualeſcentiæ ſunt ipſius neutralitatis vt nunc tantum,& non neutralitatis ſimpliciter,quemadmodum voluerunt moderni,quoniam neutralitas ſimpliciter eſt à generatione talis, & neutralitas decidentiæ eſt poſt habitam ſanitatem,& conualeſcentiæ poſt habitam ægritudinem vt nunc, & hoc permittit modos illos ex tempore haberi. Iterum attende,quoniam dixi, operationum inſenſibiliter læſiua,& huius veritas eſt,ſola comparatione neutralitatis vt nunc,ad ægritudinem vt nunc,quoniam per comparationem ad totam latitudinem ſanitatis,neutralitate vt nunc,ſenſibiliter læduntur operationes viuentis, & ex hoc colligo differentiam inter neutralitatem ſimpliciter,& vt nunc,quoniam ſola collatione ad ſanitatem ſimpliciter,neutralitas ſimpliciter eſt operationū ſenſibiliter læſiua,neutralitas verò vt nunc,per reſpectum ad totam latitudinem ſanitatis,eſt operationes ſenſibiliter lædens. Iterum attende, quoniam optime ſanum corpus,cum mouetur ad extremum ſibi diſtantiſsime oppoſitum, quod eſt ægrum vt nunc,non pertingit media in latitudine ſanitatis exiſtentia,quæ ſunt corpora naturaliter lapſa,vt præmonſtratū eſt:attingit tamen medium trāſitus, quod ſecundum ſui partes diuerſas proportionatur diuerſis lapſibus naturalibus corporum lapſorum de latitudine ſanitatis exiſtentiū,proportionatur igitur prima pars latitudinis neutralitatis ægrotatiuæ ſanitati vt multum,quoniam per viam tranſitus illa pars ita videtur appropinquari ſanitati optimæ,ſicut eidem in latitudine ſanitatis appropinquatur ſanitas vt multum:& ſic ſecunda pars latitudinis neutralitatis proportionatur neutralitati ſimpliciter,quoniam per viam tranſitus ſicut illa appropinquatur optime ſanitati prima illius parte mediante correſpondente ſanitati vt multum,ita neutralitas ſimpliciter appropinquatur in latitudine ſanitatis

optimæ

optimæ ſanitati,media exiſtente ſanitate vt multum,& ſic de tertia parte neutralitatis vt nunc dicatur ipſam proportionari ægritudini ſimpliciter ex eadem via. Quid igitur ſit neutralitas vt nunc,& quot,& qui ſint modi eius, & quem ordinẽ teneant in latitudine per comparationem ad extremas latitudines,ex habitis ſic di catur. Sed ex dictis oritur dubitatio,ſi quilibet lapſus præter naturam ſit deterior,quocumque lapſus naturali. Cui nos dicemus,quod lapſus naturalis poteſt ad duo comparari,vel ad habentem ipſum,vel ad optime ſanum, à quo naturaliter labitur.Si primo modo ſic quilibet lapſus præter naturam eſt deterior quolibet la pſu naturali,quoniam quilibet lapſus naturalis comparatione ad habentem eſt ope rationum illius perfectiuus, quoniam enim à natura factus eſt inſtrumentum idoneum pro omnibus operationibus quoad ipſum habentem tantum exercendis,& quilibet lapſus præter naturam eſt operationum quolibet modo læſiuus, cõ paratione verò ad optime ſanum aliquis lapſus naturalis deterior eſt aliquo dato lapſu prȩter naturam,cum operationes viuentis illo deterius ſe habeant ſecundum talẽ comparationem,ſicut lapſus nati cȩci,vel leproſi collatione ad optime ſanum deterior eſt lapſu præter naturam,quo Socrates temperatus eſt leuiter ephimerans cȩcitas enim quantumcumque connata magis imperficit operationes optimè ſani quàm leuis ephimera,& etiam contra,dicimus aliquem lapſum præter naturam re ſpectu optime ſani deteriorem eſſe aliquo dato lapſu naturali,ſicut lapſus,quo Socrates eſt hecticus tertiæ ſpeciei deterior eſt lapſu naturali,quo Socr.natus eſt cole ricus ualde,quoniam ex hectica tertiȩ ſpeciei magis imperficiuntur operationes optime ſani,quàm ex colericitate naturaliter diſtemperata,& ſuper hoc finiam ſer monem meum circa ſcientiam latitudinum diſpoſitionum, à quibus primo afficitur ſubiectum genus ſcientiæ medicinæ. Ad gloriam CHRISTI viui, & intactæ Virginis MARIAE tuentium me nunc, & in hora mortis ; & huic ſermoni, Ego BENED. VICTORIVS terminum impoſui,anno CHRISTI M D X. cùm in Alma Academia Bononienſi Theoricam medicinæ fœliciter edocebam.

QVAE TOTO HOC operȩ iam excuſo vel mutanda vel corrigenda ob exemplar de prauatius deſcriptum cenſuerit Auctor,hæc ſunt.

pag. 6	verſu 42	ibi
11	17	ſed medicus
16	43	hyle
17	18	quandoque
18	6	deferre
19	12	Quod autem
20	48	tantum
25	42	cauitatis
28	50	decimo nono
30	35	quoniam
35	14	His non ſanguinis eruptionem
35	27	quinquages.ſecundo
37	16	tum
39	40	conſiderari
44	2	Quoniam quod
45	11	degit
50	55	in ianua
51	7	liuidum
53	22	in medio
54	29	ingreſſus egreſſusque
65	30	inedia
65	43	quod
65	50	necare non valebit
71	41	in hac
74	46	peruenturis
31	20	ſcilicet
41	16	cerebro illata eſt
46	18	calidos
61	28	ſuperfluam
64	19	ſubſultio
65	49	necare non valebit
79	3	ſanguinis
88	14	permutatione
89	27	à colore
91	44	vniuerſim
93	38	quoniam
	40	afficiantur
94	19	Nam
94	50	qui in parte inferiore
95	32	ad
96	24	arquatis
97	12	ab albe
104	41	tantum
108	38	cauſum
109	52	naturam
110	5	omnia citiſsime
110	12	attenuationem
110	41	coloris
113	5	refert autem Hippocr.
115	1	imorum
115	1	qui
115	22	cauſam
115	26	dolorum
115	28	mortem
116	8	queant
123	26	decretoriorum
124	36	Galenum
129	13	tabem
131	16	effecta
133	31	inflammatio
137	12	phrenitis
137	21	ſectione ſecunda
145	2	oſtendit
157	44	omnino in quarto
157	51	ad vigeſimum quartum
157	2	trigeſimo
166	31	obſeruientium
166	49	inquiente
170	29	ſi ſit
177	6	ſint decretorii & verſ.11 materia
178	27	fluor,& verſ.35. quàm, & verſ.37.certius
179	35	neruoſis
188	42	vnde natura
192	8	tamen
195	49	pluſquam
198	4	tertio Topicorum, & ibid.tertio Ethicorum
199	48	proprie erit ex
203	4	in illud
203	15	& minus non variant.
204	54	poſitio
210	55	hæc eſt effectus
211	10	dominium
212	20	patuit hoc ſupra
212	21	praui
212	34	poteſt
214	32	in illo genere
215	7	tamen
215	47	ſciret
217	36	geniti
217	47	& accidentibus
220	9	hæc
220	15	nato
220	55	æqualitas
221	54	qua
222	15	reſiſtitiuam
222	49	remiſsiore
222	46	cum duabus
222	56	quas
224	18	in ventre
225	46	diſponi quod
227	35	plurimo.
231	1.	ægro
236	52	latitudinem
237	20	& latitudinem ægritudinis vt nunc
140	19	arguit
140	34	neutralitate.

TABVLA CAPITVM, ET DVBIORVM PRAESENTIS operis Theoricæ latitud. medicinæ ad Galeni ſcopum in Arte medicinali.

INDEX EORVM, QVAE NOTATV MAGIS DIGNA VISA sunt in Prognosticorum Commentariis.

Humiditas

N

T

FINIS.

SANTENVS COTTIDERVS CARrariensis, in doctissimum D. Benedictum Victorium Fauentium præceptorem.

Cous signa senex promit præsaga futuri
Temporis, & medico fingit inesse Deum.
Vt bene felici genio uir noscere possit
Tale Machaoniæ candidus artis opus:
Ingenio præstans salebras Victorius omni
Excussit: laudis præmia redde lubens.

Idem in Eundem.

Erranti facilis uia, certum noscere callem
Est opus, in præceps ne uagus inde ruas.
Nil est difficile ignaro, cuncta subire
Audet, ad abstrusos nec timet ire locos.
Aequoreos nunquam tentes sine remige fluctus,
Explores aditus: obruet unda gradum.
Mira Fauentinus magni præsagia Coi
Nunc aperit: lector laudet utrosque pius.